

ARCHEOLOGICKÉ
VÝSKUMY
A
NÁLEZY
NA SLOVENSKU
V ROKU 2006

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED V NITRE

ARCHEOLOGICKÉ
VÝSKUMY
A
NÁLEZY
NA SLOVENSKU

V ROKU 2006

*Publikácia vznikla v rámci Centra excelentnosti SAV
Výskumné centrum najstarších dejín Podunajska
pri Archeologickom ústave SAV v Nitre
Zmluva č. III/1/2005*

NITRA 2008

Na obálke zdočený krčah z Nitry - Mostnej ulice.
Auf dem Umschlag verzierte Krug aus Nitra - Mostná Strasse.

ISBN 978-80-89315-12-3

OBSAH - INHALT

Mapa lokalít 1 - Karte der Fundorte 1	12
Prehľad lokalít 1 - Übersicht der Fundorte 1	13
Mapa lokalít 2 - Karte der Fundorte 2	18
Prehľad lokalít 2 - Übersicht der Fundorte 2	19
Henrieta B a l i o v á - Ján B e l j a k (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Noémi P a ž i n o v á (Katedra archeológie FF UKF, Nitra)	
Archeologická prospekcia vybraných lokalít Dolného Pohronia	21
Archäologische Prospektion ausgewählter Fundstellen im unteren Grantal	22
Juraj B a r t í k (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Bronzová sekera z Unína	23
Bronzeaxt aus Unín	24
Igor B a z o v s k ý (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Sídliisko z doby laténskej a bronzový zvonček z Jaroviec	24
Siedlung aus der latènezeit und eine Bronzeglocke aus Jarovce	24
Jozef B á t o r a (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Marián V i z d a l (Katedra všeobecných dejín, Prešov) - Jozef V l a d á r (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Nález bronzovej sekerky v Hnojnom	24
Ein Bronzebeilfund aus Hnojné	25
Hervé B e a u d o u i n (11 rue Romer, Laneuveville-Devant-Nancy)	
Découverte d'une station du Paléolithique inférieur dans les environs de Banská Bystrica	25
Objav staropaleolitického sídliska v okolí Banskej Bystrice	28
Peter B e d n á r - Klaudia D a ň o v á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záchranný výskum suterénnych priestorov Reduty v Lučenci	28
Rettungsgrabung in den unterirdischen Bereichen von Reduta in Lučenec	30
Pokračovanie výskumu v areáli zaniknutej stredovekej dediny v Nededzi	30
Fortsetzung der Grabung in im Bereich der Mitteralterlichen Wüstung in Nededza	31
Peter B e d n á r (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Joachim H e n n i n g (J. W. Goethe Universität, Frankfurt am Main) - Monika K o p č e k o v á - Matej R u t t k a y (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Archeologický výskum v Bíni	31
Archäologische Grabung in Biňa	32
Peter B e d n á r (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Zuzana S t r a n i a n k o v á (Považské múzeum, Žilina) - Ján T i r p á k (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Zisťovací výskum na Budatínskom zámku v Žiline	33
Archäologische Probegrabung in Žilina - Budatín-Schloss	34
Lucia B e n e d i k o v á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Zisťovací výskum v Liptovskom Mikuláši-Ploštine	34
Probegrabung in Liptovský Mikuláš-Ploštín	35
Mário B i e l i c h (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Výskum severovýchodného objektu hradu Markušovce	36
Untersuchung des nordöstlichen Objekts der Burg Markušovce	38
Prieskum povodia Kaňapty medzi obcami Komárovce a Nižný Lánec	38
Grabung des Stromgebietes von Kaňapta zwischen den Gemeinden Komárovce und Nižný Lánec	39
Mário B i e l i c h - Lucia L u š t í k o v á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Výskum južnej sakristie kaplnky sv. Michala v Košiciach	39
Grabung in südlicher Sakristei der St. Michaelskapelle in Košice	41
Praveké nálezy z Prešova-Kútov	41
Vorgeschichtliche Funde aus Prešov-Kúty	42

Mário Bieli ch (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Lucia N o v á k o v á (SAHI - občianske združenie, Bratislava)	
Hatvanské nálezy zo Šiah	42
Funde der Hatvan-Kultur aus Šahy	43
Mário Bieli ch - Matej Ru t t k a y (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záchranný archeologický výskum v Tesárskych Mlyňanoch	43
Archäologische Rettungsgrabung in Tesárske Mlyňany	44
Mário Bieli ch - Peter Se d l i a k (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Výskum obvodových múrov kaštieľa v Horných Obdokovciach	44
Grabung der Umfangsmauer des Kastells in Horné Obdokovce	45
Elena B l a ž o v á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Lokality zamerané geodeticky v roku 2006	45
Geodetisch nachgemessene Fundstellen im J. 2006	46
Gertrúda B ř e z i n o v á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Pokračovanie záchranných výskumov na Mostnej ulici v Nitre	47
Fortsetzung der archäologischen Ausgrabungen auf der Mostná Strasse in Nitra	48
Radoslav Č a m b a l - Zdeněk Fa r k a š (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Výšinné sídlisko ľudu bošáckej skupiny v Brezovej pod Bradlom	48
Höhensiedlung des Volkes der Bošáca-Gruppe in Brezová pod Bradlom	49
Radoslav Č a m b a l - Zdeněk Fa r k a š - Igor Ch o m a (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Druhá etapa výskumu kostola sv. Jána Krstiteľa v Modre	49
Zweite Etappe der Grabung in der St. Johannes-Täufer-Kirche in Modra	50
Radoslav Č a m b a l - Vladimír Tu r č a n (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Výskum na Rímskej ulici v Stupave	51
Grabung auf der Römerstrasse in Stupava	51
Marián Č u r n ý (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Nálezy tehiel z Nitry-Chrenovej	51
Ziegelfunde aus Nitra - Chrenová	53
Kristián El s c h e k - Ján Ra j t á r (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Rímsky poľný tábor a polykultúrne sídlisko v Závode	54
Ein Temporäres römisches Feldlager und polykulturelle Siedlung in Závod	56
Zdeněk Fa r k a š (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Archeologický výskum v Senici	57
Archäologische Grabung in Senica	58
Martin Fu r m a n (Krajský pamiatkový úrad, Žilina)	
Prieskum v Bytči	58
Geländebegehung in Bytča	58
Prieskum v Zbyňove	59
Geländebegehung in Zbyňov	59
Martin Fu r m a n (Krajský pamiatkový úrad, Žilina) - Michal Č a j k a (Oravské múzeum P. O. Hviezdoslava, Dolný Kubín)	
Výsledky obhliadok archeologických lokalít na Orave v súvislosti s rôznymi investičnými zámermi	59
Ergebnisse der archäologischen Geländebegehungen der Fundstellen in Orava im Zusammenhang mit verschiedenen Investitionszwecken	60
Martin Fu r m a n - Vladimír Ma j t a n (Krajský pamiatkový úrad, Žilina)	
Prieskum v Rajci	61
Geländebegehung in Rajec	61
Martin Fu r m a n (Krajský pamiatkový úrad, Žilina) - Ján Za c h a r (Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica)	
Nové nálezy na trase kanalizácie v Rajeckej doline	62
Neue Funde auf der Kanalisationslinie in Rajecká dolina	62
Václav Ha n u l i a k - Tomáš Za c h a r - Peter U š i a k (Terra Antiqua, Rimavská Sobota)	
Archeologické nálezy z intravilánu Zvolena	63
Archäologische Funde aus Gemeindegebiet von Zvolen	64

Martin H a n u š - Katarína K r a v j a r o v á (Katedra všeobecných dejín a archeológie, Bratislava)	
Archeologický výskum v presbytériu kostola sv. Petra a Pavla v Holiciach	64
Archäologische Grabung im Presbyterium der St. Peter und Paulus Kirche in Holice	65
Jozef H o š š o - Petra K m e ť o v á (Katedra všeobecných dejín a archeológie, Bratislava)	
Záchranné výskumy v areáli priemyselného parku Levice-Géňa	65
Rettungsgrabungen in der Industrieparkanlage Levice-Géňa	67
Jozef H o š š o - Filip J a š š o - Katarína K r a v j a r o v á (Katedra všeobecných dejín a archeológie, Bratislava)	
Záchranný výskum na trase plynovodu Levice-Géňa - Starý Hrádok	68
Rettungsgrabung auf der Gasleitungslinie in Levice-Géňa - Starý Hrádok	69
Jozef H o š š o - Jana Š u t e k o v á - Petra K m e ť o v á (Katedra všeobecných dejín a archeológie, Bratislava)	
Dve výskumné sezóny na nádvoriach NR SR na Župnom námestí v Bratislave	70
Zwei Forschungssaisonen auf den Innenhöfen vom Parlament der Slowakischen Republik am Župné námestie in Bratislava	70
Erika H r a š k o v á (Ithaka BB spol. s r. o., Banská Bystrica)	
Tretia etapa výskumu na hrade Fiľakovo	71
Dritte Etappe der Grabung auf der Burg Fiľakovo	71
Rastislav H r e h a (Archeologický ústav SAV-VPS, Košice)	
Záchranný výskum v Prešove	71
Rettungsgrabung in Prešov	72
Rastislav H r e h a - Lucia L u š t í k o v á (Archeologický ústav SAV-VPS, Košice) - Mário B i e l i c h (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záchranný výskum na stavbe diaľnice D1 Svinia - Prešov	73
Rettungsgrabung auf dem Bau der Autobahn D1 Svinia - Prešov	73
Ján H u n k a - Eva K o l n í k o v á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Prírastky mincí v archeologickom ústave SAV v roku 2006	74
Münzenzuwachs im Archäologischen Institut SAW im Jahr 2006	76
Ivan C h e b e n - Mário B i e l i c h (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Eneolitické sídliskové nálezy z Levíc	76
Äneolithische Siedlungsfunde aus Levice	77
Výskum v priestore bratislavskej vodnej priekopy	77
Grabung im Bereich des Wassergrabens von Bratislava	79
Igor C h o m a (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Výskum na novej zástavbe extravilánu obce Biely Kostol	79
Grabung auf neuer Bebauung im Außenbereich der Gemeinde Biely Kostol	80
Igor C h o m a (Archeologické múzeum SNM, Bratislava) - Július V a v á k (Malokarpatské múzeum, Pezinok)	
Záchranný výskum na nádvorí Malokarpatského múzea v Pezinku	81
Rettungsgrabung auf dem Innenhof von Malokarpatské múzeum in Pezinok	81
Igor C h o m a (Archeologické múzeum SNM, Bratislava) - Peter W i t t g r ú b e r (Mestské múzeum, Pezinok)	
Výskum meštianskeho domu v Pezinku	82
Untersuchung eines Bürgerhauses in Pezinok	84
Výskum farského kostola Nanebovzatia panny Márie v Pezinku	84
Untersuchung der Jungfrau Mariä Himmelfahrt-Pfarrkirche in Pezinok	85
Peter I v a n i č (Ústav pre výskum kultúrneho dedičstva Konštantína a Metoda UKF, Nitra)	
Zaniknutá dedina Štitáre (Čitáre) v katastri Kozároviec	86
Wüstung Štitáre (Čitáre) im Kataster Kozárovce	86
Lubomíra K a m i n s k á (Archeologický ústav SAV-VPS, Košice)	
Stredopaleolitické nálezy zo Žabokriek nad Nitrou	87
Mittelpaläolithische Funde aus Žabokreky nad Nitrou	87
Anton K a r a b i n o š (Krajské múzeum, Prešov)	
Výskum juhozápadnej kaplnky kostola sv. Jakuba v Levoči	87
Untersuchung der südwestlichen Kapelle der St. Jakobs Kirche in Levoča	89
Ďalšie nálezy z Medzian	90
Weitere Funde aus Medzany	91

Anton K a r a b i n o š (Krajské múzeum, Prešov)	
Výsledky sledovania výkopových prác pri kostole sv. Demetria v Poráči	91
Ergebnisse der Verfolgung von Aushubarbeiten bei der Hl. Demetrius-Kirche in Poráč	91
Výsledky sledovania exhumačných prác v Silickej Brezovej	91
Ergebnisse der Verfolgung von Exhumierungsarbeiten in Silická Brezová	92
Anton K a r a b i n o š (Krajské múzeum, Prešov) - Marián S o j á k (Archeologický ústav SAV-VPS, Spišská Nová Ves)	
Ďalšie nálezy z Hermanoviec	92
Weitere Funde aus Hermanovce	92
Titus K o l n í k - Vladimír M i t á š - Ján R a j t á r (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Germánska osada v Bohdanovciach nad Trnavou	93
Germanische Siedlung in Bohdanovce nad Trnavou	94
Eva K o l n í k o v á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Nález chýbajúceho článku laténskej náušnice z Dolného Kubína - Veľkého Bysterca	94
Fund eines fehlenden Teiles von latènezeitlichen Ohrring aus Dolný Kubín - Veľký Bysterec	95
Mária K o t o r o v á - J e n č o v á (Vlastivedné múzeum, Hanušovce nad Topľou)	
Výskum Stropkovského hradu	95
Grabung auf der Burg von Stropkov	97
Sídlisko z doby bronzovej vo Vlači	97
Bronzezeitliche Siedlung in Vlača	98
Marta K u č e r o v á (Múzeum v Kežmarku, Kežmarok)	
Záchranné výskumy v Kežmarku	98
Rettungsgrabungen in Kežmarok	100
Rudolf K u j o v s k ý - Alena P a r o b k o v á (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Mária K o ž u c h o v á (Mestské múzeum, Bratislava)	
Záchranný výskum lužického pohrebiska vo Varíne	101
Rettungsgrabung des Lausitzer-Gräberfeldes in Varín	101
Ivan K u z m a - Martin B a r t í k (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Letecká prospekcia na juhozápadnom Slovensku	102
Luftprospektion in der Süd-Westslowakei	104
Ivan K u z m a - Monika K o p č e k o v á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Výskum v Nitre-Mlynárčiach (Priemyselný park Sever - SONY)	106
Grabung in Nitra Mlynárce (Industriepark - SONY)	107
Erika M a k a r o v á (Katedra všeobecných dejín a archeológie, Bratislava) - Tomáš M i c h a l í k (Bánovská 128, Trenčianska Turná)	
Nález bronzovej ihlice z Trenčianskej Turnej	108
Fund einer Bronzenadel aus Trenčianska Turná	108
Róbert M a l č e k (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Výsledky záchranného výskumu v Krupine	108
Ergebnisse der Rettungsgrabung in Krupina	109
Jana M i h á l y i o v á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Rastlinné makrozvyšky z jaskynných nálezových komplexov v roku 2006 a zo starších výskumov	110
Pflanzliche Makroreste aus Höhlenfundkomplexen aus dem Jahr 2006 und aus älteren Grabungen	111
Tomáš M i c h a l í k (Bánovská 128, Trenčianska Turná)	
Nález kamennej sekery v Trenčianskej Turnej	112
Fund eines Steinbeils in Trenčianska Turná	113
Elena M i r o š š a y o v á - Ladislav O l e x a (Archeologický ústav SAV-VPS, Košice)	
Pokračovanie záchranného výskumu v Ždani	113
Fortsetzung der Rettungsgrabung in Ždaňa	114
Peter N a g y (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Záchranný výskum na stavbe jurský obytný park vo Svätom Jure	115
Rettungsgrabung auf dem Bau von Wohnpark in Svätý Jur	115
Záchranný výskum na ulici dr. Kautza vo Svätom Jure	116
Rettungsgrabung auf der dr. Kautz-Straße in Svätý Jur	117

Peter N a g y - Katarína T o m č í k o v á (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Predstihový výskum na Bratislavskom hrade	117
Präventive Grabung auf der Bratislava-Burg	118
Gabriel N e v i z á n s k y (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Žiarový hrob zo strednej doby bronzovej z Lužianok	118
Brandgrab der mittleren Bronzezeit aus Lužianky	119
Ondrej O ť d ě a n i (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Výsledky záchranného výskumu v Novom Tekove - Marušovej	119
Ergebnisse der Rettungsgrabung in Nový Tekov - Marušová	121
Karol P i e t a (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Peter R o t h (Podtatranské múzeum, Poprad)	
Výskum kniežacej hrobky v Poprade-Matejovciach	122
Untersuchung des Fürstengrabs in Poprad-Matejovce	122
Karol P i e t a (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Marián S o j á k (Archeologický ústav SAV-VPS, Spišská Nová Ves)	
Nové laténske a rímske nálezy z povodia Torysy	122
Neue latène- und römerzeitliche Funde aus dem Flussgebiet von Torysa	124
Martin P r i s t á š - Marcela Ď u r i š o v á (Krajský pamiatkový úrad, Košice)	
Výskum meštianskeho domu v Košiciach	125
Grabung im Bürgerhaus in Košice	125
Ján R a j t á r - Ján T i r p á k (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Rímsky poľný tábor vo Hviezdoslavove	126
Ein Temoräres römisches Lager in Hviezdoslavov	127
Lukáš R o g a n s k ý (Katedra archeológie, Nitra)	
Výskum mestského opevnenia v Krupine	127
The excavation of Town fortification in Krupina	128
Peter R o t h (Podtatranské múzeum, Poprad)	
Pokračovanie výskumu v Hniezdnom	128
Fortsätsung der Grabung in Hniezdne	129
Výskum pri kostole v Novej Lesnej	129
Grabung bei der Kirche in Nová Lesná	130
Výskum fortifikácie v Podolínci	130
Grabung der Befestigung in Podolínece	130
Opätovný výskum hradu Lubovňa	130
Wiederholte Grabung auf der Burg Lubovňa	131
Sledovanie zemných prác a krátkodobé výskumy v okrese Liptovský Mikuláš	131
Verfolgung der Erdarbeiten und kurzfristige Grabungen im Bezirk Liptovský Mikuláš	132
Sledovanie zemných prác a krátkodobé výskumy v okresoch Poprad, Kežmarok a Stará Lubovňa	132
Verfolgung der Erdarbeiten und kurzfristige Grabungen in Bezirken Poprad, Kežmarok und Stará Lubovňa	133
Rastislav R u s n á k - Lucia L u š t í k o v á (Archeologický ústav SAV-VPS, Košice)	
Výskum pri Dóme sv. Alžbety	133
Grabung beim Dom der Hl. Elisabeth in Košice	134
Výskum v areáli dominikánskeho kláštora v Košiciach	135
Grabung in der Anlage des Dominikanerklosters in Košice	136
Marián S a m u e l (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záchranný výskum v Leviciach	136
Rettungsgrabung in Levice	137
Krátky záchranný výskum v areáli Zoborského kláštora	137
Kurze Rettungsgrabung in der Zobor Kloster-Anlage	138
Ďalší záchranný výskum na Mostnej ulici v Nitre	138
Weitere Rettungsgrabung auf der Mostná Straße in Nitra	141

Jaroslava S c h m i d t o v á - Anita K o z u b o v á (Múzeum mesta Bratislavy, Bratislava)	
Výskumy na stavbách rodinných domov v Bratislave-Rusovciach	142
Grabung auf den Baustellen von Einfamilienhäusern in Bratislava-Rusovce	143
Výskum v polohe Bergl v Bratislave-Rusovciach	143
Grabung im Flur Bergl in Bratislava-Rusovce	144
Marián S o j á k (Archeologický ústav SAV-VPS, Spišská Nová Ves)	
Výskum na D1 Mengusovce - Jánovce	145
Grabung auf D1 Mengusovce - Jánovce	146
Najdôležitejšie výskumy na Spiši a v ďalších regiónoch východného a južného Slovenska	146
Vichtigste Untersuchungen in der Zips und weiteren Regionen der Ost- und Südslowakei	154
Výskum v interiéri Kostola sv. Ducha v Žehre	154
Grabung im Innenbereich der Kirche des Hl. Geistes in Žehra	156
Peter Š a l k o v s k ý (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Gombík z Nitry-Dolných Krškán	157
Knopf aus Nitra-Dolné Krškany	158
Alena Š e f č á k o v á (Prírodovedné múzeum SNM, Bratislava) - Zdeněk F a r k a š (Archeologické múzeum SNM, Bratislava) - Jiří A. S v o b o d a (Archeologický ústav AV ČR, Brno) - Johannes van der P l i c h t (Rijksuniversiteit Groningen, Centre for Isotope Research)	
Rádiokarbónové datovanie uhľových stôp zo steny Ardovskej jaskyne	158
Radiokarbon-Datierung der Kohlenspuren von der Wand der Ardovská Höhle	159
Rádiokarbónové datovanie uhľových stôp zo steny jaskyne Domica	159
Radiokarbon-Datierung der Kohlenspuren von der Wand der Höhle Domica	160
Jana Š u t e k o v á (Katedra všeobecných dejín a archeológie, Bratislava)	
Záchranný výskum na stavbe ZOC MAX v Nitre-Chrenovej	161
Rettungsgrabung auf der Baustelle des Einkaufszentrums MAX in Nitra-Chrenová	161
Anna Š u t t o v á (Západoslovenské múzeum, Trnava) - Klára K u z m o v á (Katedra klasickej archeológie, Trnava)	
Neskorohalštatské sídlisko medzi Majcichovom a Opoj	162
Späthallstattzeitliche Siedlung zwischen Majcichov und Opoj	164
Z výskumov v Trnave v roku 2006	165
Aus den Grabungen in Trnava im Jahr 2006	166
Sándor T r u g l y (Klapka György múzeum, Komárom)	
Záchrana archeologických nálezov v Hurbanove	167
Rettung der archäologischen Funde in Hurbanovo	168
Vladimír T u r č a n (Archeologické múzeum SNM, Bratislava) - Július V a v á k (Malokarpatské múzeum, Pezinok)	
Výskum na včasnostredovekom hradisku vo Svätom Jure	168
Grabung auf der frühmittelalterlichen Burgwall in Svätý Jur	169
Marián U l i č n ý - Peter H a r č a r (Krajský pamiatkový úrad, Prešov)	
Archeologický výskum v MPR Prešov	169
Archäologische Grabung in der Stadtsschutzgebiet Prešov	170
Výskum kostola v Uzovciach	170
Grabung in der Kirche in Uzovce	170
Vladimír V a r s i k (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Zlomok skleného skyfosu zo Šelpíc	171
Fragment eines Glasskyfos aus Šelpice	171
Ladislav V e l i a č i k - Rudolf K u j o v s k ý (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Peter R o m s a u e r (Katedra archeológie, Nitra)	
Hradisko lužickej kultúry v Sklabinskom Podzámku	172
Burgwall der Lausitzer-Kultur in Sklabinský Podzámok	172
Marián V i z d a l (Katedra všeobecných dejín, Prešov) - Anton K a r a b i n o š (Krajské múzeum, Prešov)	
- Patrik D e r f i ň á k (Katedra všeobecných dejín, Prešov)	
Nálezy radiolaritovej industrie z Prešova	173
Funde der Radiolarit-Industrie aus Prešov	173

Ján Z a c h a r (Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica) - Marta M á c e l o v á

(Katedra histórie FHV UMB, Banská Bystrica)

Archeologické výskumy v centre Banskej Bystrice 173

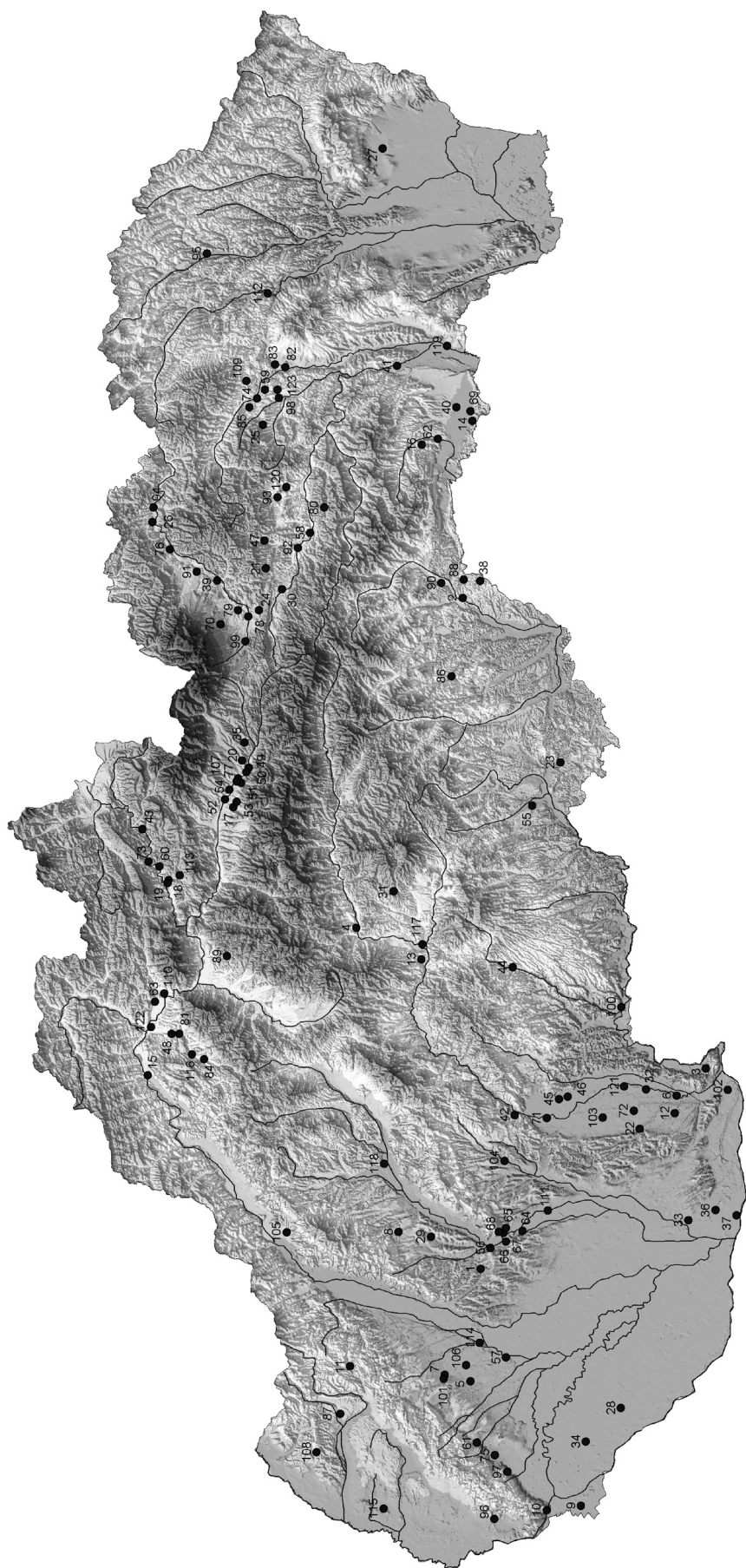
Archäologische Grabungen in Banská Bystrica 175

Ján Z a c h a r (Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica) - Tomáš Z a c h a r (Terra Antiqua, Rimavská Sobota)

Archeologické nálezy zo Zvolenskej kotliny 175

Archäologische Funde aus Zvolenská Kotlina 176

Mapa 1. Mapa lokalit k prehľadu archeologických výskumov a nálezov na Slovensku v r. 2006 (číslovanie nálezísk zodpovedá poradovým číslam v tabuľke na s. 13-17).
 Karte 1. Karte der Fundorte zur Übersicht von archäologischen Frabungen und Funden in der Slowakei im Jahre 2006 (Nummerierung von Fundstellen entspricht den laufenden Zahlen in der Tabelle auf S. 13-17).

[illegible]

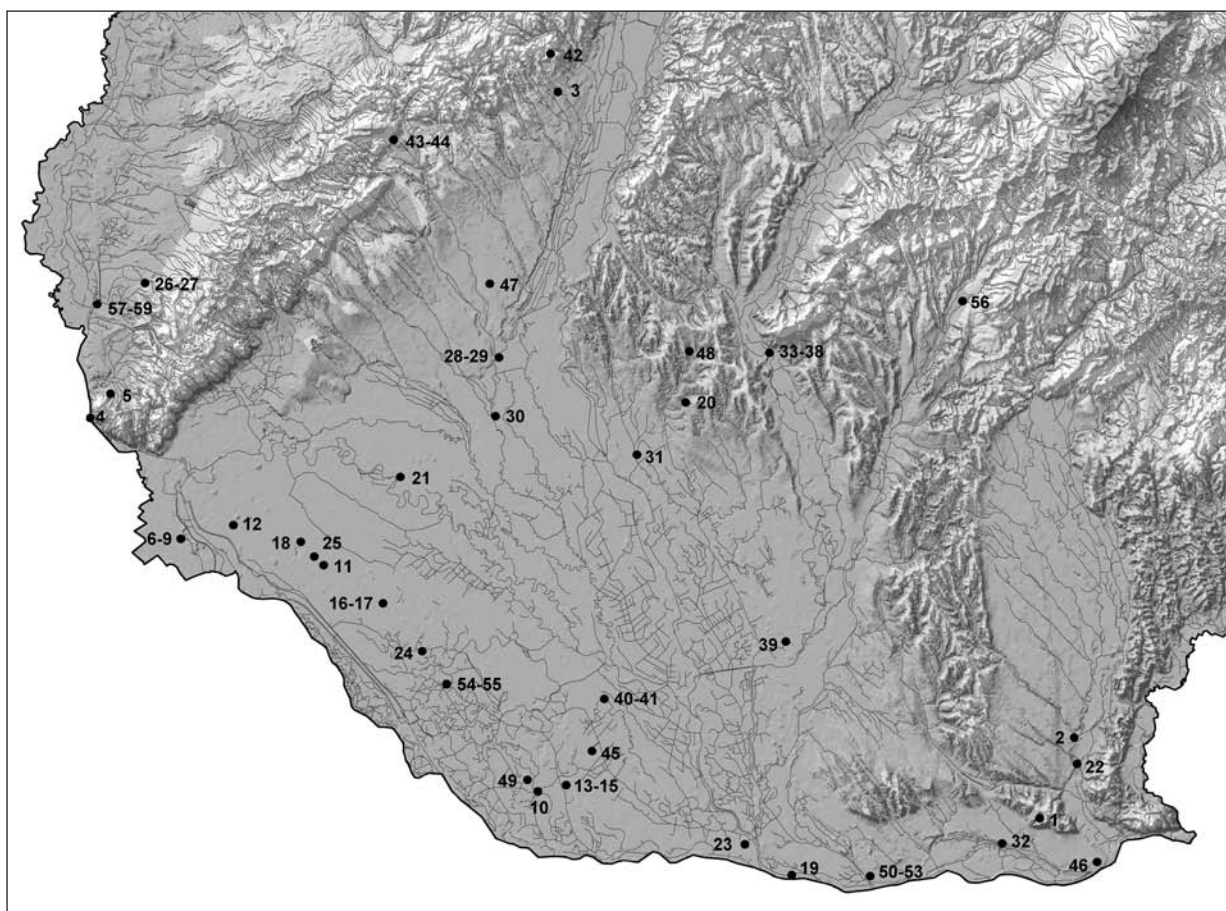

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov													Príspevok na strane	
			pravek	paleolit a mezolit	neolit	doba				stredovek			novovek	bez možnosti datovania			
						eneolit	bronzo	halštatská	laténska	rimska a sťahovania národov	stredovek	6.-9. storočie			10.-12. storočie		13.-16. storočie
28	Holice	Dunajská Streda												*		64	
29	Horné Obdokovce	Topoľčany												*	*	44	
30	Hrabušice	Spišská Nová Ves				*								*	*	110, 147	
31	Hrochoť	Banská Bystrica							*							176	
32	Hronovce	Levice	*							*	*	*			*	21	
33	Hurbanovo	Komárno									*	*			*	167	
34	Hviezdoslavov	Dunajská Streda								*						126	
35	Hybe	Liptovský Mikuláš													*	74	
36	Chotín	Komárno								*						74	
37	Iža	Komárno								*						75	
38	Kečovo	Rožňava		*	*											110, 159	
39	Kežmarok	Kežmarok												*	*	98	
40	Komárovce	Košice-okolie			*											38	
41	Košice	Košice I.								*				*	*	133, 135	
42	Kozárovce	Levice												*		86	
43	Krivá nad Oravou	Dolný Kubín	*												*	60	
44	Krupina	Krupina												*		108, 127	
45	Levice	Levice			*	*				*				*	*	65, 76, 136	
46	Levice-Géňa	Levice			*	*	*			*	*	*	*	*	*	68	
47	Levoča	Levoča												*	*	87, 147	
48	Lietavská Lúčka	Žilina						*								62	
49	Liptovská Porúbka	Liptovský Mikuláš													*	131	
50	Liptovský Hrádok	Liptovský Mikuláš													*	131	
51	Liptovský Ján	Liptovský Mikuláš													*	131, 132	
52	Liptovský Mikuláš-Ploštín	Liptovský Mikuláš					*		*	*					*	34	
53	Liptovský Mikuláš-Okoličné	Liptovský Mikuláš													*	131	
54	Lučenec	Lučenec								*					*	28	
55	Lužianky	Nitra					*									118	
56	Majcichov	Trnava						*								162	

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov													Príspevok na strane	
			pravek	paleolit a mezolit	neolit	doba					stredovek				novovek		bez možnosti datovania
						eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	stredovek	6.-9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie			
57	Markušovce	Spišská Nová Ves				*					*				*	36	
58	Medzany	Prešov					*							*	*	90	
59	Medzibrodie nad Oravou	Dolný Kubín	*												*	59	
60	Modra	Pezinok												*	*	49	
61	Moldava nad Bodvou	Košice-okolie												*		110	
62	Nededza	Žilina					*				*					30	
63	Nitra-Dolné Krškany	Nitra											*			157	
64	Nitra-Chrenová	Nitra								*		*	*		*	51, 161	
65	Nitra-Mlynárce	Nitra					*		*		*					106	
66	Nitra-Staré mesto	Nitra				*	*		*		*	*	*	*	*	47, 75, 111, 138	
67	Nitra-Zobor	Nitra													*	137	
68	Nižný Lánec	Košice-okolie	*		*											38	
69	Nová Lesná	Poprad														* 129	
70	Nový Tekov-Marušová	Levice					*			*						119	
71	Nýrovce	Levice			*	*									*	21	
72	Oravský Podzámok	Dolný Kubín								*					*	59	
73	Ostrovany	Sabinov								*						122, 123	
74	Pezinok	Pezinok												*	*	81, 82, 84	
75	Podolíneč	Stará Ľubovňa													*	130	
76	Podtureň	Liptovský Mikuláš													*	131	
77	Poprad-Matejovce	Poprad								*					*	122, 145, 146, 148	
78	Poprad-Spišská Sobota	Poprad			*		*							*	*	145, 146	
79	Poprad-Veľká	Poprad			*		*							*	*	145	
80	Poráč	Spišská Nová Ves													*	91	
81	Porúbka	Žilina								*					*	62	
82	Prešov	Prešov		*	*									*	*	71, 169, 173	
83	Prešov-Kúty	Prešov	*			*	*									41	
84	Rajec	Žilina	*							*					*	61	

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov													Príspevok na strane	
			pravek	paleolit a mezolit	neolit	doba					stredovek			novovek	bez možnosti datovania		
						eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	stredovek	6.-9. storočie	10.-12. storočie				13.-16. storočie
85	Ražňany	Sabinov					*		*	*							122, 123
86	Rybník	Revúca			*		*	*						*	*		110, 152
87	Senica	Senica			*	*	*	*									57
88	Silická Brezová	Rožňava												*	*		91
89	Sklabinský Podzámok	Martin					*	*	*					*			172
90	Slavec	Rožňava			*		*							*	*		152
91	Spišská Belá	Kežmarok														*	132
92	Spišská Nová Ves	Spišská Nová Ves												*	*		148
93	Spišské Podhradie- Spišská Kapitula	Levoča												*	*		149
94	Stará Ľubovňa	Stará Ľubovňa												*	*		130, 133
95	Stropkov	Stropkov												*	*		95
96	Stupava	Malacky								*							51
97	Svätý Jur	Pezinok								*		*	*	*	*		115, 116, 168
98	Svinia	Prešov			*												73
99	Svit	Poprad														*	132
100	Šahy	Levice					*										42
101	Šelpice	Trnava								*							171
102	Štúrovo	Nové Zámky								*							111
103	Tekovské Lužany	Levice	*									*					22
104	Tesárske Mlyňany	Zlaté Moravce			*					*							43
105	Trenčianska Turná	Trenčín			*	*	*										108, 112
106	Trnava	Trnava										*	*	*			165
107	Uhorská Ves	Liptovský Mikuláš														*	131
108	Unín	Skalica					*										23
109	Uzovce	Sabinov													*		170
110	Varín	Žilina					*										101
111	Vlača	Vranov nad Topľou					*										97
112	Vyšný Kubín	Dolný Kubín						*									60
113	Závod	Malacky					*		*	*		*					54, 75
114	Zbyňov	Žilina									*				*		59

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov													Príspevok na strane	
			pravek	paleolit a mezolit	neolit	doba					stredovek			novovek	bez možnosti datovania		
						eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	stredovek	6.-9. storočie	10.-12. storočie				13.-16. storočie
115	Zvolen	Zvolen			*	*	*					*				*	63, 176
116	Žabokreky nad Nitrou	Partizánske		*													87
117	Ždaňa	Košice-okolie						*		*							113
118	Žehra	Spišská Nová Ves				*	*	*	*					*	*		110, 150, 154
119	Želiezovce	Levice					*		*			*					22
120	Žilina	Žilina									*					*	33
121	Župčany	Prešov			*		*						*	*			73

Mapa 2. Mapa lokalít, na ktorých sa v r. 2006 uskutočnila letecká prospekcia (číslovanie nálezísk zodpovedá poradovým číslam v tabuľke na s. 19-20).

Karte 2. Karte der im Jahr 2006 durch die Luftprospektion festgestellten Fundstellen (Nummerierung von fundstellen entspricht den laufenden Zahlen in der Tabelle auf S. 19-20).

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov													
			pravek	paleolit a mezolit	neolit	doba					stredovek				bez možnosti datovania	
						eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	stredovek	6.-9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie		
30	Malá Mača	Galanta									*					
31	Močenok	Šaľa														*
32	Mužľa	Nové Zámky														*
33	Nitra	Nitra													*	
34	Nitra	Nitra									*					
35	Nitra	Nitra			*		*				*					
36	Nitra	Nitra														*
37	Nitra	Nitra													*	
38	Nitra	Nitra			*	*	*				*					
39	Nové Zámky	Nové Zámky									*					
40	Okoč	Dunajská Streda														*
41	Okoč	Dunajská Streda														*
42	Prašník	Piešťany			*											
43	Smolenice	Trnava						*								
44	Smolenice	Trnava													*	
45	Sokolce	Komárno														*
46	Štúrovo	Nové Zámky													*	
47	Trnava	Trnava														*
48	Veľké Zálužie	Nitra														*
49	Veľký Meder	Dunajská Streda								*						
50	Virt	Komárno														*
51	Virt	Komárno														*
52	Virt	Komárno														*
53	Virt	Komárno														*
54	Vrakúň	Dunajská Streda														*
55	Vrakúň	Dunajská Streda														*
56	Zlaté Moravce	Zlaté Moravce			*											
57	Zohor	Malacky								?						
58	Zohor	Malacky								*						
59	Zohor	Malacky								*						

ARCHEOLOGICKÁ PROSPEKCIA VYBRANÝCH LOKALÍT DOLNÉHO POHRONIA

Henrieta B a l i o v á - Ján B e l j a k - Noémi P a ž i n o v á

V apríli 2006 vykonali autori príspevku archeologický povrchový prieskum ôsmich lokalít dolného Pohronia (Bajtava, Biňa, Bruty, Farná, Hronovce, Nýrovce, Tekovské Lužany a Želiezovce). Prieskum mal za cieľ potvrdiť a doplniť doterajšiu evidenciu lokalít o nové polohy. Materiál sa vyzbieral z nasledovných polôh:

1. B a j t a v a (okr. Nové Zámky), poloha N a d k r č m o u, rondel, povrchový zber, neolit, lengyelská kultúra. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra. Pri overovaní sídliska stupňa Lengyel I na uvedenej lokalite, kde bol už v r. 1994 leteckou prospekciou zachytený rondel ako pôdny príznak (Hanzelyová/Kuzma/Rajtár 1996) a následne potvrdený aj geofyzikálnym meraním (Kuzma/Tirpák 2006), sa podarilo zozbierať malé množstvo neolitického keramického materiálu. Príslušnosť ku staršiemu stupňu lengyelskej kultúry potvrdzuje zlomok pretiahnutého rohatého ucha s otvorom s nepatrnými stopami po červenej farbe.

2. B í ň a (okr. Nové Zámky), povrchový zber. Južne od obce bola preskúmaná pravobrežná terasa Hrona s negatívnym výsledkom (záplavová oblasť?).

3. B r u t y (okr. Nové Zámky), poloha N a d v o d n o u n á d r ž o u B r u t y, sídliskový materiál, povrchový zber, neolit, novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra. Povrchovým prieskumom sa zistilo malé množstvo atypického neolitického a novovekého keramického materiálu.

4. F a r n á (okr. Levice), poloha M a l á š s k y h o n, povrchový zber, pravek, stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra. JV od obce na pravobrežnej terase potoka Malianka sa vyzbieralo niekoľko atypických pravekých a stredovekých keramických fragmentov. Žiaľ, ich bližšie datovanie nebolo možné.

5. H r o n o v c e (okr. Levice). Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

a) poloha T r e t í B l a t n ý h o n, sídliskový materiál, zber, pravek, stredovek, novovek. Na oboch brehoch potoka Lužianky v blízkosti cintorína miestnej časti Vozokany nad Hronom sa našlo väčšie množstvo pravekých, stredovekých a novovekých keramických fragmentov.

b) I n t r a v i l á n, zber, doba rímska, včasný stredovek, novovek. Medzi obecnými časťami Vozokany nad Hronom a Domaša na ľavom brehu potoka Lužianka boli vyzbierané z ornej pôdy keramické fragmenty z doby rímskej, včasného stredoveku a novoveku.

c) poloha A r e n d á š s k e, sídliskový materiál, zber, novovek. Pozdĺž pravobrežnej terasy potoka Malianka sa vyzbieralo niekoľko fragmentov novovekej keramiky.

6. N ý r o v c e (okr. Levice), intravilán pri sútoku potoka Nýrica s miestnym kanálom, sídliskový materiál, povrchový zber, neolit - mladší stupeň kultúry s lineárnou keramikou, eneolit - bolerázská skupina badenskej kultúry, novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Lokalita sa nachádza v intraviláne obce JV od zastavanej plochy, na poľnohospodársky obrábanej ploche sútoku potoka Nýrica s miestnym kanálom. Z ornice zozbieraný keramický materiál a kamenná industria sa koncentrujú v asi 150 m dlhom a 200 m širokom páse na rovnej ploche pozdĺž potoka. V nive vodného toku sa nevyskytli nálezy.

O p i s n á l e z o v

Neolit. Kolekciu zberom získaných nálezov zastupujú zväčša hrubšie fragmenty keramiky, so žltohnedým, hnedým, červenohnedým až tehlovočerveným prirodzeným povrchom s prímiesou pliev a drobných kamienkov; menej je keramických fragmentov s hladším, resp. vyhladeným hnedým a šedým povrchom, ktorý bol v niekoľkých prípadoch aj vyleštený. Veľká časť nálezov je nezdobená, ale v súbore sa nachádzajú aj črepy zdobené rytým najmenej dvojlineárnym ornamentom (obr. 1: 4-7, 12, 15), jeden fragment pleca polguľovitej nádoby so zaobleným okrajom zdobený pravidelnými vodorovnými nechtovými vrypami (obr. 1: 16) a ojedinelý väčší zlomok z tela nádoby bombovitého tvaru, zdobený na povrchu radmi vtlačených prstov a sedlovitým výčnelkom (obr. 1: 18). Zastúpené sú i fragmenty pretlačených zátkovitých a polguľovitých výčnelkov (obr. 1: 9-11). Kultúre s mladšou lineárnou keramikou možno priradiť aj dva menšie zlomky retušovaných čepelí (obr. 1: 2, 3) a jeden fragment plochej kamennej sekerky približne lichobežníkovitého tvaru so stopami po pracovnej činnosti (obr. 1: 1).

Na lokalite sa našli aj výzdobou typické keramické fragmenty, datujúce azda celý súbor do neskej fázy mladšej lineárnej keramiky. Na dvoch menších fragmentoch z tiel tenkostenných nádob sa vyskytovala výzdoba v podobe dvojice oválnych jamôk umiestnených tesne nad sebou a splývajúcich takmer do súvislého vrypu (obr. 1: 6, 7). Keramika s jamkami tesne nad sebou alebo vedľa seba je známa aj z iných lokalít dolného Pohronia (napr. Biňa, Horné Semerovce, Kamenín, Sikenica, Svodín, Šarovce, Štúrovo, atď.).

Eneolit. K ojedinelým nálezom na lokalite patrí črep zdobený radmi plytkých zvislých žliabkov hrubších rýh (brázd), ktorý je možný datovať do obdobia boľerázskej skupiny badenskej kultúry (obr. 1: 17).

Nálezy z iného obdobia praveku sme nenašli, napriek tomu však nemožno vylúčiť ani staršie a mladšie osídlenie polohy.

Novovek. Menšia časť nálezov sa dá zaradiť do novoveku, avšak nemožno s istotou doložiť, či je ich výskyt dokladom novovekého sídla alebo sa na lokalitu dostali sekundárne. Väčšina fragmentov z jemne plaveného materiálu s červenou glazúrou pochádza z dien a okrajov mís a tanierov červenej a ružovej farby s vyhladeným povrchom. Jeden fragment z tela nádoby so žltou farbou povrchu sa odlišoval od ostatného súboru tenkou vrstvou žltej glazúry na vonkajšej i vnútornej stene črepu. Medzi výraznejšie fragmenty patrí zlomok gombíkovitého držadla pokrievky z jemne plaveného materiálu, tri zlomky úch červenej farby, dve s jemnou glazúrou a tretie pásikové s lešteným povrchom, zdobené tromi zvislými žliabkami na vnútornej strane vertikálneho ucha. Jedným exemplárom je zastúpený zlomok nôžky z panvice.

Zozbieraný materiál rozširuje predovšetkým doposiaľ málo známe poznatky o neolitickom osídlení lokality Nýrovce na dolnom Pohroní v období kultúry s mladšou lineárnou keramikou (*Mitscha-Mährheim/Pittioni 1934, 158*), pričom detailnejšiu charakteristiku lokality môže podať až následný archeologický výskum.

7. **T e k o v s k é L u ž a n y** (okr. Levice), poloha **N a ľ a v o m b r e h u M a ľ i a n k y**, sídliskové nálezy, povrchový zber, pravek, včasný stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra. Na ľavobrežnej terase potoka Malianka sa vyzbieralo zopár fragmentov pravekej a včasnostredovekej keramiky.

8. **Ž e ľ i e z o v c e** (okr. Levice), poloha **P r i A ľ e j i**, sídliskový materiál, povrchový zber, doba bronzová, laténska, včasný stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra. Južne od amfiteátra na pravobrežnej terase Hrona v blízkosti potoka Vrbovec sa na poľnohospodársky využívannej ploche zozbieral keramický materiál z doby bronzovej, laténskej a s typickým motívom viacnásobnej rytej vlnovky, dokladajúci osídlenie polohy vo včasnom stredoveku.

V r. 2007 bude archeologická prospekcia na dolnom Pohroní pokračovať.

L i t e r á t ú r a

Hanzelyová/Kuzma/Rajtár 1996 - E. Hanzelyová./I. Kuzma/J. Rajtár: Letecká prospekcia na Slovensku. AVANS 1994, 1996, 81-88.

Kuzma/Tirpák 2006 - I. Kuzma/J. Tirpák: Rondel v Bajtave. AVANS 2004, 2006, 137, 138.

Mitscha-Mährheim/Pittioni 1934 - H. Mitscha-Mährheim/R. Pittioni: Zur Besiedlungsgeschichte des unteren Grantales. Wien 1934.

ARCHÄOLOGISCHE PROSPEKTION AUSGEWÄHLTER FUNDSTELLEN IM UNTEREN GRANTAL. Die durchgeführte archäologische Geländebegehung von acht Fundstellen im unteren Grantal hatte zum Ziel die bisherige Fundstellenevidenz zu bestätigen und um neue Lagen zu ergänzen. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

1. Bajtava (Bez. Nové Zámky), Flur Nad krčmou, Rondell, Streufunde, Neolithikum, Lengyel-Kultur. Auf der früher schon bestätigten Rondellfläche der Lengyel-Kultur (*Hanzelyová/Kuzma/Rajtár 1996*; *Kuzma/Tirpák 2006*) ist es gelungen kleine Menge von neolithischem Material aufzusammeln. Nach einem lang gezogenen gelochten Hornhenkel mit geringen Spuren von roter Farbe gehört es zur älteren Stufe der Lengyel-Kultur.

2. Bíňa (Bez. Nové Zámky), Streufunde. Südlich der Gemeinde wurde rechte Granuferterrasse mit einem negativen Ergebnis untersucht (Überschwemmungsgebiet?).

3. Bruty (Bez. Nové Zámky), Flur Nad vodnou nádržou Bruty, Siedlungsmaterial, Streufunde, Neolithikum, Neuzeit. Während der Geländebegehung hat man kleine Menge von neolithischem und neuzeitlichem Keramikmaterial aufgesammelt.

4. Farná (Bez. Levice), Flur Malášsky hon, Streufunde, Vorgeschichte, Mittelalter. Aufgesammelt wurden hier einige atypische vorgeschichtliche und mittelalterliche Keramikfragmente.

5. Hronovce (Bez. Levice).

a) Flur Tretí blatný hon, Siedlungsmaterial, Streufunde, Vorgeschichte, Mittelalter, Neuzeit. Auf beiden Ufern des Lužianky-Baches wurde größere Menge vorgeschichtlicher, mittelalterlicher und neuzeitlicher Scherben gefunden.

b) Innenbereich, zwischen Gemeindeteilen Domaša und Vozokany nad Hronom wurden Keramikfragmente aus der Römerzeit, Frühmittelalter und Neuzeit aufgesammelt.

c) Flur Árendášske, Siedlungsmaterial, Streufunde, Neuzeit. Der rechten Uferterrasse des Malianka-Baches entlang wurden einige neuzeitliche Keramikfragmente aufgesammelt.

6. Nýrovce (Bez. Levice), Innenbereich bei dem Zusammenfluss des Nýrica-Baches mit örtlichem Kanal, Siedlungsmaterial, Streufunde, Neolithikum - jüngere Stufe der Kultur mit Linearkeramik, Äneolithikum - Boleráz-Gruppe der Baden-Kultur, Neuzeit. Kollektion der durch Prospektion gewonnenen neolithischen Funde vertreten meistens dickere unverzierte Keramikfragmente mit natürlicher Oberfläche mit Beimischungen von Spreu und kleinen Steinchen, weniger Fragmente mit geglätteter bis polierter Oberfläche. Zu den verzierten Scherben gehören: Scherben mit geritztem wenigstens zweilinearem Ornament (Abb. 1: 4-7, 12, 15), Schulterfragment eines halbrunden Gefäßes mit abgerundetem Rand verziert mit regelmäßigen horizontalen Nagelritzen (Abb. 1: 16), Bruchstück eines bombenförmigen Gefäßes auf der Oberfläche mit Reihen von Fingertupfen und einem sattelförmigem Ausläufer verziert (Abb. 1: 18), Fragmente eingedrückter Stöpselaufsätze (Abb. 1: 9-11). Zu der Kultur mit jüngerer Linearkeramik können auch zwei kleinere Bruchteile retuschierter Klingen (Abb. 1: 2, 3) und ein Fragment von flachem ungefähr trapezförmigem Steinbeil mit Arbeitsspuren (Abb. 1: 1) eingegliedert werden. In die späte Phase der jüngeren Linearkeramik wird das Komplex vor allem durch zwei kleinere Wölbungsfragmente dünnwandiger Gefäße verziert mit einem Paar ovaler knapp übereinander platzierter Grübchen, die fast in einen ununterbrochenen Ritz übergehen (Abb. 1: 6, 7), datiert. Das versammelte Material erweitert vor allem die bis jetzt geringe Kenntnisse über die neolithische Ansiedlung der Fundstelle Nýrovce im unteren Grantal in der Kultur mit jüngerer Linearkeramik (Mitscha-Mährheim/Pittioni 1934, 158).

Einen seltenen Fund der Boleráz-Gruppe stellt eine mit Reihen von flachen senkrechten Dellenlinien und größeren Kerben verzierte Scherbe dar. (Furchen; Abb. 1: 17).

Ein kleinerer Teil der Funde kann zur Neuzeit angehören - rot und gelb glasierte Keramikfragmente, Bruchstück eines knopfförmigen Dekelhalters, drei Henkelbruchteile (zwei glasierte, der dritte mit Streifen ohne Glasur) und ein Bruchstück von einem Pfannenfuß.

7. Tekovské Lužany (Bez. Levice), Flur Am linken Malianka-Ufer, Siedlungsfunde, Streufunde, Vorgeschichte, Frühmittelalter. Auf der linken Uferterrasse des Malianka-Baches wurden wenige Bruchstücke von vorgeschichtlicher und frühmittelalterlicher Keramik gefunden.

8. Želiezovce (Bez. Levice), Flur Pri Aleji, Siedlungsmaterial, Streufunde, Bronze-, Latènezeit, Frühmittelalter. Südlich vom Amphitheater auf der rechten Uferterrasse von Gran in der Nähe von Vrbovec-Bach wurde keramisches Material, das die Ansiedlung in der Bronze-, Latènezeit und im Frühmittelalter belegt, gefunden.

BRONZOVÁ SEKERA Z UNÍNA

Juraj B a r t í k

U n í n (okr. Skalica), poloha Z á m č i s k o, ojedinelý nález bronzovej sekery. Uloženie nálezu: Slovenské národné múzeum - Archeologické múzeum, Bratislava.

Na akropole známej opevnenej osady kultúrneho okruhu Maďarovce-Věteřov, skúmanej na začiatku osemdesiatych rokov (Janšák 1928, 20-23; Studeníková 1981, 278; 1982, 270), získal M. Križan neúplnú bronzovú sekeru (obr. 2). Predmet má na povrchu aj lome sýtozelenú patinu. I keď tvar tylovej časti nepoznáme, nie je problém sekeru typologicky zaradiť. Svojím tvarom predmet zodpovedá vývojovo pokročilým sekerám s lištami a stredovým žliabkom, predstavujúcim zároveň prechodnú formu k sekerám so schodíkom. Na západnom Slovensku sa vyskytujú na pohrebiskách úněticko-maďarovského stupňa maďarovskej kultúry i hurbanovskej skupiny (Bátora 2000, 403), v Čechách v depotoch najmladších stupňov únětickej kultúry (Moucha 2005, Taf. 71, 131, 158). Novozískaný fragment sekery naznačuje, že s osídlením Zámčiska v Uníne môžeme počítať už v úněticko-maďarovskom stupni maďarovskej kultúry.

L i t e r a t ú r a

Bátora 2000 - J. Bátora: Das Gräberfeld von Jelšovce/Slowakei. Kiel 2000.

Janšák 1928 - Š. Janšák: Niektoré novoobjavené hradiská slovenské. Sbor. Muz. Slov. Spol. 23. Turč. Sv. Martin 1928, 3-26.

Moucha 2005 - V. Moucha: Hortfunde der frühen Bronzezeit in Böhmen. Praha 2005.

Studeníková 1981 - E. Studeníková: Záchranný výskum na Zámčisku v Uníne. AVANS 1980, 1981, 278-279.

Studeníková 1982 - E. Studeníková: Výskum v Uníne v roku 1981. AVANS 1981, 19982, 270-272.

BRONZEAXT AUS UNÍN. Unín (Bez. Skalica), Flur Zámčisko, Einzelfund. Auf der Akropolis der befestigten Siedlung des Kulturkreises Maďarovce-Věteřov, die am Anfang achtziger Jahre untersucht worden war (Janšák 1928, 20-23; Studeníková 1981, 278; 1982, 270), hat man eine unvollständige Bronzeaxt gefunden (Abb. 2). In der Westslowakei kommen ähnliche Äxte auf den Gräberfeldern der Aunjetitzer-Maďarovce Stufe der Maďarovce-Kultur wie auch Hurbanov-Gruppe (Bátora 2000, 403), in Tschechien in den Hortfunden der jüngsten Stufen der Aunjetitzer-Kultur vor (Moucha 2005, Taf. 71, 131, 158). Das neu gewonnene Axtfragment weist darauf hin, dass wir mit der Ansiedlung von Zámčisko in Unín schon in der Aunjetitzer-Maďarovce Stufe der Maďarovce-Kultur rechnen können.

SÍDLISKO Z DOBY LATÉNSKEJ A BRONZOVÝ ZVONČEK Z JAROVIEC

Igor Bazovský

Bratislava (okr. Bratislava V), časť Jarovce, poloha Veľké diely, sídlisko, ojedinelý nález, doba laténska, doba rímska(?). Uloženie nálezov: Slovenské národné múzeum - Archeologické múzeum, Bratislava.

V polohe Veľké diely východne od intravilánu obce sa donedávna rozprestieral ovocný sad. Po jeho zrušení tu v r. 2004-2006 uskutočnili pracovníci Archeologického múzea opakovaný povrchový zber. Vo východnej časti zistili kumulácie črepov z mladšej doby laténskej. Menšie sídlisko sa rozkladalo na západnom brehu zaniknutého dunajského ramena, podobne ako dve ďalšie sídliská v tejto oblasti (Bazovský 2004, obr. 1). Okrem nálezov z doby laténskej sa našiel aj menší liaty bronzový zvonček (v. 42 mm, š. 40 mm). Štvorhranný zvonček je poškodený a deformovaný (obr. 3). V jeho hornej časti sú dva otvory, do ktorých bol pôvodne vsunutý kolík na zavesenie srdca. Liate zvončeky s pravouhlou základňou sa pomerne často vyskytujú v rímsko-provinciálnom prostredí a zriedkavejšie aj v barbariku. Nález z Jaroviec sa v niektorých detailoch ríši od rímsko-provinciálnych exemplárov, a preto je jeho datovanie do doby rímskej neisté.

Literatúra

Bazovský 2004 - I. Bazovský: Sídlisko z neskorej doby laténskej v Bratislave-Rusovciach. Zbor. SNM. Arch. 14. Bratislava 2004, 95-108.

SIEDLUNG AUS DER LATÈNEZEIT UND EINE BRONZEGLOCKE AUS JAROVCE. Bratislava (Bez. Bratislava V), Teil Jarovce, Flur Veľké diely, Siedlung, Einzelfund, Latènezeit, Römerzeit (?). Aufbewahrung der Funde: Slowakisches Nationalmuseum - Archäologisches Museum, Bratislava.

Östlich des Innenbereichs der Gemeinde haben die Mitarbeiter des Archäologischen Museums bei der Geländebegehung Anhäufung junglatènezeitlicher Scherben festgestellt. Auf dem westlichen Ufer des einstigen Donauarmes hat sich eine kleinere, wie auch zwei größere Siedlungen befunden (Bazovský 2004, Abb. 1). Außer latènezeitlichen Funde wurde auch eine kleinere gegossene Bronzeglocke entdeckt (Höhe 42 mm, Breite 40 mm). Das rechteckige Glöckchen ist beschädigt und deformiert (Abb. 3). In seinem oberen Teil sind zwei Löcher, in denen sich ursprünglich ein Stift zum Aufhängen des Schwengels befand. Gegossene Glöckchen mit rechteckiger Standlinie befinden sich ziemlich häufig in dem römisch-provinzialem Umfeld, weniger im Barbarikum. Der Fund aus Jarovce unterscheidet sich aber in manchen Details von den römisch-provinzialen Exemplaren und deswegen ist seine Datierung in die Römerzeit unsicher.

NÁLEZ BRONZOVEJ SEKERKY V HNOJNOM

Jozef Bátora - Marián Vizdal - Jozef Vladár

Hnojné (okr. Michalovce), extravilán, poloha Medzopotokmi, ojedinelý nález, neskorá doba bronzová. Uloženie nálezu: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V r. 2004 získal M. Vizdal fragment bronzovej sekerky. Ide o dolnú polovicu sekerky s tylovými lalokmi, ktorá má zachované výrazne rozšírené ostrie (zach. dl. 113 mm, š. ostria 62 mm).

Sekerky s tylovými lalokmi sú z územia Slovenska známe prevažne ako ojedinelé nálezy a možno ich datovať do neskorej doby bronzovej (HB; Novotná 1970, 51). Najbližšou analógiou k nášmu exempláru

je sekerka z Piešťan na juhozápadnom Slovensku (*Novotná 1970*, tab. 18: 332) a sekerky z Krumsína (okr. Prostějov) a z Kostelca u Holešova na východnej Morave (*Salaš 2005*, tab. 375: 2 a 378: B1). Moravské exempláre patria do XIV. pokročilejšej skupiny sekeriek s tylovými lalokmi, vyčlenenej J. Říhovským. Majú už výraznejšie odsadenú tylovú časť (*Říhovský 1992*, 171-174). Na Morave, ale i v južnejších oblastiach Karpatskej kotliny, sa tieto sekerky objavujú v pokročilejšom stupni popolnicových polí (HB2), čo dokumentuje ich výskyt v depotoch z Rohod-Somogyi a Románda (*Mozsolics 2000*, tab. 82: 1 a 84: 14, 15; *Salaš 2005*, 37). Do tohto obdobia možno datovať i fragment sekerky z Hnojného (obr. 4). Kultúrne ju možno s najväčšou pravdepodobnosťou spájať s neskorou fázou gávskej kultúry.

L i t e r a t ú r a

Mozsolics 2000 - A. Mozsolics: Bronzefunde aus Ungarn Depotfundhorizonte Hajdúböszörmény, Románd und Bükkzentlászóló. Prähist. Archäologie in Südosteuropa, Band 17. Kiel 2000.

Novotná 1970 - M. Novotná: Die Äxte und Beile in der Slowakei. In: Prähist. Bronzefunde 3. München 1970.

Říhovský 1992 - J. Říhovský: Die Äxte, Beile, Meißel und Hämmer in Mähren. In: Prähist. Bronzefunde 9. Stuttgart 1992.

Salaš 2005 - M. Salaš: Bronzové depoty střední až pozdní doby bronzové na Moravě a ve Slezsku I, II. Brno 2005.

EIN BRONZEBEILFUND AUS HNOJNÉ. Hnojné (Bez. Michalovce), Außenbereich, Flur Medzi potokmi, Einzelfund eines bronzenen Lappenbeils, Spätbronzezeit. Aufbewahrung des Fundes: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Die nächste Parallele zu unserem Exemplar ist ein Beil aus Piešťany in der Südwestslowakei (*Novotná 1970*, Taf. 18: 332) und Beile aus Krumsín (Bez. Prostějov) und Kostelec u Holešova in Ostmähren (*Salaš 2005*, Taf. 375: 2 a 378: B 1). Die mährischen Exemplare gehören in die XIV. mehr fortgeschrittene Gruppe der Lappenbeile, die J. Říhovský ausgliederte. Sie haben schon einen deutlicher abgesetzten Nackenteil (*Říhovský 1992*, 171-174). In Mähren, aber auch in den südlicheren Bereichen des Karpatenbeckens, kommen solche Beile in der mehr entwickelten Stufe der Urnenfelder (HB2) vor, was ihr Vorkommen in den Hortfunden aus Rohod-Somogyi und Románd dokumentiert (*Mozsolics 2000*, Taf. 82: 1 a 84: 14, 15; *Salaš 2005*, 37). In diese Zeit kann auch das Beilfragment (Abb. 4) aus Hnojné datiert werden. Kulturell kann es mit größter Wahrscheinlichkeit mit der späten Phase der Gáva-Kultur in Zusammenhang gebracht werden.

DÉCOUVERTE D'UNE STATION DU PALÉOLITHIQUE INFÉRIEUR DANS LES ENVIRONS DE BANSKÁ BYSTRICA

Hervé B e a u d o u i n

B a n s k á B y s t r i c a (le district Banská Bystrica), quartier F o n č o r d a, lieu-dit D o l i n k y, paléolithique ancien, découverte de surface. Lieu de stockage: Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica.

En 2005, Juraj Galváne, géologue au Département des Sciences Naturelles du Musée de Slovaquie Centrale, a conçu une exposition sur les 750 ans de l'attribution des privilèges à la ville de Banská Bystrica. Il proposait en parallèle des animations pédagogiques à destination des scolaires, en rapport avec la géologie locale, dont un atelier de peinture sur galets ramassés dans les environs.

En visitant l'exposition réalisée par mon beau-père, j'ai tout juste eu le temps d'intercepter un percuteur préhistorique avant qu'il ne soit transformé en coccinelle. Il s'agissait d'un galet de quartz à forte patine jaune, présentant les stigmates caractéristiques d'une percussion lancée répétitive, ainsi que des encroûtements d'hydroxyde de fer hydraté (limonites), suite à un long séjour dans le sol.

Lors de mon séjour suivant en Slovaquie, en juillet 2006, nous avons fait notre possible pour prospector le lieu d'où provenait le percuteur, à savoir un champ de maïs, au sol recouvert d'herbes rampantes.

Le site

Ce gisement de surface se trouve sur une très haute terrasse du Hron, à l'ouest du territoire de Banská Bystrica, dans le quartier de Fončorda. L'imprécision du lieu est volontaire, car en Slovaquie comme en France, si l'on publie l'emplacement précis d'un site, les amateurs locaux s'empressent d'y aller prospecter (au lieu de chercher à découvrir de nouveaux sites inédits), ce qui a pour conséquence une dispersion du matériel archéologique dans plusieurs collections personnelles. C'est une situation

très difficile lorsqu'il s'agit de tout regrouper, comme je suis en train de le faire pour la région Lorraine, afin d'effectuer des études de synthèse.

Notre gisement est donc situé sur une très haute terrasse gūnzienne (Gūnz selon la chronostratigraphie alpine et Ménapien selon la chronostratigraphie nordique) du Hron, remodelée en croupe d'interfluve. Les artefacts sont ramassés au niveau de la rupture de pente d'un vallon très encaissé d'origine glaciaire, en contrebas d'un petit replat orienté NW-SE. Ils ont été soutirés de ce replat et déplacés, par des phénomènes d'érosion et de colluvionnement.

Avec une altitude relative de + 110 m par rapport au cours actuel du Hron, nous sommes en présence d'un placage résiduel d'alluvions de la plus haute terrasse et donc de la plus ancienne terrasse du Gūnz (terrasse n° 2 du système des terrasses carpatiques du Pléistocène ancien).

Les matières premières employées

Le débitage a été réalisé exclusivement sur des matières premières d'origine locale, ramassées à même les galets et les blocs constituant le matériel alluvial de la très haute terrasse du Hron. La matrice alluvionnaire est constituée principalement de graviers moyens à gros (de diamètre 2-5 à 10 cm), jusqu'à très gros (jusqu'à 12-15 cm de diamètre), voire de galets jusqu'à 25 cm de diamètre, le tout mêlé à de rares passées sableuses. La composition pétrographique de ces alluvions re-sédimentées localement, est dominée par les quartzites et le quartz filonien, suivis numériquement par des roches métamorphisées, ainsi que par une présence plus importante à cet endroit de granitoïdes, d'andésites et de calcaires fortement érodés.

L'industrie lithique

Nous totalisons 92 pièces ramassées en une prospection, dont 80 produits de débitage, 10 outils et 2 percuteurs massifs. Les produits de débitage représentent 86,6% du total des artefacts. L'ensemble des produits de débitage se répartit comme suit :

Eclats de mise en forme du nucléus (n=23):

5 éclats d'entame

9 éclats d'épannelage primaire

5 éclats d'épannelage secondaire

4 éclats débordants à dos cortical

3 éclats débordants à dos non cortical latéralisés à droite (fig. 5: 7)

Eclats de plein débitage non corticaux (n=25 + 2 fragments), dont 3 éclats outrepassés d'avivage (de nettoyage) de la surface de débitage.

Nucléus (n=27):

1 galet à débitage anarchique, de fortune

4 nucléus globuleux

16 nucléus discoïdes à plan de frappe non préparé (dont 14 assez plats, de débitage asymétrique négatif; et 2 épais de débitage asymétrique positif; fig. 5: 6, 8)

2 nucléus discoïdes épais à plan de frappe non préparé

4 nucléus à débitage unipolaire et surfaces sécantes: 1 à surfaces orthogonales à obliques tendant au chopping-tool, 2 sur petits galets à surfaces obliques dont 1 à plan de frappe résiduel, et 1 unipolaire convergent sur face inférieure d'éclat épais

Outils (n=10)

2 choppers: 1 micro-chopper, 1 chopper ayant pu être utilisé auparavant comme nucléus avec un rang de retouches semi-abruptes à abruptes

3 chopping-tools

3 grattoirs: 2 typiques (fig. 5: 1, 2) et 1 à retouches courtes abruptes en bout d'entame qui pourrait être d'origine mécanique mais dont les retouches comportent des points d'hydroxyde de fer (fig. 5: 3)

2 racloirs: 1 petit racloir denticulé concave (fig. 5: 4), 1 racloir à retouches bifaciales sur éclat épais d'entame (fig. 5: 5)

Le débitage est en majeure partie discoïde (66,6%) à plan de frappe non préparé, assez plat, avec entretien ponctuel de la surface de débitage par des éclats débordants (à dos cortical et non cortical), et par des éclats outrepassés d'avivage de la table. Le module de débitage est généralement assez gros, épais, à plage corticale, et réalisé principalement sur galets de quartz. Aucun débitage Levallois (aussi bien linéal que récurrent) n'a été reconnu, idem pour du débitage d'éclats laminaires.

Les éclats de plein débitage, non corticaux et issus de débitage discoïde, sont peu nombreux (27,77%), ce qui est normal pour un débitage de galets.

Deux percuteurs massifs ont été reconnus sur le site, dont un a également servi de nucléus globuleux. Un nucléus discoïde présente également des traces de percussion antérieures.

L'outillage est pauvre, il représente 11,1% du total des produits de débitage, avec des outils sur éclats accompagnés de quelques galets aménagés.

Conclusion

Nous sommes donc en présence d'un atelier de débitage de galets - de quartz principalement - ramassés sur place, avec transformation de quelques éclats en outils de fortune, ainsi qu'avec un faible façonnage de galets aménagés. Mais il ne faut pas oublier que les conditions défavorables à la prospection ont pu fausser les statistiques.

L'approvisionnement en matières premières locales sur une très haute terrasse du Hron aurait très bien pu se faire à tout moment du Paléolithique inférieur ou moyen. Néanmoins, de par les modes de débitage discoïde et globuleux, de par l'absence de débitage Levallois linéal et/ou récurrent, de par le faible pourcentage d'outils sur éclats, de par les types restreints d'outils, ainsi que de par la patine très marquée de ces artefacts, ce site peut être rapporté sans aucun doute à une occupation datant du Paléolithique ancien.

Il doit s'agir très certainement d'une industrie de l'Acheuléen ancien, forcément anté-émienne (anté Riss-Würm), remontant donc au moins au stade isotopique 6, mais datant plus vraisemblablement d'au moins l'interglaciaire de l'Holsteinien (Mindel-Riss), soient les stades 8 ou 9.

Il est difficile de replacer cette découverte dans le contexte national, car très peu de gisements ont fourni à nos jours du Paléolithique ancien. Force est de constater que numériquement il existe très peu de prospecteurs et d'amateurs pour inventer de nouveaux sites, le pays ayant eu beaucoup d'autres préoccupations et priorités. D'autre part il est vrai que la solution de facilité consiste à visiter des sites déjà connus.

Enfin, même si les prospecteurs étaient nombreux, la reconnaissance - et le ramassage - d'une industrie lithique archaïque sur galets de quartz (ou de quartzite chez nous en Lorraine) est chose ingrate, réservée à une „élite“ ayant une bonne expérience dans ce domaine. L'étude technologique des quartzites et des quartz est encore à un niveau supérieur, car c'est une discipline relativement jeune et encore assez peu divulguée.

Les trouvailles d'industries lithiques du Paléolithique ancien sont donc sporadiques, et généralement trouvées en surface. Celles-ci se résument à quelques galets aménagés et bifaces, et quelques éclats anciennement appelés „clactoniens“ de par leur gabarit et leur angle de débitage plus ou moins obtus. Une industrie archaïque sur galets ainsi qu'un uniface (nucléus discoïde ?) et un biface ont donc été reconnus sur les hautes terrasses fluviales de Bratislava.

Au sud, les terrasses anciennes de l'Ipel' ont également fourni des découvertes isolées hors stratigraphie.

Le site le plus ancien trouvé dans les travertins se trouve à Vyšné Ružbachy où des ouvriers ont trouvé un galet aménagé en radiolarite brune, et qui pourrait dater de l'interglaciaire Mindel-Riss (*Dvořák 2002; Furmánek et al. 1991; Vizdal 2003*)

Le seul site stratifié étudié a été découvert à Nové Mesto nad Váhom - Mnešice, dans une exploitation d'argile à briques, en rive droite du Váh. A 16 mètres de profondeur a été trouvée une industrie sur quartzite et radiolarite, de débitage Levallois (anciennement dénommée à tort clactonienne), et remontant, selon les auteurs, à l'interglaciaire Mindel-Riss (ou Holstein; *Bárta 1961; 1965; 1967; 1971*)

Les découvertes sont donc pour l'instant très peu nombreuses sur tout le territoire, il reste à espérer que cet article fera des émules et que les prospecteurs seront sensibilisés aux industries sur quartzite et quartz, beaucoup plus difficiles à reconnaître.

L i t e r a t ú r a

Bárta 1961 - J. Bárta: K problematike paleolitu Bielych Karpát. Slov. Arch. 1-2, 1961, 9-28.

Bárta 1965 - J. Bárta: Slovensko v staršej a strednej dobe kamennej. Bratislava 1965.

Bárta 1967 - J. Bárta: Stratigraphische Übersicht der paläolithischen Funde in der Westslowakei. Quartär 18, 1967, 59-60.

Bárta 1971 - J. Bárta: Staršia a stredná doba kamenná. In : Ján Tibenský et al.: Slovensko. Dejiny. Bratislava 1971, 11-51.

Dvořák 2002 - P. Dvořák: Stopy dávnej minulosti. 1. Slovensko v praveku. Budmerice 2002.

Furmánek et al. 1991 - V. Furmánek et al.: Dejiny dávnovekého Slovenska. Bratislava 1991.

Vizdal 2003 - M. Vizdal: Sprievodca pravekom východného Slovenska. Prešov 2003, 9-10.

OBJAV STAROPALEOLITICKÉHO SÍDLISKA V OKOLÍ BANSKEJ BYSTRICE. Banská Bystrica (okr. Banská Bystrica), časť Fončorda, poloha Dolinky, starý paleolit, povrchový prieskum. Uloženie nálezov: Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica.

Objavené nálezisko sa nachádza v západnej časti Banskej Bystrice, na Fončorde, v relatívnej výške 110 m nad úrovňou súčasného toku Hrona. Na mieste sú prítomné reziduálne štrky najvyššej, a teda aj najstaršej gүнzskej terasy (2. stupeň vysokej terasy karpatského terasového systému) Hrona, premenenej na medzidolinový chrbtát. Artefakty sme zbierali pod plošinkou s orientáciou SZ-JV, odkiaľ boli premiestnené svahovou sedimentáciou a zvetrávaním.

Opracované boli výlučne miestne prvotné suroviny z riečnych naplavenín, hlavne stredne veľké až veľké okruhliaky (prevládajú kremence a žilné kremene). Celkovo sme nazbierali 92 artefaktov (obr. 6), z toho 80 odštepov vzniknutých pri štiepaní, 10 nástrojov a 2 mohutné otláče. Odštepky a jadrá predstavujú 86,6% nálezov. Spôsob opracovávania je vo väčšine prípadov (66,6%) diskovitý s nepripravenou plochou úderu, pomerne plochý, s občasnou úpravou štiepanej plochy. Úštepky sú zväčša veľké, hrubé, s vonkajšou kôrou. Použité sú najmä obliaky z kremeňa. Nezistili sme žiadne štiepanie levalloisienskou metódou (či linéal alebo récurrent) ani výrobu čepeľovitých úštepov. Úštepky bez kôry, vzniknuté pri samotnom štiepaní (diskovitom), sú nepočítané (27,77%), čo je pri opracovávaní okruhliakov normálne. Našli sa aj dva mohutné otláče. Nástroje - päť sekáčov, dve driapadlá a tri škrabadlá, sú málopočetné (11,1%), vyrobené buď z úštepov alebo sú to sekáče. Ide teda o výrobnú dielňu, kde sa kremenné okruhliaky zbierali a štiepali priamo na mieste, niektoré úštepky boli premenené na nástroje alebo boli zriedkavejšie vyrábané sekáče. Treba podotknúť, že podmienky pri prieskume boli veľmi nepriaznivé, čo mohlo skresliť štatistické údaje. Zásobovanie lokálnymi prvotnými surovinami na vysokej riečnej terase Hrona bolo možné kedykoľvek v starom alebo strednom paleolite. Vzhľadom na spôsob štiepania (diskovitý a guľovitý), neprítomnosť levalloisienskej metódy linéal a/alebo récurrent, malé percento nástrojov vyrobených z úštepov, obmedzené typy nástrojov, ako aj na veľmi silnú patinu, možno toto nálezisko celkom určite zaradiť do starého paleolitu. Je to teda nepochybne industria starého acheulénu, určite pred-riss-würmská, vekovo staršia ako izotopické štádium 6, ale pravdepodobnejšie datovaná min. do holsteinského interglaciálu (mindel-riss), t.j. štádiá 8 alebo 9.

Preklad z francúzštiny: Bohdana Beaudouin

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM SUTERÉNNYCH PRIESTOROV REDUTY V LUČENCI

Peter Bednár - Klaudia Daňová

Príspevok vznikol v rámci grantového projektu 2/6121/27 agentúry VEGA.

Lučenec (okr. Lučenec), centrum mesta, poloha Vajanského 2, záchranný výskum, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Záchranný archeologický výskum sa začal na podnet spoločnosti Trade Center, s.r.o., Lučenec. Bol vyvolaný stavebnou činnosťou v suterénnych priestoroch Reduty v septembri 2006. Investor, spoločnosť Trade Center, s.r.o., začal rozširovať existujúce pivničné priestory pod západnou časťou Reduty. Skúmaná poloha sa nachádza v priestore severného krídla budovy, postavenej v r. 1811-1816, stojacej na rohu Vajanského ul. a Fiľakovskej cesty.

Výskum sa vykonával v novohlbenej chodbe s celkovou dĺžkou asi 22 m, šírkou asi 130 cm a výškou asi 210 cm. Chodba, ktorá začínala rozsiahlym výkopom v pasáži severného krídla Reduty, nemala priamy smer, ale v jednom úseku sa zalamovala, ďalej pokračovala západným smerom a ústila do staršieho suterénu pod západným, uličným, krídlom budovy (obr. 7). V pôvodnom projekte sa počítalo s tromi výklenkami v chodbe, ktoré mali slúžiť ako vínoteka. Investor však od tohto zámeru upustil a prehĺbil len priestor v severnej stene pri východnom okraji budovy.

Metóda výskumu bola podmienená samotným projektom stavby a jeho plánovanými zásahmi (výkopovými prácami). Vzhľadom na fakt, že suterénne priestory boli v čase, keď sa začal realizovať archeologický výskum už vyhlbené, obmedzili sme sa len na dočisťovanie situácií a následnú dokumentáciu.

Pasáž Reduty

Výkop v pasáži Reduty dosahoval rozmery 8,6x4,5 m. Južnú stenu výkopu tvorilo základové murivo južnej steny severného krídla Reduty, dodatočne pristavané k staršiemu základu západnej časti budovy. Ten tvoril západnú stenu výkopu. Východnú a severnú stenu výkopu tvorili hlinité a suťové sedimenty. Vo východnej stene sa pôvodná situácia zachovala len v južnej časti. Severná časť steny bola porušená recentnými zásahmi. Po začistení neporušenej časti sa v profile zistili tri objekty v superpozícii. Zo stratigrafickej polohy objektov je zrejmé, že sú staršie ako Reduta a prinajmenšom dva staršie objekty vznikli najneskôr v závere stredoveku. Pri začisťovaní severnej steny sme zachytili murivo z väčších kameňov. Po vypreparovaní situácie sa odkryla časť schodiska do pivničného priestoru (1 na obr. 7). Schody previazali v severnej časti s lícovaným murivom. Zachoval sa severný múr (1 na obr. 7) a len veľmi malá časť troch stupňov schodiska. Zvyšok bol odstránený pri zemných prácach, ktoré prebehli pred začiatkom výskumu. Torzo južného múru schodiska sa odkrylo pri základovom murive budovy. Samotné schody pozostávali z hladkých kamenných kvádrov. Pod nimi ležal v ílovitom podloží stupeň z tehál. Posledný stupeň tvorila kamenná dlažba, na ktorej sa nachádzal zvyšok vodorovne ležiaceho dreva - pravdepodobne prah dverí. Na zvyšok dreva nadväzovala v severnom opornom múre schodiska kapsa po drevenej zárubni.

Pivnica

Torzo muriva pri základovom murive Reduty, interpretovaného ako zvyšok južného oporného múru schodiska, pokračovalo pri južnej stene pivnice v dĺžke približne 2,8 m. Tu sa zalamovalo na sever a pokračovalo do rozšíreného výkopu v severnej stene. V tejto časti sa opäť stáčalo na západ a vytváralo rozšírený priestor pivnice. Mladšie murivo sa skladalo z pravidelnejších kvádrov spájaných maltou. Vnútoraná strana muriva bola starostlivo lícovaná, vonkajšia nerovná, kladená do výkopu. K mladšiemu murivu patrila aj tehlová klenba, ktorej nábeh sa zachoval v západnej časti pivnice. Z východnej klenby sa zachoval iba fragment zakomponovaný do základu Reduty. Klenba bola založená na kamennej dlažbe pivnice a reprezentuje mladšiu stavebnú úpravu objektu. Zo zachytenej situácie môžeme rekonštruovať pôdorys južnej časti tohto objektu (obj. 1). Išlo o zahĺbený objekt - pivnicu so vstupom z východu. Vstupný priestor 4,4 m dlhý sa skladal z dvoch častí - schodiska dlhého min. 2,3 m a širokého 1,6 m, oddeleného dverami od ďalšej časti dlhej 2,1 m, z ktorej sa vstupovalo do vlastnej pivnice. Pivnica bola minimálne 4,2 m široká. Jej dĺžku nebolo možné zachytiť.

Okrem spomenutého objektu 1 sa tu zistilo aj staršie murivo, postavené z kameňa, spájaného hlinou (2 na obr. 7). Torzo tohto muriva sa odkrylo pri južnej stene rozšírenia chodby a časť JZ nárožia bola zakomponovaná do základového muriva Reduty. Vnútoraná strana muriva bola lícovaná v celej zistenej výške. Na vonkajšej strane muriva nárožia sa dalo odlíšiť rozhranie medzi murivom kladeným do výkopu a nadzemnou, lícovanou časťou. Ide nepochybne o JZ časť staršieho, čiastočne zahĺbeného objektu 2. Niveleta rozhrania sa približne zhoduje s niveletou povrchu neporušenej humusovitej vrstvy. Na základe toho predpokladáme, že objekt patrí do najstaršej fázy stredovekého osídlenia tohto priestoru.

Objekt s výdrevou

V západnej časti chodby sme na severnom i južnom profile zachytili zahĺbený objekt 3, dlhý v smere V-Z približne 6 m. Západná stena jamy bola takmer zvislá, iba pri ústí mierne zošíkmená. Východná stena bola porušená základovým murivom Reduty. V chodbe sa čiastočne po zosuve steny výkopu zachytila aj takmer zvislá severná stena objektu, prebiehajúca paralelne s výkopom chodby. Južná stena výkopu zasahovala mimo sledovaného priestoru. Nad dnom jamy sa zachytila spodná časť výdrevy. Z nej sa zachovalo poškodené brvno dlhé asi 1,2 m pri predpokladanej východnej stene objektu a mohutný drevený hranol pri severnej stene. Na východnej strane sa zachovala iba dutina po vyhnitom brvne približne štvorcového prierezu. Dreva boli uložené v lôžku z modrosivého ílu. V zásype objektu sa nachádzal keramický materiál, ktorý nám datuje zánik objektu do 2. pol. 14. stor. až 1. pol. 15. stor.

Archeologický výskum v suteréne severného krídla Reduty napriek obmedzeným možnostiam a stavu, v ktorom sa začal, priniesol viacero nových poznatkov o vývoji osídlenia tohto priestoru. V pomerne obmedzenom priestore sa zistili dve dôležité nálezové situácie, ktoré nám dávajú základnú predstavu o vývoji stredovekého osídlenia tejto časti jadra Lučenca. Ide o časti dvoch zahĺbených objektov 2 a 3, pravdepodobne suterénov dvoch domov. Ako starší sa javí zahĺbený objekt 3 s výdrevou v západnej časti, ktorého zánik je datovaný keramickým materiálom z 2. štvrtiny 14. - 1. pol. 15. stor. Tenká kultúrna vrstvička, ktorú uvedený objekt pretína je staršia, jej datovanie však nie je možné vzhľadom na absenciu materiálu. K mladším, ale zrejme stredovekým objektom, by mohol patriť objekt 2, ktorý bol neskôršie využitý pri stavbe, prípadne prestavbe pivnice - objektu 1. K staršiemu osídleniu vzhľadom na výstavbu Reduty patrí

aj superpozícia troch objektov na východnom profile pasáže. Ako už bolo uvedené, výskum nepriaznivo ovplyvnila skutočnosť, že podstatná časť priestorov bola v čase jeho začiatku už vyhlbená a samotný výskum sa obmedzil z veľkej časti iba na preparovanie nálezových situácií. Z toho dôvodu z väčšiny kontextov chýbajú nálezy, ktoré by ich umožnili presnejšie a spoľahlivejšie datovať. Nálezy so spoľahlivými nálezovými okolnosťami pochádzajú iba z okolia a výplne zahĺbeného objektu s výdrevou.

RETTUNGSGRABUNG IN DEN UNTERIRDISCHEN BEREICHEN VON REDUTA IN LUČENEC. Lučenec (Bez. Lučenec), Stadtzentrum, Flur Vajanského 2, Rettungsgrabung, Mittelalter, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Der Zweck der archäologischen Grabung war die Untersuchung eines Gangs mit der Gesamtlänge von 22 m, Breite von etwa 130 cm und Höhe ungefähr 210 cm unter dem Westflügel des Gebäudes (Abb. 7). Im Aushubprofil in der Passage wurden drei Objekte in einer Superposition festgestellt. Von der stratigraphischen Lage der Objekte ist es offensichtlich, dass sie älter als die Reduta sind und wenigstens die zwei älteren Objekte spätestens am Ende des Mittelalters entstanden sind. Im Nordteil der Passage haben wir Torso eines Steinziegel Stiegenhauses von einem 4,2 m breiten Keller mit Ziegelwölbung gefunden. In diesem Aushubteil wurde auch der Süd-Westteil des Kellers, der aus Stein gebaut und mit Lehm zusammengefügt war, freigelegt. Aufgrund der Terrainsituation wird er ins Mittelalter datiert. Im Westteil des Gangs haben wir im Nord- und Südprofil das eingetiefte Objekt 3 mit unterer Holzwandkonstruktion erfasst. In der Objektzuschüttung befand sich keramisches Material, das seinen Untergang in die zweite Hälfte des 14. bis erste Hälfte des 15. Jh.s datiert.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU V AREÁLI ZANIKNUTEJ STREDOVEKEJ DEDINY V NEDEDZI

Peter B e d n á r - Klaudia D a ň o v á

Príspevok vznikol v rámci grantového projektu 2/6121/27 agentúry VEGA.

N e d e d z a (okr. Žilina), areál K I A M o t o r s S l o v a k i a, stavenisko závodu, záchranný výskum, včasná doba dejinná, stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V r. 2006 pokračoval výskum stredovekej zaniknutej dediny (obr. 9) v areáli závodu doskúmaním plôch pri severnom okraji staveniska, na mieste projektovanej testovacej dráhy. Preskúmala sa plocha, ležiaca severne od plochy skúmanej v r. 2005 pri severnom okraji areálu automobilky. V západnej časti skúmaného areálu sa nepodarilo zachytiť žiadne objekty patriace k stredovekej osade. Zisťovacím rezom a sledovaním v ryhe pre inžinierske siete testovacej dráhy sa overila aj situácia pod žltou ílovitou vrstvou, do ktorej boli zahĺbené stredoveké objekty. Ukázalo sa, že podobne, ako v južnejšie ležiacej časti tu pokračuje tmavá humusovitá vrstva, ležiaca bezprostredne na štrkovom podlaží, pričom jej hrúbka pri stúpaní podlažia postupne klesala. Z vrstvy sa nepodarilo získať žiadne nálezy. Predpokladáme, že vznikla sedimentáciou splachov zo svahu severne od skúmanej plochy.

Na ploche na východnej strane, priliehajúcej k zaniknutej ceste, sa podarilo preskúmať asi 200 zahĺbených objektov rôzneho určenia, ktoré patria k areálu zaniknutej stredovekej dediny, skúmanej v r. 2005. Odkryté objekty rešpektovali priebeh cesty. Výskumom sa zistilo, že medzi plochami skúmanými v r. 2005 a 2006 je úzky pás bez objektov. Ten by mohol naznačovať priebeh hranice medzi dvoma parcelami, resp. usadlosťami. Podobne ako v usadlostiach skúmaných v predchádzajúcom roku sa dala sledovať koncentrácia väčších sídliskových jám na východnej strane parcely, priliehajúcej k zaniknutej ceste. Pozostatky stĺpových konštrukcií dominovali v západnej časti parcely.

Okrem stredovekých objektov sa v r. 2006 podarilo zachytiť časť priebehu staršej cesty, datovanej do obdobia medzi záverom doby bronzovej a počiatkom stredoveku. V teréne sa prejavovala ako nerovnaký široký kamenistý pás. Časť stredovekých objektov bola vyhlbená do plochy tohto pásu, čo svedčí o tom, že cesta nemohla v čase existencie osady plniť svoju funkciu. Toto pozorovanie sa potvrdilo aj pri východnom okraji skúmanej plochy, kde sa zachytila subpozícia tohto kontextu pod mladšou stredovekou a novovekou cestou.

Na základe keramiky datujeme existenciu dediny rámcovo do obdobia vymedzeného záverom 12. a polovicou 14. stor. Charakter nálezov a nálezová situácia svedčia o tom, že dedina zanikla pokojným

spôsobom. Plocha dediny bola využívaná už iba ako poľnohospodársky pozemok. Vďaka tomu výskum na ploche staveniska automobilky KIA v katastri obce Nededza v r. 2005-2006 priniesol dôležité poznatky o podobe a štruktúre dediny na počiatku vrcholného stredoveku.

FORTSETZUNG DER GRABUNG IN IM BEREICH DER MITTERALTERLICHEN WÜSTUNG IN NEDEDZA. Nededza (Bez. Žilina), KIA Motors Slovakia - Baustelle der Betriebsanlage, Rettungsgrabung, Frühgeschichte, Mittelalter. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Im J. 2006 wurde die Grabung in der mittelalterlichen Wüstung (Abb. 9) in der Betriebsanlage durch weitere Untersuchung der Flächen am Nordrand der Baustelle auf der Stelle der geplanten Teststrecke fortgesetzt. Untersucht wurde eine Fläche nördlich der Grabung aus dem J. 2005. Im Westteil der Anlage hat man keine mittelalterlichen Objekte erfasst. Durch einen Probeschnitt und Verfolgung der Leitungslinien wurde Charakter der vorgeschichtlichen Humusschicht unter den jüngeren Sedimenten nachgeprüft. Auf der Südfläche entlang der untergegangenen Strasse ist es gelungen ungefähr 200 eingetiefte Objekte von unterschiedlicher Bestimmung, die wahrscheinlich zu einer anderen mittelalterlichen Wüstungsanlage gehören, zu untersuchen. Außer der mittelalterlichen Objekte hat man im J. 2006 einen Teil älterer Strasse, der in der Zeit zwischen dem Abschluss der Bronzezeit und den Anfang des Mittelalters datiert werden kann, erfasst. Aufgrund der Keramik wird die Wüstung etwa in die Zeit zwischen den Ausgang des 12. und die Hälfte des 14. Jh.s datiert.

ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM V BÍNI

Peter Bednár - Joachim Henning - Monika Kopčková - Matej Ruttkay

Príspevok vznikol v rámci grantového projektu 2/6121/27 agentúry VEGA.

B í ň a (okr. Nové Zámky), západný okraj obce, archeologický výskum, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Archeologický výskum v Bíni v r. 2006 sa uskutočnil v rámci Letnej archeologickej školy, ktorú oragnizoval Archeologický ústav SAV v Nitre a Institut für archäologische Wissenschaften, Vor-und Frühgeschichte J. W. Goethe-Universität vo Frankfurte nad Mohanom. V priebehu výskumu sa vykonalo geofyzikálne (geomagnetické) zameranie parcely 2292/4 ležiacej medzi vonkajším valom a železničnou traťou a zisťovací rez vnútorným valom a priekopou na parcele 2284/2.

Pri geofyzikálnom zameraní sa okrem anomálií spôsobených recentnými zásahmi (drenáž, závlaha, asanované maštale) zistili výraznejšie odchýlky iba v SZ časti meranej plochy. Vzhľadom na to, že ležia na terase potoka, na ktorej je zachytené osídlenie z rôznych období, je ich datovanie a interpretácia aj vzťah k valu nejasné.

Ťažiskom výskumu v r. 2006 bol rez vnútorným valom a priekopou. Jeho cieľom bolo overiť konštrukciu valu a získať nálezy, ktoré by umožnili jeho datovanie. Výber plochy bol ovplyvnený majetkoprávnymi pomermi. Išlo o jedinú parcelu, kde val nezasahoval do súkromných záhrad a pozemkov. Rez, orientovaný naprieč opevnením v smere V-Z, sa vykonával ručne, rez priekopou s pomocou mechanizmu a ručne sa začistili steny rezu. Na skúmanej ploche sa nezistili náznaky staršieho osídlenia. Nijaké nálezy, ktoré by naznačovali osídlenie tejto plochy v praveku a včasnej dobe dejinnej, sa nezistili ani v teréne pod valom, ani v samotnom násype valu. Na povrchu terénu, na ktorý nasypali val, sa pod jeho vnútornou časťou zistila iba slabo prepálená plocha, v blízkosti ktorej sa našla zvieracia (psia?) lebka a ojedinelé včasnostredoveké črepy. Spôsob výstavby valu však nevylučuje, že táto nálezová situácia patrí do obdobia krátko pred výstavbou valu, resp. je s ňou súčasná.

V samotnom vale sa na základe tvrdosti povrchu a zloženia dali rozpoznať minimálne štyri stavebné etapy. Najstaršiu predstavuje takmer symetrický kužeľovitý násyp široký 13,5 m a vysoký 2,1 m (1 na obr. 8). Podstatnú časť telesa valu vybudovaného v tejto etape tvorí čierna humusovitá hlina striedaná s vrstvami podložnej spraše. V pozdĺžnom profile sa dalo pozorovať prekrývanie násypov zo severnej a južnej strany. Táto časť valu mala tvrdý povrch, výrazne sa oddeľujúci od násypu patriaceho k ďalšej etape. Do vnútornej časti valu bola vyhlbená hrobová jama hrobu 2/07 (2 na obr. 8). Išlo o hrob dieťaťa, uloženého v drevenej rakve. S výnimkou amorfného kusu železa, nájdeného pri dolných končatinách, neobsahoval hrob žiadne nálezy. Stratigrafická situácia však jednoznačne potvrdzuje, že bol vyhlbený do jadra valu vybudovaného v prvej etape výstavby.

V druhej etape došlo k rozšíreniu valu na vnútornej strane, zvýšeniu koruny, ktorá sa posunula viac na vnútornú stranu, a k minimálnym zmenám na vonkajšej strane (3 na obr. 8). V spodnej časti násypu, patriaceho k tejto etape výstavby, dominovali humusovité vrstvy s prímiesou spraše. Vo vrchných vrstvách prevažovala spraš. Na rozdiel od predchádzajúcej etapy sa tvrdý povrch dal sledovať viac-menej iba na vonkajšej strane násypu.

V tretej etape zvýšili násyp valu (4 na obr. 8). V tejto časti výrazne dominuje žltá spraš, iba v minimálnej miere premiešaná s vrstvičkami svetlej šedej hliny. Podobne ako v predchádzajúcej etape, aj v tejto došlo k zhutneniu povrchu na vonkajšej strane. V tomto období pravdepodobne vznikla aj oporná, zrejme košatinová, stena na vnútornej strane (4a na obr. 8). Tvoril ju rad tenkých kolov s priemerom 4-10 cm, ktoré boli od seba vzdialené približne 10 cm.

Poslednú etapu výstavby reprezentuje štrkový násyp na korune valu (5 na obr. 8). Rez priekopou naznačil, že štrk nasypaný na korune valu s veľkou mierou pravdepodobnosti pochádza zo štrkových vrstiev porušených pri hĺbení spodnej časti priekopy.

Do obdobia po výstavbe valu datujeme ďalšie tri stredoveké kontexty, preskúmané na jeho vnútornej strane. V hornej časti sa na vnútornej strane valu odkryla kupolovitá hlinená pec s predpecnou jamou (7a a 7b na obr. 8). V jej výplni sa našlo niekoľko črepov z obtáčanej stredovekej keramiky, ktoré môžeme rámcovo datovať do obdobia pred začiatkom 14. stor. V subpozícii pod predpecnou jamou sa odkryl hrob dospelého človeka (ženy?), orientovaný v smere J-S, ktorý neobsahoval žiadne nálezy (6 na obr. 8).

Do obdobia po výstavbe valu môžeme na základe polohy a charakteru zásypu datovať aj zahlbenú časť domu s pecou v SZ rohu domu (8 na obr. 8). Naznačuje to výskyt riečného štrku v zásype objektu a nad objektom. Predpokladáme, že sa sem dostal pri erózii koruny valu. Pomerne malé množstvo chronologicky významnej keramiky z objektu môžeme datovať do 9.-11. stor.

Archeologický výskum vnútorného valu v Bíni potvrdil predchádzajúce pozorovania, zistené výskumom A. Habovštiaka v r. 1962-1963 (*Habovštiak 1966*), že ide o zemný násyp bez vnútornej konštrukcie. Novým poznatkom je zistenie, že jeho výstavba nebola jednorazová, ale prebehla minimálne v štyroch etapách. Absencia nálezov v násypoch jednotlivých častí valu neumožňuje povedať, aký časový odstup bol medzi jednotlivými etapami. Napriek pomerne priaznivej nálezovej situácii sa nepodarilo spresnenie datovania valu archeologickými artefaktami. Výskyt hrobov i sídliskových objektov na severnom okraji opevneného areálu aj na jeho západnej strane nemožno považovať za náhodný a naznačuje intenzívne využitie plochy vo včasnom stredoveku. Získanie chronologicky významných nálezov, dôležitých pre spresnenie valu, tak môže byť iba otázkou náhody, ale aj zintenzívnenia výskumu tejto pamiatky.

L i t e r á t ú r a

Habovštiak 1966 - A. Habovštiak: K otázke datovania hradiska v Bíni. *Slov. Arch.* 14, 1966, 439-486.

ARCHÄOLOGISCHE GRABUNG IN BÍŇA. Bíňa (Bez. Nové Zámky), Westrand der Gemeinde, Archäologische Grabung, Mittelalter, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Die Grabung in Bíňa organisierte im J. 2006 das Archäologische Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften in Nitra und das Institut für archäologische Wissenschaften, Vor- und Frühgeschichte J. W. Goethe-Universität in Frankfurt am Main. Geophysikalisch (geomagnetisch) vermessen wurde der Fläche zwischen dem Außenwall und der Bahnlinie wie auch ein Probeschnitt durch den Innenwall und den Graben (Abb. 8). Geophysikalische Vermessung erfasste Anomalien im nordwestlichen Teil der befestigten Anlage. Ihr Bezug zur Befestigung bleibt unklar.

Der Schnitt durch den Wall zeigte, dass er nach und nach in vier Etappen gebaut worden war. Da die Funde nicht vorhanden waren, kann nicht bestimmt werden, wie zeitlich entfernt sie waren. Alle vier Bauetappen hatten Charakter einer einfachen Aufschüttung ohne Innenkonstruktion. Das einzige freigelegte mit dem Wall zusammenhängende Konstruktionselement war eine Linie dünner, dicht nebeneinander stehenden Holzpfeiler auf der Wallinnenseite (Reste eines Flechtwerkes?). Außer dem Wallkörper hat man zwei Gräber und zwei Siedlungsobjekte freigelegt. Das ältere Grab stammt aus der Zeit zwischen der 1. und 2. Bauetappe. Es handelte sich um eine Kinderbestattung in einem Holzsarg, der sich an der Innenseite des ältesten Wallteils befand. In die Innenseite des schon aufgebauten Walles war Grab eines erwachsenen Individuums eingelassen. Über ihm ist ein Ofen und eine Feuergrube, die etwa vor das 14. Jh. datiert werden kann, zum Vorschein gekommen. In die Innenseite des Walls wurde auch nur teilweise untersuchtes Haus mit Ofen in der Ecke gefunden. Dem Aufschüttungscharakter nach ist er jünger als der Wall selbst. Aus seiner Füllung stammt Keramik aus dem 9.-11. Jh.

ZISŤOVACÍ VÝSKUM NA BUDATÍNSKOM ZÁMKU V ŽILINE

Peter Bednár - Zuzana Straniaková - Ján Tirpák

Príspevok vznikol v rámci grantového projektu 2/6121/27 agentúry VEGA.

Žilina (okr. Žilina), časť Budatín, poloha Zámok, záchranný výskum, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Archeologický výskum, ktorý prebehol na Budatínskom zámku v lete 2006, sa realizoval v súvislosti s jeho pripravovanou rozsiahlou rekonštrukciou. Zámok sa nachádza na západnom okraji obce Budatín, v riečnej nive na sútoku Váhu a Kysuce.

Výskum prebiehal vo dvoch etapách. V prvej etape sa urobil na vytipovaných a prístupných plochách geofyzikálny prieskum. Hlavným cieľom nedeštruktívneho georadarového prieskumu bolo overiť stav v okolí zámku Budatín, v prípade zistenia anomálnych nehomogenít ich identifikovať a získať podklady o celkovej situácii na skúmaných plochách do hĺbky asi 4 m. Napriek pomerne zložitej situácii (inžinierske siete) bolo vytýčených 11 plôch na celkovej rozlohe 2130 m².

Meranie sa uskutočnilo aparátúrou Ramac X-3M od firmy Geoscience Mala (Švédsko) s tienеными anténami 500 MHz a 250 MHz, s hĺbkovým dosahom asi 2-3 m, resp. 3-4 m. Krok merania bol 0,05 m a vzdialenosť medzi jednotlivými profilmi 0,5 m. Na spracovanie údajov bol použitý softvér Refex-Win (Sandmeier software, Germany) a softvér Oasis Montaj (Geosoft Inc., Kanada).

Výsledky geofyzikálnych prác vyčlenili na skúmaných plochách rôzne orientované anomálie, ktoré pravdepodobne zobrazujú zvyšky po základoch architektúr, ale aj zvyšky stavebného materiálu zasypaného pri úpravách okolia zámku a prítomnosť nehomogenít súvisiacich s inžinierskymi sieťami, a pod.

Na základe koncentrácie geofyzikálnych anomálií sa pri tzv. hospodárskej budove vytýčili dve zisťovacie sondy (obr. 10: 1). **Sonda I** s rozmermi 2x8 m, orientovaná v smere V-Z, ležala JZ od vstupu do hospodárskej budovy. V hornej časti sondy do hĺbky 100 cm sa nachádzali početné sutinové vrstvy, súvisiace s prestavbami areálu v 19. a 20. stor. Vo východnej časti sondy sa v hĺbke 120-130 cm pod úrovňou podlahy hospodárskej budovy podarilo zistiť zvyšky barokovej odpadovej kanalizácie prebiehajúcej v smere J-S.

Od hĺbky asi 180 cm od úrovne dnešného terénu sa sonda začala postupne zužovať a výskum sa sústredil na jej strednú časť. Tu sa odkryl povrch komplexu vrstiev s veľkým podielom tmavošedého ílu s prímiesou organického materiálu a dreva s početným keramickým materiálom, rámcovo datovaným do 16. stor. Pozostával z črepov nádob i zlomkov kachlíc prevažne so zelenou glazúrou. Tento druh nálezov sa vyskytoval i v nasledujúcej homogénnej vrstve sypkej hlíny, ktorej značný podiel taktiež tvoril organický materiál. V hĺbke približne 400 cm začala presakovať spodná voda a výskum sa ukončil v hornej časti hlinitej vrstvy s veľkými lomovými kameňmi. Na rozdiel od nadložných vrstiev sa v tejto vrstve vyskytovala iba neglazovaná keramika, ktorú datujeme do 15. stor.

Vo východnom i západnom profile sondy sa dalo sledovať klesanie týchto vrstiev smerom južným, čo naznačovalo, že sa v tomto mieste podarilo zachytiť vonkajšiu časť priekopy obkolesujúcej hrad zo severnej strany. Zdá sa, že priekopa plnila svoju funkciu až do konca 15. alebo začiatku 16. stor., kedy prestala byť udržiavaná.

Porovnanie výsledkov georadarového merania s odkrytou situáciou ukázalo, že namerané anomálie sa prekrývajú s recentnými inžinierskymi sieťami a barokovou kanalizáciou, pričom nie je možné jednoznačne určiť, do akej miery sa na výsledkoch merania prejavili jednotlivé zásahy.

Sonda II (obr. 10: 1) bola umiestená popri južnej fasáde kaplnky, pripojenej k hospodárskej budove. Mala rozmery asi 8x2 m. Bezprostredne pod recentnými vrstvami sa odkryli dve rovnobežne prebiehajúce murivá, previazané s murivom stojacej časti kaplnky (3 a 4 na obr. 10: 2). Z oboch murív sa čiastočne zachovala nadzemná časť, široká 110-120 cm. Zo západne ležiaceho muriva sa z technických dôvodov odkryla iba koruna. Murivo, ležiace pri východnom okraji sondy, sa odkrylo z vnútornej (západnej) strany. Pod nadzemnou časťou ležalo soklové murivo, rozširujúce sa približne o 15 cm. Stena bola založená na oblúkovitom statickom páse, ukladanom do základovej jamy. Murivá pri západnom a východnom okraji sondy interpretujeme ako pozostatky barokového paláca, postaveného v prvej polovici 18. stor. a asanovaného v r. 1849-1923.

Ďalší blok murív sa odkryl medzi pozostatkami stien paláca. Tvorili ho dve stavebné konštrukcie. Staršiu predstavuje múr široký 100-110 cm, prebiehajúci približne v smere S-J (1 na obr. 10: 2). Bol postavený do základovej jamy, zachytenej pri jeho východnom, pravdepodobne vnútornom líci. Na západnej

strane sa úroveň terénu v období výstavby múru nezachytila. Sklon vrstiev, ktoré tu vznikli po výstavbe a zániku muriva, svedčí o tom, že bola nižšie ako na jeho vnútornej strane. Predpokladáme, že tu mohla byť priekopa opevnenia. Na základe toho interpretujeme toto murivo ako obvodovú hradbu. Ojedinelý glazovaný črep, nájdený v zásype stavebnej jamy, datuje jej výstavbu pravdepodobne do obdobia prestavieb hradu v 16. stor. Mladšiu konštrukciu predstavuje masívny blok muriva, pristavaného k staršiemu múru zo západnej strany (2 na obr. 10: 2). Tento blok pravdepodobne plnil funkciu oporného piliera. Obe konštrukcie - hradba i oporný pilier, zanikli pred výstavbou barokového paláca.

Anomálie zistené georadarovým meraním na ploche pri južnej fasáde kaplnky viac-menej zachytávajú situáciu odkrytú v sonde II.

Napriek malému rozsahu výskumu v areáli Budatínskeho zámku v r. 2006 sa podarilo získať viaceré dôležité poznatky. Archeologický výskum umožnil overiť anomálie zistené georadarovým meraním. V prípade anomálií v sonde I sa zistilo ovplyvnenie merania inžinierskymi sieťami. V sonde II sa však výsledky merania do značnej miery zhodovali s odkrytou situáciou. Nové poznatky sa získali aj o stavebnom vývoji zámku. Zistená situácia naznačuje, že stredoveký hrad obkolesovala priekopa, zasypaná v priebehu 16. stor. Po jej zasypaní areál rozšírili a opevnili novou hradbou. Jej priebeh zistený na západnej strane vyvracia doterajší predpoklad, že k nej bol pristavaný barokový palác s kaplnkou a tzv. hospodárskou budovou. Hradba existovala pomerne krátku dobu. Najneskôr v 1. pol. 18. stor. ju zbúrali a na mieste jej priebehu postavili nový komplex stavieb.

ARCHÄOLOGISCHE PROBEGRABUNG IN ŽILINA - BUDATÍN-SCHLOSS. Žilina (Bez. Žilina), Teil Budatín, Schloss, Rettungsgrabung, Mittelalter, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Die Grabung in Budatín-Schloss wurde im Zusammenhang mit der geplanten umfangreichen Rekonstruktion durchgeführt. Sie verlief in zwei Etappen. In der ersten Etappe hat man auf den ausgewählten und zugänglichen Flächen eine Georadaruntersuchung gemacht. In der zweiten Etappe wurden aufgrund der Konzentration von Anomalien bei sog. Wirtschaftsgebäuden zwei Probeschnitte gemacht (Abb. 10: 1). Grabungsfläche I war an der Innenseite des Eingangs in Wirtschaftsgebäude situiert. Außer zahlreicher Schichten, die mit dem Umbau im 19.-20. Jh. zusammenhängen, wurde hier ein Teil von einer Barockkanalisation wie auch Schichtenkomplex mit großer Menge von organischem Material, das als Grubenaufschüttung der mittelalterlichen Burg interpretiert wird, erfasst. Aufgrund der Keramik datieren wir die ältesten Schichten dieses Komplexes in das 15. Jh. und die jüngsten in das 16. Jh. In der Grabungsfläche II bei der Südseite der Kapelle wurde außer der Mauerung des Barockpalastes ein weiterer Mauerungsblock (Abb. 10: 2), der als die Umfassungsmauer der erweiterten Burganlage und ein sekundär zugebauter Stützungspfeiler interpretiert wird, freigelegt. Der Burgaufbau wird in das 16. Jh. Abgerissen wurde vor dem Barockpalastaufbau in der ersten Hälfte des 18. Jh.

ZISŤOVACÍ VÝSKUM V LIPTOVSKOM MIKULÁŠI-PLOŠTÍNE

Lucia Benediková

Liptovský Mikuláš (okr. Liptovský Mikuláš), časť Ploštín, poloha Pod Rohačkou, sídlisko, 680 m n. m., zisťovací výskum, doba bronzová mladá - neskorá (lužická kultúra), doba laténska neskorá - doba rímska staršia (púchovská kultúra). Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Zisťovací výskum na známom nálezisku z doby bronzovej, halštatskej, laténskej a staršej doby rímskej v uvedenej polohe (Volko-Starohorský 1924, 30 a n.; Miroššayová 1975, 39-45; Pieta 1982, 221; 1983, 39-49; Šimková 2004, 185-187) sa uskutočnil na základe informácie prof. F. Uličného z Ploštína (informácia K. Pietu) o ničení nálezových situácií pri hlbokej orbe na poli, ktoré spravuje Poľnohospodárske družstvo so sídlom v Liptovskom Mikuláši. Prof. Uličný informoval o mazanícovej „peci“, ktorú v minulých rokoch odhalila orba a ktorú nálezcovia následne znovu zasypali v snahe zabrániť jej ďalšiemu narušeniu.

V označenej časti poľa Pod Rohačkou sme vyhlbili tri zisťovacie sondy. Dve z nich (I, II) s orientáciou SV-JZ a s rozmermi 1x2 m boli umiestnené tesne pod hranou terasy na svahu pod masívom Rohačky a orientované rovnobežne s pozdĺžnym priebehom terasy. Ďalšia sonda (III), vytýčená JV od predchádzajúcich kolmo na hranu terasy, mala rozmery 1x5 m a orientáciu JV-SZ.

V sondách I a II sa archeologický materiál, reprezentovaný drobnými črepmi, drobnou mazanicou, kusom trosky a železným novovekým klinom (obr. 11: 21), vyskytoval iba v ornici a na rozmedzí ornice

a svetlého hlinitého podložia (do hĺbky 30-35 cm). Keramika z obidvoch sond sa dá zaradiť predovšetkým do neskorolátenského a starorímskeho stupňa púchovskej kultúry, do novoveku (obr. 11: 18-20) a ojedinelo do mladej doby bronzovej (obr. 11: 12). Pod orniciou sa nachádzalo svetlohnedé hlinité podložie s vápencovou kamennou drťou.

V sonde III sa v ornici opäť nachádzal silno fragmentarizovaný archeologický materiál z neskorej doby laténskej a staršej doby rímskej (obr. 11: 1, 3, 22, 24). Pod orniciou (od hĺbky 17-30 cm; hĺbka závisí od sklonu svahu v jednotlivých meraných bodoch) ležala mazanicová vrstva (17-60 cm, merané pri SZ profile sondy), z ktorej pochádza archeologický materiál datovateľný prevažne do strednej(?) / neskorej doby laténskej až staršej doby rímskej (obr. 11: 2, 11?, 15, 16, 17, 25), menej do mladej až neskorej doby bronzovej (obr. 11: 7, 8, 13, 14), jeden atypický keramický fragment bol novoveký. V materiáli sa okrem keramiky vyskytol fragment žarnova (obr. 11: 27), azda zlomok tkáčskeho závažia, mazanica a zvieracie kosti. Pod touto vrstvou sme narazili na staršiu (tenkú a pomerne nevýraznú) kultúrnu vrstvu s črepami z mladej až neskorej doby bronzovej (obr. 11: 6, 10). V hĺbke 70 cm pod povrchom sa opäť objavilo hlinité podložie s kamennou drťou.

Ani v jednej z uvedených sond sa teda nepodarilo zachytiť porušenú mazanicovú „pec“ ani iný celistvý objekt. Mazanicová vrstva v sonde III by však mohla indikovať prítomnosť niekdajšieho objektu vytvoreného z mazanice (resp. omazaného mazanicou), ktorý bol od doby nálezu (t. j. v horizonte posledných troch rokov) už úplne zničený. Mohlo by však ísť aj o rozvlečenú vrstvu, ktorá leží v blízkosti ešte stále zachovanej „pece“. Fakt, že takáto kultúrna vrstva sa neobjavila v sondách (I, II) umiestnených v nižších častiach svahu, by mohol naznačovať smer prípadného ďalšieho hľadania spomínaného objektu priamo na terase, resp. tesne nad ňou. Materiál v ornici v sondách I a II je zrejme iba splachom z objektov ležiacich približne na výškovej úrovni sondy III. Tenká kultúrna vrstva s materiálom výlučne z mladej až neskorej doby bronzovej tesne nad podložíom v sonde III by opäť indikovala možnosť hľadania „jadra“ objektov z doby bronzovej vyššie, t. j. ešte bližšie k úpätiu Rohačky. Tieto predpoklady i prítomnosť archeologických objektov bude potrebné overiť ďalším výskumom.

Podakovanie

Autorka ďakuje priateľom a spolupracovníkom, ktorí sa ochotne zúčastnili akcie a dali k dispozícii svoju energiu i skúsenosti: Shehabovi A. H. Shehabovi (Kuwait City), Petrovi Bartovi, Tereze Belanovej (obidvaja Bratislava), Milanovi Laučíkovi (Liptovský Mikuláš), Petrovi Kocúrovi (Hliník) a Marekovi Tomovi (Vlachy). Podakovanie za sprostredkovanie prvotnej informácie od nálezcu patrí dr. Karolovi Pietovi (Nitra). Prof. Ferdinandovi Uličnému prináleží vďaka za upozornenie na nález a za cenné informácie k toponomastike regiónu a v neposlednom rade za pohostinnosť, ktorej sa nám od neho, jeho manželky i syna dostalo v ich dome v Liptovskom Mikuláši-Ploštíne.

L i t e r a t ú r a

Miroššayová 1975 - E. Miroššayová: Vývoj lužickej kultúry na severnom Slovensku v staršej dobe železnej. II. zv. Diplomová práca. Nepublikované. FiF MU Brno 1975.

Pieta 1982 - K. Pieta: Die Púchov-Kultur. Nitra 1982.

Pieta 1983 - K. Pieta: Halštatské výšinné sídliská v Liptove. Arch. Rozhledy 35, 1983, 39-49.

Šimková 2004 - Z. Šimková: Nové nálezy z Liptovského Mikuláša-Ploštína. AVANS 2003, 2004, 185-187.

Volko-Starohorský 1924 - J. Volko-Starohorský: Prírodné bohatstvo Liptova. Liptovská paňa a ju ohraničujúce geologické útvary. Minerálne vody a liečivé pramene, jaskyne, kameňolomy, rúdy. Krásy, praosady, podnebie, hrady a baníctvo Liptova. Liptovský Svätý Mikuláš 1924.

PROBEGRABUNG IN LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ-PLOŠTÍN. Liptovský Mikuláš (Bez. Liptovský Mikuláš), Teil Ploštín, Flur Pod Rohačkou, Siedlung, 680 m n. m., Probegrabung, Jung-Spätbronzezeit (Lau-sitzer-Kultur), Spätlatènezeit - Frühkaiserzeit (Púchov-Kultur). Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Ende August 2006 wurde auf der bekannten Fundstelle aus der Bronze-, Hallstatt-, Latène- und Frühkaiserzeit in der gegebenen Lage eine Probegrabung durchgeführt. Die sollte Berichte über den „Lehmofen“, der durch groben Ackerbau ungefähr vor drei Jahren freigelegt und beschädigt wurde, bestätigen. Auf der Untersuchungsfläche hat man drei Probeschnitte gemacht. Zwei von ihnen (I, II) mit der Orientierung Nordost-Südwest und mit den Ausmaßen 1x2 m waren direkt unter der Terrassenkante am Abhang unter dem Rohačka-Massiv angelegt und mit den Terrassen gleichlaufend orientiert. Weitere Grabungsfläche (III), süd-westlich von den vorigen und senkrecht auf die Terrassenkippe platziert, hatte Ausmaßen von 1x5 m und war Richtung Südost-Nordwest orientiert. Grabungsflächen I und II haben nur fragmentarisches archäologisches in der Krummensicht zerstreutes

Material, das in die späte Latènezeit bis Frühhömerzeit (Púchov-Kultur), Neuzeit (Abb. 11: 18-21) und vereinzelt in die jüngere Bronzezeit (Abb. 11: 12) datiert werden kann, zur Verfügung gestellt. Aus der Grabungsfläche III stammt der größte Materialteil aus der Lehmewurfsschicht unter der Krummenschicht mit der Breite von etwa 30 cm, die in den Probeschnitten I und II auf den niedrigeren Abhangsteilen nicht vorgekommen ist. Das Material kann in die spätlátènezeitliche bis altrömische Stufe der Púchov-Kultur (Abb. 11: 2, 11?, 15, 16, 17, 25), weniger in die junge bis späte Bronzezeit (Lausitzer-Kultur; Abb. 11: 7, 8, 13, 14) und ein Fragment in die Neuzeit eingegliedert werden. Knapp unter dem Liegenden ist es gelungen eine sehr ausdruckschwache Kulturschicht mit dem Material aus junger - später Bronzezeit zu erfassen (Abb. 11: 6, 10). Durch die Untersuchung ist es nicht gelungen die Reste des beschädigten „Lehmofens“ wie auch keine anderen vollständigen Objekte zu finden. Starke Lehmewurfsdestruktion aus der Grabungsfläche III. könnte seine Nähe allerdings andeuten.

VÝSKUM SEVEROVÝCHODNÉHO OBJEKTU HRADU MARKUŠOVCE

Mário Bielich

Príspevok vznikol v rámci grantového projektu 2/6121/27 agentúry VEGA.

Markušovce (okr. Spišská Nová Ves), **Hrad**, výskum, eneolit, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Markušovce sú obcou v Hornádskom podolí na brehu Hornádu, 4 km JV od mesta Spišská Nová Ves. Patria medzi spišské osady, v ktorých sa začiatkom 12. stor. usídlili strážcovia severných hraníc krajiny. Počas predstihového zisťovacieho výskumu na hrade Markušovce v júni 2006 sa podarilo formou sond preskúmať SV objekt hradného areálu.

Hrad Markušovce postavil v r. 1284 Markov syn Mikuláš na základe povolenia, ktoré vymohol u kráľa Ladislava IV. Jeho brat Batyz bol zakladateľom Batizoviec. Za najstaršie jadro hradu možno považovať mohutnú obytno-strážnu vežu štvorcovitého, resp. mierne obdĺžnikovitého pôdorysu v samostatnom opevnení. Koncom 15., resp. začiatkom 16. stor. dal Štefan Mariássy hrad prestavať a rozšíriť západným smerom o nádvorie s rozmermi 25x20 m. Nádvorie uzatvárali dve polkruhové bašty, medzi ktorými bol vstup. Hrad bol ešte doplnený opevneným predhradím, po ktorého obvode vznikli začiatkom 16. stor. ďalšie obytné a hospodárske budovy. Prestavba hradu a vybudovanie nového pevnostného systému museli byť dokončené ešte pred r. 1516 (*Polla/Vindiš 1966, 16-18*).

Sonda 1 (obr. 12: 1) bola vykopaná v najväčšej miestnosti prízemí SV budovy. Zásyp tvorila žltá ílovitá hlina. Na východnej strane sondy sme zachytili kamennú architektúru pravdepodobne súvisiacu s pivnicou. Kamenná klenba je zrútená do vstupu. V západnej časti bola zachytená v hĺbke 60 cm od súčasného úroveň terénu vápenná jama, ktorá neobsahovala archeologický materiál. V hĺbke 110-115 cm sme zachytili veľmi jemnú sivú vrstvičku, obsahujúcu keramiku z konca 15. a začiatku 16. stor. Táto vrstva je zachytená aj v sondách 3 a 6.

Sonda 2 bola rozdelená na dva sektory a vykopaná v pivnici pod SV bastiónom. V oboch sektoroch sme v hĺbke 40 až 50 cm zachytili zvyšky maltového poteru dna týchto priestorov, ktorý bol neskôr narušený a v blízkosti múrov vybratý, čo vzbudzovalo dojem cestičky stredom priestoru. V strede sektoru A sme našli zvyšok kolovej jamy, súvisiacej s drevenou konštrukciou.

Sonda 3 bola rozdelená na tri sektory. V sektore A sme v SV rohu miestnosti zachytili zvyšky po sokli kachľovej pece, ktorá sa napájala na komínový systém v sonde 4. V tejto výške terénu bola aj drevená podlaha, ktorá však bola zničená. Trámy pri stenách a v strede miestnosti boli zachované. Pri znižovaní o 50 cm cez rôzne vrstvy novovekého zásypu sa podarilo dostať na neskororenesančnú dlažbu. Tehlové dlaždice majú rozmery 27x27,5x5 cm a sú vyškárované svetlou silne vápennou maltou. Dlaždice boli ukladané do riadkov. Túto dlažbu sme zachytili vo všetkých troch skúmaných sektoroch. V sektore A sme urobili rez 1 (200x100 cm) až na podlažie, pričom v hĺbke 110-120 cm od súčasného terénu sme zachytili sivú vrstvu, označenú ako kontext 11, a datovanú na koniec 15. a začiatok 16. stor. Od hĺbky 125 cm sa v interiéri SV objektu hradu nachádzal sterilný terén.

Sonda 4. Po postupnom odstránení stavebnej sutiny v severnej časti sa podarilo odkryť zvyšky pece na pečenie chleba z druhej polovice 19. stor. Pec ústi do staršieho komínového systému. Dlažbu v tomto priestore tvorili klasovito kladené tehly. V severnej časti priestoru sme vykopali rez 1, pričom sme rozobrali polovicu roštu pece na pečenie chleba. Priamo v zásype pod pecou sme zdokumentovali množstvo fragmentov z barokovej kachľovej pece, pod ktorou sa nachádzala neskororenesančná dlažba. Na dlažbu po-

užili tehly rozmerov 21,2-22x15,6-16,5x5-5,8 cm. Škály boli vyplnené svetlou silne vápennou maltou. Pod touto dlažbou sme v južnej časti rezu zachytili ďalšiu, ktorá je od neskororenesančnej oddelená len tenkou maltovito-hlinitou vrstvičkou. Táto dlažba bola zložená z tehál s rozmermi 22,3-24,5x9,8-11,5x5,5-6,3 cm.

Zisťovacia **sonda 5** bola vykpaná cez prístupovú cestu do hradu na východnej časti hradného areálu, pričom sa dotýka JV budovy na mieste spoločného dotyku dvoch stavebných fáz tohto objektu. Pri znižovaní sondy sme v hĺbke 110 cm zachytili praveký sídliskový objekt v pôdoryse kruhovitý a v profile vaničkovitý tvaru. Vo výplni objektu sa dochoval vysoký počet archeobotanických zvyškov a dva praveké črepy. Konzistencia výplne objektu sa zhoduje s pravekým objektom zo sondy 6. Základová škára východnejšej stavby nebola dosiahnutá ani v hĺbke 240 cm od súčasného povrchu. Západnejšia stavba renesančného paláca má základovú škáru v hĺbke 170 cm a základový ústupok v hĺbke 80 cm. Pri výstavbe východnejšej stavby bola použitá malta s väčšou prímiesou ostriva.

Zisťovacia **sonda 6** mala za cieľ zachytenie základovej škáry skúmaného objektu. Základový ústupok sa nachádzal 30 cm pod súčasným povrchom. Základová škára je 140 cm pod základovým výstupkom. V hĺbke 110 cm sa nachádza sivá vrstva, označená ako kontext 11, obsahujúca keramiky z konca 15. a začiatku 16. stor. V SV rohu sondy sa v hĺbke 115 cm nachádzal silne porušený objekt, z ktorého sa nepodarilo získať materiál, ale konzistencia jeho výplne sa zhoduje s pravekým objektom 1 v sonde 5.

Sonda 7 zachytila múr prebiehajúci smerom V-Z. Základový ústupok sa nachádzal 50-60 cm pod súčasným terénom. Základová škára je v hĺbke 260 cm.

Opis keramického materiálu

1. Fragment z tela nádoby s plastickým výčnelkom, materiál jemne plavený bez minerálnych štruktúr, farba čierna, oxidačne vypálená; hr. 6 mm (obr. 12: 2).
2. Fragment z tela nádoby, výzdobu tvorí niekoľko radov vpichov radielkom, materiál jemne plavený bez minerálnych štruktúr, farba sivá, redukčne vypálená; hr. 4 mm (obr. 12: 3).
3. Fragment okraja hrncovitej nádoby, z vnútornej strany glazovaný, na pleciach nádoby výzdoba radielkom, materiál jemne plavený bez minerálnych štruktúr, farba hnedosivá, redukčne vypálená; pr. ústia 130 mm, hr. 4 mm (obr. 12: 4).
4. Fragment okraja nádoby, výzdobu tvorí rytá vlnovka pod okrajom, materiál obsahuje veľké minerálne štruktúry, farba hnedo-oranžová, oxidačne vypálená; pr. ústia 21 mm, hr. 8-12 mm (obr. 12: 5).
5. Fragment z tela nádoby, výzdobu tvoria obežné línie a vertikálne vrypy, materiál jemne plavený bez minerálnych štruktúr, farba sivá, redukčne vypálená; hr. 4 mm (obr. 12: 6).
6. Fragment okraja nádoby, výzdobu tvoria obežné línie na pleciach nádoby, materiál jemne plavený bez minerálnych štruktúr, farba hnedá, redukčne vypálená; pr. ústia 160 mm, hr. 4 mm (obr. 12: 7).
7. Fragment okraja nádoby, materiál jemne plavený bez minerálnych štruktúr, farba hnedá, redukčne vypálená; pr. ústia 180 mm, hr. 6 mm (obr. 12: 8).
8. Fragment okraja nádoby, materiál jemne plavený bez minerálnych štruktúr, farba hnedosivá, redukčne vypálená; pr. ústia 170 mm, hr. 6 mm (obr. 12: 9).
9. Fragment komorovej kachlice s rastlinným motívom v rohoch čelnej vyhrievacej plochy, kachlica neglazovaná, obvodový rám zložitý, na zadnej strane stopy po funkčnom využívaní kachlice, materiál obsahuje minerálne štruktúry, farba hlíny sivo-hnedá, oxidačne vypálená; hr. 8 mm (obr. 12: 10).
10. Fragment okraja nádoby, výzdobu tvoria obežné línie na pleciach a tele nádoby, materiál jemne plavený bez minerálnych štruktúr, farba hnedá, redukčne vypálená; pr. ústia 170 mm, hr. 4 mm (obr. 12: 11).

Analýza archeozoologických fragmentov kostí (Mgr. Zora Miklíková). Väčšina zvieracích kostí sa zachovala vo fragmentoch, so stopami po ľudskej činnosti: záseky a zárezy. Niektoré kosti boli ohryzené pravdepodobne psom. Kostí pochádzajú z domácich druhov zvierat: hovädzí dobytok (*Bos taurus*), ovca (*Ovis aries*) resp. koza (*Capra hircus*), ošípaná (*Sus domesticus*), kôň (*Equus caballus*) a kura (*Gallus gallus* f. *domesticus*). Z divo žijúcej fauny je zastúpený zajac (*Lepus europaeus*).

Archeologický výskum potvrdil existenciu vykurovacích zariadení v sonde 3A - zvyšky kachľovej pece z konca 19. stor. V sonde 4 sme preskúmali pekársku pec zo začiatku 20. stor., ktorá je postavená na staršej vykurovacej kachľovej peci z 18. stor. V sondách 3 a 4 sa nám podarilo zachytiť pôvodnú renesančnú tehlovú dlažbu z konca 15. až začiatku 16. stor. V sonde 1 bola pôvodná dlažba zničená a pod vrstvou spráše sme zdokumentovali sivú vrstvu, ktorá sa vyskytuje aj v sonde 3 rez 1 a v sonde 6 v exteriéri. Táto vrstva súvisí s výstavbou SV objektu a pochádza z 2. pol. 15. stor. V sonde 2 pod kruhovou baštou sa nachádza vápenný poter, ktorý tvoril podlahu týchto podzemných priestorov. Neskôr bola táto časť využívaná ako pivnica a vápenný poter bol z okolia stien odstránený, malé zvyšky sa však zachovali. V sondách 5, 6 a 7 sme zdokumentovali základové škály daného objektu a napojenie paláca v smere V-Z, ktorý sa objavuje na mnohých zobrazeniach, ale je nesprávne znázornený. Počas výkopov sme v sonde

5 a 6 zdokumentovali dva kruhové praveké sídliskové objekty. Ich bližšie datovanie je pre fragmentárnosť materiálu nemožné.

L i t e r a t ú r a

Fiala/Fialová 1966 - A. Fiala/H. Fialová: Hrady na Slovensku. Bratislava 1966.

Polla/Vindiš 1966 - B. Polla/I. Vindiš: Východoslovenské hrady a kaštiele. Košice 1966.

UNTERSUCHUNG DES NORDÖSTLICHEN OBJEKTS DER BURG MARKUŠOVCE. Markušovce (Bez. Spišská Nová Ves), Burg , Grabung, Äneolithikum, Mittelalter, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Während der präventiven Probegrabung auf der Burg (Abb. 12: 1) im Juni 2006 haben wir mit den Schnitten das nordöstliche Objekt der Burganlage untersucht. Für den ältesten Burgekern kann der mächtige Wohn- und Wachturm mit quadratischem bis etwas länglichem Grundriss in der eigenen Befestigung gehalten werden. Später wurde die Burg um den Innenhof mit Eingang und befestigte Vorburg erweitert. Die archäologische Grabung hat Reste eines Kachelofens aus dem Ende des 19. Jh.s und ein Backofen aus dem Anfang des 20. Jh.s, der auf einem älteren Heizungskachelofen aus dem 18. Jh. gebaut wurde, bestätigt. Es ist gelungen die ursprüngliche Renaissance-zeitliche Ziegelpflasterung aus dem Ende des 15. bis Anfang des 16. Jh.s und eine graue Schicht aus der zweiten Hälfte des 15. Jh.s, die mit dem Aufbau des nordöstlichen Objekts zusammenhängt, zu erfassen. Während des Aushubs konnten auch zwei kreisförmige vorzeitliche Siedlungsobjekte dokumentiert werden. Ihre nähere Datierung ist wegen dem fragmentarischen Material nicht möglich. Das gefundene Keramikmaterial (Gefäß- und Kachelfragmente) stammt aus dem Ende des 15. und Anfang des 16. Jh.s. (Abb. 12: 2-11).

PRIESKUM POVODIA KAŇAPTY MEDZI OBCAMI KOMÁROVCE A NIŽNÝ LÁNEC

Mário Bielič

Príspevok vznikol v rámci grantového projektu 2/6121/27 agentúry VEGA.

1. K o m á r o v c e (okr. Košice-okolie)

a) poloha C i r k e v n á z e m, sídlisko, zber, neolit

b) poloha Š i a t o r, sídlisko, zber, stredovek

2. B u z i c a (okr. Košice-okolie)

a) poloha M l y n s k ý k ú t, sídlisko, archeologický výskum, mladšia doba rímska

b) poloha D o b y t č í d v o r, sídlisko, zber, staršia doba železná

3. N i ž n ý L á n e c (okr. Košice-okolie), poloha V e ľ k á l ú k a, sídlisko, zber, neolit, pravek

Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V mesiacoch máj až september 2006 sa uskutočnil archeologický prieskum na stavbe kanalizačných prepojení medzi obcami Komárovce - Buzica - Vyšný Lánec v povodí potoka Kaňapta. Výkopové práce narušili niekoľko archeologických lokalít. Väčšinou išlo o porušenie sídliskovej vrstvy, ktorá bola následne zdokumentovaná.

V katastri obce Komárovce sme na polohe Cirkevná zem zberom doložili neolitické osídlenie. V katastri obce Buzica na polohe Mlynský kút sme preskúmali sídliskové objekty z neskorej doby rímskej a zberom sme doložili osídlenie z obdobia neolitu a stredoveku. Neolitické keramické nálezy sa nachádzali ako intrúzia v germánskych objektoch. Stredoveké nálezy sa koncentrovali na ploche približne 2 m², všetky črepy pochádzali pravdepodobne z jednej nádoby. Na polohe Dobytčí majer sme zberom potvrdili osídlenie so staršej doby železnej.

Ďalšiu lokalitu z neolitu sme zaregistrovali medzi Nižným a Vyšným Láncom na polohe Veľká lúka.

Zvolená forma realizácie archeologického výskumu - prieskumy a obhliadky výkopov kanalizačných rýh, priniesla niekoľko nových poznatkov, ktoré rozširujú naše doterajšie vedomosti o osídlení povodia potoka Kaňapta od praveku až po stredovek.

Opis výberu nálezov

Komárovce (Cirkevná zem):

1. Fragment z tela guľovitej nádoby, výzdobu tvoria presekávané línie, hlina jemne plavená, farba črepu bledohnedá, oxidačne vypálená; hr. črepu 10 mm. Datovanie: mladšia doba kamenná (obr. 13.: 1).

2. Kamenný úštep, pazúrik (obr. 13: 2).

3. Kamenná čepieľka, obsidián (obr. 13: 3).

Buzica (Dobyťčí majer):

4. Okraj misovitej nádoby, hlina obsahuje veľké množstvo minerálnych štruktúr, farba črepu hnedá, oxidačne vypálená; pr. okraja: 240 mm, hr. črepu 10 mm. Datovanie: staršia doba železná (obr. 13: 4).

Buzica (Mlynský kút):

5. Fragment okraja nádoby, farba črepu sivá, redukčne vypálená; pr. okraja 130 mm, hr. črepu 8 mm. Datovanie: doba rímska (obr. 13: 5).

6. Fragment kosteného hrebeňa, výzdobu tvoria koncentrické krúžky (pr. 3 mm) a vpichy umiestnené po obvode rukoväte. Datovanie: mladšia až neskorá doba rímska (obr. 13: 6).

7. Fragment okraja hrncovitej nádoby, výzdobu tvorí vlnovka na pleciach nádoby, ale aj na vnútornej strane okraja, farba črepu červená, oxidačne vypálená; hr. črepu 14 mm. Datovanie: doba rímska (obr. 13: 7).

Komárovce (Šiator):

8. Fragment z tela nádoby, výzdobu tvorí vlnovka a obežné línie vytvorené viac hrotým nástrojom, hlina obsahuje malé množstvo minerálnych štruktúr, farba črepu hnedá, oxidačne vypálená; hr. črepu 8 mm. Datovanie: stredovek (obr. 13: 8).

9. Fragment z tela nádoby, výzdobu tvorí vlnovka vytvorená viac hrotým nástrojom, hlina obsahuje malé množstvo minerálnych štruktúr, farba črepu hnedá, oxidačne vypálená; hr. črepu 8 mm. Datovanie: stredovek (obr. 13: 9).

10. Fragment z tela nádoby, výzdobu tvoria obežné línie vytvorené viac hrotým nástrojom, hlina obsahuje malé množstvo minerálnych štruktúr, farba črepu hnedá, oxidačne vypálená; hr. črepu 8 mm. Datovanie: stredovek (obr. 13: 10).

GRABUNG DES STROMGEBIETES VON KAŇAPTA ZWISCHEN DEN GEMEINDEN KOMÁROVCE UND NIŽNÝ LÁNEC.

1. Komárovce (Bez. Košice-Land): a) Flur Cirkevná zem, Siedlung, Streufunde, Neolithikum; b) Flur Šiator, Siedlung, Streufunde, Mittelalter;

2. Buzica (Bez. Košice-Land): a) Flur Mlynský kút, Siedlung, archäologische Grabung, jüngere Römerzeit; b) Flur Dobyťčí dvor, Siedlung, Streufunde, ältere Eisenzeit; 3. Nižný Lánec (Bez. Košice-Land), Flur Veľká lúka, Siedlung, Streufunde, Neolithikum, Vorgeschichte. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Während der archäologischen Grabung bei dem Aufbau der Kanalisationsleitung zwischen den eingeführten Gemeinden ist es gelungen fünf archäologische Fundstellen zu dokumentieren. Beschädigte archäologische Objekte wurden im Kataster der Gemeinde Buzica in der Lage Mlynský kút untersucht. Die polykulturelle Ansiedlung in der Untersuchungsfläche ist aus Neolithikum und jüngerer Römerzeit. Die Siedlungsobjekte stammen wahrscheinlich aus dem 3.-4. Jh. Im Kataster von Komárovce wurden in der Lage Cirkevná zem neolithische und mittelalterliche Funde entdeckt. In der Lage Veľká lúka im Kataster von Nižný Lánec hat man bei der Geländebegehung eine neolithische Ansiedlung erfasst. Die archäologische Grabung brachte mit seinem kleinen Ausmaß Grundkenntnis über die Ansiedlung in der Vor- und Frühgeschichte, wie auch im Mittelalter im Stromgebiet des Kaňapta-Flusses (Abb. 13).

VÝSKUM JUŽNEJ SAKRISTIE KAPLNKY SV. MICHALA V KOŠICIACH

Mário Bielich - Lucia Luščíková

Príspevok vznikol v rámci grantového projektu 2/6121/27 agentúry VEGA.

Košice (okr. Košice I), poloha Kaplnka sv. Michala, výskum, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Začiatkom mája 2006 došlo výkopom kanalizačnej ryhy v centre Košíc, južne od Kaplnky sv. Michala, k narušeniu niekoľkých archeologických situácií. Stavba bola pozastavená a uskutočnil sa záchranný archeologický výskum. Kaplnka sv. Michala je jednou z najstarších sakrálnych stavieb v centre Košíc. Táto gotická stavba je dvojpodlažná. Počas obnovy v 80-tych rokoch 19. stor. boli odstránené všetky neskoršie prístavby kostola. Obnova, ktorá skončila v r. 1904, vrátila kaplnke jej gotický ráz. Najstarší pí-

somný prameň ku kaplnke pochádza z r. 1452, a viaže sa na r. 1428 (Wick 1936, 384). Analogický pôdorys ako karner sv. Michala v Košiciach má karner škótskych benediktínov vo Viedni zo začiatku 14. stor. (Balászik 1993, 2, 4). Mladšia paralela pochádza z r. 1470 z bavorského Ochsenfurtu, kde je osárium rovnako členené arkádou na dva trakty (Balászik 1993, 5). Podľa písomných prameňov (Wick 1936, 138-39) kaplnka plnila funkciu osária do 70-tych rokov 18. stor. Južná sakristia Kaplnky sv. Michala bola postavená pravdepodobne okolo r. 1508. V tomto období dal košický rodák Juraj Satmári, biskup z Páfkostolia, rozšíriť kaplnku o severnú časť. Vtedy bola prerazená severná stena, zbúrali tu stojacu sakristiu a zamurovali aj oratórium svätejny a točité schody vedúce na chór. Namiesto zbúranej vystavali novú sakristiu pri vcho-
de na južnej strane (Duchoň 2006, 11). V r. 1771 jágerský biskup Karol Esterházy zakázal pochovávanie na cintoríne okolo Kaplnky sv. Michala a Dómu sv. Alžbety. Cintorín okolo kaplnky (*caemeterium maius*) a cintorín okolo dómu (*caemeterium minus*) boli od konca 16. stor. ohradené železným plotom, neskôr kamenným múrom (Henszelman 1996, 2). Kamennú ohradu dal v r. 1805 po dohode s mestskou radou rozobrať košický biskup Andrej Szábo (Wick 1936, 147). Lokalizácia pôvodného ohradového múru bola zrejme trochu iná ako ohrady po r. 1904, čo je pochopiteľné, keďže medzi zbúraním jednej a postavením druhej je hiát 100 rokov (Ďurišová 2003, 204).

Záchranný archeologický výskum aj napriek malému rozsahu potvrdil vyššie opísané stavebné úpravy objektu, no otvoril aj nové problémy. Potvrdila sa existencia južnej sakristie a statický oblúk základov, novoveký cintorín datovaný do 15.-17. stor. a novoveká zástavba z konca 19. stor. južne od kaplnky. Na východnej strane kaplnky sme v štyroch sondách potvrdili existenciu ohradového múru cintorína.

Archeologický výskum priniesol iba malé množstvo materiálnej kultúry, ktorú v tomto prípade najpočetnejšie reprezentuje úžitková keramika. Najviac jej pochádza z vrstvy východne od ohradového múru cintorína, ktorú sme zdokumentovali v sondách 3-6. Typologicky sú zastúpené hrncovité nádoby, dna tzv. gotických pohárov, pokrievky a iná kuchynská keramika. Väčšina nádob bola vytočená na rýchlo rotujúcim hrnčiarskom kruhu a je oxidačne vypálená. Celý súbor je homogénny a možno ho datovať na koniec 15. až začiatok 16. stor. (obr. 14). Z okolia južnej sakristie sme zo zásypu hrobov získali keramiku zo 17.-18. stor. Ide o oxidačne vypálené nádoby zvonku a zvnútra glazované transparentnými glazúrami.

Opis nálezov

1. Fragment okraja hrncovitej nádoby, na ústí rímsa pre pokrievku, farba sivohnedá, redukčný výpal, hlina jemne plavená s malým množstvom minerálnych štruktúr; hr. 4 mm (obr. 14: 1).

2. Fragment okraja hrncovitej nádoby, farba svetlohnedá, oxidačný výpal, hlina jemne plavená bez minerálnych štruktúr; hr. 6 mm (obr. 14: 2).

3. Fragment okraja nádoby, okraj nasadený kolmo, pod ním dve ryté obežné línie, farba pieskovohnedá, oxidačný výpal, hlina jemne plavená s malým množstvom minerálnych štruktúr; hr. 6 mm (obr. 14: 3).

4. Dno tzv. gotického pohára, farba pieskovohnedá, oxidačný výpal, hlina jemne plavená bez minerálnych štruktúr; pr. dna 48 mm, hr. 6-8 mm (obr. 14: 4).

5. Dno tzv. gotického pohára, farba pieskovohnedá, oxidačný výpal, hlina jemne plavená bez minerálnych štruktúr; pr. dna 52 mm, hr. 4-8 mm (obr. 14: 5).

6. Dno tzv. gotického pohára, farba pieskovo hnedá, oxidačný výpal, hlina jemne plavená bez minerálnych štruktúr; pr. dna 42 mm, hr. 4-6 mm (obr. 14: 6).

7. Fragment komorovitej kachlice s rastlinným motívom, farba sivá, redukčný výpal, hlina jemne plavená s malým množstvom minerálnych štruktúr; hr. 12 mm (obr. 14: 7).

8. Fragment pokrievky, farba sivá, redukčný výpal, hlina jemne plavená bez minerálnych štruktúr; hr. 8-12 mm (obr. 14: 8).

9. Dno tzv. gotického pohára, farba pieskovohnedá, oxidačný výpal, hlina jemne plavená bez minerálnych štruktúr; pr. dna 40 mm, hr. 6 mm (obr. 14: 9).

10. Fragment komorovitej kachlice s rastlinným motívom, farba sivá, redukčný výpal, hlina jemne plavená s malým množstvom minerálnych štruktúr; hr. 12 mm (obr. 14: 10).

11. Črep zo dna nádoby, dno odsadené, farba sivá, redukčný výpal, hlina jemne plavená s malým množstvom minerálnych štruktúr; pr. dna 46 mm, hr. 8-10 mm (obr. 14: 11).

12. Fragment pokrievky, farba hnedosivá, oxidačný výpal, hlina jemne plavená bez minerálnych štruktúr; hr. 6-8 mm (obr. 14: 12).

13. Črep zo dna nádoby, dno odsadené, farba sivá, redukčný výpal, hlina jemne plavená s malým množstvom minerálnych štruktúr; pr. dna 34 mm, hr. 4-6 mm (obr. 14: 13).

14. Fragment komorovitej kachlice s rastlinným motívom, farba sivá, redukčný výpal, hlina jemne plavená s malým množstvom minerálnych štruktúr; hr. 6 mm (obr. 14: 14).

15. Dno tzv. gotického pohára, farba pieskovohnedá, oxidačný výpal, hlina jemne plavená bez minerálnych štruktúr; pr. dna 50 mm, hr. 8-10 mm (obr. 14: 15).

16. Črep zo dna nádoby, dno odsadené, farba sivá, redukčný výpal, hlina jemne plavená s malým množstvom minerálnych štruktúr; pr. dna 72 mm, hr. 4-6 mm (obr. 14: 16).

17. Fragment komorovitej kachlice s rastlinným motívom (možno tzv. tapetovitý vzor), farba pieskovohnedá, oxidačný výpal, hlina jemne plavená bez minerálnych štruktúr; hr. 6 mm (obr. 14: 17).

L i t e r a t ú r a

Balázsik 1993 - T. Balázsik: A Kismaroti Szent Mihály-kápolna. Pávilon 8. Budapest 1993, 2-10.

Duchoň 2006 - J. Duchoň: Krypta kaplnky sv. Michala. Košický večerník, 5. 5. 2006, 11.

Đurišová 2003 - M. Đurišová: Kaplnka sv. Michala v Košiciach. Vsl. Pravek 6, 2003, 197-204.

Haberlandová 1993 - H. Haberlandová: Košice, kaplnka sv. Michala. Pamiatkový výskum. Bratislava 1993.

Henszelman 1996 - I. Henszelman: Staré cintoríny a pohrebné miesta v Košiciach. Košice 1996.

Wick 1936 - V. Wick: Dóm sv. Alžbety v Košiciach. Košice 1936.

GRABUNG IN SÜDLICHER SAKRISTEI DER ST. MICHAELSKAPELLE IN KOŠICE. Košice (Bez. Košice I), St. Michaelskapelle, Grabung, Mittelalter, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Archäologische Rettungsausgrabungen im Zentrum von Košice in der Umgebung von St. Michaelskapelle wurden wegen dem Aufbau des Entwässerungssystems in der Kapelleumgebung durchgeführt. Während der Grabung hat man einige archäologische Situationen erfasst. Die unmittelbare Grabungsursache war die Beschädigung des Ostariums südlich der Kapelle. Die Grabung untersuchte den Außenteil der Südsakristei, die in den 80er Jahren des 19. Jh.s beseitigt wurde und eine neuzeitliche Bebauung aus dem Ende des 19. Jh.s, die mit den Rekonstruktionsarbeiten am Dom der Hl. Elizabeth und St. Michaelskapelle zusammenhängt. Südliche Sakristei war der Kapelle um das J. 1508 zugebaut. In der Sakristeiumgebung wurden in zwei Schnitten Reste eines neuzeitlichen Friedhofs belegt. Vier Grabungsflächen östlich der Kapelle konnten den Verlauf einer Friedhof-Umfangsmauer nachweisen.

PRAVEKÉ NÁLEZY Z PREŠOVA-KÚTOV

Mário Bielich - Lucia Luštková

Prešov (okr. Prešov), časť Kút y, poloha T a b l y, sídlisko, zber, eneolit, doba bronzová. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Záchranný archeologický výskum v miestnej časti Prešova Kútoch sa uskutočnil z dôvodu výkopu plynofikačnej ryhy, súvisiacou s plánovanou výstavbou rodinných domov v tomto priestore. V čase nášho príchodu na lokalitu bola ryha so šírkou 40-50 cm a pôvodnou hĺbkou 170 cm už zasýpaná. Zo zberu na haldách pochádzajú praveké črepy z narušenej sídliskovej vrstvy.

O p i s n á l e z o v

1. Fragment z tela nádoby s plastickým výčnelkom, materiál jemne plavený bez minerálnych štruktúr, farba bledohnedá, oxidačný výpal; hr. 4 mm (obr. 15: 1).

2. Fragment okraja nádoby, materiál jemne plavený bez minerálnych štruktúr, farba sivočierna, oxidačný výpal; hr. 4 mm (obr. 15: 2).

3. Fragment z tela nádoby, materiál obsahuje minerálne štruktúry, farba hnedá, oxidačný výpal; hr. 8 mm (obr. 15: 3).

4. Fragment z tela nádoby, výzdobu tvoria obežné ryté línie po obvode nádoby, materiál obsahuje minerálne štruktúry, farba hnedá, oxidačný výpal; hr. 6-8 mm (obr. 15: 4).

5. Dno nádoby, materiál obsahuje veľké množstvo minerálnych štruktúr, farba oranžová; pr. dna 100 mm, hr. 8-10 mm (obr. 15: 5).

6. Fragment okraja nádoby, materiál jemne plavený bez minerálnych štruktúr, farba oranžová, oxidačný výpal; pr. ústia 80 mm, hr. 6 mm (obr. 15: 6).

7. Fragment ústia nádoby, materiál jemne plavený s minerálnymi štruktúrami, farba oranžovo-hnedá, oxidačný výpal; pr. ústia 140 mm, hr. 8 mm (obr. 15: 7).

8. Fragment ústia nádoby, materiál jemne plavený s minerálnymi štruktúrami, farba oranžová, oxidačný výpal; pr. ústia 140 mm, hr. 6 mm (obr. 15: 8).

9. Fragment okraja misovitej nádoby, materiál jemne plavený s minerálnymi štruktúrami, farba oranžovo-hnedá, oxidačný výpal; pr. ústia 260 mm, hr. 8 mm (obr. 15: 9).

VORGESCHICHTLICHE FUNDE AUS PREŠOV-KÚTY. Prešov (Bez. Prešov), Teil Kúty, Flur Tably, Siedlung, Streufunde, Äneolithikum, Bronzezeit. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Während der archäologischen Rettungsausgrabungen haben wir auf der gegebenen Lage in Prešov eine beschädigte vorgeschichtliche archäologische Fundstelle festgestellt. Es geht um Siedlungen aus Äneolithikum und der Bronzezeit. Das Material ist für nähere Bestimmung wenig ausdrucksvoll. Streufunde entstanden aus Keramik (Abb. 15) und Lehmewurfresten.

HATVANSKÉ NÁLEZY ZO ŠIAH

Mário Bielič - Lucia Nováková

Š a h y (okr. Levice), poloha N a v r š k u, staršia doba bronzová, hatvanská kultúra. Uloženie náleзов: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Počas hĺbenia vodovodnej prípojky na severe obce v októbri 2005 bol narušený praveký sídliskový objekt. Polohu Na Vršku tvorí terasovitý výbežok Krupinskej planiny, položený asi 400 m SV od dnešného sútoku Krupinice a Ipľa (Malček/Parobková 2005, 138). Na úbočí tejto polohy boli zozbierané artefakty prisúdené hatvanskej kultúre (Bánesz/Nevizánsky 1982, 28). V profile sme zdokumentovali 15 m dlhý sídliskový objekt, ktorý bol zapustený do sprašového podlažia do hĺbky 200 cm od povrchu. Výplň objektu bola sivá popolovitá a obsahovala veľké množstvo mazanice a keramického materiálu. V profile mal objekt vaničkovitý tvar. Zo zberu sme získali keramické fragmenty hrncov, hrnčekov, misiek a fragment hlineného závažia. Zaujímavú skupinu nálezov tvoria miniatúrne polguľovité nádoby vysoké iba niekoľko centimetrov (obr. 19: 1, 3). Ich povrch je iba hrubo vypracovaný. Na povrchu keramiky z objektu registrujeme otlaky textílií, slamovanie a iné techniky zdršňovania povrchu. Textílie vyrobené rôznymi technikami splietania boli na povrch nádoby kladené nepravidelne. Zdršňovanie povrchu nádob sa dočieľovalo odtlačaním rohoží a pletív vyrobených z lyka alebo vlákien rastlín (Nešporová 1969, 387-388).

Opis nálezov

1. Miniatúrna nádobka, jemne plavená hlina, farba črepu piesková, oxidačne vypálená; pr. ústia 50 mm, pr. dna 20 mm, hr. črepu 4-20 mm (obr. 19: 1).
2. Fragment malej misky, jemne plavená hlina, farba hnedá, oxidačne vypálená; pr. dna 40 mm, hr. 10 mm (obr. 19: 2).
3. Malá miska, jemne plavená hlina, farba črepu piesková, oxidačne vypálená; pr. ústia 60 mm, pr. dna 30 mm (obr. 19: 3).
4. Fragment súdkovitej nádoby s plastickým výčnelkom, hlina obsahuje minerálne štruktúry, farba hnedo-červená, oxidačne vypálená; hr. 8 mm (obr. 19: 4).
5. Dno hrncovitej nádoby, výzdobu tvoria odtlačky rastlín, materiál obsahuje minerálne štruktúry, farby červená, oxidačne vypálená; pr. dna 90 mm, hr. 6-8 mm (obr. 19: 5).
6. Dno hrncovitej nádoby, výzdobu tvoria odtlačky rastlín, materiál obsahuje minerálne štruktúry, farba červená, oxidačne vypálená; pr. dna 60 mm, hr. 8-10 mm (obr. 19: 6).
7. Fragment z tela nádoby, výzdobu tvoria otlaky rastlín, materiál obsahuje minerálne štruktúry, farba oranžovo-červená, oxidačne vypálená; hr. 8 mm (obr. 19: 7).
8. Dno nádoby, materiál jemne plavená hlina, farba hnedá, oxidačne vypálená; pr. dna 60 mm, hr. 4-5 mm (obr. 19: 8).
9. Fragment z tela nádoby, výzdobu tvoria odtlačky rastlín, materiál obsahuje minerálne štruktúry, farba oranžovo-červená, oxidačne vypálená; hr. 8 mm (obr. 19: 9).
10. Okraj hrncovitej nádoby, výzdobu tvoria odtlačky rastlín, hlina obsahuje minerálne štruktúry, farba červená, oxidačne vypálená; hr. 6-10 mm (obr. 19: 10).
11. Okraj hrncovitej nádoby, výzdobu tvoria otlaky rastlín, hlina obsahuje minerálne štruktúry, farba oranžová, oxidačne vypálená; hr. 6-10 mm (obr. 19: 11).
12. Fragment cedidla, jemne plavená hlina obsahuje minerálne štruktúry, farba oranžová, oxidačne vypálená; hr. 5-6 mm (obr. 19: 12).
13. Dno nádoby, výzdobu tvoria odtlačky rastlín, hlina obsahuje minerálne štruktúry, farba oranžová, oxidačne vypálená; pr. dna 110 mm, hr. 10 mm (obr. 19: 13).
14. Fragment z tela nádoby, výzdobu tvoria odtlačky tkaniny, ktoré sú rozdelené horizontálnou rytou líniou, materiál obsahuje minerálne štruktúry, farba oranžová, oxidačne vypálená; hr. 10 mm (obr. 19: 14).
15. Fragment z tela nádoby, výzdobu tvoria odtlačky tkaniny, materiál obsahuje minerálne štruktúry, farba oranžová, oxidačne vypálená; hr. 8 mm (obr. 19: 15).

16. Okraj hrncovitej nádoby, výzdobu tvoria odtlačky rastlín na hrdle nádoby, materiál obsahuje minerálne štruktúry, farba oranžová, oxidačne vypálená; pr. ústia 220 mm, hr. 10 mm (obr. 19: 16).

L i t e r a t ú r a

Bánesz/Nevizánsky 1982 - L. Bánesz/G. Nevizánsky: Archeologický prieskum na dolnom toku Krupinice a Štiavnice. AVANS 1982, 1983, 25-29.

Nešporová 1969 - T. Nešporová: K problematike Hatvanskej kultúry na južnom Slovensku. Slov. Arch. 17, 1969, 369-402.

Malček/Parobková 2005 - R. Malček/A. Parobková: Záchranný výskum v Šahách. AVANS 2005, 2007, 138, 139.

FUNDE DER HATVAN-KULTUR AUS ŠAHY. Šahy (Bez. Levice), Flur Na vršku, ältere Bronzezeit, Hatvan-Kultur. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Während des Aushubs für den Wasserleitungsanschluss im Oktober 2005 zum Industriepark nördlich von Šahy wurde ein Siedlungsobjekt der Hatvan-Kultur beschädigt. Wir haben die Funde auf der Halde aufgesammelt und den Profil dokumentiert. Im Profil haben wir ein 15 m langes Siedlungsobjekt erfasst. Aus der Geländebegehung stammen Fragmente von Näpfen, Schüsseln und einem Lehmgewicht. Eine interessante Fundgruppe bilden nur einige Zentimeter hohe Miniaturgefäße (Abb. 19: 1, 3). Sie sind meistens halbrund und ihre Oberfläche ist grob bearbeitet. Die Keramikoberfläche war mit Textilabdrücken, Besenstrich und weiteren Rauhungstechniken versehen. Die Textilien waren zur Gefäßoberfläche unregelmäßig gelegt. Spuren von verschiedenen aus Pflanzenfäden hergestellten Textilarten sind vertreten. Rauhung der Gefäßoberflächen wurde durch Abdrücke von Bastmatten und Geflechten aus Pflanzenfäden erreicht.

ZÁCHRANNÝ ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM V TESÁRSKÝCH MLYŇANOCH

Mário Bielich - Matej Ruttkay

Tesárske Mlyňany (okr. Zlaté Moravce), poloha Kopanice nad šarinami, sídlisko, výskum, mladšia doba kamenná, doba rímska a sťahovania národov. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV Nitra.

Záchranný archeologický výskum sa uskutočnil na plynovej prípojke medzi mestom Zlaté Moravce a obcou Tesárske Mlyňany. Na základe povrchového prieskumu možno predpokladať, že výkop pre plynovod narušil niekoľko archeologických lokalít. Výskum sa uskutočnil iba v okolí kontrolnej šachty, pretože celá ryha v zostávajúcej časti bola pri obhliadke už zasypaná.

Výskumom sa zistili štyri objekty - tri jamy z mladšej doby kamennej a dom zo záveru doby rímskej, resp. začiatku doby sťahovania národov.

Neolitické objekty mali hnedý zásyp s pomerne veľkým obsahom keramických nálezov (obr. 17), ale i zlomkami mazanice a zlomkov kamenných nástrojov, resp. úštepov (limnosilicity, radiolarity, obsidián). Ide o kultúru s lineárnou keramikou a železovskú skupinu. Najmä v materiáli staršieho charakteru badať vplyvy z východu. Osobitú pozornosť si zasluhuje fragment modelu ľudskej nohy (obr. 17: 4), pravdepodobne z antropomorfnej nádoby železovskej skupiny.

Najvýraznejší a jediný kompletne preskúmaný je objekt 5 - dom/zemnica zo záveru doby rímskej, resp. začiatku doby sťahovania národov. Má mierne obdĺžnikový pôdorys s klasickou šesťkolovou konštrukciou (obr. 16). V strede kratších strán sa nachádzajú dva oproti sebe stojace koly (priemer 40 cm). Ďalšie kolové jamy sú vo vnútornom priestore, približne v osi nosných štítových kolov. Po obvode dlhších strán sa nachádzajú na každej strane po dva koly (28-39 cm), pričom kolová jama 1 je spevnená ešte jedným kolom. Na podlahe, ktorá bola pevne udupaná, sa objavili drobné kolové jamky po vnútorných konštrukciách stavby a vnútornom zariadení. Dĺžka: 464 cm, šírka: 438 cm, hĺbka: 40-50 cm od úrovne zachytenia. Po obvode objektu boli rozmiestnené štyri resp. päť hlinených kupolovitých pecí s čelustiami dovnútra zemnice. Na podlahe boli zemnice viaceré stopy po prepálení do červena. Štyri pece mali mierne oválny pôdorys s dnom vyvýšeným približne 30 cm nad dnom zemnice. Piata pec je neistá. Išlo o estrichovitú prepálenú plochu obsahujúcu neolitickú keramiku. Zachytila sa tesne pod orniciou a nemožno vylúčiť, že nemá súvis s objektom 5.

Výplň objektu obsahovala veľké množstvo kameňa (riečne okruhliaky) a mazanice. Relatívne veľký objem vykázali aj keramické nálezy (zlomky nádob a hlinených závaží). Z ďalších nálezov treba uviesť

najmä kamenný žarnov, prasleny, fragmenty železných predmetov, zlomky sklenených črepín, zlomok bronzového plechu. Odobrali sa tiež väčšie množstvá zeminy na paleobotanické analýzy.

Spomedzi rozsiahleho keramického inventáru sa zrekonštruovalo deväť celých nádob a niekoľko desiatok väčších zlomkov. Opis výberu najvýraznejších nálezov keramiky: jedna. Fľaškovitá nádoba, sivéj farby, vyrobená na rýchlorotujúcom kruhu, materiál je jemne plavená hlina bez minerálnych štruktúr, redukčný výpal, rozmery: priemer ústia: 44 mm, priemer dna: 60 mm, výška nádoby: 130 mm, hrúbka črepu: 4-6 mm (obr. 18: 1). Dva. Hrncovitá nádoba, hnedej farby vyrobená v ruke, materiál obsahuje veľké množstvo minerálnych štruktúr, oxidačný výpal, rozmery: priemer ústia: 110 mm, priemer dna: 80 mm, výška nádoby: 140 mm, hrúbka črepu: 5-6 mm (obr. 18: 2). Tri. Miska čiernej farby vyrobená na rýchlorotujúcom kruhu, materiál je jemne plavená hlina bez minerálnych štruktúr, redukčný výpal, rozmery: priemer ústia: 130 mm, priemer dna: 60 mm, výška nádoby: 60 mm, hrúbka črepu: 5-6 mm (18: 3). Štyri. Miska sivo-bielej farby na malej nôžke vyrobená na rýchlorotujúcom kruhu, materiál je jemne plavená hlina bez minerálnych štruktúr, redukčný výpal, rozmery: priemer ústia: 160 mm, priemer dna: 60 mm, výška nádoby: 70 mm, hrúbka črepu: 4-10 mm (18: 4). Päť. Hrncovitá nádoba, oranžovo červenej farby vyrobená v ruke, materiál obsahuje veľké množstvo minerálnych štruktúr, oxidačný výpal, rozmery: priemer ústia: 120 mm, hrúbka črepu: 5-6 mm (18: 5). Šesť. Miska sivo-bielej farby na malej nôžke vyrobená na rýchlorotujúcom kruhu, materiál je jemne plavená hlina bez minerálnych štruktúr, redukčný výpal, rozmery: priemer ústia: 230 mm, priemer dna: 80 mm, výška nádoby: 100 mm, hrúbka črepu: 8-10 mm (18: 6).

Archeologickým výskumom na ryhe plynofikačnej prípojky sa aj napriek svojmu malému rozsahu, podarilo získať poznatky o osídlení tejto polohy v mladšej dobe kamennej a neskorej dobe rímskej a dobe sťahovania národov. Zemnica s von vybiehajúcimi hlinenými kupolovitými pecami je ojedinelým zjavom v germánskej stavebnej kultúre stredného Podunajska. S najväčšou pravdepodobnosťou ide o výrobný/pracovný objekt spojený s pečením chleba, alebo sušením plodín. Je pravdepodobné, že germánske sídlisko môže mať súvis s neďalekým pohrebiskom preskúmaným v r. 2002-2003 (Ruttkay 2004) Prípadné stavebné aktivity v danom priestore si vyžadujú predstihový archeologický výskum.

L i t e r á t ú r a

Ruttkay 1996 - M. Ruttkay: Výskum v Nitre v Párovských Hájoch. AVANS 1994, 1996, 151-153.

Ruttkay 2003 - M. Ruttkay: Druhá sezóna výskumu pohrebiska z doby sťahovania národov v Tesárskych Mlyňanoch. AVANS 2003, 2004, 157-163.

ARCHÄOLOGISCHE RETTUNGSGRABUNG IN TESÁRSKE MLYŇANY. Tesárske Mlyňany (Bez. Zlaté Moravce), Flur Kopanice nad šarinami, Siedlung, Grabung, jüngere Steinzeit, Römerzeit und Völkerwanderungszeit. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Archäologische Rettungsgrabung in Tesárske Mlyňany wurde wegen des Aufbaus der Gasleitung zwischen der Gemeinde Tesárske Mlyňany und der Stadt Zlaté Moravce durchgeführt. Die Grabung verlief auf der schon zugeschütteten Furche, wobei die Begehung eine neolithische Ansiedlung (Kultur mit Linearkeramik, Želiezovce Gruppe) und Funde aus der Römer- und Völkerwanderungszeit erfasste. Untersucht wurde ein neolithisches Siedlungsobjekt (Abb. 17) und ein Grubenhaus mit vorgeschobenen Lehmöfen aus später Römerzeit (Abb. 16) und Völkerwanderungszeit. In seiner Aufschüttung wurden pyramidenförmige Tongewichte, Steine, Mahlsteine und viel Keramik gefunden (Abb. 18).

VÝSKUM OBVODOVÝCH MÚROV KAŠTIEĽA V HORNÝCH OBDOKOVCIACH

Mário Bielich - Peter Sedliak

Príspevok vznikol v rámci grantového projektu 2/6121/27 agentúry VEGA.

H o r n é O b d o k o v c e (okr. Topoľčany), I n t r a v i l á n, neskorý stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Počas záchranného archeologického výskumu pri výkope drenážnych rýh v okolí kaštieľa v Horných Obdokovciach v mesiacoch september a október 2006 sme zachytili a zdokumentovali niekoľko archeologických situácií, ktoré dokumentujú vývoj kaštieľa od 17. po 20. stor. Počas výskumu bola v JZ rohu kaštieľa vykopaná Sonda 1, ktorá prerezala priekopu a časť valu renesančného kaštieľa. Okolo ce-

lého areálu kaštieľa sa nachádza odvodňovací žľab, ktorý pravdepodobne zabraňoval vlnnutiu múrov kaštieľa. Rozmery sondy 1: dĺžka 550 cm, šírka 100 cm, hĺbka 350 cm.

Popis Sondy 1. Výkopom sondy sme overili existenciu fortifikačných štruktúr okolo južného krídla kaštieľa. Zachytili sme v nej val a priekopu, ktoré chránili areál kaštieľa. Priekopa bola postupne zasypávaná. Prvý zásyp tvorí čierna hlina bez nálezov (kontext 9). Tento zásyp vznikol medzi r. 1782-1820. Druhý zásyp priekopy bol bohatý na sklo a železné predmety z 20. stor. (kontext 6).

Kontexty. 1. Podzolová pôda a tráva (hĺbka 0-15/20cm); 2. betónová platňa okolo kaštieľa (hĺbka 15-20 cm); 3. tehlová sutina pod betónovou platňou (20-35 cm); 4. maltový poter (35-40 cm); 5. tehlový drenážny žľab (50-80 cm); 6. stavebná sutina - posledný zásyp priekopy (20-60 cm); 7. tehlová kanalizácia nad stredom priekopy (60-80 cm); 8. betónová kanalizácia (65-125 cm); 9. zásyp priekopy (60-220 cm); 10. žltá spráš na vrchole valu (30-130 cm); 11. hnedá premiešaná nasýpaná vrstva (120-180 cm); 12. žltá spráš (200-360 cm).

V drenážnych ryhách sme mohli sledovať kanalizačné prepojenia s tehlovými žumpami, ktoré sa nachádzali západne a severne od areálu kaštieľa. Tieto stavby boli postavené z tehál a sú datované tehlymi s pozitívne preverenými značkami CNB do druhej polovice 19. stor. Neskôr do týchto zberných nádrží viedli aj kameninové kanalizačné rúry z 20. stor. Na nádvorí kaštieľa sme zachytili tri narušené archeologické situácie: 1. V JZ rohu sme zdokumentovali novovekú kamennú studňu, ktorá bola využívaná ešte v druhej polovici 20. stor. Dokazuje to jej napojenie na starú vodáreň, využívanú počas využitia kaštieľa ako domova dôchodcov. Z jej zásypu pochádza keramika tzv. tvrdomestického čierneho riadu, ktorá sa objavuje v prvej polovici 16. stor., a tzv. tapetovité zeleno glazované kachlice, používajú až do 19. stor. 2. V JZ rohu sme zachytili tehlovú odpadovú jamu - žumpu. 3. V SV rohu sme zachytili vrchol klenby novovekej pivnice.

GRABUNG DER UMFANGSMAUER DES KASTELLS IN HORNÉ OBDOKOVCE. Horné Obdokovce (Bez. Topoľčany), Innenbereich, Spätmittelalter, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Während der archäologischen Rettungsausgrabungen beim Aushub der Abwässerungsfurchen in der Kastellumgebung in den Monaten September und Oktober 2006 haben wir einige archäologische Situationen, die die Kastellentwicklung vom 17. bis 20. Jh. dokumentieren, erfasst und aufgenommen. Während der Grabung wurde in der süd-westlichen Ecke des Kastells die Grabungsfläche 1, die den Graben und einen Wallteil des Renaissancekastells durchgeschnitten hat, ausgegraben. Um die gesamte Kastellanlage führt eine Entlüftungsrigole, die wahrscheinlich dem Feuchtwerden der Kastellmauer vorbeugte. Ausmaßen der Grabungsfläche 1: Länge 550 cm, Breite 100 cm, Tiefe 350 cm. Beschreibung der Grabungsfläche: Mit der Grabungsfläche 1 haben wir das Vorkommen der Befestigungsstrukturen um den südlichen Kastellflügel nachgeprüft. Wir haben hier einen die Kastellanlage schützten Wall und Graben erfasst. Der Graben wurde nach und nach zugeschüttet. Die erste Aufschüttung entsteht aus schwarzer Erde und ist Fundleer (Kontext 9). Diese Aufschüttung entstand zwischen den J. 1782-1820. Zweite Aufschüttung war reich auf Glass und Eisengegenstände aus dem 20. Jh. (Kontext 6).

LOKALITY ZAMERANÉ GEODETICKY V ROKU 2006

Elena Blažová

Príspevok vznikol v rámci grantového projektu 2/6121/27 agentúry VEGA.

V r. 2006 sa uskutočnilo viacero geodetických meraní na lokalitách SR. Samotné meranie v teréne trvalo približne 80 dní, pričom sme zameriavali lokality priamo skumané archeologickým výskumom, zväčša na investičných akciách alebo geodetickou prospekciou v prípade hradísk, hrádok, atď.

Všetky merania boli vykonané podrobnou tachymetrickou metódou z bodov polygónových ťahov. Pri všetkých lokalitách už bola použitá metóda polohového a výškového pripojenia na body štátnej siete.

Lokality, ktoré sa skúmali na miestach budúcich investičných zámerov, boli pripájané na body projektovej dokumentácie dodané investorom, ostatné sa pripájali metódou GPS - prístrojom ProMark 3. Zozbierané údaje sme následne vyhodnotili postprocesingom - vyrovnaním s použitím údajov SKPOS.

Väčšinu výstupov tvoria polohopisné plány s interpretáciou výškopisu v požadovanej forme.

Pri lokalitách skúmaných len geodetickou prospekciou - formou zamerania terénnych anomálií - bola väčšina zozbieraných dát spracovaná okrem polohopisných vrstevnicových plánov i formou digitálnych terénnych modelov. Samotná metodológia zberu týchto dát závisí od typov jednotlivých archeologických objektov. Body vstupujúce do procesu spracovania digitálneho modelu nemajú len charakter bodu matice zahrnutej do gridizácie, ale musia mať aj identifikátor vlastnosti, ktorá zlepši kvalitu samotného modelu.

Ak sa v procese spracovania na tieto faktory identifikácie vlastnosti pozabudne, model nie je verným obrazom terénu, pretože programy spracovávajúce digitálny model sú z matematického hľadiska postavené tak, že pri vstupe dát toto nie sú schopné rozlišovať.

V závere pripájam zoznam meraných lokalít s identifikáciou na mape SR (obr. 20: 1) a niekoľko príkladov terénnych modelov - Kvetnica (obr. 20: 2), Neštich (obr. 21: 1) a Bojná (obr. 21: 2).

1	Bíňa	geodetické zameranie - výskum
2	Bojná	hradisko - zameranie
3	Bratislava (Dunajská ul.)	geodetické zameranie - výskum
4	Bratislava (Hodžovo nám.)	geodetické zameranie
5	Cífer	zameranie lokality
6	Dechtice	hradisko - zameranie
7	Figa	geodetické zameranie - výskum
8	Host'ovce	zameranie lokality
9	Krupina	geodetické zameranie - výskum
10	Kvetnica	dve hradiská - zameranie
11	Lazisko	hradisko - zameranie
12	Majcichov	geodetické zameranie - výskum
13	Mužla-Jurský Chlm	zameranie lokality
14	Neštich	hradisko - zameranie
15	Nitra (Citypark)	geodetické zameranie - výskum
16	Nitra (Hrad)	geodetické zameranie
17	Nitra (Mostná ul.)	geodetické zameranie - výskum
18	Nitra (Sony)	geodetické zameranie - výskum
19	Nitra (Svätoplukovo nám.)	geodetické zameranie
20	Nitra (Šindolka)	geodetické zameranie - výskum
21	Nitra (Žibrica)	geodetické zameranie - výskum
22	Nové Zámky	zameranie lokality
23	Podhájska-Svätuša	hradisko - zameranie
24	Poltár-Kostolište	zameranie lokality
25	Poprad-Matejovce	geodetické zameranie - výskum
26	Štítnik	zameranie lokality
27	Trenčín	zameranie lokality
28	Závod	geodetické zameranie - výskum
29	Zlaté Moravce	geodetické zameranie - výskum

GEODETISCH NACHGEMESSENE FUNDSTELLEN IM J. 2006. Im J. 2006 hat man mehrere geodetische Vermessungen auf den Fundstellen in der Slowakischen Republik durchgeführt. Die Vermessungsaktivitäten selbst dauerten im Terrain ungefähr 80 Tage, wobei wir uns auf die Fundstellen mit archäologischen Ausgrabungen, meistens Rettungsgrabungen konzentrierten. Im Falle von Burgwällen und kleinen Burgen u. ging es um die geodetische Prospektion

Alle Vermessungen waren mit der ausführlichen tachymetrischen Methode von den Punkten der Polygonlinien gemacht. Bei allen Fundstellen wurde schon die Methode der Lagen- und Höhenanknüpfung auf die Punkte des Staatsnetzes verwendet.

Fundstellen, die auf den Stellen der zukünftigen Investitionsvorhaben untersucht wurden, hat man an die Punkte der Projektdokumentation vom Investor angeschlossen, weitere hat man mit der GPS-

Metóde - mit dem ProMark 3- Gerät angeschlossen. Die versammelten Angaben haben wir anschließend mit Postprocessing - Ausgleichung mit der Verwendung von SKPOS-Angaben ausgewertet.

Die meisten Ausgaben bilden Lagepläne mit der Interpretation der Höhendarstellung in der gewünschten Form.

Bei den nur mit geodetischer Prospektion - Vermessungsform der Terrainanomalien - untersuchten Fundstellen waren die meisten versammelten Daten außer der Schichtenlagepläne in Form der digitalen Terrainmodelle verarbeitet. Die eigene Methodologie der Datenaufzeichnung hängt von den einzelnen archäologischen Objekttypen ab. Die Punkte, die in die digitale Modellverarbeitung eintreten, haben nicht nur Charakter von einem in Gridization eingeschlossenen Mutterpunkts, sondern sie müssen auch einen Identifikator der Eigenschaft, die die Qualität des eigenen Modells erhöht, haben. Wenn man im Verarbeitungsprozess diese Faktoren der Eigenschaftsidentifikation vergisst, ist das Modell nicht eine glaubwürdige Terrainkopie, weil die Programme, die die Digitalmodelle verarbeiten, sind aus mathematischer Sicht so gestellt, dass sie das bei dem Dateneingang nicht fähig sind zu unterscheiden.

Im Abschluss schließe ich die Liste der vermessenen Fundstellen mit ihrer Identifikation auf der Karte der Slowakischen Republik (Abb. 20: 1) und einige Beispiele von Terrainmodellen - Kvetnica (Abb. 20: 2), Neštich (Abb. 21: 1) und Bojná (Abb. 21: 2) an.

POKRAČOVANIE ZÁCHRANNÝCH VÝSKUMOV NA MOSTNEJ ULICI V NITRE

Gertrúda Březinová

Nitra (okr. Nitra), časť Staré Mesto, poloha Mostná ul., parc. 338/1, 143,01-143,66 m n. m., pedstihový záchranný výskum, doba bronzová, neskorá doba laténska, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Ide o terén mierne klesajúci severným smerom k bývalému toku riečky Nitričky. Podložie tvorí piesok a miestami skala. Celková plocha výskumu má rozmery 13x30 m, z nej je doteraz preskúmaná časť s rozmermi 10x25 m.

Išlo o výskum predstihový záchranný pred začatím stavebných prác. Na naliehanie investora sa s výskumom začalo už koncom r. 2005. Pokračovalo sa v r. 2006 ihneď, ako to poveternostné podmienky dovoľovali. Novoveké vrstvy navážky boli odstránené mechanizmom do hĺbky 100-120 cm od úrovne pôvodného terénu. Potom sa už postupovalo ručne. Terén je preskúmaný do hĺbky 370 cm od pôvodnej úrovne. Na viacerých miestach sme už v hĺbke 270-340 cm narazili na pôvodný piesčité a kamenité terén.

Odkryli sa múry novovekých stavieb, ktoré postavali v tejto časti po zasypaní Nitričky koncom 19. a začiatkom 20. stor. V hĺbke 220 cm so sklonom na sever k riečke Nitričke a k mostu cez ňu bola pravdepodobne odkrytá časť cesty. Jej hĺbka v severnej časti plochy bola 350 cm. Vydláždená bola drobným štrkom. Na niektorých miestach možno pozorovať od kočov vyjazdené koľaje. Na ceste medzi kameňmi sa našla minca z r. 1704, ktorá umožňuje datovať túto komunikáciu do 17. a 18. stor. Povrch komunikácie bol dláždený rôzne veľkými riečnymi okruhliakmi uloženými do vrstvy hliny premiešanej s drvenou tehľou a drobnými kamienkami. Pri okraji cesty boli osadené väčšie balvany lemujúce žlab odvádzajúci dažďovú vodu do Nitričky. Preskúmaný úsek komunikácie, dlhý 25 m, mal sklon smerom k rieke a je pravdepodobné, že smeroval k mostu cez Nitričku. Na jej povrchu sa nachádzal bohatý archeobotanický materiál, ako aj množstvo kovových predmetov (výber na obr. 26). Objavená cesta je tak najstaršou preskúmanou komunikáciou takejto konštrukcie v nitrianskom Dolnom meste. Staršie komunikácie poznáme zatiaľ z hradného kopca, t.j. z Horného mesta. Jedna z nich, objavená pri výskume bývalého Župného domu v záhrade tzv. Letnej čitárne, pochádza pravdepodobne už z veľkomoravského obdobia (Samuel 1999). Ďalšia bola zistená pri výskume na Mlynskej ul. začiatkom r. 2004 s datovaním do 13.-15. stor. (Ruttkay 2006b).

V porušenej časti cesty sa našli dva kostrové hroby a jeden hrob bol priamo pod kamennou cestou pri východnej stene plochy. Ide o hrob dospelého jedinca a dve deti. Pochovaní boli v smere VZ, bez nálezov. Pravdepodobne ide o novoveké hroby. Celkovo bolo preskúmaných šesť objektov. Sú to jamy a zvyšky deštrukcií pecí. Tri vápenné jamy z 19.-20. stor. ani zvyšky murovaných budov do počtu preskúmaných objektov nezahrňame.

V zásypoch objektov, ktoré predstavujú deštrukcie pecí, vápenné jamy a jamy s bližšie nezistenou funkciou, sa nachádzal okrem novovekých predmetov aj črepový materiál z doby bronzovej, neskorej doby laténskej a stredoveku. Doba bronzová je zastúpená keramikou z rozhrania staršej a strednej doby

bronzovej (obr. 22: 1). Z doby laténskej sú tu rôzne tvary mís, hrncov a zásobníc, ktoré patria Keltom i Dákom a možno ich zaradiť do neskej doby laténskej (obr. 22: 2-11). Prevalu majú nádoby robené na kruhu, kde je zaujímavý tvar nízkej misy s kolkovanou výzdobou po obvode ústia (obr. 22: 3). Sú tu i tvary v ruke robené (obr. 22: 9, 11), kde je aj časť nádoby s charakteristickou plastickou výzdobou patriacu Dákom. Zo stredoveku sú zlomky nádob zdobené vlnovkou (obr. 23: 2-4, 6), ako aj plastickou lištou (obr. 23: 7), typickou pre výrobky z okolia Lupky. K luxusnému tovaru patria nádoby zdobené jemným kolkovaním a ozubeným kolieskom (obr. 24: 1-3, 5). Bohaté je i zastúpenie vrcholnostredovekej grafitovej keramiky. Ide o veľké kusy zásobníc s vysokým obsahom grafitu v keramickej hmote (obr. 25: 1, 2, 4). Na zlomku dna bola zachytená značka (obr. 25: 5). Podľa G. Fuseka však tento dekoratívny prvok nemá chronologickú vypovedaciu hodnotu (Fusek/Spišiak 2005, 300). Na základe tvaru okrajov tieto zásobnice majú moravský pôvod (Fusek/Spišiak 2005, 318, obr. 18) a sú datované do 11. až prvej polovice 13. stor. Na Mostnej ul. už boli zistené výskumom v r. 2003 (Samuel 2004). Desiat mincí predstavuje kolekciu nálezov s datovaním od 14. do 19. stor. Nálezy dopĺňajú kachlice a rôzne drobné predmety (hlinené fajky, kince, skoby, a pod.).

Preskúmaná parcela bola súčasťou pôvodnej terasy Nitričky, ktorá tiekla pred Župným domom paralelne s dnešnou Mostnou ul. Mnohé stavebné zásahy v stredoveku až novoveku zničili doklady o pravekom a včasnodejinnom osídlení. Napriek tomu pri rôznych zemných úpravách, ako aj systematickým archeologickým výskumom od r. 1990, bolo a je toto osídlenie dostatočne preukázané a osídlenie v praveku až novoveku tu bolo veľmi intenzívne. Potvrdil to aj výskum na južnej strane Mostnej ul., na terajšom Svätoplukovom námestí (Ruttikay 2006a).

L i t e r á t ú r a

Fusek/Spišiak 2005 - G. Fusek/J. Spišiak: Vrcholnostredoveká grafitová keramika z Nitry-Šindolky. Slov. Arch. 53, 2005, 265-336.

Ruttikay 2006a - M. Ruttikay: Polykultúrna lokalita v Nitre na Svätoplukovom námestí. AVANS 2004, 2006, 167-169.

Ruttikay 2006b - M. Ruttikay: Záchraný archeologický výskum v Nitre na Mlynskej ulici. AVANS 2004, 2006, 169-170.

Samuel 1999 - M. Samuel: Pokračovanie výskumu v areáli Ponitrianskej galérie. AVANS 1997, 1999, 145-147.

Samuel 2004 - M. Samuel: Záchraný výskum na Mostnej ulici v Nitre. AVANS 2003, 2004, 163-165.

FORTSETZUNG DER ARCHÄOLOGISCHEN AUSGRABUNGEN AUF DER MOSTNÁ STRASSE IN NITRA. Nitra (Bez. Nitra), Teil Altstadt, Flur Mostná Str., Parc. 338/1; 143,01-143,66 m n. m., vorläufige Rettungsgrabung, Bronzezeit, späte Latènezeit, Mittelalter, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Es geht um ein Terrain, das Richtung Norden leicht zum ehemaligen Nitrička-Fluss sinkt. Das Liegende bildet der Sand und stellenweise der Felsen. Am Ende des Jahres 2005 und Anfangs des Jahres 2006 wurde auf einer weiteren Parzelle auf der Mostná Str. eine archäologische Rettungsgrabung durchgeführt. Sie bestätigte die Wichtigkeit dieser Stelle in der Entwicklung der Ansiedlung zwischen der Alt- und Neustadt. Erfasst wurde Teil einer Steinstrasse, die zu der Brücke über den Nitrička-Fluss hinführte. Aufgrund dem Münzfund aus dem J. 1704 kann sie ins Ende des 17. und Anfang des 18. Jh. datiert werden. Aus ihrer Oberfläche stammt ein reiches archäobotanisches Material und verschiedene kleine Gegenstände (Auswahl auf der Abb. 26). Mauer, die erst nach der Verschüttung des Nitrička-Flusses im 19. - 20. Jh. gebaut wurden, sind zum Vorschein gekommen. In die Neuzeit gehören drei Skelettgräber, die unter dem Steinstrassenniveau festgestellt wurden. Von den Aufschüttungen der jüngeren Objekte stammt zahlreiche Keramik aus der Bronze-, (Abb. 22: 1), Latènezeit (Abb. 22: 2-11), dem Mittelalter und der Neuzeit (Abb. 23-26). Von weiteren Funden sind das Kacheln und kleine Gegenstände.

VÝŠINNÉ SÍDLISKO ĽUDU BOŠÁCKEJ SKUPINY V BREZOVEJ POD BRADLOM

Radoslav Č a m b a l - Zdeněk F a r k a š

B r e z o v á p o d B r a d l o m (okr. Myjava), poloha B a r a n e c, záchraný výskum, výšinná, azda opevnená osada, bošácka skupina. Uloženie nálezov: Slovenské národné múzeum - Archeologické múzeum, Bratislava.

Na jar 2006 upozornil M. Valihora pracovníkov SNM-Archeologického múzea v Bratislave na výkopy na hrebeni vrchu Baranec v katastri mesta Brezová pod Bradlom, v ktorých našiel niekoľko zlomkov pravekej keramiky, rámcovo zaraditeľnej do eneolitu. Pri nasledovnej obhliadke terénu sa v prekopanej hline našli ďalšie zlomky keramiky a jednostranná kamenná drviaca podložka.

Dnes z veľkej časti zalesnená poloha Baranec, ktorej vrchol (378 m n.m.) prevyšuje na juh od nej ležiacu Braneckú dolinu takmer o 110 m, kontroluje dva vstupy do malokarpatského priesmyku medzi dnešnou Brezovou pod Bradlom a Vrbovým. Súčasne z nej možno sledovať aj vyústenia menších dolín vedúcich smerom k Dobrovodskej kotline, ležiacej uprostred Malých Karpát.

Koncom jari a v lete 2006 pribudli na temeni ďalšie výkopy. Preto na ich mieste bola vyhlbená zisťovacia sonda s rozmermi 850x150 cm, spájajúca ich do jedného celku a súčasne vedúca kolmo na svah. Zvetrané dolomitové podložie, v ktorom sa zachovali dve zreteľné terasovité úpravy so šírkou 60 a 100 cm, sa nachádzalo 10 až 22 cm pod súčasným povrchom. Na mieste terénnych úprav sa našli drobné zlomky pravekej keramiky a ojedinelý silex. Nad výrazným zlomom terénu, klesajúcim do Baraneckej doliny, sa nachádza asi 2 m široká plošina, ktorá vznikla zarovnaním 120-130 cm širokého a 72-76 cm hlbokého, do skalného podložia zasekaného žľabu, pozdĺžne rozdeleného svetlou drťou z podložia, členenou tmavšími medzivrstvičkami, na dva samostatné pásy, pripomínajúce ryhy pre zdvojenú palisádu (obr. 27: 1, 2).

Na overenie predpokladu o jednoduchom opevnení boli na mieste „plošinky“ po oboch bokoch SI/06 otvorené sondy SII a SIII/06 s rozmermi 250x300 a 250x250 cm, v ktorých sa zachytili ďalšie kolové jamy zapustené do nie vždy výrazného žľabu.

Zo sond sa vyzdvihlo 357 zlomkov eneolitickej keramiky, ktoré pochádzajú z nádob zhotovených z jemnej plavenej hliny, niekedy s prímiesou ostriva. Povrch, zväčša hnedej farby, bol hladený, pri hrubších črepoch zdrsnený, vrátane tzv. slamovania. Zachovaná výzdoba pozostáva zo širších vhladených až rytých línií, plastických, vrypni členených pásikov i kolkovaného ornamentu usporiadaného do vodorovných a zvislých pásov, zväčša ohraničených jemnou rytou čiarou (obr. 27: 3).

Medzi nálezmi bola výrazne zastúpená aj mazanica a zvieracie kosti. Kamennú štiepanú industriu reprezentuje osem silexov. Okrem nich sa našli početné zlomky pieskovcových hladidiel a brúsikov, fragment kamennej sekerky, praslen (obr. 27: 4) a plochá medená sekera.

Črepový materiál umožňuje zaradiť výšinnú, zrejme aj opevnenú polohu, do obdobia mladého eneolitu, v tejto časti Slovenska reprezentovaného bošáckou skupinou.

Mestské zastupiteľstvo a niektoré občianske združenia v Brezovej pod Bradlom sa pokúšajú zaistiť finančné prostriedky pre budúci archeologický výskum tejto zaujímavej polohy.

HÖHENSIEDLUNG DES VOLKES DER BOŠÁCA-GRUPPE IN BREZOVÁ POD BRADLOM. Brezová pod Bradlom (Bez. Myjava), Flur Baranec, Rettungsgrabung, möglicherweise befestigte Höhensiedlung, Bošáca-Gruppe. Aufbewahrung der Funde: Slowakisches Nationalmuseum - Archäologisches Museum, Bratislava.

Im Stadtkataster hat M. Valihora bei den Aushüben auf der dominanten Flur Baranec, die die unter ihr liegendes Tal um mehr als 110 m überragt und gleichzeitig den Eingang in den bedeutenden Gebirgspass, das durch die Kleinkarpaten die Myjava- Hügelland mit Trnava Hügelland verknüpft, einige Keramikfragmente aus der Zeit des jungen Äneolithikums gefunden. Bei folgender Probegrabung hat man in drei Grabungsflächen Reste einer wahrscheinlich doppelten Palisadenbefestigung, die nach den zahlreichen Keramikfragmenten (Abb. 27) in die Zeit der Bošáca-Gruppe eingegliedert werden können.

DRUHÁ ETAPA VÝSKUMU KOSTOLA SV. JÁNA KRSTITEĽA V MODRE

Radoslav Č a m b a l - Zdeněk F a r k a š - Igor C h o m a

Modra (okr. Pezinok), intravilán obce, základy stredovekého múru opevnenia kostola, rodinná hrobka, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Slovenské národné múzeum - Archeologické múzeum, Bratislava.

V prvej etape predstihového archeologického výskumu na mieste nového Domu smútku na cintoríne pri rím.-kat. Kostole sv. Jána Krstiteľa sa pomocou sondáže zistilo, že súčasná murovaná ohrada cintorína zrejme stojí na základoch pôvodného kostolného opevnenia, ktoré z vonkajšej strany lemoval umelo premiestnený vodný tok - jeho koryto prekrylo staršie stredoveké hroby, orientované v smere S-J (Čambal/Farkaš 2007, 61-62).

Druhá etapa výskumu bola na základe rozhodnutia KPÚ v Bratislave obmedzená na sledovanie základových rýh novostavby. Po zbúraní nadzemných častí obvodového múru cintorína sa podarilo sledovať jeho základy v dĺžke takmer 17 m, pričom základová škára ležala s menšími odchýlkami približne v hĺbke 150 cm od dnešného povrchu. Základové murivo, hrubé okolo 80 cm, pozostávalo z kvalitného lomového kameňa, kladeného podľa možnosti do riadkov a spájala ho sivobiela piesčitá drobná malta, ktorá pokrývala aj veľkú časť vonkajších strán muriva a súčasne vyplňala aj spodok základovej ryhy (obr. 28: 2). Odlišovalo sa tak od múru nad pôvodnou úrovňou terénu, ktorý bol výrazne doplnený tehľami a spájala ho nekvalitná piesčitá drobná malta. Podľa hĺbky hornej hrany odsadenia základovej časti múru od súčasného, takmer rovného povrchu terénu, možno uvažovať o postupnom vyrovňovaní pôvodného mierneho svahu, klesajúceho smerom na juh, t.j. ku kostolu. V takomto prípade sa postupne znižovala aj hĺbka základov múru od pôvodnej úrovne terénu, zo 105,5 na 575 cm. Stratigrafia vrstiev zachytených z vonkajšej aj z vnútornej strany múru však tento predpoklad nepodporuje. Z vnútornej strany cintorína sa zachytili výrazné sivočierne súvrstvia, v ktorých sa v niekoľkých vrstvách nad sebou nachádzali ľudské pozostatky, zväčša v pôvodnej pietnej polohe. Nebožtíkov tu podľa zachovaných častí hrobov ukladali v smere Z-V, pričom ich hlava sa takmer dotýkala obvodového múru. Žiadna z odkrytých kostí však nezasahovala pod jeho základovú škáru.

Chýbajúci sprievodný materiál neumožnil bližšie časové zaradenie pohrebov. Jediná zachovaná hrobka sa nachádzala pri vnútornom uhle SZ rohu cintorína a obsahovala rakvy z 19. a začiatku 20. stor. Do ohrady sekundárne osadená epitafná doska však nevylučuje jej starší, azda neskorostredoveký pôvod.

Z vonkajšej strany pôvodného cintorína sa opäť zachytili stopy po zasýpaní koryta vodného toku. Výkopy pre základy novostavby však dosahovali iba hĺbku 110-120 cm a neprenikli tak po dno pôvodného koryta potoka ani nezasiahli kostrové hroby zachytené v r. 2005, ktoré ležali v hĺbke 145 cm.

Záver. Hĺbka, hrúbka a kvalita muriva základov ohrady súčasného cintorína v mieste nového Domu smútku azda umožňujú predpokladať, že sú to základy stredovekej fortifikácie slúžiacej ako refúgium či prikostolná pevnosť pred postavením mestských hradieb v priebehu 17. stor. Podľa katastrálnej mapy z polovice 19. stor. (obr. 28: 1) pôvodná fortifikácia azda zaberala na nej zobrazenú staršiu časť cintorína, pričom predchodcovia dnešnej zvonice, pôvodnej márnice a pohrebnej kaplnky (?) - pravdepodobne súčasnej krypty, a azda aj iné, dnes už v teréne nezachované stavby mohli slúžiť ako príležitostné bašty. Tento predpoklad však môže potvrdiť alebo vyvrátiť až ďalší výskum. Zachytený vodný tok pod pôvodným múrom slúžil najneskôr od 19. stor. ako náhon k blízkeho mlynu, nemožno však vylúčiť, že pôvodne aj on plnil istú fortifikačnú funkciu. Pred vyhlbením sa na jeho mieste nachádzalo stredoveké pohrebisko, na ktorom boli mŕtvi ukladani v o 90° posunutej polohe, ako vo vnútri blízkeho cintorína.

L i t e r á t ú r a

Čambal/Farkaš 2007 - R. Čambal/Z. Farkaš: Stredoveký cintorín v Modre. AVANS 2005, 2007, 61-62.

ZWEITE ETAPPE DER GRABUNG IN DER ST. JOHANNES-TÄUFER-KIRCHE IN MODRA. Modra (Bez. Pezinok), Innenbereich der Gemeinde, Fundamente einer mittelalterlichen Mauerbefestigung der Kirche, Familiengruft, Mittelalter, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Slowakisches Nationalmuseum - Archäologisches Museum, Bratislava.

In der ersten Etappe der vorläufigen archäologischen Grabung auf der Stelle des neuen Trauerhauses am Friedhof bei der römisch-katholischen St-Johannes-Täufer-Kirche wurde festgestellt, dass die gegenwärtige Friedhofsumfassung wahrscheinlich auf Fundamenten einer ursprünglichen mittelalterlichen Friedhofsbefestigung, die von der Außenseite ein künstlich umplatzierter Wasserfluss - sein Bett verdeckte die ältere, mittelalterliche, Richtung Nord-Süd orientierte Gräber - umrandet, steht (Čambal/Farkaš 2007, 61-62). In der zweiten Etappe, nach der Abreißung der überirdischen Teilen der Friedhofsumfangsmauer ist es gelungen seine Fundamente in der Länge von fast 17 m zu verfolgen, wobei der Fundamentriss mit kleinen Abweichungen ungefähr in der Tiefe von 150 cm von der heutigen Oberfläche lag. Tiefe, Breite und Qualität der Mauerungsfundamente des heutigen Friedhofs auf der Stelle des neuen Trauerhauses ermöglichen vielleicht anzunehmen, dass es sich um Fundamente der mittelalterlichen Fortifikation, die als Refugium oder Kirchenbefestigung vor dem Aufbau der Stadtmauer im Verlauf des 17. Jahrhunderts, handelt. Nach der Katasterkarte aus dem 19. Jahrhundert (Abb. 28: 1) hat die ursprüngliche Fortifikation wahrscheinlich den auf ihr abgebildeten älteren Friedhofsteil eingenommen, wobei die Vorgänger des heutigen Glockenturms, des ursprünglichen Leichenhauses und Bestattungskapelle (?) - wahrscheinlich gegenwärtiger Gruft - und vielleicht auch andere, heute schon im Terrain unerhaltene Bauten, auch als gelegentliche Basteien gedient haben könnten. Der unter der ursprünglichen Mauer erfasste Wasserstrom diente später ab den 19. Jahr-

hundert als Einlaufskanal für die nahe liegende Mühle, es ist aber nicht auszuschließen, dass auch er früher irgendeine Befestigungsfunktion füllte. Vor seiner Aushebung hat sich auf seinem Platz ein mittelalterliches Gräberfeld, auf dem die Entseelten in der um 90° verschobenen Lage gelegt wurden, wie im Inneren des nahe liegenden Friedhofs, befunden.

VÝSKUM NA RÍMSKEJ ULICI V STUPAVE

Radoslav Č a m b a l - Vladimír T u r č a n

S t u p a v a (okr. Malacky), poloha K o p e c - západný svah, doba rímska, germánske sídliskové objekty. Uloženie nálezov: Slovenské národné múzeum - Archeologické múzeum, Bratislava.

Záchranný archeologický výskum, realizovaný rozhodnutím pamiatkovej úradu, bol vyvolaný výstavbou inžinierskych sietí pre ulicu rodinných domov, situovaných na západnom svahu vyvýšeniny Kopec, na ktorom sa nachádza dlhodobo skúmaný stavebný komplex z doby rímskej (posledná správa: Turčan 2006, 197-198). Plánovaná ulica s obojstrannou zástavbou je napojená kolmo z južnej strany na existujúcu rímsku ulicu.

Po mechanickom odstránení ornice boli na skúmanej ploche zistené dva objekty. **Objekt 1** predstavoval spodnú časť polozahľbeného príbytku s kolovými jamami pri okrajoch stien. V jeho výplni sa okrem keramiky datovanej predbežne do 4. stor. našli tri neskororímskej mince, železný kľúč, doklady miestneho spracovania kostí a črepy keramiky, s výraznou prevahou domácej produkcie, medzi ktorou nechýbali ani fragmenty na kruhu točených misiek tzv. jiríkovského typu. **Objekt 2** bol identifikovaný sfarbením a drobnými črepami na povrchu. Plošnou sondou sa zistilo, že ide len o menšiu amorfnú, pravdepodobne kolovú jamu. Podľa nájdenej skromnej inventára ide rovnako o antropogénny zásah datovateľný do 4. stor. Obe dva preskúmané objekty možno datovať do sídelného vývoja lokality po zániku záverečnej fázy stavebného komplexu na vrchole polohy Kopec.

L i t e r a t ú r a

Turčan 2006 - V. Turčan: Pokračovanie revízného výskumu stavebného komplexu z doby rímskej v Stupave. AVANS 2004, 2006, 197-198.

GRABUNG AUF DER RÖMERSTRASSE IN STUPAVA. Stupava (Bez. Malacky), Flur Kopec - Westabhang, Römerzeit, germanische Siedlungsobjekte. Aufbewahrung der Funde: Slowakisches Nationalmuseum - Archäologisches Museum, Bratislava.

Bei dem Aufbau der Ingenieurnetze für die geplante Strasse mit Einfamilienhäusern auf dem Westabhang der Lage Kopec, auf dem sich ein Baukomplex aus der Römerzeit befindet, wurden zwei eingetiefte Objekte aus dem 4. Jh. entdeckt. Objekt 1 stellte ein Halbgrubenhaus mit Pfostenkonstruktion dar; aus dem Objekt 2 wurde nur die Pfostengrube mit Funden in der Schicht über ihr erfasst.

NÁLEZY TEHIEL Z NITRY-CHRENOVEJ

Marián Č u r n ý

N i t r a (okr. Nitra), časť C h r e n o v á, ulice Chrenovská a Lomnická (parc. 1682/3, 1682/19, 1682/18, 1683/8, 1674, 1678, 1679, 1680, 1681/4, 1681/6, 982, 981, 980 v k. ú. Nitra-Chrenová), záchranný výskum, novovek (19.-20. stor.). Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Počas archeologického výskumu na stavbe Max - Zábavno-obchodné centrum Nitra v apríli a máji 2006 (Šuteková 2008) bol na viacerých nepôvodných polohách na ploche staveniska zozbieraný súbor značkových tehliel a strešnej krytiny. Súbor pozostáva z trinástich tehliel, dochovaných vo fragmentárnom stave, v rámci ktorého sa vyskytuje desať značiek, resp. osem značiek vo viacerých variantoch.

O p i s a c h a r a k t e r i s t i k a z n a č k o v a n ý c h t e h i e l

1. Značka **BT** (obr. 29: 7, 8; 30: 5, 6), rozmery: (?)x140x65-67 mm; značka: písmená negatív; strojová výroba; výklad: Biskupská tehelňa v Nitre-Tormoši. Značenie zavedené v r. 1918 z pôvodného NP (*Točka b. r. v.*, 14); datovanie: 1918 - začiatok druhej polovice 20. stor.

2. Značka **J & R** (obr. 29: 11; 30: 8), rozmery: (?)x145x67-70 mm; značka: písmená negatív v negatívnej obdĺžnikovej kartuši, písmeno J zrkadlovo otočené; výklad: pravdepodobne tehelná Júliusa Rafajloviča v Nových Zámkoch; poznámka: z viacerých polôh v Nitre (Mostná ul., Farská ul.) sú známe aj ďalšie varianty prevedenia značky (R & J, D R J M, & J; Čurný 2006b, 16, tab. 4: 5-7). Tehly s touto značkou boli využité pri rozsiahlej prestavbe nitrianskych mlynov po požiari v r. 1922; datovanie: prvá polovica 20. stor.

3. Značka **..P** (obr. 29: 4; 30: 3), rozmery: (?)x145x67-70 mm; značka: písmeno negatív v negatívnej obdĺžnikovej kartuši; v kompletnom stave ide o značku NP; strojová výroba; výklad: *Nyitrai püspökség* (Nitrianske biskupstvo), biskupská tehelná v Tormoši, dnes Nitra-Chrenová; poznámka: z neznámej polohy na nitrianskom hradnom kopci je evidovaný aj variant značky NyP v pozitívnom prevedení (Čurný 2006b, tab. 3: 13); datovanie: polovica 19. stor. - 1918.

4. Značka **NV** (obr. 29: 12, 13; 30: 10, 11), rozmery: 295-310x145-155x65-70 mm; značka: 1. písmená negatív (obr. 29: 13), 2. písmená negatív v negatívnej obdĺžnikovej kartuši so zaoblenými rohmi (obr. 29: 12); strojová výroba; výklad: *Nyitra város* (mesto Nitra), t. j. ide o výrobky mestskej tehelne v Nitre, ktorá existovala určite už v r. 1886, kedy ju postihol požiar, a ktorá bola v r. 1890 prebudovaná, zmodernizovaná a vybavená kruhovou pecou podľa projektu J. H. Wojáčka z Viedne. Mesto ju následne dalo do prenájmu, ktorý skončil v r. 1904, kedy sa mestské zastupiteľstvo rozhodlo viesť ju vo vlastnej réžii (Zemeneová/Drahošová 1998, 267, 268, 270, 291). Tehly so značkou NV patria k najčastejším v meste Nitra (Čurný 2006a, 59), pričom zaznamenávame viaceré obmeny pozitívneho a negatívneho prevedenia značiek (Březinová 1991; Čurný 2004b, tab. 2: 7, 8; 5: 19; 6: 22; 8: 30; 2004c, tab. 3: 21, 22), doplnenie iniciál o číslice 0, 2, 18 (Čurný 2004b, tab. 1: 1; 4: 13) a aplikáciu značky na tehle „povalovke“ (Čurný 2004b, tab. 9: 33); datovanie: 90-te roky 19. stor. - prvé dve dekády 20. stor.

5. Značka **NYK** (obr. 29: 3, 5, 6, 14; 30: 2, 4, 7, 14), rozmery: 295x140-145x60-70 mm; značka: 1. písmená pozitív v negatívnej obdĺžnikovej kartuši, 2. písmená negatív v negatívnej obdĺžnikovej kartuši; strojová výroba; výklad: pravdepodobne *Nyitrai Körkemençe* (Nitrianska kruhovka), pričom by išlo o výrobok nitrianskej mestskej tehelne, ktorá od r. 1890 vypaľovala tehly v kruhovkovej tehliarskej peci (Zemeneová/Drahošová 1998, 267); poznámka: z archeologických výskumov v Nitre na Mostnej ul. a Župnom nám. sú známe aj ďalšie obmeny značky (IIK, NIK a NK); datovanie: záver 19. stor. - začiatok 20. stor.

6. Značka **T** (obr. 29: 9; 30: 12), rozmery: (?)x140x67 mm; značka: písmeno pozitív v negatívnej členenej kartuši; strojová výroba; výklad: neznámy; poznámka: podľa konštantných rozmerov a stôp po strojovej výrobe možno konštatovať, že tehly s touto značkou, vyskytujúcou sa vo viacerých obmenách (G VT, vT), sa začali vyrábať po r. 1883, pričom sú známe zo širšieho okolia Nitry, napr. zo Šurian (okr. Nové Zámky); datovanie: prvá polovica 20. stor.

7. Značka **M..** (obr. 29: 1; 30: 1), rozmery: (?)x150x70 mm; značka: písmeno M pozitív, nekompletná značka; ručná výroba; výklad: neznámy; poznámka: pozitívne prevedené značky na tehloch z Nitry, v ktorých sa vyskytuje písmeno M: AM, CME a MAU v ligatúre (Čurný 2006b, tab. 1: 3, 4, 13; 3: 8), v tomto prípade však ide o časť doposiaľ neznámej značky; datovanie: druhá polovica 19. stor.

8. Značka **N..** (obr. 29: 2; 30: 9), rozmery: (?)x155x55 mm; značka: písmeno N pozitív, nekompletná značka; ručná výroba; výklad: neznámy; poznámka: písmeno značky nie je dochované kompletne, pričom nie je vylúčené, že môže ísť aj o písmeno M, z Nitry však doposiaľ nie sú známe značky začínajúce písmenom M, výskyt tohto písmena v pozitívnom prevedení bol opísaný pri značke M... Ak nejde o zrkadlové premietnutie značky s písmenom N, ako napr. EN, *Episcopatus Nitriensis*, ktorých celú škálu poznáme napr. z Nitry-Chrenovej (Březinová a kol. 2002, 37) a kaštiela v Lukáčovciach (okr. Nitra; Čurný 2004a, tab. 59: T3, T5-T8, T10, T11; 60: T12, T13), potom môžeme zaznamenať fragment ďalšej doposiaľ neznámej značky; datovanie: druhá polovica 19. stor.

9. Zlomok plochej strešnej krytiny, vyrobenej fabricky vo forme, s nekompletným pozitívne prevedeným nápisom **..CEZES..**, predstavujúcim názov výrobcu alebo výrobku; datovanie: druhá polovica 20. stor. (obr. 29: 10; 30: 13).

Počas archeologického výskumu pri príležitosti výstavby Zábavno-obchodného centra sa podarilo zozbierať značkované tehly, ktoré sú typické pre mesto Nitra a v použití bežné najmä po začiatku 20. stor. (Čurný 2006c). Novými variantmi je pozitívne a negatívne prevedenie značky NYK v negatívnej kartuši. Dve nekompletné pozitívne prevedené značky (M.. a N..), v prípade, že nejde o naznačené skomolenie už známych značiek, zrejme indikujú ďalšie doposiaľ neznáme značky. V obidvoch prípadoch ide zároveň aj o najstaršie tehly v rámci hodnoteného súboru, ako o tom svedčia stopy ručnej výroby a na základe viacerých vrstiev mált (nachádzajúcich sa i na lomoch tehliel) aj ich sekundárne použitie. Okrem podávania komentára značkovaných tehliel je možné vyjadriť sa k architektúre, z ktorej pochádzali, iba v tom zmysle, že vznikla najsôr v závode 19., resp. na prelome 19. a 20. stor. Tehly sa našli na rôznych miestach staveniska, prevažne v najvrchnejšej vrstve, ktorá predstavuje úpravu terénu po asanácii pôvodnej zástavby Tormoša a výstavbe sídliskového komplexu Chrenová.

Pri tejto príležitosti ešte určite stojí za zmienku, že pôvodná biskupská tehelná s hliniskom sa nachádzala asi 50 m JJZ od plochy stavby, v priestore dnešného atletického štadiónu.

Súbor značkovaných tehliel získaných počas archeologického výskumu v Nitre-Chrenovej rozširuje doterajšie poznatky o škále značkovaných tehliel na území mesta, a teda aj o počte tehliarskych prevádzok na sklonku 19. a v prvej polovici 20. stor. Nové varianty doposiaľ známych tehliarskych značiek a indicie výskytu ďalších svedčia o obmieňaní značkových štokov a zrejme naznačujú aj ich časovú postupnosť.

Literatúra

- Březinová 1991* - G. Březinová: Nitra-Mostná ulica. Výskumná správa 12867/91. Dokumentácia Archeologického ústavu SAV, Nitra.
- Březinová a kol. 2003* - G. Březinová a kol.: Nitra-Chrenová. Archeologické výskumy na plochách stavebníků Shell a Baumax. Katalóg, Nitra 2003.
- Čurný 2004a* - M. Čurný: Keramika zo 16.-18. stor. na juhozápadnom Slovensku na príklade nálezov z kaštieľa v Lukáčovciach. Diplomová práca. Katedra archeológie Filozofickej fakulty UKF v Nitre. Nitra 2004.
- Čurný 2004b* - M. Čurný: Tehly. In: M. Samuel: Nitra-Mostná ulica. Výskumná správa 15491/04. Dokumentácia Archeologického ústavu SAV, Nitra.
- Čurný 2004c* - M. Čurný: Zhodnotenie súboru značkových tehli z archeologického výskumu v Nitre-Mostnej ulici v roku 2004. In: G. Březinová: Nitra-Mostná ulica. Výskumná správa 15393/04. Dokumentácia Archeologického ústavu SAV, Nitra.
- Čurný 2006a* - M. Čurný: Poznatky o výrobe a značkování tehli na území mesta Nitra a na jeho okolí v období novoveku. In: Arch. Technica 17. Brno 2006, 52-65.
- Čurný 2006b* - M. Čurný: Tehla ako stavebný materiál stredovekej a novovekej architektúry na Slovensku. Výroba a značkovanie tehli v novoveku. Kapitoly doktorandskej práce predložené k odbornej dizertačnej skúške. Archeologický ústav SAV Nitra.
- Čurný 2006c* - M. Čurný: Nitra - Chrenová, Max - Zábavno-obchodné centrum Nitra. Zhodnotenie nálezov tehli z záchranného archeologického výskumu v r. 2006. In: J. Šuteková: Predbežná nálezová správa archeologického výskumu na mieste stavby Max - zábavno-obchodné centrum Nitra-Chrenová. Katedra archeológie Filozofickej fakulty UK v Bratislave. Bratislava 2006.
- Šuteková 2008* - J. Šuteková: Záchranný výskum na stavbe ZOC MAX v Nitre-Chrenovej. AVANS 2006, 2008, 141-142.
- Točka b. r. v.* - I. Točka: Tormoš-Chrenová. Dejiny obce. Nitra b. r. v.
- Zemeneová/Drahošová 1998* - V. Zemeneová/Š. Drahošová: Nitra od revolúcie 1848-1849 do zániku monarchie v roku 1918. In: G. Fusek/M. R. Zemene (zost.): Dejiny Nitry od najstarších čias po súčasnosť. Nitra 1998, 245-306.

ZIEGELFUNDE AUS NITRA - CHRENOVÁ. Nitra (Bez. Nitra), Teil Chrenová, Strassen Chrenovská und Lomnická, Rettungsgrabung, Neuzeit (19.-20. Jh.). Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Während archäologischer Grabung auf der Baustelle Max - Unterhaltungs-Einkaufszentrum in Nitra-Chrenová haben wir insgesamt dreizehn gestempelte Ziegel, auf denen sich acht Stempel in mehreren Varianten befanden, aufgesammelt. Eingepresste Marke BT wird als Biskupská tehla (Bischofsziegel) interpretiert, wobei man sie seit dem J. 1918 bis die Hälfte des 20. Jh.s benutzte. Eingepresste Marke J & R stammt wahrscheinlich aus der Ziegelei von Július Rafajlovič in Nové Zámky. Sie ist in die erste Hälfte des 20. Jh.s datiert. NP steht für den Inhaber der Bischofsziegelei in Nitra-Tormoša, das heißt Nyitrai püspökség (Nitria-Bistum), wo man sie seit 40er Jahren des 19. Jh.s bis 1918 benutzte. Eingepresste Marke NV, eventuell auch in eingepresster Kartusche, bezeichnet Nyitra város (Stadt Nitra), das heißt, es geht um Produkte der Stadtziegelei in Nitra, die sicher schon im J. 1886, wenn sie vom Feuer betroffen wurde, existierte, und die im J. 1890 umgebaut, modernisiert und mit einem runden Ofen ausgestattet wurde. Gleicherweise gemachter Stempel NYK steht wahrscheinlich für Nyitrai Körkemence (Nitrianska kruhovka - Nitra-Rundofen), wobei es sich auch um ein Produkt der Nitraer Stadtziegelei handeln würde. Positiver Stempel T in negativer Kartusche stammt aus der ersten Hälfte des 20. Jh.s.; ihre Interpretation ist unklar, aber wir kennen einige ihrer Varianten (G VT, vT). Unvollständige positive Marken M. a N. stehen wahrscheinlich für bis jetzt unbekannte Stempel aus Nitra. Aufgrund der vielfachen Mörtelschichten kann ihre primäre Verwendung in die zweite Hälfte des 19. Jh.s datiert werden. Unvollständiger Stempel „CEZES.“ am Bruch der maschinengefertigten Dachdeckung stellt wahrscheinlich den Namen des Herstellers oder des Produkts dar. Der Komplex der gestempelten Ziegel gewonnen bei der archäologischen Grabung in Nitra-Chrenová erweitert die bisherige Kenntnisse über die gestempelte Ziegel aus dem Stadtgebiet, und so auch über die Anzahl der Ziegelwerkstätte am Ausgang des 19. und der ersten Hälfte des 20. Jh.s (Čurný 2006b).

RÍMSKY POĽNÝ TÁBOR A POLYKULTÚRNE SÍDLISKO V ZÁVODE

Kristián Elschek - Ján Rajtár

Závod (okr. Malacky), poloha Na Dieľoch, letecké snímkovanie, geofyzikálne meranie, povrchový zber, tematický výskum, polykultúrne sídlisko, rímsky poľný tábor; mladšia doba bronzová, doba laténska, doba rímska, slovanské obdobie. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Pri leteckom prieskume v r. 1998 sa v západnej časti katastra obce Závod, pri Lakšárskom potoku objavil pravidelný obdĺžnikovitý útvar so zaoblenými nárožiami. Bol ohraničený tmavšou líniou, ktorá sa črtala v obilnom láne. Jeho rozmery dosahovali približne 230x170 m. SZ nárožie nebolo viditeľné, pretože sčasti zachádzalo do lužného lesa (obr. 31: 1). Z charakteristického pôdorysného tvaru i rozmerov bolo zrejmé, že sú to stopy dočasného rímskeho poľného tábora ohraničeného priekopou. Okrem priekopy sa v obilí črtali viaceré zahĺbené sídliskové objekty (Blažová/Kuzma/Rajtár 2000, 41). V tom istom roku sa na nálezisku uskutočnil povrchový zber, ktorý potvrdil osídlenie polohy v praveku, v dobe laténskej, rímskej a v slovanskom období (Elschek/Marková 2000, 64).

V r. 1999 sa pri opakovanom leteckom snímkovaní objavil iný úsek línie so zaobleným nárožím, ktorý pretínal plochu skoršie objaveného tábora v JZ časti (obr. 31: 2). Predpokladalo sa, že by mohlo ísť o druhý dočasný rímsky poľný tábor (Kuzma/Blažová/Bartík/Rajtár 2001, 112, 114, obr. 69: 2). Na overenie situácie sa v r. 2000 a 2001 uskutočnilo na ploche 200x275 m geofyzikálne meranie céziovým magnetometrom Smartmag SM-4G s citlivosťou 0,01 nT, ktoré viedol J. Tirpák (geodetické zameranie podľa leteckých snímok M. Bartík a E. Blažová). Na výslednej mape reziduálnych magnetických anomálií (s dynamikou od -6,0 do +12,5 nT), napriek výrazným stopám po parcelácii a orbe, bol dobre badateľný priebeh priekopy tábora i viaceré zahĺbené objekty a ich zhľuky. Menej zreteľne sa črtal priebeh druhej zahĺbenej línie (obr. 32: 2).

V nasledujúcich rokoch sa na nálezisku pokračovalo v povrchovej prospekcii aj za pomoci detektoru kovov. Medzi získanými nálezmi sa vyskytla ohnutá bronzová ihlica s odsadenou kyjovitou hlavicou, zdobenou trojicami obežných rýh a jemne rytou vetvičkovou výzdobou z neskorej doby bronzovej (obr. 33: 1), ku ktorej sú známe viaceré paralely z územia Slovenska, napr. z Očkova, Čachtíc, Gemera (Novotná 1980, 139-141, Taf. 41: 914, 928; 42: 938) a najnovšie z Nitry (Březinová/Samuel 2007, 29, obr. 36: a). Z mladšej doby železnej pochádza fragment vinutia spony stredolaténskej konštrukcie (obr. 33: 2). Prevažná časť nálezov však patrí do doby rímskej. Rímskeho pôvodu je zlomok držadla zrejme z bronzového vedra v tvare vtáčej hlavičky (obr. 33: 3). Podobné nálezy kladie J. Tejral do tiberiovského, resp. klaudivského až včasnofláviovského obdobia (Tejral 1995, 235, Abb. 11: 2; 12). Z provincií pochádza aj bronzové profilované nábytkové kovanie v tvare šachovej figúrky pešiaka s ulomeným železným hrotom (obr. 33: 7), bronzový zvonček (obr. 33: 10) a zrejme i malý bronzový nit s polguľovitou hlavicou (obr. 33: 6) a fragment dutého, plasticky zdobeného oloveného predmetu (obr. 33: 4). Germánskeho pôvodu sú zlomky dvoch bronzových spôn (obr. 33: 5, 9) a železný hrot kresadla alebo šidla (obr. 33: 8). Na nálezisku sa našli dve rímske mince. Podľa určenia E. Kolníkovej (Hunka/Kolníková 2008) je to denár Vespasiana z r. 69-71 a antoninián pravdepodobne Galliena (253-268). Štyri nájdené fragmenty terry sigillaty sú podľa určenia K. Kuzmovej výrobkami z dielní v Rheinzabern a vo Westerdorfe, ktoré možno datovať od 2. pol. 2. do 1. pol. 3. stor. (obr. 33: 12-15). Na okrajovom črepe z misky Drag. 37 je poškodený kolok RIPANVS(?). Zo slovansko-avarského obdobia pochádza liate bronzové nákončie remeňa z 8. storočia (obr. 33: 11).

Na jeseň r. 2006 sa na nálezisku uskutočnil krátky zisťovací výskum (okrem autorov príspevku sa na ňom podieľali P. Červeň, Š. Hritz a J. Kubíny). Jeho cieľom bolo overiť predpoklad o existencii dvoch dočasných rímskych poľných táborov a pokúsiť sa získať podklady k ich datovaniu. Na základe analýzy leteckých snímok a výsledkov geofyzikálneho merania sa pre sondážne rezy vybrali dve miesta. Priečne na priebeh priekopy východného frontu tábora, v mieste s predpokladanou superpozíciou s ďalšími zahĺbenými objektami sa vytýčil rez 1 (obr. 32: 1, P1). Do priestoru, kde sa mala priekopa tábora pretínať s druhou zahĺbenou líniou, bol umiestnený rez 2 (obr. 32: 1, P2).

Rez 1. Vrchná vrstva ornice vo vytýčenej sonde v dĺžke 15 a šírke 2 m sa najskôr do hĺbky 40-50 cm odkryla zemným strojom. V hnejdej vrstve pod ornice sa nečrtali žiadne objekty, preto sa v ďalšom hĺbení pokračovalo ručne. V 50-60 cm hĺbke sa v predpokladanom mieste už začala črtáť čiernohnedá výplň priekopy. Pri severnom okraji sondy sa postupným vyberaním získal v priečnom reze celý jej profil (obr. 34: A). Priekopa mala hrotitý tvar s mierne zaobleným dnom. Na rozhraní ornice a hnejdej vrstvy pod ňou mala šírku 300-310 cm, jej dno zahĺbené do žltého piesku siahalo 165-170 cm od terajšej úrovne povrchu. Pri východnej stene vo vrchnej časti na rozhraní ornice bola orbou deštruovaná piecka z vápencových kameňov s prepálenou vrstvičkou a kúskami železnej trosky. Väčší kameň ležal aj v strede čiernohnedého humusovitého piesočnatého zásypu priekopy v hĺbke 80 cm. Pod ním v hĺbke 110 cm bola uložená tenká

vrstva žltého piesku, spláchnutého zo svahov priekopy. Západný, vnútorný svah bol v úrovni pieskového podložia sčasti erodovaný.

V zásype priekopy pod deštruovanou pieckou sa našiel okrajový črep hrncovitej nádoby hnedočiernej farby, datovateľný do 8.-9. stor. (obr. 34: 11). Hlbšie v zásype ležal fragment reliéfne zdobenej misky terry sigillaty Drag. 37 (obr. 34: 1). Podľa určenia K. Kuzmovej je to výrobok z dielne v Rheinzaberne, z okruhu majstrov Victor II - Januco z konca 2. až 1. tretiny 3. stor. V zásype sa našiel i železný hrot kresadla (obr. 34: 4) a zlomok vaničkovitej misky, zdobenej odtlačkami nechťov a presekávaním okraja i hrán nádobky (obr. 34: 10). Podrobnejšie sa týmito plytkými nádobami s kvadratickým alebo vaničkovito zaobleným ústím zaoberal T. Kolník. Dobu ich výskytu predpokladá od stupňa B2 až po C3 a uvažuje o ich súvislosti s určitými kultovými praktikami (Kolník 1993, 113-115).

V južnom smere priekopa čiastočne porušila starší sídliskový objekt (1/2006), preto sa tu rez rozšíril. V hnedej vrstve sa jeho rozsah nepodarilo zreteľne rozlíšiť, čiastočne sa však dal sledovať podľa tvrdej dupanej zvápenatej vrstvy podlahy. Vo vrstve nad podlahou a v okolí sa našiel zlomok hlineného tkáčskeho závažia, bronzový hrot šípu (obr. 34: 2), kostená rúrka (obr. 34: 3) a zlomky keramiky (obr. 34: 5-9), ktoré možno priradiť čakanskej kultúre z mladšej doby bronzovej.

Rez 2. Zisťovacia sonda v dĺžke 15 a šírke 2 m sa do hĺbky 50 cm taktiež vybrala zemným strojom. Túto vrchnú vrstvu tvorila čiernohnedá humusovitá zemina, ktorá pokrývala sivožlté štrkopieskové podložie. V ňom sa čiernohnedou výplňou výrazne črtal priebeh 400 cm širokej priekopy tábora, tmavohnedou výplňou niekoľko jamových objektov a 70-80 cm široký zásyp šikmo prebiehajúceho žlabu (obr. 32: 3). Priekopa mala po vybratí v profile širší hrotitý tvar so zaobleným dnom, siahajúcim do hĺbky 155 cm od terajšieho povrchu. Jej zásyp tvorila homogénna čiernohnedá humusovitá piesočnatá zemina. Žlab mal tmavohnedú výplň a v profile šikmé steny a zaoblené dno, zahĺbené 90 cm od súčasného povrchu. Z výplne priekopy, žlabu ani jamových objektov sa nezískali žiadne nálezy, len v severnej časti rezu sa v spodnej časti ornice našlo niekoľko tuhových laténskych črepov.

Situácia v reze 2 neobjasnila vzájomný chronologický vzťah priekopy a žlabu, preto sa po vynechaní 2 m širokého bloku odkryla plocha rozsahu približne 10x8 m (obr. 32: 3). Tu sa podarilo zistiť, že priekopa tábora prerezala zásyp staršieho žlabu. Z ich výplní sa nezískali žiadne nálezy. Zároveň sa však odkryl mladší sídliskový objekt (2/2006), ktorého výplň sčasti pokrývala zásyp priekopy. Po jeho vybratí sa ukázalo, že ide o plytko zahĺbenú časť polozemnice so šesťkolovou nosnou konštrukciou z mladšej doby rímskej. Zahĺbená časť zaberala pomerne malú plochu, len 310x240 cm; pozdĺžnou osou bola orientovaná v smere JV-SZ. V jej výplni sa našiel fragment hornej časti drobného bronzového nákončia remeňa (obr. 35: 1) a zlomky rímsko-provinciálnej a germánskej keramiky. Z provinciálnych výrobkov sú zastúpené nádoby (hrnce alebo džbány) tehlovej keramiky s červeno maľovanou výzdobou v pásach (obr. 35: 3, 4) a šedé prstencovité misky (obr. 35: 7, 8). Z germánskej v rukách hnetenej keramiky sa vyskytli hrncovité tvary, niektoré s uchom, zdobené väčšinou rytou výzdobou, niekedy s presekávaným okrajom (obr. 35: 5, 6, 9; 36: 1-4), misky (obr. 36: 5) a väčšie hrncovité zásobnicové nádoby (obr. 36: 6, 7). Vo vrstve vedľa objektu sa našiel ešte bronzový prívesok tvarom pripomínajúci žalud' s polkruhovým uškom (obr. 35: 2), ktorý je zrejme rímsko-provinciálneho pôvodu (Gschwindt 2004, 172, Taf. 52: C508-C509; Oldenstein 1976, 158-160, Taf. 42: 414-416). Na základe nálezov možno tento objekt datovať rámcovo do 1. pol. 3. stor.

Záver

Výskum v Závode v polohe Na dieloch potvrdil existenciu len jedného dočasného rímskeho poľného tábora chráneného hrotitou priekopou. Nálezy z výplne priekopy, ako aj jej prekrytie germánskym sídliskovým objektom z prvej polovice 3. stor. potvrdzujú pôvodný predpoklad, že zrejme pochádza z obdobia markomanských vojen. Ďalšie nálezy poukazujú na germánske osídlenie v staršej i v mladšej dobe rímskej. Druhú líniu so zaobleným nárožím, ktorá sa zreteľne črtala na leteckých snímkach, možno stotožniť s priebehom žlabu zo staršieho, snáď laténskeho obdobia. Staršie osídlenie polohy okrem zberových nálezov dokladá objekt z mladšej doby bronzovej, neskoršie osídlenie nálezy z 8.-9. stor.

Literatúra

- Blažová/Kuzma/Rajtár 2000 - E. Blažová/I. Kuzma/J. Rajtár: Letecký prieskum na Slovensku. AVANS 1998, 2000, 36-46.
- Březinová/Samuel 2007 - G. Březinová/M. Samuel: Prehľad osídlenia. In: G. Březinová/M. Samuel a kol.: Tak čo, našli ste niečo? Svedectvo archeológie o minulosti Mostnej ulice v Nitre. Nitra 2007.
- Elschek/Marková 2000 - K. Elschek/K. Marková: Prieskum v Závode. AVANS 1998, 2000, 64, 221-223.
- Gschwindt 2004 - M. Gschwindt: Abusina. Das römische Auxiliarkastell Eining an der Donau vom 1. bis 5. Jahrhundert n. Chr. Münchner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte 53. München 2004.

- Kuzma/Blažová/Bartík/Rajtár 2001* - I. Kuzma/E. Blažová/M. Bartík/J. Rajtár: Letecká prospekcia na Slovensku. AVANS 2000, 2001, 112-125, 269-271.
- Kolník 1993* - T. Kolník: K výskytu, etnickému určeniu a funkcii kvadratických a vaničkovitých misiek z doby rímskej na Slovensku. In: *Východoslov. Pravek* 4, Košice 1993, 111-116.
- Hunka/Kolníková 2008* - J. Hunka/E. Kolníková 2008: Prírastky mincí v archeologickom ústave SAV v roku 2006. AVANS 2006, 2008, 54-56.
- Novotná 1980* - M. Novotná: Die Nadeln in der Slowakei. München 1980.
- Oldenstein 1976* - J. Oldenstein: Zur Ausrüstung römischer Auxiliareinheiten. Studien zu Beschlägen und Zierat an der Ausrüstung der römischen Auxiliareinheiten des obergermanisch-rätischen Limesgebietes aus dem zweiten und dritten Jahrhundert n. Chr. Ber. RGK 57, 1976, 49-284.
- Tejral 1995* - J. Tejral: Zur Frage der frühesten elbgermanischen Machzentren nördlich der mittleren Donau am Beispiel des römischen Importes. In: J. Tejral/K. Pieta/J. Rajtár: Kelten, Germanen, Römer im Mitteldonauegebiet. Vom Ausklang der Latène-Zivilisation bis zum 2. Jahrhundert. Brno-Nitra 1995, 225- 265.

EIN TEMPORÄRES RÖMISCHES FELDLAGER UND POLYKULTURELLE SIEDLUNG IN ZÁVOD. Závod (Bez. Malacky), Flur Na Dieloch, Luftprospektion, geophysikale Vermessung, Geländebegehung, thematische Untersuchung, polykulturelle Siedlung, römischer Feldlager; jüngere Bronzezeit, Latenezeit, Römerzeit, Slawenzeit. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Bei der Flugprospektion im Jahre 1998 hat man in Závod ein regelmäßiges rechteckiges Gebilde mit abgerundeten Ecken mit den Ausmaßen 230 mal 170 m entdeckt (Abb. 31: 1), das man als die Spuren eines römischen temporären Feldlagers interpretiert hat (Blažová/Kuzma/Rajtár 2000, 41). Im selben Jahr hat man hier bei den Geländebegehungen die urgeschichtlichen Scherben wie auch die Funde aus der Latenezeit, der römischen Kaiserzeit und aus dem slawischen Zeitabschnitt aufgesammelt (Elschek/Marková 2000, 64). Im Jahre 1999 wurde durch Flugprospektion eine weitere Linie mit abgerundeter Ecke entdeckt (Abb. 31: 2), die zur Vermutung führte, dass es sich um die Spur eines zweiten römischen Lagers handeln konnte (Kuzma/Blažová/Bartík/Rajtár 2001, 112, 114, Abb. 69: 2). Auf der Fundstelle hat man deshalb eine geophysikalische Messungen auf einer Fläche von 200 mal 275 m durchgeführt, die den Verlauf des Wehrgrabens eines Lagers wie auch mehrere Grubenobjekte bestätigt hat (Abb. 32: 2). In den folgenden Jahren wurden bei den Geländebegehungen auch mit einem Metallsuchgerät auf der Fundstelle weitere Funde aufgesammelt. Eine bronzene Keulenkopfnadel (Abb. 33: 1), mit mehreren Parallelen aus der Slowakei (Novotná 1980, 139-141, Taf. 41: 914, 928; 42: 938; Březinová/Samuel 2007, 29, Abb. 36: a), gehörte der jüngeren Bronzezeit. Aus der jüngeren Eisenzeit stammt ein Fibelfragment der mittelalterlichen Konstruktion (Abb. 33: 2). Die Mehrheit der Funde stammt aus der römischen Kaiserzeit. Ein Griffbruchstück von einem Bronzeimer in Vogelkopfform (Abb. 33: 3) ist nach J. Tejral (Tejral 1995, 235, Abb. 11: 2; 12) in die tiberische, bzw. claudisch-frühflavisische Zeitabschnitt zu datieren. Aus den Provinzen stammt auch ein profilierter Bronzebeschlag (Abb. 33: 7), eine Bronzeglocke (Abb. 33: 10), ein Bronzenietnagel mit halbkugeligem Kopf (Abb. 33: 6) und Fragment von einem plastisch verzierten hohlem Bleigegegenstand (Abb. 33: 4). Germanischen Ursprungs sind Bruchstücke von zwei Bronzefibeln (Abb. 33: 5, 9) und eine Eisenspitze - Feuerstahl oder Pfriem (Abb. 33: 8). Die zwei römischen Münzen sind nach Bestimmung von E. Kolníková (Hunka/Kolníková 2008) ein Denar von Vespasianus aus den Jahren 69-71 und ein Antoninianus wahrscheinlich von Gallienus (253-268). Die vier Fragmente von Terra Sigillata sind nach Bestimmung von K. Kuzmová Produkte aus Rheinzabern und Westendorf aus der 2. Hälfte des 2. und der 1. Hälfte des 3. Jahrhunderts (Abb. 33: 12-15). Aus dem 8. Jahrhundert stammt ein Riemenendbeschlag aus Bronze (Abb. 33: 11).

Im Herbst 2006 wurde auf der Fundstelle eine kurze Grabung durchgeführt. Einen Suchschnitt hat man an der Ostfront des Lagers (Abb. 32: 1, P1), den zweiten im Bereich der vorausgesetzten Kreuzung des Lagergrabens mit der anderen Grabenlinie gelegt (Abb. 32: 1, P2). Im Suchschnitt 1 hat man im Querschnitt ein 300-310 cm breiten und noch 165-170 cm tiefen Spitzgraben freigelegt (Abb. 34: A). Im oberen Teil der Verfüllung wurde eine Wandscherbe vom Topfgefäß des 8.-9. Jahrhunderts gefunden (Abb. 34: 11). Etwas tiefer lag ein Fragment von einer Terra Sigillata-Schüssel Drag. 37 (Abb. 34: 1). Nach Bestimmung von K. Kuzmová handelte es sich um ein Produkt aus Rheinzabern, aus dem Bereich der Meister Victor II - Januco vom Ende des 2. bis ersten Drittel des 3. Jahrhunderts. Im Verfüllen des Grabens hat man noch eine Eisenspitze - wahrscheinlich Feuerstahl (Abb. 34: 4), und ein Bruchstück der wannenförmigen germanischen Schüssel (Abb. 34: 10), die nach T. Kolník

vom Stufe B2 bis C3 vorkamen (Kolník 1993, 113-115), aufgefunden. Der Graben störte die Verfüllung eines älteren Siedlungsobjektes (1/2006), aus dem stammen das Bruchstück eines Webgewichtes aus Ton, eine bronzene Pfeilspitze (Abb. 34: 2), Knochenröhrchen (Abb. 34: 3) und Keramikbruchstücke (Abb. 34: 5-9) der Čaka-Kultur aus der jüngeren Bronzezeit.

Im Suchschnitt 2 hat man einen 400 cm breiten und 155 cm tiefen Spitzgraben, einige Gruben und eine schräg verlaufende 70-80 cm breite Rinne freigelegt (Abb. 32: 3). Aus ihren Verfüllungen hat man keine Funde gewonnen, nur im Ackerboden vom Nordteil des Suchschnitts hat man einige latènezeitliche Grafittonscherbe gefunden. Die Befundsituation im Suchschnitt ermöglichte nicht das chronologische Verhältnis zwischen dem Lagergraben und der Rinne zu erklären, deshalb wurde es um eine Fläche von etwa 10 mal 8 m verbreitet. Hier hat man festgestellt, dass der Graben eine ältere Rinne überlagerte (Abb. 32: 3). Auf der Fläche hat man zugleich einen jüngeren Siedlungsobjekt (2/2006) freigelegt, der teilweise den Graben überlappen hat. Aus der Verfüllung des Grubenhauses mit Sechspfosten-Konstruktion stammt das Fragment eines bronzenen Riemenendbeschlags (Abb. 35: 1) und die Bruchstücke von germanischen handgemachten (Abb. 35: 5, 6, 9; 36), wie auch provinzialrömischen Keramik (Abb. 35: 3, 4, 7, 8). In der Schicht in der Umgebung des Grubenhauses hat man noch einen bronzenen Eichelanhänger mit Ringöse (Abb. 35: 2) gefunden (Gschwindt 2004, 172, Taf. 52: C508-C509; Oldenstein 1976, 158-160, Taf. 42: 414-416). Das Grubenhaus ist annähernd in die erste Hälfte des 3. Jahrhundert zu datieren. Die Untersuchungen in Závod bestätigen die Existenz eines römischen temporären Feldlagers, das sehr wahrscheinlich aus der Zeit der Markomannenkriege stammt. Weitere Funde weisen auf eine germanische Besiedlung der Fundstelle in der älteren wie auch in der jüngeren römischen Kaiserzeit hin. Die ältere Rinne stammt vielleicht aus der Latenezeit. Die ältere Besiedlung der Fundstelle ist durch das Objekt aus der jüngeren Bronzezeit belegt, die jüngeren Funde deuten auf eine spätere Nachsiedlung im 8.-9. Jahrhundert n. Chr. hin.

ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM V SENICI

Zdeněk F a r k a š

S e n i c a (okr. Senica), časť *S o t i n a*, záchranný výskum, stará lineárna keramika, ludanická skupina, badenská kultúra. Uloženie nálezov: Slovenské národné múzeum - Archeologické múzeum, Bratislava.

Na prelome r. 2005 a 2006 začala firma Wertika, s.r.o., s výstavbou rodinných domov na uvedenej polohe, známej už z minulosti archeologickými nálezmi. Pri hĺbení inžinierskych sietí a základov pre okružné komunikácie narušili niekoľko archeologických objektov. Na základe rozhodnutia KPÚ v Trnave bolo pomocou troch sond a jedenástich na ne nadväzujúcich plôch odkrytých 1515 m², na ktorých sa preskúmalo osemnásť objektov a trinásť kolových jám. Z osemnástich objektov šesť patrilo do obdobia kultúry ľudu so starou lineárnou keramikou, jeden ľudu badenskej kultúry a jeden vo výplni obsahoval materiál z obdobia ludanicej skupiny s vplyvmi skupiny Bajč-Retz.

Objekty starej lineárnej keramiky zväčša patrili medzi nepravidelné oválne hliniská (obr. 37: 2) a žľaby, vyplnené hnedočiernou zeminou. Nemožno vylúčiť, že výrazne pretiahnutý tvar časti z nich zapríčinila svahová erózia. K zatiaľ ojedinelým nálezom patrí kruhovitá zásobná jama, súčasť komplexu 2F/06. Zachytené objekty vytvárajú niekoľko samostatných zoskupení, podľa súčasných poznatkov vzdialených od seba desiatky metrov, azda zodpovedajúcich samostatným hospodárskym areálom jednotlivých obydľí.

Z nadzemných stavieb sa zatiaľ iba v sonde II/06 podarilo odkryť SV časť domu kolovej konštrukcie, z ktorého sa našlo sedem kolových jám, základový žľab a hlinisko (obr. 37: 1). Zvyšok zničili výkopy pre inžinierske siete a komunikáciu.

O p i s n á l e z o v

Zväčša iba fragmentárne zachovanú keramiku vyrábali z bahnitej hlíny, často s prímiesou organického materiálu. Spomedzi keramických tvarov sú doložené dvojkonické nádoby, nádoby tvaru guľovej úseče, fľaše a široko roztvorené misy. Výzdoba pozostávala zo širokých oblúkovitých rytych línií a plastických, zárezní a otlačkami prstov delených výčnelkov (obr. 37: 3).

Výrazné zastúpenie má kamenná štiepaná industria. Jej početné zlomky a výrobný odpad v obj. 4/06 poukazujú na aspoň čiastočnú miestnu výrobu. Pomerne veľa sa našlo aj fragmentov kamennej brúsenej industrie. Sprasové až ílovité podložie prispelo k rozpadu osteologického materiálu, z ktorého sa zachovala iba sklovina zubov.

Objekty badenskej kultúry zatiaľ zastupuje ojedinelá kruhovitá zásobná jama (obj. 1H/06) a rozsiahly obj. 1J/06, zrejme aspoň sčasti prirodzeného pôvodu, obsahoval početný, ale zlomkovitý keramický materiál zo záveru vývoja lengyelskej kultúry s nevýraznou prímiesou črepov zdobených technikou brázdneného vpichu. Zrejme splachmi sa do výplne dostali aj zlomky nádob z obdobia starej lineárnej kultúry a badenskej kultúry. Významnými nálezmi z obj. 1J/06 sú dva drobné zliatky kovu, azda pozostatok po miestnej metalurgickej činnosti.

Pri sledovaní výkopov pre rodinné domy a obhliadkach okolia stavby sa okrem nálezov z obdobia starej lineárnej kultúry našli ojedinelé črepy z obdobia stredodunajskej mohylovej kultúry a vinutie s časťou ihly zo železnej spony stredolaténskej konštrukcie.

ARCHÄOLOGISCHE GRABUNG IN SENICA. Senica (Bez. Senica), Teil Sotina, Rettungsgrabung, alte Linearbandkeramik, Ludanice-Gruppe, Baden-Kultur. Aufbewahrung der Funde: Slowakisches Nationalmuseum - Archäologisches Museum, Bratislava.

Beim Aufbau der Familienhäuser wurden mit dem System von Grabungsschnitten und auf sie ankämpfenden Flächen insgesamt 1515 m² untersucht. Dabei konnten 18 Objekte und 13 Pfostengruben erfasst. 16 von den Objekten gehörten zur alten Linearbandkeramik, ein in die Baden-Kultur und eine Grube enthielt in seiner Ausfüllung Material der Ludanice-Gruppe mit Einflüssen der Bajč-Reitz-Gruppe. Die Objekte der alten Linearbandkeramik repräsentierten meistens unregelmäßige ovale Feuerstellen (Abb. 37: 2) wie auch verschiedene Rinnenlinien. Zu bisher seltenen Funden gehört eine kreisförmige Vorratsgrube. Von den oberirdischen Bauten ist bis jetzt gelungen nur in der Grabungsfläche II/06 den nordöstlichen Teil eines Hauses mit Pfostenkonstruktion freizulegen. Meistens nur fragmentarisch erhaltene Keramik wurde aus Sumpflehm, oft mit organischen Beimischungen, hergestellt. Von den keramischen Formen sind zweikonische Gefäße, halbkugelige Gefäße, Flaschen und breit geöffnete Schüsseln belegt. Als Verzierung wurden breite bogenförmige Ritzlinien und plastische mit Kerben und Fingerabdrücken gegliederte Aufsätze verwendet (Abb. 37: 2). Die Spaltindustrie war stark vertreten. Ziemlich häufig wurden auch Fragmente der geschliffenen Industrie gefunden. Objekte der Baden-Kultur vertreten bis jetzt eine seltene kreisförmige Vorratsgrube (Obj. 1H/06) und das geräumige Obj. 1J/06. Bedeutende Funde aus dem Obj. 1J/06 sind zwei kleine Schmelzklumpen, vielleicht Belege der lokalen Metallurgie.

PRIESKUM V BYTČI

Martin F u r m a n

Bytča (okr. Bytča), poloha Horné pole, pravobrežná terasa Váhu, sídlisko, pravek(?), stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Považské múzeum, Žilina.

V súvislosti s plánovanou stavebnou činnosťou realizoval KPÚ v Žiline v auguste a decembri 2006 prieskum v katastri Bytče. Poloha Horné pole sa nachádza na pravobrežnej terase Váhu, východne od Bytče. V súbore získanom povrchovým zberom prevláda novoveký/stredoveký črepový materiál. Za najstaršie možno považovať dva atypické črepy s prímiesami sludy a pieskovca. Na základe zloženia hmoty ich možno priradiť azda k rímskej fáze púchovskej kultúry. Nález rímskej mince cisára Traiána (98-117) v tesnej blízkosti námestia v Bytči môže datovanie črepov potvrdiť (Petrovský-Šichman 1965, 70).

L i t e r a t ú r a

Petrovský-Šichman 1965 - A. Petrovský-Šichman: Severozápadné Slovensko v dobe laténskej a rímskej. VSP VII 1965.

GELÄNDEBEGEHUNG IN BYTČA. Bytča (Bez. Bytča), Flur Horné pole, rechtsufrige Waag-Terasse, Siedlung, Vorgeschichte(?), Mittelalter, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Považské múzeum, Žilina. Die gegebene Lage befindet sich auf der rechtsufrigen Waag-Terasse, östlich von Bytča. In dem durch Geländebegehung gewonnenen Komplex überwiegt neuzeitliches/mittelalterliches Scherbenmaterial. Für die älteste können zwei atypische Scherben mit Beimischungen von Sandglimmer und Sandstein gehalten werden. Aufgrund der Stoffzusammensetzung können sie vielleicht zu der römischen Phase der Púchov-Kultur zugegliedert werden.

PRIESKUM V ZBYŇOVE

Martin F u r m a n

Z b y ň o v (okr. Žilina), poloha Z á h r a d y, ľavobrežná terasa Rajčianky, stopy osídlenia, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Považské múzeum, Žilina.

V súvislosti s plánovaným rozšírením individuálnej bytovej výstavby v katastrálnom území Zbyňova realizoval KPÚ v Žiline dňa 19.11. 2006 prieskum polohy Záhrady. Nachádza sa na ľavobrežnej terase Rajčianky, južne od centra obce. Uskutočnený povrchový zber dokladá stredoveké a novoveké osídlenie. Získaný črepový materiál tvoria profilované okraje, neglazované črepy z tiel nádob a mazanica. Doklady osídlenia v tejto oblasti poznáme z viacerých polôh. *Petrovský-Šichman* (1965, 82) na polohe Dielnice, nachádzajúcej sa v SV časti extravilánu obce, eviduje sídlisko z doby rímskej. Západne od skúmanej plochy, na polohe Pod Háj, sú doložené laténske stopy osídlenia.

L i t e r a t ú r a

Petrovský-Šichman 1965 - A. Petrovský-Šichman: Severozápadné Slovensko v dobe laténskej a rímskej. In: *Východoslov. Pravek*. 7. Košice 1965.

GELÄNDEBEGEHUNG IN ZBYŇOV. Zbyňov (Bez. Žilina), Flur Záhrady, linksufrige Rajčianka-Terasse, Ansiedlungsspuren, Mittelalter, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Považské múzeum, Žilina. Im Zusammenhang mit der geplanten Erweiterung des individuellen Wohnungsaufbaus im Katastergebiet von Zbyňov hat das Landesdenkmalamt in Žilina am 19. November 2006 Begehung der Lage Záhrady durchgeführt. Sie befindet sich am linksufrigen Terasse des Rajčianka-Flusses, südlich vom Gemeindezentrum. Die Geländebegehung belegt die mittelalterliche und neuzeitliche Ansiedlung. Das gewonnene Scherbenmaterial besteht aus profilierten Rändern, unglasierten Scherben von Gefäßkörpern und Lehmewurf.

VÝSLEDKY OBHLIADOK ARCHEOLOGICKÝCH LOKALÍT NA ORAVE V SÚVISLOSTI S RÔZNYMI INVESTIČNÝMI ZÁMERMI

Martin F u r m a n - Michal Č a j k a

Počas r. 2006 riešil Krajský pamiatkový úrad v Žiline niekoľko investičných zámerov. Pre dôkladné a svedomité zváženie situácie podnikol archeológ KPÚ v spolupráci s archeológom Oravského múzea P. O. Hviezdoslava. v Dolnom Kubíne niekoľko terénnych prospekcií za účelom ozrejmenia situácie. Výsledkami je objavenie niekoľkých nových archeologických lokalít. Trochu iným prípadom bola lokalita Tupá skala nad Vyšným Kubínom, už výrazne a dlhodobo zapísaná do povedomia odbornej obce. Táto kultúrna pamiatka bola veľmi necitlivým spôsobom zasiahnutá nedeľným investorom, ktorý obišiel platné rozhodnutie. Na túto situáciu upozornil miestny obyvateľ Vyšného Kubína archeológ Oravského múzea, ktorý vec posunul na KPÚ Žilina. Následne sa vykonala obhliadka lokality a podnikli sa príslušné opatrenia.

1. Medzibrodie nad Oravou (okr. Dolný Kubín), poloha P o d K l i m o v ý m, JV svah nad štátnou cestou Dolný Kubín - Oravský Podzámok, povrchový prieskum, pravek, novovek. Uloženie nálezov: Oravské múzeum P. O. Hviezdoslava, Dolný Kubín.

Na JV svahu v polohe Pod Klimovým po ľavej strane hlavnej cesty od Dolného Kubína, kde je naplánovaná trasa rýchlostnej komunikácie R3, bola pri prieskume nájdená štiepaná industria z radiolaritu(?) a novoveké črepy. Žiadna prepálená vrstva ani náznak porušenej kultúrnej vrstvy však nebol doložený.

2. O r a v s k ý P o d z á m o k (okr. Dolný Kubín), poloha Š i r o k á, rovinatá terasa medzi riekou Orava a výbežkami Oravskej vrchoviny, sídliskové nálezy, povrchový prieskum, pravek, stredovek a novovek. Uloženie nálezov: Oravské múzeum P.O. Hviezdoslava, Dolný Kubín.

Z terasy nad riekou Orava pochádza kolekcia pravekých tmavosivých hrubozrnných črepov s prímiesami kremeňa, sľudy a pieskovca. Na nevelkých zlomkoch keramiky absentuje akákoľvek výzdoba, nie sú čitateľné tvary nádob. Ide o hrubšie črepy pochádzajúce pravdepodobne z úžitkovej keramiky. Z podobnej polohy bol získaný neskorostredoveký okrajový črep z hrncovitej nádoby so zelenohnedou

vnútornou glazúrou, ako aj viacero novovekých keramických zlomkov. Zistené stopy osídlenia dokladajú nepočítané nálezy štiepanej industrie pravdepodobne z radiolaritu, ako aj kovový predmet (zliatina medi) zatiaľ neznámeho určenia.

3. **K r i v á n a d O r a v o u** (okr. Dolný Kubín), poloha **P o d K e p e ň o v ý m**, rovinatá terasa medzi riekou Orava a výbežkami vrchu Kepeňovo, povrchový prieskum, pravek, novovek. Uloženie nálezov: Oravské múzeum P. O. Hviezdoslava, Dolný Kubín.

Okrem množstva drobných novovekých zlomkov keramiky, zväčša zeleno glazovaných, sa našiel aj zatiaľ ojedinelý praveký kvalitne vypálený čieranosivý črep s prímiesami sludy a kremeňa. Z lokality pochádzajú taktiež atypické nálezy štiepanej industrie.

4. **D o l n ý K u b í n** (okr. Dolný Kubín), časť **M o k r a d ě**, priemyselný park, rovinatá terasa nad riekou Orava, sídliskové nálezy, povrchový prieskum, pravek, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Oravské múzeum P. O. Hviezdoslava, Dolný Kubín.

Ojedinelý nález nevelkého zničeného pravekého(?) črepu sprevádzali nálezy fragmentov nezdobenej stredovekej a novovekej keramiky pochádzajúcich z tiel nádob. Ojedinelý fragment je zdobený rytými líniami, pričom jeden črep pochádza z okraja nádoby. Z lokality sme získali aj ďalšie keramické tvary, napr. nôžku pravdepodobne z trojnožky alebo fragment zrejme výlevky z nádoby.

5. **V y š n ý K u b í n** (okr. Dolný Kubín), poloha **T u p á s k a l a**, skalná vyvýšenina, opevnené hradisko, povrchový prieskum, doba halštatská. Uloženie nálezov: Oravské múzeum P. O. Hviezdoslava, Dolný Kubín.

V súvislosti s výkopom pre osadenie optického kábla od telekomunikačného bodu, nachádzajúceho sa na najvyššom mieste lokality, ktorý prechádzal celou plochou hradiska a smeroval až do obce Vyšný Kubín, vznikla nasledovná situácia. Výkopom, ktorému nepredchádzal predpísaný archeologický výskum, bola výrazne narušená lokalita zaradená medzi kultúrne pamiatky. S investorom a dodávateľom prác sa viedlo správne konanie, ktoré skončilo pokutou.

Spomínaný výkop obnažoval pomerne početný archeologický materiál. Autori príspevku výkop zamerali, zozbierali materiál, ktorý následne zhodnotili. Išlo najmä o fragmenty keramiky, zvyšky kostí a mazanicu. Na niektorých miestach koncentrácia a charakter nálezov umožňoval predpokladať, že výkopom sa narušili objekty bližšie neznámeho charakteru. Môžeme konštatovať, že výkop zničil mnohé dôležité archeologické nálezové situácie a zároveň sa mohol nenávratne zničiť, resp. stratíť archeologický materiál, keďže lokalitu často navštevujú turisti.

Medzi zozbieraným materiálom je najviac zastúpená keramika. Ide o rôzne druhy nádob, počnúc menšími hrncovitými tvarmi a končiac fragmentmi zásobníc. Hojne sú zastúpené rôzne formované okraje nádob, menej dná, prevládajú črepy z tiel nádob. Ojedinelo sa zachovali zdobené zlomky keramiky, získali sme aj fragment nádoby s uškom (obr. 38). Okrem keramiky sme získali viaceré pomerne masívne kusy mazanice aj s otlakami konštrukcie obydla. Niektoré exempláre mazanice aj keramiky vykazovali vysoký stupeň prepálenia, spôsobený podľa všetkého silným požiarom. Sprievodnými nálezmi bol rôzny osteologický materiál, vyskytujúci sa bežne na tomto type lokalít. Zaujímavými sa javia evidentne opracované ploché kamenné predmety (pieskovec, neznáma hornina) okrúhleho tvaru.

ERGEBNISSE DER ARCHÄOLOGISCHEN GELÄNDEBEGEHUNGEN DER FUNDSTELLEN IN ORAVA IM ZUSAMMENHANG MIT VERSCHIEDENEN INVESTITIONSZWECKEN.

1. **Medzibrodie nad Oravou** (Bez. Dolný Kubín), **Flur Pod Klimovým**, südöstlicher Abhang über der Staatsstrasse Dolný Kubín - Oravský Podzámok, Geländebegehung, Vorgeschichte, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Oravské múzeum P. O. Hviezdoslava, Dolný Kubín. Bei der Begehung wurde Spaltindustrie aus Radiolarit (?) und neuzeitliche Scherben gefunden.

2. **Oravský Podzámok** (Bez. Dolný Kubín), **Flur Široká**, flachliegende Terasse zwischen dem Orava-Fluss und den Ausläufern von Oravská vrchovina, Siedlungsfunde, Geländebegehung, Vorgeschichte, Mittelalter, Neuzeit. Aus der Terasse des Orava-Flusses stammt eine Kollektion vorgeschichtlicher, mittelalterlicher wie auch neuzeitlicher Keramikbruchteilen. Festgestellte Siedlungsspuren belegen wenige Funde der Spaltindustrie, wahrscheinlich aus Radiolarit, wie auch ein Eisengegenstand (Kupferlegierung) bisher unbekannter Bestimmung.

3. **Krivá nad Oravou** (Bez. Dolný Kubín), **Flur Pod Kepeňovým**, flachliegende Terasse zwischen dem Orava-Fluss und den Ausläufern von Kepeňovo-Berg, Geländebegehung, Vorgeschichte, Neuzeit. Außer einer Menge von kleinen neuzeitlichen Keramikbruchstücken ist ein Einzelfund einer vorgeschichtlichen Scherbe wie auch Funde der Spaltindustrie zum Vorschein gekommen.

4. **Dolný Kubín** (Bez. Dolný Kubín), **Teil Mokradě**, Industriepark, flachliegende Terasse über dem Ora-

va-Fluss, Siedlungsfunde, Geländebegehung, Vorgeschichte, Mittelalter, Neuzeit. Den Einzelfund einer ungroßen zerstörten vorgeschichtlichen (?) Scherbe begleiteten Funde von unverzierter mittelalterlicher und neuzeitlicher Keramik.

5. Vyšný Kubín (Bez. Dolný Kubín), Flur Tupá skala, Felsenanhöhe, befestigter Burgwall, Geländebegehung, Hallstattzeit. Im Zusammenhang mit dem Aushub für die Einsetzung des Optokabels in den Telekommunikationspunkt ist ziemlich große Menge von archäologischem Material freigelegt worden (Abb. 38). Die Beitragsautoren haben den Aushub vermessen, das Material aufgesammelt und anschließend ausgewertet. Es handelte sich vor allem um Keramikfragmente, Knochenreste und Lehmewurf. Auf manchen Stellen die Konzentration und der Charakter der Funde ermöglichten annehmen, dass durch den Aushub Objekte von näher unbestimmtem Charakters beschädigt wurden. Wir können feststellen, dass der Aushub viele bedeutende archäologische Fundsituationen zerstörte.

PRIESKUM V RAJCI

Martin F u r m a n - Vladimír M a j t a n

R a j e c (okr. Žilina)

a) poloha C h a r u b i n a I, uloženie nálezov: Považské múzeum, Žilina, pravobrežný svah nad potokom Čiernanka, sídlisko, púchovská kultúra. Poloha sa nachádza nad pravým brehom potoka Čiernanka, južne od obce Veľká Čierna v katastri mesta Rajec. Ide o východný svah (orientovaný na východ), v súčasnosti upravovaný pre golfové ihrisko. Úprava terénu spočívala v odstránení ornice na ploche asi 5 ha. Prieskum sa uskutočnil v súvislosti so spomínanou stavebnou činnosťou. Dňa 7. 11. 2006 sme povrchovým zberom na troch miestach zistili stopy po archeologických objektoch v línii Z-V. Nálezy sa koncentrovali v okruhu približne 60 m. Objekt 1 predstavuje zhuk veľkého množstva mazanice a črepov z ústia nádoby (obr. 5: 1). Objekt 2, nachádzajúci sa asi 40 m východne od objektu 1, obsahoval okrem črepov aj hlinené závažie (obr. 5: 2). Za objekt 3 bolo označené miesto nálezu črepov, vzdialené približne 10 m východne od objektu 2. Zaradenie nálezov zo všetkých troch objektov do obdobia púchovskej kultúry je hypotetické, potvrdí to plánovaný archeologický výskum.

b) poloha C h a r u b i n a II, uloženie nálezov: Považské múzeum, Žilina, ľavobrežný svah nad potokom Čiernanka, sídlisko, pravek, stredovek, novovek.

Východne od polohy Charubina I, na protihlhom západnom svahu (orientovanom na západ), zvažujúcom sa na sever, vykonali pracovníci KPÚ Žilina dňa 27. 11. 2006 druhú obhliadku. Pod skrývkou ornice sa v SV časti odkrytej plochy zistil pravdepodobne včasnostredoveký objekt, označený ako objekt 1. Má obdĺžnikovitý pôdorys s rozmermi približne 1,5x2,5 m. Z kultúrnej vrstvy sme získali črepový materiál a mazanicu. Okrem toho častým prvkom v objekte bol prepálený pieskovec. Ako objekt 2 sme označili miesto nálezu pravekých a stredovekých črepov 35 m západne od objektu 1. Nakoľko ide o súvislú tmavú plochu, nebolo možné vymedziť objekt od okolitého terénu. Objekt 3 sa nachádza asi 20 m SV od základného kameňa stavby golfového ihriska. Získaný črepový materiál poukazuje na novoveký objekt.

Na základe týchto skutočností KPÚ Žilina podal príslušnému stavebnému úradu podnet na zabezpečenie archeologického výskumu.

GELÄNDEBEGEHUNG IN RAJEC. Rajec (Bez. Žilina). a) Flur Charubina I, rechtsufriger Abhang über dem Čiernanka-Bach, Siedlung, Púchov-Kultur. Aufbewahrung der Funde: Považské múzeum, Žilina. Geländebegehung hat auf drei Stellen Spuren von archäologischen Objekten in der Linie West-Ost festgestellt. Die Funde haben sich im Umkreis von ungefähr 60 m konzentriert. Die Eingliederung aller drei Objekte in die Zeit der Púchov-Kultur ist hypothetisch, es wird von der geplanten archäologischen Grabung bestätigt.

b) Flur Charubina II, linksufriger Abhang über dem Čiernanka-Bach, Siedlung, Vorgeschichte, Mittelalter, Neuzeit. Begehung stellte ein wahrscheinlich frühmittelalterliches Objekt mit rechteckigem Grundriss fest (Objekt 1). Von der Kulturschicht hat man das Scherbenmaterial und Lehmewurf gewonnen. Außer dem war ein häufiges Element im Objekt ein durchgebrannter Sandstein. Als Objekt 2 wurde die Fundstelle der vorgeschichtlichen und mittelalterlichen Scherben bezeichnet. Das gewonnene Scherbenmaterial aus dem Objekt 3 weist auf ein neuzeitliches Objekt hin.

NOVÉ NÁLEZY NA TRASE KANALIZÁCIE V RAJECKEJ DOLINE

Martin Furman - Ján Zachar

V r. 2006 realizoval KPÚ Žilina v Rajeckej doline viaceré obhliadky stavieb v súvislosti so sledovaním osadenia kanalizácie.

1. **Porúbka** (okr. Žilina)

a) poloha *Cestná komunikácia*, obhliadka stavby, negatívny výskum. Na existujúcej cestnej komunikácii sa v apríli 2006 uskutočnilo osadenie kanalizácie. Prezrel sa úsek v obci. Obhliadka stavby z archeologického hľadiska bola negatívna.

b) poloha *Južný okraj obce*, východný svah, stredovek a novovek. Uloženie nálezov: Považské múzeum, Žilina.

Na južnom okraji obce v blízkosti cestnej komunikácie na súkromnom pozemku sa našli štyri pravdepodobne stredoveké črepy.

c) poloha *Pod Turskou skalou*, severne od prírodnej pamiatky Turská skala, obhliadka stavby, doba rímska. Uloženie nálezov: Považské múzeum, Žilina.

Na trase kanalizácie Turie - Porúbka, situovanej východne od obce medzi prírodnou pamiatkou Turská skala a južným svahom Holého dielu, bola narušená doposiaľ neznáma archeologická lokalita. Napojenie na verejnú kanalizáciu obce Turie sa uskutočnilo v r. 2005. V apríli 2006 sa na spomínanej polohe realizoval prieskum zasypanej ryhy kanalizácie. Asi 200 m od križovatky Porúbka - Turie sa objavili prvé črepy a mazanica (obr. 39: 1-4). Materiál sa koncentroval v časti pred stĺpom elektrického vedenia, bližšie pri obci. Lokalita pravdepodobne súvisí s príľahlou polohou Hrádek, ktorá chránila vstup do Rajeckej doliny zo severu. N. Holeša a N. Litera na temene brala zistili nálezy doby rímskej, slovanskej a zo stredoveku. Osídlené bolo aj južné úpätie Hrádku.

2. **Lietavská Lúčka** (okr. Žilina), poloha *Do Lietavok*, JZ od obce, sídlisko, záchranný výskum, doba laténska. Uloženie nálezov: Považské múzeum, Žilina.

Nálezisko sa nachádza na trase stavby Lietava - Napojenie na verejnú kanalizáciu, v úseku medzi šachtou 4 a šachtou 3. Predmetný úsek je situovaný južne od intravilánu obce na terase ohraničenej zo západu cestnou komunikáciou medzi Lietavskou Lúčkou a Lietavou a na východe železničnou traťou. Geograficky terasa vychádza z pahoraktinového reliéfu na západnej strane a smerom na východ sa napája na inundačné pásmo Rajčianky.

V súvislosti so zemnými prácami na trase predmetnej kanalizácie sa v dňoch 3. a 5. mája, a neskôr 5. septembra 2006 uskutočnil záchranný výskum formou dokumentácie zistenej nálezovej situácie. Počas sledovania zemných prác v priestore kanalizačnej ryhy medzi šachtou 3 a šachtou 4 sa podarilo identifikovať praveké otvorené sídlisko, ktoré bolo v stratigrafii reprezentované jednou súvislou kultúrnou vrstvou. Hrúbka vrstvy dosahovala 50-70 cm, čo odzrkadľuje intenzitu osídlenia. Zloženie malo homogénny charakter s výrazným podielom plastickej zložky. Jemnejšie stratigrafické členenie v rámci vrstvy nebolo sledovateľné. Nálezová situácia v blízkosti šachty 4, kde sa vrstva vaňovito zapúšťala do podlažia, predstavuje pravdepodobne objekt nejasnej funkcie. Tento predpoklad potvrdzuje výplň vrstvy v predmetnom priestore, ktorá obsahuje zlomky mazanice, črepový materiál aj súvislú prepálenú plochu. V kontexte vrstvy sa hranice objektu nerysovali.

Získaný nálezový materiál predstavuje predovšetkým atypická keramika z tiel poväčšinou hrubostenných nádob. Črepy mali hrubozrnný charakter s vysokým podielom neplastických anorganických prímiesí s mäkkým výpalom. Na základe ojedinelých okrajových zlomkov, resp. výzdobných fragmentov (obr. 39: 5-8), možno nálezový súbor rámcovo zaradiť do púchovskej kultúry.

Zistená nálezová situácia predstavuje otvorené sídlisko situované na riečnej terase Rajčianky. Rozsah a prípadnú vnútornú chronológiu môže spresniť až podrobnejší výskum. Dá sa však predpokladať, že sídlisko sa rozprestiera na širšej ploche terasy.

NEUE FUNDE AUF DER KANALISATIONSLINIE IN RAJECKÁ DOLINA. Im J. 2006 hat das Landesdenkmalamt von Žilina in Rajecká dolina (Tal) mehrere Begehungen von Baustellen im Zusammenhang mit der Verfolgung der Kanalisationsleitung durchgeführt. Aufbewahrung der Funde: Považské múzeum, Žilina.

1. Porúbka (Bez. Žilina): a) Flur Straßenbau - Baustellebegehung, negatives Ergebnis; b) Flur Südrand der Gemeinde - Ostabhang, Mittelalter und Neuzeit. c) Flur Pod Turskou skalou - nördlich des Naturdenkmals Turská skala, Baustellebegehung, Römerzeit. Begehung des verschütteten Kanalisationsgrabens stellte Scherben und Lehmewurf fest (Abb. 39: 1-4).

2. Lietavská Lúčka (Bez. Žilina), Flur Do Lietavok - südwestlich der Gemeinde, Siedlung, Rettungsgrabung, Latenezeit. Durch die Begehung konnte vorgeschichtliche offene Siedlung, die in der Stratigraphie mit einer ununterbrochenen Kulturschicht repräsentiert war, festgestellt werden. Das gewonnene Fundmaterial stellt vor allem atypische Keramik von den meistens dickwandigen Gefäßkörper dar. Scherben hatten einen grobkörnigen Charakter mit hohem Anteil von nicht plastischen anorganischen Beimischungen mit weichem Brand. Aufgrund der vereinzelt Randbruchstücken bzw. Verzierungsfragmenten (Abb. 39: 5-8) kann der Fundkomplex ungefähr in die Púchov-Kultur eingegliedert werden.

ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZY Z INTRAVILÁNU ZVOLENA

Václav Hanuliak - Tomáš Zachar - Peter Ušiak

Z v o l e n (okr. Zvolen), centrum mesta, zber, neolit, eneolit, doba bronzová, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Slovenská národná galéria, Zvolen.

a) poloha B a l k á n 31, parc. 560/32. Pri stavbe prístrešku v hĺbke 30 cm nález črepov asi z obdobia popolnicových polí. Nálezy môžu pochádzať z porušeného pohrebiska (*Balaša 1964, 8*) alebo sídliska (*Budinský-Krička 1948, 61*). Päť atypických hrubostenných črepov oranžovohnedej farby.

b) U l. K o z a č e k a 2182/11, parc. 161/3. Pri obhliadke ryhy na rohu budovy Domu služieb sa zistilo, že výkop narušil časť novovekej hradby. Obhliadkou sa overili už známe technické detaily mestského opevnenia a potvrdil sa predpokladaný priebeh hradieb. Ryha vedená v dĺžke 4 m kolmo na priebeh hradby takmer úplne zničila hradbu v šírke približne 40 cm. Základy hradieb sa črtali v profile na obidvoch stranách ryhy v dĺžke asi 120 cm v hĺbke 20-100 cm od terajšej úrovne terénu. Asi 4 m východne od fragmentov hradby sa našli opracované kamene spájané maltou, pravdepodobne deštrukcia z hradieb. Keramika ani iný archeologický materiál sa nenašiel.

c) U l. J. D. M a t e j o v i e

ca) p a r c. 1722/12. Pri stavebných prácach na parcele prebehla menšia záchranná akcia. Výkop s rozmermi 150x150 cm bol situovaný pri JV rohu garáže. V hĺbke 60-95 cm sa nachádzala žltá hlina, miestami obsahujúca črepy. Na úrovni 74 cm od súčasného povrchu sa začistil zhluk drobných črepov najskôr z jednej nádoby. V hĺbke 95-105 cm sa nachádzalo podlažie tvorené masťou hnedou hlinou, do hĺbky približne 100 cm od dnešnej úrovne terénu sporadicky premiešané s črepmi a uhlíkmi asi z vrstvy so žltou hlinou. Materiál tvorí 16 črepov s prímiesou kremenného ostriva a čiernym hladným povrchom, jeden okraj (obr. 40: 1) a štyri atypické črepy. Atypický materiál umožňuje len rámcové datovanie do eneolitu či doby bronzovej. Vzhľadom k objektu z výskumu z r. 2005 (*Ušiak/Zachar/Hanuliak 2007*), vzdialeného len asi 1 m na SV a predbežne datovaného do obdobia popolnicových polí, je nateraz neriešiteľný.

cb) p a r c. 1720/3. V. Ježovič odovzdal črepový materiál, ktorý získal z výkopu pred domom 19. Materiál môžeme datovať do neolitu a obdobia popolnicových polí: črep s motívom "zrna", fragment zdobený zvislými kanelúrami, črep zdobený plastickou pretláčanou páskou, fragment zdobený nechťovitými vpichmi, 23 atypických črepov, tri kusy mazanice.

cc) p a r c. 1703. Z výkopu pred domom 11 pochádza súbor keramiky z neolitu a eneolitu: fragment zdobený slamovaním, črep zdobený šikmými kanelúrami, 2 črepy zdobené notovými hlavičkami, fragment s "pupčekom" pod okrajom, črep zdobený jamkami (obr. 40: 2), 27 atypických črepov, dva ks mazanice, štyri ks štiepanej industrie.

d) U l. J. B á n i k a, parc. 1619/1

da) U l. J. B á n i k a 1-9. Z ryhy vedenej v úzkom priestore medzi železničnou traťou a garážami vo dvore panelového domu pochádza výrazne profilovaný črep z okraja nádoby robenej na kruhu asi z 15. stor. Je to prvý nález z obdobia stredoveku v tejto časti mesta (obr. 40: 3).

db) U l. J. B á n i k a 23-25. Pri oprave chodníka vo dvore panelového domu narušená vrstva s keramikou z eneolitu alebo obdobia popolnicových polí: devätnásť atypických črepov z hrubostenných i tenkostenných nádob, z hlíny s prímiesou jemného štrku.

Praveké nálezy z ulíc J. D. Matejovie a J. Bánika na sídlisku Podborová sú už dávnejšie známe (naposledy *Ušiak/Zachar/Hanuliak 2007*) podobne ako na sídlisku Balkán. Napriek tomu sú tieto vyvýšené terasy s hustým pravekým osídlením neustále ničené hlavne líniovými stavbami menšieho rozsahu.

Literatúra

Balaša 1964 - G. Balaša: Zvolen v období lužickej kultúry. Banská Bystrica 1964.

Budinský-Krička 1948 - V. Budinský-Krička: Niekoľko príspevkov k súpisu pamiatok z doby bronzovej zo stredného a horného pohoria. Čas. Muz. Slov. Spoločnosti 4, 1948, 61.

Ušiak/Zachar/Hanuliak 2007 - P. Ušiak/T. Zachar/V. Hanuliak: Praveké nálezy zo Zvolena-Podborovej. AVANS 2005, 2007, 194-195.

ARCHÄOLOGISCHE FUNDE AUS GEMEINDEGEBIET VON ZVOLEN.

Zvolen (Bez. Zvolen), Stadtzentrum, Streufunde, Neolithikum, Äneolithikum, Bronzezeit, Mittelalter, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Slowakische Nationalgalerie, Zvolen.

a) Flur Balkán 31. Bronzezeitliche Keramikfunde.

b) Ul. Kozačeka 2182/11. Dokumentierung der mit Furche beschädigter neuzeitlicher Mauer der Stadtbefestigung.

c) Ul. J. D. Matejovie. Siedlungsfunde aus Neolithikum, Äneolithikum (Abb. 40: 2) und Bronzezeit (Abb. 40: 1).

d) Ul. J. Bánika. Bei den Erdarbeiten gewonnene Scherben aus Äneolithikum, Bronzezeit und 14.-15. Jh. (Abb. 40: 3).

ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM V PRESBYTÉRIU KOSTOLA SV. PETRA A PAVLA V HOLICIACH

Martin Hanuš - Katarína Kravjarová

Holice (okr. Dunajská Streda), Kostol sv. Petra a Pavla, sakrálna stavba, 13. stor. - novovek. Uloženie nálezov: Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, Bratislava.

V súvislosti s plánovanou výmenou dlažby v presbytériu Kostola sv. Petra a Pavla sa uskutočnil v mesiacoch máj-jún výskum pod vedením E. Hraškovej za účelom zistenia a zdokumentovania stratigrafickej situácie, zaniknutých starších architektúr a pochovávaní. Postupne boli vytýčené tri sondy SI/2006, SII/2006, SIII/2006. Získané stratigrafické poznatky sa stali základom pre ďalší postup pri odkrývaní celej plochy presbytéria.

Výskum zistil, že v priebehu 18.-20. stor. došlo ku osemnásobnej výmene a opravám dlážok. Ich príčinou bolo klesanie, resp. prepád dlážok, spôsobené pravdepodobne hrubou vrstvou sypkej nezhutnenej hliny, na ktorú sa dlažby postupne navrstvovali. Ako sa v priebehu výskumu ukázalo, vrstva vyplňala priestor celého presbytéria a možno ju na základe relatívno-chronologických vzťahov a nálezového materiálu datovať do prvej tretiny 18. stor.

Najstaršiu zistenú architektúru predstavuje rozsiahla krypta 2 (orientácia Z-V), odkrytá v JZ časti presbytéria, pričom spomínaná sypká vrstva predstavovala jej zásyp. Krypta presahuje do lode kostola, kde sa predpokladá jej vstup. Výstavbu krypty možno dať do súvisu so správou z vizitácie z konca 18. stor., kde sa spomína veľká renovácia kostola v r. 1720.

V SZ časti presbytéria výskum odkryl mladšiu a menšiu kryptu 1 (orientácia V-Z), ktorú na základe zistených poznatkov predbežne datujeme do poslednej tretiny 18. stor., pričom vodítkom pre hornú hranicu by mohlo byť nariadenie Jozefa II. zakazujúce pochovávanie do krypt v kostoloch.

Vo východnej polovici presbytéria sme odkryli schody (2 etapy) oddeľujúce oltárovú časť presbytéria. Staršie schody boli dvojstupňové a ležali na najstaršej dochovanej dlážke. Vybudovali ich zo sekundárne použitých tehál a dlaždíc. Mladšiu prestavbu predstavoval schod položený na druhej najstaršej dlážke. Schody datujeme do prvej polovice 18. stor.

V priestore polygónu presbytéria sa zachytili dve tehlové konštrukcie, vybudované z tehál viacerých formátov, pričom použité boli i tehly signované písmenami SV (Somorja Város), ktoré možno datovať do 19. stor. Pretože sa nachádzali v priestore pod oltárom, predbežne ich interpretujeme ako základ pod oltár.

Pri výskume na ploche presbytéria boli zachytené stavebné jamy pre prípory, ktoré narušovali najmladšie vrstvy (grajciar 1879), čo dokazuje, že v presbytériu došlo koncom 19. stor. k výmene, resp. oprave klenby.

Počas výskumu sa podarilo odkryť celkom desať hrobov. V šiestich prípadoch išlo o detské hroby nájdené v priestore polygónu presbytéria. Vzhľadom na to, že z hrobov nepochádza sprievodný mate-

riál a hrobové jamy neboli zväčša čitateľné, ich môžeme datovať na základe relatívno-chronologických vzťahov len rámcovo do obdobia novoveku. V jednom prípade išlo o dvojhrob muža a ženy, uložených v drevených rakvách v spoločnej hrovej jame zahĺbenej až do sprasového podlažia. Ženský jedinec mal na hlave pohrebnú korunu z medených drôtikov.

V severnej obvodovej stene sa podarilo zachytiť zamurovaný vstup do starej sakristie. Ako stavebný materiál boli použité tehly ako pri výstavbe staršej krypty 2, čo naznačuje, že stará sakristia bola zrušená taktiež začiatkom 18. stor.

Z výskumu interiéru presbytéria pochádza bohatý súbor stavebnej keramiky, fragmentov rôznofarebného tabuľového skla, železných predmetov - predovšetkým stavebných kovaní, malý súbor úžitkovej keramiky z obdobia včasného stredoveku (1ks) až novoveku a tri mince (uhorská napodobenina viedenského fenigu 4. štvrtina 13. stor; rakúsky fenig - Albrecht II. 1330-1358; grajciar 1879 - určil M. Budaj).

Výskum ukázal, že začiatkom 18. stor. došlo k veľkej renovácii presbytéria, v dôsledku čoho boli narušené staršie prvky. Na skúmanej ploche sme nezistili staršiu stredovekú architektúru.

ARCHÄOLOGISCHE GRABUNG IM PRESBYTERIUM DER ST. PETER UND PAULUS KIRCHE IN HOLICE. Holice (Bez. Dunajská Streda), St. Peter und Paulus Kirche, Sakralbau, 13. Jh. - Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Slowakisches Denkmalamt, Bratislava.

Die Grabung stellte fest, dass im Verlauf des 18.-20. Jh. zu achtmaligem Austausch und Reparatur des Fußbodens gekommen ist. Die älteste entdeckte Architektur stellt die umfangreiche Gruft 2, die bis in den Kirchenschiff reicht, wo ihr Eingang vorausgesetzt wird dar. Ihr Aufbau kann in mit dem Visitationsbericht aus der Ende des 18. Jh.s, wo eine große Kirchenrenovierung aus dem Jahr 1720 erwähnt wird, zusammenhängen. Jüngere und kleinere Gruft 1 wird in das letzte Drittel des 18. Jh.s datiert. In der Osthälfte des Presbyteriums sind Stiegen (2 Etappen), die den Altarbereich abteilen, zutage gekommen. Ältere Stiegen waren zweistufig und lagen auf dem ältesten erhaltenen Fußboden. Sie waren von sekundär benutzten Ziegel und Kacheln erbaut. Einen jüngeren Umbau stellte eine auf dem zweitältesten Fußboden liegende Stiege dar. Die Stiegen werden in die 1. Hälfte des 18. Jh.s datiert. Im Bereich des Presbyterium-Polygons wurden zwei Ziegelkonstruktionen, die in das 19. Jh. eingegliedert werden können, erfasst. Während der Grabung ist es gelungen insgesamt 10 Gräber freizulegen. Weil die Gräber kein Begleitsmaterial enthielte, können sie nur schematisch in die Neuzeit datiert werden. Aus der Grabung im Presbyterium-Innenbereich stammt reicher Komplex von Baukeramik, mehrfarbigen Tafelglasfragmenten, Eisengegenständen - vor allem Baubeschlägen, kleiner Komplex von frühmittelalterlicher bis neuzeitlicher Gebrauchskeramik (1 St.) und drei Münzfunde.

ZÁCHRANNÉ VÝSKUMY V AREÁLI PRIEMYSELNÉHO PARKU LEVICE-GÉŇA

Jozef Hoššo - Petra Kmeťová

Levice (okr. Levice), časť Géňa, areál priemyselného parku, záchranný výskum; sídlisko; neolit, eneolit - zber, stredná, mladšia a neskorá doba bronzová, včasný stredovek (9.? - začiatok 13. stor.), vrcholný stredovek, novovek - zber. Uloženie nálezov: Katedra archeológie Filozofickej fakulty UK, Bratislava.

Katedra archeológie FiF UK v Bratislave uskutočnila v r. 2006 štyri záchranné archeologické výskumy na ploche Priemyselného parku Levice-Géňa.

Lokalita leží J-JZ od intravilánu mesta v katastri miestnej časti Géňa a patrí k priemyselnému parku Levice-Géňa. Ten je ohraničený zo západnej strany kanálom potoka Podlužianka a cestou Géňa - Starý Hrádok, zo severu starším priemyselným areálom priliehajúcim z južnej strany k Mochovskej ceste a z východu Levickými rybníkmi (ktoré sú miestom archeologickej lokality Dolné lúky). Tri navzájom susediace stavebné areály (a, b, d) sa nachádzajú v severnej časti priemyselného parku, plocha stavby „c“ sa nachádza v jeho južnej časti. Plochy všetkých boli predtým intenzívne využívané ako orná pôda.

a) Výrobný areál LEAF Slovakia

Predstihový výskum bol vykonaný v mesiacoch február až prvá polovica apríla v súčinnosti so zemnými prácami na stavbe. Povrchová vrstva černoze bola do hĺbky ± 50 cm výrazne porušená orbou. Na väčšej časti plochy stavby boli rozptýlené fragmenty keramiky predovšetkým z obdobia strednej a mladšej doby bronzovej. Vo dvoch prípadoch bola koncentrácia nálezov taká výrazná, že možno na týchto miestach predpokladať zaniknuté sídliskové objekty. Výrazné porušenie terénu orbou umožnilo iba približnú identifikáciu rozmerov objektu, pravdepodobne nepravidelného pôdorysu so stranami 8-10x11-14 m.

V podstatne menšom množstve sa na ploche stavby v orbou narušených vrstvách nachádzali fragmenty keramiky, ktorú podľa charakteristickej rytej výzdoby a profilácie okrajov možno rámcovo datovať do 11.-12. stor. Niekoľko drobných úlomkov prepálenej mazanice bolo tiež možné dať do súvisu so zaniknutými objektmi sídliskového charakteru z tohto obdobia.

O výraznom rozrušení vrstiev orbou svedčil výskyt úlomkov tehál a pálenej strešnej krytiny, ako aj ojedinelé železné predmety a keramika, všetko z obdobia neskorého novoveku, resp. minulého stor., ktoré sa v relatívne hojnom množstve nachádzali aj pod niveletou 50 cm pod jestvujúcim povrchom.

b) P a r o p l y n o v ý c y k l u s 80MWe L e v i c e

Predstihový výskum prebehol v júni do začiatku júla 2006. Lokalita bola súčasťou nížinného sídliska v strednej, mladšej a neskorej dobe bronzovej, ako aj neskôr vo včasnom stredoveku. Najvýraznejšie boli zvyšky sídliska z doby bronzovej.

Rozlohou najväčší objekt 9/006 (13,75x8,94 m = zachytená šírka) predstavuje nezachytenú superpozíciu viacerých objektov - pôvodne exploatačných jám, neskôr využitých ako odpadové jamy. Jamy pochádzajú z viacerých na seba nadväzujúcich období. Objekt obsahoval množstvo fragmentov keramiky, zvieracích kostí a mazanice. Strednú dobu bronzovú dokladajú fragmenty keramiky zdobenej zväzkami rytých línií, kolkovaním (obr. 42: 2) alebo charakteristické tvary amforovitých/vázovitých nádob. Mladšej dobe bronzovej zodpovedajú napr. nálezy profilovaných šálok s dovnútra vtlačeným dnom a roztvoreným okrajom (obr. 42: 3). Zlomky keramiky s typickou kanelovanou výzdobou (obr. 42: 4, 5) dokladajú neskorú fázu doby bronzovej so silnými vzťahmi ku kyjatickej kultúre. Okrem toho je bohato zastúpená hrubšia sídlisková keramika (zdobená pretláčanou plastickou páskou alebo s povrchom upraveným prstovaním), ojedinelé sú zlomky drobných bronzových predmetov (ihlica s odlomenou hlaviceou a i.).

Do mladšej až neskorej doby bronzovej patria aj orbou rozrušené nálezy, nachádzajúce sa v mieste sondy 9/006 a jej blízkom okolí - menšie sondy 4/006 a 7/006. Výrazná je najmä tenkostenná kanelovaná keramika. Odtiaľto pochádzajú aj menšie bronzové fragmenty, drobné úlomky mazanice a kosti. Predmety sa nachádzali relatívne vysoko v ornici, preto sa nepodarilo zachytiť žiadne stopy objektov.

Zvyšok nálezov predstavuje koncentrácie fragmentov mazanice (objekty 3, 6, 7, 16A-D) alebo jamy rôznych rozmerov, bez výraznej výplne (objekty 8, 12, 13, 15). Niektoré, podľa hrubšieho črepového materiálu, môžu korešpondovať s doloženými fázami osídlenia z doby bronzovej (objekty 12, 15/006).

Najmladším bol objekt 1/006 z obdobia včasného stredoveku. Predstavuje dno hlinenej kupolovej pece kruhovitého až oválneho pôdorysu (1,46x1,18 m) vo dvoch stavebných fázach nad sebou. Dno bolo vyložené okruhliakmi, črepmi (ryté viacnásobné vodorovné línie a vlnovky - obr. 42: 6) a vymazané hlinou. Z okolia objektu pochádzajú aj úlomky včasnostredovekej keramiky (obr. 42: 7), zvieracích kostí a zubov, fragmenty železných predmetov a časť zdobeného praslena. Stopy po obytnom objekte zachytené neboli, hoci v blízkosti pece sa nachádzala deštrukcia kameňov so spomínanými nálezmi. Nie je vylúčené, že kamenné bloky slúžili na lepšiu výhrevu pece. Menšie jamy v blízkosti pece (objekt 4 a 5/006) mohli slúžiť ako malé predpečné jamy. Výzdoba keramiky z pece aj z jej okolia naznačuje datovanie do 10.-11. stor., niektoré črepy možno zaradiť už do 9. stor. (9.-10. stor.).

Poloha nálezov z doby bronzovej aj z včasného stredoveku svedčí o ich spätosti s nálezmi zo susednej parcely (a). Zrejme boli v spomínaných obdobiach súčasťou jedného osídlenia.

Opísaná situácia korešponduje s črepovým materiálom z povrchového zberu. Najviac črepov predstavuje hrubú keramiku z doby bronzovej. Zo zdobených kusov je najpočetnejšie zastúpená kultúra popolnicových polí a včasný stredovek. Výraznejšie črepy z iných období (črep kultúry s mladou lineárnou keramikou - (obr. 42: 1) neboli podložené inými nálezmi alebo objektami. Isté stopy ľudskej činnosti pochádzajú aj z novoveku, sú však spojené s intenzívnym využívaním lokality na poľnohospodárske účely.

c) V ý r o b n é z á v o d y d e M i c l é n & S c a n d o l a r a T u b - E s t

Záchranný výskum, realizovaný v auguste 2006, poskytol len veľmi nepočetný materiál. Fragmentárna je nevýrazná praveká keramika, roztrúsená po ploche, okrem toho možno spomenúť aj ojedinelé nálezy kamennej štiepanej industrie - silicitový vrub alebo vrták(?) a radiolaritové čepeľové mikrojadierko. Oba predmety predstavujú tvar typický pre širší časový úsek, preto ich možno datovať do obdobia staršieho praveku. Častejší bol novoveký materiál (keramika, železné predmety).

d) V ý r o b n ý z á v o d A l c a n S l o v e n s k o E x t r u s i o n s . r . o .

Záchranný výskum na tejto ploche prebehol v auguste 2006. Výskum zachytil jeden objekt a vymedzil 11 malých sond. Väčšinou sme nachádzali hlavne črepy - roztrúsené na širokej ploche alebo koncentrované (sonda 2, 4, 6, 8/006) a zhluky mazanice (sonda 1, 3, 5, 7/006). Nezachytili sme žiadne zvyšky obytných objektov.

Objekt 1/006 predstavuje zvyšky zahĺbenej sušiarne. Jama približne pravouhlého tvaru (0,79x0,80 m) mala takmer kolmé hlinené steny (hrúbka okolo 5 cm). Zachytiť sa podarilo jej tri steny. Na mieste pred-

pokladanej štvrtej steny po nej neboli zachytené žiadne stopy, zrejme bol na tejto strane umiestnený otvor, ktorým sa prikladalo do kúreniska. Dno pece nebolo vymazané hlinou, tvorila ho len prepálená vrstva. Objekt predstavuje typ zahlbenej hlinenej pece s komínom štvorcovitého pôdorysu. Takýmto objektom sa pripisuje funkcia jednoduchkej jamovej sušiarne (Skružný 1980, 231). Existenciu nadzemného prístrešku naznačuje plytký pôdorys obdĺžnikovitého tvaru, uprostred ktorého sa objekt nachádzal. Objekt je na základe keramiky (obr. 42: 8) datovaný do obdobia od konca 11. do začiatku 13. stor., čo podporuje aj väčšina nálezov z jeho okolia. Najvýraznejším je železná ostroha získaná pri odstraňovaní ornice mechanizmom. Patrí k typu ostrôh s ohnutými rozširujúcimi sa ramenami a hrotitým bodcom ihlanovitého tvaru, vychýleným od osi ramien (typ B2 (variant b?) podľa A. Ruttkaya: Ruttkay 1976, 349), ktoré sú datované do 12., prípadne na začiatok 13. stor. Ostroha obohacuje súbor len niekoľkých súdobých kusov ostrôh z vidieckeho prostredia (Koášová 2004, 529-530, tab. 2). S týmito dátami korešponduje aj časové zaradenie zlomkovitej keramiky (výzdoba rytou jednoduchou vlnovkou alebo rytou závitnicou a šikmými vrypami). K tejto fáze patria aj nálezy drobných črepov z iných miest plochy, získané prevažne zberom. Ďalším typom je keramika z bielej hlíny. Niektoré črepy podľa tvaru indikujú skôr staršie datovanie (hlavne 13. stor. - obr. 42: 9), iné patria do 14. stor., prípadne majú širšie datovanie počas vrcholného stredoveku.

Chronologické zaradenie najmä do 12. ale aj do 13. storočia sa nevyklučuje s písomnými zmienkami o obci Géňa - z r. 1245 pochádza o nej ako o kuriálnej obci prvá dochovaná správa a k r. 1349 sa datuje správa, v ktorej všetko zemianstvo župy dokazuje jej existenciu (a jej vlastníctvo rodom Mikuláša de Fedemus) už od dôb svätých kráľov (Súpis pamiatok, 188). Neďaleko od dnešnej Géne bola archeologicky doložená existencia inej včasno- a vrcholnostredovekej osady Bratka, aj s románskym kostolom (Habovštiak 1960). Bratka sa nachádza o niečo ďalej od skúmanej plochy ako dnešná Géňa, preto je pravdepodobnejšie, že nami zistené stopy osídlenia súvisia (presnejšie nešpecifikovaným spôsobom) skôr s listinne doloženou stredovekou Géňou. Žiaľ, vďaka intenzívnej poľnohospodárskej činnosti boli jeho zvyšky silno rozrušené a nálezy zlomkovité. Istá je v týchto miestach len existencia stavby hospodárskeho charakteru.

Areál poskytol aj nevýrazné črepy, z ktorých časť patrí do mladších fáz doby bronzovej. Tieto zrejme súvisia s dokladmi sídliska z doby bronzovej, ktoré pochádzajú z výskumov prvých dvoch uvádzaných parciel v bezprostrednej blízkosti stavebnej plochy. Najmladší materiál predstavujú črepy keramiky bežnej v novoveku, prípadne keramiku z 20. stor., kedy bola plocha využívaná už na poľnohospodárske účely.

L i t e r a t ú r a

- Habovštiak 1960 - A. Habovštiak: Dva zaniknuté románske kostoly na Baratke pri Leviciach. Arch. Rozhľady 12, 1960, 373-381.
- Koášová 2004 - P. Koášová: Ku klasifikácii vrcholnostredovekých ostrôh z územia Slovenska (12.-15. storočie). Arch. Hist. 29, 2004, 523-547.
- Ruttkay 1976 - A. Ruttkay: Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei (II). Slov. Arch. 2, 1976, 245-395.
- Ruttkay 2002 - M. Ruttkay: Mittelalterliche Siedlung und Gräberfeld in Bajč-Medzi Kanálmi (Vorbericht). Slov. Arch. 2, 2002, 245-322.
- Skružný 1980 - L. Skružný: Několik poznámek k otázce vývoje a funkce pece ve slovanských, středověkých a novověkých objektech i mimo ně. Arch. Hist. 5, 1980, 221-242.
- Súpis pamiatok - Súpis pamiatok na Slovensku. Zv. 2. Bratislava 1968.

RETTUNGSGRABUNGEN IN DER INDUSTRIEPARKANLAGE LEVICE-GÉŇA. Levice (Bez. Levice), Teil Géňa, Industrieparkanlage, Rettungsgrabung; Siedlung; Neolithikum, Äneolithikum - Streufunde, mittlere, jüngere und späte Bronzezeit, Frühmittelalter (9.? - Anfang 13. Jh.s), Hochmittelalter, Neuzeit - Streufunde. Aufbewahrung der Funde: Lehrstuhl für Archäologie UK, Bratislava.

a) Herstellungsanlage LEAF Slovakia: Auf größerem Teil der Baufläche waren Keramikfragmente vor allem aus der mittleren und jüngeren Bronzezeit zerstreut.

In zwei Fällen konnten untergegangene Siedlungsobjekte vorausgesetzt werden. In einer wesentlich kleineren Menge sind auf der Baufläche, in den mit Ackerbau beschädigten Schichten, Keramikfragmente, die aufgrund der charakteristischen Ritzverzierung und profilierten Rändern in das 11. bis 12. Jh. datiert werden können, vorgekommen. Auch einige kleine Bruchstücke aus durchgebranntem Lehm können mit den untergegangenen Siedlungsobjekten aus dieser Zeit in Verbindung gebracht werden. Von der starken Schichtenbeschädigung zeugten auch die gefundene Ziegelbrüche und

gebrannte Dachdeckung, wie auch vereinzelte Eisengegenstände und Keramik, alle aus der Neuzeit, bzw. aus vorigem Jh., die sich in relativ großer Menge auch unter dem Niveau von 50 cm unter der existierenden Oberfläche befanden.

b) Paroplynový cyklus 80 MWe, Levice: Die Fundstelle war ein Bestandteil einer Niederungssiedlung in mittlerer, jüngerer und späterer Bronzezeit, aber auch später im Frühmittelalter. Am deutlichsten waren die Siedlungsreste aus der Bronzezeit. Die mittlere Bronzezeit belegen Keramikfragmente mit Bündeln von Ritzlinien, Stempelung (Abb. 42: 2) oder charakteristische amphoren-/vasenförmigen Gefäßen. Der jüngeren Bronzezeit entsprechen z. B. Funde von profilierten Schalen mit eingedrücktem Boden und geöffnetem Rand (Abb. 42: 3). Keramikbrüche mit typischer Dellenverzierung (Abb. 42: 4, 5) belegen die späte Phase der Bronzezeit mit starkem Bezug auf die Kyjatice-Kultur. Außer dem ist auch die dickwandige Siedlungskeramik (verziert mit getupfter plastischen Leiste oder mit der getupften Oberfläche) stark vertreten, gering sind Bruchstücke von kleinen Bronzegegenständen (Nadel mit abgebrochenem Kopf u. ä.). Der Rest der Funde stellen konzentrierte Lehmewurffragmente oder Gruben von verschiedener Form, ohne markante Füllung, dar. Manche können aufgrund des dickeren Scherbenmaterials mit den belegten Siedlungsphasen aus der Bronzezeit korrespondieren. Lage der Funde aus der Bronzezeit und Frühmittelalter zeugt von ihrem Zusammenhang mit den Funden aus der benachbarten Parzelle (a). Sie waren wahrscheinlich in den erwähnten Zeitabschnitten Bestandteile von derselben Siedlung.

c) Výrobné závody de Miclén & Scandolara Tub-Est: Rettungsgrabung stellte nur ganz wenig Material zur Verfügung. Es geht um fragmentarische vorgeschichtliche Keramik, seltene Spaltindustrie - eine Silizit - Kerbspitze oder Bohrer und ein klingenförmiges Mikrokern aus Radiolarit. Beide Gegenstände stellen eine für weiteren Zeithorizont typische Form dar und deswegen können sie in die ältere Vorgeschichte eingegliedert werden. Häufiger ist neuzeitliches Material vorgekommen (Keramik, Eisengegenstände).

d) Výrobný závod Alcan Slovensko Extrusion s.r.o.: Rettungsgrabung erfasste ein Objekt und es wurden 11 Grabungsflächen gemacht. Man fand meistens Scherben und Lehmewurfgruppierungen. Keine Reste von Behausungen, nur Reste einer einfachen eingelassenen Trockendarre wurden erfasst. Das Objekt kann aufgrund der Keramik (Abb. 42: 8) in die Zeit vom Ende des 11. bis Anfang des 13. Jh.s, was auch die Funde aus der Umgebung unterstützen, datiert werden. Der markanteste Fund ist eine Eisensporn, die zu dem Typ mit gebogenen sich verbreiteten Schenkeln und einem pyramidalen Stachel. Typ B2 (Variant b?) nach A. Ruttkay: *Ruttkay 1976, 349*), die in das 12., bzw. Anfang des 13. Jh.s datiert werden könnte, gehört.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM NA TRASE PLYNOVODU LEVICE-GĚŇA - STARÝ HRÁDOK

Jozef Hoššo - Filip Jaššo - Katarína Kravjarová

Levice - Gěňa, Starý Hrádok (obe okr. Levice), polohy Lapošé, Petrov most, Veľká lúka, Jablonoňové, Gěňa, Ohrada; stavba plynovodu, záchranný výskum; doba bronzová, doba rímska, novovek. Uloženie nálezov: Katedra archeológie FiF UK, Bratislava.

V októbri až decembri 2006 uskutočnila Katedra archeológie FiFUK výskum vyvolaný stavbou vysokotlakového distribučného plynovodu DN 200, PN 63 Levice-Gěňa - Starý Hrádok. Výskum predpísal Krajský pamiatkový úrad v Nitre. Preskúmala sa plocha trasy plynovodu, kde sa dosiaľ nerealizoval archeologický výskum. V súčasnosti sa skúmaná poloha využíva na poľnohospodárske účely. Cieľom výskumu bola záchrana archeologických nálezov a dokumentácia nálezových situácií na uvedenej ploche v súčinnosti so stavebnými prácami na lokalite.

Samotný výskum pozostával z dvoch fáz. Prvá sledovala práce pri odkryve ornice, v druhej sme sledovali výkop ryhy pre plynovodné potrubie, vykonávaný mechanizmom UDS.

Na základe objaveného materiálu (črepový materiál, fragmenty zvieracích kostí a fragmenty hlineného stavebného materiálu - mazanice), pochádzajúceho z povrchového zberu a z dvoch preskúmaných objektov, možno skonštatovať, že časť skúmanej plochy v polohe Veľká Lúka bola pravdepodobne súčasťou sídliska. Z dôvodu intenzívneho využívania lokality ako poľnohospodárskej ornej pôdy však bola väčšina nálezov silno narušená a nebolo možné zrekonštruovať ich pôvodnú nálezovú situáciu. Nezachytili sme žiadne zvyšky obytných objektov. Vo väčšine prípadov sa našli viac či menej výrazné

koncentrácie prepálenej hlíny, fragmenty keramiky a zvieracie kosti. Zhluky prepálenej hlíny/mazanice premiešané s ornitou, zachytené na úseku 3, sú pravdepodobne narušenými pozostatkami sídliskových objektov. V miestach, kadiaľ prechádzala vykopaná ryha, sa nezistili žiadne zvyšky po zahĺbených stavbách, súčasťou ktorých mohli byť spomínané zvyšky mazanice.

Podobné závery možno vyvodiť aj v prípade zhlučkov novovekých črepov - v týchto miestach sme podrobne sledovali výkop ryhy a na vybraných miestach začistili jej profil. Vo všetkých prípadoch bola keramika fragmentárna a rozrušená do tej miery, že jej pôvodná lokalizácia sa nedala určiť.

Najvýraznejšie koncentrácie nálezov sa nachádzali na úseku 3 (poloha Veľká lúka), čo súvisí s výskytom objavených objektov. Z ostatných úsekov sme získali len rozptýlený črepový materiál. Niektoré iné časti skúmanej plochy, najmä úseky 1, 4 a 7, boli takmer úplne bez nálezov.

Datovanie nálezov získaných povrchovým zberom spadá do dvoch výraznejších období. Staršiu fázu predstavuje ojedinelý nevýrazný praveký sídliskový materiál, z ktorého časť možno presnejšie zaradiť do doby bronzovej (prípadne jej mladších fáz). Je možné, že málo početné stopy osídlenia lokality z tohto obdobia súvisia s výraznými dokladmi sídliska zo strednej, mladšej a neskorej doby bronzovej, ktoré pochádzajú z parciel v bezprostrednej blízkosti stavebnej plochy (Hoššo/Kmeťová 2008).

Najvýraznejšie nálezy pochádzajú priamo z objektov 1/006 a 2/006 (obr. 41: 1, 2) a ich okolia. Podľa črepov s rytým ornamentom ich môžeme datovať do doby rímskej. Nálezy z tohto obdobia boli z okolia známe už v minulosti. Z polohy Pod Krížnym vrchom pochádza nález keramiky z doby rímskej (Ožďáni 1976), z miesta vysušeného tzv. prvého rybníka v polohe Dolné lúky (miestny názov Alsó rétek) pochádza črep z jej mladšej fázy (Ožďáni 1978, 185) a z ostrožného výbežku na Dolných lúkach pochádza nález hrobu, datovaného železnou sponou s hranatým lučíkom a samostrelovým vinutím do mladšej doby rímskej, a sídliskový črepový materiál (Budinský-Krička 1950, 153).

Napriek blízkosti stredovekej dediny Géňa, o ktorej máme písomnú zmienku už z r. 1245, z výskumu nepochádza žiaden materiál, ktorý by bolo možné jednoznačne datovať do stredoveku. Zdá sa, že osídlenie stredovekej Géne sa orientovalo viac východným smerom, ako tomu nasvedčujú aj nedávne výskumy v priestore priemyselného parku (Hoššo/Kmeťová 2008).

Mladší materiál predstavuje črepy keramiky bežnej v novoveku, prípadne fragmenty keramiky z 20. stor. V tomto prípade už nejde o stopy osídlenia lokality (keďže sa nezistili žiadne zvyšky objektov z tohto obdobia), ale o stopy ľudskej činnosti na nej. Zrejme vtedy bola plocha využívaná už na poľnohospodárske účely, čo dokladajú nálezy fragmentov železných predmetov.

L i t e r a t ú r a

Budinský-Krička 1950 - V. Budinský-Krička: Prehistorické a ranodejinné nálezy v Leviciach. Arch. Rozhledy 2, 1950, 153-158.

Hoššo/Kmeťová 2008 - J. Hoššo/P. Kmeťová: Záchranné výskumy v areáli priemyselného parku Levice-Géňa. AVANS 2006, 2008, doplniť strany

Ožďáni 1976 - O. Ožďáni: Nové praveké a včasnodedinné nálezy v Leviciach. AVANS 1975, 1976, 172-173.

Ožďáni 1978 - O. Ožďáni: Eneolitické nálezy z Levíc. AVANS 1977, 1978, 185.

RETTUNGSGRABUNG AUF DER GASLEITUNGSLINIE IN LEVICE-GÉŇA - STARÝ HRÁDOK. Levice-Géňa, Starý Hrádok (beide Bez. Levice), Fluren Lapošé, Petrov most, Veľká lúka, Jabloňové, Géňa, Ohrada; Bau der Gasleitung, Rettungsgrabung; Bronzezeit, Römerzeit, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Lehrstuhl für Archäologie UK, Bratislava.

Aufgrund des entdeckten Materials (Scherbenmaterial, Tierknochenfragmente, Lehmbaumaterial - Lehmewurf), das aus der Geländebegehung wie auch zwei untersuchten Objekten stammt, kann festgestellt werden, dass ein Teil der Untersuchungsfläche aus dem Abschnitt 3 (Flur Veľká lúka) wahrscheinlich Bestandteil einer Siedlung gewesen ist. Ausdrucksstärkste Funde stammen direkt aus den Objekten 1/006 und 2/006 und deren Umgebung. Aufgrund der Scherben mit geritztem Ornament können sie in die Römerzeit datiert werden. Jüngeres Material stellen Scherben geläufiger Keramik aus der Neuzeit, bzw. Keramikfragmente aus dem 20. Jh. dar. In diesem Falle handelt es sich nicht mehr um Spuren der Fundstelleansiedlung, aber um Spuren der Menschenaktivitäten auf ihr. In der Zeit war die Fläche wahrscheinlich schon für landwirtschaftliche Zwecke benutzt, was auch die Funde der Fragmente von Eisengegenständen belegen.

DVE VÝSKUMNÉ SEZÓNY NA NÁDVORIACH NR SR NA ŽUPNOM NÁMESTÍ V BRATISLAVE

Jozef Hoššo - Jana Šuteková - Petra Kmeťová

Bratislava (okr. Bratislava I), časť Staré mesto, poloha Župné nám. 12, záchranný výskum, prikostolný cintorín, 13.-14. stor. - novovek; Kostol sv. Michala, kamerno-tehlové objekty, 16.-18. stor.); tehlový kanalizačný systém a zberňa, novovek. Uloženie nálezov: Katedra archeológie Filozofickej fakulty UK, Bratislava.

a) Východné nádvorie Župného domu

V letných mesiacoch 2004 prebiehal z dôvodu rozsiahlej renovácie Župného domu predstihový archeologický výskum na jeho východnom nádvorí, resp. v otvorenom átriu budovy. Výskum vykonávala Katedrou archeológie FiF UK v Bratislave (J. Hoššo, J. Šuteková).

Na malom vymedzenom priestore v SV rohu nádvorja bolo odkrytých šesť historických stavebných objektov, 84 hrobov, sprievodné nálezy - väčšinou keramika, datované od obdobia neskorého stredoveku až po 20. stor., ako svedectvo sond staršieho archeologického výskumu.

b) Kostol sv. Michala

Najvýznamnejším a najstarším odkrytým stavebným objektom bolo JZ nárožie lode gotického Kostola sv. Michala, ktorého polygonálne presbytérium bolo v minulosti odkryté na východnej strane Kostola Najsvätejšej Trojice (obr. 46). Areál kostola, resp. cintorín bol ohraničený ohradovým kamenným múrom. Oba objekty patrili k zaniknutej prímestskej osade Sv. Michala (Baxa/Ferus/Musilová 1987, 418), ktorá sa prvýkrát spomína v listine z r. 1307. V r. 1529 bola na príkaz cisárskej rady s ďalšími bratislavskými prímestskými osadami zbúraná z dôvodu hroziaceho tureckého nebezpečenstva.

Dvanásť hrobov v kontexte pod kostolom a ohradovým múrom cintorína dovoľuje predpokladať ešte staršiu fázu, resp. existenciu staršej románskej sakrálnej stavby na mieste osady sv. Michala. S predgotickou a gotickou stavebnou fázou kostola spájame asi 40 hrobov. Skelety boli orientované prevažne v smere Z-V, s rukami voľne položenými vedľa tela. Hroby boli bez inventára, iba v jednom prípade mal mužský jedinec pri panvovej časti dva bronzové krúžky z opaska. Pre mladší horizont pochovávaní bola charakteristická nejednotná orientácia s polohou rúk do lona, cez bedrá, a pod. Absolútny datovací prostriedok predstavuje minca z r. 1730, objavená v zásypových vrstvách. Na niektorých skeletoch z neskorobarokového horizontu boli zachované ozdoby z pokrytia hlavy, resp. vlasov.

c) Západné a severné nádvorie Župného domu

Archeologický výskum pokračoval v areáli budovy NR SR aj v r. 2006 (J. Hoššo, J. Šuteková, P. Kmeťová). Na západnom nádvorí bol odkrytý tehlový kanalizačný systém s jednou tehlovou zberňou. Zo zásypov pochádza malý súbor keramiky, datovanej do neskorého stredoveku až novoveku. Kanalizačný systém zrejme patril k objektu kláštora trinitárov (1721), ktorý prebudovali v polovici 19. stor. pre potreby Župného domu. Kostol trinitárov (dnes Kostol sv. Trojice) bol postavený priamo na zvyškoch starého Kostola sv. Michala.

Literatúra

Baxa/Ferus/Musilová 1987 - P. Baxa/V. Ferus/M. Musilová: K počiatkom kamennej architektúry v Bratislave. Slov. Arch. 2, 1987, 417-439.

ZWEI FORSCHUNGSSAISONEN AUF DEN INNENHÖFEN VOM PARLAMENT DER SLOWAKISCHEN REPUBLIK AM ŽUPNÉ NÁMESTIE IN BRATISLAVA Bratislava (Bez. Bratislava I), Teil Altstadt, Župné nám. 12 (Platz), Rettungsgrabung, Kirchenfriedhof, 13.-14. Jh. - Neuzeit; St. Michaelskirche, stein-ziegel Objekte, 16.-18. Jh.; ziegelnes Kanalisationssystem und Behälter. Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Lehrstuhl für Archäologie UK, Bratislava.

a) Ostinnenhof des Župné nám.: In den Sommermonaten des Jahres 2004 wurde Aufgrund einer umfangreichen Rekonstruktion des Komitatshauses eine vorläufige archäologische Grabung auf seinem östlichen Innenhof, bzw. offenem Atrium, von dem Lehrstuhl für Archäologie UK in Bratislava (J. Hoššo, J. Šuteková) durchgeführt. In der nordöstlichen Ecke des Innenhofes wurden sechs historische Bauobjekte, 84 Gräber und Begleitfunde (Spätmittelalter - 20. Jh.) freigelegt.

b) St. Michaelskirche: Das älteste Bauobjekt war die südwestliche Ecke des Schiffes von der St. Michaelskirche, deren polygonales Presbyterium in der Vergangenheit auf der Ostseite der Kirche der Hl. Dreifaltigkeit (Abb. 46) freigelegt gewesen ist. Die Anlage der gotischen Kirche war mit einer steinernen Umfangsmauer umgeben. Beide Objekte gehörten zu der untergegangenen stadtnaher Gemeinde von

St. Michael (*Baxa/Ferus/Musilová 1987, 418*)., die das erste mal in der Urkunde aus dem J. 1307 erwähnt wird. Die zwölf Gräber unter der Kirche und der Umfassungsmauer ermöglichen auch eine ältere Phase anzunehmen, bzw. einen älteren romanischen Sakralbau auf der Stelle der Gemeinde von St. Michael.

c) Westlicher und nördlicher Innenhof des Komitatshauses: Die Grabung wurde in der Anlage des slowakischen Parlaments im J. 2006 fortgesetzt (J. Hoššo, J. Šuteková). Auf dem westlichen Innenhof hat man ein Ziegelkanalisationssystem mit einem Ziegelbehälter freigelegt. Von den Aufschüttungen stammt ein kleiner Keramikkomplex, der ins Spätmittelalter bis Neuzeit datiert wird. Das Kanalisationssystem gehörte wahrscheinlich zum Trinitarier-Kloster (1721), der im 19. Jh. für die Bedürfnisse des Komitatshauses umgebaut worden war.

TRETIA ETAPA VÝSKUMU NA HRADE FIĽAKOVO

Erika Hrašková

F i ľ a k o v o (okr. Lučenec), poloha **H r a d**, sopečná vyvýšenina uprostred mesta, zisťovací výskum, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Mestské múzeum, Fiľakovo. Výskumná dokumentácia: Pamiatkový úrad SR, Bratislava.

Hrad Fiľakovo sa nachádza na sopečnej homoli uprostred mesta. V mesiaci júl 2006 pokračoval výskum hradu, ktorý bol vyvolaný plánovanou obnovou národnej kultúrnej pamiatky. Táto etapa sa zamerala na priestor predbránia vstupnej brány do stredného hradu - zistenie konštrukcie premostenia tejto brány.

Otvorená sonda nadviazala na sondu z r. 2005. Vo východnej časti sondy boli postupne odstránené novoveké navážky (zásyp obsahoval stavebnú suť, keramiku, stavebné kovania, a pod.) až na úroveň začiatku základového muriva objektu brány. V úrovni základového muriva bol odkrytý sekundárne umiestnený hrob dospelého jedinca bez anatomického usporiadania a bez sprievodných nálezov. Ďalej pokračovalo odstraňovanie vrstvy až po základovú škáru vonkajšieho muriva brány. Odkryté murivo bolo vyčistené a pripravené pre stavebno-historický výskum. V západnej časti sondy sme odstránili vrstvy novovekých navážok až po úroveň nadložnej hliny. V tomto priestore sa sledoval prípadný výskyt vonkajšieho muriva tzv. vonkajšej vlčej jamy, resp. piliera na dosadenie padacieho mosta. Výskum bol negatívny.

Z materiálu získaného výskumom pochádzajú početné nálezy úžitkovej keramiky, kachlíc, železných klincov, stavebných kovaní a zvieracích kostí. Objavené boli aj dva fragmenty výzdoby architektonických článkov. Datovanie tohto materiálu je veľmi rôznorodé, od 15. až po 20. stor. Násyp podľa niektorých nálezov (napr. konzervy, porcelán, plast), ktoré sa vyskytli spolu so stredovekou keramikou, vznikol naraz v druhej polovici 20. stor., čomu zodpovedajú aj záznamy o stabilizácii vonkajšieho muriva brány v 80-tych rokoch 20. stor. Tieto zásahy sú viditeľné aj v murive brány. Premostenie tejto brány bolo pravdepodobne riešené tzv. kolískovým mostom s vnútornou vlčou jamou a vonkajšou nástupnou rampou, stopy po konštrukcii ktorej sa v premodelovanom teréne nezachovali.

DRITTE ETAPPE DER GRABUNG AUF DER BURG FIĽAKOVO. Fiľakovo (Bez. Lučenec), Burg, vulkanische Anhöhe inmitten der Stadt, Probegrabung, Mittelalter, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Stadtmuseum, Fiľakovo. Grabungsdokumentation: Denkmalamt der Slowakischen Republik, Bratislava. Im Juli 2006 wurde die dritte Etappe der Grabung, die sich auf die Feststellung des Brückenvorfeldes vom Eintrittstor in die mittlere Burg konzentrierte, fortgesetzt. Beseitigt wurde eine Aufschüttung, die Material aus dem 15. bis 2. Hälfte des 20. Jh.s enthielt. Im Bereich vor dem Tor war sekundär ein Grab des erwachsenen Individuums ohne anatomische Anordnung und Begleitfunde gelegt. Aufgrund der Grabungsergebnisse wurde die Überbrückung des Tores wahrscheinlich als sog. Wiegebrücke mit einer Wolfgrube und Eintrittsrampe komponiert.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V PREŠOVE

Rastislav Hreha

P r e š o v (okr. Prešov), **H y p e r m a r k e t T e s c o**, sídlisko, neolit, bukovohorská kultúra; stredovek, 12.-13. stor. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Archeologický výskum bol vyvolaný výstavbou Hypermarketu Tesco Prešov, ktorý realizoval AÚ SAV - VPS Košice. Na základe prieskumu výkopových prác sme získali prvé nálezy pravekého osídlenia v tejto polohe - zlomky keramiky a niekoľko kusov mazanice z neolitu.

Skúmaná lokalita sa nachádza na Volgogradskej ul. na Sídlišku III. Išlo z väčšej časti o nezastavanú a nevyužitú plochu, priamo pod židovským cintorínom. Geograficky je plocha situovaná na pravej terase Torysy, na úpätí svahu kopca, výbežku Kráľovej hory, s východným sklonom. Z južnej strany obteká výbežok kopca malý bezmenný potok. Sledovaná stavba sa nachádza v nadm. v. 250-252 m n.m. Terénne práce prebiehali v júli 2006.

Pri výkopových prácach sa na viacerých miestach stavby zistilo narušenie sídliskovej vrstvy z neolitu. Vrstvu sa podarilo identifikovať pri hlbších výkopoch, v hĺbke približne viac ako 2 m. Identifikovaná neolitická kultúrna vrstva obsahovala drobné kúsky mazanice a našlo sa aj niekoľko zlomkov keramiky. Podľa charakteru vrstvy možno s veľkou pravdepodobnosťou predpokladať, že ide o splavenú sídliskovú vrstvu z lokality, ktorá sa nachádza na vrchole kopca.

V západnej časti plochy staveniska prechádza terasa Torysy do spomínaného svahu Kráľovej hory. Práve v tejto časti sa rozbehol záchranný archeologický výskum. Vrstvu sa podarilo identifikovať pri hlbších výkopoch, v hĺbke približne viac ako 2 m. Výskum sa uskutočnil na ploche s rozmermi asi 15x30 m, t. j. na ploche dohodnutej so zhotoviteľom.

Na ploche predmetnej stavby sa podarilo zachytiť splavenú kultúrnu vrstvu z neolitu, patriacu bukovohorskej kultúre. Na časti plochy staveniska, ktorá bola určená pre výskum, sa niekoľkými rezmi zdokumentovala časť porušenej vrstvy. Na tejto zčasti preskúmanej ploche sa získal nepočítaný archeologický materiál. Sporadicky nachádzané zlomky črepov sa vyznačujú typickou výzdobou bukovohorskej kultúry. Sú zdobené rytým ornamentom vyplneným charakteristickou bielou inkrustáciou. Podarilo sa tiež nájsť polovicu diskovitého mlatu zo zelenkastej horniny (zatiaľ bližšie neurčenej). Okrem ojedinelých keramických nálezov sa v hojnom počte vyskytovali väčšie či menšie kusy mazanice. Mimo skúmanej plochy sa priebeh tejto vrstvy potvrdil aj na iných miestach v rámci staveniska.

Keďže vrstva siahala do veľkej hĺbky, nebolo možné pokračovať so znižovaním, a teda aj jej ďalším skúmaním. Účelom hlbšieho výkopu na jednom mieste bolo tiež overenie skutočnosti, že sa pod ňou nenachádzajú zahĺbené objekty. Táto skutočnosť sa nepotvrdila.

Odhladnuc od spomínanej plochy, ktorá sa skúmala, sa získal tiež keramický materiál z 12.-13. stor. Pri prieskume sa na svahu nad skúmanou plochou podarilo zozbierať niekoľko črepov. Nachádzali sa na povrchu upravovanej plochy pod stožiarimi, pričom je pravdepodobné, že sem boli sekundárne dopravené spolu so zeminou.

Skúmaná kultúrna vrstva je pravdepodobne splavená soliflukciou z evidovanej lokality z neolitu a stredoveku, ktorá je situovaná na vrchole kopca - jedného z výbežkov Kráľovej hory (Vizdal 1990).

L i t e r a t ú r a

Vizdal 1990 - M. Vizdal: Prieskum výšinných polôh v extraviláne Prešova. AVANS 1990, 1992, 102, 103.

RETTUNGSGRABUNG IN PREŠOV. Prešov (Bez. Prešov), Hypermarket Tesco, Siedlung, Neolithikum, Bükk-Kultur; Mittelalter, 12.-13. Jh. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der slowakischen Akademie der Wissenschaften - Arbeitsstelle Košice. Bei den Aushubarbeiten beim Bau des Hypermarkets wurde auf mehreren Stellen Beschädigung der neolithischen Siedlungsschicht festgestellt. Die Schicht konnte bei tieferen Aushüben, in der Tiefe von etwa mehr als 2 m, identifiziert werden. Die Grabung fand auf einer Fläche von etwa 15x30 m statt. Aus diesem Teil der Untersuchungsfläche wurde geringe Menge von archäologischem Material - Scherben mit typischer Bükk-Kultur-Verzierung - gewonnen. Außer seltenen keramischen Funden sind in ziemlicher Anzahl größere oder kleinere Lehmewurfstücke vorgekommen. Bei der Begehung des Abhangs über der Untersuchungsfläche ist ebenfalls keramisches Material aus dem 12.-13. Jh. zutage gekommen. Die Scherben befanden sich auf der zugerichteten Oberfläche, wobei es wahrscheinlich ist, dass sie her zusammen mit der Erde aufgetragen wurden. Die untersuchte Kulturschicht ist wahrscheinlich mit der Fließerde aus der erfassten neolithischen und mittelalterlichen Fundstelle, die sich auf dem Berggipfel eines der Ausläufer von Kráľova hora befindet, ausgeschlämmt worden (Vizdal 1990).

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM NA STAVBE DIAĽNICE D1 SVINIA - PREŠOV

Rastislav Hreha - Lucia Luščíková - Mário Bielich

Výskum bol vyvolaný výstavbou diaľnice D1 Svinia - Prešov západ, ktorý realizoval Archeologický ústav SAV - VPS Košice. Na základe povrchovej prospekcie v priestore budúcej cesty sme identifikovali archeologické objekty na troch rôznych polohách. Všetky tri lokality mali ťažisko osídlenia v neolite. Prvé dve lokality sa nachádzajú v katastri obce Župčany a jedno nálezisko spadá do katastrálneho územia obce Svinia. Terénne práce prebiehali v mesiacoch apríl-máj 2006.

1. Župčany (okr. Prešov)

a) poloha Nadhradskou I, južne od obce na ľavej strane cesty z Prešova do Popradu, v polohe miestnymi občanmi nazývanej aj Za hostincom. Sídliisko sa nachádza na svahu malého kopca s východnou expozíciou, ktorý prechádza do inundácie bezmenného potoka. Leží na ľavej terase tohto potoka, v nadm. v. 304-307 m. Na tomto úseku bola preskúmaná prvá skupina 16 objektov, označených ako Plocha I. Išlo výlučne o nálezy z mladšej doby kamennej. Západne, približne 20 m od prvej skupiny, boli preskúmané ďalšie dva objekty z neolitu. Plochu sme označili ako Plocha II, ktorá sa nachádzala takmer na vrchole spomínaného malého kopca. V línii prístupovej cesty sa pri sondovaní zistili ďalšie štyri objekty z doby bronzovej. V úseku od Plochy II po Plochu III (približne 30 m) sa pri zvažovaní svahu do inundácie potoka, prakticky až do jeho koryta, zistila kultúrna vrstva z neolitu (bukovohorská kultúra) a doby bronzovej. Kultúrna vrstva bola porušená výkopom ryhy.

b) poloha Nadhradskou II, asi 300 m západne od prvej lokality, v polohe s miestnym názvom Bartokerc. Nálezisko je situované na temene kopca, v nadm. v. 345-347 m. Preskúmalo sa tu spolu šesť zahĺbených objektov. Dva objekty boli zaradené do neolitu, tri objekty do doby bronzovej a jeden objekt bol na základe keramiky datovaný do 2. pol. 12. až prvá polovica 13. stor.

2. Svinia (okr. Prešov), poloha Stredné hony

Tretia skúmaná lokalita sa nachádzala na inom úseku stavby, v okolí km 91, v katastrálnom území obce Svinia. Nálezisko sa rozkladá na temene kopca s nadm. v. 352-362 m. Z archeologického pohľadu ide o výhodnú polohu, keďže kopec obteká z východnej strany potok Malá Svinka a z južnej strany Veľká Svinka. Na kopci sa podarilo preskúmať spolu sedem objektov. Tri z nich boli na základe keramického materiálu zaradené do neolitu, ďalšie štyri objekty neobsahovali žiaden materiál a ich zaradenie do neolitu je otáznе.

Záchranný výskum sa sústredil na plochu trasy plánovanej stavby, v rámci jej ochranného pásma. Je pravdepodobné, že nami preskúmané objekty tvorili súčasť väčších sídliskových jednotiek. Z nich sa nám podarilo preskúmať len tie, ktoré boli bezprostredne ohrozené výstavbou diaľnice.

Na všetkých troch polohách sa nám podarilo preskúmať spolu 35 sídliskových objektov. Deväť zahĺbených objektov sme na základe materiálu zaradili do neolitu, sedem do doby bronzovej, jeden objekt je datovaný do druhej polovice 12. až prvej polovice 13. stor. a štyri objekty nie sú časovo zaraditeľné.

Na prvej polohe Župčany (Nadhradskou I) sa preskúmalo spolu dvadsaťdva sídliskových objektov, ktoré predbežne interpretujeme ako bežné sídliskové jamy bližšie neurčeného významu.

V polohe Župčany (Nadhradskou II) sme preskúmali spolu šesť ďalších zahĺbených sídliskových objektov neznámej funkcie.

V katastri obce Svinia sme na polohe Stredné hony preskúmali spolu sedem objektov, avšak len tri z nich (1/06, 2/06 a 4/06) obsahovali archeologický materiál. V porovnaní s obsahom objektov na predchádzajúcich lokalitách boli tieto veľmi chudobné. Obsahovali len niekoľko zlomkov keramiky z neolitu.

Doteraz sa preskúmala len časť plánovanej trasy cesty, pričom predpokladáme, že aj úsek Malý Šariš - Prešov bude z archeologického hľadiska nemenej zaujímavý ako tento.

RETTUNGSGRABUNG AUF DEM BAU DER AUTOBAHN D1 SVINIA - PREŠOV. Aufgrund der Prospektion im Bereich der zukünftigen Straße haben wir archäologische Fundstellen in drei verschiedenen Fluren identifiziert.

1. Župčany (Bez. Prešov): a) Flur Nadhradskou I. Auf diesem Abschnitt war die erste Gruppe mit 16 Objekten, bezeichnet als Fläche I, untersucht. Es handelte sich ausschließlich um Funde der jüngeren Steinzeit. Westlich, ungefähr 20 m von der ersten Gruppe entfernt, wurden zwei weitere neolithische Objekte untersucht. Die Fläche haben wir als Fläche II bezeichnet. Sie befand sich fast auf dem Gipfel von dem erwähnten kleinen Berg. In der Linie der Zugangsstraße wurden bei der Grabung vier weitere diesmal bronzzeitliche Objekte gefunden. Im Abschnitt von der Fläche II bis Fläche III (un-

gefahr 30 m) hat man bei der Hangsenkung zur Inundation des Bachs, praktisch bis zu seinem Bett, eine neolithische (Bükk-Kultur) und bronzezeitliche Kulturschicht festgestellt.

b) Flur Nad hradskou II. Etwa 300 m westlich der ersten Fundstelle wurden insgesamt sechs eingetiefte Objekte untersucht. Zwei stammten aus Neolithikum, drei aus der Bronzezeit und ein war aufgrund der Keramik in die 2. Hälfte des 12. bis 1. Hälfte des 13. Jh.s datiert.

2. Svinia (Bez. Prešov), Flur Stredné hony. Die dritte untersuchte Fundstelle befand sich auf einem anderen Bauabschnitt, im Gemeindegebiet von Svinia. Auf dem Berg ist es gelungen insgesamt sieben Objekte zu untersuchen. Drei von ihnen wurden aufgrund des keramischen Materials ins Neolithikum eingegliedert, weitere vier Objekte enthielten kein Material und ihre Bestimmung war deswegen nicht möglich.

Bis jetzt hat man nur einen Teil der geplanten Straße untersucht, wobei wir annehmen, dass auch der Abschnitt Malý Šariš - Prešov aus dem archäologischen Sichtpunkt nicht weniger interessant wird als dieser.

PRÍRASTKY MINCÍ V ARCHEOLOGICKOM ÚSTAVE SAV V ROKU 2006

Ján Hunka - Eva Kolníková

1. Aleksiince (okr. Nitra), poloha Gecovské, zber D. Kokavec.

Rím, Alexander Severus, neurč. mincovňa, denár, 222-235. 19 mm; 1,72 g. RIC 133 (9129).

Rím, Aurelianus?, neurč. mincovňa, antoninianus (polovica), 270-275. 19,8 mm; 1,838 g. RIC ? (9130).

2. Bojná (okr. Topoľčany), zber K. Pieta.

Rím, Constantinus I.?, Rím, follis, 321? 13x16 mm; 0,756 g. RIC 232 (9131).

3. Hybe (okr. Liptovský Mikuláš), poloha Kostol Všetkých svätých, náhodný nález, poklad mincí ukrytý 1709, nálezca P. Erhardt, zachránili ho M. Furman a M. Soják (9133-9335; *Hunka/Soják v tlači*).

Uhorsko, Leopold I. (1657-1705), Baia-Mare, pätnásťgrajciar, 1678 (1), trojgrajciar, 1698 (1); Bratislava, pätnásťgrajciar, 1675 (1); Kremnica, pätnásťgrajciar, 1661 (2), 1662 (1), 1664 (3), 1665 (1), 1676 (2), 1678 (2), 1679 (1), 1680 (1), 1681 (3), 1684 (1), 1685 (1), 1686 (2), 1687 (2), 1688 (2), 1689 (1), 1690 (3), 1691 (2), 1692 (2), 1693 (1), 1696 (1); šesťgrajciar, 1667 (1), 1668 (1), 1669 (4), 1670 (2), 1671 (6), 1672 (5), 1673 (3), 1674 (1), 1682 (30); poltúra, 1699 (1), 1701 (1); Jozef I. (1705-1711), Kremnica, poltúra, 1709 (1).

Morava, arcibiskupstvo Olomouc, Karol II. Lichtensteinský (1664-1695), Kroměříž, šesťgrajciar, 1665 (1).

Dolné Rakúsko, Leopold I., Viedeň, pätnásťgrajciar, 1661 (2), 1662 (3), 1663 (4), 1664 (7), 1674 (1), 1675 (1), 1693 (1), 1694 (1), 1695 (3), 1696 (1); šesťgrajciar, 1661 (1), 1664 (1), 1674 (1), 1676 (2), 1677 (2), 1678 (1), 1679 (3), 1681 (1), 1682 (2), 1683 (1), 1685 (2), 1686 (2), 1689 (5), 1690 (3).

Korutánsko, Leopold I., St. Veit, pätnásťgrajciar, 1693 (1), 1694 (1), 1695 (1); šesťgrajciar, 1674 (1), 1683 (1).

Štajersko, Leopold I., Štajerský Hradec, pätnásťgrajciar, 1680 (1), 1695 (1); šesťgrajciar, 1670 (1), 1673 (1), 1676 (1), 1684 (1), 1689 (1), 1691 (1).

Tirolsko, Žigmund František (1662-1665), Hall, pätnásťgrajciar, 1664 (1); Leopold I., Hall, šesťgrajciar, 1694 (1).

Brandenburgsko-Ansbach, Ján Fridrich (1667-1686), Ansbach, 1/6-toliara, 1678 (1).

Nemecko, Ľudovít Gustáv Hohenlohe-Waldenburg (1635-1697), Mainz, pätnásťgrajciar, 1685 (2); neznáma mincovňa, pätnásťgrajciar, 1685 (1).

Poľsko, Ján II. Kazimír (1648-1668), Kraków, šesťgroš, 1666 (1), 1667 (1); Ján III. Sobieski (1674-1696), Kraków, šesťgroš, 1683 (1).

Sliezsko, Leopold I., Brzeg, pätnásťgrajciar 1694 (2); Opole, šesťgrajciar, 1683 (1); Wrocław, pätnásťgrajciar, 1661 (1), 1662 (1), 1663 (1), 1664 (1), 1674 (1), 1693 (1), 1694 (5); šesťgrajciar, 1665 (3), 1673 (2), 1674 (2), 1675 (1), 1680 (1), 1686 (1), 1687 (1).

Sliezsko, Lehnica-Brzeg-Volava, Juraj III. (1654-1664), Brzeg, pätnásťgrajciar, 1662 (1), 1664 (1); Ľudovít IV. (1654-1663), Brzeg, pätnásťgrajciar, 1660 (1), 1663 (1); Kristián (1664-1672), Brzeg, pätnásťgrajciar, 1664 (2), šesťgrajciar, 1665 (1). Württemberg-Oleśnica, Sylvius Fridrich (1664-1697), Oleśnica, šesťgrajciar, 1674 (3).

4. Chotín (okr. Komárno), poloha Horné konopište, zber I. Žundálek.

Rím, Herennia Etruscilla?, Rím, antoninianus?, 249? 18,3 mm; 2,366 g. RIC ? (9116).

- Rím, Aurelianus, Siscia?, antoninianus, 270-275. 23,8 mm; 2,112 g. RIC 226? (9111).
Rím, Constantinus I., Heraclea, follis, 324? 18,4 mm; 2,319 g. RIC 56 (9112).
Rím, Constans, neurč. mincovňa, malý bronz, 333-350. 11,6 mm; 0,989 g. RIC? (9110).
Rím, Constantius II., Heraclea, centenionalis, 351-354. 18,4 mm; 1,795 g. LRBC 1999 (9132).
Rím, Constantius II.?, Nicomedia, follis, 337-341? 11 mm; 1,356 g. LRBC ? (9114).
Rím, Valentinianus I., Siscia?, centenionalis, 367-375. 16,6 mm; 1,829 g. LRBC 1327 (9115).
Rím, Valentinianus I.?, neurč. mincovňa, centenionalis, 364-375. 16,4 mm; 2,452 g. LRBC? (9113).
 5. I ž a (okr. Komárno), poloha Leányvár, rímsky tábor, výskum J. Rajtár, J. Beljak.
Rím, Faustina I., Rím, denár, 141-161. 11,8 mm; 2,576 g. RIC 374 (9117).
Rím, Septimius Severus, Rím, denár, 193-211. 12,9 mm; 2,512 g. RIC 321 (9118); denár, 201. 20 mm; 3,314 g. RIC 265 (9123).
Rím, Gallienus, Rím?, antoninianus, 265. 18,2 mm; 0,742 g. RIC 287? (9122).
Rím, Aurelianus, Siscia, antoninianus, 270-275. 22 mm; 3,640 g. RIC 244 (9121).
Rím, Diocletianus, Lugdunum, antoninianus, 290-291. 21,6 mm; 1,940 g. RIC 31 (9119).
Rím, Constantinus I. pre mesto Rím, Siscia, follis, 334-335. 7,3 mm; 2,5 g. RIC 240 (9120).
Rím, Constantius II., Siscia, follis, 341-346. 15,3 mm; 1,467 g. LRBC 790 (9126); mincovňa Rím?, centenionalis, 352-354?. 19,2 mm; 2,505 g. LRBC 670? (9124).
Rím, tri neurčiteľné mince. 17 mm; 2,27 g (9125). 22,5 mm; 3,176 g (9127). 30 mm; 8,666 g (9128); šesť drobných bronzových zlomkov neurčiteľných mincí.
 6. N i t r a (okr. Nitra-Staré mesto), poloha Mostná ul.
 6a) poloha Parcela 136/05, výskum G. Březinová (*Březinová rok*).
Uhorsko, Žigmund Luxemburský (1387-1437), Kremnica, quating, 1430-1437. 13 mm; 0,214 g. Huszár 1979, č. 586 (9099); neurč. mincovňa, quating, 1430-1437. Meď. 13 mm; 0,215 g. Huszár 1979, č. 586 (9098). Falzum quatingu, 1430-1437. Meď. 12 mm; 0,196 g. Huszár 1979, č. 586 (9100); Ladislav V. Pohrobok (1453-1457), Kremnica, denár, 1441. Meď. 15 mm; 0,332 g. Huszár 1979, č. 645 (9101); Uhorsko, Ľudovít II. (1516-1526), Košice, denár, 1522. 17 mm; 0,289 g. Huszár 1979, č. 846 (9102); František II. Rákoczi (1703-1711), Kremnica, poltúra, 1704. 22 mm; 2,88 g. Huszár 1979, č. 1549 (9103).
 Napodobenina friesachského fenigu, neurč. mincovňa, okolo 1200. 16x16 mm; 0,33 g. Koch 1994, tab. 70, č. C u 1 - E 53/55 (9106).
Rakúsko-Uhorsko, František I.-II. (1792-1835), neurč. mincovňa, grajciar, 1800. 23 mm; 2,979 g (9107).
Bavorsko, Ľudovít IX. (1450-1479), Oetting, fenig, 1450-1460 (2). 13x14 mm; 0,179 g. 15x15 mm; 0,344 g. Radoměský 1976, 154, č. 70 (9104-9105).
 6b) poloha Pozemok p. Zlámala, výskum M. Samuel (*Samuel rok*).
Uhorsko, Ladislav V. Pohrobok (1453-1457), Kremnica, denár, 1441. Meď. 15 mm; 0,448 g. Huszár 1979, č. 645 (9336); denár, 1440-1441. 14 mm; 0,372 g. Huszár 1979, č. 646 (9337); neurč. mincovňa, denár, 1442-1444 al. 1446. 16 mm, minca je zničená, nevážená. Huszár 1979, č. 650 al. 652 (9340).
Rakúsko-Uhorsko, František I.-II. (1792-1835), neurč. mincovňa, grajciar, 1800. 23 mm; 2,597 g (9338).
Horné Falcko - Neuburg, Ján Hornofalcký (1404-1448), Amberg, fenig, 1404-1448. 14 x 14 mm; 0,371 g. Radoměský 1976, 163, č. 3 (9339).
 7. Z á v o d (okr. Malacky), vojenský tábor, zber K. Elschek.
Rím, Vespasianus, Rím, denár, 69-71. 27,6 mm; 2,343 g. RIC 10 (9109).
Rím, Gallienus?, neurč. mincovňa, antoninianus, 253-268. 19,2 mm; 1,608 g. RIC ? (9108).

L i t e r á t ú r a

- Březinová 2008* - G. Březinová: Pokračovanie záchranných výskumov na Mostnej ulici v Nitre. AVANS 2006, 2008, 27, 28.
Hunka/Soják 2006 - J. Hunka/M. Soják: Druhý poklad novovekých mincí z Hýb. *Štud. Zvesti AÚ SAV* 40, 141-154.
Huszár 1979 - L. Huszár: Münzkatalog Ungarn von 1000 bis Heute. München 1979.
Koch 1994 - B. Koch: Corpus nummorum Austriacorum. I. Mittelater. Wien 1994.
LRBC - R. A. G. Carson/J. P. C. Kent: Late Roman Bronze Coinage. London 1960.
Radoměský 1976 - P. Radoměský: Nález mincí z 15. století v Králově Dvoře u Berouna. Praha 1976.
RIC - H. Mattingly/E. A. Sydenham et al.: The Roman Imperial Coinage. 1-9. London 1923-1967.
Samuel 2008 - M. Samuel: Další záchranný výskum na Mostnej ulici v Nitre. AVANS 2006, 2008, 138-142.

MÜNZENZUWACHS IM ARCHÄOLOGISCHEN INSTITUT SAW IM JAHR 2006. Im J. 2006 hat das Archäologische Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften während seiner Forschungsaktivitäten 243 antike und neuzeitliche Münzen gewonnen. 25 von ihnen stammen aus der Römerzeit. Sie wurden auf germanischen Siedlungen (Alešince, Chotín), in Militärlagern (Iža, Závod) entdeckt, eine war ein Zufallsfund (Bojná). Bedeutend sind auch Münzen entdeckt bei den Grabungen auf zwei Parzellen auf der Mostná Strasse in Nitra (15 Stück), wie auch der Schatz mit 203 Zahlungsmittelstücken aus der Zeit der Regierung von Leopold I. aus Hybe. Dieser Fund war während des Kurutzer Aufstands von Franz II. Rakozy im J. 1709 versteckt.

ENEOLITICKÉ SÍDLISKOVÉ NÁLEZY Z LEVÍC

Ivan Čeben - Mário Bielich

Príspevok vznikol v rámci grantového projektu 2/6121/27 agentúry VEGA.

Levice (okr. Levice), poloha Výmenky, výskum, eneolit, badenská kultúra, stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Výskum sa uskutočnil tesne pred začiatkom a v priebehu zemných prác pri výstavbe areálu betónárne, ktorú bude prevádzkovať Holcim (Slovensko) a.s. Rohožník. Terénny výskum sa realizoval iba na tej ploche, ktorá bola určená k vybudovaniu novej betónárne, t.j. v priestore jednotlivých stavebných objektov. Podstatná časť areálu bola v predchádzajúcom období zastavaná a využívaná ako betónáreň Pozemných stavieb, závod Levice. Hranice areálu sa nezhodovali so skúmanou plochou. Súčasný zemný a stavebný zásahy do terénu boli realizované vo východnej časti bývalého areálu. V smere SZ-JV vymedzovala priestor cesta III. triedy, ktorá je aj JZ prízajdom do Levíc. V južnej i západnej časti je plocha ohraničená plotom, ktorý zároveň vymedzuje aj samotnú parcelu. V SZ časti ide hranica sledovaného pozemku pozdĺž ochrannej hrádze potoka Podlužianka.

Sledované nálezisko sa nachádza v južnej časti katastrálneho územia Levíc, v polohe Výmenky. Ide o rovinatý terén, ktorý je v západnej časti zmienennej polohy na viacerých miestach viditeľne vyvýšený. Nálezisko je situované na pravobreží riečky Podlužianka. Počas výskumu sme preskúmali celkovo šesťnásť sídliskových objektov, pričom iba päť z nich obsahovalo keramický datovateľný materiál. Ostatné objekty poskytli iba malé zlomky mazanice a zvyšky zvieracích kostí. Prevažne ide o jamy oválneho až kruhovitého pôdorysu, ktoré boli zahĺbené do podlažia až po štrkové podlažie. Výplň tvorila kompaktná zemina čiernohnedej farby. Miestami sa vyskytli tenké vrstvy mazanice. Obrysy sa výraznejšie rysovali až po prehĺbení vrstvy na úroveň sprašovo-piesčitého podlažia. Na dvoch miestach sa zachytila i kultúrna vrstva hrubá do 25 cm, v ktorej sa nachádzal črepový materiál. Kultúrna vrstva mala obdobnú štruktúru i sfarbenie, ako sme mohli sledovať pri výplni objektov. Odkryté jamy môžeme na základe keramického inventára zaradiť do klasického stupňa badenskej kultúry.

Povrchovým zberom a z kultúrnej vrstvy sa podarilo zachytiť ojedinelé nálezy stredovekej keramiky. Na odhumusovanej ploche ani vo vykopaných základových ryhách sa však nepodarilo preskúmať nijaký stredoveký objekt.

Opis nálezov (výber)

Objekt 1

1. Fragment horného okraja nádoby, hlina s obsahom minerálnych štruktúr, výzdobu tvoria plastické výčnelky pod okrajom nádoby, povrch zvnútra hladný, zvonka drsný, farba zvnútra čierna, zvonka tmavohnedá; hr. 8-10 mm (obr. 43: 4).

2. Fragment z tela amforovitej nádoby, hlina bez minerálnych štruktúr, výzdobu tvoria jemné vertikálne žliabky, povrch zvnútra i zvonka zdrsnený, farba čierna; hr. 4 mm (obr. 43: 9).

Objekt 3

1. Fragment z tela nádoby, hlina s malým množstvom minerálnych štruktúr, výzdobu tvoria horizontálne a šikmé línie usporiadané do tvaru trojuholníkov s bodkami na koncoch línií, povrch zvnútra a zvonka hladný, farba čierna; hr. 7 mm (obr. 43: 5).

2. Fragment okraja väčšej nádoby, hlina s väčším množstvom minerálnych štruktúr, výzdobu tvoria výrazné plastické výčnelky pod okrajom, povrch zvnútra hladný, zvonka drsný, farba zvnútra čierna, zvonka bledohnedá; hr. 10 mm (obr. 43: 8).

3. Fragment z tela nádoby, hlina s malým množstvom minerálnych štruktúr, výzdobu tvoria dva horizontálne usporiadané rady bodiek, povrch zvnútra i zvonka jemne zdrsnený, farba čierna; hr. 5 mm (obr. 43: 3).

Objekt 10

1. Fragment okraja nádoby, hlina s menším obsahom minerálnych štruktúr, zdobený pod okrajom plastickou lištou, povrch zvnútra hladný, zvonka drsný, farba sivá; hr. 14 mm (obr. 43: 8).

2. Okrajový črep menšej nádoby, hlina bez minerálnych štruktúr, výzdobu tvorí plastická lišta, povrch hladný zvonku i zvnútra, farba sivá; hr. 4 mm (obr. 43: 6).

Objekt 14

1. Okrajový črep z veľkej zásobnej nádoby, hlina s veľkým obsahom minerálnych štruktúr, zdobený pod okrajom plastickou lištou, povrch zvnútra hladný, zvonka drsný, farba sivohnedá; hr. 13 mm (obr. 43: 13).

2. Okrajový črep nádoby, hlina s obsahom minerálnych prímies, zdobený dvoma plastickými výčnelkami pod okrajom, povrch zvonka drsný, zvnútra hladný, farba čierna; hr. 7 mm (obr. 43: 10).

3. Fragment menšej nádoby, hlina s malým obsahom minerálnych štruktúr, povrch zvonka i zvnútra hladný, farba zvonka hnedá a zvnútra čierno-hnedá; pr. ústia 130 mm, hr. 4 mm (obr. 43: 14).

Objekt 15

1. Fragment okraja nádoby, hlina s malým obsahom minerálnych štruktúr, výzdobu tvorí dvojité horizontálny rad vrypov, povrch zvonka i zvnútra hladný, farba zvnútra čierna a zvonka hnedá; hr. 5 mm (obr. 43: 11).

2. Fragment z pliec veľkej zásobnej nádoby, hlina s menším obsahom minerálnych štruktúr, výzdobu tvoria horizontálne, vertikálne a šikmé žliabky, povrch zvonku i zvnútra hladný, farba oranžová; hr. 17 mm.

Zber

1. Fragment okraja a hrdla veľkej zásobnej nádoby s presekávaným ústím, hlina s väčším množstvom minerálnych štruktúr, povrch zvnútra i zvonka drsný, farba oranžová; hr. 20 mm (obr. 43: 15).

2. Fragment z hrdla misovitej nádoby, výzdobu tvoria jazykovité výčnelky na okrajoch a šikmá rytá výzdoba, hlina s malým množstvom minerálnych štruktúr, povrch hladný, farba čierna; hr. 9 mm (obr. 43: 7).

3. Fragment z tela nádoby, hlina s väčším množstvom minerálnych štruktúr, výzdobu na pleciach nádoby tvorí rytá vlnovka vyhotovená jednohrotým nástrojom, povrch jemne drsný, farba hnedá; hr. 10 mm (obr. 43: 1).

4. Fragment z hrdla hrncovitej nádoby, hlina s minerálnymi štruktúrami, výzdobu tvorí obežná vlnovka umiestnená na pleciach nádoby vyhotovená jednohrotým nástrojom, povrch drsný, farba čierna; hr. 7 mm.

Na základe zistených situácií na lokalite, najmä šesťnástich sídliskových objektov, môžeme konštatovať, že sa zachytila malá časť sídliskového areálu badenskej kultúry z obdobia eneolitu. Z vrstvy pochádzajú aj dva črepy z obdobia vrcholného stredoveku. Na základe ich výskytu nie je možné jednoznačnejší stanoviť, či v tomto prípade ide o doklad existencie osady situovanej na pravom brehu potoka, alebo ide iba o ojedinelý nález keramiky.

ÄNEOLITHISCHE SIEDLUNGSFUNDE AUS LEVICE. Levice (Bez. Levice), Flur Výmenky, Grabung, Äneolithikum, Baden-Kultur, Mittelalter. Aufbewahrung der Funde: Archäologische Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra. Die Fundstelle ist auf dem rechten Ufer des Flusses Podlužianka situiert. Während der Grabung wurden insgesamt sechzehn Siedlungsobjekten untersucht, wobei nur fünf von ihnen keramisches datierbares Material enthielten. Weitere Objekte enthielten nur kleine Lehmewurffragmente und Tierknochenreste. Es geht überwiegend um Gruben mit ovalem bis kreisförmigem Grundriss. Auf zwei Stellen wurde eine bis 25cm breite Kulturschicht mit Scherbenmaterial erfasst. Die freigelegten Gruben können wir Aufgrund des keramischen Inventars in die klassische Stufe der Baden-Kultur eingliedern (Abb. 43). Durch die Geländebegehung und aus der Kulturschicht ist es gelungen seltene Funde der mittelalterlichen Keramik festzustellen. Auf der Fläche mit beseitigter Ackerkrumme, wie auch in den ausgegrabenen Gründungsfugen, wurde dennoch kein mittelalterliches Objekt untersucht.

VÝSKUM V PRIESTORE BRATISLAVSKEJ VODNEJ PRIEKOPY

Ivan Cheben - Mário Bielich

Príspevok vznikol v rámci grantového projektu 2/6121/27 agentúry VEGA.

Bratislava - Staré Mesto (okr. Bratislava I), Michalská brána, vodná priekopa, neskorý stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV Nitra.

Popri neustále rastúcom počte stavieb budovaných na území bratislavského Starého Mesta sa oprávnené čoraz naliehajúšie do popredia dostáva záujem realizovať podrobný archeologický, a s ním i historicko-architektonický, výskum niekdajšej zástavby a zachovaných zvyškov starších sídelných horizontov v dostatočnom časovom predstihu. Možnosti uskutočniť komplexný archeologický výskum ešte

pred zemnými prácami súvisiacimi so samotnou stavbou je zatiaľ skôr výnimkou, takže získané poznatky z archeologického výskumu v priebehu stavebných prác sú často iba torzom z možného množstva získateľných informácií. Začiatkom roka 2006 prebiehal záchranný archeologický výskum na troch stavebných objektoch „Úprava vodnej priekopy na pešiu zónu. Revitalizácia čítárne Červený rak. Vodovod a kanalizácia.“ Počas sledovania zemných prác sa zachytilo a zdokumentovalo niekoľko archeologických situácií. Samotné stavebné práce pozostávali z rekonštrukcie vodovodu DN 150 v dĺžke 40 m v starej trase michalského mostu, areálového vodovodu DN 80 v dĺžke 175 m (z toho 60 m v starej trase) a rekonštrukcie kanalizácie DN 500, 400 i 300 v dĺžke 217 m, pričom 60 m bolo uložených v starej trase.

Ryhou pre vodovod i kanalizáciu v priestore severne od mostového oblúku bol čiastočne zachytený a porušený objekt 1. Ide o časť pôvodnej barokovej kanalizácie, ktorá bola už predtým v hornej časti porušená pravdepodobne zemnými alebo stavebnými prácami. Teleso kanalizácie malo ploché dno i bočné steny, zachovaná výška 92 cm, vybudované z tehál. Celková šírka kanála bola 200 cm, pričom vnútorná svetelnosť bola 110 cm. V celej dĺžke výkopu ryhy pre uloženie nového potrubia sa recentné vrstvy sledovali v línii porušenia barokového kanála.

Vo vyhlbenej ryhe vedenej južne od mostového oblúku pozdĺž budovy, vo vzdialenosti 220 cm, sa zachytil objekt 2, situovaný v hĺbke 10 cm pod úrovňou súčasného terénu. Ide o kamenný múr, vybudovaný z rôzne veľkých lomových kameňov, orientovaný v smere V-Z. Po začistení koruny sa zistilo, že jeho celková dĺžka dosahuje 180 cm. Jeho maximálna šírka bola 60 cm a úroveň zapustenia sa zistila v hĺbke 200 cm od úrovne súčasného terénu. Murivo sa začistilo, z bezpečnostných dôvodov, iba v ryhe širokej 80 cm. Napojenie, resp. spojitost s iným múrom sa nedoložila.

Severnejšie, vo vzdialenosti zhruba 300 cm od kamenného múru, sa zachytila časť objektu 3. Po začistení obnaženej časti sa zistilo, že ide o vápennú jamu obdĺžnikového tvaru s rozmermi 190x120x70 cm. Dno jamy bolo vyložené drevenými doskami a obvodová časť bola vybudovaná z tehál, pričom sa zachovali najmenej tri rady. Jama obsahovala zvyšky haseného vápna a novovekú keramiky, ktorá pozostávala: 1. fragment okraja misovitej nádoby z jemne plavenej hlíny, oxidačný výpal, hrúbka črepu 6 mm (obr. 44: 1); 2. fragment okraja s uchom, zelená glazúra, z jemne plavenej hlíny, oxidačný výpal, hrúbka črepu 8-10 mm (obr. 44: 2); 3. pokrievka z jemne plavenej hlíny, redukčný výpal, hrúbka črepu 4 mm (obr. 44: 3); 4. dno nádoby z jemne plavenej hlíny, oxidačný výpal, hrúbka črepu 4-6 mm (obr. 44: 4); 5. horná časť krčahovitej nádoby z jemne plavenej hlíny, oxidačný výpal, pr. ú. 12 cm, hrúbka črepu 4 mm (obr. 44: 5); 6. fľaša z kameniny, oxidačný výpal, pr. ú. 3 cm, v. 20 cm, pr. dna 7 cm (obr. 44: 6); 7. okraj hrncovitej nádoby z jemne plavenej hlíny s minerálnymi štruktúrami, oxidačný výpal, pr. ú. 17 cm, hrúbka črepu 4 mm (obr. 44: 7); 8. okraj hrncovitej nádoby z jemne plavenej hlíny, oxidačný výpal, pr. ú. 18 cm, hrúbka črepu 4 mm (obr. 44: 8).

Na výmurovku obvodového múrika objektu 3 boli použité tehly so značkou CIVPO s rozmermi 26x13,5x6 cm vyrobené v polovici 18. stor. Tehly s touto značkou sú výrobkami bratislavskej mestskej tehelne, nakoľko ide o skratku názvu Civitas Posoniensis (mesto Bratislava), ktorá produkovala už pred rokom 1761 (Piffel 1969, 43, obr. 13: 4; 44, pozn. 1). V 30-tych rokoch 18. stor. vlastnilo mesto Bratislava dve tehelne, ktorých príjem v roku 1730 bol 402 zlatých, roku 1731 už 1115 a roku 1732 až 1547 zlatých (Špiesz 1987, 216). Produkcia mestskej tehelne (Bartolomejova pec) sa uvádza aj v súvislosti s výstavbou kostola trinitárov na mieste bývalého cintorína sv. Michala, kostola a kláštora alžbetínok, opravou kaplnky sv. Rozálie, výstavbou zvonice v Lamači, ako aj s opravou kostola a sakristie vo Vajnoroch v rokoch 1730 a 1736-1739 (Šeregiová 1982, 45). Tehelne pracovali na princípe ručnej práce, čo dokladajú pracovné stopy (odtlačky prstov) a nerovnaké rozmery (napr. Pospechová/Wittgrüber 2004, kat. č. 92, 93).

Počas výskumu P. Baxu (1977) na parcele č. 54 v letnej čítárni Červený rak sa podarilo preskúmať priekopu mestského opevnenia, ktorá bola široká 22 metrov a bola rovnobežná s líniou mestského opevnenia. Oporný múr stredovekej priekopy pochádza spreď roku 1435, teda obdobia výstavby barbakánu pri Michalskej bráne. Počas výskumu v roku 2006 sme v priestore bývalej čítárne Červený rak preskúmali dva objekty. Jednak to bol objekt 2 - kamenný múr a objekt 3, ktorý môžeme označiť ako výrobný objekt z druhej polovice 18. až začiatku 19. stor. Datovanie je na základe tehál použitých na konštrukciu obvodových stien vápenej jamy. Vo výplni objektu sa nachádzala keramiky z druhej polovice 19. stor. V tomto období sa objekt už na svoju výrobnú funkciu nepoužíval, a stal sa odpadovou jamou. Výskum aj napriek svojmu malému rozsahu rozšíril poznatky o stavebnom vývoji v priestore vodnej priekopy pod Michalskou bránou.

L i t e r a t ú r a

Baxa 1977 - P. Baxa: Archeologický výskum historického jadra Bratislavy v roku 1976. AVANS 1975, 1977, 32-34.

- Piffl 1969 - A. Piffl: Architektonický a stavebný vývin bratislavského Podhradca III. (Domy č. IV-371/30 a IV-470/32 na Podhradskom nábreží, Slepá ulička a Popradská ulica.) Bratislava 5, 1969. Bratislava 1970, 23-69.
- Pospechová/Wittgrüber 2004 - P. Pospechová/P. Wittgrüber: Pálená krása. Tehly a tehliarske značky. Pezinok 2004.
- Šeregiová 1982 - G. Šeregiová: Príspevok k stavebným dejinám Bratislavy v rokoch 1700-1739 (Výsledky archívneho výskumu stavebnej činnosti mesta). Pam. Prír. Bratislavy 5, 1982, 44-47.
- Špiesz 1987 - A. Špiesz: Bratislava v 18. storočí. Bratislava 1987.

GRABUNG IM BEREICH DES WASSERGRABENS VON BRATISLAVA. Bratislava - Altstadt (Bez. Bratislava I), Michalská brána (Tor), Wassergraben, Spätmittelalter, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Anfangs des Jahres 2006 wurden bei drei Bauobjekten des Wassergrabens im Bereich von Michalská brána einige archäologische Situationen erfasst und dokumentiert. Die Furche erfasste und beschädigte teilweise das Objekt 1. Es geht um einen Teil der ursprünglichen Barockkanalisation, die schon vorher im oberen Teil beschädigt war. Flacher Boden und Seitenwände (erhaltene Höhe 92 ...) wurden aus Ziegeln gebaut. Maximale Breite des Kanals war 200 cm, wobei die innere Helligkeit war 110 cm. In der Furche südlich von dem Brückenbogen entlang des Gebäudes wurde das Objekt 2 erfasst. Es befand sich in der Tiefe von 10 cm unter der Terrainebene. Es geht um eine Steinmauer (Länge 180 cm, Breite 60 cm, Tiefe 200 cm) gebaut aus Bruchsteinen von verschiedenen Größen, orientiert in Richtung Ost-West. Nördlicher von der Steinmauer wurde ein Teil vom Objekt 3 festgestellt. Es ging um eine längliche Kalkgrube (190x120x70 cm), deren Boden mit Holzbrettern ausgelegt war und der Umfangsteil aus Ziegeln - erhalten wurden drei Reihen - gebaut war. Die Grube enthielt Reste vom Löschkalk und neuzeitliche Keramik (Abb. 44), Fragment vom Rand eines schüsselförmigen Gefäßes aus fein geschlammtem Lehm, Oxidationsbrand, Scherbenstärke 6 mm (Abb. 44: 1). Für die Umfangsmauer des Objekts 3 wurden Ziegel mit dem Stempel CIVPO mit Ausmaßen von 26x13,5x6 cm, hergestellt in der Hälfte des 18. Jh.s, verwendet. Ziegel mit solchem Stempel sind ein Produkt der Stadtziegelei von Bratislava, weil es sich um Verkürzung des Namens Civitas Posoniensis (Stadt Bratislava) handelt. Die Grabung hat trotz ihres kleinen Ausmaßes die Erkenntnisse über die Bauentwicklung im Bereich des Wassergrabens unter Michalská brána erweitert.

VÝSKUM NA NOVEJ ZÁSTAVBE EXTRAVILÁNU OBCE BIELY KOSTOL

Igor Č h o m a

B i e l y K o s t o l (okr. Trnava), poloha N a L ú k a c h, extravilán, záchranný výskum, objekty skupiny Bajč-Retz a zlomky stredovekej keramiky v sekundárnej polohe. Uloženie nálezov: Slovenské národné múzeum - Archeologické múzeum, Bratislava.

Archeologický výskum sa uskutočnil v januári až apríli v extraviláne obce počas odstraňovania ornice a výkopových prác pre základy rodinných domov a realizovali ho pracovníci SNM-AM v Bratislave.

Lokalita sa nachádza na mieste nazývanom Na Lúkach, na pravej strane riečky Parná. Skúmaná plocha mala veľký rozsah. Sondami sa preskúmali tri štvrtiny plochy na vybraných úsekoch a zbytok bol sledovaný v základových ryhách pre rodinné domy. Vzhľadom na jej veľkú rozlohu a malý počet nálezov sa dá predpokladať, že sa nachádzame v meandri potoku Parná a že osídlenie sa vyskytovalo na jeho pravom brehu, čo nám dokazuje aj väčší počet objektov nájdených na susednej parcele. Pozitívnym výsledkom výskumu bolo SZ nárožie stavebnej parcely, kde sa našlo najviac archeologických objektov, medzi ktorými najvýznamnejší bol sídliskový objekt (Obj. 5/06).

V sondách I/2006, II/2006, III/2006, IV/2006, VI/2006 a VIII/2006 sme nezachytili žiadne archeologické situácie.

V sonde V/2006 sa podarilo zachytiť **Objekt 1/06**. Tento objekt obsahoval väčšie a menšie fragmenty mazanice a uhlíkov do hĺbky 7-10 cm. Ide pravdepodobne o ohnisko. Na SZ konci sondy sa na jej dne črtala tmavošedá plocha - pás šedej zeminy široký 30-40 cm. Po rozšírení sa našlo jeho pokračovanie do plochy. Jeho hrúbka v reze dosahovala asi 10 cm a tvar v profile bol viac-menej obdĺžnikovitý. Jeho pôvod je neznámy. Možno ide o starý odvodňovací kanál alebo jarok.

V sonde VII/2006 bola kultúrna (sídlisková?) vrstva viditeľná na povrchu a v profile sondy, hlavne v jej severnom rohu. Spodný okraj kultúrnej vrstvy sa nachádzal v hĺbke asi 60 cm od pôvodnej úrovne

terénu na riečnych naplaveninách hrubých približne 5 cm. Jej zachovaná hrúbka sa pohybovala okolo 10 cm. Vrch kultúrnej vrstvy bol odstránený pri sťahovaní ornice. Obsahovala fragmenty mazanice, mušlí a drobných kamienkov, ojedinelo aj drobné nedatovateľné úlomky keramiky.

Na odkrytej ploche severozápadného nárožia stavebnej parcely sme zachytili:

Objekt 2/06 - hlinené nádoby (eneolit). Nádoby boli uložené do lievikovito sa zužujúcej jamy oválneho pôdorysu, hlbkej 25 cm a širokej 50 a 30 cm. Nenašli sa tu žiadne zuhoľnatené ani kostrové zvyšky. Podľa všetkého išlo o zásobnicu a nádobku možno uloženú do starej kolovej jamy, alebo do jamy vyplnenej organickým materiálom (senom a pod.).

Objekt 3/06. Objekt sa javil ako farebne odlišný útvar tmavošedej a čiernej farby na žltom podloží, pozdĺžneho tvaru a nepravidelných okrajov. Pri jeho povrchovom začisťovaní sa našlo niekoľko črepov bez výzdoby z eneolitu. Po začistení sa rysoval ako útvar tmavošedej a čiernej farby na žltom podloží v tvare ľadvinky. V najdlhšom mieste má 3 m a v najširšom mieste má 174 cm. Pri jeho vyberaní do priemernej hĺbky asi 10 cm sa našli ďalšie fragmenty črepov bez výzdoby. V severnej polovici objektu bol na žltom podloží tmavší (až čierny) útvar oválneho tvaru, dlhý 170 cm a široký 90 cm. V priereze mal bližšie neurčený útvar tvar lievika a jeho max. hĺbka bola 30 cm od úrovne terénu po stiahnutí ornice (hrubej približne 50 cm). V čiernej zemitej výplni sa nenachádzali žiadne nálezy.

Objekt 4/06 - hlinená nádoba (eneolit). Nádoba ležala na ploche voľne bez špeciálneho uloženia (do jamy). Ani v tomto prípade sa nenašla žiadna výplň, ktorá by pomohla jednoznačne určiť účel nádoby.

Objekt 5/06 sa javil ako tmavší šedý flak nepravidelných okrajov na ílovitom podloží hnedej farby. Išlo o sídliskový objekt. Našli sa v ňom rôzne črepy datované do eneolitu - skupina Bajč-Retz (úlomky keramiky s brázdovým vpichom) a väčší počet kúsok štiepanej industrie. Objekt bol vyplnený tromi typmi zásypu. Do hĺbky 64 cm bol zásyp tmavošedej farby lievikovitého tvaru. V tomto zásype sa našlo najviac črepového materiálu (aj s výzdobou brázdového vpichu), štiepanej kamennej industrie, kostí, riečnych mušlí, fragmenty hlinených koliesok alebo praslenov, drobné úlomky medenej alebo bronzovej trosky a morské lastúry špirálovitého tvaru s dierkami na zavesenie. Pod západnou polovičkou vrchného tmavošedej zásypu bol zásyp šedo-žltej farby, ktorý siahal do hĺbky 78 cm - až na podložie žltej farby, tvorené sprašou. V tomto zásype sa našli len ojedinelé črepy bez výzdoby a kostí. Tento typ zásypu sa nachádzal aj pod východnou polovicou vrchného tmavošedej zásypu, ale bol len asi 10 cm hrubý. Pod ním sa nachádzal zásyp čiernej farby, ktorého spodný okraj siahal do hĺbky 76 cm až na podložie žltej farby, tvorené sprašou. Zásyp obsahoval kúsky mazanice a zopár nezdobených črepov. Max. dĺžka objektu bola 2,7 m, max. šírka bola 2 m a jeho max. hĺbka siahala do 78 cm, t.j. až na podložie žltej farby, tvorené sprašou. Objekt mal tvar nepravidelného obdĺžnika. Jeho primárny účel nie je jasný.

Objekt 6/06 vyzeral ako nepravidelná tmavošedá plocha, ktorá pokračovala pod poľnou prístupovou cestou. Objekt sa javil ako farebne odlišný útvar tmavošedej farby na žltom podloží, pozdĺžneho tvaru a nepravidelných okrajov. Pri jeho povrchovom začisťovaní sa našli dva fragmenty pravekých črepov bez výzdoby (bez možnosti presného datovania). Po pozdĺžnom prerezaní objektu sa v jeho SZ profile ukázala malá zachovaná kultúrna vrstva, ktorej hrúbka sa pohybovala od 2 do 6 cm. Vrstva bola bez nálezov. Podľa všetkého sa podarilo zachytiť už len dno objektu. Zbytok bol zničený pri sťahovaní ornice.

V základových ryhách rodinných domov sme nezachytili žiadne archeologické situácie.

GRABUNG AUF NEUER BEBAUUNG IM AUßENBEREICH DER GEMEINDE BIELY KOSTOL. Biely Kostol (Bez. Trnava), Flur Na Lúkach, Außenbereich, Rettungsgrabung, Objekte der Bajč-Retz-Gruppe und Brüche mittelalterlicher Keramik in sekundärer Lage. Aufbewahrung der Funde: Slowakisches Nationalmuseum - Archäologisches Museum, Bratislava.

Die Fundstelle liegt auf dem rechten Ufer des Parná-Flusses. Die Untersuchungsfläche war groß. Die Grabungsflächen haben 3 der Fläche auf ausgesuchten Abschnitten untersucht, der Rest war in den Gründungsfugen für die Familienhäuser verfolgt. In den Grabungsflächen I/2006, II/2006, III/2006, IV/2006, VI/2006 und VIII/2006 haben wir keine archäologischen Situationen erfasst. In der Grabungsfläche V/2006 ist es gelungen das Obj. 1/06 zu finden - es geht wahrscheinlich um eine Feuerstelle. In der Grabungsfläche VII/2006 war die Kultur- (Siedlungs ?) Schicht auf der Oberfläche und im Profil sichtbar. Sie enthielt Lehmewurffragmente, Muscheln und kleine Steinchen, selten auch kleine unbestimmbare Keramikbrüche. Obj. 2/06 - Tongefäße (Äneolithikum), es ging anscheinend um ein Vorratsgefäß und ein kleineres Gefäß, das vielleicht in einer alten Pfostengrube, oder Grube mit organischem Material (Heu u. ä.), lag. Obj. 3/06 - Fragmente vorzeitlicher, äneolithischer Scherben ohne Verzierung. Obj. 4/06 Tongefäß (Äneolithikum). Das Gefäß lag frei auf der Fläche ohne spezielle Bettung (in die Grube). Eine Ausfüllung, die seinen eindeutigen Zweck feststellen helfen könnte, wurde nicht gefunden. Obj. 5/06 - Siedlungsobjekt mit verschiedenen Scherben (Äneolithikum - Bajč-Retz-

Gruppe, Keramikscherben mit Furchenstich) und größerer Menge von Spaltindustrie. Sein primärer Zweck ist nicht bekannt. Obj. 6/06 - zwei vorzeitliche Keramikfragmente ohne Verzierung. Es geht wahrscheinlich um einen Boden vom Objekt. Der Rest wurde bei der Beseitigung der Krumenschicht zerstört. In den Gründungsfugen der Familienhäuser haben wir keine archäologischen Situationen erfasst.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM NA NÁDVORÍ MALOKARPATSKÉHO MÚZEA V PEZINKU

Igor Ch o m a - Július V a v á k

P e z i n o k (okr. Pezinok), ulica M. R. Š t e f á n i k a 4, záchranný výskum, vrcholný a neskorý stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Malokarpatské múzeum, Pezinok.

Počas rekonštrukcie renesančnej meštianskej budovy Malokarpatského múzea v Pezinku boli v drenážnych ryhách zachytené archeologické objekty. Na základe rozhodnutia Krajského pamiatkového úradu v Bratislave bol v rozsahu drenážnych rýh uskutočnený záchranný výskum.

Počas záchranných prác sme preskúmali dovedna šesť sond, v ktorých sme zachytili 14 objektov.

V sonde I/06 sme preskúmali vysunuté kamenné, nárožné murivo umiestnené pod obvodovou stenou vysunutého schodiska s prízemnými renesančnými arkádami. Predbežne nedoriešenou otázkou zostáva, či bol múr súčasťou už staršej fázy dnes nefunkčného vysunutého vchodu do budovy alebo je len oporou pre pristavaný tehlový múr s arkádami, ktorý však rešpektuje pôvodný vchod. Obdobná situácia je aj v prípade kamenného muriva (na opačnej strane vchodu), ktoré sme odkryli už vo vedľajšej sonde III/06.

V sonde II/06 sme odkryli zvyšky drevozemných stavieb, kde sa z jednej zachovala jedna celá a jedna porušená kolová jamka. V hornej časti sondy sa nachádzala mazanicová deštrukcia zachytená aj ďalej v sonde VI/06. Na mazanicu je z vrchnej časti napojená žltohnedá vrstva s kúskami malty. Zo sond sme získali keramický materiál datovaný výlučne do stredoveku. Na základe nálezovej situácie najmladší objekt predstavuje žltohnedá vrstva s obsahom malty, s ojedinelým výskytom keramiky len rámcovo datovanej do 14.-15. stor. Keramika súvisiaca s ostatnými objektmi náleží do 14. stor. V sonde bolo odkryté murivo (nárožie?) pretínajúce starší múr, ktorý prerezáva jednu z kolových jamiek. Oba kamenné múry (zakomponované do obvodového muriva budovy) radia nálezové okolnosti do neskorého stredoveku, t.j. po zániku drevozemných stavieb zo 14. stor.

V sonde III/06 sme (okrem vyššie spomenutého múru) pod obvodovým kamenným a tehlovým renesančným múrom odkryli masívne excentricky umiestnené kamenné murivo doplnené tehliami, predstavujúce azda predsunutú nárožie(?) staršej fázy kedysi samostatnej budovy so zachyteným vchodom (viď situácia v sonde I/06). Tesne za týmto murivom sme preskúmali obvodovým múrom porušený drevozemný objekt, obsahujúci deštrukciu mazanice a bohatý keramický materiál zo 14. stor.

Sonda IV/06 obnažila nižšie partie renesančného kamenného pilierového múru s tzv. okopným kameňom (ukrytým pod zvýšeným terénom).

V sonde V/06 sa nachádzalo kamenné oporné murivo múru renesančnej arkády vysunutého schodiska. Podobné murivo bolo odkryté aj v sonde VI/06.

Počas výskumu sme v obnažených murivách dnešných pivníc identifikovali niekoľko pôvodne samostatne stojacich (akiste obytných) budov, ktoré boli v 1. pol. 17. stor. zakomponované do renesančného komplexu (sčelovanie budov, klenby, arkády, portál, a pod.), tak ako ho v základe poznáme aj dnes. Ich datovanie predbežne kladieme do 15.-16. stor. Dokladom datovania veľkej renesančnej prestavby je letopočet realizácie (dokončenia?) - r. 1638, umiestnený na renesančnom portáli fasády. Spresnenie zistených skutočností môže priniesť archeologický výskum v interiéri.

RETTUNGSGRABUNG AUF DEM INNENHOF VON MALOKARPATSKÉ MÚZEUM IN PEZINOK. Pezinok (Bez. Pezinok), Straße M. R. Štefánika-Str. 4, Rettungsgrabung, Hoch- und Spätmittelalter, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Malokarpatské múzeum (Museum), Pezinok.

Während der Rettungsarbeiten haben wir sechs Grabungsflächen mit 14 archäologischen Objekten in den Dränagerillen auf dem Innenhof bei der Umfangsmauer des Bürgerhauses untersucht. Im Schnitt I/06 haben wir eine vorgeschobene steinerne Eckmauerung untersucht. Es ist fragwürdig, ob die Mauer schon das Bestandteil einer älteren Phase des vorgeschobenen Eingangs ins Gebäude war,

oder sie nur eine Stützung für die zugebaute Ziegelmauer mit Arkaden und Treppe, die aber den ursprünglichen Eingang respektiert, gewesen ist. Eine ähnliche Situation ist bei der Steinmauerung (auf der anderen Seite des Eingangs), die schon in der benachbarten Grabungsfläche III/06 freigelegt wurde. Im Schnitt II/06 hat man Reste von zwei Holz-Erde-Bauten, repräsentiert von Pfostengruben und Lehmewurf, entdeckt. Es befindet sich hier auch eine Mauerung, die eine ältere Mauer, die eine der Pfostengruben durchschneidet, durchquert. Beide Steinmauern (einkomponiert in der Umfassungsmauer des Gebäudes) datieren wir ins Spätmittelalter, also nach dem Untergang der Holz-Erde-Bauten aus dem 14. Jh. Im Schnitt III/06 haben wir (außer der höher erwähnten Mauer) unter der renaissance-zeitlichen Umfassungsmauer aus Steinen und Ziegeln eine massive exzentrisch platzierte mit Ziegeln ergänzte Steinmauerung(?) freigelegt. Die stellt vielleicht eine vorgesetzte Mauerecke(?) von einer älteren Phase des ehemaligen Einzelgebäudes mit erfasstem Eingang dar (siehe Situation im Schnitt I/06). Hinter dieser Mauerung haben wir ein durch die Umfassungsmauer beschädigtes Holz-Erde-Objekt, das mit Lehmewurf und Keramikmaterial aus dem 14. Jh. ausgefüllt war, untersucht. Der Schnitt IV/06 legte eine renaissance-zeitliche steinerne Pfeilermauer mit sog. Grundstein frei. In der Grabungsfläche V/06 befand sich eine steinerne Stützmauerung der renaissancezeitlichen Arkadenmauer der vorgeschobenen Treppe???. Ähnliche Mauerung ist auch in der Grabungsfläche VI/06 zum Vorschein gekommen.

In den freigelegten Mauerungen der Keller haben wir Einzelgebäuden, die in der 1. Hälfte des 17. Jh.s (1638) in den Renaissancekomplex einkomponiert waren, identifiziert. Ihre Datierung legen wir vorläufig ins 15.-16. Jh.

VÝSKUM MEŠTIANSKEHO DOMU V PEZINKU

Igor Č h o m a - Peter W i t t g r ú b e r

P e z i n o k (okr. Pezinok), H o l u b y h o u l. 22, intravilán, výskum pre vedecké a dokumentačné účely, stredoveké a novoveké objekty, stredoveká a novoveká keramika. Uloženie nálezov: Mestské múzeum, Pezinok.

Archeologický výskum realizovali pracovníci SNM-AM v Bratislave a Mestského múzea v Pezinku v júni až septembri na nádvorí a v pivniciach južného krídla meštianskeho domu na Holubyho ul. Dom je situovaný na rovine pod južným úpäťm Malých Karpát v nadm. v. 155 m. V súčasnosti je celé okolie zastavané historickou a modernou mestskou urbanizáciou.

Skúmaná plocha bola rozdelená na viac sektorov. Prvý bol v troch pivniciach južného krídla meštianskeho domu, kde bolo treba v mieste budúcich sond odstrániť betónovú dlážku. Druhý sektor je časť neuzatvoreného nádvorja za líniou konca bočných krídel meštianskeho domu, kde boli vyhľbené dve sondy presahujúce 10 m, aby sme zachytili priebeh potoka, náplavových vrstiev a vrstiev navážok. Tretím sektorom je nádvorie medzi severným a južným krídlom meštianskeho domu, kde sme zachytili drevozemné objekty a pôvodné úpravy nádvorja. Štvrtým sektorom je podjazd meštianskeho domu, kde sa našli kamenné murované základy zaniknutého objektu (domu).

Interiér - pivnice pod južným krídlom meštianskeho domu

V pivnici 0,1 južného krídla meštianskeho domu sa pod betónovou dlážkou zachovala pôvodná podlaha z riečnych kameňov. Obe dlážky sa nachádzajú pod základovou škárou kamenných múrov pivnice. Pôvodná niveleta: dlážka pivnice 0,1 bola o 22-24 cm nad základovou škárou. V časovo presne nezistenom období sa z neznámych dôvodov pivnica prehĺbila asi o 100 cm pod základovú škáru. V 18.-19. stor. ju zaviezli a položili kamennú dlážku. Pivnica bola z južnej strany zúžená min. o šírku z kameňov vymurovanej plently (širokej asi 30 cm), do ktorej bola zakotvená tehlová klenba. Pod plentou sa v obj. 1/06 našla nepoužívaná minca - denár z r. 1676, ktorá ju s klenbou datuje približne do prelomu 17.-18. stor.

V pivnici 0,2 južného krídla meštianskeho domu sa pod betónovou dlážkou zachovala pôvodná podlaha z riečnych kameňov. Obe dlážky sa nachádzajú pod základovou škárou kamenných múrov pivnice. Pôvodná niveleta: dlážka pivnice 0,2 sa s veľkou pravdepodobnosťou nachádzala na úrovni základovej škáry múrov. Pivnica má na východnej strane vchod so sekundárne zabudovaným gotickým ostením, opačne otočeným do špalety otvorenej do interiéru pivnice 0,3. Pod portálom je schod s kanálikom, ktorý ústi do komunikačnej chodby zahĺbenej stredom pivnice do podlažia. Chodba končí približne v strede pivnice a dá sa predpokladať, že slúžila pre ľahšiu manipuláciu so sudmi. Bola vyložená

menšími plochými kameňmi a zopár tehľami vyškárovanými vápenno-hlinenou maltou. Do kamenných múrov pivnice je sekundárne zapustená tehlová klenba pivnice.

V pivnici 0,3 južného krídla meštianskeho domu sa pod betónovou dlážkou zachovala pôvodná podlaha z vápenno-hlinenej malty. Táto dlážka sa nachádzala na úrovni základovej škáry múrov pivnice. Pôvodná niveleta: dlážka pivnice 0,3 sa nezachytila. Na základe rôznych nerovností na múroch SZ nárožia sa môžeme domnievať, že aj tu bola pôvodná niveleta terénu vyššie. Hlavným nálezom v tejto pivnici je architektonicko-technologické zariadenie pre vinársky veľkokapacitný lis približne z 18. stor. Ide o tehlovú skruž s kamenným závažím v JZ rohu pivnice, menšiu tehlovú skruž na kaďu s muštom v strede severnej polovice pivnice, pás z tehál postavených na hranu v strede južnej polovice pivnice a podmurovku zadnej časti lisu obdĺžnikovitého pôdorysu v JV nároží pivnice. Táto podmurovka bola postavená z tehál čiastočne rozobranej skruže na závažie, ktorá sa našla v zásype pod ňou. To nám dokladuje existenciu staršieho lisu. Pod západnou polovicou južného múru a JZ nárožím sa našli zvyšky bližšie neidentifikovanej architektúry (múr s nábehom na „klenbu“), v ktorom bola zamurovaná polovica „prstovky“ (stredoveký typ tehly) pezinského formátu.

Na základe nálezov v pivniciach 0,1; 0,2 a 0,3 sa dá predpokladať, že pivnice južného krídla boli prestavané a upravené v 17.-18. stor. pre potreby vinárskej výroby. Severný múr všetkých troch pivníc je podľa všetkého pozostatkom staršej stavby. Na východnom konci v pivnici 0,3 bol múr ukončený pred súčasným vchodom, kde mal s veľkou pravdepodobnosťou nárožie pokračujúce južným smerom. Východná polovica pivnice bola dostavaná niekedy v 17.-18. stor. pri celkovej prestavbe tejto časti meštianskeho domu.

Exteriér - nádvorie meštianskeho domu

Vo východnej polovici nádvoria (v rozrumenej časti južného krídla domu) sa v sonde III/2006ex našli garbiarske drevené kade okrúhleho pôdorysu, zapustené do zavezeného koryta potoka. Kade mali dobre zachované doskové steny vďaka ich sekundárnemu použitiu na hasenie vápna. Pod kaďami sa nachádzal objekt - jama vyplnená čiernou zeminou s väčším množstvom zvieracích kostí z rožného dobytku a črepov datovaných na prelom 15.-16. stor.

Na nádvorí pod severnou stenou južného krídla meštianskeho domu bol odkrytý drevozemný objekt 25/06 približne štvorcovitého pôdorysu s vonkajšími rozmermi 560 cm V-Z a 608 cm S-J. Max. zachovaná výška jeho stien je 58 cm. Južný a západný hlinený múr z pravdepodobne nabíjanej zeme bol z exteriérovej strany spevnený kamenným hlinou spájaným soklom, širokým asi 60 cm. Severná strana objektu bola zčasti zapustená do štrkovo-hlineného podlažia. Východná stena objektu je zapustená do pôvodného hlineného terénu. Dno objektu bolo pokryté doskami. Pod hlinenou podlahou objektu, na ktorej boli zhorené dosky, sa nachádza štrkovo-hlinené podlažie. Objekt bol na základe nálezu veľkého množstva črepového materiálu, streliek do kuše, ozdobného kovania (z kapsičky?) a iných nálezov datovaný do 15. stor. Zanikol pri požiari, jeho steny sa zrútili do interiéru. Črepový materiál sa nachádzal hlavne na povrchu zrútených stien. S najväčšou pravdepodobnosťou sem bol nahádzaný hlavne z okolitých, požiarom zničených, objektov. Pôvodná funkcia objektu bola podľa všetkého hospodárska.

Ďalší objekt („nabíjanica“?) sa odkryl medzi južnou stranou obj. 25/06 (drevozemného objektu z 15. stor.) a severnou stenou južného krídla meštianskeho domu. Je to severná stena drevozemného objektu, široká asi 70 cm. Z jej severnej strany je kolová jama priemeru 52 cm. V kolovej jame sa nachádzal úlomok škridly. Zo severnej strany „nabíjanice“ (?) je zásyp obsahujúci keramiku a sklo datované do 16.-17. stor. Interiér zničila stavba južného krídla meštianskeho domu.

V strede pod severnou stenou južného krídla domu, medzi vchodom do pivníc a vchodom so schodiskom do južného krídla, sa nachádza studňa vymurovaná z nasucho kladených kameňov miestami doplnených tehľou. Studňa je od hĺbky asi 3 m zasypaná novovekým odpadom.

Významným nálezom bolo odkrytie (obj. 22/06) hlinenej steny („nabíjanica“?) v nároží západného a severného krídla meštianskeho domu. V sonde sa v hĺbke 60 cm pod úrovňou terénu odkryla z väčšej časti prepálená mazanica obsahujúca črepy zo 14.-15. stor. Táto mazanica priliehala až k múrom oboch krídel meštianskeho domu. V hĺbke 95 cm od povrchu súčasného terénu sa nachádza koruna obj. 22/06 z neprepálenej mazanice - nabíjanice (stena požiarom zničeného objektu). Z nej pochádza deštrukcia pozostávajúca z prepálenej mazanice, ktorá priliehala až k južnej obvodovej stene severného krídla meštianskeho domu. Základové murivo južného obvodového múru so zamurovaným a z polovice prístavbou prekrytým vchodom začína v hĺbke 70 cm pod súčasnou úrovňou terénu. Južný kamenný obvodový múr severného krídla meštianskeho domu so zamurovaným vchodom tu už pravdepodobne musel stáť pred vznikom a zánikom drevozemného objektu zo 14.-15. stor.

V podjazde uličného (západného) krídla meštianskeho domu sa v jeho východnej polovici odkryli kamenné základy zaniknutého objektu (obj. 23/06 a obj. 24/06). Kamene boli voľne kladené a spájané bielou vápennou maltou. V strede podjazdu nebol múr prepojený. Z južnej strany bol zničený kanalizáciou. Zo severnej strany bola lícovaná časť kamenného múru, tvoriaca severnú špaletu vchodu. Východná polovica južného múru podjazdu stojí na južnom základe staršej stavby - obj. 23/06. Vo vnútri objektu sa našla prepálená mazanica. Je to ďalší požiarový zánikový horizont. Vzhľadom na skutočnosť, že pri severnom ostení vchodu do podjazdu sa z uličnej strany nachádza renesančná bosáž a v sondách za východnou stranou múrov boli črepy datované do 15. až 16. stor., musia byť kamenné základy v podjazde zo staršej (stredovekej?) stavby.

UNTERSUCHUNG EINES BÜRGERHAUSES IN PEZINOK. Pezinok (Bez. Pezinok), Holubyho Straße 22, Gemeindegebiet, Untersuchung für Forschungs- und Dokumentationszwecke, mittelalterliche und neuzeitliche Objekte, mittelalterliche und neuzeitliche Keramik. Aufbewahrung der Funde: Stadtmuseum, Pezinok.

Die archäologischen Grabungen wurden von den Mitarbeitern des Slowakischen Nationalmuseums - Archäologischen Museums in Bratislava und des Stadtmuseums in Pezinok vom Juni bis September auf dem Innenhof und in den Kellern des Südflügels vom Bürgerhaus auf der Holubyho Straße durchgeführt. Das Haus befindet sich auf einer Ebene unter dem Südfuß der Kleinen Karpaten in der Meereshöhe von 155 m. In der Gegenwart ist die ganze Umgebung mit historischer und moderner Stadturbanisation bebaut.

Innenbereich - Keller unter dem Südflügel des Bürgerhauses: Aufgrund der Funde im Keller 0,1; 0,2 und 0,3 kann angenommen werden, dass die Keller des Südflügels im 17./18. Jh. für die Bedürfnisse der Weinherstellung umgebaut und zugerichtet wurden. Die Nordmauer von allen drei ist offensichtlich ein Rest von einer älteren Baut. Auf dem östlichen Ende im Keller 0,3 war die Mauer vor dem derzeitigen Eingang mit einer Mauerecke, die Richtung Süden fortgesetzt wird, beendet. Die östliche Hälfte des Kellers war im 17./18. Jh. bei der Umbauung des Bürgerhauses fertig gestellt.

Außenbereich - Innenhof des Bürgerhauses: In der östlichen Hälfte des Innenhofes (in dem zertrümmerten Teils des Südflügels) wurden in der Grabungsfläche III/2006ex hölzerne Gerberschnebel mit kreisförmigem Grundriss, die in das Bachbett versenkt waren, gefunden. Sekundär wurden sie zum Kalklöschern benutzt. Unter den Fässern befand sich ein Objekt - eine Grube ausgefüllt mit schwarzer Erde mit größerer Menge von Tierknochen vom Hornvieh und Scherben mit der Datierung in die Wende des 15./16. Jh.s.

Auf dem Innenhof unter der Nordwand des Südflügels des Bürgerhauses ist ein Holz-Erde-Objekt zutage gekommen, das aufgrund des vielen Scherbenmaterials, Armbrustbolzen, Zierbeschlags (vom Beutel?) und anderen in das 15. Jh. eingegliedert wird. Seine ursprüngliche Funktion war anscheinend wirtschaftlich.

Ein weiteres Objekt „Wand aus gestampften Lehm?“ wurde zwischen der Südseite des Obj. 25/06 (Holz-Erde-Objekt aus dem 15. Jh.) und der Nordwand des Südflügels des Bürgerhauses freigelegt. In der Pfostengrube befand sich ein Dachziegelfragment. Von der Nordseite der „Lehmwand“ wurde eine Aufschüttung mit Keramik und Glas aus dem 16.-17. Jh freigelegt. Der Innenbereich war durch den Aufbau des Südflügels zerstört.

Rechts von dem Kellereingang im Südflügel befindet sich ein Brunnen aus trocken gelegten Steinen, die auf einigen Stellen mit Ziegeln ergänzt sind. Der Brunnen ist in die Tiefe von etwa 3 m mit neuzeitlichem Abfall zugeschüttet.

Ein bedeutender Fund ist (Obj. 22/06) eine Lehmwand (Wand aus gestampften Lehm?) in der Mauerecke des westlichen und nördlichen Flügels vom Bürgerhaus. In der Tiefe von 60 cm unter der Terranebene war von größerem Teil durchgebrannter Lehmewurf mit Scherben aus dem 14.-15. Jh.

In der Unterfahrt des Straßenflügels (Westflügels) des Bürgerhauses wurden in seiner östlichen Hälfte Steinfundamente eines untergegangenen Objekts freigelegt (Obj. 23/06 und Obj. 24/06).

VÝSKUM FARSKÉHO KOSTOLA NANEBOVZATIA PANNY MÁRIE V PEZINKU

Igor Ch o m a - Peter Wittgrúber

Pezinok (okr. Pezinok), intravilán, Kostol Nanebovzatia Panny Márie, záchranný výskum, hroby - stredovek, novovek, architektúra - stredovek. Uloženie nálezov: Mestské múzeum, Pezinok.

V auguste pracovníci Archeologického múzea v Bratislave a Mestského múzea v Pezinku uskutočnili archeologický výskum v interiéri farského kostola Nanebovzatia Panny Márie. Skúmaný kostol leží v mieste severného mestského opevnenia na Farskej ul. 7. Je situovaný na rovine pod južným úpäťm Malých Karpát v nadm. v. 160 m. V súčasnosti je celé okolie zastavané historickou a modernou mestskou urbanizáciou.

Archeologický výskum bol založený na skúmaní plochy sondami a začisťovaním už odkrytých objektov. V prvej etape stavebných prác bola na celej ploche interiéru - hlavnej a bočných lodiach kostola, odstránená dlažba a zemina v hrúbke 40-50 cm. Po stiahnutí zeminy sa v bočných lodiach a medzi piliermi našli rôzne fragmenty múrikov. Narušili sa aj novoveké hroby, ktoré sa nachádzajú po celom interiéri kostola a majú prevažne SV orientáciu. Sondami sa preskúmala časť interiéru kostola vybudovaného v polovici 14. stor. Pozitívnym výsledkom nášho výskumu bolo odkrytie základov soklov pôvodných - starších pilierov, ktoré členili lode kostola v opačnom rytme, ako je to v súčasnosti (tam, kde je dnes oblúk medzi dvoma piliermi, bol pôvodne pilier a naopak, tam kde je dnes pilier, bol oblúk medzi pôvodnými piliermi). Na východnom konci hlavnej lode pred vstupom do krýpt pred vífazným oblúkom bol v sonde 1/2006 odkrytý hrob 1/06 a hrob 2/06. Hrob 1/06 dotali mince do 1. pol. 15. stor. Počas výskumu sme sondami a plošným odkryvom preskúmali asi 22,7 m².

V sonde 1/2006 sa odkryl hrob 1/06 zo stredoveku, ktorého výbavu tvorili štyri zlaté mince - dukáty Žigmunda Luxemburského a strieborné pozlátené nite. Vzhľadom na milodary a samotné umiestnenie hrobu v ose hlavného oltára v hlavnej lodi sa dá predpokladať, že ide o príslušníka rodiny donátorov kostola - grófov zo Sv. Jura, ktorý tu bol pochovaný v 1. pol. 15. stor.

V sonde 1/2006 nachádzal aj hrob 2/06, ktorý bol značne poškodený a bližšie nedatovaný. Zachovala sa len časť odevu - strieborné nite a strieborné upínanie v tvare písmena S, ozdobené dračími hlavičkami.

V sonde 3/2006 sa našiel fragment prepálenej mazanice a na východnom konci sondy sa nachádzal obj. 3/06 - základ staršieho sokla pôvodného piliera.

V sonde 4/2006 sa na jej východnom konci nachádzal obj. 4/06 - základ staršieho sokla pôvodného piliera.

V sonde 2/2006 a v sonde 5/2006 sa nenašli žiadne archeologické nálezy.

Na odkrytej ploche lodí kostola sa v jeho západnej časti medzi piliermi našli:

a) obj. 1/06 - základ sokla staršieho (zaniknutého) piliera, a hrob 3/06 (novoveký) - medzi prvým a druhým pilierom napravo od hlavného vchodu (južná strana);

b) obj. 2/06 - základ sokla staršieho (zaniknutého) piliera a hrob 4/06 (novoveký) - medzi prvým a druhým pilierom naľavo od hlavného vchodu (severná strana).

V hlavnej a oboch bočných lodiach sa pomocou detekcie kovov (okrem zlatých mincí a mince zo sakristie) našlo 12 mincí z rôznych období (od fenigu Přemysla Otakara II. -13. stor., po denár Leopolda I. -17. stor.).

V sonde vykopanej T. Kramplom v dlážke sakristie, ktorá sa nachádza za severnou stenou presbytéria a ktorá odkryla kostnicu, sa detekciou kovov podarilo nájsť v západnom profile sondy medzi kosťami „denár“ Rudolfa II. z r. 1584, ktorý datuje kostnicu do konca 16. stor.

UNTERSUCHUNG DER JUNGFRAU MARIÄ HIMMELFAHRT-PFARRKIRCHE IN PEZINOK. Pezinok (Bez. Pezinok), Gemeindegebiet, Kirche Jungfrau Mariä Himmelfahrt, Rettungsgrabung, Gräber - Mittelalter, Neuzeit, Architektur - Mittelalter. Aufbewahrung der Funde: Stadtmuseum, Pezinok. Durch die Grabungsflächen wurde Teil des Innenbereichs der Pfarrkirche aus der Hälfte des 14. Jh.s untersucht. Nach der Beseitigung der Erdmasse (etwa 50 cm) hat man in den Seitenschiffen und zwischen den Pfeilern verschiedene Mauerfragmente entdeckt. Freigelegt wurden auch neuzeitliche Gräber, die sich im ganzen Innenbereich der Kirche befinden und meistens nordöstlich orientiert sind. Ein positives Ergebnis unserer Grabung war die Freilegung der Sockelfundamente von ursprünglichen - älteren Pfeilern, die die Schiffe gegensätzlich als Heutzutage, gliederten (dort, wo heute ein Bogen zwischen zwei Pfeilern ist, war ursprünglich ein Pfeiler und umgekehrt, wo heute ein Pfeiler ist, war ursprünglich ein Bogen zwischen den ursprünglichen Pfeilern). In der Grabungsfläche 1/2006 wurde ein mittelalterliches Grab 1/06, das vier Goldmünzen - Dukaten des Sigmund von Luxemburg und silberne vergoldete Fäden enthielt, freigelegt. Hier befand sich auch das Grab 2/06, das ziemlich beschädigt und näher unbestimmt war. Erhalten hat sich nur ein Teil der Kleidung - Silberfäden und Silberspannung in der S-Form verziert mit Drachenköpfen. In der Grabungsfläche 3/2006 befand sich ein Fragment von durchgebranntem Lehmewurf und auf dem Ostende der Grabungsfläche befand sich das Obj. 3/06 - Fundament eines älteren Sockels vom ursprünglichen Pfeiler. In der Grabungsfläche 4/2006 befand sich auf ihrem Ostende das Obj. 4/06 - Fundament eines älteren Sockels vom ur-

sprüngen Pfeiler. In der Grabungsfläche 2/2006 und in der Grabungsfläche 5/2006 wurden keine archäologische Funde festgestellt.

Auf der freigelegten Fläche der Kirchenschiffe hat man in ihrem Westteil zwischen den Pfeilern zwei neuzeitliche Gräber und Sockelfundamente von älteren untergangenen Pfeilern gefunden. Im Hauptschiff und den beiden seitlichen Schiffen wurden mithilfe der Metalldetektore (außer Goldmünzen und Münzen aus der Sakristei) 12 Münzen von verschiedenen Zeithorizonten (vom Pfennig vom Přemysl Otakar II. - 13. Jh. bis zum Denar von Leopold I. - 17. Jh.) entdeckt. In der Grabungsfläche in dem Sakristeiboden wurde mit einem Metalldetektor zwischen den Knochen ein „Denar“ von Rudolf II. aus dem Jahr 1584, der das Beinhaus unter ihr ins Ende des 16. Jh.s. datiert, gefunden.

ZANIKNUTÁ DEDINA ŠTITÁRE (ČITÁRE) V KATASTRI KOZÁROVIEC

Peter Ivanič

Kozárovce (okr. Levice), poloha Čitáre, extravilán, sídlisko, povrchový zber, pravek a neskorý stredovek. Uloženie nálezov: Tekovské múzeum, Levice.

Pri ceste z Kozároviec do Nemčian oproti majeru Helena (Ilona) sa nachádza chotár s názvom Čitáre. Pri povrchovom zbere na jar v r. 2006 sa podarilo nájsť dvadsať fragmentov keramických nádob a dva kusy mazanice. Okrem dvoch pravekých črepov bez bližšieho určenia patrí ostatný keramický materiál do obdobia neskorého stredoveku (obr. 45). Podľa zachovaného chotárneho názvu možno predpokladať, že tu existovala dnes zaniknutá dedina s názvom Štitáre (Čitáre). Pôvodne túto zaniknutú dedinu A. Habovštiak (1974, 10) lokalizoval do polohy s názvom Chrib. Prvá zmienka o Štitároch (Čitároch) sa nachádza v listine datovanej do r. 1298. Spomínajú sa tu ako possessio Chatar, patriaca Corradinovi, synovi Corrada (Sedlák 1980, 58-59, č.75). V r. 1302 sa uvádza cesta nazývaná Urrech vedúca do Čitár (Chithar; Sedlák 1980, 88, č. 147). V r. 1360 je zmienka o ceste z Volkoviec do Štitár (villa Chytar). V r. 1358 sa Čitáre spomínajú ako kráľovská dedina (possessio regio Chytar) v blízkosti Kozároviec, v r. 1391 sa uvádzajú medzi majetkom hradu Revištie ako Chythar, v r. 1414 Chythar a v r. 1428 ako Chytaar. Z r. 1429 pochádza zmienka, že spolu s Tlačmi existovali vo vnútri hraníc hronskobeňadického opátstva. Čitáre sa uvádzajú v r. 1406 a 1419 ako majetok Levaiovcov, ktorí ich v r. 1465 zamenili, následne však obsadili a v r. 1489 vrátili opátovi (Ivanič 2006, 56). Posledná zmienka o Štitároch je z r. 1611, keď sa spomínajú ako predio Chytar (Knauz 1890, 149).

Literatúra

Habovštiak 1974 - A. Habovštiak: Praveké a ranohistorické sídliská v oblasti Slovenskej brány. Vlast. Čas. 1, 1974, 3-11.

Ivanič 2006 - P. Ivanič: Vývoj štruktúry horného a stredného Pohronia v stredoveku. Dizertačná práca FF UKF Nitra. Nепublikované. Nitra 2006.

Knauz 1890 - N. I. Knauz: A Garam-melleti Szent-Benedek apátság története I. A templom felzentelésének emlékére Első kötet. Budapest 1890.

Sedlák 1980 - V. Sedlák: Regesta diplomatica nec non epistolaria Slovaciae. I. Bratislava 1980.

WÜSTUNG ŠTITÁRE (ČITÁRE) IM KATASTER KOZÁROVCE. Kozárovce (Bez. Levice), Flur Čitáre, Außengebiet, Siedlung, Geländebegehung, Vorzeit und Spätmittelalter. Aufbewahrung der Funde: Tekovské múzeum (Museum), Levice.

Bei der Straße von Kozárovce nach Nemčany gegenüber dem Majer Helena (Ilona) befindet sich das Dorfflur mit dem Namen Čitáre. Bei der Geländebegehung im Frühling 2006 ist es gelungen 20 Fragmente von keramischen Gefäßen und Lehmewurfstücken zu finden. Außer zwei vorzeitlichen Scherben ohne nähere Bestimmung gehörte das weitere archäologische Material ins Spätmittelalter (Abb. 45: 1-3). Nach dem erhaltenen Dorfflurnahmen kann angenommen werden, dass hier die heute schon untergangene Gemeinde mit dem Namen Štitáre (Čitáre) existierte. Erste Erwähnung von ihr befindet sich in einer Urkunde aus dem J. 1298. Sie wird hier als possessio Chatar, Besitztum von Corradino, Sohn von Corrad (Sedlák 1980, 58-59, Nr.75), bezeichnet. Im Laufe des Mittelalters werden Štitáre in den Jahren 1302, 1360, 1358, 1391, 1406, 1414, 1419, 1428, 1429, 1465 und 1489 angeführt (Ivanič 2006, 56). Die letzte Erwähnung von Štitáre ist aus dem J. 1611, wenn sie als predio Chytar angegeben sind (Knauz 1890, 149).

STREDOPALEOLITICKÉ NÁLEZY ZO ŽABOKRIEK NAD NITROU

Lubomíra K a m i n s k á

Žabokreky nad Nitrou (okr. Partizánske), poloha Striebornica, povrchový zber, sídlisko, stredný paleolit. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV-VPS, Košice.

Počas prieskumov v polohe Striebornica zozbierali Jozef a Peter Bezákovi štiepanú kamennú industriu. Industria má úštepový stredopaleolitický charakter. V surovinovom zložení majú takmer vyvážené postavenie limnosilicit a radiolarit, v malom množstve sú zastúpené iné suroviny (pazúrik). Limnosilicit pochádza najskôr zo zdrojov z neďalekej Žiarskej kotliny a radiolarit z povodia Váhu.

Okrem najpočetnejších úštepov sa v nej vyskytujú diskovité jadrá a zvyšky jadier. V skupine nástrojov sa najčastejšie objavujú driapadlá (napr. dvojoblúkovité z limnosilicitu - obr. 47: 3, rovné a i.) a nože. Najvýraznejšími typmi sú dva plošne opracované listovité hroty a klínový nôž. Štíhly listovitý hrot so zaoblenou bázou je vyrobený z pazúrika (obr. 47: 2), ďalší, zlomený a poškodený, je z limnosilicitu (obr. 47: 1). Klínový nôž je vyštiepaný z masívnejšieho radiolaritového úštepu (obr. 47: 4).

Celý nálezový súbor nie je veľmi početný, ale opakované zbery ukážu, či túto industriu budeme môcť zaradiť k stredopaleolitickému micoquienu, a tak rozšíriť areál jeho výskytu na západnom Slovensku, kde je výrazná koncentrácia micoquienských pamiatok na Myjavskej pahorkatine a v neďalekej jaskyni Dzeravá skala pri Plaveckom Mikuláši. Dopĺňajú ich staršie nálezy zo Zamaroviec v regióne Trenčína. Prechodom medzi Považským Inovcom a Strážovskými vrchmi vedie spojnice medzi regiónom Trenčína a povodím rieky Nitry. Ten by mohol umožniť rozširovanie micoquienu regiónov ležiacich východne od Považia.

MITTELPALÄOLITHISCHE FUNDE AUS ŽABOKREKY NAD NITROU. Žabokreky nad Nitrou (Bez. Partizánske), Flur Striebornica, Geländebegehung, Siedlung, Mittelpaläolithikum. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften-Arbeitsstelle Košice.

Von den Begehungen von Jozef und Petra Bezák stammt mittelpaläolithische Spaltindustrie. Die Artefakte waren vor allem aus Scheibenkernen von Limnosilizit und Radiolarit gespalten. Die öftesten Formen waren Schaber (Abb. 47: 3) und Messer, die markantesten waren die blattförmige Spitzen aus Feuerstein (Abb. 47: 2) und Limnosilizit (Abb. 47: 1) und ein Keilmesser aus Radiolarit (Abb. 47: 4). Die Industrie gehört am wahrscheinlichsten in den Umkreis von Micoquien der Westslowakei.

VÝSKUM JUHOZÁPADNEJ KAPLNKY KOSTOLA SV. JAKUBA V LEVOČI

Anton K a r a b i n o š

Levoča (okr. Levoča), Kostol sv. Jakuba, juhozápadná kaplnka, interiér, sondážny výskum, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Spišské múzeum, Levoča.

Rozhodnutím Krajského pamiatkového úradu v Prešove, pracovisko Levoča, bol počas úpravy interiéru juhozápadnej kaplnky (tífe Kapelle, Krstná kaplnka, Kaplnka sv. Alžbety) nariadený archeologický výskum realizovaný formou sond v rámci výmeny dlažby. Kaplnka bola pristavaná k južnej strane veže v 16. stor. a kompletne prestavaná počas výstavby novej veže v 19. stor.

Vo východnej časti sú na severnej a južnej stene kaplnky zavesené mramorové epitafy rodiny Turzovcov, po dva na každej strane, s hlbokým reliéfom postáv v zbroji v životnej veľkosti. Epitafy boli položené na nízku podmurovku a podlhovasté kamenné kvádre. Pozdĺž stien ďalej pokračujú malé epitafy s dedikačnými nápismi a modlitbami.

V prvej fáze prác bola odstránená pieskovcová dlažba z celej plochy kaplnky (7,25x7,5 m, položená v r. 1911) a vrstva sutiny do hĺbky 30 cm od úrovne dlažby kvôli získaniu priestoru pre nový násypový materiál. Táto vrstva pozostávala z piesku, úlomkov tehál a stavebných kamenných článkov, väčšinou len s nepatrnými stopami opracovania. Práce postupovali od západnej steny kaplnky smerom k lodi kostola. V SZ rohu kaplnky bola odkrytá zčasti deštruovaná koruna múru a za polovicou kaplnky narazili robotníci na ďalší mohutný kompaktný múr, ktorý sa zdal byť jednotný po celej šírke kaplnky s dlhšou stranou v smere S-J.

Očistením jeho koruny sa zistili škáry, ktoré rozdelili murivo, pôvodne sa javiace ako kompaktné, na tri časti označené číslami 1-3 a 4 (obr. 49: 5, 6). Číslom 1 sme označili múr prebiehajúci v smere S-J, dlhý

192 a široký 30-38 cm. **Múr 1** je pravdepodobne súčasťou výstavby južnej lode kostola - je základovým múrom pôvodného ukončenia lode, ktoré odstránili počas výstavby kaplnky. Koruna múru je upravená plochými pieskovcovými kameňmi, ktoré sú viditeľné len sporadicky; takmer celá plocha je pokrytá vrstvou vápennej malty.

Na severnej strane múr hraničí s múrom 2, ktorý prebieha V-Z smerom pozdĺž južnej steny veže v dĺžke 140 cm, široký je 60 cm a základovú škáru sme zistili v hĺbke 114 cm. V mieste dotyku múrov prekryva oba architektonické články maltový poter, na niekoľkých miestach porušený; tam bola zistená dilatačná škára široká 2-6 cm (obr. 49: 7). Koruna múru 2 bola upravená rovnakým spôsobom a porušená deštrukciou. **Múr 2** bol definovaný ako kryptová stavba (sonda I/06).

Múr 3 je situovaný k južnému okraju múru 2 a východnému okraju múru 1, jeho dlhšia strana má 197 cm a prebieha S-J smerom, široký je 84 cm a základová škára bola zistená v hĺbke 140 cm od hornej nivelety (sonda II/06). Číslo 4 bol označený vyvýšený prah oddeľujúci loď kostola od kaplnky, číslo 5 múr zistený v SZ nároží kaplnky. **Múr 5** so stupňami schodov bol zachytený v SZ rohu kaplnky (obr. 49: 8).

Na základe týchto zistení a vzhľadom na dispozíciu a stavebnú históriu skúmaného miesta boli na vybraných miestach plochy kaplnky umiestnené sondy I - IV/06.

Sonda I/06 bola umiestnená do deštrukcie múru 2. Vybratím zásypu rovnakého materiálu, akým bola vysypaná celá plocha kaplnky, bol zistený hrob I/06 pripravený ako kvázi krypta vysekaním potrebného objemu kameňa z múru. Rozmery 140x120 cm. Zo sondy okrem hrobových nálezov pochádza len jeden okraj novovekej glazovanej nádoby (obr. 49: 1). Hrob bol porušený, kostra sa nezachovala. Na jednom mieste sa našli šatové ozdoby a aplikácie textilu formované z tenkého medeného drôtu, kombinované s textilom a korálikmi do špirálovitých a hadovitých tvarov (obr. 49: 2-4). Zachoval sa aj textil s aplikáciou kruhových plieškov. Na dne jamy bolo zachované drevo truhly. Dno bolo vymazané maltovým poterom, steny hrobu zalícované neboli. Podľa zásypu pokračovala hrobová jama severným smerom pod epitafy, priestor ostal nepreskúmaný aj z bezpečnostných dôvodov. Sonda I/06 bola rozšírená západným smerom, kde sme odkryli pokračovanie múru 2 s čiastočne deštruovanou korunou.

Súčasne sme na JV okraji múru 3 viedli **sondu II/06** s rozmermi 120x72 cm kvôli zisteniu jeho založenia a technického prevedenia. Múr postavený z pieskoviec, koruna z plochých kusov (úprava pre výstavbu kaplnky?), pod nimi veľké kusy kameňa spájané tvrdou vápennou maltou. Tam, kde sa malta vyliala, boli priestory medzi kameňmi vyškárované. Múr bol posadený priamo na hlinu v hĺbke 140 cm od koruny. Profil nepravidelne lícovaný. Sonda porušila hrob označený ako hrob 2/06. Hrob položený sekundárne do stavebného zásypu identifikovala lebka a dlhé kosti dospelého jedinca. Zo zásypu sondy pochádzajú fragmenty tmavého skla vitráží, z hrobu silno skorodované železné kince.

Sonda III/06 bola vedená v mieste styku múrov 2 a 3 na ich východnom okraji. Ukázala, že ide o dva rozdielne stavebné prvky, čo sa predpokladalo už na základe škáry zistenej medzi ich korunami. Múry boli potiahnuté maltovým poterom. Múr 2 bol posadený plytšie, základová škára zistená v hĺbke 114 cm. Sondou s rozmermi 160x60 cm bola zachytená aj niveleta úrovne pôvodného terénu s klesajúcou tendenciou v smere S-J, čo je aj dnešné klesanie terénu mesta. Pieskovcová pôda, tmavožltá až sivá. V severnej časti sondy bol porušený ďalší hrob 3/06. Našli sa len kosti dospelého jedinca bez ďalších nálezov. Zdá sa, že hrob bol vykopaný do pôvodného terénu. Nestabilita profilov a nasypaného materiálu na celej ploche kaplnky spôsobila, že hroby 2/06 a 3/06 neboli kompletne skúmané - povaha výskumu to ani nevyžadovala.

Západný okraj sondy III/06 odkryl profil pätky pôvodného oporného múru pristavaného k južnej stene veže a asanovaného kvôli výstavbe kaplnky. Múr relatívne pravidelne lícovaný, koruna z dvoch pravidelných kameňov spojených vápennou maltou.

Sonda IV/06 bola situovaná na múr 5 kvôli zisteniu jeho funkcie a technického prevedenia. V priestore medzi menzou oltára a stenou veže bola očistená koruna múru, napojená maltovým poterom na sokle steny kaplnky a veže. Šírka múru (S-J) 110-120 cm, jeho dĺžka (V-Z) 180 cm.

Pri vyberaní sutiny boli vo východnej časti múru odkryté stupňovité články - schody, pravdepodobne vedúce do niekdajšej krypty. Všetky kryptové priestory boli podľa archívnych prameňov likvidované v 18. stor., keď sa cirkev snažila predajom truhiel získať peniaze na nákladné rekonštrukčné práce kostola poškodeného požiarom a zemetraseniami. V hĺbke 122 cm od koruny múru sme zistili pieskovcovú, pred vystavaním kaplnky pravdepodobne pôvodnú exteriérovú, dlažbu.

Kostolu sv. Jakuba v Levoči sa venoval už V. Miškovský a I. Henszlmann. Komplexnú štúdiu stavebno-historického prieskumu stavby ponúkli autori Jan Muk a Ivan Chalupický v r. 1988 (*Muk/Chalupecký 1988*).

Kaplnky boli k veži pristavané niekedy v 16. stor. V priebehu 19. stor. bola veža rozobratá až po základ a nanovo postavená; súčasne s ňou prebiehala prestavba kaplniek.

V r. 1966 bola kvôli reštaurovaniu rozobratá senátorská lavica, pričom sa narazilo na gotickú tehlovú dlažbu položenú 60 cm pod dnešnú úroveň. Tehly mali rozmery 30x30 cm.

Na niekoľkých miestach prebehol aj sondážny archeologický výskum. V 80-tych rokoch 20. stor. kopal pod východným priečelím F. Javorský. Výkop odkryl nepravidelné základy stavby. V r. 1988 prebehol výskum na mieste sakristie, kde sa predpokladá najstaršia fáza kostola. Základy terajšej stavby sú základmi sanktuária z 13. stor. a základmi pod vífazný oblúk pôvodného kostola (Javorský 1990).

Počas prác na vysušovacom kanáli okolo obvodu južnej lode, okolo polygonálneho uzáveru presbytéria po východnú stranu sakristie a severne od sakristie realizovaný archeologický výskum zachytil základy neznámej stavby spreď 14. stor., zvyšok schodiska z kamenných kvádrov a murovanú hrobku zachádzajúcu pod základy oporného piliera. Hrobka bola datovaná do poslednej tretiny 13. stor. Ďalší hrob bol vybudovaný z pieskovcových platní. Hroby a rakvy boli bohato zdobené medenými aplikáciami (Soják 2002).

Výskum v interiéri SZ kaplnky odkryl korunu pôvodne vonkajšieho oporného piliera a pieskovcovú dlažbu v hĺbke 138 cm od hornej nivelety (Karabinoš 2004).

Z hľadiska štúdia stavebno-historického vývoja Kostola sv. Jakuba a jeho dvoch západných kaplniek priniesol výskum v juhozápadnej Kaplnke sv. Alžbety niekoľko faktov zistených už architektonickým a archívnym výskumom. Je to masívny rozsah pochovávaní okolo kostola a do jeho interiéru po pristavaní kaplniek. Svedčia o tom nálezy hrobov 2/06 a 3/06 a hrobu 1/06, ktorý bol umiestnený do existujúceho múru vybratím jeho časti za účelom vystavania krypty. Hrob bol porušený, resp. takmer kompletne vybratý, čo môžeme spojiť s likvidovaním hrobových a kryptových priestorov v r. 1753. V hrobe sa našli len ojedinelé kosti, šatové ozdoby a textil. Na dne hrobovej jamy boli stopy dreva truhly. Ďalšie zistené hroby - 2/06 a 3/06, boli uložené na vonkajšej strane múru 3. Mŕtvy v hrobe 2/06 bol uložený v zasype, resp. pozostatky boli po výstavbe (rekonštrukcii na začiatku 19. stor.?) ponechané na pôvodnom mieste. Hrob 3/06 sa zdal byť v pôvodnom teréne. Pravdepodobná orientácia hrobu 2/06 bola S-J, hrobu 3/06 V-Z.

Z archívneho výskumu vyplýva, že turzovské náhrobníky (štyri mramorové epitafy s hlbokým reliéfom postáv v životnej veľkosti) boli na stenu kaplnky zavesené v r. 1860.

Ďalším významným nálezom je odkrytie múru 3, ktorý dispozične a konštrukčne nadväzuje na architektúru múrov 1 a 2, ale nezapadá do celkového kontextu výstavby a prestavby objektu. Existenciu krypty v tomto prípade môže objasniť geofyzikálny výskum priestoru, rovnako jeho prípadné pokračovanie do exteriéru na južnej, vonkajšej strane kaplnky. Pri väčšom rozsahu vykonávaných výskumov aj nedeštruktívnymi metódami a v nadväznosti na už realizované výskumy a výsledky stavebno-historických výskumov bude možné identifikovať odkryté architektonické prvky v Kostole sv. Jakuba v Levoči.

Literatúra

Javorský 1990 - F. Javorský: Záchranné výskumy a prieskumy v mestskej pamiatkovej rezervácii Levoča. AVANS 1988, 1990, 81-84.

Muk/Chalupecký 1988 - J. Muk/I. Chalupecký: Levoča. Stavebně historický průzkum. Kostel sv. Jakuba. Praha 1988.

Karabinoš 2006 - A. Karabinoš: Archeologický výskum v Kostole sv. Jakuba v Levoči. AVANS 2004, 2006, 109-110.

Soják 2002 - M. Soják: Výskum v intraviláne Levoče. AVANS 2001, 2002, 196-198.

UNTERSUCHUNG DER SÜDWESTLICHEN KAPELLE DER ST. JAKOBS KIRCHE IN LEVOČA. Levoča (Bez. Levoča), St. Jakobs Kirche, südwestliche Kapelle, Innenbereich, Grabung, Mittelalter, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Spišské múzeum (Zips-Museum), Levoča.

Während der Auswechslung der Pflasterung im Innenbereich der südwestlichen Kapelle der St. Jakobs Kirche in Levoča wurde eine archäologische Grabung durchgeführt. Die Kapelle war zur Südseite des Turmes aus dem 16. Jh. zugebaut. Die Baubearbeiten fingen mit der Beseitigung der Sandsteinpflasterung aus dem J. 1911 und Bergung des Bauschutts bis in die Tiefe von 30 cm von der Pflasterungsebene an. Durch die Beseitigung der erwähnten Schicht sind die Mauerkronen, bezeichnet als Mauer 1-3, im Ostteil der Kapelle und Mauer 5 im Nordwestteil der Kapelle zum Vorschein gekommen. Mit der Nummer 4 war der Süll, der die Kapelle von dem Südschiff der Kirche teilte, bezeichnet. Die Mauerkronen 1-3 wurden von den Resten des Aufschüttungsmaterials befreit. Zwischen ihnen hat man eine breite 2-6 cm Dilatationsfuge festgestellt; auf dem Großteil ihres Verlaufs war sie mit einem Mörtelüberzug, der die Kronen aller Mauern abdeckte, überdeckt. Die Mauer 1 verlief entlang der ursprünglichen Abschluss des Südschiffs der Kirche in der Breite von 30-38 cm und Länge von

192 cm. Die Mauer 2 knüpft auf den Nordrand der Mauer 1 an und mit ihrer längeren Seite - 140 cm kopiert sie den Verlauf der Südturmwand. Sie ist 60 cm breit und die Gründungsfuge wurde auf der Ebene 114 cm von ihrer Krone festgestellt. In der Mauer 2 hat man eine Destruktion, in die der Schnitt I/06 gelegt wurde, festgestellt. Durch die Bergung desgleichen Materials, das die ganze Fläche der Kapelle füllte, hat man eine mögliche Gruft mit Grab 1/06 identifiziert. Diese entstand durch die Bergung von nötiger Menge vom Stein aus der Mauer. Das Grab war beschädigt, gefunden wurden nur seltene Knochen, Kleidungs- und Haarschmuck, Textil mit Metallapplikationen und Sargholtz. Boden der Grabgrube mit den Ausmaßen 140x120 cm war mit Mörtel bestrichen, unter ihm wurde die Mauerfortsetzung festgestellt. Der Schnitt II/06 mit den Ausmaßen von 120x72 cm war an dem südwestlichen Rand der Mauer 3 wegen der Feststellung seiner Zusammensetzung und Funktion situiert. Die Gründungsfuge der Mauer ist in der Tiefe von 140 cm von der oberen Nivelette festgestellt worden. Der Schnitt II/06 beschädigte das Grab 2/06 mit Funden von Eisennägeln vom Sarg. Von der Aufschüttung der Grabungsfläche stammen Fragmente von dunklem Vitrage-Glas. Die Fortsetzung der Mauer 3 unter der Untermauerung der Epitaphe und eventuell bis unter der Südwand der Kapelle wurde nicht festgestellt. Die Grabungsfläche III/06 legte die Gründungsfuge der Mauer 2 und die Dilatationsfuge im Profil zwischen den Mauern 2 und 3 frei. Festgestellt wurde verschiedene Gründung der beschriebenen Mauer. Der Boden der Grabungsfläche wurde so ausgehoben, damit er das ursprüngliche Sandsteinterrain mit der Senkung Nord-West kopiert. Die Grabungsfläche beschädigte das Grab 3/06, das wegen der Instabilität der Aufschüttung unerforscht blieb. Die Westseite der Grabungsfläche enthüllte das Fußprofil des ursprünglichen äußeren Stützpfiebers der Südturmwand. Die Mauer 2 führt bis unter ihr Fundament. Der Schnitt IV/06 untersuchte die Mauer 5 in der nordwestlichen Ecke der Kapelle. Seine beschädigte Krone geht in der Ostseite in drei Stufen von Steinquadern, die die Stufen zur wahrscheinlich ursprünglichen Gruft bilden, über. Alle Gräfte waren beschädigt und ausgehoben im J. 1753. In der Tiefe von 122 cm von der Pflasterungsebene war wahrscheinlich die ursprüngliche Außenbereichspflasterung aus Sandsteinplatten festgestellt. Die Grabung bestätigte massive Bestattungen in dem Bereich und der Umgebung des Gebäudes, umfangreiche Umbauungen der Grundteils der Kirche mit Turm und beiden Kapellen und legte die bis jetzt unbekannte Mauerarchitektur frei.

ĎALŠIE NÁLEZY Z MEDZIAN

Anton Karabinoš

M e d z a n y (okr. Prešov), poloha M o č a r o š e, kopec, dokumentácia archeologického nálezu, mladšia doba bronzová, gávská kultúra, stredovek(?), novovek. Uloženie nálezov: Krajský pamiatkový úrad, Prešov.

V apríli 2005 sme pri kopaní podpivničenia rodinného domu na východnom okraji intravilánu obce zachytili a následne zdokumentovali profil pravekého objektu s kolovou jamou. Z jeho blízkeho okolia sa zozbieral materiál spadajúci prevažne do mladšej fázy mladšej doby bronzovej (Karabinoš 2005, 101).

Autor článku realizoval ďalšie zbery v okolí nálezu objektu, prevažne na susedných parcelách využívaných v jednom prípade ako poľnohospodárska pôda a v ďalších dvoch prípadoch ako stavebné pozemky patriace obci. V čase prieskumu bola na parcele JZ od pôvodného nálezu realizovaná stavba, z ktorej bola prevezená zemina k novostavbe rodinného domu za účelom planovania terénu. Z nej pochádza bohatý črepový materiál totožný s nálezmi z r. 2005, datovaný do mladšej doby bronzovej. Ide o fragmenty keramiky z tela minimálne troch nádob, črepy sú značne omleté, niektoré fragmenty pochádzajú zo dna nádoby, dva fragmenty sú zdobené pretláčanou lištou (obr. 48).

Z parcely situovanej JV od pôvodného nálezu za prístupovou cestou (kde prebiehali výkopy základov pre jednopodlažné domy nižšieho štandardu) pochádza fragment tenkostennej pravekej nádoby so značným vydutím telovej časti. Keramika lepená v ruke obsahuje prímes kremičitého piesku. Ďalšie fragmenty keramiky sú rámcovo datované do novoveku.

Ojedinelé črepy datované mladšou dobou bronzovou pochádzajú aj zo susednej parcely situovanej južne od stavby rodinného domu; toho času zemiakové pole.

Tieto nálezy doplnili vedomosti o stave osídlenia v praveku, stredoveku a novoveku a poukázali na možnosť existencie osady alebo sezónneho osídlenia v popisovanej novozistenej polohe.

Literatúra

Karabinoš 2007 - A. Karabinoš: Sídlišťový objekt z mladšej doby bronzovej v Medzanoch. AVANS 2005, 2007, 101-102.

WEITERE FUNDE AUS MEDZANY. Medzany (Bez. Prešov), Flur Močaroše, Berg, Dokumentation des archäologischen Fundes, jüngere Bronzezeit, Gáva-Kultur, Mittelalter(?), Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Landesdenkmalamt, Prešov.

Aufgrund der Entdeckung des Objekts aus jüngerer Bronzezeit im J. 2005 wurde auch auf den Nachbarparzellen eine weitere Grabung durchgeführt. Südwestlich des ersten Fundes hat man einen Keramikkomplex identisch mit dem ersten Fund, datiert in die jüngere Bronzezeit - Gáva-Kultur, gefunden; vorzeitliche Keramik und Keramik vom neuzeitlichen Charakter wurde auch auf der südöstlichen Parzelle freigelegt. Aus der südlichen Parzelle stammen nur vorzeitliche Einzelscherben. Die Funde gehörten meistens dem Gefäßkörper, manche sind mit einer plastischen Leiste verziert. Neue Funde haben die Existenz einer möglichen Siedlung, bzw. kurzfristigen Saisonsiedlung in der beschriebenen Lage in der jüngeren Bronzezeit, Mittelalter und in der Neuzeit bestätigt.

VÝSLEDKY SLEDOVANIA VÝKOPOVÝCH PRÁC PRI KOSTOLE SV. DEMETRIA V PORÁČI

Anton Karabinoš

Poráč (okr. Spišská Nová Ves), Kostol sv. Demetria, sledovanie výkopových prác, novovek. Uloženie nálezov: Krajský pamiatkový úrad, Košice.

Kostol sv. Demetria v Poráči, národná kultúrna pamiatka, bol postavený v r. 1773-1776. Rozhodnutím KPÚ Košice k zámeru jeho obnovy bolo nariadené ohlásiť začiatok výkopových prác. Na základe tohto oznámenia sme sledovali drenážne výkopy po vonkajšom obvode kostola. Počas výkopov sme zdokumentovali stopy prikostolného cintorína - klince a ojedinelé ľudské kosti. V súčasnosti sa pochováva JZ od kostola v jeho blízkosti. Nepatrný keramický materiál pozostáva z úlomkov tehlovočervenej glazovanej keramiky zdobenej hnedým, bielym a zeleným maľovaním. Výkopy odkryli základové odsadenie objektu kostola s nepravidelným lícovaním a v rôznej šírke. Prípadnú staršiu stavebnú fázu nebolo v tomto rozsahu možné zistiť a ani sa nepredpokladá.

ERGEBNISSE DER VERFOLGUNG VON AUSHUBSARBEITEN BEI DER HL. DEMETRIUS-KIRCHE IN PORÁČ. Poráč (Bez. Spišská Nová Ves), Hl. Demetrius-Kirche, Verfolgung der Aushubsarbeiten, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Landesdenkmalamt, Košice.

Während der Verfolgung von Entwässerungsarbeiten um die Kirche haben wir Fragmente von neuzeitlicher Keramik, Eisennägel und seltene Menschenknochen festgestellt. Der Aushub enthüllte auch die Fundamente des gegenwärtigen Kirchenobjekts, aufgebaut in den Jahren 1773-1776.

VÝSLEDKY SLEDOVANIA EXHUMAČNÝCH PRÁC V SILICKEJ BREZOVEJ

Anton Karabinoš

Silická Brezová (okr. Rožňava), Reformovaný kostol, exteriér, sledovanie exhumačných prác, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Krajský pamiatkový úrad, Košice.

Spoločnosť starostlivosti o nemecké vojnové hroby na Slovensku (ďalej len „Spoločnosť“) požiadala o vyjadrenie k realizácii exhumačných prác v areáli kostola. Keďže ide o objekt zapísaný do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu SR, autor článku sledoval exhumačné práce z dôvodu ochrany archeologických nálezov a nálezísk.

Pracovníci Spoločnosti vykopali tri sondy na zistenie pochovaných nemeckých vojakov, ktorí zahynuli pri kostole počas prestrelky s rumunskými vojakmi v záverečných fázach vojny. Dve sondy boli vedené severne od objektu kostola, tretia na východnej strane. Nehnutelné archeologické nálezy sa nezistili.

Opis nálezov

Počas kopania a z hald výkopov sme zozbierali materiál pozostávajúci z fragmentov novovekej keramiky:

1. Dva úlomky plytkého taniera s vnútornou glazúrou a tenkými maľovanými pásmi bledej tehlovočervenej až sivej farby, okraj zrezaný šikmo dovnútra.
2. Fragment dna široko otvorenej nádoby s výstupkom v jeho strede, bez glazúry, keramika točená na kruhu, prevyšujúca hlina v okolí nôžky upravená rukou, farba bledoružová, v lome sivá.
3. Fragment sivej keramiky, na vnútornej strane presvitá biela farba, zdobený plytkými plastickými pásmi; datovanie: stredovek.
4. Železný kliniec s nepravidelnou obdĺžnikovou hlavičkou; rozmery 15x20 mm, nôžka dlhá 50 mm, deformovaná, 7x4 mm v hornej časti nôžky; datovanie: stredovek.

Z obdobia Druhej svetovej vojny sa našli náboje, gombíky, medené pliešky, časti vojenského oblečenia a obuvi a kostra vojaka nemeckej armády Hermanna Güntera, ktorý podľa archívnych prameňov pochádzal z oblasti Tirolska a padol vo veku medzi 19. a 20. rokom života. Ďalších predpokladaných padlých odviezli nemeckí vojaci tesne po ich pochovaní. Nálezy súvisiace s vojnovými udalosťami ostali vo vlastníctve Spoločnosti starostlivosti o nemecké vojnové hroby na Slovensku, ktorá exhumačné práce realizovala.

ERGEBNISSE DER VERFOLGUNG VON EXHUMIERUNGSARBEITEN IN SILICKÁ BREZOVÁ. Silická Brezová (Bez. Rožňava), Reformierte Kirche, Außenbereich, Verfolgung von Exhumierungsarbeiten, Mittelalter, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Landesdenkmalamt, Košice.

Während der Verfolgung der Exhumierung von deutschen Soldaten, die im zweiten Weltkrieg gefallen sind, wurde in der Kirchenanlage neuzeitliches Keramikmaterial - Fragmente vom flachen Teller, Gefäß und eine problematische mittelalterliche Scherbe aufgesammelt. Zwischen den Funden ist auch ein deformierter mittelalterlicher Eisennagel. Die mit den Kriegseignissen zusammenhängenden Funde sind im Besitz der Gesellschaft für Versorgung der deutschen Kriegsgräber in der Slowakei, die die Exhumierungsarbeiten durchführte, geblieben.

ĎALŠIE NÁLEZY Z HERMANOVIEC

Anton Karabinoš - Marián Soják

Hermanovce (okr. Prešov), poloha Mihókova lúka, ojedinelý nález, zber, mladšia doba kamenná, doba halštatská, novovek. Uloženie nálezov: Krajský pamiatkový úrad, Prešov.

V r. 2005 sme preskúmali výkop obecného podporného vodovodného potrubia, pričom sme v halde výkopu vybrali dva fragmenty halštatskej keramiky (Karabinoš 2007, 100).

Na základe týchto nálezov sa v danej oblasti realizoval ďalší prieskum územia v r. 2006. Na lesnú cestu pod miesto prvého nálezu boli splavené ďalšie tri fragmenty halštatskej keramiky a časť železnej podkovy, pravdepodobne novovekej.

V okruhu dvoch metrov sa našla stredná časť neolitického čepele vyrobenej z jednopodstavového jadra jurského podkrakovského pazúrika. Čepeľ má úžitkovú retuš hrán. V tejto časti Šarišskej vrchoviny ojedinelý materiál je pravdepodobne importom z oblasti Spiša, resp. priamo z oblasti Krakovsko-čenstochovskej jury.

Literatúra

Karabinoš 2007 - A. Karabinoš: Ojedinelý nález halštatskej keramiky z Hermanoviec. AVANS 2005, 2007, 100-101.

WEITERE FUNDE AUS HERMANOVCE. Hermanovce (Bez. Prešov), Mihókova lúka, Einzelfund, Landesbegehung, jüngere Steinzeit, Hallstattzeit, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Landesdenkmalamt, Prešov.

Aufgrund der Ergebnisse der Landesbegehung im Gemeindegebiet im J. 2005 ist eine weitere Landesbegehung im J. 2006 durchgeführt worden. Östlich der Lage Mihókova lúka kamen drei Fragmente der hallstattzeitlichen Keramik, Teil eines Hufeisens und mittlerer Teil von neolithischer Feuersteinklinge aus dem Gebiet der Zips oder aus dem Krakau-tschenstochauer Jura-Massiv zum Vorschein.

GERMÁNSKA OSADA V BOHDANOVCIACH NAD TRNAVOU

Titus Kolník - Vladimír Mitáš - Ján Rajtár

Bohdanovce nad Trnavou (okr. Trnava), poloha Dolné pole, povrchový prieskum, sídlisko, doba rímska, 2.-3. stor., mince, spona, keramika. Uloženie nálezov: súkromná zbierka (mince, spona a praslen) a Archeologický ústav SAV, Nitra (črepy).

Koncom r. 2006 sme získali informácie o zbierke starožitností J. Kameňa z Bohdanoviec nad Trnavou. Z podnetu V. Furmánka sme v januári a februári 2007 menovaného zberateľa navštívili. J. Kameň nám ochotne poskytol na zdokumentovanie železnú sponu a tri rímske mince, ktoré údajne našiel pri povrchovom zbere na poranom poli v polohe Dolné pole v JV časti katastra obce.

Zmienaná lokalita leží JV od obce na úpätí miernej terénnej vlny nad potokom Trnávka. Pri obhliadke náleziska a následnom povrchovom prieskume sa nám podarilo nazbierať charakteristický sídliskový germánsky črepový materiál, ktorý časovo dobre korešponduje s kovovými predmetmi, ktoré objavil J. Kameň. Medzi nimi vynikajú predovšetkým tri rímske mince z 2. a 3. stor. a poškodená železná spona.

Opis nálezov

1. Tri rímske mince (určila E. Kolníková): a) Faustina II. (161-165), mincovňa Rím, as, Ae, 9,372 g, 25 mm, razidlo 12h, zachovalosť 4 (RIC III, 345, 1647); b) Philippus I.? (244-248), neurčiteľná mincovňa, antoninianus, subaerat, postriebrené medené jadro, 3,764 g, 23 mm, razidlo 6h, zachovalosť 5, dvakrát prevrátená (RIC IV-III, 71, 27b?); c) Gallienus (253-268), mincovňa Rím, antoninianus, Ae, 3,380 g, 20 mm, razidlo 6h, zachovalosť 2 (obr. 50: 2; RIC V-1, 140, 117).

2. Nález mimoriadnej výpovednej hodnoty predstavuje železná spona s valcovitou hlavicom (obr. 50: 1). Ide o neúplný exemplár, vinutie a ihla chýbajú, časť lúčika a zachycovača sú poškodené koróziou. Esovito prehnutý a strechovito hranený lúčik sa smerom k rovno zrezanej nôžke plynule rozširuje. Zachycovač spony bol mierne šikmý a pôvodne vysoký. Obvodové ryhy na hlavici naznačujú, že na nej boli pôvodne pravdepodobne aplikované strieborné ozdobné drôtky. Spona evidentne patrí k typom Almgrenovej skupiny V., sérii 8, charakteristickej pre chronologický stupeň B₂/C₁ przeworskej kultúry v Poodrí a Povisli (*Olędzki* 1997). Na Slovensku je výskyt týchto, v našom prostredí cudzorodých germánskych spôn, doložený najmä v hrobových nálezoch z Abrahámu (*Kolník* 1980, 29, 41, 62, 65, 68; Taf. 15: 16b; 27: 85 b₁-b₂; 50: 174b-b₂; 52: 182 b₁-b₂; 55: 193 b₁-b₂), Bešeňova (*Kolník* 1961, 246, obr. 10: 6, 7; tab. I: Hb, b₂), Kostolnej pri Dunaji (*Kolník* 1980, 115, tab. 107: 47i) a Závodu (*Beninger* 1934, 97-98, Abb. 14, 15, 18). Prítomnosť spôn Almgrenovej skupiny V. v kvádskom prostredí juhozápadného Slovenska indikuje pohyby nesvébskych germánskych kmeňov v predpolí severopanónskeho limitu pred markomanskými vojnami a počas nich v druhej polovici 2. stor.

3. V nálezoch keramiky sú zastúpené nevýrazné fragmenty v rukách vyhotovených nádob, avšak chronologicky málo citlivých. Všetky sú z charakteristického materiálu s prímiesou sľudnatého piesku s typickou úpravou povrchu. Vyskytujú sa okrajové črepy hrncovitých nádob s esovitou profiláciou s vyššie posunutým vydutím (obr. 50: 5, 7, 8) a okraje kónicky rozovretých misovitých nádob s dovnútra zahnutým ústím (obr. 50: 6, 11, 18). Zastúpené sú zlomky nádob s odsadeným dnom (obr. 50: 13, 16, 17) a jeden fragment misky s jamkovito pretláčaným dnom (obr. 50: 15). Výzdobu stien nádob dokladajú črepy s riedkymi mrežovitými šikmými ryhami (obr. 50: 10, 14) a zväzkami jemnejších hrebeňovitých rýh (obr. 50: 9, 12). Importovaná na kruhu točená tehlová panónska keramika je v zberovom materiáli zastúpená iba niekoľkými tvarovo i výzdobne nevýraznými črepmi. Ku keramickým nálezom zo sídliska patrí aj dvojkónický praslen s miskovito prehĺbenými základňami (obr. 50: 3).

Spektrum zistených nálezov v polohe Dolné pole indikuje germánsku osadu z 2. a 3. stor., ktorej plošný rozsah bude možné stanoviť až po dôkladnejšom terénnom prieskume v priaznivejšom ročnom období. Zdá sa, že to je monokultúrna lokalita vhodná pre archeologický výskum.

Je pravdepodobné, že ide o to isté sídlisko, na ktorom robil v minulosti zbery P. Pobiecky z Bohdanoviec nad Trnavou. Jeho zbierku získal v r. 1984 Archeologický ústav SNM a z publikovanej správy M. Pichlerovej (1985, 195-196) vyplýva, že v zbierke je „najpočetnejší materiál z germánskeho sídliska s rímskoprovinciálnymi importmi, ako sú tri kahance, črepy z terry sigillaty a iné“. Jednoznačne však z tejto správy nemožno vydedukovať, či uvedené nálezy pochádzajú z lokality Hrubé pole, susediacej z juhovýchodu s Dolným poľom, prípadne z polôh Lúky alebo Pasienky. Možno predpokladať, že lokalita exploatovaná J. Kameňom je totožná s germánskou osadou, na ktorej v r. 1991-1993 pri výskumoch na trase tranzitného plynovodu pracovníci Archeologického múzea SNM odkryli časti troch germánskych sídliskových objektov (*Turčan* 1995).

Osada v Bohdanovciach nad Trnavou predstavuje jedno z mnohých sídlisk hustej siete germánskych osád rozkladajúcich sa na úrodných návršiach Trnavskej pahorkatiny pozdĺž potokov Trnávka, Parná a Gidra, pritekajúcich do Dudváhu z východných svahov Malých Karpát.

Literatúra

- Almgren 1923* - O. Almgren: Studien über Nordeuropäische Fibelformen der ersten nachchristlichen Jahrhunderte mit Berücksichtigung der provinzialrömischen und Südrussischen Formen. 2. Aufl. Leipzig 1923.
- Beninger 1934* - E. Beninger: Die Südausbreitung der Einsprossenfibel. *Sudeta* 10, 1934, 94-98.
- Kolník 1961* - T. Kolník: Pohrebisko v Bešeňove. *Slov. Arch.* 9, 1961, 219-300.
- Kolník 1980* - T. Kolník: Römerzeitliche Gräberfelder in der Slowakei. Bratislava 1980.
- Olędzki 1997* - M. Olędzki: The Role of Amber Route in the Infiltration of the Przeworsk Culture in to Middle Danube Area. In: *Scientiae sociales* LXXXII, 1997, 63-77.
- Pichlerová 1985* - M. Pichlerová: Archeologická zbierka z Bohdanoviec na Trnavou. *AVANS* 1984, 1985, 195-197.
- RIC* - H. Mattingly/E. A. Sydenham et al.: The Roman Imperial Coinage. 1-9. London 1923-1967.
- Turčan 1995* - V. Turčan: Bohdanovce nad Trnavou. In: M. Ruttkay (Ed.): *Archeológia a ropa*. Nitra 1995, 26-27.

GERMANISCHE SIEDLUNG IN BOHDANOVCE NAD TRNAVOU. Bohdanovce nad Trnavou (Bez. Trnava), Dolné pole, Landesbegehung, Siedlung, Römerzeit, 2.-3. Jh., Münzen, Fibel, Keramik. Aufbewahrung der Funde: Privatsammlung (Münzen, Fibel und Spinnwirtel) und Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra (Scherben).

Am Ende des Jahres 2006 haben wir Informationen über eine Antiquitätssammlung von J. Kameň aus Bohdanovce nad Trnavou gewonnen. In seiner Sammlung haben uns vor allem drei römische Münzen und eine Eisenfibel interessiert. J. Kameň hat sie angeblich im Gemeindekataster bei der Landesbegehung in der Lage Dolné pole gefunden. Bei der Begehung dieser Fundstelle ist es uns gelungen vor allem charakteristisches siedlungsartiges germanisches Scherbenmaterial aufzusammeln.

Drei Münzen sind aus dem 2. und 3. Jh. (As, Faustina II., 161-165; Antoninianus Gallienus, 253-268 (Abb. 50: 2); Antoninianus, subareat näher unbestimmbar, wahrscheinlich Philippus I., 244-248). Eisenfibel mit zylinderförmigem Kopf (Abb. 50: 1) gehört zu den Typen der Almgren Gruppe V., Serie 8, charakteristisch für die chronologische Stufe B2/C1 der Przeworsk-Kultur im Oder- und Weichseltal. In der Slowakei sind solche Fibeln vor allem in den Grabfunden in Abrahám, Bešeňov, Kostolná pri Dunaji und Závod belegt. Die Anwesenheit der Fibeln der Almgren Gruppe V. im quadischen Bereich der südwestlichen Slowakei weist auf die Bewegungen der nicht swäbischen germanischen Stämme im Vorfeld des nordpanonischen Limits vor und während der Markomannenkriege in der zweiten Hälfte des 2. Jh.s hin.

Bei den Keramikfunden sind ausdruckschwache Fragmente von handgemachten germanischen Gefäßen von mehreren Typen vertreten (Abb. 50: 4-18). Importierte pannonische Ziegelkeramik ist nur durch ein paar förmlich und künstlerisch schwache Scherben vertreten.

Das Spektrum der festgestellten Funde zeugt von germanischer Ansiedlung der Fundstelle im 2. und 3. Jh. Die Siedlung in Bohdanovce nad Trnavou stellt eine der vielen Siedlungen des dichten Netzes der germanischen Ökumene, die sich auf den fruchtbaren Anhöhen von Trnavská pahorkatina (Trnava-Hügelland) verbreitete, dar.

NÁLEZ CHÝBAJÚCEHO ČLÁNKU LATÉNSKEJ NÁUŠNICE Z DOLNÉHO KUBÍNA - VEĽKÉHO BYSTERCA

Eva Kolníková

Dolný Kubín (okr. Dolný Kubín), časť Veľký Bysterec, poloha Trniny, nález chýbajúceho lupienka zo zlatého šperku, púchovská kultúra. Uloženie nálezu: súkromná zbierka.

V hromadnom náleze keltských zlatých a strieborných mincí z púchovského hradiska Trniny v katastri obce Veľký Bysterec (dnes Dolný Kubín-Veľký Bysterec), ktorý v r. 1879 pri vykopávkach na tejto lokalite objavil amatérsky archeológ M. Kubínyi (*Čaplovič 1960*, 183-216), bol aj zlatý šperk - náušnica s dvanástimi lupienkami. V čase objavu však jeden lupienok chýbal (opis šperku a jeho parametre *Čaplovič 1960*, 186-187; k technickej stránke predmetu *Pieta 1982a*, 61; *Pieta 1982b*, 59). V r. 2006, po 127-mich rokoch od objavu, chýbajúci lupienok na lokalite Trniny objavil neznámy majiteľ detektora. Od neho lupienok kúpil pražský zberateľ J. Fröhlich a poskytol ho na zdokumentovanie. Lupienok váži 0,448 g, meria

6x7,6 mm, hrúbku má 1 mm. Po preskúmaní lomu na náušnici a prirovnaním novozískaného lupienka k nemu, ako aj k ostatným jedenástim lupienkom sa potvrdilo, že ide o chýbajúci článok (obr. 65).

Náušnica sa v súčasnosti nachádza v klenotnici Slovenského národného múzea v Bratislave. Za jej zapožičanie ďakujem dr. J. Bartíkovi, riaditeľovi Archeologického múzea SNM, ktorý zároveň overil predpoklad, že lupienok bol súčasťou tejto náušnice. Pri tejto príležitosti bola náušnica znova odvážená na digitálnej váhe. Jej hmotnosť bez lupienka je 10,788 g; čo sa zhoduje s vážením P. Čaploviča pred publikovaním v r. 1960 - 10,79 g. Hmotnosť náušnice spolu s chýbajúcim lupienkom je 11,236 g. Možno vysloviť nádej, že náušnica bude raz v klenotnici vystavená v kompletnej podobe.

L i t e r a t ú r a

Čaplovič 1960 - P. Čaplovič: Púchovské sídlisko Trniny nad Veľkým Bystercom. Slov. Arch. 8, 1960, 183-216.

Pieta 1982a - K. Pieta: Die Púchov Kultur. Nitra 1982.

Pieta 1982b - K. Pieta: Umenie doby železnej. Bratislava 1982.

FUND EINES FEHLENDEN TEILES VOM LATÈNEZEITLICHEN OHRRING AUS DOLNÝ KUBÍN - VELKÝ BYSTEREK. Dolný Kubín (Bez. Dolný Kubín), Teil Veľký Bysterec, Flur Trniny, Fund eines fehlenden Blatts vom Goldschmuck, Púchov-Kultur. Aufbewahrung des Fundes: Privatsammlung. Im J. 1879 wurde auf dem Burgwall der Púchov-Kultur in der Gemeinde Dolný Kubín-Veľký Bysterec ein Hortfund mit keltischen Gold- und Silbemünzen entdeckt. Zu ihm gehörte auch ein goldener Ohring (Abb. 65) mit zwölf Blättern, ein Blatt hat in der Zeit der Entdeckung jedoch gefehlt. Im J. 2006 hat ihn auf der Fundstelle ein Detektorbesitzer gefunden. Er hat es einem Sammler verkauft, der es für die Dokumentation und Bestätigung, ob es sich um den fehlenden Teil handelt, zur Verfügung gestellt hat. Diese Voraussetzung wurde bestätigt. Das Blatt wog 0,488 g, das ursprüngliche Gewicht des Ohrings 10,788 ist somit auf 11,236 g gestiegen.

VÝSKUM STROPKOVSKÉHO HRADU

Mária Kotorová - Jenčová

Stropkov (okr. Stropkov), areál hradu, Nízke Beskydy, povodie Ondavy, intravilán mestečka, 202 m n.m., predstihový výskum, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Vlastivedné múzeum, Hanušovce nad Topľou.

Pri zemných prácach bol južne od hradu narušený zaklenutý suterénny objekt, z ktorého sa pri následnom záchrannom výskume vyzdvihlo veľké množstvo mobiliáru, najmä keramiky a skla. Výskum sa rozšíril na plochu ohrozenú rekonštrukčnými prácami južne a západne od hradu. Nie je ukončený, bude sa v ňom pokračovať v r. 2007.

Stropkovský hrad bol situovaný v centre stredovekého mestečka, na miernom návrší, ktoré je vo vzťahu k okoliu dominantnou polohou. Prvá písomná zmienka o Stropkove je z r. 1408 v kráľovskej darovacej listine, ktorou sa Stropkov stáva vlastníctvom rodu Perínskvcov. Výstavba hradu s päťuholníkovým pôdorysom je datovaná do 15. stor. Súčasťou hradného areálu bol kostol. Stavebný rozmach hradu je spojený so zmenou vlastníkov v r. 1569, kedy sa Stropkov stáva majetkom Peteovcov, ktorí na rozdiel od Perínskvcov na hrade priamo bývali. V súvislosti s tureckou hrozbou boli posilnené nárožné bašty a hradný barbakán. V r. 1764 Peteovci vymreli po meči. Dedičný súpis majetkov Peteovcov z r. 1767 uvádza hrad ako predmet majetkového delenia na šesť dedičských línií. V tomto období sa na hrade uskutočnili dispozičné prestavby (Beňko 1994, 31-81; Vateha 1994, 236-237; 2004, 4-5). V súčasnosti je nad terénom zachovaný Kostol Najsv. Tela Kristovho a kaštieľ.

Archeologickým výskumom sa doteraz okrem narušeného zaklenutého objektu (objekt 1) podarilo zachytiť líniu hradného múru v južnej časti hradu po JV nárožnú baštu, kde bola vstupná brána a ďalšie objekty.

Objekt 1 je narušený, resp. spolovice zničený zaklenutý suterénny priestor, sekundárne využívaný ako odpadová jama. Zachovaná časť mala rozmery 260x210 cm, výška po začistení na podlažie 250 cm. Výplň objektu tvorila sypká zemina s mimoriadne bohatým obsahom keramiky, menej kostí, skla, výnimočne železa. Objavili sa tu i celé nádoby. Dno objektu predstavoval sivastý podmáčaný íl, nebola zistená zvlášť upravovaná dlážka. Podľa zachovaného lícovania, zachyteného v južnom profile objektu,

predpokladáme, že vstup do objektu mohol byť zhora. Druhou alternatívou vstupu je vodorovne kladenými tehľami založená plocha v južnej stene objektu, ktorá naznačuje, že bola len dodatočne zamurovaná. Kamenné murivo nad zaklenutým objektom dosahovalo hrúbku 100-140 cm. Objekt bol súčasťou hradbového múru, ktorý v tomto priestore zrejme vytváral schodovité odstupy, čo však nemožno dokumentovať, keďže príslušná časť muriva bola spolu s časťou objektu zničená.

Jednoznačná funkčná interpretácia objektu chýba. Do úvahy prichádza ľadovňa, priestor súvisiaci s obranou hradu, prípadne súčasť odpadového kanalizačného systému. Po zániku svojej primárnej funkcie bol objekt jednoznačne využívaný ako odpadová jama.

V SII/06, situovanej západne od kaštieľa (rozmery 2,0x41,5 m - sektory A-C, resp. 2,5x17,0 m - sektor D) sa zistila nevýrazná kultúrna vrstva s málo zaujímavým fragmentárnym materiálom. Zachytili sa tu tri objekty (objekt 2, 3a a 5), opevňovacie hradbové murivo a parkánové murivo.

Objekt 2 je zaklenutý suterénny priestor na SZ nároží (pod oporným pilierom) súčasnej stavby kaštieľa. Nezachytili sme žiadne prepojenie na kaštieľ. Vstup do objektu predstavoval neupravený otvor zo SZ. Rozmery vnútorného priestoru: 150x150 cm, výška 150 cm. Objekt bol zaklenutý kamennou klenbou, dlážka nebola upravovaná. Dno predstavoval sivastý íl. V objekte sa nachádzalo množstvo kuchynského a technického keramického odpadu, medzi ním aj rekonštruovateľné nádoby. Primárna funkcia objektu je otázná. Jednoznačné je jeho sekundárne využitie ako odpadovej jamy.

Objekt 3 - hradbové murivo zachytené v šírke 180-200 cm vo vzdialenosti 5,0-6,8 m od južnej steny kaštieľa. Južné líce múru bolo v SII/06, sektor C, úplne odkryté do hĺbky 3 m. Múr bol v tejto časti zapustený do tmavšej kultúrnej vrstvy s bohatými nálezmi novovekého materiálu.

V sektore D sme zistili prepojenie hradbového múru na objekt kaštieľa masívnym murivom (š. 240 cm). V mieste napojenia muriva bol zistený „komín“ (80x50 cm), otvor s upravenými stenami, vyplnený sypkou zeminou s bohatým obsahom materiálu. „Komín“ pre jeho malé rozmery nebolo možné vybrať na jeho dno, resp. zistiť prípadné prepojenie tohto objektu na ďalšie suterénne priestory. Bol vybratý do hĺbky 230 cm.

Funkcia muriva je jednoznačne daná jeho charakterom opevňovacieho prvku. Zatiaľ nie celkom objasnenou zostáva funkcia masívneho muriva (objekt 3a), ktoré sa napája na objekt kaštieľa a ktoré je masívnejšie ako obvodový hradbový múr. Vysvetlenie môže priniesť až ďalší odkryv, rovnako ako aj objasnenie funkcie „komína“.

Objekt 4 predstavuje parkánový múr zachytený v malom úseku vo vzdialenosti 2,7 m južne od hradbového múru v šírke 80 cm a výške iba 40 cm.

Objekt 5 tvorí časť zrejme zrubovej stavby s kamennou podmurovkou na jeho JV nároží. Na podmurovku využili opracované gotické stavebné články. Objekt sme zistili pod hrubou vrstvou ílu, ktorý javil známky sterilného podlažia. Náhodným zachytením mazanice a jej následným začistením bol objekt identifikovaný ako tmavá škvrna s prímiesou uhlíkov a mazanice. Materiál nebol bohatý, ale je datovateľný do 15. stor. Rozmery zachovanej časti objektu: 210x400 cm. Orientácia: SSV-JJZ. V objekte bol zachytený fragment dreveného brvna.

Mobiliár získaný výskumom je mimoriadne bohatý. Pozostáva v prevažnej miere z keramiky - fragmentov, ale aj celých a rekonštruovateľných exemplárov (doteraz dve úplné a 23 zrekonštruovaných nádob). Z tvarov boli najfrekvencovanejšie hrnce, džbánky, tanieri a trojnožky. Vyskytli sa tiež „luxusné“ exempláre, ako je podnos na nôžke, šálka s prelamovaným telom, dvojuchá šálka s figurálnou výzdobou a pod. (obr. 52: 1, 5, 6). Početné boli zlomky kachlíc, v prevažnej miere glazované. Okrem keramiky kuchynského a technického charakteru sme získali početné fragmenty sklenených nádob, hlavne z hrdiel a dien fliaš. Menej sa objavovali kovové predmety, kde dominuje unikátny nález stolového zvonca s reliéfnou výzdobou (obr. 52: 3). Výnimočne sa objavili mince (3 ks), z ktorých najstaršia je datovaná do r. 1703. Mobiliár dopĺňajú fragmenty fajok, zvieracie kosti, uhličky a zlomky tehál s reliéfnymi odtlačkami zvieracích labiek.

Materiál napriek svojej početnosti nemožno zatiaľ jednoznačne datovať. Ani súbor získaný zo zasypaných zaklenutých objektov 1 a 2, ktorý evidentne pochádza zo sekundárnych polôh a má charakter odpadu, nie je chronologicky jednoliaty, čo naznačujú niektoré znaky tak staršieho horizontu novoveku (16. stor.) ako aj mladšieho horizontu (17.-18. stor.). Predbežne nálezy zo stropkovského hradu datujeme do obdobia 15. stor. (materiál z objektu 5) a do obdobia 16. - začiatku 18. stor. (ostatný materiál).

L i t e r a t ú r a

Beňko 1994 - J. Beňko: Stropkov v období uhorského feudalizmu. In: J. Beňko a kol.: Stropkov. Martin 1994, 23-93.

Vateha 1994 - M. Vateha: Architektúra a pamiatky. In: J. Beňko a kol.: Stropkov. Martin 1994, 221-247.

Vateha 2004 - M. Vateha: Stropkov. Metamorfózy a veci neznáme. Svidník 2004.

GRABUNG AUF DER BURG VON STROPKOV. Stropkov (Bez. Stropkov), Burganlage, Kleine Beskyden, Flussgebiet von Ondava, Gemeindegebiet, 202 m ü. M., präventive Grabung, Mittelalter, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Heimatmuseum, Hanušovce nad Topľou.

Vorläufige Grabung in der Anlage der Burg, von der über dem Terrain nur die Kirchen- und Kastellarchitektur geblieben ist, wurde von der Beschädigung des gewölbten Souterrainbereichs unter der Befestigungsmauer der Burg im Südteil der Anlage verursacht (Objekt 1). Ein ähnlicher, aber kleinerer unterirdischer Bereich wurde unter der Stutzmauer an der nord-westlichen Mauerecke festgestellt (Objekt 2). Bisher können wir die Funktion dieser Objekte nicht eindeutig interpretieren. Wir nehmen an, dass sie als Eiskeller benutzt werden konnten, bzw. mit der Verteidigung der Burg zusammenhängen, oder ein Bestandteil des Abfallkanalisationssystems gewesen sind. Nach dem Ende ihrer primären Funktion dienten sie als Abfallsgruben. Außer dieser Objekte hat die Grabung auch eine Linie der Burg- und Parkanmauer im Südteil der Anlage bis süd-östliche Eckbastei, wo sich der Eintrittstor befand, und Objekt 5 westlich des Kastells, Boden einer wahrscheinlich hölzernen Baut mit sekundär verwendeten gotischen Steinteilen aus dem 15. Jh. freigelegt.

Vor allem aus den Objekten 1 und 2 ist es gelungen ein außergewöhnlich reiches Material zu gewinnen. Es bestand aus gänzlichen, rekonstruierbaren und fragmentarischen Keramikfunden, darunter auch Töpfen, Gefäßen, Tellern, Dreifüßen, aber auch „Luxusexemplaren“ wie Tablett mit Fuß, Knickwandschale, Tasse mit zwei Henkeln und figuraler Verzierung, u. ä. Zahlreich waren auch die Kachelbrüche, Glasflaschenfragmente, weniger sind Metallgegenstände, unter den der einzigartige Fund einer Tischglocke mit Reliefverzierung dominiert, vorgekommen. Selten waren Münzen (3 Stück), von denen die älteste in den J. 1703 datiert werden kann. Das Mobiliar ergänzen Pfeifenfragmente, Tierknochen, Kohlenreste und Ziegelbrüche mit Reliefabdrücken von Tierpfoten.

Das Material kann trotz seiner großen Anzahl zurzeit nicht eindeutig datiert werden. Es handelt sich wahrscheinlich nicht um einen chronologisch einheitlichen Komplex, worauf manche Merkmale des älteren Horizonts der Neuzeit (16. Jh.), wie auch des jüngeren Horizonts (17.-18. Jh.) hinweisen. Vorläufig wird der Komplex ins 15. Jh. (Material aus dem Objekt 5) und ins 16. - Anfang. 18. Jh.s (weiteres Material) datiert.

SÍDLISKO Z DOBY BRONZOVEJ VO VLAČI

Mária Kotorová - Jenčová

V l a č a (okr. Vranov nad Topľou), poloha R o v e ň T o p ľ a (označovaná tiež ako Záhumenky), Beskydské predhorie, pravobrežná terasa Tople, sídlisko, výskum na vedecké a dokumentačné účely, mladšia - neskorá doba bronzová. Uloženie nálezu: Vlastivedné múzeum, Hanušovce nad Topľou.

Výskum sa realizoval v rámci projektu Spoločne spoznávajme a sprístupňujme kultúrne bohatstvo (Interreg IIIA) v spolupráci s Muzeom Podkarpacím v Krosne (Poľsko). Nadväzoval na poznatky získané na lokalite predstihovým výskumom v r. 2003, kedy tu bolo zistené osídlenie z mladšej a neskorej doby bronzovej až halštatu (*Kotorová-Jenčová 2004*).

Výskum v r. 2006 sa realizoval v neskorom jesennom období, keďže plocha je sústavne poľnohospodársky obrábaná.

V sonde 18,5x15,5 m sme zachytili desať zahĺbených objektov, tri objekty narezané sondou, ale z väčšej časti identifikované, a šesťnásť kolových jám (obr. 54: 1). Deväť objektov má kruhový, resp. oválny tvar (objekty 1, 2, 4, 5, 7-11), dva oválny, mierne deformovaný (objekty 3 a 12), jeden objekt má nepravidelný pretiahnutý tvar (objekt 6) a pri jednom objekte, zistenom v severnej stene sondy, sa tvar nedá presne určiť (objekt 13). Zo zachytenej časti predpokladáme, že ide o kruhový alebo oválny objekt. Tri objekty, vzhľadom na ich rozmery, s rezervou interpretujeme ako možné obydlia (objekty 3, 7 a 12), objekt 10 bol zrejme ohniskom/pieckou a pre ostatných deväť sa ako najpriateľnejšia funkčná interpretácia núka funkcia zásobných jám. Kolové jamy neposkytujú jednoznačnú možnosť identifikácie nadzemných stavieb, boli však ich zrejmosťou súčasťou.

Z výplne objektov aj z kultúrnej vrstvy sme získali pomerne bohatý mobiliár - bronzovú nášivku, bronzovú tyčinku, čiastočne rekonštruovateľnú a jednu celú šálku (obr. 54: 2), rekonštruovateľnú misku väčších rozmerov (obr. 54: 3), množstvo keramických zlomkov pestrej tvarovej škály, uhlíky, mazanicu, zlomky kostí, masívny žarnov, zlomky menších trecích kameňov a fragmenty brúsnych kameňov. Možno konštatovať, že materiál bol vo vzťahu k odkrytej ploche početný, žiaľ, výrazne fragmentárny. Po predbežnom zhodnotení neposkytuje jednoznačné opory pre presnejšie datovanie. Zachytené tvary sú

dlhodobo používané, preto nateraz možno sídlisko datovať len v širokom rámci do mladšej/neskorej doby bronzovej až počiatku doby halštatskej.

Po troch krátkodobých výskumných sezónach (Mačala/Mačalová 1984; Kotorová-Jenčová 2004) je zrejmé, že Vlača je veľmi dôležitá lokalita, ktorej ďalší výskum môže prispieť k riešeniu závažných otázok vývoja širšej oblasti slovensko-poľského pohraničia v závere doby bronzovej a na počiatku doby halštatskej. Je tiež oprávnený predpoklad, že ďalším výskumom sa získajú nové nálezy z doby laténskej a slovanského obdobia, ktoré sa doteraz nachádzali len sporadicky (Kotorová-Jenčová 2004), resp. že sme zachytili jeden objekt z predveľkomoravského horizontu (7.-8. stor.; Mačala/Mačalová 1984, 150). Z tohto dôvodu sa v r. 2007 plánuje pokračovanie výskumu prostredníctvom grantu v schéme Leonardo da Vinci.

L i t e r á t ú r a

Kotorová-Jenčová 2004 - M. Kotorová-Jenčová: Archeologické výskumy Vlastivedného múzea v Hanušovciach nad Topľou v roku 2003. AVANS 2003, 2004, 98-99.

Mačala/Mačalová 1984 - P. Mačala/H. Mačalová: Výskum v Dvoriankach a záchranné výskumy v povodí Tople. AVANS 1983, 1984, 150.

BRONZEZEITLICHE SIEDLUNG IN VLAČA. Vlača (Bez. Vranov nad Topľou), Flur Roveň Topľa (bezeichnet auch als Záhumenky), Beskyden-Gebirge, rechtsuferige Terrasse von Topľa, Siedlung, Grabung für Forschungs- und Dokumentationszwecke, jüngere - späte Bronzezeit. Aufbewahrung des Fundes: Heimatmuseum, Hanušovce nad Topľou.

Die Grabung wurde im Rahmen des Projekts Die Kultur und Kulturreichtum gemeinsam kennenlernen und zukömmlich lassen. Interreg IIIA, in Zusammenarbeit mit dem Museum des Karpateen-Landes in Krosno (Poland) durchgeführt. Sie knüpfte die Erkenntnisse an, die auf der Fundstelle durch die vorläufige Grabung im J. 2003 gewonnen wurden, an. In der Zeit hat man hier eine Ansiedlung aus jüngerer und später Bronzezeit bis Hallstatt festgestellt (Kotorová-Jenčová 2004). Wir haben 13 eingetiefte Objekte, meistens Siedlungsgruben, und 16 Pfostengruben erfasst (Abb. 54: 1). Das Objekt 10 wird als Feuerstelle/kleiner Ofen interpretiert, Objekte 3, 7, 12 interpretieren wir mit Reserve als mögliche Häuser. Aus der Ausfüllung der Objekte, wie auch aus der Kulturschicht, haben wir ein ziemlich reiches Mobiliar - Bronzeapplikation, Bronzestäbchen, eine gänzliche und eine teilweise rekonstruierbare Tasse (Abb. 54: 2), rekonstruierbare Schüssel von größeren Ausmaßen (Abb. 54: 3), eine Menge von Keramikbrüchen von verschiedenen Formen, Holzkohlenreste, Lehmewurf, Knochenbrüche, massiver Mahlstein, Teile kleinerer Reibsteine und Schleifsteinefragmente - gewonnen. Die erfassten Formen wurden langfristig benutzt, deshalb kann die Siedlung zurzeit nur im weiteren Rahmen der jüngeren/späten Bronzezeit bis Anfang der Hallstattzeit datiert werden.

Bisherige Grabungsergebnisse in Vlača weisen darauf hin, dass ihre weitere Untersuchung ein Beitrag für die Beantwortung der schwierigen Fragen der Entwicklung des breiten polnisch-slowakischem Grenzgebiet am Ende der Bronzezeit am Anfang der Hallstattzeit sein könnte. Deswegen ist im J. 2007 die Fortsetzung der Grabung mit Hilfe des Grants in Leonardo da Vinci-System geplant.

ZÁCHRANNÉ VÝSKUMY V KEŽMARKU

Marta Kučerová

K e ž m a r o k (okr. Kežmarok), intravilán, záchranné archeologické výskumy v opísaných polohách. Uloženie nálezov: Múzeum v Kežmarku, Kežmarok.

a) poloha H r a d n é n á m. 23, výrobný objekt - pec, začiatok 20. stor.

Výskum sa realizoval na mieste výstavby dvorového traktu k renesančnému meštianskemu domu postavenému na stredovekej parcele. Stavebne bol dom upravovaný v 18., 19. a 20. stor. Na mieste výstavby sa nepredpokladala existencia staršej zástavby. Podložie, tvorené štrkovými a piesčitými nánosmi rieky Poprad, prekryvala v dvorovej časti domu len 3-4 mm hrubá vrstva novovekej navážky. Na jeho úrovni sa podarilo odkryť a zdokumentovať tri objekty situované v blízkosti domu.

Objekt 1 predstavoval žľab(?) široký 130 cm s dnom v hĺbke 70 cm od úrovne súčasného terénu. Tiahol sa po šírke parcely vo vzdialenosti 1,7 m od zadného múru domu rovnobežne s ním. V pôdoryse bol objekt vymedzený prepálenými pásmi ílovitej hliny a pásmi uhlíkov, medzi ktorými ležal pás hliny premiešanej s do červena prepálenými pieskovcovými kameňmi. V misovitom profile bola zreteľná silná vrstva prepálenej mazanice a uhlíkov. Na dne objektu sa miestami zachovali zuhoľnatené dreva a do čer-

vena prepálená mazanica vo forme úzkeho žľabu. Nálezy z tohto objektu predstavovali predovšetkým fragmenty keramiky - kachlíc s plastickým i maľovaným ornamentom prekrytým farebnou alebo priehľadnou glazúrou (5 ks) a hrncovitých nádob s črepom hnedej až oranžovej farby s prevažne zeleno glazovaným povrchom pokrytým prevažne zelenou glazúrou (22 ks). Nálezy z výplne objektu naznačujú, že zanikol začiatkom 20. stor.

Objekt 2 predstavovala jama kruhovitého pôdorysu, vyhlbená vo východnom rohu dvorovej časti do hĺbky 140 cm od úrovne súčasného povrchu v bezprostrednej blízkosti základov domu. Mala priemer 100 cm. Výplň jamy tvorila do hĺbky 60 cm stavebná suť, pod ňou striedavé vrstvy žltého ílu a sivohnedej hlíny premiešané s uhlíkmi. Dno jamy, zahĺbené do kamenitého podlažia, bolo vyložené črepmi, pod ktorými sa zachovali drevené dosky. Vo výplni jamy sa nachádzala predovšetkým keramika (tri fragmenty z kachlíc, stodva črepov prevažne z hrncov, džbánov a tanierov, päť zlomkov skla, železný kliniec a štyri zvieracie kosti), pričom z pohľadu datovania má význam keramika na dne jamy. Predstavujú ju fragmenty džbánov, hrncovitých nádob s von vyhnutým zosilneným okrajom, s vnútorným povrchom prekrytým glazúrou zelenej, hnedej, či žltej farby a tanierov s jednoduchým maľovaným dekorom a bielou polevou. Keramiku možno datovať do druhej polovice 19. až začiatku 20. stor.

Objekt 3 predstavovala hrnčiarska pec, z ktorej sa odkryli pozostatky telesa pece aj s ústím vykurovacieho kanála. Pec mala vonkajší priemer 200 cm, vymedzený do červena prepálenými základmi stien. Jej vnútro tvoril do siva prepálený estrich s priemerom 140 cm. Dno pece bolo do podlažia zahĺbené 18 cm. Šírka vykurovacieho kanála dosahovala 60 cm. Zo samotnej pece nepochádzajú žiadne nálezy, z jej okolia prevažne zlomky keramiky (19 fragmentov prevažne hrncov a džbánov, dva úlomky skla a štyri zlomky kachlíc). Fragmenty kachlíc majú biely povrch zdobený žltými a zeleným pásmi. Z písomných zmienok vieme (za inf. ďakujem PhDr. N. Baráthovej), že v dome na Hradnom nám. 23 sa v r. 1907 a 1926 spomína továreň na výrobu kachlíc na stavbu kachľových pecí a výrobu kvetináčov, ktorú vlastnil Albert Stark.

Celkovo sa pri výskume našlo 286 črepov z nádob, trinásť fragmentov kachlíc, osem zlomkov skla, dva železné klince, kus mazanice a dve zvieracie kosti.

b) poloha U l. D r. A l e x a n d r a 1, sídliskové nálezy, stredovek, novovek

Záchranný výskum sa uskutočnil na mieste pripravovanej prístavby v dvorovej časti meštianskeho domu, nachádzajúceho sa v JZ časti historického jadra Kežmarku. Meštiansky dom je súčasťou zástavby lemujúcej komunikáciu smerujúcu od pôvodného južného vstupu do mesta (Horná brána) k jeho západnému okraju (bývalá Kušníerska brána). Väčšina domov na Ul. Dr. Alexandra má renesančný ráz, niektoré boli postavené ešte v gotickom slohu koncom 15. stor. a neskôr renesančne prestavané. Takmer všetky domy však v 18. a v 19. stor. upravovali (Puškárová/Puškár 1979, 58). Majú dlhé dvorové krídla, ktoré vytvárajú dispozíciu v tvare písmena L. Samotný meštiansky dom č. 1 je renesančný, postavený alebo prestavaný v 17. stor. a upravovaný v 18. stor. Malý priestor, v ktorom sa realizovala prestavba, bol ešte donedávna v SZ časti zastavaný prístavbou z 20. stor. V priestore pôvodného južného nárožia tejto zástavby sa nachádza ešte stále funkčná murovaná studňa.

Sonda mala rozmery 4,4x2,0 m. Po odstránení 40 cm hrubej vrstvy novovekej planírky s pozostatkami dláždenia dvora pieskovcovou dlažbou a okružliakmi sa zistilo, že plochu sondy približne v jej polovičnej dĺžke naruša potrubie odvádzajúce odpad z domu, a potrubie pre prebytočnú vodu z pumpy nad studňou. Pozdĺžne sondu členil kanál, vychádzajúci spod prahu vchodových dverí v zadnej časti domu. Kanál s dnom vykladaným okružliakmi mal šírku 46 cm a čiastočne zachované murované steny široké 30 cm. V jeho výplni sa nachádzali ojedinelé nálezy z 19. a 20. stor. SZ okraj sondy bol narušený až po podlažie siahajúcou jamou na vápno a konštrukciou studne. V hĺbke 60 cm pod úrovňou súčasného terénu bol povrch sondy z veľkej časti pokrytý 20 cm vrstvou do červena prepálenej ílovitej hlíny. Na tejto úrovni boli v severnej časti sondy odkryté tri kolové jamy so sypkou sivou výplňou s priemerom 30 cm. Ojedinelé nálezy keramiky z ich výplne pochádzajú z 19. alebo 20. stor. V spálenej vrstve sa našli len stredoveké nálezy keramiky zo 14. až 15. stor. (obr. 56: 3, 8, 11-14, 16, 17). Pod ňou sa nachádzala vrstva tvorená okružliakmi a pieskovcovými kameňmi a hrubozrnným pieskom, ktorá pripomínala štef. Medzi kameňmi sa opäť vyskytovali črepy z 14.-15. stor. (obr. 56: 1, 2, 4, 6, 9, 10). Podobná vrstva, oddelená od predchádzajúcej pieskom a ílom, prekryvala aj podlažie a odlišovala sa od neho tým, že sa v nej nachádzali uhlíky. Podlažie sa nachádzalo v hĺbke 120 cm od úrovne terénu.

Po odstránení vrstvy štete sa pod prepálenou vrstvou začal črtiť svetlejší pás smerujúci od severného rohu sondy približne na JV. Po začistení povrchu na podlažie bolo zrejmé, že ide pravdepodobne o základovú ryhu. V jej výplni, tvorenej väčšími pieskovcovými kameňmi a okružliakmi stmelenými ílovitou hlinou, sa nachádzali zlomky stredovekej keramiky (obr. 56: 5, 15, 18). Základy domu a základová ryha od seba oddeľovala prepálená vrstva a spomínaná štef.

Celkovo sme pri výskume našli 421 fragmentov keramiky, 26 ks mazanice, trinásť železných predmetov (prevažne klincov), jedenásť fragmentov skla, dvadsaťdva ks zvieracích kostí a dva zlomky porcelánového riadu. Okrem novovekých nálezov z kolových jám a kanála išlo o stredovekú keramikú z priebehu 14. a 15. stor. V inventári prevažovali fragmenty hrncovitých nádob a džbánov sivej, hnedej, miestami oranžovo-hnedej farby, zdobené obežnými rytými líniami a žliabkami, ojedinelo jednoduchou strmou vlnovkou. Okraje nádob boli profilované na vnútornej strane žliabkami, na vonkajšej obežnými rímsami, prípadne len zosilnené. Jeden fragment dna oranžovej farby pochádza pravdepodobne z pohára.

c) poloha **S t a r ý T r h** 24, výrobný objekt - kováčska vyhňa, 17. a 18. stor.

Záchranný výskum sa realizoval na mieste plánovanej výstavby polyfunkčného objektu v dvorovej časti domu. Dom z druhej polovice 19. až začiatku 20. stor. sa nachádza v intraviláne mesta, v SZ časti jeho historického jadra. Na SV strane ohraničuje dom a jeho dvorovú časť bočná ulička, ústiaca na dnešné Kostolné nám. Jeho pôvodný názov *Am Sumpf* (Pri močiari), ako aj názov ulice *Sumpfgasse* (Močiarna ulička) poukazuje na to, že sa tu pôvodne nachádzal zvyšok niekdajšieho močiara, ako aj stopy po zaniknutom ramene rieky Poprad, ktoré smerovalo z priestoru bývalej Kušnírskej brány cez Kostolné nám. k dodnes zníženému terénu pri bývalej Dolnej bráne. Tento priestor zrejme až po zasypaní prírodového ramena postupne odvodnili, zasypali a upravili tak, že sa dal využiť ako intravilánový stavebný pozemok (*Puškárová/Puškár 1979, 69*). Kým s výstavbou na Starom Trhu sa počíta už v 13. stor., objekty meštianskych domov na Kostolnom nám. vznikli až v 19., no najmä v 20. stor. (*Puškárová/Puškár 1979, 69*).

Od r. 1897 do r. 1911 sa ako vlastník domu uvádza významný kežmarský fotograf Gustáv Weisz a neskôr jeho dediči. G. Weisz mal v dvorovej časti parcely fotoateliér - drevenú stavbu bez základov, ktorá však už v čase stavebného konania neexistovala. V r. 1813 sa na parcele domu 24 spomína záhrada Johanna Cornidesa. Ešte skôr tu možno predpokladať existenciu domu kožušníka Tobiasa Topertzera, zaznamenaného v súpise z r. 1697 (za informáciu ďakujem PhDr. N. Baráthovej).

Sonda, rešpektujúca rozsah budúcej zástavby i existujúce hospodárske stavby na dvore, mala rozmery 9x1,5 m, v rozšírenej časti dosiahla šírku 3 m. Už v hĺbke 40-50 cm sa zistili zvyšky murovaného objektu, prekrytého nánosom žltého ílu, ktorý predstavoval pozostatky kováčskej vyhne (obr. 55). Mala obdĺžnikovitý tvar a rozmery 220x160 cm. Na obvode ju vymedzovali pieskovcové kamene, vnútro bolo vyložené riečnymi okruhliakmi. Na SZ strane bol základ vyhne zosilnený a predĺžený v podobe 50 cm širokého múrika. K nemu priliehala deštrukcia zahĺbeného obdĺžnikovitého objektu s rozmermi 70x90 cm, ktorého dno aj kolmé, 18 cm vysoké steny boli zosilnené výdrevou. Tá bola zuhoľnatená. Vo výplni objektu sa našli zlomky taniera, ktorý bolo možné zrekonštruovať.

Pod základmi vyhne sa odkryli pozostatky zrubovej stavby (obr. 55), z ktorej sa podarilo preskúmať SV časť s merateľným rozmerom 460 cm. Severné nárožie stavby prekryla vyhňa, východné nárožie sa zachovalo.

Rámcové datovanie kováčskej vyhne umožňuje uvedený nález taniera a nález kachlice spod vrstvy trosky pri jej SV okraji. Na základe toho kladieme existenciu vyhne do 18. stor. Nález mince z r. 1706 (Uhorsko, František II. Rákóczi (1703-1711), 10-poltúra 1706, 31 mm) z vrstvy oddeľujúcej pozostatky zrubovej stavby od základov vyhne vedie k záveru, že uvedená stavba zanikla najneskôr v tomto období a kováčska vyhňa vznikla až po uvedenom roku. Fragmenty keramiky z úrovne zrubovej stavby pochádzajú prevažne zo 17. stor. Najstaršie nálezy nájdené na ploche sondy mimo skúmaných objektov možno datovať najskôr do 15. stor. Ich počet však nie je veľký. Najvýraznejšie z nich sú tri črepy, dva z tela a jeden z okraja nádoby z jemne plavenej hliny sivej farby. Všetky ostatné nálezy nesú výrazne novoveký charakter.

V súbore nálezov prevláda keramický materiál. Len v objekte kováčskej vyhne kováčska troska počtom výrazne prevyšovala iné nálezy. Celkovo sa našlo 502 fragmentov hlinených nádob, dvadsaťtri železných predmetov, 365 ks kováčskej trosky, dvadsaťtri ks mazanice, 52 ks zvieracích kostí. V rámci keramiky sú z tvarov zastúpené hrnce, džbány, taniere, misy, poháre. Menej zastúpené sú z pohľadu keramického inventára kachlice (65 ks). Inventár železných predmetov je napriek prítomnosti kováčskej vyhne chudobný. Zastúpené je najmä stavebné železo - klince, kovania, skoby, pánty. Nálezy skla (3 ks) sa viažu viac-menej k najmladším zásahom na lokalite, to isté platí aj pre porcelán a iný jemný keramický materiál.

L i t e r a t ú r a

Puškárová/Puškár 1979 - B. Puškárová/I. Puškár: Kežmarok. Pamiatková rezervácia. Bratislava 1979.

RETTUNGSGRABUNGEN IN KEŽMAROK. Kežmarok (Bez. Kežmarok), Stadtgebiet, archäologische Rettungsgrabungen in bezeichneten Fluren. Aufbewahrung der Funde: Museum in Kežmarok, Kežmarok.

a) Hradné nám. 23 (Platz), Herstellungsobjekt - Ofen, Anfang des 20. Jh.s. Die Grabung wurde auf der Baustelle im Hofteil zum renaissancezeitlichen Bürgerhaus durchgeführt. Drei Objekte wurden untersucht: Obj. 1 - eine 130 cm breite Furche(?) mit dem Boden 70 cm tief von der gegenwärtigen Terrainebene. Im schüsselförmigen Profil war unter den Sandsteinen deutlich eine starke Schicht von durchgebranntem Lehmewurf und Holzkohlenresten zu sehn. Funde: vor allem Keramikfragmente (von Kacheln und topfförmigen Gefäßen); Obj. 2 - kreisförmige Grube, Durchmesser 100 m, Boden mit Keramikbrüchen, unter denen auch Holzbretter erhalten wurden, ausgelegt. Die Keramik kann in die 2. Hälfte des 19. bis Anfang des 20. Jh.s datiert werden; Obj. 3 - Töpferofen mit äußerem Durchmesser von 200 cm, fundlos, Funde aus seiner Umgebung bildeten meistens Gefäß- und Kachelbrüche. Im Haus wird im J. 1907 and 1926 eine Fabrik für Herstellung von Kacheln für Kachelöfen und Herstellung von Blumentöpfen erwähnt.

b) Dr. Alexander-Straße 1, Siedlungsfunde, Mittelalter, Neuzeit. Auf der Stelle des geplanten Zubaus im Hofteil des Bürgerhauses, gebaut oder umgebaut im 17. und renoviert im 18. Jh., ist eine Rettungsgrabung durchgeführt worden. Außer neuzeitlicher Eingriffe sind Reste eines funktionierenden Brunnens, eines Kanals, geführt unter dem Haus der gesamten Parzelle entlang, und Schichten mit Feuerspuren und Keramikfunden aus dem 14. und 15. Jh. zum Vorschein gekommen (Abb. 56). Auf der Ebene des Liegenden in der Tiefe von 120 cm war es möglich die Fundamentfurche, in der sich auch die Keramikfragmente aus dem 14.-15. Jh. befanden, zu verfolgen.

c) Starý Trh 24 (Alter Markt), Herstellungsobjekt - Schmiedewerkstätte, 17. a 18. Jh. Im Hofteil des Hauses aus der 2. Hälfte des 19. bis Anfang des 20. Jh.s wurden Reste einer Schmiedewerkstätte aus dem 18. Jh. und ein Blockbau aus dem 17. Jh. (Abb. 55) untersucht. Funde: Münze aus dem J. 1706, Keramik, Schmiedeschlacke, Eisengegenstände, Lehmewurf und Tierknochen. Die Keramik ist von Töpfen, Krügen, Tellern, Schüsseln und Gläsern vertreten. Seltner kommen Kacheln (65 Stück) vor, Inventar der Eisengegenstände ist arm (Baueisen - Nägel, Beschläge, Klammer, Türgelenke). Die Glasfunde (3 Stück) sind mit den jüngsten Eingriffen auf der Fundstelle verbunden, dasselbe gilt auch für das Porzellan und feines Keramikmaterial.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM LUŽICKÉHO POHREBISKA VO VARÍNE

Rudolf K u j o v s k ý - Alena P a r o b k o v á - Mária K o ž u c h o v á

Varín (okr. Žilina), poloha P o d B u k o v i n o u, záchranný výskum, mladšia doba bronzová. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Skúmaná poloha sa nachádza JV od obce Gbeľany pri spojnici ciest Gbeľany - Varín a Gbeľany - Terchová. Existencia pohrebiska na JZ svahu kopca Bukovina je známa už od r. 1964. Prestavba infraštruktúry pri budovaní automobilky KIA Slovensko vyvolala potrebu záchranného výskumu.

Výskum pohrebiska v r. 2006 nadväzoval na výsledky výskumu v sezóne 2005. Práce boli realizované v termíne od 24. 4. do 10. 6. 2006. Preskúmali sme ďalších 112 žiarových hrobov (obr. 79) lužickej kultúry. Hroby boli urnové, z časti v teréne označené kameňmi. Zvýšil sa počet hrobov bez označenia, ale preskúmali sme aj hroby výrazne označené vencom z kameňov. Väčšina keramiky z hrobov je veľmi poškodená, čoho príčinou bolo vlhké prostredie, ale aj nedostatočné vypálenie nádob a veľmi zlá kvalita hlíny, z ktorej boli nádoby vyrobené. Zistené tvary nádob a výzdoba umožňujú predbežné zaradenie pohrebiska do mladšej doby bronzovej. Hroby vytvárajú dve navzájom výrazne oddelené skupiny. Zatiaľ nemožno presnejšie určiť, či ide aj o chronologické rozdelenie. Už v minulej sezóne zistený absolútny nedostatok bronzových predmetov sa aj v tejto sezóne potvrdil a je teda zrejmé, že ide o prvok pohrebného ritu.

Veľmi časté využitie platní z pieskovca v hroboch spolu s ďalšími prvkami ukazuje na regionálne osobitosti tejto časti lužickej kultúry na Slovensku a zdôrazňuje potrebu prípadného ďalšieho výskumu.

RETTUNGSGRABUNG DES LAUSITZER-GRÄBERFELDES IN VARÍN. Varín (Bez. Žilina), Flur Pod Bukovinou, Rettungsgrabung, jüngere Bronzezeit. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Die Grabung des Gräberfeldes knüpfte an die Grabungsergebnisse aus der Saison 2005 an. Wir haben 112 weitere Brandgräber (Abb. 79) der Lausitzer-Kultur untersucht. Es handelte sich um Urnengräber, die teilweise im Terrain mit den Steinen markiert waren. Gestiegen ist die Anzahl von unmarkierten Gräbern, aber wir haben auch Gräber, die deutlich mit einem Kreis aus Steinen markiert waren,

untersucht. Die meiste Keramik aus den Gräbern ist schwer beschädigt, was dem feuchten Umfeld, nicht ausreichender Ausbrennung und sehr schlechter Lehmqualität, aus der die Gefäße ursprünglich hergestellt wurden, zugeschrieben wird. Die festgestellte Gefäßformen und die Verzierung ermöglichen die vorläufige Eingliederung der Gräber in die jüngere Bronzezeit. Die Gräber bilden zwei deutlich unterschiedliche Gruppen. Derzeit kann nicht näher bestimmt werden, ob es sich auch um chronologische Gliederung handelt. Schon in der vorigen Saison festgestellt absoluter Mangel von Bronzegegenständen wurde auch in dieser Saison bestätigt und es ist also wahrscheinlich, dass es sich um ein Element des Bestattungsritus handelt. Sehr oft werden in den Gräbern Platten aus Sandstein verwendet, was zusammen mit weiteren Elementen auf die religiösen Eigenschaften dieses Teils der Lausitzer-Kultur in der Slowakei hindeutet.

LETECKÁ PROSPEKCIA NA JUHOZÁPADNOM SLOVENSKU

Ivan Kuzma - Martin Bartík

Príspevok vznikol v rámci grantového projektu 2/6121/27 agentúry VEGA.

V roku 2006 sme v rámci leteckej prospekcie pokračovali v systematickom vyhľadávani a dokumentovaní archeologických nálezísk na Slovensku. Uskutočnili sme 4 prieskumné lety v celkovom trvaní 7 letových hodín lietadlom Cessna 182 firmy Aero Slovakia. Prospekcia sa, podobne ako minulé roky, obmedzila na územie juhozápadného Slovenska, prieskumné lety smerovali hlavne do oblastí Trnavskej pahorkatiny, Žitného ostrova, dolného Považia, Ponitria, Požitavia, Pohronia a pozdĺž ľavobrežia Dunaja.

Dovedna bolo pri leteckej prospekcii dokumentovaných 59 lokalít či polôh, resp. objektov, zároveň boli dokumentované i prebiehajúce archeologické výskumy na viacerých lokalitách. Náleziská prevažne neboli overené povrchovým zberom alebo inými metódami, takže ich datovanie je väčšinou neznáme.

Údaje o zistených náleziskách sú uvádzané v poradí: názov obce, okres, poloha, dátum letu, číslo letu, číslo číslo záberu.

1. Belá (okr. Nové Zámky), 23. 4. 2006, 1/06, 2098-2104, dokumentovanie súčasného stavu kaštieľa, novovek.
2. Bína (okr. Nové Zámky), 10. 7. 2006, 3/06, 4466-4481, dokumentovanie hradiska, včasný stredovek (obr. 57: 1).
3. Borovce (okr. Piešťany), poloha Zadné pole, 23. 4. 2006, 1/06, 2022-2029, opätovné dokumentovanie rondelu lengyelskej kultúry.
4. Bratislava-Devín (okr. Bratislava IV), 13. 6. 2006, 2/06, 2457, 2458, dokumentačné zábery devínskeho hradu, pravek až novovek.
5. Bratislava-Dúbravka (okr. Bratislava IV), poloha Krpáč, 13. 6. 2006, 2/06, 2454-56, hradisko(?), nedatované.
6. Bratislava-Rusovce (okr. Bratislava V), 13. 6. 2006, 2/06, 2459-60, 2465, dokumentačné zábery na múzeum Gerulata, doba rímska.
7. Bratislava-Rusovce (okr. Bratislava V), 13. 6. 2006, 2/06, 2468, dokumentačné zábery kaštieľa, novovek.
8. Bratislava-Rusovce (okr. Bratislava V), poloha Pri stanici, 13. 6. 2006, 2/06, 2466-2467, jamy, nedatované.
9. Bratislava-Rusovce (okr. Bratislava V), poloha Vyšné pažite, 13. 6. 2006, 2/06, 2461-64, jamy, chaty, nedatované.
10. Čičov (okr. Komárno), 13. 6. 2006, 2/06, 2524-2532, priekopový pôdorys, dočasný tábor(?), doba rímska, jamy, nedatované.
11. Čukárska Paka (okr. Dunajská Streda), 23. 4. 2006, 1/06, 2060-2065, pôdorysy rozoraných mohýl, doba halštatská (obr. 57: 2).
12. Dunajská Lužná-Jánošíková (okr. Senec), poloha Kamenný pasienok, 13. 6. 2006, 2/06, 2469-83, zistený už tretí mohýlník v katastri obce Dunajská Lužná (obr. 58: 1), doba halštatská(?).
13. Holiare (okr. Komárno), 13. 6. 2006, 2/06, 2533, 2534, dve paralelné línie dlhé asi 80 m, nedatované.
14. Holiare (okr. Komárno), 13. 6. 2006, 2/06, 2535-40, jamy, chaty(?), nedatované.

15. Holiare (okr. Komárno), poloha Pasienok, 13. 6. 2006, 2/06, 2541, jamy, nedatované.
16. Holice (okr. Dunajská Streda), poloha Ihanta, 23. 4. 2006, 1/06, 2066-2073, výrazne ohraničené zoskupenie objektov (chaty, jamy) na ploche asi 90x80 m, azda ohradené priekopou(?), vedľa neho ďalšie objekty nachádzajúce sa na obdĺžnikovitej vyvýšenine s rozmermi asi 30x15 m, nedatované (obr. 58: 2).
17. Holice (okr. Dunajská Streda), poloha Spoločný pasienok, 13. 6. 2006, 2/06, 2489-91, jamy, obdĺžnikovitý pôdorys(?) s rozmermi asi 10x 40 m, nedatované.
18. Hviezdoslavov (okr. Dunajská Streda), 13. 6. 2006, 2/06, 2484-88, nárožie pôdorysu pochodového tábora, doba rímska.
19. Iža (okr. Komárno), poloha Leányvár, 10. 7. 2006, 3/06, 4426-4439, dokumentácia kastela s prebiehajúcim výskumom, doba rímska.
20. Jarok (okr. Nitra), poloha Veľká pusta, 13. 6. 2006, 2/06, 2566-69, lomené priekopové(?) línie, nedatované.
21. Jelka (okr. Galanta), 10. 7. 2006, 3/06, 4408-4420, dokumentčné zábery kostola, novovek.
22. Kamenín (okr. Nové Zámky), poloha Várhegy, 10. 7. 2006, 3/06, 4456-4465, dokumentovanie súčasného stavu lokality, pravek až stredovek.
23. Komárno (okr. Komárno), 23. 4. 2006, 1/06, 2078-2081, dokumentčné zábery na Baštu 5 a opevnenie mesta, novovek.
24. Kostolné Kračany (okr. Dunajská Streda), poloha Luky, 13. 6. 2006, 2/06, 2492-2514, pôdorysy rozoraných mohýl (obr. 59: 1), jamy, pohrebisko(?), nedatované.
25. Kvetoslavov (okr. Dunajská Streda), poloha Bujačie, 23. 4. 2006, 1/06, 2052-2056, lomená priekopová(?) línia, jamy, nedatované.
26. Lozorno (okr. Malacky), poloha Prostredný vrch, 13. 6. 2006, 2/06, 2428-34, jamy, chaty(?), nedatované.
27. Lozorno (okr. Malacky), poloha Rúbanice, 13. 6. 2006, 2/06, 2435-41, jamy, chaty(?), priekopové(?) línie, nedatované.
28. Majcichov (okr. Trnava), poloha Hradište, 23. 4. 2006, 1/06, 2037-2047, opätovné dokumentovanie slovanského hradiska.
29. Majcichov (okr. Trnava), poloha Záhumienky, 23. 4. 2006, 1/06, 2048-2051, obdĺžnikovitý/štvorcovitý priekopový(?) útvar (obr. 59: 2), nedatované.
30. Malá Mača (okr. Galanta), 10. 7. 2006, 3/06, 4402-4407, opätovné dokumentovanie zaniknutej stredovekej dediny, vrcholný stredovek.
31. Močenok (okr. Šaľa), poloha Zadné lúky, 13. 6. 2006, 2/06, 2561-65, chaty, jamy, nedatované.
32. Mužla (okr. Nové Zámky), poloha Kopec sv. Juraja, 10. 7. 2006, 3/06, 4440, jamy, chaty, nedatované.
33. Nitra (okr. Nitra), 8. 12. 2006, 4/06, 5192-5193, 5256-5260, dokumentovanie aktuálnej situácie mestskej časti Chrenová, Centro Nitra, AÚ SAV.
34. Nitra (okr. Nitra), poloha Hrad, 23. 4. 2006, 1/06, 2004, 2005, 8. 12. 2006, 4/06, 5194-98, 5250-5255, opätovná dokumentácia nitrianskeho hradu.
35. Nitra (okr. Nitra), 8. 12. 2006, 4/06, 5199-5249, dokumentovanie výskumu na stavbe výrobnéj haly Sony v Priemyselnom parku Sever.
36. Nitra (okr. Nitra), poloha City Park, 23. 4. 2006, 1/06, 1999-2003, 2006-2008, dokumentovanie polohy a začiatku zemných prác na stavbe City Park.
37. Nitra (okr. Nitra), poloha Mlyny, 8. 12. 2006, 4/06, 5261-5267, dokumentovanie likvidácie bývalých Mlynov Nitra (obr. 60: 1), novovek.
38. Nitra (okr. Nitra), poloha Priemyselný park Sever, 23. 4. 2006, 1/06, 2009-2013, dokumentačné zábery na lokalitu (budúci závod Sony) narušenú ťažbou piesku (obr. 60: 2).
39. Nové Zámky (okr. Nové Zámky), 23. 4. 2006, 1/06, 2105-2118, dokumentovanie výskumu na stavbe obchodného centa Big Box.
40. Okoč (okr. Dunajská Streda), poloha Pod vrbami 1, 13. 6. 2006, 2/06, 2552, 2553, jamy, nedatované.
41. Okoč (okr. Dunajská Streda), poloha Pod vrbami 2, 13. 6. 2006, 2/06, 2554-2559, jamy, chaty, nedatované.
42. Prašník (okr. Piešťany), poloha Baraní majer, 23. 4. 2006, 1/06, 2014-2021, opätovné dokumentovanie rondelu lengyelskej kultúry.
43. Smolenice (okr. Trnava), poloha Molpír, 13. 6. 2006, 2/06, 2422, 2426, hradisko, doba halštatská.
44. Smolenice (okr. Trnava), poloha Zámok, 13. 6. 2006, 2/06, 2420-21, 23-25, 27, opätovné dokumentovanie zámku, novovek.

45. Sokolce (okr. Komárno), poloha Pod záhradami, 13. 6. 2006, 2/06, 2542-51, kruhovitý útvar priemeru asi 20 m, nedatované.
46. Štúrovo (okr. Nové Zámky), poloha Valy pod vrškom, 10. 7. 2006, 3/06, 4441-4455, časť línie opevnenia (obr. 61: 1), novovek.
47. Trnava (okr. Trnava), poloha Návršie, 23. 4. 2006, 1/06, 2030-2036, dokumentačné zábery na odhumusovanie polohy, nedatované.
48. Veľké Zálužie (okr. Nitra), poloha Zalaminy, 13. 6. 2006, 2/06, 2410-2419, 45, jamy, chaty, nedatované.
49. Veľký Meder (okr. Dunajská Streda), poloha Vámostelek, 23. 4. 2006, 1/06, 2074-2077, opätované dokumentovanie náleziska, doba rímska.
50. Virt (okr. Komárno), 23. 4. 2006, 1/06, 2089-2090, jamy, nedatované.
51. Virt (okr. Komárno), 23. 4. 2006, 1/06, 2091-92, jamy, nedatované.
52. Virt (okr. Komárno), poloha Červený piesok, 23. 4. 2006, 1/06, 2082-2088, jamy, chaty, nedatované.
53. Virt (okr. Komárno), poloha Dolnožitavské morušové, 23. 4. 2006, 1/06, 2093-97, jamy, nedatované.
54. Vrakúň (okr. Dunajská Streda), poloha Vysoké, 10. 7. 2006, 3/06, 4421-4425, jamy, chaty, nedatované.
55. Vrakúň (okr. Dunajská Streda), poloha Zákruty, 13. 6. 2006, 2/06, 2515-23, trapezoidný priekopový pôdorys s rozmermi asi 50x40 m (obr. 61: 2), nedatované.
56. Zlaté Moravce (okr. Zlaté Moravce), 10. 7. 2006, 3/06, 4482-4490, dokumentovanie výskumu na stavbe závodu Vion, neolit.
57. Zohor (okr. Malacky), 13. 6. 2006, 2/06, 2451-2453, jamy, chaty, doba rímska(?).
58. Zohor (okr. Malacky), poloha Piesky, 13. 6. 2006, 2/06, 2442-44, jamy, chaty, doba rímska(?).
59. Zohor (okr. Malacky), poloha Pri Šustrovej jame, 13. 6. 2006, 2/06, 2445-50, jamy, chaty, doba rímska(?).

LUFTPROSPEKTION IN DER SÜD-WESTSLOWAKEI. Im J. 2006 haben wir die Luftprospektion fortgesetzt und haben systematisch die archäologischen Fundstellen in der Slowakei ausgesucht und dokumentiert. Wir haben vier Prospektionsflüge, die insgesamt sieben Flugstunden dauerten, mit dem Flugzeug Cessna 182 der Firma Aero Slovakia absolviert. Die Prospektion hat sich, wie schon in den vergangenen Jahren, auf das Gebiet der Südwestslowakei beschränkt. Die Flüge gingen meistens Richtung Trnavská pahorkatina (Trnava-Hügelland), Große Schüttinsel, niederer Waagtal, Nitratal, Žitavatal, Grantal und dem linken Donauufer entlang.

Insgesamt wurden bei der Luftprospektion 59 Fundstellen oder Lagen, bzw. Objekten dokumentiert. Gleichzeitig wurden auch die laufenden archäologischen Grabungen auf mehreren Fundstellen erfasst. Die Lagen waren meistens nicht mit der Landesbegehung oder anderen Methoden überprüft, also ist ihre Datierung oft nicht bekannt.

Angaben über die festgestellte Fundstellen sind in der Reihenfolge: Gemeinde, Bezirk, Flur, Flugdatum, Flugnummer, Aufnahmenummer angegeben.

1. Belá (Bez. Nové Zámky), 23. 4. 2006, 1/06, 2098-2104, Dokumentation des derzeitigen Kastellzustands, Neuzeit.
2. Biňa (Bez. Nové Zámky), 10. 7. 2006, 3/06, 4466-4481, Dokumentation des Burgwalls, Frühmittelalter (Abb. 57: 1).
3. Borovce (Bez. Piešťany), Flur Zadné pole, 23. 4. 2006, 1/06, 2022-2029, wiederholte Dokumentation des Rondells der Lengyel-Kultur.
4. Bratislava-Devín (Bez. Bratislava IV), 13. 6. 2006, 2/06, 2457, 2458, Dokumentationsaufnahmen der Burg Devín, Vorzeit bis Neuzeit.
5. Bratislava-Dúbravka (Bez. Bratislava IV), Flur Krpáč, 13. 6. 2006, 2/06, 2454-56, Burgwall(?), undatiert.
6. Bratislava-Rusovce (Bez. Bratislava V), 13. 6. 2006, 2/06, 2459-60, 2465, Dokumentationsaufnahmen vom Museum Gerulata, Römerzeit.
7. Bratislava-Rusovce (Bez. Bratislava V), 13. 6. 2006, 2/06, 2468, Dokumentationsaufnahmen vom Kastell, Neuzeit.
8. Bratislava-Rusovce (Bez. Bratislava V), Flur Pri stanici, 13. 6. 2006, 2/06, 2466-2467, Gruben, undatiert.
9. Bratislava-Rusovce (Bez. Bratislava V), Flur Vyšné pažite, 13. 6. 2006, 2/06, 2461-64, Gruben, Grubenhäuser, undatiert.
10. Čičov (Bez. Komárno), 13. 6. 2006, 2/06, 2524-2532, Grubengrundriss, temporärer Lager(?), Römerzeit, Gruben, undatiert.

11. Čukárska Paka (Bez. Dunajská Streda), 23. 4. 2006, 1/06, 2060-2065, Grundrisse aufgeackterter Hügelgräber, Hallstattzeit (Abb. 57: 2).
12. Dunajská Lužná-Jánošíková (Bez. Senec), Flur Kamenný pasienok, 13. 6. 2006, 2/06, 2469-83, festgestellt wurde schon das dritte Hügelgräberfeld im Gemeindegebiet von Dunajská Lužná (Abb. 58: 1), Hallstattzeit(?).
13. Holiare (Bez. Komárno), 13. 6. 2006, 2/06, 2533, 2534, zwei parallele Linien etwa 80 m lang, undatiert.
14. Holiare (Bez. Komárno), 13. 6. 2006, 2/06, 2535-40, Gruben, Grubenhäuser(?), undatiert.
15. Holiare (Bez. Komárno), Flur Pasienok, 13. 6. 2006, 2/06, 2541, Gruben, undatiert.
16. Holice (Bez. Dunajská Streda), Flur Ihanta, 23. 4. 2006, 1/06, 2066-2073, stark begrenzte Objektkumulation (Grubenhäuser, Gruben) auf einer Fläche von etwa 90x80 m, vielleicht von einem Graben umgeben(?), daneben weitere Objekte auf länglicher Anhöhe mit Ausmaßen von etwa 30x15 m, undatiert (Abb. 58: 2).
17. Holice (Bez. Dunajská Streda), Flur Spoločný pasienok, 13. 6. 2006, 2/06, 2489-91, Gruben, länglicher Grundriss(?) mit Ausmaßen von etwa 10x 40 m, undatiert.
18. Hviezdoslavov (Bez. Dunajská Streda), 13. 6. 2006, 2/06, 2484-88, Grundrissecke eines Marschlagers, Römerzeit.
19. Iža (Bez. Komárno), Flur Leányvár, 10. 7. 2006, 3/06, 4426-4439, Dokumentation vom Kastell mit laufender Grabung, Römerzeit.
20. Jarok (Bez. Nitra), Flur Veľká pusta, 13. 6. 2006, 2/06, 2566-69, geknickte Grubenlinien(?), undatiert.
21. Jelka (Bez. Galanta), 10. 7. 2006, 3/06, 4408-4420, Dokumentationsaufnahmen der Kirche, Neuzeit.
22. Kamenín (Bez. Nové Zámky), Flur Várhegy, 10. 7. 2006, 3/06, 4456-4465, Dokumentation des jetzigen Zustands der Fundstelle, Vorzeit bis Mittelalter.
23. Komárno (Bez. Komárno), 23. 4. 2006, 1/06, 2078-2081, Dokumentationsaufnahmen der Bastei 5 und der Stadtbefestigung, Neuzeit.
24. Kostolné Kračany (Bez. Dunajská Streda), Flur Luky, 13. 6. 2006, 2/06, 2492-2514, Grundrisse aufgeackterter Hügelgräber (Abb. 59: 1), Gruben, Gräberfeld(?), undatiert.
25. Kvetoslavov (Bez. Dunajská Streda), Flur Bujačie, 23. 4. 2006, 1/06, 2052-2056, geknickte Grabenlinie(?), Gruben, undatiert.
26. Lozorno (Bez. Malacky), Flur Prostredný vrch, 13. 6. 2006, 2/06, 2428-34, Gruben, Grubenhäuser(?), undatiert.
27. Lozorno (Bez. Malacky), Flur Rúbanice, 13. 6. 2006, 2/06, 2435-41, Gruben, Grubenhäuser(?), Grabenlinien(?), undatiert.
28. Majcichov (Bez. Trnava), Flur Hradište, 23. 4. 2006, 1/06, 2037-2047, wiederholte Dokumentation des slawischen Burgwalls.
29. Majcichov (Bez. Trnava), Flur Záhumienky, 23. 4. 2006, 1/06, 2048-2051, längliches/quadratisches Grabengebilde(?) (Abb. 59: 2), undatiert.
30. Malá Mača (Bez. Galanta), 10. 7. 2006, 3/06, 4402-4407, wiederholte Dokumentation einer untergegangenen Mittelalter-Ortschaft, Hochmittelalter.
31. Močenok (Bez. Šaľa), Flur Zadné lúky, 13. 6. 2006, 2/06, 2561-65, Grubenhäuser, Gruben, undatiert.
32. Mužla (Bez. Nové Zámky), Flur Kopec sv. Juraja, 10. 7. 2006, 3/06, 4440, Gruben, Grubenhäuser, undatiert.
33. Nitra (Bez. Nitra), 8. 12. 2006, 4/06, 5192-5193, 5256-5260, Dokumentation der aktuellen Situation im Stadtteil Chrenová, Centro Nitra, Archäologisches Institut der SAW, Nitra.
34. Nitra (Bez. Nitra), Flur Burg, 23. 4. 2006, 1/06, 2004, 2005, 8. 12. 2006, 4/06, 5194-98, 5250-5255, wiederholte Dokumentation der Nitraer Burg.
35. Nitra (Bez. Nitra), 8. 12. 2006, 4/06, 5199-5249, Grabungsdokumentation auf der Baustelle der Herstellungshalle Sony im Industriepark Sever (Norden).
36. Nitra (Bez. Nitra), City Park, 23. 4. 2006, 1/06, 1999-2003, 2006-2008, Dokumentation Areal und Anfang der Erdarbeiten auf dem Bau von City Park.
37. Nitra (Bez. Nitra), Mlyny, 8. 12. 2006, 4/06, 5261-5267, Dokumentation der Liquidation von ehemaligen Mühlen Nitra (Abb. 60: 1), Neuzeit.
38. Nitra (Bez. Nitra), Industriepark Sever, 23. 4. 2006, 1/06, 2009-2013, Dokumentationsaufnahmen Areal (zukünftige Betriebsanlage Sony) beschädigt durch Sandabbau (Abb. 60: 2).
39. Nové Zámky (Bez. Nové Zámky), 23. 4. 2006, 1/06, 2105-2118, Grabungsdokumentation auf der Baustelle von Einkaufszentrum Big Box.
40. Okoč (Bez. Dunajská Streda), Flur Pod vrúbami 1, 13. 6. 2006, 2/06, 2552, 2553, Gruben, undatiert.

41. Okoč (Bez. Dunajská Streda), Flur Pod vrúbami 2, 13. 6. 2006, 2/06, 2554-2559, Gruben, Grubenhäuser, undatiert.
42. Prašník (Bez. Piešťany), Flur Baraní majer, 23. 4. 2006, 1/06, 2014-2021, wiederholte Dokumentation des Lengyel-Kultur-Rondels.
43. Smolenice (Bez. Trnava), Flur Molpír, 13. 6. 2006, 2/06, 2422, 2426, Burgwall, Hallstattzeit.
44. Smolenice (Bez. Trnava), Flur Schloss, 13. 6. 2006, 2/06, 2420-21, 23-25, 27, wiederholte Dokumentation des Schlosses, Neuzeit.
45. Sokolce (Bez. Komárno), Flur Pod záhradami, 13. 6. 2006, 2/06, 2542-51, kreisförmiges Gebilde mit dem Durchmesser von etwa 20 m, undatiert.
46. Štúrovo (Bez. Nové Zámky), Flur Valy pod vrškom, 10. 7. 2006, 3/06, 4441-4455, Teil der Befestigungslinie (Abb. 61: 1), Neuzeit.
47. Trnava (Bez. Trnava), Flur Návršie, 23. 4. 2006, 1/06, 2030-2036, Dokumentationsaufnahmen der Abtragung der Ackerkrume, undatiert.
48. Veľké Zálužie (Bez. Nitra), Flur Zalaminy, 13. 6. 2006, 2/06, 2410-2419, 45, Gruben, Grubenhäuser, undatiert.
49. Veľký Meder (Bez. Dunajská Streda), Flur Vámostelek, 23. 4. 2006, 1/06, 2074-2077, wiederholte Dokumentation der Fundstelle, Römerzeit.
50. Virt (Bez. Komárno), 23. 4. 2006, 1/06, 2089-2090, Gruben, undatiert.
51. Virt (Bez. Komárno), 23. 4. 2006, 1/06, 2091-92, Gruben, undatiert.
52. Virt (Bez. Komárno), Flur Červený piesok, 23. 4. 2006, 1/06, 2082-2088, Gruben, Grubenhäuser, undatiert.
53. Virt (Bez. Komárno), Flur Dolnožitavské morušové, 23. 4. 2006, 1/06, 2093-97, Gruben, undatiert.
54. Vrakúň (Bez. Dunajská Streda), Flur Vysoké, 10. 7. 2006, 3/06, 4421-4425, Gruben, Grubenhäuser, undatiert.
55. Vrakúň (Bez. Dunajská Streda), Flur Zákruty, 13. 6. 2006, 2/06, 2515-23, trapezförmiger grabenartiger Grundriss mit den Ausmaßen von etwa 50x40 m (Abb. 61: 2), undatiert.
56. Zlaté Moravce (Bez. Zlaté Moravce), 10. 7. 2006, 3/06, 4482-4490, Dokumentation der Grabung beim Aufbau der Betriebsanlage Vion, Neolithikum.
57. Zohor (Bez. Malacky), 13. 6. 2006, 2/06, 2451-2453, Gruben, Grubenhäuser, Römerzeit(?).
58. Zohor (Bez. Malacky), Flur Piesky, 13. 6. 2006, 2/06, 2442-44, Gruben, Grubenhäuser, Römerzeit(?).
59. Zohor (Bez. Malacky), Flur Pri Šustrovej jame, 13. 6. 2006, 2/06, 2445-50, Gruben, Grubenhäuser, Römerzeit(?).

VÝSKUM V NITRE-MLYNÁRCIACH (PRIEMYSELNÝ PARK SEVER - SONY)

Ivan K u z m a - Monika K o p ě k o v á

Príspevok vznikol v rámci grantového projektu 2/6121/27 agentúry VEGA.

N i t r a (okr. Nitra), časť M l y n á r c e, extravilán, záchranný výskum, sídlisko, pohrebisko, lengyelská kultúra (ludanická skupina), staršia, mladšia a neskorá doba bronzová, doba laténska, včasný stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Od 6. 11. 2006 realizoval AÚ SAV v Nitre záchranný výskum v priestore výrobné haly firmy SONY. Lokalita sa nachádza v katastri obce Mlynárce na ľavom brehu rieky Nitry. Osídlenie bolo situované prevažne na pieskovej dune, ktorá predstavuje prevýšenie voči okolitému rovinatému terénu približne o 3 m. Čiastočne na dune, ale najmä v jej okolí, sa nachádzala vrstva vytvorená opakujúcou sa eróziou a následnou akumuláciou naplavenín rieky Nitry, ktorá obsahovala bohatý črepový materiál z rozrušených objektov. Lokalita bola v minulosti porušená už počas regulácie rieky Nitry, staršie údaje o osídlení daného priestoru pochádzajú najmä z povrchových zberov. Lokalitu po prvý raz zaregistroval G. Fusek v r. 1985 (NS 11268/85), uskutočnilo sa tu i viacero ďalších prieskumov, výraznejšie bola poloha zasiahnutá na jar 2006, kedy došlo k nelegálnej ťažbe piesku z duny a k zničeniu časti lokality. Skúmaná bola už v máji 2006, kedy sa výskum uskutočnil v ryhe pre podzemné káblové vedenie. V okolí duny, do vzdialenosti asi 60 m východne od nej, sme v ryhe sledovali tmavú hlinitú vrstvu s množstvom črepového materiálu z porušených objektov. Vybrali a zdokumentovali sme dva objekty z mladšej doby bronzovej. V ďalšej etape sme zdokumentovali ďalších osem objektov, porušených pri ťažbe piesku (obr. 62: 1).

Preskúmané objekty patria do mladšej doby bronzovej. Zo skúmanej vrstvy pochádza bohatý črepový materiál patriaci do mladšej doby bronzovej, doby laténskej, rímskej a do stredoveku.

Za daných okolností bolo v súvislosti s výstavbou výrobnéj haly SONY nevyhnutné uskutočniť okamžitý záchranný výskum v tejto polohe (o výstavbe sa rozhodlo v polovici októbra 2006 a termíny boli značne náročné). Do konca r. 2006 bol preskúmaný priestor pod výrobnou halou a v úseku vnútroareálovej cesty (obr. 62: 2). Celá plocha výskumu, asi 3,5 ha, bola rozdelená na sektory 5x5 m; v jednotlivých častiach sme však volili odlišné metódy odkryvu. Na okraji, resp. už mimo samotnej duny, sa nachádzala spodná voda, kde nebolo možné dosiahnuť podložie ani pri postupnom prehlbovaní po mechanických vrstvách 20 až 40 cm.

Výskum v priestore pod výrobnou halou a medzi ňou a cestou

V prvej fáze bolo urobených niekoľko 6 m rezov, ktoré boli následne spojené do súvislej odkrytej plochy. Vrstvy v sektoroch boli postupne znižované až po úroveň spodnej vody. V danom úseku sa preto až na niekoľko výnimiek nepodarilo zachytiť žiadne objekty. Materiál, pomerne početný, tak pochádza prevažne z kultúrnych vrstiev. V prvej fáze sme vzhľadom na komplikovanú situáciu zvolili v rámci jestvujúcej siete ďalšiu, s hustotou 1x1 m (obr. 63: 1), čo umožnilo presnejšie lokalizovanie materiálu a následne jeho konkrétnejšie zhodnotenie. V tomto priestore boli rozpoznané a zdokumentované iba štyri objekty, patriace do obdobia mladšej doby bronzovej a stredoveku.

Výskum v priestore vnútroareálovej cesty

V tomto úseku bola situácia o niečo priaznivejšia, plocha bola postupne znižovaná až po úroveň zachytenia objektov v pieskovom podloží. V prevažnej väčšine prípadov sa však znova kvôli vysokej úrovni spodnej vody nepodarilo vybrať objekty až po dno (obr. 63: 2). V danom úseku asi 90x45 m bolo rozpoznávaných a zdokumentovaných 64 objektov prevažne z mladšej doby bronzovej, ako i štyri hroby lengyelskej kultúry - ludanickej skupiny (obr. 64).

Výskum pokračoval i v r. 2007.

L i t e r a t ú r a

NS 11268/85 - G. Fusek - Archív Archeologického ústavu SAV v Nitre.

GRABUNG IN NITRA MLYNÁRCE (INDUSTRIEPARK - SONY). Nitra (Bez. Nitra), Teil Mlynárce, Außenbereich, Rettungsgrabung, Siedlung, Gräberfeld, Lengyel-Kultur (Ludanice Gruppe), ältere, jüngere und späte Bronzezeit, Latènezeit, Frühmittelalter. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Die Fundstelle befindet sich im Kataster der Gemeinde Mlynárce auf dem linken Ufer des Nitra-Flusses. Die Ansiedlung war vor allem auf einer Sanddüne situiert. Teilweise auf der Düne, aber vor allem in ihrer Umgebung, befand sich eine Schicht, die durch wiederholende Erosion und Akkumulation von Aufschwemmungen vom Fluss Nitra entstanden ist. Sie enthielt ein reiches Scherbenmaterial aus den beschädigten Objekten aus der jüngeren Bronzezeit, Latènezeit, Römerzeit und Mittelalter. Im Zusammenhang mit dem Aufbau der Herstellungshalle Sony war es deswegen erforderlich eine sofortige Rettungsgrabung in dieser Lage durchzuführen. Zum Ende des J. 2006 war der Bereich unter der Herstellungshalle und der Straßenabschnitt innerhalb der Anlage untersucht (Abb. 62: 2).

Grabung im Bereich unter der Herstellungshalle und zwischen ihr und der Straße: in der ersten Phase ist es bis auf paar Ausnahmen nicht gelungen Objekte zu erfassen. Das ziemlich zahlreiche Material stammt überwiegend aus den Kulturschichten. Während der folgenden Grabung wurden in diesem Bereich vier Objekte aus jüngerer Bronzezeit und Mittelalter erfasst und dokumentiert. Grabung im Bereich der innerhalb der Anlage: in diesem Abschnitt war die Situation einwenig vorteilhafter, erfasst und dokumentiert wurden hier 64 Objekte überwiegend aus der jüngeren Bronzezeit, wie auch vier Gräber der Lengyel-Kultur - Ludanice-Gruppe (Abb. 64). Die Grabung wurde auch im J. 2007 fortgesetzt.

NÁLEZ BRONZOVEJ IHLICE Z TRENČIANSKEJ TURNEJ

Erika Makarová - Tomáš Michalík

Trenčianska Turná (okr. Trenčín), poloha Podľužie, 300 m severne od obce, doba bronzová, ojedinelý nález, zber. Uloženie nálezu: Trenčianske múzeum, Trenčín.

Počas poľnohospodárskych prác sa severne od obce Trenčianska Turná náhodne našla bronzová ihlica. Po ohlásení nálezu prebehol na lokalite povrchový prieskum, ktorý poskytol početný keramický materiál. Všetky nálezy boli následne odovzdané do Trenčianskeho múzea.

Opis nálezu

Bronzová ihlica s kyjovitou hlavickou, nezdobená; ihla je v spodnej tretine ohnutá, hrot ulomený. Rozmery: zach. dl. 108 mm, pr. ihly 3 mm, pr. hlavice 5 mm (obr. 66).

Ihlice s kyjovitou hlavickou majú vďaka nenáročnej technike výroby široké územné rozšírenie. V stredoeurópskom priestore sa vyskytujú prevažne v hrobách, najčastejšie po jednom kuse (Novotná 1980, 142). Vzhľadom na pomerne husté osídlenie lužickej kultúry na území južne od Trenčína - hradisko v Selci (Furmánek 1999), rozsiahle žiarové pohrebisko lužickej kultúry v Trenčíne-Belej (najnovšie Cheben 2006), hrobové nálezy z intravilánu Trenčianskej Turnej (Nešporová 2004, 95) a prítomnosť keramického materiálu možno opísanú ihlicu interpretovať ako milodar zo žiarového hrobu lužickej kultúry, a to aj napriek tomu, že nie je poškodená žiarom. Podobne ani bronzové predmety z pohrebiska v Diviakoch nad Nitricou nepatrili k odevnému príslušenstvu mŕtveho, ale boli do popolnice vkladané ako milodary (Pivovarová 1959, 320). Výskyt týchto ihlíc sa v lužickej kultúre na Slovensku vzťahuje na stupeň HA (Veliačik 1983, 72).

Literatúra

Furmánek 1999 - V. Furmánek: Hradisko lužickej kultúry v Selci. AVANS 1997, 1999, 43.

Cheben 2006 - I. Cheben: Tretia etapa výskumu žiarového pohrebiska lužickej kultúry v Trenčíne. AVANS 2004, 2006, 102-104.

Nešporová 2004 - T. Nešporová: Novšie nálezy z obdobia popolnicových polí a doby halštatskej na strednom Považí. Štud. Zvesti AÚ SAV 36, 2004, 93-104.

Novotná 1980 - M. Novotná: Die Nadeln in der Slowakei. PBF 13, 6, München 1980.

Pivovarová 1959 - Z. Pivovarová: Žiarové pohrebisko v Diviakoch. Slov. Arch. 2, 1959, 317-327.

Veliačik 1983 - L. Veliačik: Die Lausitzer Kultur in der Slowakei. Nitra 1983.

FUND EINER BRONZENADEL AUS TRENČIANSKA TURNÁ. Trenčianska Turná (Bez. Trenčín), Flur Podľužie, 300 m nördlich der Gemeinde, Bronzezeit, Einzelfund, Streufund. Aufbewahrung des Fundes: Trenčín Museum, Trenčín.

Im Gemeindekataster hat man zufällig eine unverzierte bronzene Keulenkopfnadel (Abb. 66) mit abgebrochener Spitze gefunden. In Ansehung der lokalen dichten Ansiedlung der Lausitzer-Kultur (Burgwall in Selec) und der Funde von ähnlichem Charakter direkt aus Trenčianska Turná, wie auch des unweiten Gräberfeldes in Trenčín-Belá, kann der Fund als eine Beigabe aus einem Brandgrab interpretiert und in die Stufe HA datiert werden.

VÝSLEDKY ZÁCHRANNÉHO VÝSKUMU V KRUPINE

Róbert Malček

Krupina (okr. Krupina), intravilán, nálezy architektúr, 16.-20. stor. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Skúmaná plocha sa nachádza v centrálnej mestskej zóne, v súčasnosti ju vymedzuje Ul. Čsl. armády na západe, Ul. 29. augusta na juhu a Malinovského ul. na východe; na severe plocha susedí s administratívou budovou postavenou v 90-tych rokoch 20. stor. (dnes daňový úrad, sociálna poisťovňa; neskúmané); ide o priestor asi 200 m na JV od hlavného námestia. Stavba zasiahla plochu veľkosti asi 50x50 m.

Zhodnotenie objektov a hlavné výsledky výskumu

Zisťovacím výskumom sa na ploche stavby odkryli zvyšky mestského opevnenia - základy JV nárožia obvodovej hradby s časťou základov JV bastiónu, budovaných v 16. stor. v období tureckých vojen. Základy bastiónu sa od predpokladaných základov hradby odlišovali hrúbkou (bastión 190-220 cm, hradba 80 cm). Na obe architektúry sa použil mäkký, porézny lomový materiál spájaný piesčitou maltou. Základová škára sa pre vysoký stav spodnej vody ani v jednom prípade nezistila, v reze 2 však základy bastiónu siahali pod niveletu 263,105 m, t.j. 2,5 m od hornej hrany muriva. Podobne aj v reze 4 siahalo murivo pod niveletu 263,640 m (2 m od hornej hrany). Zrejme nadzemná časť muriva bastiónu bola kladená v pravidelných riadkoch, riadkovanie siahalo asi 70-80 cm pod korunu zachytených zvyškov, približne v tejto hĺbke asi treba hľadať prvú pochôdznu úroveň v renesancii. Pod touto niveletou múr v reze 2 pozostával z nepravidelne skladaných skál, v hĺbke 120 cm sa na vnútornom (severnom) líci zistilo aj predsadenie základov. Prvú pochôdznu úroveň potvrdzuje aj stratigrafia rezu 2: v severnom úseku rezu (exteriér bastiónu - mestská strana) sa v ňom približne od hĺbky 60/80 cm pozorovalo zvrstvenie rôznych planírok sypkých hlín či štrku s rôznymi antropogénnymi prímiesami. Vo väčších hĺbkach sa nachádzala hutná ílovitá hlina, príp. íl. Iná bola situácia v interiéri barbakanu, kde sa na seba vrstvil rôzne pomerne kompaktné hliny. V oboch častiach rezu sa v spodnom kompaktnom hlinito-ílovitom horizonte nachádzala v nivelete približne 264,15 m vrstva väčších skál. V úrovni -80 cm sa v reze 1 pri severnom líci základov začistil objekt 1/06 (fragment maltovinovej podlahy(?), prechádzajúcej do vymazanej vypálenej hliny, prekrytý vrstvou popola); objekt presahoval steny rezu.

Z telesa bastiónu sa odkryli základy severnej a východnej steny. Severný úsek, skúmaný rezmi 1-3 a sondou 1, mal dĺžku 30 m a hrúbku 2,2 m, bol dvakrát prerušený neskoršími výkopmi, na západnom konci bol druhotne(?) prerazený asi 3 m širokým vstupom do tzv. „ladovne“ - v miestach vstupu bola koruna základov znížená asi o 30 cm a steny boli čiastočne obmurované tehliami. Základy tohto severného, vnútorného úseku bastiónu sa nenapájali na obvodový východný múr, ale končili asi 10 m na západ od neho, v miestach kríženia s múrom vlastnej hradby. Tento však aspoň pod zemou nebol s murivom bastiónu spojený, oddeľovala ich asi 60 cm široká medzera. V miestach kontaktu týchto dvoch telies sa opäť zistilo navrstvenie rôznych suťovitých horizontov a v hĺbke asi 1 m vrstva čiernej rašelinovitej hliny, v ktorej sa nachádzali aj organické zvyšky (koža). Miesto bolo totiž značne podmočené.

Z východnej steny bastiónu sa odkryla časť základov hrubá 1,9 m a dlhá 25 m. Zachytili sa tu aj základy troch oporných múrov, pravidelne rozmiestnených približne v 5 m odstupoch (zvyšky takéhoto oporného múru sa našli i v JZ rohu staveniska). Murivo oporných múrov a hradby nebolo previazané. Múr sa tiahol aj mimo skúmanej plochy popod neodstránený asfalt. V reze 4, vedenom kolmo na túto architektúru, sa zistilo zvrstvenie rôznych ílovitých hlín. V severnom závere sondy 2, priliehajúcej k západnému lícu základov, stratigrafia zodpovedala zvrstveniu zistenému v sonde 1; v tejto sonde sa našli aj zvyšky odvodňovacieho systému - „kanál“ s bednenými stenami (zachovali sa zvyšky trámov) a vyplnený štrkom (či štrkovitou hlinou), hlboký asi 60 cm, viedol od severnej steny bastiónu do priepustu prerazeného v základoch východnej steny.

Predbežne sa zdá, že datovanie najstaršieho nálezového materiálu, predovšetkým úlomkov keramiky, získaných v rezoch, zodpovedá obdobiu budovania opevnenia (raný novovek).

Výskumom sa overil priebeh a charakter opevnenia v tejto časti mesta, potvrdilo sa ranonovoveké osídlenie daného priestoru, a naopak, nezistili sa tu stopy osídlenia z vrcholného či včasného stredoveku, ktorého jadro sa zrejme nachádzalo na vyššie situovanej terase v okolí románskeho kostola.

ERGEBNISSE DER RETTUNGSGRABUNG IN KRUPINA. Krupina (Bez. Krupina), Gemeindegebiet, Funde von Architekturen, 16.-20. Jh. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Bei der Probegrabung auf der Baufläche, situierter in der zentralen Stadtzone, sind Reste der Stadtbefestigung aus 16. Jh. - Fundamente südöstlicher Ecke der Umfangsmauer mit einem Teil der Fundamente von der südöstlichen Bastion zutage gekommen. Vorläufig scheint es zu sein, dass Datierung des ältesten Fundmaterials, vor allem der aus den Schnitten gewonnener Keramikfragmente, der Zeit des Befestigungsaufbaus entspricht (Frühneuzeit). Die Grabung hat den Verlauf und Charakter der Befestigung in diesem Stadtteil überprüft und die frühneuzeitliche Besiedlung des gegebenen Bereichs bestätigt. Umgekehrt, Spuren der Besiedlung aus dem Hoch- oder Frühmittelalter, dessen Kern sich wahrscheinlich auf der höher situierter Terasse in der Umgebung der romanischen Kirche befand, wurden nicht festgestellt.

RASTLINNÉ MAKROZVÝŠKY Z JASKYNNÝCH NÁLEZOVÝCH KOMPLEXOV V ROKU 2006 A ZO STARŠÍCH VÝSKUMOV

Jana Mihályiová

Príspevok vznikol v rámci grantového projektu 2/6121/27 agentúry VEGA.

V príspevku prezentujeme menej početné nálezové súbory archeobotanických zvyškov, ktoré sa získali pri výskumoch v jaskynných útvaroch a pri záchranných výskumoch v r. 2006. Staršie nálezové súbory pochádzajú z depozitu a boli analyzované na požiadanie nálezcov.

Archeobotanické nálezy pochádzali z preplavovania hlinitých zásypov archeologických objektov, ktoré prebiehalo mimo archeobotanického laboratória, ako aj zo samostatne vybratých zuhoľnatených aj nezuhoľnatených zvyškov drev. Pri analýze sa určovali zuhoľnatené rastlinné zvyšky, ktoré pravdepodobne patria k fosílnym, a tiež nezuhoľnatené semená, no tie v príspevku nie sú spomínané, nakoľko sú najčastejšie súčasťou dnešnej zásoby. Rastlinné makrozvyšky sa analyzujú pod stereoskopickou binokulárnou lupou pri max. zväčšení 40-krát pre semená a max. 250-krát pre uhlíky a zvyšky drev. Pri jednotlivých rastlinných druhoch neuvádzame kvantitatívne údaje, ktoré v danej publikácii nemajú exaktnú vypovedaciu hodnotu. Poradie vymenovaných druhov v texte závisí od ich početnosti a výskytu na danej lokalite. Podrobnosti o archeobotanickej expertíze je možné získať z detailných nálezových správ uložených v Dokumentácii AÚ SAV v Nitre, podľa prírastkových čísel uvedených pri každej lokalite.

1. R y b n í k (okr. Revúca), J a s k y ň a P r a s l e n, neolitický náhodný nález, (Soják 2008). Výsk. správa 15995.

Z preplaveného obsahu jednej nádoby sa získali uhlíky z javora (*Acer* sp.), dubu (*Quercus* sp.) a listatej dreviny. V jednotlivito vybratých dvoch uhlíkových vzorkách zo sond (Sonda I a II) boli zistené uhlíky buku lesného (*Fagus sylvatica*), dubu (*Quercus* sp.), hrabu obyčajného (*Carpinus betulus*), jaseňa (*Fraxinus* sp.), javora (*Acer* sp.), jabloňokvetých (*Pomoideae*) a bližšie neidentifikovanej listnatej dreviny.

2. K e č o v o (okr. Rožňava), J a s k y ň a D o m i c a, náhodný nález, neolit (bukovohorská kultúra), vedúci výskumu M. Soják, rok výskumu 2006. Výsk. správa 16165.

V rámci budovania informačno-náučného centra bola vykonaná ukázková sonda pri Sieni jednástich plameňov a z kultúrnej vrstvy získaná uhlíková vzorka. Analýzou sa zistila prítomnosť dreva z bršlenu (*Euonymus* sp.), jabloňokvetých (*Pomoideae*), brezy (*Betula* sp.), dubu (*Quercus* sp.), slivky (*Prunus* sp.) a bližšie neurčiteľnej listnatej dreviny.

3. Ž e h r a (okr. Spišská Nová Ves), D v o j v c h o d o v á j a s k y ň a, záchranno-zisťovací výskum, eneolit (badenská kultúra), vedúci výskumu M. Soják, rok výskumu 2006. Výsk. správa 16167.

Analýzou uhlíkov z kultúrnej vrstvy s monokultúrnym osídlením sa na lokalite zistila prítomnosť dreva dubu (*Quercus* sp.), jaseňa (*Fraxinus* sp.), liesky obyčajnej (*Corylus avellana*), slivky (*Prunus* sp.), zemolezu (*Lonicera* sp.) a jabloňokvetých (*Pomoideae*).

4. H r a b u š i c e (okr. Spišská Nová Ves), A b r i P r e d n á d i e r a, prechodné sídlisko pod skalným previsom, eneolit (pravdepodobne badenská kultúra), (Soják 2008). Výsk. správa 16166.

Počas záchranno-zisťovacieho výskumu sa z kultúrnej vrstvy III odobrala vzorka uhlíkov. Ich expertízou sa zistila na lokalite prítomnosť iba ihličnatého dreva zo smreku obyčajného (*Picea abies*), borievky obyčajnej (*Juniperus communis*), jedle bielej (*Abies alba*), borovice (*Pinus* sp.) a smrekovca opadavého (*Larix decidua*).

5. M o l d a v a n a d B o d v o u (okr. Košice-okolie), M o l d a v s k á j a s k y ň a, náhodný nález, 13. stor. (1241-1242), vedúci výskum M. Soják, rok výskumu 2006. Výsk. správa 15994.

Spolu sa analyzovalo 24 úlomkov uhlíkov z troch nálezových komplexov. Z dvoch hrobov (Hrob 1 a 4) sa samostatne vybrali uhlíky z jedle bielej (*Abies alba*), buku lesného (*Fagus sylvatica*), hrabu obyčajného (*Carpinus betulus*), jelše (*Alnus* sp.) a kôry listnatých stromov.

6. Ž e h r a (okr. Spišská Nová Ves), K o s t o l S v. D u c h a, stredovek-novovek, vedúci výskumu M. Soják, rok výskumu 2006. Výsk. správa 16168.

Dva nálezové komplexy z jedného hrobu obsahovali nezuhoľnatené drevo z truhly, na ktorej bol odkaz z r. 1884. Archeobotanicou analýzou sa drevo určilo ako jedľa biela (*Abies alba*).

7. B u z i c a (okr. Košice-okolie), poloha M l y n s k ý k ú t, germánske sídlisko, vedúci výskumu M. Bielich, rok výskumu 2006. Výsk. správa 16164.

Archeobotanicky sa analyzovalo 362 rastlinných makrozvyškov z 11 nálezových komplexov. Pochádzajú z preplavenia 130,5 litrov zeme vyzdvihnutej z odpadovej jamy, polozemnice a sídliskového objektu.

Všetky nálezy z tejto lokality možno charakterizovať ako sídliskový odpad z dôvodu nízkej koncentrácie semien na objem preplavenej hliny a prítomnosti slimákov, kostí drobných živočíchov a rybích šupín.

V odpadovej jame (Obj. 1) boli prítomné iba uhľiky dubu (*Quercus* sp.) a zuhoľnatené semeno ježatky kurej (*Echinochloa crus-galli*). Z polozemnice (Obj. 3) bol preplavený najväčší objem zeme (87 l); najpočetnejšie zastúpené boli uhľiky dubu (*Quercus* sp.), brezy (*Betula* sp.), hrabu obyčajného (*Carpinus betulus*), jelše/hrabu (*Alnus/Carpinus*), jabloňokvetých (*Pomoideae*), listnatého bližšie neurčiteľného dreva. Ďalšou skupinou rastlinných makrozvyškov boli pestované rastliny a strukoviny: šošovica kuchynská (*Lens culinaris*), ovos (*Avena* sp.), pšenica jednozrnová (*Triticum monococcum*), pšenica siata (*Triticum aestivum*), pravdepodobne pšenica špaldova (cf. *Triticum spelta*), pšenica (*Triticum* sp.), proso siate (*Panicum miliaceum*) a fragmenty obiliek (*Cerealia* indet.). Najmenej početnú skupinu rastlinných makrozvyškov v tomto objekte predstavujú planorastúce rastliny: ježatka kuria (*Echinochloa crus-galli*), lipkavec obyčajný (*Galium aparine*), hviezdica prostredná (*Stellaria media*) a ďatelina (*Trifolium* sp.).

Sídliskový objekt (Obj. 4) obsahoval najmenej zistených rastlinných makrozvyškov. V uhľikoch bolo zastúpené drevo dubu (*Quercus* sp.), brezy (*Betula* sp.) a bližšie neanalyzovateľného listnatého dreva. Z pestovaných rastlín sa preplavovaním získala pšenica siata (*Triticum aestivum*) a z burín hviezdica prostredná (*Stellaria media*).

8. Štúrovo (okr. Nové Zámky), Vojenské cvičisko, sídlisko z doby rímskej, vedúci výskumu T. Kolník, rok výskumu 1957. Výsk. správa 15996.

Pri revízii archeologického materiálu sa našlo päť nálezových komplexov (zo zásobnej jamy a chaty) s uhľikmi dubu (*Quercus* sp.) a hrabu obyčajného (*Carpinus betulus*).

9. Nitra (okr. Nitra-), Mostná ul., parcela 299-302, záchranný výskum, novovek (19. stor.), vedúci výskumu G. Březinová, rok výskumu 1990 (*Bednár/Březinová/Fusek* 1992).

Archeobotanicky sa analyzovali uhľiky a nezuhoľnatené drevo z kovolejárskeho výrobného objektu, výplne piecky a dva nálezové komplexy pozostávali zo zhlukov uhľikov a nezuhoľnateného dreva. Uhľiky z výrobného objektu (sektor B/1) patria drevu jelše (*Alnus* sp.) a nezuhoľnatené drevo je z dubu (*Quercus* sp.), pravdepodobne smreku obyčajného (cf. *Picea abies*) a bližšie nešpecifikovaného ihličnatého dreva. Súčasťou objektu bolo aj niekoľko úlomkov trosky. Vo výplni piecky (sektor C-D/1) sa našli iba uhľiky, ktoré pochádzali z dreva buku lesného (*Fagus sylvatica*), javora (*Acer* sp.) a topoľa/vrby (*Populus/Salix*).

Poznámka: Na základe tvaru uhľikov možno predpokladať, že v piecke sa v čase jej prevádzky používalo drevené uhlie.

Zo zhlukov uhľikov (sektor F a E/0) sa analýzou v laboratóriu určovali fragmenty (rôznych rozmerov) drevených zuhoľnatených aj nezuhoľnatených opracovaných kolov z dubu (*Quercus* sp.) a z bližšie neidentifikovanej listnatej dreveniny.

Literatúra

Bednár/Březinová/Fusek 1990 - P. Bednár/G. Březinová/G. Fusek: Výskumy a prieskumy v Nitre v časti Staré mesto. AVANS 1990, 1992, 23-25.

Soják 2008 - M. Soják: Najdôležitejšie výskumy na Spiši a v ďalších regiónoch východného a južného Slovenska. AVANS 2006, 2008, 126-134.

Citované výskumné správy

Archeobotanické výskumné správy. Nepublikované. Dokumentácia AÚ SAV v Nitre.

Výskumná správa 15996 - Jana Mihályiová: Štúrovo, poloha Vojenské cvičisko.

Výskumná správa 15995 - Jana Mihályiová: Rybník, poloha Jaskyňa Praslen.

Výskumná správa 15994 - Jana Mihályiová: Moldava nad Bodvou, poloha Moldavská jaskyňa.

Výskumná správa 16164 - Jana Mihályiová: Buzica, poloha Mlynský kút.

Výskumná správa 16165 - Jana Mihályiová: Kečovo, poloha Jaskyňa Domica.

Výskumná správa 16166 - Jana Mihályiová: Hrabušice, poloha Abri Predná diera.

Výskumná správa 16167 - Jana Mihályiová: Žehra-Dreveník, poloha Dvojvchodová jaskyňa.

Výskumná správa 16168 - Jana Mihályiová: Žehra, poloha Kostol Sv. Ducha.

PFLANZLICHE MAKRORESTE AUS HÖHLENFUNDKOMPLEXEN AUS DEM JAHR 2006 UND AUS ÄLTEREN GRABUNGEN. Im Beitrag geben wir weniger zahlreiche Fundkomplexe von archäobotanischen Resten, die während der kleinen Grabungen im J. 2006 gewonnen wurden, und ältere Funde, deren Analyse im Zusammenhang mit den Publikationsaktivitäten der Entdecker gefordert wurde, an. Die archäobotanischen Funde stammen aus der Schlemmung der Lehmaufschüttungen

von archäologischen Objekten, die außerhalb des archäobotanischen Laboratoriums stattgefunden hat, wie auch aus separat ausgewählten verkohlten und nicht verkohlten Holzresten aus den Grabungen. Im Beitrag präsentieren wir verkohlte pflanzliche Reste, von denen wir annehmen, dass sie zum fossilen Biomaterial gehören. Einzelheiten über die archäobotanische Expertise ist es möglich aus den ausführlichen Fundberichten, die in der Dokumentation des Archäologischen Instituts der SAW in Nitra archiviert sind, zu gewinnen. Alle archäobotanische Funde sind im Archäologischen Institut der SAW in Nitra aufbewahrt.

Neolithikum

1. Rybník, Höhle Praslen, Bükk-Kultur, Gefäßinhalt, Feuerstelle, Kohlenreste *Acer* sp., *Quercus* sp., *Fagus sylvatica*, *Carpinus betulus*, *Fraxinus* sp., *Pomoidae* und näher undefinierbare Laubholzart.
2. Kečovo, Höhle Domica, Zufallsfund, Bükk-Kultur-Schicht, Kohlenreste *Euonymus* sp., *Pomoidae*, *Betula* sp., *Quercus* sp., *Prunus* sp. und näher undefinierbare Laubholzart.

Äneolithikum

3. Žehra, Dvojchodová jaskyňa (Höhle), Kulturschicht, Kohlenreste *Quercus* sp., *Fraxinus* sp., *Corylus avellana*, *Prunus* sp., *Lonicera* sp., *Pomoidae*.
4. Hrabušice, Abri Predná diera, übergelende Siedlung unter einem Felsabhang, Kulturschicht, Kohlenreste *Picea abies*, *Juniperus communis*, *Abies alba*, *Pinus* sp., *Larix decidua*.

Römerzeit

5. Moldava nad Bodvou, Moldavská jaskyňa (Höhle), 13. Jh. (1241-1242), insgesamt wurden 24 Kohlenbrüche aus drei Fundkomplexen analysiert; Kohlenreste *Abies alba*, *Fagus sylvatica*, *Carpinus betulus*, *Alnus* sp., Laubbaumschale.
6. Žehra, Kirche des Hl. Geistes, Mittelalter-Neuzeit, Grab, zwei Fundkomplexe, nicht verkohltes Holz *Abies alba*.
7. Buzica, Lage Mlynský kút, Germanensiedlung, archäobotanisch wurden 362 pflanzliche Makroreste aus elf Fundkomplexen analysiert, Siedlungsobjekte (Halbgrubenhaus, Abfallsgrube); durch Schlemmung gewonnene Kohlenreste: *Quercus* sp., *Betula* sp., *Carpinus betulus*, *Alnus/Carpinus*, *Pomoidae*; Samen: *Lens culinaris*, *Avena* sp., *Triticum monococcum*, *Triticum aestivum*, cf. *Triticum spelta*, *Triticum* sp., *Panicum miliaceum*, *Echinochloa crus-galli*, *Galium aparine*, *Stellaria media*, *Trifolium* sp.
8. Štúrovo, Truppenübungsplatz, römerzeitliche Siedlung, fünf Fundkomplexe (aus der Vorratsgrube und Grubenhaus), Kohlenreste *Quercus* sp. a *Carpinus betulus*.

Mittelalter - Neuzeit

9. Nitra, Mostná ul., Parzelle 299-302, Neuzeit (19. Jh.), archäobotanisch wurden neun Fundkomplexe aus den Siedlungsobjekten identifiziert (Herstellungsobjekt, Ofen), Kohlenreste: *Alnus* sp., *Fagus sylvatica*, *Acer* sp., *Quercus* sp., *Populus/Salix*; nicht verkohltes Holz: *Quercus* sp., cf. *Picea abies*.

NÁLEZ KAMENNEJ SEKERY V TRENČIANSKEJ TURNEJ

Tomáš Michalík

Trenčianska Turná (okr. Trenčín), poloha Veľké Zajazdie, 200 m JV od obce, neolit/eneolit, ojedinelý nález, zber. Uloženie nálezu: súkromná zbierka.

V r. 2006 bola autorovi príspevku zapožičaná na spracovanie a publikovanie kamenná sekera, nájdená počas poľnohospodárskych prác 200 m JV od kruhového objazdu v Trenčianskej Turnej.

Opis nálezu

Vo funkčnej časti výrazne poškodená, jednoduchá sekera pretiahnutého trapézovitého tvaru, s obojstranne vybrúseným ostrím a vyhladeným povrchom. Po obvode náznaky facetovania, prierez tvaru nepravidelného ose-muholníka. Surovina: šedo-zelená bridlica; rozmery: 80x43x23 mm.

Na mieste nálezu sa našiel nevýrazný a málo početný keramický materiál, neumožňujúci presnejšie zaradenie sekery. Asi 700 m SV je situovaná lokalita Trenčín s početnými nálezmi brúsenej industrie (Hovorka/Michalík 2004), ktorú možno na základe keramiky zaradiť do kultúry s lineárnou keramikou, resp. železovskej skupiny (Nešporová 1971). Sekery z nej však majú v porovnaní s predmetom tohto príspevku úplne iný charakter. Morfológicky podobný nález predstavuje sekera zo susedných Trenčianskych Stankoviec (Michalík 2004), ktorú však vzhľadom na absenciu keramiky tiež možno časovo a kultúrne zaradiť iba všeobecne.

Literatúra

- Nešporová 1971* - T. Nešporová: Neolitické nálezy z Trenčianskej Turnej. In: Vlastivedný zborník Trenčianskeho múzea. Trenčín 1971, 130-134.
- Hovorka/Michalík 2004* - D. Hovorka/T. Michalík: Suroviny kamenných neolitických nástrojov z lokality Trenčín. Mineralia Slovaca 36, 2004, 35-42.
- Michalík 2004* - T. Michalík: Nález kamennej brúsenej sekerky z Trenčianskych Stankoviec. AVANS 2003, 2004, 136.

FUND EINES STEINBEILS IN TRENČIANSKA TURNÁ. Trenčianska Turná (Bez. Trenčín), Flur Veľké Zajarčie, 200 m südöstlich der Gemeinde, Neolithikum/Äneolithikum, Einzelfund, Landesbegehung. Aufbewahrung des Fundes: Privatsammlung.

Im J. 2006 war dem Autor ein Steinbeil geborgt, das 200 m südöstlich von dem Kreisverkehr in der Gemeinde entdeckt wurde. Das Beil ist in seinem Funktionsteil beschädigt, hat eine längliche Trapezform, beiderseits geschliffene Schneide und geglättete Oberfläche. Es geht um einen Fund, den wenig markantes und zahlreiches Keramikmaterial begleitete, das die nähere Eingliederung des Fundes nicht ermöglicht.

POKRAČOVANIE ZÁCHRANNÉHO VÝSKUMU V ŽDANI

Elena Miroššayová - Ladislav Olexa

Ždaňa (okr. Košice-okolie), poloha Doboky, záchranný výskum, pohrebisko, doba halštatská, povrchový nález, doba rímska. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - Výskumné pracovné stredisko, Košice.

Kataster obce Ždaňa sa rozprestiera v južnej časti Košickej kotliny na JZ podhorí Slanských vrchov. Skúmaná lokalita leží východne od obce v polohe Doboky (miestny názov Köszer). Mierne zvlnený terénny reliéf s nadm. výškou 212-216 m západným smerom pozvoľna klesá k ľavému brehu rieky Hornád, južným ku korytu Tureckého potoka. Celá plocha je v súčasnosti intenzívne poľnohospodársky obrábaná. Povrchové nálezy keramiky a kovovej industrie indikovali archeologickú lokalitu. V r. 2004 sa pristúpilo ku zisťovaciemu výskumu, ktorý potvrdil predpokladanú existenciu žiarových hrobov uložených plytko pod povrchom (*Hrehal/Olexa 2006*, 97). Povrchové nálezy kalcinovaných kostí a predmetov z hrobovej výbavy, rozptýlené na väčšej ploche dokazovali, že pri orbe dochádza k narušovaniu a v niektorých prípadoch aj k úplnému zničeniu hrobov väčšieho pohrebiska. Unikátne nálezy vyvolali potrebu pokračovať v záchrannom výskume, ktorý sa v r. 2005 a 2006 realizoval vďaka pochopeniu a podpore J. Kokardu, starostu obce Ždaňa. Pozornosť sa prednostne sústredila na tie miesta, kde výsledky magnetometrických meraní vykazovali geofyzikálne anomálie. V r. 2005 sa skúmali sondy I/05 a 2/05, na ploche ktorých sa odkrylo sedem žiarových hrobov. V r. 2006 sa pokračovalo v sonde 1/06, ktorá plošne nadviazala na sondu 2/5 a v sondách 2/06 a 3/06, na ploche ktorých bolo preskúmaných ďalších 30 hrobov. Práce v teréne postupovali pomalšie, pretože terénna situácia nedovoľuje pri odkrývaní použiť mechanizmy. Povrchová vrstva nad hornou úrovňou hrobov nemá rovnakú hrúbku. Väčšinou dosahuje 40 cm, ale pri niektorých hroboch s kamennou konštrukciou je táto hrúbka ešte menšia. Doteraz preskúmaná plocha pohrebiska je približne 450 m². Všetky odkryté hroby boli žiarové. Úprava hrobov nie je jednotná. Do prvej skupiny zaraďujeme jednoduché hroby s plytkou jamou, v ktorej je uložená urna alebo iba skupina črepov, medzi ktorými boli kalcinované kosti a drobné milodary. Obloženie z niekoľkých kameňov je nepravidelné. Pri posudzovaní úpravy týchto hrobov musíme zatiaľ brať do úvahy aj možnosť, že môže ísť o hroby porušené orbou. Druhú skupinu tvoria hroby, v ktorých urna stojí v kamennom lôžku, na dne ktorého je plochý kameň. Zvyšky spolopnitého jedinca a časť milodarov sú uložené v urne, ktorou je najčastejšie sudovitý hrniec s plastickou výzdobou alebo dvojkónická váza. Ako pokrievka je použitá misa so zatiahnutým okrajom. Ak sa vyskytli ďalšie keramické prílohy, sú to najčastejšie džbáanky, šálky a misky. Treťou a konštrukčne najzaujímavejšou skupinou sú hroby s kamennou konštrukciou, pre označenie ktorých môžeme použiť termín hrobky. Na preskúmanej ploche ich bolo jedenásť. Z nich osem sa koncentrovalo v sonde 2/06. Hrobky mali obdĺžnikovitú formu s orientáciou dlhšej osi SZ-JV. Líšia sa od seba veľkosťou a zahĺbením hrobovej jamy. Väčšie majú rozmery jamy až 320x200 cm so zahĺbením 80 cm. Výplň tvoria na seba uložené kamene. Okrem vydláždeného dna sme iné konštrukčné prvky nezistili. S ohľadom na dnešnú podobu povrchového reliéfu sa pôvodná podoba a výška kamenného násypu nad hrobom nedá rekonštruovať.

Vo výbave hrobov na pohrebisku v Ždani sa okrem keramiky ako milodary objavujú železné ihlice s hlavicou stočenou do očka, jednoduché železné kruhové náramky, nožíky, koráliky a prasleny. Nachádzajú sa vo výplni urny a spravidla sú poškodené sekundárnym ohňom, ktorému boli vystavené pri kremácii. Bohatú výbavu vykazovali dva hroby. V hrobke 5/05 bola pravdepodobne pochovaná žena. Jej hrobová výbava pozostávala okrem keramiky z dvoch bronzových náramkov, bronzového závesku, železných ihlíc s hlavicou stočenou do očka, praslenov, sklenených korálikov a viac ako 140 jantárových korálikov rôzneho tvaru a veľkosti. Druhá bohatá výbava bola v hrobke 21/06. Železný čakan, dve dlhé železné kopije a nôž sú atribútmi hrobovej výbavy muža-bojovníka. Pozoruhodná situácia bola zistená v hrobke 11/06 s mohutnou kamennou konštrukciou a vydláždeným dnom v hĺbke 120 cm. Okrem malého množstva popola a drobných úlomkov kalcinovaných kostí roztrúsených medzi kameňmi sa v nej nenašli žiadne milodary.

Pohrebisko v Ždani je prvým a zatiaľ jediným pohrebiskom z doby halštatskej na území Košickej kotliny. Jeho objavenie považujeme preto za dôležitý prínos pre štúdium a interpretáciu kultúrno-historického vývoja, ktorým územie východného Slovenska v dobe halštatskej prechádzalo. Otázka veľkosti pohrebiska a datovanie dĺžky časového úseku jeho existencie zostáva nateraz otvorená. Na základe výbavy môžeme niektoré z preskúmaných hrobov datovať do stupňa HD. Získaný keramický inventár reprezentujú v ruke robené misy so zatiahnutým okrajom, sudovité hrnce s plastickou výzdobou, nezdobené vázy dvojkónickej profilácie, džbáňky a malé šálky. Na kruhu točenú keramiku zastupujú džbáňky s uchom vytiahnutým nad okraj a misky so zatiahnutým okrajom. Z milodarov spomenieme sklené koráliky, ktoré čo do počtu a zastúpených typov predstavujú v súčasnosti najväčšiu kolekciu z východného Slovenska (*Miroššayová/Olexa v tlači*). Rovnako unikátny je bohatý súbor jantárových korálikov.

Úpravou hrobov a ich výbavou je pohrebisko zo Ždane čiastočne porovnateľné so súdobými pohrebiskami na území severovýchodného Maďarska (*Alsótelekes - Patay/Kiss 2001-2002*) a juhozápadného Slovenska (*Chotín - Dušek 1966*). Odlišuje sa od nich absenciou kostrových hrobov. Pre tvary nádob z pohrebiska v Ždani nachádzame na východnom Slovensku dostatok analógií v keramických súboroch zo sídlisk. Územne najbližšie poznáme z vrstvy C v osade na ľavostrannej terase Hornádu v Trstenom pri Hornáde (*Jurečko 1983, 423*), ktorá leží JZ od pohrebiska vo vzdialenosti približne 3 km. Typy kovovej industrie a korálikov majú priame analógie v okruhu pamiatok kultúry Vekerzug a v prostredí východo-halštatského okruhu.

Okrem popisovaných nálezov z doby halštatskej pochádzajú z povrchových zberov zlomky keramiky a železné spony z doby rímskej so zreteľnými stopami sekundárneho prepálenia. Hoci zatiaľ sa s istotou nepreukázalo, že nájdené predmety sú z hrobov, existenciu pohrebiska z doby rímskej v skúmanej polohe nevycludujeme. Jej potvrdenie by malo rovnaký význam, aký pre poznanie kultúrneho vývoja východného Slovenska pripisujeme objavenému pohrebisku z doby halštatskej.

S ohľadom na význam unikátnych nálezov je nutné vo výskume pohrebiska v Ždani pokračovať, pretože poľnohospodárskou činnosťou bude postupne zničené.

L i t e r á t ú r a

Dušek 1966 - M. Dušek: Thrakisches Gräberfeld der Hallstattzeit in Chotín. Bratislava 1966.

Hreha/Olexa 2006 - R. Hreha/L. Olexa: Žiarové hroby zo Ždane. AVANS 2004, 2006, 97.

Jurečko 1983 - P. Jurečko: Výskum v Trstenom pri Hornáde (K problematike osídlenia východného Slovenska v závere 1. tisícročia pred n. l.). Slov. Arch. 31, 1983, 415-442.

Miroššayová/Olexa v tlači - E. Miroššayová/L. Olexa: Sklené koráliky z doby halštatskej na východnom Slovensku. In: D. Štukovská (ed.): História skla 2006. Nitra.

Patay/Kiss 2001-2002 - P. Patay/Z. Kiss: Az Alsótelekes-Dolinkai székítakori temető közéletlen sírjai. Folia Arch. 49-50, 2001-2002, 79-141.

FORTSETZUNG DER RETTUNGSGRABUNG IN ŽDAŇA. Ždaňa (Bez. Košice-Umgebung), Flur Doboky, Rettungsgrabung, Gräberfeld, Hallstattzeit, Streufund, Römerzeit. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften - Arbeitsstelle, Košice.

Im J. 2005 a 2006 wurde die Rettungsgrabung des Gräberfelds fortgesetzt. Auf der untersuchten Fläche von etwa 450 m² sind 37 Brandgräber freigelegt worden. Ihre Zurichtung ist nicht gleich. Vorgekommen sind einfache Gräber mit Urne oder Scherben in flacher Grube, mit ungleichmäßiger steinerner Umlegung, Gräber mit einer Urne auf flachem Stein in einem Steinbett und Gräber mit einer länglichen Steinkonstruktion mit der Nordwest-Südost Orientierung. Sie unterscheiden sich von einander durch die Größe und Eintiefung der Grabgrube. Die Ausfüllung bilden aufeinander liegende Steine. Außer dem Pflasterboden wurden keine anderen Konstruktionselemente festgestellt. Die reichste

Ausstattung hatte der Frauengrab 5/05 und der Kriegergrab 21/06. Beide Gräber hatten eine Steinkonstruktion. Das Gräberfeld in Ždaňa ist das erste und bis jetzt einzige hallstattzeitliche Gräberfeld auf dem Gebiet des Kaschau-Beckens. Die Frage seines Ausmaßes und Datierung der Länge seiner Existenz bleibt zurzeit offen. Aufgrund des Inventars können wir manche von den untersuchten Gräbern in die Stufe HD datieren. Das Gräberfeld aus Ždaňa ist mit der Grabkonstruktion und ihrem Inventar teilweise mit den gleichzeitlichen Gräberfeldern der nordöstlichen Ungarn (Alsótelekes - Patay/Kiss 2001-2002) und der südwestlichen Slowakei (Chotín - Dušek 1966) vergleichbar. Es unterscheidet sich durch die Abwesenheit von Skelettgräbern. Beim Keramikinventar sind die Gefäße gedreht oder handgemacht und sind mit den keramischen Formen aus den Siedlungen in dem Kaschau-Becken und dem Ostslowakischen Tiefland identisch. Die Metallindustrie- und Glasperlentypen haben direkte Analogien im Denkmalumkreis der Vekerzug-Kultur und im Milieu der östlichen Hallstattkultur. Einzigartig ist auch die reiche Vertretung von Bernsteinperlen.

Aus den Landesbegehungen sind aus dieser Lage Keramikbrüche und Eisenfibeln aus der Römerzeit mit eindeutigen Spuren von sekundärer Durchbrennung bekannt. Bis jetzt wurde nicht mit Sicherheit nachgewiesen, dass sie aus den beschädigten Gräbern stammen. Die Existenz des römischen Gräberfeldes in der untersuchten Lage schließen wir nicht aus.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM NA STAVBE JURSKÝ OBYTNÝ PARK VO SVÄTOM JURE

Peter Nagy

Svätý Jur (okr. Pezinok), poloha Kačnice, stavba Jurský obytný park, záchranný výskum, nálezy: stredovek (13.-15. stor.), novovek (16.-20. stor.). Uloženie nálezov: Slovenské národné múzeum - Archeologické múzeum, Bratislava.

Záchranný archeologický výskum sa realizoval na ploche ohrozenej výstavbou rodinných domov na stavbe Jurský obytný park. Prebehlo v máji až auguste 2006. Skúmaná lokalita sa nachádza východne od intravilánu mesta, na terase nad NPR Jurský Šúr, pri ceste do Pezinka, kde sa predpokladali bohaté nálezy.

Samotný výskum pozostával z podrobného archeologického prieskumu a zo sledovania zemných výkopových prác na stavbe. O sledovaných prácach a vykopaných ryhách sa viedla fotografická dokumentácia. Pri výkopoch sa zistilo, že celá poloha leží na nepriepustnom štrkovo-ílovom podloží, vďaka ktorému je tu podmäčaná pôda a vysoká úroveň spodnej vody. Zrejme z tohto dôvodu sme pri výskume nenarazili na žiadne sídliskové nálezy. Na skúmanej ploche sme narazili na 10-15 m široký pás, prechádzajúci skúmanou plochou stavby V-Z smerom, obsahujúci materiál z 13.-20. stor. V mieste nálezov bolo vykopaných niekoľko rýh pre inžinierske siete a základy domov, v žiadnej sme však nenarazili na objekty. Z rozmanitosti datovacieho črepového materiálu sme usúdili, že ide s najväčšou pravdepodobnosťou o navážky pod staršou cestou zo Svätého Jura do Slovenského Grobu, ktoré v hĺbke 60-70 cm od povrchu striedalo štrkovo-ílové podložie.

RETTUNGSGRABUNG AUF DEM BAU VON WOHN-PARK IN SVÄTÝ JUR. Svätý Jur (Bez. Pezinok), Flur Kačnice, Baustelle Wohnpark, Rettungsgrabung, Funde: Mittelalter (13.-15. Jh.), Neuzeit (16.-20. Jh.). Aufbewahrung der Funde: Slowakisches Nationalmuseum - Archäologisches Museum, Bratislava.

Bei der Rettungsgrabung sind wir auf der Forschungsfläche auf einen 10-15 m breiten Streifen, der durch die untersuchte Baustellenfläche Richtung Nord-West lief und Material aus dem 13.-20. Jh. enthielt, gestoßen. Auf der Fundstelle wurden einige Furchen für Ingenieurnetze und Hausfundamente ausgegraben, in keiner von ihnen haben wir aber Objekte gefunden. Aus der Vielfältigkeit des Scherbenmaterials haben wir festgestellt, dass es sich mit größter Wahrscheinlichkeit um Aufschüttungen unter der älteren Straße von Svätý Jur Richtung Slovenský Grob handelt.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM NA ULICI DR. KAUTZA VO SVÄTOM JURE

Peter Nagy

S v ä t ý J u r (okr. Pezinok), U l. D r. K a u t z a, záchranný výskum, nálezy: stredovek (13.-15. stor.), novovek (16.-20. stor.). Uloženie nálezov: Slovenské národné múzeum - Archeologické múzeum, Bratislava.

Záchranný výskum sa realizoval v priebehu stavby Rekonštrukcia komunikácie a chodníkov ulice Dr. Kautza a prebehol v apríli až novembri 2006. Skúmaná lokalita sa nachádza centre mesta. Keďže sa nachádza v strede mestskej pamiatkovej rezervácie, očakávali sme pri výskume väčšie množstvo nálezových situácií.

Samotný archeologický výskum pozostával zo sledovania zemných výkopových prác na stavbe a následnom doskúmaní nájdených objektov. O sledovaných prácach a vykopaných ryhách sa viedla fotografická dokumentácia. Markantná väčšina sledovaných zemných prác na stavbe sa dotkla iba navážok pod ulicou, ktoré sme podľa nájdeného materiálu datovali do vrcholného novoveku (koniec 19.-20. stor.). Spolu s týmto materiálom sa v navážkach vyskytlo menšie množstvo stredovekých črepov (13.-15. stor.). Navážky v hĺbke 20-80 cm od povrchu striedalo kamenné alebo kamenno-ílové podložie. V pomerne plytkých ryhách (50-60 cm) pre verejné osvetlenie a káblovú televíziu sme narazili na päť objektov a hrob, ktoré boli silne narušené staršími úpravami cesty a viacerými inžinierskymi sieťami uloženými pod jej povrchom.

Objekt 1/2006 - odpadová jama(?). V západnej časti stavby na profile výkopu pre verejné osvetlenie sme zachytili objekt oválneho pôdorysu, ktorý obsahoval nepočítaný črepový materiál sivočiernej na kruhu točenej keramiky. Zachytená dĺžka objektu bola 75 cm, šírka 145 cm (merané rozmery zodpovedajú pôvodným rozmerom objektu len približne, nakoľko bol objekt narušený niekoľkými staršími výkopmi inžinierskych sietí). Hĺbka od dnešnej úrovne terénu po dno objektu bola 65 cm. Ide pravdepodobne o stredovekú odpadovú jamu. Výplň objektu pozostávala z hnedočiernej hlinito-piesčitej pôdy s prímiesou okruhliakov a menším množstvom fragmentov keramiky. Nad touto výplňou sa v mieste objektu zachovala vrstva obsahujúca drobné (s priemerom do 5 cm) úlomky tehál a malé fragmenty novovekej glazovanej keramiky. Datovanie: 13.stor.

Objekt 2/2006 - odpadová jama (pôvodne snáď pivnica pod podlúbím domu Segnerovcov alebo krypta pri evanj. kostole). Pri severnom múre evanjelického kostola sme pri znižovaní úrovne terénu pod budúcim chodníkom narazili na objekt s rozmermi v pôdoryse 190x160 cm. Bol zahĺbený do terénu a obstaný kamenným múrom z lomového kameňa priemeru 30-50 cm, spájaného kvalitnou vápennou maltou. Pôvodne bol prekrytý klenbou z kvalitne vypálených tehál renesančného rozmeru 23x16,5x6 cm. Tá bola pravdepodobne pri znižovaní terénu pri úprave cesty začiatkom 20. stor. prevalená. Napovedá tomu i výplň objektu, ktorú tvorila navážka obsahujúca fragmenty keramiky z prelomu 19. a 20. stor. Ak by sme datovali objekt na základe tehál a klenby, stavba by spadala asi do 16. stor. Je však možné, že tehly tu boli použité sekundárne, v tom prípade by bolo možné objekt označiť za kryptu pristavanú po r. 1783, kedy bol dom Segnerovcov prestavaný na evanjelický kostol. Datovanie: ?

Objekt 3/2006 - mlyn (asanovaný v polovici 20. stor.). Dom stojaci pri Jurskom potoku s kamennými základmi, do ktorých boli miestami pridané tehly. Celý objekt bol vyplnený tehlymi renesančného formátu s tehliarskou značkou SG, ktoré tvorili pôvodne klenby stropov objektu. Hrúbka vykopaných základových múrov bola 50 cm. Na staršej mape z r. 1785 je zanesený pôdorys tohoto objektu. V interiéri boli podlahy z liateho betónu. Datovanie: 16. stor.

Objekt 4/2006 - kamenná budova pri kláštore a kostole piaristov. Objavené základy budovy sú z lomového kameňa priemeru 30-50cm, spájaného kvalitnou vápennou maltou. Objekt bol pravdepodobne zbúraný pri stavbe pôvodne evanjelického kostola v r. 1651-1654. Hĺbka tohto základu bola v najhlbšom zachytenom mieste 55 cm od terénu, čo je v pomere s jeho hrúbkou 75 cm veľmi plytko, úroveň terénu však v tejto časti ulice bola podľa nás znižovaná približne o 150 cm. Datovanie: ?

Objekt 5/2006 - chata s ohniskom(?). V profile sa črtajúci objekt sa po rozšírení výkopu stratil. Takmer ihneď za profilom (max. 8 cm), paralelne s nami sledovanou ryhou, viedla staršia inžinierska sieť, ktorá objekt úplne zničila. Hĺbka objektu bola v najhlbšom zachytenom mieste 45 cm od terénu. Datovanie: ?.

Hrob. Pravdepodobne z dôvodu spomínaného pri objekte 4/2006 bol hrob veľmi plytký (40 cm od terénu). Keďže ležal priamo pod pomerne frekventovanou ulicou, bol dezolátnom stave. Z hrobu sa nám podarilo zachrániť značne degradované kostrové zvyšky z hrudných partií, ľavej ruky a hlavy. Nakoľko bol hrob narušený stavebnými prácami, môžeme sa iba domnievať, že predmety dohľadané detektorom

kovov vo vyhodenej zemine, pochádzajúcej z miesta nález, patria k inventáru hrobu. Našlo sa tu päť medených gombíkov a medený pozlátený medailón. S určitosťou však môžeme hrob datovať drobnými fragmentami novovekej glazovanej keramiky, ktorú sme získali zo zvyšného nenarušeného zásypu hrobu. Ďalšou hranicou, datujúcou hrob, je výnos cisárovnej Márie Terézie, ktorý z hygienických dôvodov zakazuje pochovávanie v intraviláne miest. Keďže sa tento hrob nachádza intra muros, s najväčšou pravdepodobnosťou nebude mladší ako z 1. pol. 18. stor. Datovanie: 17.-18. stor.

RETTUNGSGRABUNG AUF DER DR. KAUTZ-STRASSE IN SVÄTÝ JUR. Svätý Jur (Bez. Pezinok), Dr. Kautz-Straße, Rettungsgrabung, Funde: Mittelalter (13.-15. Jh.), Neuzeit (16.-20. Jh.). Aufbewahrung der Funde: Slowakisches Nationalmuseum - Archäologisches Museum, Bratislava.

Die meisten verfolgten Erdarbeiten auf dem Bau hatten nur mit den Aufschüttungen unter der Straße zu tun, die wir Aufgrund des gefundenen Materials in die späte Neuzeit (Ende 19.-20. Jh.) datierten. Zusammen mit diesem Material ist in diesen Aufschüttungen auch kleine Menge mittelalterlicher Scherben (13.-15. Jh.) vorgekommen. In ziemlich flachen Furchen (50-60 cm) für öffentliche Beleuchtung und Kabeltelevision sind wir auf fünf Objekten und ein Grab, die durch die ältere Straßenarbeiten und mehrere Ingenieurnetzen beschädigt waren, gestoßen. Das Objekt 1/2006 war wahrscheinlich eine Abfallsgrube, in deren Ausfüllung wir Keramikfragmente aus dem 13. Jh. gefunden haben. Ähnlich auch aus dem Objekt 2/2006 ist in der Wende des 19. und 20. Jh.s eine Abfallsgrube geworden. Ursprünglich diente es aber als Keller, bzw. nach dem J. 1783 als Krypta einer evangelischen Kirche. Das Objekt 3/2006 diente als Wassermühle die in der Mitte des 20. Jh. abgerissen wurde. Das Objekt 4/2006 können wir nicht identifizieren. Das Objekt 5/2006 ist ebenfalls fragwürdig, wahrscheinlich geht es um Rest eines Grubenhauses mit Feuerstelle. Außer den gefundenen Ziegeln, die hier auch sekundär verwendet werden konnten, ist es uns nicht gelungen aus den Objekten 2-5/2006 Material für die Datierung zu gewinnen. Das Grab war durch die Bauarbeiten beschädigt, deswegen können wir nur annehmen, dass die mit Metall-detektor gefundenen Gegenstände aus der rausgeworfenen Erde zu seinem Inventar gehörten. Gefunden wurden fünf Kupferknöpfe und ein vergoldeter Kupfermedaillon. Mit Sicherheit können wir aber das Grab durch kleine neuzeitliche Keramikfragmente, die wir aus der restlichen unbeschädigten Grabaufschüttung gewonnen haben, datieren.

PREDSTIHOVÝ VÝSKUM NA BRATISLAVSKOM HRADE

Peter Nagy - Katarína Tomčíková

Bratislava (okr. Bratislava I), Hrad, zisťovací predstihový výskum, nálezy: eneolit - badenská kultúra, mladšia doba železná, stredovek (13.-15. stor.), novovek (16.-20. stor.). Uloženie nálezov: Slovenské národné múzeum - Archeologické múzeum, Bratislava.

Výskum bol realizovaný pre účely statického posúdenia oporného múru vyhlídkovej terasy nad Žigmundovou bránou a opevnenia hradu v priestore spodnej východnej terasy. Sondážny výskum sme uskutočnili na vopred vytýčených miestach, ktoré boli navrhnuté investorom stavby (Kancelária NR SR) a následne upresnené statikom. Uskutočnil sa v máji 2006.

Zisťovací výskum bol realizovaný vo dvoch sondách (K1 a K2). Cieľom výskumu pre účely statického posúdenia bolo preskúmanie priestoru pri päte a korune oporného múru vyššie uvedenej vyhlídkovej terasy. Výskum bol z bezpečnostných statických dôvodov predčasne zastavený. Následkom týchto skutočností sme nemohli v plnej miere doskúmať nálezové situácie (sondy bolo potrebné zasypať). Priebeh výskumu a jeho výsledky boli priebežne fotograficky a kresbovo zdokumentované.

Sonda K1 bola vytýčená pod neskorogotickým oporným múrom (182,66 m n. m.) s rozmermi 2,9x2,05 m. Po odstránení novodobej dlažby a betónového podkladu nerovnomernej hrúbky asi 30 cm sme začali s odkryvom zeminy obsahujúcej fragmenty stredovekej a novovekej keramiky a renesančných tehál s kolkom obráteného L a zbytky gotickej architektúry (fragmenty oblúkového vlysu). Pod betónovým lôžkom sa nachádzal sokel základového muriva. Hĺbka základovej škáry bola 181,34 m n. m. Kamenné murivo z lomového kameňa (frakcia 15-45 cm) spájala biela vápenatá malta.

V základovej škáre sme objavili neúplnú kostru. Na základe antropologického určenia (RNDr. A. Šefčáková, PM SNM) išlo o nedospelého jedinca vo veku Infans II. (12 rokov ± 30 mesiacov, pohlavie neurčiteľné (dievča?). Kostra ležala v natiahnutej polohe s orientáciou Z-V, bez nálezov. Hrobová jama sa nedala rozpoznať.

Po dokopaní úrovne základovej škáry sa začal v pôdoryse rysovať nepravidelný kruhový objekt s priemerom 180 cm. Jeho výplň pozostávala z tmavohnedej zeminy premiešanej s fragmentmi pravekej a stredovekej keramiky. Objekt bol vybraný do hĺbky 179,80 m n. m. Zo statických dôvodov nebolo možné objekt doskúmať. Domnievame sa, že ide pravdepodobne o tzv. vlčiu jamu.

Sonda K2 s rozmermi 3,0x2,0 m (neskôr rozšírená na 3,45x 2,30 m) bola vytýčená na vyhliadkovej terase nad Žigmundovou bránou v priestore pri korune oporného múru. Dosiahnutá max. hĺbka sondy v západnom okraji bola 188,180 m. n. m. Po vykopaní 22 cm od pôvodného povrchu sa objavilo súvislé kamenné murivo (frakcia 15- 45 cm), spájané bielou vápenatou maltou. Odkryté murivo bolo s najväčšou pravdepodobnosťou z pôvodného neskorogotického oporného múru. V sonde malo murivo rozmery 1,20x3,45 m, pričom pravdepodobne pokračovalo južným smerom pod dnešným barokovým múrom hrubým asi 55 cm. Za predpokladu, že ide o identický oporný múr, tento mohol mať v odkrytej korune asi 175 cm. Vykopaná zemina pozostávala predovšetkým z hrubej vrstvy stavebnej suti, premiešanej s úlomkami tehál, kameňmi, fragmentmi keramiky, úlomkami skla z vrcholného stredoveku a najmä novoveku. Pravdepodobne šlo o násyp pri vyrovnávaní terasy barokovej zástavby.

PRÄVENTIVE GRABUNG AUF DER BRATISLAVA-BURG. Bratislava (Bez. Bratislava I), Burg, Grabung, Funde: Äneolithikum - Baden-Kultur, jüngere Eisenzeit, Mittelalter (13.-15. Jh.), Neuzeit (16.-20. Jh.). Aufbewahrung der Funde: Slowakisches Nationalmuseum - Archäologisches Museum, Bratislava.

Die Grabung sollte Informationen für die statische Bewertung der Stützmauer der Aussichtsterrasse über dem Zigmund-Tor und der Burgbefestigung im Bereich der unteren östlichen Terrasse bringen. Die Probegrabung wurde auf zwei Grabungsflächen (K1 a K2) durchgeführt. Später war sie aus Sicherheitsgründen (statischen Gründen) vorläufig abgebrochen, deswegen konnten die Fundsituationen nicht in vollen Maßen untersucht werden (die Grabungsflächen mussten zugeschüttet werden). Die Grabungsfläche K1 war unter der spätgotischen Mauer freigelegt. Ihre Ausfüllung enthielt Fragmente mittelalterlicher und neuzeitlicher Keramik, renaissancezeitliche Ziegeln gestempelt mit umgedrehtem L und Fragmente eines gotischen bogenförmigen Frieses. In der Fundamentlücke der Stützmauer hat man ein unvollständiges Skelett von einem unerwachsenen Individuum im Alter Infans II. (12 Jahre ± 30 Monate, unbestimmtes Geschlecht (Mädchen?) entdeckt. Das Skelett war in gestreckter Lage Richtung West-Ost orientiert, ohne Funde. Die Grabgrube konnte nicht erkannt werden. Nach dem die Ebene der Fundamentlücke erreicht wurde, ist im Grundriss ein unregelmäßiges kreisförmiges Objekt mit dem Durchmesser von 180 cm zum Vorschein gekommen. Seine Ausfüllung entstand aus dunkelbrauner Erde vermischt mit vorgeschichtlichen und mittelalterlichen Keramikfragmenten. Wir nehmen an, dass es wahrscheinlich um eine sog. Wolfsgrube geht. Die Grabungsfläche K2 mit den Ausmaßen 3,0x2,0 m wurde auf der Aussichtsterrasse über dem Zigmund-Tor im Bereich der Stützmauerkrone durchgeführt. In der Tiefe von 22 cm von derzeitiger Terrainebene sind wir auf eine Steinmauer gestoßen. Wir nehmen an, dass es um eine identische Stützmauer geht. Diese konnte in der freigelegten Krone etwa 175 cm haben. Die geborgene Erde entstand vor allem aus breiter Schicht von Trümmersplitt gemischt mit Ziegelbrüchen, Steinen, Keramikfragmenten und Glasbrüchen aus dem Hochmittelalter und vor allem aus der Neuzeit. Es ging wahrscheinlich um eine Aufschüttung bei der Ausgleichung der barockzeitlichen Bebauungsterrasse.

ŽIAROVÝ HROB ZO STREDNEJ DOBY BRONZOVEJ Z LUŽIANOK

Gabriel Nevižánsky

Lužianky (okr. Nitra), časť K a j s a, poloha T e k e n u š k á, žiarový hrob, zisťovací výskum, stredná doba bronzová. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Tretiu etapu výskumu známej eponymnej lokality mladoneolitickej lužianskej skupiny realizoval v dňoch 11. septembra až 11. októbra 1967 J. Lichardus za technickej pomoci Š. Blahu a G. Nevizánskeho. Vtedy sa okrem sídliskovej jamy so staršou lineárnou keramikou odkryli aj mladoneolitické a veľkomoravské kostrové hroby, resp. jeden žiarový hrob z doby bronzovej. Výskumné práce boli aj tentoraz situované na pravobrežnej terase rieky Nitra, na západnej strane hrádze, na voľnej ploche medzi záhradami a valom (sondy 1 a 3/67). Sondou 2/67 sme vytýčili v blízkosti východného konca súkromných záhrad Š. Paulíka, J. Minára, M. Kalapovej a F. Eitnera (obr. 67:1).

Žiarový hrob 1/67 sa našiel v sonde 3/67, asi 3 m východne od SV rohu parcely J. Minára. Zvyšky prepálených ľudských kostí sa zaznamenali v hĺbke 80 cm a pôvodne ich uložili do plytkej jamky prie-

meru 35-40 cm (obr. 67: 2). Medzi nedohorenými kostičkami sa našla bronzová ihlica vo vodorovnej polohe.

Opis nález u

Bronzová ihlica s nezdobenou hríbovitou hlavicou, so zosilneným a vodorovne prevrtným krčikom. Vlnovite poprehýbaná ihla má v hornej tretine kruhovitý, nižšie hranený prierez. Rozmery: dl. 120 mm; pr. hlavice 13 mm; v. 4 mm; asi 15 mm pod základňou hlavice otvor (obr. 67: 3).

Nájdená bronzová ihlica je úplne zhodná s obdobným nálezom z kostrového hrobu 21 zo Svätého (Dolného) Petra, ktorý je datovaný do staromohylového stupňa - fáza Dolný Peter (Dušek 1969, 63, obr. 10: 10; Točík 1960, 259).

Do uvedenej fázy možno zaradiť aj kostrový hrob z Lužianok, ktorý bol na sledovanej polohe nájdený počas záchrannnej akcie v r. 1942. V služobnej korešpondencii A. Rajniča zo dňa 11. septembra 1942 sú zaznamenané nasledovné, zatiaľ nezverejnené informácie (Archív SAV, Nitra, č.j. 233/42): Dňa 10. septembra 1942 sa v hĺbke 120 cm odkryla kostra v skrčenej polohe, uložená na ľavom boku, orientovaná v smere V-Z, s tvárou obrátenou na juh. Pri spodnej čeľusti pochovaného ležala kosákovitá ihlica s terčovitou hlavicou s priemerom 35 mm a tordovanou ihlou (dl. 210 mm) a zlomok bronzového drôtu. Kresbová dokumentácia hrobu sa z technických príčin neuskutočnila. Fotografický záznam hrobu však v archíve SAV absentuje. Fotografiu uvádzanej ihlice uverejnil V. Budinský-Krička (1947, 71, tab. XIV: 16) s nesprávnym datovaním. Nepresné a zavádzajúce údaje o sledovanom hrobe sa však objavili aj neskôr (Bátora 1993, 36; Romsauer 1998, 44), z toho dôvodu ich korigujeme. Nakoľko sa na eponymnej lokalite lužianskej skupiny veľkoplošný terénny výskum doposiaľ nerealizoval, predpokladáme, že v budúcnosti v Lužiankach možno očakávať ďalšie hroby birituálneho pohrebiska karpatskej mohylovej kultúry.

L i t e r a t ú r a

- Bátora 1993 - J. Bátora: Osídlenie Nitry v staršej a strednej dobe bronzovej. In: Nitra. Príspevky j najstarším dejinám mesta. Nitra 1993, 26-41.
- Budinský-Krička 1947 - V. Budinský-Krička: Slovensko v dobe bronzovej a halštatskej. In: Slovenské dejiny. I. Bratislava 1947, 68-103.
- Dušek 1969 - M. Dušek: Bronzezeitliche Gräberfelder in der Südwestslowakei. Bratislava 1969.
- Romsauer 1998 - P. Romsauer: Doba bronzová. In: G. Fusek/M. R. Zemene (ed.): Dejiny Nitry od najstarších čias po súčasnosť. Nitra 1998, 39-50.
- Točík 1960 - A. Točík: Juhozápadné Slovensko v staršej a strednej dobe bronzovej. I. Kandidátska dizertácia. Nitra 1960.

BRANDGRAB DER MITTLEREN BRONZEZEIT AUS LUŽIANKY. Lužianky (Bez. Nitra), Teil Kajsa, Flur Tekenušská, Brandgrab, Probegrabung, mittlere Bronzezeit. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Probegrabung von J. Lichardus im J. 1967. Das Grab 1/67 wurde auf einer mehrmals untersuchten eponymen Fundstelle der Lužianky Gruppe, in der Tiefe von 80 cm (Abb. 67: 1) entdeckt. Das Grubengrab mit dem Durchmesser von 35-40 cm enthielt neben den verbrannten Knochen auch eine Bronzenadel mit unverziertem schwamförmigem Kopf, bez. mit verstärktem horizontal durchgebohrtem Hals (Abb. 67: 3). Das Brandgrab wird in die Althügelgräber-Stufe Dolný Peter datiert. In denselben Zeithorizont gehört auch das Skelettgrab eines auf der linken Seite liegenden Hockers, gefunden im J. 1942, das eine sichelförmige Nadel enthielt (Budinský-Krička 1947, Taf. XIV: 16). Auf der verfolgten Fundstelle können auch weitere Gräber des birituellen Gräberfeldes der karpatischen Hügelgräber-Kultur erwartet werden.

VÝSLEDKY ZÁCHRANNÉHO VÝSKUMU V NOVOM TEKOVE - MARUŠOVEJ

Ondrej O ž ď á n i

N o v ý T e k o v (okr. Levice), časť M a r u š o v á, S i l á - areál bývalého JRD, parcela 570/21, záchranný výskum, sídlisko, stredná/mladšia doba bronzová (záverečný stupeň karpatskej mohylovej kultúry, predčakanský horizont, čakanská kultúra), doba rímska. Uloženie nálezov: Tekovské múzeum, Levice.

V r. 2005 začala firma Interagros, s.r.o. so sídlom v Leviciach v katastrálnom území obce Nový Tekov, v časti Marušová výstavbu desiatich veľkokapacitných síl na obilniny s názvom Pozberová úprava obilnín a olejní - skladové hospodárstvo. Pozemok pre plánovanú stavbu sa vybral na parcele 570/21, na ktorom sa predtým nachádzal areál bývalého poľnohospodárskeho družstva (JRD) s hospodárskymi budovami (obr. 68: 1).

Samotná parcela v rámci katastra obce Marušová je situovaná na východnom úpätí severnej časti Hronskej pahorkatiny a leží na terase pravobrežnej nivy rieky Hron, od ktorého je v súčasnosti vzdušnou čiarou vzdialená asi 750 m smerom na západ. Nachádza sa na JV okraji dnešnej obce s priemernou nadm. v. 167 m.

Uvedený priestor bol už dávnejšie známy ako archeologická lokalita, z ktorej pochádzali praveké, ale bližšie nedatovateľné keramické nálezy (*Janšák 1938, 71*). V päťdesiatych rokoch 20. stor. sa výstavbou hospodárskych budov a inej infraštruktúry vznikajúceho JRD ničilo toto málo známe archeologické nálezisko, na ktorom I. Hásek, T. Kolník a A. Petrovský-Šichman sporadicky uskutočňovali odborné obhliadky a krátkodobé záchranné akcie. Na základe nimi získaného materiálu sa mohlo konštatovať, že poloha bola osídlená od eneolitu až po včasný stredovek s koncentráciou osídlenia v dobe bronzovej a v dobe rímskej (*Hásek 1952; Kolník 1955; Petrovský-Šichman 1956*). Z obdobia včasného stredoveku pochádza aj jeden preskúmaný hrob z konca 8., prípadne z prvej polovice 9. stor., preskúmaný T. Kolníkom, ktorý bol možno súčasťou väčšieho pohrebiska (*Bialeková 1961, 283*).

Na základe týchto informácií autor príspevku, poverený riaditeľom Archeologického ústavu SAV v Nitre, vykonal v uvedenej polohe, pracovne nazvanej Silá, záchranný archeologický výskum. Výskum trval s dlhodobými prestávkami od 4. júla 2005 do 19. apríla 2006, kedy sa formálne ukončil. Až niekoľkomesačné prestávky vo výskume boli spôsobené postupnou etapovitou výstavbou jednotlivých síl. Výskumné práce sa mohli uskutočňovať len na ploche zasiahnutej hĺbkovými zemnými prácami, na vlastný výskum bola teda k dispozícii len plocha základov desiatich síl kruhového pôdorysu s priemerom 18,5 m, pričom šírka obvodového základu sila bola len 140 cm. Okrem toho v čase začatia výskumu základy dvoch síl (sila 2 a 4) boli už vykopané, pôdorys sila 2 aj zaliaty betónom a základy sila 6 sa práve hĺbili strojom UDS.

Výskumnými prácami sa podarilo preskúmať 10 pravekých objektov v šiestich silách (1, 2, 5-8). Z obsahu jedenásteho objektu v sile 6 (obj. 5/2005) sa podarilo získať len keramiku, pretože táto sídlisková jama sa výkopom takmer úplne zničila ešte pred začatím výskumu. Objekty sa veľmi zle rysovali vo vrstve ťažkej čiernej hliny, ktorá dosahovala hrúbku až 60-65 cm. Väčšinou sa zachytávali od hĺbky 110 až 125 cm, v ktorej sa nachádzal podložný žltý íl. Len výnimočne sa podarilo objekt rozoznať už v hĺbke 45-50 cm (obj. 7/2005 - pec a 8/2005).

Na základe predbežnej analýzy keramiky možno konštatovať, že na lokalite je bezpečne doložené osídlenie z obdobia záveru strednej a počiatku mladšej doby bronzovej (obj. 1/2005, obj. 2/2005, 3/2005, 4/2005, 7/2005, 10/2005 a 11/2005) a z doby rímskej (obj. 5/2005 a 6/2005).

K najstaršiemu horizontu osídlenia patrí zrejme objekt 10/2005, ktorý prináleží neskorému stupňu karpatskej mohylovej kultúry, resp. predčakanskému horizontu. Keramika pochádzajúca z objektu (džbánok s polguľovitým, mierne stlačeným telom a kónická misa s vertikálnym uchom na stene vydutia a na štyroch miestach cípovite vyťahnutým okrajom ústia; obr. 68: 7, 8) má takmer identické paralely na birituálnom pohrebisku karpatskej mohylovej kultúry v Salke napr. v hrobe 85/61 a 104/61 (*Točík 1964, 19, 23, tab. XVI: 3; XXI: 10*). Ďalšie už vymenované objekty zo strednej až mladšej doby bronzovej možno priradiť tiež predčakanskému horizontu až staršiemu stupňu čakanskej kultúry. V keramike z jednotlivých druhov prevládali najmä misy so široko von roztvoreným ústím, dvojuché hrnce, zásobnicové tvary, šálky, džbány a amfory (obr. 69). V niektorých prípadoch sa zistilo aj tuhovanie povrchu šálok a džbánkov a zatiaľ iba vodorovné hranenie okraja ústia nádob. V jednom prípade je ucho zo džbánku strechovito hranené

Objekty predstavovali štandardné sídliskové jamy, väčšinou s mierne šikmo spadajúcimi stenami k takmer plochému dnu, sekundárne využité ako odpadové. Objekt 7/2005 - pec so zničenou kupolou a čiastočne zachovaným estrichom, obsahoval len tri atypické praveké črepy, datovateľné pravdepodobne do mladšej doby bronzovej.

Dobu rímsku reprezentujú dva objekty (5/2005 a 6/2005). Našiel sa v nich len menší súbor zlomkov germánskej keramiky robenej v ruke a v menšom počte aj rímsko-provinciálnej keramiky (obr. 68: 2-6), zdobenej i červeným maľovaním. Domáca keramika je zdobená väčšinou vrypami, rytými líniami a nechovaním. Väčšinou ju možno zaradiť do konca 2. až 3. stor.

Objekt 8/2005 - zásobná jama v pôdoryse s kruhovitým ústím s priemerom 170 cm, šikmo spadajúcimi stenami k plochému dnu v hĺbke 90 cm, neobsahovala žiadne nálezy, a preto ju nemožno kultúrne ani časovo klasifikovať. Toto konštatovanie sa týka aj objektu 9/2005 - ojedinelej kolovej jamy v sonde I/IV.

Výsledkami záchranného výskumu v Marušovej v polohe Silá sa nielen potvrdili doterajšie znalosti o pravekom a včasnodejinnom osídlení lokality, ale v niektorých aspektoch sa aj rozšírili a spresnili. Podarilo sa preukázať existenciu sídliska zo záveru strednej a počiatku mladšej doby bronzovej (rámcovo v stupňoch BC2-BD), a teda aj kontinuitu osídlenia od neskorého stupňa karpatskej mohylovej kultúry, resp. cez predčakanský horizont až po starší stupeň čakanskej kultúry, ako aj osídlenie v dobe rímskej, ktoré sa predbežne môže datovať do 2. až 3. stor. n. l.

Výskum na skúmanej ploche sa neuskutočnil v priestore sila 10, ktoré sa začalo stavať 19. 4. 2006, pretože zmluva s investorom sa ani do toho obdobia neuzatvorila a záchranné práce boli predčasne ukončené.

L i t e r a t ú r a

Bialeková 1961 - D. Bialeková: Slovanský nález v Marušovej. Štud. Zvesti AÚ SAV 6, 1961, 283.

Janšák 1938 - Š. Janšák: Staré osídlenie Slovenska. Dolný Hron a Ipel' v praveku. Turčiansky Sv. Martin 1938.

Hásek 1952 - Marušová. Nálezová správa 141/52. Nepublikované. Archív AÚ SAV v Nitre. Nitra 1952.

Kolník 1955 - T. Kolník: Marušová. Nálezová správa 212/55. Nepublikované. Archív AÚ SAV v Nitre. Nitra 1955.

Petrovský-Šichman 1956 - A. Petrovský-Šichman: Marušová. Nálezová správa 69/56. Nepublikované. Archív AÚ SAV v Nitre. Nitra 1956.

Točík 1964 - A. Točík: Die Gräberfelder der karpatenländischen Hügelgräberkultur. Praha 1964.

ERGEBNISSE DER RETTUNGSGRABUNG IN NOVÝ TEKOV-MARUŠOVÁ. Nový Tekov (Bez. Levice), Teil Marušová, Silos - Anlage der ehemaligen Einheitsgenossenschaft, Parzelle 570/21, Rettungsgrabung, Siedlung, mittlere/jüngere Bronzezeit (späte Stufe der karpatischen Hügelgräber-Kultur, Vor-Čaka-Horizont, Čaka-Kultur), Römerzeit. Aufbewahrung der Funde: Tekov Museum, Levice.

Die Rettungsgrabung der gegebenen Fläche (Abb. 68: 1) führte das Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften in Nitra im Zusammenhang mit dem Aufbau von zehn großen Silos für die Lagerung des Getreides durch. Das Bereich war schon länger als archäologische Fundstelle, aus der vorzeitliche Keramikfunde stammten, bekannt (Janšák 1938, 71). In den 50-er Jahren des 20. Jh.s haben hier I. Hásek (1952), T. Kolník (1955) und A. Petrovský-Šichman (1956) sporadische Fachbesichtigungen und kurzfristige Rettungsausgrabungen durchgeführt. Aufgrund des gewonnenen Materials konnte festgestellt werden, dass die Lage von Äneolithikum bis zum Frühmittelalter, mit der Siedlungskonzentration in der Bronze- und Römerzeit, besiedelt gewesen ist.

Untersucht wurden zehn Objekte in sechs Silos. Aufgrund der vorläufigen Keramikanalyse kann festgestellt werden, dass auf der Fundstelle eine Ansiedlung aus dem Ende der mittleren und Anfang der jüngeren Bronzezeit und aus der Römerzeit belegt ist. Zum ältesten Siedlungshorizont gehört das Objekt 10/2005, das in die späte Stufe der karpatischen Hügelgräber-Kultur, bez. Vor-Čaka-Horizont, eingegliedert wird (Abb. 68: 7, 8). Weitere Objekte aus der mittleren bis jüngeren Bronzezeit können auch zum Vor-Čaka-Horizont bis zur älteren Stufe der Čaka-Kultur eingegliedert werden. Bei der Keramik überwiegen vor allem Schüsseln mit breit geöffneter Mündung, Töpfe mit zwei Henkeln, Vorratsformen, Tassen, Krüge und Amphoren (Abb. 69). In manchen Fällen wurde auch Graphitierung der Tassen- und Krügerflächen und horizontal gekantete Ränder der Gefäßmündung festgestellt. In einem Fall ist der Krüghenkel dachförmig gekantet.

Die Objekte repräsentieren geläufige Siedlungsgruben, meistens mit leicht schiefen Wänden und fast flachem Boden, die sekundär als Abfallgruben verwendet waren. Das Objekt 7/2005 - ein Ofen mit zerstörter Kuppel und teilweise erhaltenem Estrich - enthielt drei atypische Scherben, die wahrscheinlich der jüngeren Bronzezeit angehören.

Die Römerzeit wird von zwei Objekten (5/2005 und 6/2005) repräsentiert. In ihnen ist ein kleinerer Komplex von germanischer handgemachter Keramik und weniger auch römisch-provinzieller Keramik (Abb. 68: 2-6), verziert mit roter Bemalung, zum Vorschein gekommen. Die Hauskeramik ist meistens mit Kerben, geritzten Linien und Nägelstichen verziert. Sie kann meistens ins Ende des 2. bis 3. Jh. eingegliedert werden.

VÝSKUM KNIEŽACEJ HROBKY V POPRADE-MATEJOVCIACH

Karol Pieta - Peter Roth

Poprad (okr. Poprad), časť Matejovce, poloha Dlhé lúky (tiež Lán či Lósy), pohrebisko, mladšia doba rímska, začiatok sťahovania národov. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Výskum nadviazal na výsledky sledovania zemných prác v r. 2005 (Roth 2007), kedy sa našla väčšia zrubová stavba, ktorú odborná komisia odporúčala skúmať až v r. 2006.

Počas výskumu sa zistilo, že ide o dvojtitú hrobovú komoru, pričom vonkajšia bola vyrobená z tesaného dreva. Drevené trámy dosahovali pomerne veľké rozmery 25x15x380, resp. 280 cm, podľa šírky a dĺžky. Trámy, ktoré hrobovú komoru prekryvali, dosahovali dĺžku až 440 cm. Všetky boli starostlivo opracované. Z vonkajšej strany bola hrobová komora izolovaná dreveným uhlím a vymazaná hlinou. Vnútna hrobová komora bola vyrobená z dosiek, ktoré boli spájané kazetovým spôsobom. Mala sedlovú strechu, pričom severný a južný štít bol spojený vrcholovou hrebenicou. Strecha bola robená taktiež z dosiek kazetovým spôsobom. To znamená, že jedna doska bola širšia a mala na bokoch ryhy, do ktorých zapadali ďalšie dosky. Strešné dosky dosahovali rozmery v niektorých prípadoch až 49x60x2 cm. Vo vnútri sa nachádzal drevený mobiliár, ktorého časť bola vyrobená na točovke (napr. nohy kresla či lôžka, drevený stôl, a pod.), ale našli sa aj výrobky z prútia. Okrem toho sa tu našla keramika, látky, koža a rastlinné zvyšky. Najvzácnejší bol nález zlatej mince rímskeho cisára Valensa z r. 375, ktorý bol prerobený na prívesok. Všetky tieto predmety sa teraz odborne spracovávajú a definitívne výsledky budú známe až po vyhodnotení archeologického, archeobotanického, dendrochronologického, pedologického, geologického a palinologického výskumu.

Literatúra

Roth 2007 - P. Roth: Sledovanie stavebnej činnosti v okresoch severného Slovenska. AVANS 2005, 2007, 159-161.

UNTERSUCHUNG DES FÜRSTENGRABES IN POPRAD-MATEJOVCE. Poprad (Bez. Poprad), Teil Matejovce, Flur Dlhé lúky (auch Lán oder Lósy), Gräberfeld, jüngere Römerzeit, Anfang der Völkerwanderung. Aufbewahrung der Funde: Podtatranské múzeum (Museum), Poprad.

Während der Grabung wurde festgestellt, dass es sich um eine doppelte Grabkammer handelt, wobei die äußere aus behauenen Holz hergestellt wurde. Die Holzbalken erreichten ziemlich große Ausmaßen 25x15x380, bzw. 280 cm, nach der Breite und Länge. Die Balken, die die Grabkammer überdeckten, waren bis zu 440 cm lang. Alle waren sorgfältig bearbeitet. Aus der Außenseite war die Grabkammer mit Holzkohlen isoliert und mit Lehm ausgeschmiert. Die innere Grabkammer war aus Kassettenbrettern in Federnut-Technik gebaut. Sie trug ein Satteldach, wobei der nördliche und südliche Schild durch Giebelbrett verbunden war. Das Dach war ebenso aus Kassettenbrettern in ähnlicher Art und Weise gemacht. Die Dachbretter waren in manchen Fällen 49x60x2 cm groß. In dem Grab befand sich ein hölzernes Mobiliar, dessen Teil auf einer Drehbank hergestellt wurde, aber man fand auch Artikel aus Flechtholz. Außerdem sind hier Keramik, Stoffe, Leder und pflanzliche Reste zum Vorschein gekommen. Am wertvollsten war der Fund einer goldenen Münze des römischen Kaisers Valens aus dem J. 375, der zum Anhänger umgearbeitet wurde.

NOVÉ LATÉNSKE A RÍMSKE NÁLEZY Z POVODIA TORYSY

Karol Pieta - Marián Soják

1. Ražňany (okr. Sabinov), terasa JV od obce, zber, mladšia doba bronzová, stredná doba laténska, staršia doba rímska, mladšia doba rímska, sťahovanie národov. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - stredisko Spišská Nová Ves.

2. Ostrovany (okr. Sabinov), terasa JV od obce (Za Imunou), zber, neskorá doba rímska. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - stredisko Spišská Nová Ves.

Cez chotáre obcí Ražňany a Ostrovany prechádza vyvýšená terasa rieky Torysy, ktorá bola husto osídlená vo viacerých obdobiach praveku i včasnej doby dejinnej. V r. 2004-2006 tu robil systematické zbery na poliach Emil Malecký, záujemca o archeológiu. Medzi jeho nálezmi je viacero predmetov, ktoré pomáhajú dokresliť obraz osídlenia tohto významného regiónu:

- fragment skleného náramku modrej farby, hrany poškodené, pôvodná š. 11 mm, Ražňany (obr. 70: 1);
- časť lúčika bronzovej spony pôvodne s tromi priečkami, z ktorých sa zachoval stredný diel a spodný článok so zvyškom vinutia, dĺ. fragmentu 26 mm, Ražňany (obr. 70: 5);
- časť bronzovej spony s vysokým zachycovačom, zach. päťka so zachycovačom a časťou lúčika, dĺ. fragmentu 20 mm, Ražňany (obr. 70: 6);
- jantárový korálik, plochý, valcovitý, pr. 17 mm, Ražňany (obr. 70: 14);
- bronzový plech, stopy tepania, pravdepodobne z ucha nádoby, Ražňany (obr. 70: 9);
- bronzový predmet neznámeho určenia a datovania, azda časť zubadla, zdobený oblúk je masívny, zúžený koniec je roztepaný a rúrkovito zvinutý, predmet poškodený ohňom, Ražňany (obr. 70: 8);
- drobný bronzový zliatok, Ražňany (obr. 70: 13);
- zlomok Terry sigillaty z tela nádoby typu Drag. 37, červenej farby s fragmentom vajcovca, povrch mierne ošúchaný, Ražňany (obr. 70: 4);
- časť skleného korálika tmavomodrej farby s priehlbami rôznej veľkosti po vložkách pastovej sklenej výplne, v niektorých jamkách sa zachovala pasta bielej farby. Korálik mal pôvodne približne guľovitý tvar, v. 22 mm, Ostrovany (obr. 70: 16);
- zlomok okraja na kruhu točenej misy, s nábehom na lom vydutia (obr. 70: 3);
- okraj na kruhu točenej misy (obr. 70: 2);
- črep z vydutia v ruke robenej nádoby a výzdobou čiar a vlnoviek (obr. 70: 7);
- črep z vydutia v ruke robenej nádoby, zdobený viacnásobnou vlnovkou (obr. 70: 11);
- črep v ruke robenej nádoby s plastickým ružicovitým kolkom (obr. 70: 10);
- časť v ruke robenej hrnca s esovitou profiláciou, na vnútornej strane okraja smolový náter (obr. 70: 15);
- zlomok vydutia na kruhu obtáčanej(?) nádoby zdobenej vpichmi a obvodovými líniami (obr. 70: 12).

1. Ražňany

Podľa výpovede nálezcu sa stopy osídlenia sústreďovali najmä JZ od obce, smerom k ploche poľného letiska. Okrem drobných predmetov sa tu našlo množstvo výraznej zlomkovej keramiky.

Praveké osídlenie je zastúpené niekoľkými fragmentmi keramiky. Podľa črepu z amfory so žliabkovým povrchom patria do mladšej až neskej doby bronzovej.

Stredná doba laténska. Medzi zozbieranou keramikou je niekoľko zlomkov na kruhu točených mís, zhotovených z jemnej plavenej hliny. Hladký nečlenený sklený náramok (obr. 70: 1) patrí k rozšírenému typu 3a, s datovaním hlavne do neskorolátenskeho obdobia. Keramické zlomky, najmä misa s naznačeným lomom vydutia, však patria skôr do strednej doby laténskej. Laténske osídlenie Ražňan dopĺňa koncentráciu osád z tejto doby v povodí Torisy.

Bronzová spona s tromi priečkami (Almgrenova skupina V, typ 95, obr. 70: 5) je výrazným artefaktom s krátkou dobou používania a pomerne značným rozšírením, hlavne na poľskom území, odkiaľ prenikali najmä do severnej časti stredného Podunajska. Patrí do prechodného stupňa B2/C1 z druhej polovice 2. stor. n. l. Kus z Ražňan leží na východnej hranici ich výskytu (*Hauptmann 1998*, 163, 164).

Spona s vysokým zachycovačom (obr. 70: 6) bola takisto rozšírená na veľkom priestore, a to od Poľska po stredné Podunajsko až do Potisia. Kvôli svojej obľube bola na viacerých miestach napodobňovaná, o čom svedčia doklady ich výroby z Devínskej Novej Vsi a z juhomoravskej lokality Pasohlávky (*Elschek 2002; Tejral 2006*). Spona reprezentuje stupeň C1 zo začiatku 3. stor.

Nádoba Terry sigillaty, ku ktorej patrila nájdený zlomok (obr. 70: 4), bola vyrobená v dielni v Rheinzaberne. Možno ju priradiť širšiemu okruhu majstrov (Mammianus, Firmus II, Reginus II, Victorinus I) alebo k tovaru nadväzujúcemu na majstrov Julia II, Juliana I a Victorina II (skupina Bernhard IIa-b, datovaná medzi roky 170/178 až 210/220. Láskaovo určila K. Kuzmová).

2. Ostrovany

Ďalší nález pochádza z južného pokračovania riečnej terasy, približne z okolia plochy výskumu, ktorý tu v minulosti robila M. Lamiová-Schmiedlová. Okrem bežnej keramiky z neskej doby bronzovej a z mladšej a neskej doby rímskej tu nálezca objavil aj časť skleného korálika (obr. 70: 16). Patrí do skupiny XX, typu 198c. Kusy zdobené bielym dekorom, podobné nášmu nálezcu, sa bežne vyskytujú v stupňoch C1b a C2 (*Tempelmann-Maczyńska 1985*, 48). Podobné, ale červeno-bielo bodkované korálky žijú oveľa dlhšie a sú charakteristické pre dobu sťahovania národov (Mastykova typ 34: *Ivaniševič/Kazan-ski/Mastykova 2006*, 76). Z neskej doby rímskej alebo z doby sťahovania národov je jantárový korálik Mastykovej typu 2 (obr. 70: 14).

Obe spony a podobne aj zlomok sigillaty z Ražňan potvrdzujú, že počiatky germánskeho osídlenia na terasách rieky Torysy treba klásť už do stupňov B2/C1 a C1, čo ostatne naznačovali staršie ojedinelé nálezy z južnejšie ležiacich Medzian (*Lamiová-Schmiedlová* 1987) a Ostrovian (*Lamiová-Schmiedlová/Tomášová* 1999, 101, tab. I: 9, 10, obr. 28).

Mimoriadnu dôležitosť sídliskovej aglomerácie z doby rímskej v širšom priestore Ostrovian zdôrazňujú známe kniežacie hroby, objavené v 19. stor., ktoré patria do stupňa C2. Aj skúmaná časť sídliska priniesla objekty z tejto doby, ale aj nálezy, dokladajúce pokračovanie osídlenia až po začiatok doby sťahovania národov (*Prohászka* 2006; *Lamiová-Schmiedlová/Tomášová* 1999). Do tohto záverečného sídliskového horizontu patrí aj časť keramiky z Ražňan.

Podľa hodnotených nálezov patria Ražňany, podobne ako aj Ostrovany, k polykultúrnym osadám povodia Torysy. Neveľký súbor doplnil naše vedomosti o osídlení tejto dôležitej sídliskovej aglomerácie.

L i t e r á t ú r a

- Elschek* 2002 - K. Elschek: Ein Hortfund von römischen Bronzegefäßbruchstücken. Neue Grab- und Siedlungsfunde aus Zohor (Westslowakei). In: K. Kuzmová/K. Pieta/J. Rajtár (Hrsg.): Zwischen Rom und dem Barbaricum. Festschrift für Titus Kolník zum 70. Geburtstag. Nitra 2002, 245-253.
- Hauptmann* 1998 - Th. Hauptmann: Studien zu den Dreisprossenfibeln. In: J. Kunow (Hrsg.): 100 Jahre Fibelformen nach Oscar Almgren. Wünsdorf 1998, 159-173.
- Ivanišević/Kazanski/Mastykova* 2006 - V. Ivanišević/M. Kazanski/A. Mastykova: Les nécropoles de Viminacium à l'Époque des Grandes Migrations. Collège de France - CNRS Centre de recherche d'histoire et civilisation de Byzance, Monographies 22, Paris 2006.
- Lamiová-Schmiedlová* 1987 - M. Lamiová-Schmiedlová: Evidence of iron-working during the Roman period in Medzany. Slov. Arch. 35, 1987, 27-39.
- Lamiová-Schmiedlová/Tomášová* 1999 - M. Lamiová-Schmiedlová/B. Tomášová: Nálezový horizont z prelomu doby rímskej a sťahovania národov na viacvrstvovom sídlisku v Ostrovianoch. Slov. Arch. 47, 1999, 75-132.
- Prohászka* 2006 - P. Prohászka: Das vandalische Königsgrab von Osztropataka (Ostrovany, SK). Budapest 2006.
- Tejral* 2006 - J. Tejral: Die germanische Gießereiwerkstatt in Pasohlávky (Bez. Břeclav). Ein Beitrag zur Frage des Fernhandels- und Kulturbeziehungen nach der Markomannenkriegen. Pam. Archeol. 97, 2006, 133-170.
- Tempelmann-Maczyńska* 1985 - M. Tempelmann-Maczyńska: Die Perlen der römischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum. Mainz 1985.

NEUE LATÉNE- UND RÖMERZEITLICHE FUNDE AUS DEM FLUSSGEBIET VON TORYSA. 1. Ražňany (Bez. Sabinov), Terrasse südöstlich der Gemeinde, Geländebegehung, jüngere Bronzezeit, mittlere Latènezeit, ältere Römerzeit, jüngere Römerzeit, Völkerwanderung. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften - Arbeitsstelle Spišská Nová Ves. 2. Ostrovany (Bez. Sabinov), Terrasse südöstlich der Gemeinde (Za Imunou), Geländebegehung, späte Römerzeit. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften - Arbeitsstelle Spišská Nová Ves.

Geländebegehung auf den Siedlungen der rechtuferigen Terasse des Torysa-Flusses in den Katastern der Nachbargemeinden Ražňany und Ostrovany (Abb. 70), mit Funden aus später Bronzezeit (Keramik) und mittlerer bis später Latènezeit (Glasarmband des Typs 3a, Keramik). Zwei Fibeln und Bruchteil von Terra sigillata aus den Werkstätten in Rheinabern belegen die Ansiedlung am Ende des 2. und am Anfang des 3. Jh.s. Die Bronzefibel mit drei Sprossen (Dreisprossenfibel, Almgren Gruppe V, Typ 95) ist ein Markanter Artefakt mit kurzer Zeit der Verwendung und ziemlich großer Ausbreitung, vor allem auf polnischem Gebiet, von woher sie meistens in den Nordteil des Mitteldonaubeiets durchgedrungen sind. Das Exemplar aus Ražňany liegt auf der östlichen Grenze ihres Vorkommens. Die Fibel mit hohem Nadelhalter war gleichfalls auf dem großen Gebiet von Poland bis Mitteldonaubeiet verbreitet und auch im Theißtal beliebt.

Einen Glasperlenteil mit weißer Verzierung können wir in die jüngere Römerzeit (C2) datieren. Aus dieser Zeit stammt auch ein bekannter Fürstengrab, der in Ostrovany im 19. Jh. gefunden wurde. Mehrere Keramikbrüche, wie auch die Bernsteinperle aus Ražňany, gehören ins Ende der Römerzeit und Anfang der Völkerwanderungszeit. Sie hängen mit der Ansiedlung, die in der Vergangenheit die Ausgrabungen in nachbarlichen Ostrovany bestätigt haben, zusammen.

VÝSKUM MEŠTIANSKEHO DOMU V KOŠICIACH

Martin Pristáš - Marcela Ďurišová

Košice (okr. Košice I), časť Staré Mesto, Alžbetina ul. 49, pásmo mestského openenia, pamiatkový výskum, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Krajský pamiatkový úrad, Košice.

Druhú fázu výskumu sme realizovali v suteréne meštianskeho domu, v jeho hlavnom objekte (uličnom krídle) a východnom dvorovom objekte (vytvárajúcom uličnú čiaru Hradbovej ul.). V suteréne východného dvorového krídla sme zachytili líniu vnútorného hradbového múru s oporným pilierom ochodze, ktorý bol zachovaný do výšky tohto podzemného podlažia. Hradbový múr je súčasťou prstenca najstaršej fázyestskej fortifikácie z druhej polovice 13. stor. Sondy v tejto časti suterénu zachytili dlažbu komunikácie bývalej hradbovej uličky (ktorá sa neskoršou zástavbou dostala do priestoru suterénu meštianskeho domu), tvorenú okruhliakmi a datovanú do 14. stor. Pod ochodzou hradby v rohu vytvorenou hradbou a jej oporným pilierom sa nachádzala jama - objekt 9. Jeho steny boli tvorené hradbou a jej oporným pilierom a múrikom vybudovaným z plochých lomových kameňov kladených na sucho. Hĺbka objektu bola 145 cm. Výplň tvorila deštrukcia pozostávajúca z kameňov, ílovitej hliny, uhlíkov, črepov a kostí. Funkciu tohto objektu sa nepodarilo určiť. V jeho tesnej blízkosti sa nachádzal objekt 10 - ohnisko.

V suteréne hlavného objektu na Alžbetinej ul. 49 sme v priestore bývalej hradbovej uličky zistili viaceré objekty - oporné piliere vnútorného hradbového múru, objekt 13 - kamenné murivo a objekt 14 - odpadová jama vyplnená keramikou. Objekt 13 - kamenný múr spájaný maltou, bol paralelný s líniou vnútornej hradby. Môže byť reliktom podmúrovej zástavby, dátumom post quem pre jeho výstavbu je črep z 15. stor., nájdený v hmote múra (v malte). Objekt 14 - odpadová jama, bola zachytená medzi objektom 13 a vnútornou hradbou. Jej dno sa nachádzalo 60 cm pod niveletou základovej škáry hradby. Zachytený bol medzi opornými piliermi ochodze. Objekt bol v celej svojej hĺbke, asi 2 m, vyplnený keramikou datovanou do 15. stor. V priestore bývalého parkánu (tzn. v západných traktoch tohto krídla) bol zachytený cintorín. Preskúmali sme štyri hroby. Vo dvoch z nich (č. 4 a 8) boli pochovaní pietne uložení. V hrobe 4 v smere Z-V, v hrobe 8 v smere S-J. Zvyšné dva hroby (č. 5 a 9) boli tvorené kumuláciami ľudských kostí v sekundárnych polohách. Je tu zrejmý súvis s kostrovými nálezmi zistenými v sonde na dvore Alžbetinej 49. Aj v prípade suterénu absentovali nálezy, ktorými by bolo možné tieto hrobové nálezy presne datovať. Podobne situované nálezy, ktoré sa našli v r. 1890 počas výstavby kasární na dnešnej Hlavnej ul. 110, boli datované nápismi na náhrobkoch do r. 1619 a 1679 (*Staré cintoríny* 1996, 3). Do tohto obdobia datuje kostrové nálezy z priestoru parkánu na dnešnom dvore bývalých kasární na Hlavnej ul. 110 aj D. Gašaj (*Gašaj* 2006, 82).

Ďalšie archeologické nálezy, predovšetkým hrobové, sa dajú očakávať aj pri výskume doteraz neprístupných častí suterénu.

Literatúra

Staré cintoríny 1996 - Staré cintoríny a pohrebne miesta v Košiciach. Košice 1996.

Gašaj 2006 - D. Gašaj: Výskum základov hradby mestského opevnenia v Košiciach. AVANS 2004, 2006, 82-83.

GRABUNG IM BÜRGERHAUS IN KOŠICE. Košice (Bez. Košice I), Teil Altstadt, Alžbetina ul. 49 (Straße), Stadtbefestigungszone, Denkmalforschung, Mittelalter, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Landesdenkmalamt, Košice.

Zweite Phase der Grabung im Bürgerhaus wurde in den Souterrainbereichen durchgeführt. Freigelegte Funde hingen mit der Verteidigungsfunktion des Gebiets (Burgmauer aus der 2. Hälfte des 13. Jh.s), mit der Kommunikationsfunktion (Pflaster), mit profaner Ausnützung des Bereichs (Abfallsgrube, Feuerstelle) und mit der Bestattung (Gräber und Funde der Menschenknochen in sekundären Lagen) zusammen.

RÍMSKY POĽNÝ TÁBOR VO HVIEZDOSLAVOVE

Ján Rajtár - Ján Tirpák

Hviezdoslavov (okr. Dunajská Streda), poloha Pláná, geofyzikálne meranie, letecké snímokovanie, doba rímska, rímsky poľný tábor.

Na južnom okraji katastra obce v západnej časti Žitného ostrova sa pri leteckom prieskume v r. 2000 objavili stopy priekopového opevnenia, ktoré sa dokumentovali aj v nasledujúcom roku (Kuzma *et al.* 2001, 118, obr. 71: 2; Kuzma/Bartík/Rajtár2002, 102). Podľa pozitívnych porastových príznakov v obilí sa dal veľmi dobre sledovať najmä severný úsek priekopy v dĺžke asi 90 m po zaoblené nárožie a jej prilahlý západný úsek v dĺžke približne 110 m. Jeho pokračovanie sa v krátkom úseku menej zreteľne črtalo aj v obilí na ďalšom poli za železničnou traťou (leží už v katastri obce Kvetoslavov), takže sledovateľnú dĺžku priekopy v tejto časti bolo možné odhadnúť na 250 m (obr. 72: 1). Ďalší, krátky úsek severného priebehu priekopy bolo možné ešte identifikovať v úzkom páse obilia na poli vo vzdialenosti približne 300 m od nárožia. Ostatné časti ležiace na poliach osiatych prevažne kukuricou neboli viditeľné. Na základe charakteristického zaobleného tvaru nárožia, pravidelnej rovnej línie priekopy i značného rozsahu sa dalo predpokladať, že to je opevnenie dočasného rímskeho poľného tábora.

Na overenie tohto predpokladu, s cieľom sledovať pokračovanie severného priebehu priekopy, prípadne sa pokúsiť aj identifikovať druhý, SV nárožie tábora, sme tu v máji 2006 uskutočnili geofyzikálne merania na dvoch menších plochách (okrem autorov príspevku sa na nich podieľali P. Červeň a Š. Hritz). Vybrané plochy P1 s rozmermi 20x30 m a P2 s rozmermi 60x30 m (obr. 71: 1) sa v teréne vytýčili pomocou GPS na základe súradníc získaných z kartografických a ortofotografických podkladov (M. Bartík). Na geofyzikálne meranie sa použil céziový magnetometer Smartmag SM-4G s citlivosťou 0,01 nT. Napriek značne nepriaznivým podmienkam (na poli boli vysadené okopčené zemiaky s hlbokými riadkami) namerané izometrické anomálie na oboch plochách potvrdili predpokladané pokračovanie priekopy. Veľkosť totálneho magnetického poľa Zeme v čase merania na lokalite bola 48270 nT. Líniový priebeh priekopy sa výraznejšie prejavil na ploche P2 v JV časti, kde ho vyznačujú namerané magnetické anomálie s hodnotami od -2 nT do +2 nT (obr. 71: 2).

Ďalšie dôležité údaje poskytli archivované letecké meračské snímky z Topografického ústavu v Banskej Bystrici. Na jednej z nich z r. 1985 sa jasne črtal SZ úsek priekopy so zaobleným nárožím v ostrom kosom uhle okolo 75°. Na staršej snímke z r. 1970 bol zasa dobre zreteľný severný priebeh priekopy spolu s druhým, SV zaobleným nárožím v tupom kosom uhle okolo 105° a prilahlým východným úsekom. Ich zlúčením vznikol fotogrametrický podklad, z ktorého je zrejmé, že priekopa ohraničovala plochu kosodĺžnikového tvaru (obr. 72: 2). Pozdĺžnou osou bola len s malou odchýlkou orientovaná v smere Z-V. Dosahovala dĺžku 600-605 m, jej šírka zjavne presahovala 355 m, takže mala rozsah prinajmenej okolo 21-24 ha. V severnej línii priekopy boli badateľné dve prerušenia. Pred jedným z nich, bližšie k SV nárožiu, sa črtal aj predsunutý krátky úsek priekopy, dlhý asi 15 m. Tak sa podarilo upresniť nielen pôdorysný tvar a rozsah priekopového opevnenia, ale získať aj ďalšie indície na jeho interpretáciu.

Pôdorysy podobného tvaru a rozsahu majú viaceré dočasné rímske poľné tábory z obdobia markomanských vojen, objavené severne od stredného Dunaja, napr. v Charvátskej Novej Vsi, Iži, Příbiciach a vo Virte (Rajtár 2002, 118, obr. 16: 13, 14, 19, 20), ale aj niektoré rímske tábory v Británii, napr. v Birdhope, vo Featherwood Weste a vo West Woodburne (Welfare/Swan 1995, 12-13, obr. 6: 35, 48, 68). K charakteristickým a nezameniteľným prvkom ich opevnenia patria aj krátke úseky priekop, predsunuté ako zábrany pred vstupmi do tábora (titulum). Z uvedených dôvodov možno aj priekopové opevnenie vo Hviezdoslavove s veľkou pravdepodobnosťou interpretovať ako dočasný rímsky poľný tábor. Ide o prvý takýto tábor objavený na Žitnom ostrove, čo naznačuje využitie aj tejto oblasti pri niektorej z rímskych vojnových výprav na územie Kvádov, pravdepodobne v období markomanských vojen. Najbližšími limitnými kastelmi bola Gerulata na území Bratislavy-Rusoviec a Ad Flexum, ktorý ležal na území dnešného Mosonmagyaróváru v Maďarsku.

L i t e r a t ú r a

Kuzma *et al.* 2001 - I. Kuzma/E. Blažová/M. Bartík/ J. Rajtár: Letecká prospekcia na Slovensku. AVANS 2000, 2001, 112-125, 269-271.

Kuzma/Bartík/Rajtár2002 - I. Kuzma/M. Bartík/J. Rajtár: Letecká prospekcia na Slovensku. AVANS 2001, 2002, 112.

Rajtár 2002 - J. Rajtár: Nuove testimonianze archeologiche delle guerre dei Marcomanni a nord del medio Danubio. In: M. Buora/W. Jobst (Ed.), Roma sul Danubio. Da Aquileia a Carnuntum lungo la via dell'ambra. Cataloghi e monografie archeologiche dei Civici Musei di Udine 6, Roma 2002, 99-120.

Welfare/Swan 1995 - H. Welfare/V. Swan: Roman Camps in England. The Field Archaeology. London 1995.

EIN TEMPORÄRES RÖMISCHES LAGER IN HVIEZDOSLAVOV. Hviezdoslavov (Bez. Dunajská Streda), Flur Planá, geophysikalische Messung, Luftaufnahmen, Römerzeit, römisches Feldlager. Bei den Luftprospektionen im J. 2000 und 2001 hat man in der Gemeinde Hviezdoslavov einen Teil der Grabenbefestigung mit rundlicher Eckmauer entdeckt (Abb. 72: 1). Es wurde angenommen, dass es sich um Spuren eines temporären römischen Lagers handelte (Kuzma et al. 2001, 118, Abb. 71: 2; Kuzma/Bartík/Rajtár 2002, 102). Im J. 2006 wurde hier auf zwei Flächen geophysikalische Messung mit Cäsiummagnetometer Smartmag SM-4G mit der Empfindlichkeit 0,01 nT durchgeführt. Die gemessene magnetische Anomalien bestätigten die Fortsetzung des Linienverlaufs vom Graben (Abb. 71: 1-2). Wichtige Angaben über den Grundriss und Ausmaß der Grabenbefestigung haben die archivierten Luftaufnahmen aus dem Topographischen Institut in Banská Bystrica zur Verfügung gestellt. Durch die Vereinigung von zwei Aufnahmen aus dem J. 1970 und 1985 hat man eine photographische Unterlage bekommen, aus der offenbar ist, dass der Graben die rhomboidförmige Fläche mit den Winkeln 75, bzw. 105 Graden (Abb. 72: 2) begrenzt. In der Richtung West-Ost erreichte er die Länge von 600-605 m und seine Breite überragte offensichtlich 355 m, also ist sein Ausmaß wenigstens ungefähr 21-24 ha gewesen. In der Nordlinie des Grabens waren zwei Unterbrechungen sichtbar. Vor einem von ihnen, näher zur nordöstlichen Mauerecke, hat sich auch ein kurzer vorgeschobener etwa 15 m langer Grabenteil abgezeichnet.

Grundrisse von ähnlicher Form und Ausmaß haben mehrere temporäre römische Feldlager, die nördlich der mittleren Donau entdeckt waren, z. B. in Charvátska Nová Ves, Iža, Pribice und in Virt (Rajtár 2002, 118, Abb. 16: 13, 14, 19, 20), aber auch manche römische Lager in Großbritannien, z. B. in Birdhop, Featherwood West und in West Woodburn (Welfare/Swan 1995, 12-13, Abb. 6: 35, 48, 68). Zu charakteristischen und unverwechselbaren Elementen ihrer Befestigung gehören auch kurze Grabenabschnitte, vorgeschoben als Hindernisse vor den Lagereintritten (Titulum). Grabenartige Befestigung in Hviezdoslavov kann ebenfalls als temporäres römisches Feldlager interpretiert werden. Seine Situierung auf der Großen Schüttinsel weist auch auf die Ausnützung dieses Bereichs bei einem von den römischen Kriegszügen in das Gebiet der Quaden, wahrscheinlich während der Völkerwanderungszeit, hin. Die nächsten Limes-Castelle waren Gerulata auf dem Gebiet von Bratislava-Rusovce und Ad Flexum auf dem Gebiet von Mosonmagyaróvár in Ungarn.

VÝSKUM MESTSKÉHO OPEVNENIA V KRUPINE

Lukáš Roganský

Krupina (okr. Krupina), Kuzmányho ul. č. 2630, záchranný výskum, mestské opevnenie, neskorý stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Múzeum A. Sládkoviča, Krupina.

KPÚ v Banskej Bystrici a AÚ SAV v Nitre podmienili realizáciu stavebnej činnosti v areáli asanovaného rodinného domu na parcele č. 125/3 v intraviláne Krupiny zabezpečením predstihového archeologického výskumu, ktorý na prelome mesiacov máj a jún roku 2006 uskutočnila Terra Antiqua, s.r.o. (Hanuliak/Roganský 2006). Samotný výskum prebiehal v interiéri dvojizbového domu, ktorý bol v rámci spojitely zástavby pristavaný k vnútornej stene hradobnej fortifikácie z polovice 16. stor. (1551-1564). Predmetná poloha sa nachádza pri východnej línii mestského opevnenia so vzdialenosťou cca 10 m od Krupinice (smerom na Z), cca 80 m od najbližšieho, severovýchodného bastiónu - Tupej bašty (smerom na J) a cca 140 m od historického jadra mesta s neskororománskou bazilikou, klasicistickým kostolom či neskorobarokovým trojičným stĺpom (smerom na SV).

Za účelom zdokumentovať metrické a morfológické dispozície fortifikačnej architektúry pod súčasnou niveletou a terénnu situáciu v jej bezprostrednej blízkosti, prípadne doložiť staršie stavebné aktivity, boli na uvedenej parcele vytýčené dve zisťovacie sondy. Prvou (sonda 1/06), vedenou pozdĺž základu priečky asanovaného domu, t. j. kolmo na múr opevnenia, bola potvrdená sekundárna dostavba priečky k neskorostredovekej hradbe a zachytená cezúra posledného riadku základového muriva priečky, pod ktorou boli identifikované ďalšie dva paralelné múry rovnakého prierezu (50 cm) a materiálu (lomo-

vý kameň spájaný hnedým ílom), priečne pretínajúce sondu. Evidentne ich možno považovať za torzo staršej stavby s tehlovým komínom, ktorého zvyšok bol odkrytý pri jednom z múrov. Na uzáver prvej sondy nadviazala v pravom uhle sonda 2/06, sledujúca už vlastný priebeh opevnenia. Základovú škáru hradby dosiahla až na úrovni skalného podlažia v hĺbke 250 cm, nad ktorým sa nachádzala sterilná vrstva okruhliakov a riečnych sedimentov (mocná 70 cm), indikujúca meandrovanie neďalekej Krupinice. Murivo opevnenia bolo už od päty základu pomerne homogénne (vápenaté pojivo s pieskom), pričom základový pás (vysoký 110 cm) presahoval v mieste odkryvu svojou hrúbkou nadzemnú časť (šírokú 80 cm) o 10 cm. Rozšírenie základu aj na exteriérovej strane opevnenia nebolo možné overiť, keďže tento priestor nebol výskumu sprístupnený.

Hnuteľné nálezy boli z hľadiska vertikálnej stratigrafie početne zastúpené predovšetkým vo vrstvách z hĺbky 60-180 cm, obsahujúcich rôznorodú novovekú keramiku a kachlice, ale i archeozoologický materiál a zlomky mazanice. Neskororenesančnú keramickú produkciu reprezentuje džbán na bočný ohrev (obr. 73: 12) alebo fragmenty rímsových a komorových kachlíc, zdobených na čelnej reliéfnej ploche, prekrytej zelenou glazúrou, vegetabilnými motívami (obr. 73: 1-3). Okrem početného črepového materiálu s hladkým, engobovaným alebo glazovaným povrchom (obr. 73: 4-6, 9-11) možno do horizontu 17.-19. stor. zaradiť aj železný nožík s rukoväťou obloženou parohovinou (obr. 73: 7) a hlinenú fajku tehlovočervenej farby s rytou geometrickou výzdobou (obr. 73: 8).

L i t e r á t ú r a

Hanuliak/Roganský 2006 - V. Hanuliak/L. Roganský: Výskumná dokumentácia z archeologického výskumu na Kuzmányho ulici č. 2630 v Krupine (okr. Krupina). 26.5.-3.6.2006. Nepublikovaná nálezová správa č. 6/2006-AV-22/06.

THE EXCAVATION OF TOWN FORTIFICATION IN KRUPINA. Krupina (Krupina district), location of Kuzmányho St. No. 2630, rescue excavation, town fortification, late Middle Ages, modern period. Deposition of finds: Museum of A. Sládokovič, Krupina.

The archaeological excavation was realized at the turn of May and June in the year 2006 by way of two sondes (1/06 and 2/06) in interior of the house that had been proposed for demolition. By this research was documented a relation of the house foundations to the wall of adjacent fortification built around town in half of the 16th century (1551-1564), were recorded the metrical proportions and material features of fortification (above all in its underground part) and was detected the older architecture formed from quarystone and clay. It's possible to suppose the meandering of river Krupinica on the basis of vertical stratigraphy which can be also used for more exact dating of numerous finds (pottery, stove tiles, knife, pipe, etc.) from the 16th-19th century.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU V HNIEZDNOM

Peter Roth

H n i e z d n e (okr. Stará Lubovňa), intravilán, sídlisko, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Lubovnianske múzeum, Stará Lubovňa.

Výskum nadviazal na výskum z minulého roku, kedy sa čiastočne zdokumentovali základy budúceho domu na námestí v Hniezdnom (Roth 2007). Vyhĺbením sondy I/2006 sme síce získali nepočetný keramický materiál, ale získali sme aj väčší kus železnej trosky, ktorý by mohol pochádzať z nisteje kováčskej pece. Taktiež v sonde II/2006 sme našli železnú trosku a početnejší keramický materiál, ktorý však môžeme zaradiť až do novoveku (obr. 74). Nezískali sme žiadny stredoveký či starší materiál. Železná troska sa nachádzala aj voľne na povrchu. Domnienku o tom, že dom 218 mohol byť pôvodne kováčskou dielňou podporil aj nález väčšieho kusa skujneného železa, ingotu, ktorý bol určený na ďalšie spracovanie, a taktiež nález väčšieho množstva škvary v profile 4, ktorý mohol byť odpadom zo spracovania železa.

Kováčska dielňa, nález železného ingotu, železná troska a zvyšky metalurgickej činnosti, ktoré sme získali prieskumom v Jakubanoch, môže výrazne prispieť k poznaniu vysokopecného železiarstva v okolí Starej Lubovne. Ich vzájomnú súvislosť nevyhlúčili ani analýzy, ktoré robila Technická univerzita v Košiciach.

Literatúra

Roth 2007 - P. Roth: Sledovanie stavebnej činnosti v okresoch severného Slovenska. AVANS 2005, 2007, 159-161.

FORTSÄTZUNG DER GRABUNG IN HNIEZDNE. Hniezdne (Bez. Stará Ľubovňa), Gemeindegebiet, Siedlung, Mittelalter, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Ľubovnianske múzeum (Museum), Stará Ľubovňa.

Während der Grabung haben wir größeren Teil von Eisenschlacke, die aus örtlicher Schmiedewerkstätte stammen konnte, und zahlreiches Keramikmaterial, das aber erst in die Neuzeit eingegliedert werden kann, gewonnen (Abb. 74). Die Annahme, dass es sich bei dem Haus 218 ursprünglich um eine Schmiedewerkstätte handeln konnte, unterstützte auch der Fund eines größeren Eisenteils, Ingot. Die Analyse hat die Möglichkeit, dass sie aus einem hohen Ofen in Jakubany bei Stará Ľubovňa stammt, nicht ausgeschlossen.

VÝSKUM PRI KOSTOLE V NOVEJ LESNEJ

Peter Roth

Nová Lesná (okr. Poprad), Kostol Zvestovania Panny Márie, intravilán, sakrálna stavba, sakrálny objekt, pohrebisko. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Vzhľadom na skutočnosť, že počas realizácie prác došlo ku zmene projektu, a tým aj spôsobu výkopových prác, keď ručné kopanie nahradilo kopanie ťažkými mechanizmami, nebolo možné realizovať výskum podľa pôvodného plánu.

Šiestimi sondami archeologického výskumu vo vnútri kostola sme zistili, že sakristia kostola bola postavená súčasne s kostolom, ale nenašli sme v nej žiadne podlahy, iba návažky a zeminu. Vo vnútri kostola sa ukázalo, že na pôvodnom teréne sa nachádzala vrstva stavebného odpadu, resp. navážky, prípadne vyrovnania, na ktorej bola hlinená podlaha. Táto sa pravdepodobne viaže k pôvodnej stavbe kostola. Na nej sa opäť nachádzala stavebná sutina alebo navážka s planírkou, na ktorej bola kamenná podlaha z plochých pieskovcových kameňov hrubých 5 až 8 cm. Podlaha sa nachádzala v lodi kostola, ale nezachytili sme ju už v sanktuáriu, ktoré bolo pôvodne o niečo vyššie, o čom svedčí zachovaný schodík z pieskovcového kamienia na úrovni vífazného oblúka. Preto sadomnievame, že mohla byť zničená pri pokladaní poslednej dlažby z umelého kameňa.

Pieskovcová podlaha sa nenachádzala ani v celej lodi, a keďže v sonde II/2006 sme našli aj odvodňovaciu rúrku, je možné, že kostol bol odvodnený a drenážne rúrky porušili pieskovcovú podlahu natoľko, že sa z nej zachovali iba zvyšky. Zvyšok tejto podlahy sa nachádzal aj v sanktuáriu medzi vífazným oblúkom a sakristiou. Podlaha v týchto miestach bola pôvodne vyvýšená.

Na západnej strane kostola bola väčšia časť plochy hlbená mimo areálu kostola a nenašli sme tam žiadne archeologické objekty. V areáli kostola sme zachytili odpadové potrubie, ktoré naprieč preťalo celú plochu a zničilo terénnu situáciu. K tomu treba pripočítať aj jamu na hasenie vápna, ktorá bola vyhlbená pred vchodom do kostola. Oba tieto zásahy výrazne porušili terénnu situáciu, čo dokazuje aj nález niekoľkých ľudských kostí v sekundárnej polohe.

Na východnej a južnej strane kostola bola situácia podobná. Počas hlbenia sme síce našli niekoľko hrobov pravdepodobne v anatomickej polohe, ale nezistili sme hrobové jamy. Situácia spočiatku vyzerala, akoby bola zemina do hĺbky 150-160 cm odstránená a nahradená novou. Zhruba na úrovni 150 cm sme v profile zaevidovali šošovky sivej hliny, nad ktorými však nebolo vidieť nijaké zásahy do zeme.

Pozoruhodným nálezom bol nález kamenného muriva, prepáleného dreva a dvoch vrstiev prepálenej zeminy na východnom okraji areálu kostola. Vzhľadom na ich situovanie sa môžeme domnievať, že v tomto prípade ide o menšiu stavbu pri kostolnom múre, ktorá pravdepodobne zhorela. K tomuto objektu sa asi viažu aj nálezy keramiky, ktoré sa našli počas výkopových prác (obr. 76).

K zaujímavým nálezom patrí nález truhly(?) pravdepodobne z červeného smreka, ktorá bola stlačená tak, že mala spolu s kostrou výšku iba 15 cm. Stlačenie truhly, ale aj zeminy, by mohli spôsobiť údajné terénne úpravy okolia kostola pomocou ťažkého mechanizmu v okolí kostola.

Z nálezov je, okrem bežnej keramiky a kincov, zaujímavý nález kosteného dvojradového hrebeňa, ktorý však mal vylámané zúbky.

Všetky nálezy zodpovedajú dobe existencie kostola, nenašli sme staršie osídlenie ani staršiu architektúru, ktorá by pochádzala z obdobia pred postavením súčasného kostola, resp. svedčila o jeho prestavbách.

GRABUNG BEI DER KIRCHE IN NOVÁ LESNÁ. Nová Lesná (Bez. Poprad), Die Kirche Mariä Verkündigung, Gemeindegebiet, Sakralbau, Sakralobjekt, Gräberfeld. Aufbewahrung der Funde: Podtatranské múzeum (Museum), Poprad.

Die archäologische Grabung in der Kirche zeigte, dass die Sakristei zusammen mit der Kirche gebaut wurde, aber wir haben drin keine Fußböden gefunden. Innerhalb der Kirche war auf dem ursprünglichen Terrain eine Schicht vom Bauabfall, bzw. Aufschüttung, auf der sich ein Lehm Boden befand. Dieser gehört zu dem ursprünglichen Kirchenbau. Auf ihm befand sich ein Trümmerhaufen und oben ein Steinboden aus flachen, 5 bis 8 cm breiten Sandsteinen. Der Fußboden befand sich im Kirchenschiff, aber wir haben sie schon im Sanktuarium, das ursprünglich ein bisschen höher war, erfasst. Auf der Ost- und Südseite der Kirche haben wir zwar einige Gräber, wahrscheinlich in anatomischer Lage, gefunden, aber die Grabgruben haben wir nicht festgestellt. Ein beachtenswerter Fund war eine Steinmauer, durchgebranntes Holz und zwei Schichten von durchgebrannter Erde im Ostteil der Kirchenanlage - wahrscheinlich ein kleinerer Bau bei der Kirchenmauer, der ausgebrannt ist. Zu diesem Objekt binden sich auch Keramikfunde, die während der Aushubarbeiten gefunden wurden (Abb. 76).

VÝSKUM FORTIFIKÁCIE V PODOLÍNCI

Peter Roth

Podolínec (okr. Stará Ľubovňa), intravilán - mestské hradby, stredovek, bez nálezov.

Archeologický výskum nadviazal na výskum hradieb a brány v r. 1992 a 1995 (Roth 1993; Roth 1997). Tohto roku sme zachytili priebeh hradbového muriva, tak ako sme ho predpokladali. Zároveň sme zachytili aj ďalšie murivo, ktoré bolo s týmto murivom previazané, ale smerovalo kolmo na hradbový múr. Domnievame sa, že by mohlo ísť o časť muriva južného krídla severnej brány do Podolíncu. V ďalšej časti sondy sme zachytili iba vrstvy navážky, ktoré vznikli buď pri opravách hradieb alebo prirodzeným upravovaním terénu či bežnými sídliskovými nánosmi.

Literatúra

Roth 1993 - P. Roth: Výsledky výskumov v Podolínci. AVANS 1992, 1993, 111.

Roth 1997 - P. Roth: Ukončenie výskumu západnej brány v Podolínci. AVANS 1995, 1997, 155.

GRABUNG DER BEFESTIGUNG IN PODOLÍNEC. Podolínec (Bez. Stará Ľubovňa), Gemeindegebiet - Stadtmauer, Mittelalter, Fundfrei.

Die Grabung verfolgte den Verlauf der Befestigungsmauer. Zugleich haben wir eine andere Mauerlinie, die mit dieser Mauer verbunden war, aber senkrecht auf die Befestigung hinführte, erfasst. Wahrscheinlich konnte es sich um einen Mauerteil des Südflügels des Nordtors von Podolínec gehandelt haben. In weiterer Grabungsfläche wurden nur Aufschüttungsschichten erfasst.

OPÄTOVNÝ VÝSKUM HRADU ĽUBOVŇA

Peter Roth

Stará Ľubovňa (okr. Stará Ľubovňa), Hrad Ľubovňa, stredovek-novovek. Uloženie nálezov: Ľubovnianske múzeum, Stará Ľubovňa.

Plánované stavebné úpravy a spevňovanie horného hradu si vyžiadali aj architektonický a archeologický výskum. Ten nadviazal na predchádzajúce výskumy, ktoré sa realizovali v r. 1988-1993 (Roth 1990; 1991; 1992a; 1992b; 1993; 1995). Vychádzajúc hlavne z potrieb rekonštrukčných prác sme na hornom hrade vykopali päť sond. Dve z nich sa nachádzali v priestore viažucemu sa ku gotickému palácu. V tomto priestore sme overovali staršie poznatky, ktoré potvrdili pomerne hrubú vrstvu navážky pod gotickým palácom, a tiež úroveň podlahy pôvodného paláca a jeho situovanie vzhľadom na pôvodnú skalu, na ktorej bol vybudovaný. Ďalšie sondy boli situované v priestoroch renesančného paláca, kde sa doteraz výskum realizoval iba čiastočne.

Všetky tri sondy zachytili existenciu staršej architektúry, ktorá sa nachádzala pod súčasným palácom. Žiaľ, táto bola postupne v neskorších obdobiach úplne zničená prestavbami a opravami hradu tak,

že z nej zostali iba sporadické stopy v hradnom brale. Získaný materiál pochádza z obdobia prelomu 13. a 14. stor. až po dobu zániku hradu. Predstavuje z väčšej časti bežný stavebný materiál (klince, železné zlomky), keramiku a zlomky kachlíc.

L i t e r a t ú r a

Roth 1990 - P. Roth: Výsledky prieskumu v okrese Stará Ľubovňa. AVANS 1989, 1990, 144-145.

Roth 1991 - P. Roth: Výskum hradu Ľubovňa. AVANS 1989, 1991, 87.

Roth 1992a - P. Roth: Výskum a prieskum v Starej Ľubovni. AVANS 1990, 1992, 89.

Roth 1992b - P. Roth: Výskum hradu Ľubovňa. AVANS 1991, 1992, 105-106.

Roth 1993 - P. Roth: Výskum v Starej Ľubovni. AVANS 1992, 1993, 111.

Roth 1995 - P. Roth: Výskum hradu Ľubovňa. AVANS 1993, 1995, 113.

WIEDERHOLTE GRABUNG AUF DER BURG LUBOVŇA. Stará Ľubovňa (Bez. Stará Ľubovňa), Burg Ľubovňa, Mittelalter-Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Ľubovnianske múzeum (Museum), Stará Ľubovňa.

Im Bereich des gotischen Palastes waren ältere Reste, die die ziemlich dicke Aufschüttungsschicht unter ihm bestätigten, wie auch die Bodenebene des ursprünglichen Palastes und seine Situierung auf dem ursprünglichen Felsen, überprüft. In den Bereichen des Renaissancepalastes haben wir eine ältere Architektur, die sich unter dem gegenwärtigen Palast befand, erfasst. Sie war während der Umbauungen ganz zerstört, also sind nur sporadische Spuren auf dem Burgfelsen geblieben. Das gewonnene Material stammt aus der Wende des 13. und 14. Jh.s bis zur Zeit des Burguntergangs.

SLEDOVANIE ZEMNÝCH PRÁC A KRÁTKODOBÉ VÝSKUMY V OKRESE LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

Peter R o t h

V súvislosti s projektom zameraným na zlepšenie životného prostredia na Liptove, sme sledovali zemné práce pri kladení vodovodného a odpadového potrubia v týchto lokalitách:

1. D o v a l o v o (okr. Liptovský Mikuláš), intravilán, extravilán, sledovanie zemných prác, nedatované. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

2. L i p t o v s k ý H r á d o k (okr. Liptovský Mikuláš), intravilán, extravilán, sledovanie zemných prác, nedatované. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

3. L i p t o v s k á P o r ú b k a (okr. Liptovský Mikuláš), intravilán, extravilán, sledovanie zemných prác, nedatované. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

4. L i p t o v s k ý J á n (okr. Liptovský Mikuláš), intravilán, extravilán, sledovanie zemných prác, stredovek-novovek. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

5. L i p t o v s k ý P e t e r (okr. Liptovský Mikuláš), intravilán, extravilán, sledovanie zemných prác, nedatované. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

6. L i p t o v s k ý M i k u l á š (okr. Liptovský Mikuláš), časť O k o l i č n é, intravilán, extravilán, sledovanie zemných prác, nedatované. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

7. P o d t u r e ň (okr. Liptovský Mikuláš), intravilán, extravilán, sledovanie zemných prác, nedatované. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

8. U h o r s k á V e s (okr. Liptovský Mikuláš), intravilán, extravilán, sledovanie zemných prác, nedatované. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Sledovaním výkopových prác sme nezistili žiadne porušenie archeologických objektov. S výnimkou niekoľkých črepov z Liptovského Jána skoro žiadny materiál. Prekvapujúce je to hlavne v polohách, kde sme osídlenie očakávali. Predovšetkým ide o terasu Váhu, ktorá vedie od Liptovského Hrádku k Liptovskému Mikulášu, terasu pred obcou Dovalovo a pod. Tu sme však nezistili žiadne porušenie archeologických objektov, ktoré by sa tu teoreticky mohli nachádzať. Tomu, že to tak nemuselo byť, nám napovedajú aj výsledky plošného odkryvu v polohe Roveň v katastri obce Podtureň, kde sme v r. 2004 realizovali predstihový výskum, pri ktorom sme našli iba tri objekty, z ktorých iba jeden môžeme bezpečne označiť za archeologický objekt sídliskového rázu (*Roth 2006*). Z toho vyplýva, že táto poloha nemusela byť vhodná pre praveké osídlenie.

Krátkodobé výskumy sme realizovali na týchto lokalitách:

1. **D e m ä n o v á** (okr. Liptovský Mikuláš), intravilán, sídlisko, sondážny výskum a sledovanie zemných prác. Bez nálezov.

Na základe dvoch negatívnych sond na ploche sme skonštatovali, že terén je silne podmáčaný - na lokalite bolo vidieť bariny aj v období sucha. Počas obhliadky odhumusovanej plochy i počas hĺbenia základov na rodinné domy, ktoré sa robilo ručne, sme nezistili žiadne porušenie archeologických objektov.

Výsledky výskumu potvrdili predpoklad nevhodnosti terénu na situovanie rôznych objektov do zeme.

2. **L i p t o v s k ý J á n** (okr. Liptovský Mikuláš), poloha **K a š t i e ľ S H Ú**, sídlisko, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Liptovské múzeum, Ružomberok.

Archeologickým výskumom sme zistili jeden ľahký drevený objekt, ktorý pochádza z obdobia novoveku a po jeho čiastočnom preskúmaní sme konštatovali, že ide o ľahkú drevenú konštrukciu z 19., resp. začiatku 20. stor., ktorý mal iba charakter krátkodobej hospodárskej budovy.

Múr, ktorý sme zachytili vo výkope, sa ukázal ako oporný múr, úlohou ktorého bolo zabezpečiť stabilitu stavby vzhľadom na to, že v blízkosti začínal terén prudko klesať. Nešlo o vývojovú etapu výstavby kaštieľa.

Ďalšie murivo, ktoré bolo porušené výkopom a na opačnej strane sondy výkopom ryhy pre elektrický kábel, nebolo možné sledovať, pretože sa tam nachádza asfaltový chodník, ktorý vedie ku vstupu do budovy.

L i t e r á t ú r a

Roth 2006 - P. Roth: Výskum v Podturni. AVANS 2004, 2006, 159.

VERFOLGUNG DER ERDARBEITEN UND KURZFRISTIGE GRABUNGEN IM BEZIRK LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ. Negative Ergebnisse hat die Verfolgung von Erdarbeiten in den Gemeinden Dovalovo, Liptovský Hrádok, Liptovská Porúbka, Liptovský Ján, Liptovský Peter, Liptovský Mikuláš-Okoličné, Podtureň, Uhorská Ves, wie auch die kurzfristige Grabung in Demänová, gebracht. In Liptovský Ján wurde ein einfaches Holzobjekt, das aus der Neuzeit stammt und vom Charakter her ein kurzfristiges Wirtschaftsgebäude gewesen ist, festgestellt.

SLEDOVANIE ZEMNÝCH PRÁC A KRÁTKODOBÉ VÝSKUMY V OKRESOCH POPRAD, KEŽMAROK A STARÁ ĽUBOVŇA

Peter R o t h

Okres Poprad

1. **G á n o v c e**, intravilán, sledovanie zemných prác, sídlisko, doba bronzová(?). Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Počas sledovania výkopových prác sme povedľa cesty vedúcej ku železničnej trati zaznamenali pomerne silnú 20-30 cm hrubú kultúrnu vrstvu, v ktorej sa nachádzali črepy pravdepodobne z doby bronzovej, ale nezistili sme žiadne porušenie archeologických objektov. Zdá sa, že táto vrstva vznikla splavovaním zeminy z blízkej, vyššie položenej lokality Gánovce (Za stodolami), ktorá bola skúmaná začiatkom 90-tych rokov 20. stor. zástupcami Filozofickej fakulty UK v Bratislave a Podtatranského múzea v Poprade. V ďalších úsekoch výkopov sme už túto vrstvu nezachytili.

2. **S v i t**, intravilán - stavenisko LIDL, sídlisko, sledovanie zemných prác, novovek. Bez nálezov.

Vzhľadom na to, že sa stavba zakladala na pilóty a kopali sa iba ryhy pre inžinierske siete, nebol veľký priestor na sledovanie terénnej situácie. Sledovanie zemných prác potvrdilo domnienku, ktorá vyplývala už z výsledkov inžiniersko-geologického prieskumu, že celá stavba bude založená do navážky a naplavenín Popradu.

Okres Kežmarok

1. **S p i š s k á B e l á**, intravilán, sídlisko, sledovanie zemných prác. Bez nálezov.

Počas sledovania výkopových prác sme nezistili žiadne porušenie archeologických objektov a architektúr. Pravdepodobne preto, že hĺbené ryhy boli pomerne plytké, a tak sa realizovali viac-menej iba v navážkových či deštrukčných vrstvách.

Okres Stará Ľubovňa

1. S t a r á Ľ u b o v ň a, intravilán, sledovanie zemných prác, sídlisko. Bez nálezov.

Ryhy pre elektrické káble boli kladené do pomerne malej hĺbky, a tak sa výkopy pohybovali z väčšej časti ešte vo vrstvách tvorených navážkou alebo prirodzeným narastaním ľudskou činnosťou v meste. Čiastočne boli vedené aj v pevnej svetlohnedej hline, v ktorej sme však nezistili žiadne porušenie objektov. Z celkovej situácie sa zdá, že išlo o záhrady domov, ktoré kedysi stáli na tzv. Hornej ul., a vrstvy navážky boli buď na konci týchto záhrad alebo až za nimi. Niektoré vrstvy navážky asi vznikli pri búraní Hornej ul. a úprave terénu pred novou zástavbou.

VERFOLGUNG DER ERDARBEITEN UND KURZFRISTIGE GRABUNGEN IN BEZIRKEN POPRAD, KEŽMAROK UND STARÁ LUBOVŇA. Auf der Fundstelle in Gánovce wurden wahrscheinlich bronzezeitliche Scherben, die her durch die Schlemmung von einer höheren Lage Gánovce (Za stodolami) geraten sind, gefunden. Verfolgung von Erdarbeiten auf den Fundstellen Svít (Bez. Poprad), Spišská Belá (Bez. Kežmarok) und Stará Ľubovňa (Bez. Stará Ľubovňa) war negativ.

VÝSKUM PRI DÓME SV. ALŽBETY

Rastislav Ru sn á k - Lucia Lu š t í k o v á

K o š i c e (okr. Košice I), H l a v n á u l., pri Dóme sv. Alžbety, sídlisko, cintorín, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Skúmaný priestor z východu a západu vymedzuje koľajisko električiek, zo severu tzv. stredný park a z juhu Dóm sv. Alžbety. Predstihový výskum prebehol v súvislosti s plánovaným doplnením dlažby.

Celkove sa realizovalo 15 sond. Archeologickým výskumom sa čiastočne preskúmalo pochovávanie na prikostolnom cintoríne, ktorý sa kedysi rozprestieral na veľkej časti dotknutej plochy s pochovávaním od stredoveku až do záveru 18. stor. Primárne na to bola zameraná sonda 2/06, čiastočne i sondy 1/06 a 15/06. **Sonda 2/06** odhalila husté, etážovité pochovávanie, zachytené postupne v piatich vrstvách, ktoré však nemusia súvisieť s chronologickými fázami pochovávania. K nálezom celých kostí dochádzalo až v hĺbke asi 1 m. Hroby a ich zásypy predstavovali v sonde 2/06 jedinú formu výplne až po podlažie, ktoré bolo v hĺbke približne 280 cm od súčasného povrchu. Nálezy z hrobov boli veľmi sporadické. Kovové predmety zatiaľ nie sú ošetrované, k ich schopnosti datovania sa zatiaľ nevieme vyjadriť.

Ďalším z cieľov výskumu bolo overiť priebeh niekoľkých fáz ohradového múru spomenutého cintorína, a tiež základových múrov neskorogotickej Kaplnky sv. Jozefa, ktorá pôvodne stála medzi severnou vežou a severným portálom Dómu. Tieto murivá tvorili väčšinu nehnuteľných archeologických nálezov na ploche výskumu. Vzťah cintorínskeho múru k okoliu bol bližšie sledovaný v sondách 5/06, 7/06, 8/06, 9/06, 13/06, 14/06 a obj. A/06. Na ploche od západného priečelia Urbanovej veže až po priestor pred severnou vežou Dómu bola zachytená priestorovo iba jedna fáza ohradového múru. Chronologicky ide o dve fázy postavené na sebe. Staršia fáza by sa dala predbežne zaradiť do záveru stredoveku, mladšia je novoveká. Priebeh múru bol zachytený prakticky na celom spomenutom úseku. Súčasťou muriva bol i štvorhranný kamenný objekt v priestore SZ okraja cintorína (obj. A/06). **Objekt A/06** mohol pôvodne plniť funkciu vstupnej bránky. Jeho vybudovanie môže súvisieť s výstavbou mladšej fázy cintorínskeho múru, prípadne i do nej bol vbudovaný dodatočne, má teda novoveký pôvod. Na východnej strane plochy, medzi JV nárožím Urbanovej veže a presbytériom Dómu, výskum zachytil niekoľko fáz cintorínskeho múru. Predbežne môžeme hovoriť o min. štyroch fázach múru. Dve z nich boli pravdepodobne vybudované už v stredoveku a ani v prípade tretej sa takéto datovanie nedá vylúčiť. Priebeh dvoch starších fáz bol zachytený iba niekoľkými rezmí. V JV cípe plochy, medzi koľajiskom a presbytériom, bol priebeh múru prerušený novovekou kamennou kanalizáciou. V **sonde 7/06** konštelácia odkrytých murív dovoľuje uvažovať o možnosti ďalšej vstupnej bránky na cintorín, poprípade iného murovaného objektu pristavaného k múru cintorína. Situácia však bola narušená priebehom novodobých inžinierskych sietí. Bližšie sa k funkcii tohto priestoru zatiaľ nevieme vyjadriť.

Zaujímavé sú nálezy pozostatkov väčších stredovekých drevených konštrukcií, ktoré by mohli súvisieť s existenciou niektorej z fáz cintorínskeho múru. Odkryli sa v sondách 7/06, 8/06, 9/06, 13/06 a 14/06. Priečne kolové konštrukcie, ukotvené v podlaží, držali opracované brvná a vytvárali dojem lávky - ochodze. Úroveň, ktorá by mohla byť ich pochôdnou úrovňou, sa nachádzala iba 30-40 cm nad podlažím. Z konštrukcií sme vzali viacero vzoriek na dendrochronologický rozbor, výsledky zatiaľ nie sú k dispozícii.

V niektorých sondách (5/06, 8/06, 15/06, obj. A/06) sa nad pieskovým podložíom odkryla dlažba pozostávajúca z úlomkov lomového kameňa, zachytená už na viacerých miestach v meste (*Duchoň rkp*, 28 a 33; *Ďurišová 2004*, 252), najnovšie aj výskumom v areáli dominikánskeho kláštora. Možno ju považovať za najstaršiu povrchovú úpravu v Košiciach. V niektorých sondách (8/06, 9/06, 10/06) boli popri najstaršej úlomkovej dlažbe odkryté i jedna až dve vrstvy mladších dlažieb, pozostávajúcich z okruhliakov, prípadne doplnených väčšími lomovými kameňmi. Špecifickou vrstvou nad podložíom bola pre celý priestor exteriéru bývalého cintorína čierna ílovitá vrstva, pravdepodobne pozostatok bahenných naplavenín z Čermeľského potoka, ktorý skúmanú plochu v minulosti obtekal. V jednotlivých sondách dosahovala hrúbku 40-90 cm. Archeologický materiál, ktorý sa z vrstvy získal, je datovateľný do horizontu poslednej tretiny 13. stor. až prvej polovice 14. stor. To dovoľuje datovať vrstvu najstaršej, úlomkovej dlažby do poslednej tretiny 13. stor. a drevené konštrukcie i druhú, mladšiu dlažbu v sonde 8/06 do prvej polovice 14. stor. Materiál z vrstiev nad naplaveným ílom, dobre stratigraficky doložených v sonde 5/06 a v sonde 8/06 (medzi 1. a 2. dlažbou), datujeme do druhej polovice 14. stor., s možným presahom do prvej polovice 15. stor. Sled mladších, neskorostredovekých vrstiev sa v rámci skúmanej plochy zachoval len veľmi ojedinelo. Dá sa predpokladať, že od 15. stor., v súvislosti so zvyšujúcimi sa hygienickými nárokmi, mesto pravidelne pristupovalo k čisteniu a úprave verejných priestranstiev, čo zabránilo ukladaniu nánosov a kultúrnych vrstiev. Dobré sa to dalo sledovať v sonde 8/06, kde sa nad najmladšou zo zachytených stredovekých dlažieb vyskytovali už len novoveké zásypy s glazovaným keramickým riadom, sprevádzaným fragmentami renesančných kachlíc. Pôdorys základových murív Kaplnky sv. Jozefa bol odkrytý prakticky v celom priebehu. Dva z troch oporných pilierov čelnej steny kaplnky však boli zničené betónovým kábelovodom. Z dôvodu záporného statického vyjadrenia sa k odkrývaniu interiéru kaplnky nepristúpilo.

L i t e r a t ú r a

Duchoň rkp - J. Duchoň: Dolná brána v Košiciach. Výsledky archeologického a architektonického výskumu v rokoch 1996-1999. Rukopis. Nепublikované.

Ďurišová 2004 - M. Ďurišová: Opevnenie Košíc. Arch. Hist. 29, 2004, 249-260.

GRABUNG BEIM DOM DER HL. ELISABETH IN KOŠICE. Košice (Bez. Košice-Altstadt), Hlavná ul. (Straße), beim Dom der Hl. Elisabeth (Dóm sv. Alžbety), Siedlung, Friedhof, Mittelalter, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften - Arbeitsstelle, Košice.

Auf fünfzehn Grabungsflächen hat man teilweise die Bestattung am Kirchenfriedhof aus dem Mittelalter bis Ende des 18. Jh.s. untersucht. Ein weiterer Untersuchungszweck war den Verlauf von einigen Phasen der Friedhofumfangsmauer, wie auch der Fundamentmauer der neogotischen Hl. Josef-Kapelle, die ursprünglich zwischen dem Nordturm und dem nördlichen Domportal gestanden ist, zu überprüfen. Auf verschiedenen Stellen der Lage können wir vorläufig von mindestens vier Phasen der Kirchenmauer sprechen. Von ihnen wurden zwei wahrscheinlich schon im Mittelalter aufgebaut und im Falle der dritten kann man solche Datierung ebenfalls nicht ausschließen. Interessant sind die Funde von größeren mittelalterlichen Konstruktionsresten, die mit der Existenz einer von den Phasen der Friedhofsmauer zusammenhängen könnten. In manchen Grabungsflächen (5/06, 8/06, 15/06, Obj. A/06) hat man über dem Sandliegenden eine Pflasterung aus Bruchsteinfragmenten, die schon auf mehreren Stellen in der Stadt erfasst wurde und für älteste Oberflächenbearbeitung in Košice gehalten werden kann, freigelegt. In manchen Fundstellen sind neben der ältesten Pflasterung auch eine bis zwei Schichten von kleineren Pflasterungen zum Vorschein gekommen. Archäologisches Material ermöglicht die jüngste Schicht der fragmentarischen Pflasterung in das letzte Drittel des 13. Jh.s und die Holzkonstruktionen wie auch die zweite jüngere Pflasterung in der Grabungsfläche 8/06 in die 1. Hälfte des 14. Jh.s einzugliedern. Das Material von den Schichten zwischen der 1. und 2. Pflasterung wird in die 2. Hälfte des 14. Jh.s, möglicherweise bis in die 1. Hälfte des 15. Jh.s datiert. Die jüngeren, spätmittelalterlichen Schichten wurden in der untersuchten Lage nur sehr selten erhalten.

VÝSKUM V AREÁLI DOMINIKÁNSKEHO KLÁŠTORA V KOŠICIACH

Rastislav Rusnák - Lucia Luštková

Košice (okr. Košice I), Mäsiarska ul. 6, sídlisko, kláštor, cintorín, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Areál dominikánskeho kláštora vymedzuje z východu Mäsiarska ul. 6, z juhu Dominikánske nám. a zo západu Hradbová ul. Archeologický výskum bol realizovaný kvôli posúdeniu projektu plánovanej výstavby vo dvorovej časti súčasného kláštora a mal formu sondážneho zisťovacieho výskumu.

Celkove sa realizovalo päť sond, až štyri z nich boli situované vo východnej časti areálu, v miestach dvorového zázemia súčasného kláštora. Iba jedna sonda (sonda 3/06) bola situovaná v západnej časti areálu, kde je v súčasnosti parkovisko. V týchto miestach bolo možné oprieť sa čiastočne o výsledky výskumu, ktorý na časti plochy v r. 1997 realizoval AÚ SAV - VPS Košice (Béres 1999; Béres/Uličný 1998). Celkovo sa preskúmalo 137 m² plochy.

Sonda 1/06. Jej rozmery boli 13x2,5 m s max. dosiahnutou hĺbkou 440 cm. V južnej časti sondy bol čiastočne odkrytý zahĺbený murovaný objekt (obj. 2/06), datovateľný až do najmladších období novoveku. Viac pozornosti si vynútil nález časti murovanej pivnice (obj. 5/06). Koruny zachovaných múrov sa objavili až v hĺbke 200 cm od súčasnej úrovne terénu. Odkrytá bola časť steny západného nosného múru pivnice a západná bočná časť pristavaného murovaného schodiska. V nej, v úrovni zachovanej koruny, bol sekundárne zamurovaný i profilovaný gotický kamenný článok. Dĺžka pivnice spolu so schodiskom dosahovala 600 cm. Vznik pivnice predbežne datujeme do záveru stredoveku (prvej polovice 16. stor.), resp. do začiatku novoveku (druhej polovice 16. - prvej polovice 17. stor.). Pre zánik objektu sa najpravdepodobnejším javí obdobie poslednej štvrtiny 17. stor., keď po veľkom požiari r. 1674 zhorela celá západná časť mesta vrátane budov v areáli bývalého kláštora, a následné nariadenie Spišskej komory zakázalo na týchto pozemkoch stavať akékoľvek svetské stavby.

Sonda 2/06. Sonda bola z východu kolmo napojená na sondu 1/06. Dosahovala dĺžku 6,6 m, šírku 2,5 m a max. hĺbkou 300 cm. Popri dvoch menších tehlových objektoch z nedávnych časových období (obj. 1/06, obj. 3/06) sa v sonde odkryl už iba fragment kamenného muriva, pozostávajúceho z filitov (obj. 7/06). Pre fragmentárnosť nálezov sa k jeho funkcii ani bližšiemu datovaniu nevieme vyjadriť.

Sonda 3/06. Sonda bola situovaná v SZ rohu areálu. Jej rozmery boli 11,5x2,5 m. Max. dosiahnutá hĺbka v sonde, 382 cm od súčasnej nivelety, je zároveň úroveň štrkového podlažia v týchto miestach. Napriek očakávaniam sonda nezachytila žiadne stopy po menších murovaných objektoch, pristavaných k medziparcelácnému múru. Výkop však v plnej miere potvrdil ďalšie očakávania v súvislosti s predpokladaným pochovávaním v týchto častiach areálu kláštora v minulosti. Boli odkryté štyri hroby s nebožtíkmi uloženými viac-menej v anatomickej polohe a viacero menších i väčších zhľukov ľudských kostí, nepochybne pozostatkov po ďalších, rozrušených hrobách. Hroby sa nachádzali v hĺbkach 220 cm (hrob 3) až 305 cm (hrob 2) od súčasnej úrovne, no ojedinelé ľudské kosti sa vyskytovali i tesne nad podlažím vo viac ako 350 cm hĺbke. S výnimkou nálezov klincov z rakiev sa pri v hrobách nenašli žiadne nálezy, ktoré by umožnili ich datovanie. Nemožno vylúčiť, že začiatky pochovávania spadajú už do čias založenia kláštora. Existenciu cintorína pri dominikánskom kostole spomínajú mestské pramene r. 1489 (Wick 1932, 8). Výskumom v r. 1997 bolo odkrytých 17 hrobov, z ktorých dva mali i nálezy, ktoré ich dovoľujú datovať (napr. nález čelenky v jednom z hrobov datovaný do prvej polovice 16. stor.; Béres/Uličný 1998). Je otázne, či sa s pochovávaním pokračovalo i po tom, čo v r. 1556 dominikáni opustili mesto, keďže je známe, že areál sa v tej dobe využíval viac-menej na profánne účely, no vylúčiť sa to nedá.

Sonda 4/06. Sonda bola situovaná v SV časti areálu kláštora, pri západnej stene súčasnej hlavnej budovy kláštora, neďaleko od vchodovej brány smerom od Mäsiarskej ul. Celkovo zaberala plochu 41 m². Max. dosiahnutá hĺbka v sonde bola 365 cm. Sonda 4/06 si vynútila najviac pozornosti prítomnosťou celého radu murív so zložitými vzájomnými vzťahmi, a tiež poskytnutím najväčšieho množstva archeologického materiálu, najmä keramiky. Výskum potvrdil viacero fáz vývoja, pričom väčšina z nich spadá ešte do stredoveku, a preto ich spájame s prvou fázou existencie kláštora dominikánov. Najstaršie murivá možno datovať do 13.-14. stor., väčšina murív je však predbežne radená až do 15. stor. Zachytili sme i dve úrovne stredovekých dlažieb, najstaršia, priamo nad podlažím z úlomkov lomových kameňov, v súčasnosti datovaná do poslednej tretiny 13. stor. Neskorostredoveká interiérová dlažba pozostávajúca z tehál-prstoviek bola odkrytá najmä v západnej časti sondy. Okrem veľkého množstva stredovekej keramiky došlo i k pomerne unikátnemu nálezu teplovzdušného vykurovacieho zariadenia - hypokausta, vybudovaného z tehál-prstoviek a predbežne datovaného do obdobia neskorého stredoveku. Keďže sondážny prieskum neumožňuje komplexne preskúmať celkovú nálezovú situáciu, je problematické vy-

jadriť sa k funkcii jednotlivých priestorov vykopaných architektur, či k ich zasadeniu do kontextu pôvodného kláštora. Definitívny zánik využívania objektu možno aj na základe nálezov mincí v príslušnej vrstve deštrukcie predbežne datovať do prvej tretiny 17. stor.

Sonda 5/06. Sonda sa nachádzala približne 9 m západne od sondy 4/06. Jej rozmery boli 7,2x2,5 m s max. dosiahnutou hĺbkou 315 cm. V sonde 5/06 sme odkryli dobre zachovanú exteriérovú dlažbu z okruhliakových kameňov, prirazenú k obj. 6/06. Ich vznik radíme do záveru stredoveku a dávame do súvisu ešte s prvou fázou existencie kláštora. V rámci dlažby bol sekundárne využitý ďalší unikátny nález, podlahová platňa hypokausta, ktorá je ďalším potvrdením prítomnosti takejto formy vykurovacieho telesa v budovách pôvodného kláštora. Pod úrovňou okruhliakov sme odkryli aj staršiu dlažbu z lomových kameňov. Obj. 6/06, pravdepodobne tiež pivnica, bol využívaný i po odchode dominikánov, k jeho zániku došlo najneskôr v polovici 18. stor. V rámci sondy bola odkrytá i mladšia, novoveká studňa.

L i t e r á t ú r a

Béřeš 1997 - J. Béřeš: Výskum v areáli dominikánskeho kláštora v Košiciach. AVANS 1997, 1999, 30-31.

Béřeš/Uličný 1998 - J. Béřeš/M. Uličný: Výsledky archeologického výskumu v centre Košíc. Slov. Arch. 46, 1998, 333-351.

Wick 1932 - V. Wick: Dáta k dejinám košických dominikánov. Košice, 1932.

GRABUNG IN DER ANLAGE DES DOMINIKANERKLOSTERS IN KOŠICE. Košice (Bez. Košice I), Mäsiarska ul. (Straße) 6, Siedlung, Kloster, Friedhof, Mittelalter, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften - Arbeitsstelle, Košice.

Die Grabung wurde im Hofteil des derzeitigen Klosters durchgeführt und hatte die Form einer präventiven Grabung. Insgesamt ist es gelungen fünf Grabungsflächen zu machen. Die Untersuchung bestätigte mehrere Entwicklungsphasen. Die meisten von ihnen sind aus dem Mittelalter und werden mit der ersten Phase der Existenz des Dominikanerklosters verbunden. Außer großer Menge von mittelalterlicher Keramik ist es auch zu einem ziemlich einzigartigen Fund eines Warmluft- Heizungs-systems-Hypocaustums, gebaut aus den fingerverzierten Ziegeln, und datierbar ins Spätmittelalter, gekommen.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V LEVICIACH

Marián S a m u e l

Levice (okr. Levice), U l. J. A. K o m e n s k é h o, parc. 154/16, neolit, stredovek(?), novovek (19.? -20. stor.). Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Podnetom na uskutočnenie výskumu bola výstavba polyfunkčného domu na ulici J. A. Komenského. Parcela domu (obr. 77: 1) je súčasťou rozsiahlej, dlho neudržiavanej plochy, ktorá vznikla po asanácii zástavby na prelome sedemdesiatych a osemdesiatych rokov minulého storočia. Podľa zachovaných mapových podkladov pôvodná zástavba ulice pochádzala hlavne z prvej polovice 20. stor.; najstaršie domy stáli na začiatku ulice už na začiatku 19. stor. (obr. 77: 2).

Keďže stavba nebude podpivničená, záchranný výskum sa uskutočnil iba v miestach základových rýh širokých 80 a 110 cm (obr. 77: 3). Cieľom výskumu bolo získať základné informácie o archeologickej situácii na ploche ležiacej len 30-50 m od okraja preskúmanej časti polykultúrnej lokality objavenej v r. 2005.

Vrchných 20-40 cm vytváral ostrohranný dolomitový štet navozený na plochu v r. 2005 počas výstavy obchodného centra, keď táto plocha slúžila ako dočasný sklad stavebného materiálu a priestor na parkovanie stavebných mechanizmov. Pod vrstvou štetu ležala tenká (10-20 cm) vrstva vyrovnávacej planírky z obdobia po asanácii staršej zástavby. Pod ňou na väčšine sledovanej plochy ležala 60-80 cm vrstva hliny bez akýchkoľvek antropogénnych zásahov. V hĺbkach od 100-130 cm pôdny kryt prechádzal do svetlej piesčitej spraše.

V skúmaných základových rýhach sme identifikovali 15 objektov (obr. 77: 3). Odhliadnuc od jedného objektu z neolitu, dvoch objektov bez možnosti datovania a jedného objektu s neistým datovaním, všetky ostatné pochádzajú z novoveku (hlavne z prvej polovice 20. stor.).

Najstaršie - neolitické - osídlenie lokality potvrdzuje objav jedného objektu (obj. 10) a niekoľkých črepov nájdených v sekundárnej polohe v novovekej vápennej jame (obj. 2). Objekt z neolitu, zvyšok väčšej plytkej jamy, bol vyplnený tmavohnedou hlinou, a preto sa vyrysoval až v sprašovom podloží v hĺbke 120 cm. Obsahoval niekoľko črepov hrubšej keramiky bez možnosti bližšieho kultúrneho zaradenia.

Nálezy z ďalších období praveku a včasnej doby dejinnej absentujú, osídlenie v stredoveku naznačuje nález okrajového črepu nádoby v obj. 13. Objekt - plytký žlab s takmer kolmými stenami a mierne oblým dnom - mal v svojej osi kolovú jamku hlbokú 40 cm. Črep zo zásypu bol jediným nálezom z celého objektu. Pri južnom okraji žlabu sa nachádzal ďalší objekt (obj. 14) - väčšia kolová(?) jama s oválnym pôdorysom, zahĺbená 50 cm do sprašového podlažia. Jama neobsahovala žiadne nálezy. Paralelne so žlabom (obj. 13) sme vo vzdialenosti približne 4,5 m zachytili ďalší podobný objekt (obj. 12). Okraje tohto žlabu neboli na rozdiel od obj. 13 úplne rovnobežné, ale mal takmer rovnakú šírku a konštrukciu. Preto sa domnievame, že tieto objekty pochádzajú z toho istého obdobia a spolu istým spôsobom súvisia. Na základe nálezu okrajového črepu v zásype obj. 13 je zrejme, že oba objekty nie sú staršie ako vrcholný stredovek.

Vo viacerých ryhách sme zachytili zvyšky základových murív (obj. 6-9, 11). Základové murivo pozostávalo väčšinou z veľkých kameňov spájaných malým množstvom malty. Úplne ojedinelo sa v murive nachádzali úlomky tehál. Všetky odkryté základové murivá mali identický charakter, metrické hodnoty a takmer rovnakú hĺbku základovej škáry, takže predpokladáme, že sú výsledkom jednej stavebnej aktivity pravdepodobne z prvej polovice 20. stor. S výstavbou týchto murív asi súvisia aj tri objavené vápenné jamy (obj. 1, 2, 5).

Z porovnania výsledkov výskumov na ul. J. A. Komenského v r. 2005 a 2006 je zrejme, že skúmaná plocha je ešte súčasťou neolitického sídliska, a naopak, laténske pohrebisko nesiahá až na nami skúmanú plochu. Stredoveké osídlenie síce nemožno vylúčiť, ale nález jediného črepu z troch objektov vo východnej obvodovej ryhe stavby nepostačuje na ich jednoznačné časové zaradenie. Zvyšky základových murív orientovaných voči uličnej čiare potvrdzujú, že intenzívnejšia zástavba sa v týchto miestach začala až na začiatku 20. stor.

RETTUNGSGRABUNG IN LEVICE. Levice (Bez. Levice), J. A. Komenského StraÙe, Parzelle 154/16, Neolithikum, Mittelalter(?), Neuzeit (19.? -20. Jh.). Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Die Rettungsgrabung in den Fundamentfurchen des Polyfunktionshauses (Abb. 77: 3) am Rande des historischen Stadtkerns von Levice (Abb. 77: 1, 2) hat neolithische (ein Objekt), mittelalterliche (?; drei Objekte) und neuzeitliche (11 Objekte) Ansiedlung erfasst. Es wurde festgestellt, dass die Untersuchungsfläche Bestandteil einer neolithischen Siedlung, die auf der anderen Seite der StraÙe während der Rettungsgrabung im Jahr 2005 entdeckt wurde, gewesen war. Das latènezeitliche Gräberfeld reicht bis zur Fläche, die im J. 2006 untersucht wurde, nicht.

KRÁTKY ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V AREÁLI ZOBORSKÉHO KLÁŠTORA

Marián Samuel

N i t r a, časť Z o b o r (okr. Nitra), Z o b o r s k ý k l á š t o r, záchranný výskum, novovek (17.-20. stor.). Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Záchranný archeologický výskum sa uskutočnil v súvislosti s výstavbou premostenia medzi dvoma pavilónmi liečebne respiračných chorôb (obr. 78: 1). Veľká časť liečebne sa rozkladá na ploche, kde v minulosti stál benediktínsky Kláštor sv. Hypolita (11.-15. stor.) a kamaldulský Kláštor sv. Jozefa (1696-1782). Zvyšky oboch kláštorov boli na viacerých miestach odkryté počas niekoľkých archeologických výskumov (*Habovštiak 1971; Kraskovská 1942-1943; Samuel 2002; 2003; 2004*).

Výstavba premostenia si vyžiadala vyhlbenie štyroch jám s rozmermi približne 100x100x70-80 cm na ploche parkoviska medzi oboma pavilónmi. Keďže jamy boli situované v blízkosti budov liečebne, predpokladali sme, že pri hĺbení ich stavebných jám sa zničila aj archeologická situácia v bezprostrednom okolí budov. Ako sa ukázalo (okrem jamy 4), tento predpoklad sa nepotvrdil. Vo zvyšných troch jamách sa totiž po odstránení asfaltu, podkladového betónu a tenkej vyrovnávacej vrstvy kamennej drviný nachádzal už od hĺbok 25-50 cm pôvodný terén so zvyškami základových murív (obr. 78: 3). Murivá mali identický charakter, tvorili ich stredne veľké miestne lomové kamene a v menšej miere zlomky tehál spájané značným množstvom zrnitej malty okrovej farby. V jame 1 základové murivo vytváralo pravouhlé JV nárožie; v jame 2 sme zachytili pokračovanie tohto múru východným smerom. Zreteľné líce múru dovoľuje odhadnúť jeho celkovú hrúbku vzhľadom na situáciu v jame 1 na 120-130 cm. V jame 3 sme odkryli murivo tesne priliehajúce k základom súčasnej budovy. Severné líce odkrytého muriva bolo značne poškodené výstavbou budovy liečebne. Jama 4 bola vyhlbená do zásypu stavebnej jamy súčasnej budovy a prítomnosť starších murív naznačovalo len niekoľko lomových kameňov so zvyškami okro-

vej malty v zásype stavebnej jamy. Vzhľadom na vopred definovanú hĺbku výkopov nebolo možné ani v jednej jame zachytiť niveletu základových škár objavených murív. Na základe prítomnosti úlomkov novovekých tehál, charakteru malty, orientácie a ďalších súvislostí predpokladáme, že objavené murivá súvisia buď s výstavbou barokového kamaldulského Kláštora sv. Jozefa (1631-1696) alebo so stavebnými úpravami počas jeho existencie (1696-1782). Situovanie odkrytých murív naznačuje, že ide o základové murivá jednopodlažných budov hospodárskeho charakteru, stojacich severne od hlavnej kláštornej budovy, ktoré sú zobrazené na rytine (obr. 78: 2) zobrazujúcej Zoborský kláštor v polovici 17. stor.

L i t e r á t ú r a

Habovštiak 1971 - A. Habovštiak: Stredoveké nálezy a pozostatky kamenného vodovodu pri bývalom Zoborskom kláštore v Nitre. In: Zbor. SNM. 65. História 11. Bratislava 1971, 97-119.

Kraskovská 1942-1943 - L. Kraskovská: Archeologický výskum na Zobore pri Nitre. In: Sbor. SNM 36-37. Turčiansky sv. Martin 1942-1943, 217-227.

Samuel 2002 - M. Samuel: Zisťovací výskum a prieskum v areáli Zoborského kláštora. AVANS 2001, 2002, 178-179.

Samuel 2003 - M. Samuel: Pokračovanie výskumu Zoborského kláštora. AVANS 2002, 2003, 118-119.

Samuel 2004 - M. Samuel: Tretia sezóna výskumu Zoborského kláštora. AVANS 2003, 2004, 165-166.

KURZE RETTUNGSGRABUNG IN DER ZOBOR KLOSTER-ANLAGE. Nitra, Teil Zobor (Bez. Nitra), Zobor Kloster, Rettungsgrabung, Neuzeit (17.-20. Jh.). Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Die archäologische Rettungsgrabung wurde in der Anlage der Heilstätte für Respirationserkrankungen, die sich auf der Fläche des ehemaligen mittelalterlichen Benediktinerklosters des Hl. Hypolitus (11.-15. Jh.) und des neuzeitlichen Kamaldulen-Klosters des Hl. Josefs (1796-1782, Abb. 78: 1) befindet, durchgeführt. Reste der beiden Klöster wurden auf mehreren Stellen während einigen archäologischen Grabungen freigelegt (Habovštiak 1971; Kraskovská 1942-1943; Samuel 2002; 2003; 2004).

Die Grabungen gingen wegen dem Aufbau der Überbrückung zwischen den beiden Gebäuden der Heilstätte, die Aushebung von vier Gruben mit den Ausmaßen von etwa 100x100x70-80 cm forderte, an (Abb. 78: 3). In drei Gruben wurden Reste von steinernen Fundamentmauerungen freigelegt. In der Grube 1 bildete die Mauerung eine rechteckige südöstliche Mauerecke, in der Grabungsfläche haben wir Fortsetzung dieser Mauer Richtung Osten erfasst. In der Grube 3 haben wir eine identische Mauerung, die durch den Aufbau des gegenwärtigen Heilstätte-Gebäudes beschädigt wurde, freigelegt. Grube 4 war in die Aufschüttung der Baugrube des gegenwärtigen Gebäudes eingetieft und die Anwesenheit der älteren Mauerungen deuteten nur ein paar Bruchsteine mit Resten von ockerfarbenem Mörtel in der Aufschüttung der Baugrube an. Aufgrund der Anwesenheit von neuzeitlichen Ziegelbrüchen, des Mörtelcharakters, Orientierung und weiterer Zusammenhänge nehmen wir an, dass die entdeckten Mauerungen entweder mit dem Aufbau des barockzeitlichen Kamaldulen-Klosters des Hl. Josefs (1631-1696) oder mit den Bauarbeiten während seiner Existenz (1696-1782) zusammenhängen. Die Situierung der freigelegten Mauerungen weist darauf hin, dass es um Fundamentmauer einstöckigen Gebäudes von wirtschaftlichem Charakter geht. Die standen nördlich des Klostergebäudes und sind auf der Gravierung mit dargestelltem Zobor-Kloster aus der Hälfte des 18. Jh.s zu sehen (Abb. 78: 2).

ĎALŠÍ ZÁCHRANNÝ VÝSKUM NA MOSTNEJ ULICI V NITRE

Marián S a m u e l

N i t r a, časť S t a r é M e s t o (okr. Nitra), M o s t n á u l., pravý breh bývalého toku Nitričky, eneolit, doba bronzová, doba laténska, stredovek (9.-16. stor.), novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Záchranný archeologický výskum sa uskutočnil v súvislosti s výstavbou polyfunkčnej budovy na Mostnej ul. (parc. 327/8). Výskumy realizované v minulosti v blízkom okolí potvrdili takmer kontinuálne osídlenie tejto časti tzv. Dolného mesta od neolitu po súčasnosť s ťažiskom v období doby bronzovej, stredoveku a novoveku (Bednár/Březinová/Fusek 1992; Březinová 1992; 2006; Chorvátová 1999; Vlašičová 1998; Samuel 1998; 1999; 2004; 2007). Plocha výskumu sa nachádzala medzi dvoma polyfunkčnými budovami (Mostná ul. 58 a 62). Pod oboma budovami sa v r. 2004 a 2005 uskutočnil záchranný archeologický výskum (Březinová 2006; Samuel 2007).

Záchranný výskum na parcele 327/8 sa realizoval na takmer celej ploche (12x24 m; obr. 80). Nepreskúmaná zostala len časť pod rampou pre stavebné mechanizmy v SZ rohu parcely a úzky pás pri severnom profile stavebnej jamy. V týchto miestach sa však nachádzali len objekty, ktoré vznikli po zasypaní Nitričky, ramena rieky Nitry, na začiatku 20. stor. Po znížení terénu mechanizmom o 100-150 cm a jeho hrubom začistení sa ukázalo, že približne dve tretiny plochy tvoria pivničné priestory zasypané počas asanácie zástavby Mostnej ul. začiatkom 80-tych rokov 20. stor. Počas tejto asanácie boli klenby a stropy pivníc zničené a pivnice boli vyplnené materiálom z asanovaných budov. Zásyp pivníc až po podlahy sme odstránili mechanizmom a v ďalšom znižovaní terénu sme pokračovali ručne.

Najstarší horizont osídlenia reprezentujú **nálezy z eneolitu a doby bronzovej**. Zatiaľ čo nepočítané črepy a fragmenty hladenej kamennej industrie z obdobia eneolitu sa nachádzali len v sekundárnych polohách, osídlenie z doby bronzovej dokumentujú mnohé objekty a výrazná kultúrna vrstva. Spolu sme odkryli dvanásť objektov z tohto obdobia: exploatačné/odpadové jamy rôzneho tvaru (obj. 28, 34, 55), kolové jamky (obj. 45, 46, 47, 48?, 50, 54), žľaby (obj. 19, 27) a silne deštruovanú pec (obj. 53). Väčšina objektov bola zahĺbená až do sprasového podlažia, ostatné sa nachádzali v rámci kultúrnej vrstvy. Táto vrstva tmavohnedej až čiernej farby dosahovala na miestach nezničených mladšími zásahmi hrúbku 50-100 cm. Z najväčšieho objektu 28 - pravdepodobne zásobnej jamy s okrúhlym pôdorysom, pochádza značné množstvo keramického materiálu (obr. 81: 2, 8, 9).

Nálezy z doby laténskej zastupuje len niekoľko črepov zo sekundárnych polôh, nálezy z doby rímskej a sťahovania národov absentujú.

Včasnostredoveké osídlenie lokality okrem pomerne početných črepov nachádzaných v sekundárnych polohách dokladajú dva objekty. Z prvého objektu (obj. 9) - menšej plytkej jamy, sa zachovala len malá časť. Hlinitá výplň jamy obsahovala fragmenty nádob len rámcovo datovateľných do 9.-11. stor. Druhý objekt (obj. 14) - veľká zásobná jama hruškovitého tvaru, sa však zachoval takmer celý. Okrúhle ústie jamy s priemerom 160 cm sa vrysovalo pod novovekými kontextami tesne nad povrchom kultúrnej vrstvy z doby bronzovej. Spodná časť jamy bola len sčasti poškodená výkopom základov súčasnej budovy na Mostnej ul. 58. Zásyp jamy tvorila vo vrchných častiach čierna hlina obsahujúca značné množstvo črepov a fragmentov keramiky (obr. 82), v spodných častiach zásypu podstatnú časť tvorili ostrohranné lomové kamene. Rôzne veľké (5-30 cm) kamene niesli často na jednej z plôch stopy po ohni. Predpokladáme, že pôvodne boli súčasťou väčšej kamennej piecky umiestnenej v príbytku. Keďže mnohé kamene boli obhorené z oboch strán, nie je vylúčené, že príbytok zanikol v dôsledku požiaru a deštruovaná piecka bolo neskôr odstránená do pôvodne zásobnej jamy. Na niektorých kameňoch sa nachádzali zvyšky obilia (proso siate, resp. mohár sivý; určila J. Mihályiová). Okrem črepov sa v jame našli dve jednoduché bronzové náušnice (obr. 82: 4, 5), jedna celá nádoba (menší hrniec so značkou na dne; obr. 82: 9), ležiaca na vrstve kameňov, a tesne nad dnom takmer celý roh pratura (určila Z. Miklíková). Na základe nálezov keramiky, šperkov a stratigrafickej situácie datujeme jamu do druhej polovice 9. stor., resp. do prvej polovice 10. stor.

Z obdobia vrcholného a neskorého stredoveku sme odkryli dve exploatačné/odpadové jamy nepravidelného tvaru (obj. 7, 13). Z väčšej jamy (obj. 7) sme preskúmali len časť nachádzajúcu sa pod podlahou novovekej pivnice objektu 26. V pestrom zásype jamy sa nachádzali črepy nádob z 15.-1. pol. 16. stor. (obr. 83: 10). Takéto datovanie objektu podporuje aj nález mince - denára razeného v Kremnici v r. 1440-1441 počas vlády Ladislava V. Pohrobka (*Hunka/Kolníková 2008*). Ďalší kremnický denár z r. 1441 sa našiel v blízkej menšej jame (jama 13), situovanej v tesnej blízkosti vyššie opísaného objektu.

Z včasnónovovekých objektov bol konštrukčne najzaujímavejší a na nálezy najbohatší objekt 5. Z objektu sme mohli preskúmať len časť, pretože jeho zvyšok zachádzal pod južný profil stavebnej jamy, resp. bol na začiatku 19. stor. zničený výstavbou pivnice (obj. 1). Dve steny objektu tvoril neomietnutý tehlový múr; dno, zdá sa, bolo pôvodne iba hlinené. Zásyp obsahoval veľké množstvo včasnónovovekej keramiky (obr. 83: 12; 84: 2, 3). V zásype objektu sa nachádzali aj mnohé črepy staršej stredovekej keramiky, čo spolu s nálezom mince - hornofalckého fenigu z r. 1404-1448 dokumentuje, že do zásypu sa dostal starší materiál z okolitých kultúrnych vrstiev.

Z obdobia neskorého novoveku bolo najvýznamnejším objavom odkrytie a čiastočné preskúmanie remeselníckej dielne a objektov s ňou spojených. Objekty súvisiace zrejme s výkonom remesla spracovateľa koží sa nachádzali vo východnej tretine parcely a pod pivnicou objektu 1. Na prvej zo spomínaných plôch sme odkryli štyri objekty (obj. 2, 3, 15, 17) s kruhovým pôdorysom, usporiadané v jednej osi v smere S-J. Všetky mali približne rovnaký priemer (250-300 cm), ale ich konštrukcia bola rôzna. Najhoršie sledovateľný v teréne bol objekt 15, ktorý sa vrysoval ako kruh s tmavohnedými okrajmi. Smerom k podlažiu sa jeho priemer rýchlo zmenšoval. Tmavohnedá farba hlíny a jej konzistencia naznačovali, že ide zrejme o zvyšky dutej drevenej konštrukcie. Ďalšie dva objekty (obj. 2, 17) mali rovnakú konštrukciu

aj rozmery. Oba objekty boli vybudované rovnakým spôsobom, keď do jamy valcovitého tvaru bola vložená drevená konštrukcia v tvare suda a priestor okolo bol vyplnený svetlozltým ílom s prímiesou piesku. Konštrukčne zložitejší objekt 3 - okrúhla jama s tehlovým plášťom, mal tiež priestor medzi tehlovým plášťom a stavebnou jamou vyplnený svetlozltým ílom s prímiesou piesku. Vnútorňý tehlový plášť jamy bol omietnutý. V hlinitej výplni jamy ležali tri veľké balvany (asi 60x50x40 cm), pravdepodobne súvisiace s funkciou jamy. Dno jamy nebolo možné zo statických dôvodov doskúmať. Naopak, úplne bolo možné odkryť spodné časti o niečo mladšej jamy (obj. 2). Na jej rovnom dne sa nachádzala vrstva vápna. Z identicky konštruovanej jamy obj. 17 sa zachovala len časť, pretože zvyšok bol zničený pri výstavbe budov (obj. 8) na začiatku 20. stor.

Takmer úplne sa však zachovali zvyšky dielne pod podlahou pivnice obj. 1. Prítomnosť týchto remeselníckych objektov indikovali už depresie v tehlovej podlahe pivnice. Na viacerých miestach boli počas existencie pivnice tieto depresie vyrovnávané rôznym spôsobom: buď boli zatreté vrstvou malty, dorovnané pomocou tehál, vyliate betónom či úplne nanovo predláždené tehliami vytvárajúcimi na podlahe kruh. Po odstránení tehlovej podlahy pivnice sa zvyšky remeselníckych objektov zreteľne vrysovali. V južnej časti pivnice sa objavili dve línie jám orientovaných v smere S-J, pozostávajúce z ôsmich (v západnej línii) a piatich (vo východnej línii) jám. Hoci jamy nemali úplne rovnakú konštrukciu, väčšinou išlo o objekty zapustené do vopred pripraveného terénu izolujúceho prípadné presakovanie vody z okolia, resp. obsahu jamy do okolia. Pre tento účel boli pre objekty 23, 25, 30, 31 a objekty 20, 21, 22, 32, 37 vyhlbené veľké kvadratické jamy (40, 55, 56). Do nich boli v línii vedľa seba uložené drevené sudy s priemerom okolo 100 cm a priestor okolo sudov bol vyplnený svetlou ílovitou hlinou s prímiesou piesku. V severnej časti pivnice sme odkryli ďalšie objekty súvisiace s výkonom remesla. V menšej jame s tehlovým plášťom a tehlovým dnom (obj. 16) sa na vnútornej neomietnutej stene jamy zachovala tesne nad dnom železná obruč upevňujúca pôvodne drevený sud alebo podobnú drevenú konštrukciu. Tehlový plášť mala aj väčšia jama (obj. 33) odkrytá pod kamennou priečkou pivnice 1. Nie je vylúčené, že koruny murív odkrytých v tejto časti výskumu (obj. 41, 51) patrili stavbe zastrešujúcej remeselné objekty. Viackrát zachytená superpozícia odkrytých remeselníckych objektov (napr. 38 a 55, 56), potvrdzuje dlhšie využívanie tohto priestoru na výkon remesla. Remeselnícka jama (obj. 38) sa líšila od ostatných prítomnosťou vrstvy vápna hrubej 5 cm na svojich stenách. V okolí jamy sme zachytili aj zvyšky podlahy zo staršej fázy dielne. Podlahu s miernym sklonom smerom k bývalému toku Nitričky tvorila tvrdá hlina tehlovočervenej farby.

Pri začisťovaní južného profilu stavebnej jamy sme približne uprostred kultúrnej vrstvy z doby bronzovej odkryli mierne na bok uloženú lebku. Po čiastočnom podkopení profilu jamy sa ukázalo, že lebka je súčasťou kostry orientovanej v smere S-J. Vzhľadom na nebezpečenstvo zosunutia profilov sme v hĺbení nepokračovali a z profilu sme odobrali len lebku s dvoma krčnými stavcami. Hrobová jama, ktorá sa spočiatku vôbec nerysovala, sa aj po vyzretí profilu črtala len veľmi nezreteľne. Napriek tomu bolo zrejmé, že bola zapustená z úrovne včasnónovovekých kontextov, a teda hrob nie je starší ako 16., resp. 17. stor. Z analýzy kostrového materiálu vyplýva, že v hrobe bola pochovaná pravdepodobne žena vo veku 40-50 rokov (Jakab 2008).

Najmladší horizont osídlenia lokality reprezentujú zvyšky pivníc, základových murív, kanalizácií a ďalších murovaných konštrukcií, ktoré vznikli po zániku remeselníckej dielne. Z najväčšej odkrytej pivnice (objekt 1) obdĺžnikovitého pôdorysu sa zachovali obvodové murivá a časť valenej klenby klenutej hneď od úrovne tehlovej podlahy. Os klenby prebiehala paralelne s dlhšou osou pivnice približne v smere S-J. Murivo pivnice pozostávalo z rôzne veľkých kameňov a ojedinelých úlomkov tehly, spájaných bielou vápennou maltou. Steny pivnice boli omietnuté svetlou vápennou maltou. Podlahu tvorili sekundárne použité tehly. Západná stena pivnice sa nachádzala na susednej parcele (Mostná ul. 62) a bola v dĺžke 21 m odkrytá počas výskumov v r. 2004 (Březinová 2006). Situovanie tejto steny dokumentuje posunutie súčasnej hranice medzi parcelami približne o 1 m smerom na východ oproti stavu z 19. stor. Z porovnania údajov zistených výskumom na oboch parcelách vyplýva, že vnútorná šírka pivnice bola 5 m a dĺžka min. 20 m. Nález mince z r. 1800 (platnej do r. 1811), nájdený bezprostredne pod tehlovou podlahou, a ďalšie nálezy i stratigrafické súvislosti datujú výstavbu pivnice do obdobia okolo polovice 19. stor.

Opisovaná pivnica bola po čase rozšírená východným smerom, zrejme v súvislosti s výstavbou prístavby nadzemnej časti domu. Táto pivnica (obj. 26), zdá sa, nebola zaklenutá klenbou. Podlahu pivnice tvorili sekundárne použité tehly väčšinou označené značkou AM, uložené do maltového lôžka. Prechod medzi pivnicami 1 a 26 zabezpečoval dverný otvor vytvorený prelomením východnej steny pivnice 1. Z dverného otvoru sa zachoval drevený prah a časť šikmej špalety ostenia.

Ostatné odkryté architektúry (obj. 6, 8, 10, 24, 44, 52) vznikli až v 20. stor., hlavne na jeho začiatku a v prvej polovici. Tieto murivá postavené na viacerých miestach na zasypaných remeselníckych jamách dokumentujú nefunkčnosť dielne už pred začiatkom 20. stor.

Predstihový záchranný výskum na Mostnej ul. významne prispel k poznaniu vývoja osídlenia tejto časti Nitry. Odkryté archeologické objekty a materiál z nich získaný doplnil doterajšie poznatky hlavne o období staršej a strednej doby bronzovej, včasnóm, vrcholnom a neskorom stredoveku a novoveku. V rámci spoznávania najmladších období novoveku bolo dôležité preskúmanie zvyškov remeselnej dielne pravdepodobne spracovávajúcej kože, ktorá tu existovala takmer 100 rokov (najneskôr od konca 18. stor. do polovice(?) 19. stor.).

L i t e r a t ú r a

- Bednár/Březinová/Fusek 1992* - P. Bednár/G. Březinová/G. Fusek: Výskumy a prieskumy v Nitre v časti Staré mesto. AVANS 1990, 1992, 23-26.
- Březinová 1992* - G. Březinová: Výskum v Nitre na Mostnej ulici. AVANS 1991, 1992, 24.
- Březinová 2006* - G. Březinová: Predstihový záchranný výskum na Mostnej ulici. v Nitre. AVANS 2004, 2006, 53-55.
- Hunka/Kolníková 2008* - J. Hunka/E. Kolníková: Prírastky mincí v Archeologickom ústave SAV v roku 2006. AVANS 2006, 2008, doplň str.
- Chorvátová 1999* - H. Chorvátová: Druhá sezóna predstihového záchranného výskumu na Mostnej ulici v Nitre. AVANS 1997, 1999, 71-73.
- Jakab 2008* - J. Jakab: Novoveká kostra z Nitry (Mostnej ulice). AVANS 2006, 2008, doplň str..
- Samuel 1998* - M. Samuel: Pokračovanie výskumu v areáli Ponitrianskej galérie. AVANS 1996, 1998, 145-147.
- Samuel 1999* - M. Samuel: Pokračovanie výskumu v areáli Ponitrianskej galérie. AVANS 1997, 1999, 147-149.
- Samuel 2004* - M. Samuel: Záchranný výskum na Mostnej ulici v Nitre. AVANS 2003, 2004, 163-165.
- Samuel 2007* - M. Samuel: Záchranný výskum na stavbe Business Centra na Mostnej ulici v Nitre. AVANS 2005, 2007, 174-175.
- Vlašičová 1998* - H. Vlašičová: Výskum na Mostnej ulici v Nitre. AVANS 1996, 1998, 168-169.

WEITERE RETTUNGSGRABUNG AUF DER MOSTNÁ STRAßE IN NITRA. Nitra, Teil Altstadt (Bez. Nitra), Mostná ul., rechter Ufer des ehemaligen Flusses von Nitrička, Äneolithikum, Bronzezeit, Latènezeit, Mittelalter (9.-16. Jh.), Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Die Grabung wurde im Zusammenhang mit dem Aufbau des Gebäudes auf der Mostná Str., die in der Vergangenheit den nördlichen Rand der sog. Neustadt bildete, durchgeführt. Die Neustadt war von der Altstadt und der Burg bis zum Jahr 1905 durch den Flussarm von Nitra getrennt. Die in der Vergangenheit durchgeführte Grabungen im Bereich zwischen dem ehemaligen Fluss und der Mostná Straße bestätigten fast ununterbrochene Ansiedlung dieses Teiles von Nitra von Neolithikum bis in die Gegenwart mit dem Schwerpunkt in der Bronzezeit, Mittelalter und der Neuzeit (Bednár/Březinová/Fusek 1992; Březinová 1992; 2006; Chorvátová 1999; Vlašičová 1998; Samuel 1998; 1999; 2004; 2007).

Die älteste Stufe der Ansiedlung repräsentieren Funde aus Äneolithikum und der Bronzezeit (Abb. 81). Während sich die äneolithischen Funde nur in sekundären Lagen befunden, dokumentieren die bronzezeitliche Ansiedlung viele Objekte und eine deutliche Kulturschicht. Insgesamt haben wir elf Objekte aus dieser Zeit freigelegt: Lehm-/Abfallgruben von verschiedener Form (Objekte 28, 34, 55), Pfostengruben (Objekte 45, 46, 47, 48?, 50), Rinnen (Objekte 19, 27) und stark beschädigten Ofen (Objekt 53). Die Kulturschicht hatte auf den durch jüngere Eingriffe unbeschädigten Stellen eine Breite von 50-100 cm. Aus dem größten Objekt 28 - wahrscheinlich einer Vorratsgrube mit rundem Grundriss, stammte eine große Menge von Keramikmaterial (Abb. 81: 2, 8, 9). Funde aus der Latènezeit vertreten nur einige Scherben aus sekundären Lagen; Funde aus der Römerzeit und der Völkerwanderungszeit fehlen bisher.

Die Frühmittelalterliche Ansiedlung der Fundstelle belegen außer ziemlich häufigen Scherben aus den sekundären Lagen auch zwei Objekte. Vom ersten Objekt 9 - kleinerer flacher Grube, wurde nur ein kleiner Teil erhalten, zweites Objekt 14 - große birnenförmige Vorratsgrube wurde fast ganz erhalten. Die Grubenaufschüttung bildete in den oberen Schichten ein schwarzer Lehm mit großer Menge von Scherben und Keramikfragmenten. (Abb. 82), in den unteren Teilen befanden sich vor allem scharfeckige Bruchsteine, die oft auf einer der Flächen Brandspuren auswiesen. Wir nehmen an, dass die Steine ursprünglich Bestandteile eines größeren Ofens der Behausung gewesen sind. Weil viele von ihnen von beiden Seiten verbrannt waren, ist es nicht ausgeschlossen, dass die Behausung durch

einen Feuerbrand zerstört wurde und der zerstörte Ofen später in die ursprüngliche Vorratsgrube beseitigt wurde. Auf manchen Steinen befanden sich Getreidereste. Außer Scherben wurden in der Grube zwei einfache Bronzeohrringe (Abb. 82: 4, 5), ein ganzes Gefäß (kleinerer Topf mit Stempel auf dem Boden; Abb. 82: 9), das auf einer Steinschicht lag, und knapp über dem Boden ein fast komplettes Horn eines Urauerochsens gefunden. Aufgrund der Funde und der stratigraphischen Situation datieren wir die Grube in die 2. Hälfte des 9. Jh.s, bzw. in die 1. Hälfte des 10. Jh.s.

Aus der Zeit des Hoch- und Spätmittelalters stammen zwei Lehm-/Abfallgruben von unregelmäßiger Form (Objekte 7, 13). Von der größeren Grube (Objekt 7) haben wir nur den Teil unter dem Boden des neuzeitlichen Kellers im Objekt 26 untersucht. In der bunten Grubenaufschüttung befanden sich Scherben aus dem 15. bis 1. Hälfte des 16. Jh.s (Abb. 83: 10). Diese Datierung unterstützt auch die gefundene Münze - Denar, geprägt in Kremnica in den Jahren 1440-1441 während der Regierung von Ladislav V. Pohrobok (Hunka/Kolníková 2008). Ein weiterer Denar aus Kremnica aus dem Jahr 1441 wurde in einer kleinen Grube (Objekt 13), in unmittelbarer Nähe des beschriebenen Objekts, gefunden.

Von den frühneuzeitlichen Objekten war was die Konstruktion betrifft am interessantesten und auf Funde am reichsten das Objekt 5, von dem wir nur einen Teil untersuchen konnten, weil sich der Rest unter dem Südprofil der Baugrube befand, bzw. wurde am Anfang des 19. Jh.s durch den Kelleraufbau zerstört (Objekt 1). Zwei Wände des Objekts bildete die unverputzte Ziegelmauer; der Boden war ursprünglich nur aus Lehm. Die Aufschüttung enthielt große Menge von frühneuzeitlicher Keramik (Abb. 83: 12, Abb. 84: 2, 3).

Der wichtigste Fund aus der späten Neuzeit war die Freilegung und teilhafte Untersuchung der Werkstätte und mit ihr zusammenhängender Objekte. Die Objekte, die wahrscheinlich mit dem Handwerk der Lederverarbeitung zusammenhingen, befanden sich auf der ganzen Parzelle (Objekte 2, 3, 16, 17, 19-23, 25, 31-33, 37-39, 40, 41, 51). Im Baugrubenprofil haben wir Teil eines Grabes einer 40-50 Jahre alten Frau aus dem 16., bzw. 17. Jh. freigelegt (Jakab 2008).

Die jüngste Ansiedlungsstufe der Fundstelle repräsentierten die Reste der Keller, Fundamentmauer, Kanalisationen und weiterer gemauerten Konstruktionen, die nach dem Untergang der Werkstätte in der 2. Hälfte des 19. Jh.s und in der 1. Hälfte des 20. Jh.s entstanden sind (Objekte 1, 4, 6, 8, 10, 26, 29, 36, 44, 52).

Die Grabung auf der Mostná Straße hat bedeutender Weise zu den Informationen über die Ansiedlungsentwicklung dieses Teiles von der Stadt Nitra beigetragen. Die freigelegten Objekte und aus ihnen stammendes Material ergänzten die bisherigen Kenntnisse vor allem über die ältere und mittlere Bronzezeit, den Mittelalter und die Neuzeit. Was die jüngsten Stufen der Neuzeit betrifft war die Untersuchung der Reste der Werkstatt, die wahrscheinlich Leder verarbeitete und hier ununterbrochen fast hundert Jahre existierte (spätestens seit dem Ende des 18. bis Hälfte des 19. Jh.s) wichtig.

VÝSKUMY NA STAVBÁCH RODINNÝCH DOMOV V BRATISLAVE-RUSOVCIACH

Jaroslava S c h m i d t o v á - Anita K o z u b o v á

B r a t i s l a v a, časť R u s o v c e (okr. Bratislava V), záchranný výskum, doba rímska, novovek; vicus, sídlisko. Uloženie nálezov: Múzeum mesta Bratislavy, Bratislava.

a) H á j o v á u l. 164/2, parc. 387. Situovanie náleziska: mestská pamiatková zóna Bratislava-Rusovce. Poloha sa nachádza v blízkosti parcely 460 na Balkánskej ul., kde sme preskúmali časť civilnej osady z doby rímskej. Topografický opis: SZ časť obce, v blízkosti železničného priecestia. Predmetom výskumu boli základové ryhy pre nadstavbu a prístavbu rodinného domu. Výskumom sme nezachytili žiadne antropogénne zásahy.

b) B a l k á n s k a u l. 5, parc. 1051/2. Situovanie náleziska: mestská pamiatková zóna Bratislava-Rusovce. V blízkosti parcely boli odkryté hroby z doby rímskej (Schmidtová/Baxa/Jezná 2000, 147-8). Topografický opis: okrajová severná časť obce. Predmetom výskumu boli základové ryhy v pôdoryse novostavby. V priestore základových rýh rodinného domu sme zachytili antropogénne osídlenie, datované na základe nálezov do novoveku. Je možné, že po prehĺbení by sme narazili na hroby pohrebiska.

c) H á j o v á u l., parc. 337/1. Situovanie náleziska: mestská pamiatková zóna Bratislava-Rusovce. Nachádza sa v blízkosti parcely 460 na Balkánskej ul., kde sme preskúmali časť civilnej osady z doby rímskej. Topografický opis: poloha sa nachádza v severnej časti obce. Predmetom výskumu boli základové

ryhy v pôdoryse novostavby. V priestore základových rýh rodinného domu sme nezachytili historické antropogénne osídlenie.

d) **B a l k á n s k a u l.**, parc. 642/2. Situovanie náleziska: mestská pamiatková zóna Bratislava-Rusovce. V tesnej blízkosti náleziska boli odkryté sídliskové objekty vicusu Gerulata, dokonca na druhej strane Balkánskej ul. pri stavbe kanalizácie sme odkryli aj kamenné základy stavieb vicusu. Topografický opis: centrálna časť obce. Predmetom výskumu boli základové ryhy v pôdoryse novostavby. V priestore základových rýh rodinného domu sme zachytili antropogénne osídlenie, datované na základe nálezov do novoveku. Je isté, že po prehĺbení by sme narazili na sídliskové vrstvy a objekty civilného osídlenia Gerulaty.

e) **K o v á c s o v a u l.**, parc. 698. Situovanie náleziska: mestská pamiatková zóna Bratislava-Rusovce. Nachádza sa v blízkosti rustikálnej osady preskúmanej na parcele 615/4 (*Schmidtová/Baxa/Jezná 1999*, 149-151). Topografický opis: západná časť obce. Predmetom výskumu bola podpivničená časť domu a základové ryhy v pôdoryse novostavby. V priestore základových rýh rodinného domu sme zachytili historické antropogénne osídlenie, datované na základe nálezov keramiky (zásobníca, sivé hrncovité nádoby, jemná sivá keramika, tehlové krčahy a misky s červeným potahom, neglazované mortárie) a terry sigillaty do doby rímskej (1.-3. stor). Ide o osadu rustikálneho charakteru s početným keramickým náleзовým materiálom.

f) **K o v á c s o v a u l.**, parc. 741/4, 738/2. Situovanie náleziska: mestská pamiatková zóna Bratislava-Rusovce. Nachádza sa v blízkosti sídliskových objektov z 2.-3. stor. a pohrebiska III, datovaného do 3. a 4. stor. (*Kraskovská 1974*, 81-111; *Schmidtová/Baxa/Jezná 1999*, 149-151; *Varsik/Kuzmová/Schmidtová 1996*). Topografický opis: západná časť obce. Predmetom výskumu bola ryha pre inžinierske siete a základové ryhy pôdorysu novostavby rodinného domu. Odkryté boli sídliskové objekty a zvyšok kostroveho hrobu: lebka v profile základovej ryhy.

L i t e r a t ú r a

- Kraskovská 1974* - L. Kraskovská: Rímske pohrebisko na parcele JRD v Rusovciach. In: Zborník SNM 68. História 14. Martin 1974, 81-111.
- Schmidtová/Baxa/Jezná 1999* - J. Schmidtová/P. Baxa/J. Jezná: Záchranný výskum v Bratislave-Rusovciach. AVANS 1997, 1999, 149-151.
- Schmidtová/Baxa/Jezná 2000* - J. Schmidtová/P. Baxa/J. Jezná: Záchranný archeologický výskum na stavbe Odkanalizovania Rusoviec. AVANS 1998, 2000, 147-148.
- Varsik/Kuzmová/Schmidtová 1996* - V. Varsik/K. Kuzmová/J. Schmidtová: Archäologische Untersuchungen bei der Bautätigkeit in Rusovce. In: Gerulata I, Nitra 1996, 205-243.

GRABUNG AUF DEN BAUSTELLEN VON EINFAMILIENHÄUSERN IN BRATISLAVA-RUSOVCE. Bratislava, Teil Rusovce (Bez. Bratislava V), Rettungsgrabung, Römerzeit, Neuzeit; vicus, Siedlung. Aufbewahrung der Funde: Stadtmuseum von Bratislava, Bratislava.

Die Grabungen wurden bei den Baustellen von Einfamilienhäusern in der Denkmalzone Bratislava-Rusovce durchgeführt. Der Grund war die Bestätigung einer schon bekannten Lage, festgestellt durch vorige Grabungen, bzw. die Ergänzung der Erkenntnisse über den Ausmaß und genauere Datierung, wie auch Erfassung neuer Lagen. Die Ergebnisse waren bei den Bauten in Hájová Straße 164/2, Parzelle 387 und Parzelle 337/1 negativ. Neuzeitliche Objekte hat man auf der Balkánska Straße 5, Parzelle 1051/2 und Parzelle 642/2 erfasst, wobei man unterstreichen muss, dass sich hier sicher auch historische anthropogene Schichten befinden. Siedlungsobjekte - Grubenhaus, Gruben - wurden auf der Kovacsova Straße, Parzelle 698, untersucht. Wir nehmen an, dass sie zu größerer rustikaler Ansiedlung, die wir auch auf den Straßen Pohraničnikov und Kovacsova und bei der Eisenbahnstation endenden Gärten erfassten, gehören. Siedlungsobjekte und Rest eines Skelettgrabes haben wir bei dem Hausbau auf der Kovacsova Straße, Parzelle 741/4, 738/2, freigelegt.

VÝSKUM V POLOHE BERGL V BRATISLAVE-RUSOVCIACH

Jaroslava S c h m i d t o v á - A n i t a K o z u b o v á

Bratislava, časť Rusovce (okr. Bratislava V), záchranný výskum, doba rímska, včasný stredovek, novovek; kastel, vicus, sídlisko. Uloženie nálezov: Múzeum mesta Bratislavy, Bratislava.

Hlavné mesto Slovenskej republiky Bratislava v spolupráci s mestskými organizáciami (Múzeum mesta Bratislavy a Mestský ústav ochrany pamiatok v Bratislave) realizuje projekt Obnova antického tábora Gerulata v Rusovciach, ktorý je financovaný Európskymi spoločenstvami z fondu ERDF v rámci JPD Cieľ 2 a kofinancovaný zo štátneho rozpočtu SR.

Predmetný projekt si kladie za cieľ konzerváciu murív, úpravu exteriéru a ochranu historických predmetov. Murivá z doby rímskej sú pred začiatkom prác umelecko-remeselnej obnovy overované sondami podľa schváleného projektu, pretože kvalitná archeologická dokumentácia je nevyhnutná a je základom pre konzerváciu a následnú prezentáciu murív.

Zisťovacie sondy na predmetnej stavbe skúmajú dva rôzne typy zvyškov architektúr, čo súvisí s charakterom a typom stavieb. Murivá v severnej časti (lokalita 3) patria civilnej osade (vicus), mohutné piliere a obvodové múry predstavujú niekoľko stavebných etáp rímskeho tábora (kastel; lokalita 1).

Lokalita 3 (označenie predchádzajúceho archeologického výskumu polohy Bergl) sa nachádza v SZ časti areálu Múzea Antická Gerulata. Predstavuje civilnú osadu, ktorá sa nachádzala v pomerne malej vzdialenosti od obranných priekop a múrov kastela Gerulata. Predchádzajúci výskum odkryl niekoľko neúplných základov kamenných stavieb zo 4. stor. n. l. a kanalizáciu, ktorá je i pamiatkovo prezentovaná. Výskum v r. 2006 preskúmal ďalšiu časť stavby 12. Bol odkrytý západný roh stavby a po prehĺbení sme dokonca zistili, že stavba prešla dvoma stavebnými fázami. V snahe zachytiť spodnú hranu základového muriva a aj úroveň piesčitého podlažia sme vytýčili sondu 13/6. Tu sme zachytili intenzívne antropogénne osídlenie s vrstvami a objektami, medzi ktorými vyniká časť steny staršieho domu z nepálených tehál. Východná časť domu bola zničená vrstvou s prímiesami štrku a antropogénneho materiálu, ktorej rozsah a dobu vzniku nevieme zatiaľ ohraničiť. Predpokladáme, že môže predstavovať mladšiu fortifikačnú záležitosť - priekopu patriacu stredovekému hradu.

Časť základov ďalšieho domu 13 nemá základovú škpáru, kamene sú len nahádzané. V niekoľkých sondách medzi múrom 11 a stavbou 13 sme zachytili maltovo-tehlovú dlážku, ktorá je v superpozícii nad staršími objektami a ktorú zatiaľ nevieme priradiť ku žiadnemu objektu.

Na lokalite 3 aj na lokalite 1 sme zistili, že súčasný terén v tejto časti polohy je zároveň rímskym terénom. Recentné vrstvy tu boli odstránené čiastočným výskumom a pri úprave areálu v 70-tych rokoch minulého stor. Potvrdili to i práce pri odhrňovaní, keď už z koreňov tráv sme vyberali keramické črepy a dokonca mincu. Jeden z najcennejších nálezov - hlinená pokladnička - bola v hĺbke len 20 cm od povrchu terénu. Mimoriadne bohatý nálezový inventár (v mesiaci máji sme zaznamenali 160 ks drobných predmetov, z toho 33 fragmentov kahancov a 11 fragmentov kostených ihlíc či 109 ks fragmentov terry sigillaty) nás viedlo k návrhu na zmenu projektu v tejto časti polohy, t. j. vynechať akékoľvek záhradnícke a terénne úpravy, ktoré by zničili stratigrafické situácie najmladšej fázy osídlenia, a pokračovať vo výskume.

Najzaujímavejším poznatkom pre kastel Gerulatu je odkrytie dvojitej priekopy, ktorá kopíruje severný roh tábora. Chronologicky môže patriť do druhej, tretej alebo štvrtej stavebnej etapy tábora. V ďalšej sonde východne od mohutného obranného múru kastela sme zachytili pokračovanie subtlínej steny (stena 5), prezentovanej na severnom rohu kastela ako zaoblený podporný múr. Neobvyklá opracovaná a lícovaná časť múru bola odkrytá pod úrovňou dnešného terénu v sonde pri styku múrov 11 a 12.

Datovanie bude upresnené po spracovaní materiálu a stratigrafických situácií. V tejto chvíli môžeme skonštatovať, že poznatky získané výskumom nedopĺňajú naše doterajšie znalosti, ale ich menia. Sú to nové poznatky, ktoré otvárajú ďalšie otázky a problémy. Tejto situácii bola prispôbená metodika výskumu aj prístup manažéra projektu.

GRABUNG IM FLUR BERGL IN BRATISLAVA-RUSOVCE. Bratislava, Teil Rusovce (Bez. Bratislava V), Rettungsgrabung, Römerzeit, Frühmittelalter, Neuzeit; Kastell, Vicus, Siedlung. Aufbewahrung der Funde: Stadtmuseum, Bratislava.

Die Hauptstadt der Slowakischen Republik Bratislava realisiert in Zusammenarbeit mit den Stadtorganisationen das Projekt „Erneuerung des antiken Lagers Gerulata in Rusovce“, das aus den Fond ERDF im Rahmen von JPD Ziel 2 finanziert und aus dem Staatsbudget der Slowakischen Republik mitfinanziert wird. Der Zweck des Projekts ist die Konservierung der Mauerungen, Zurichtung der Außenbereiche und Schutz der historischen Gegenstände. Zu ihrem Bestandteil gehören auch Probe-schnitte, die die Grundlage für die Konservierung und Präsentation der Mauerwerke bilden.

Durch die Schnitte wurden zwei verschiedene Typen von Architekturresten untersucht- subtile 40 cm breite Mauer, die zur Zivilortschaft (Vicus) gehörten und ferner eine mächtige, 2 bis 3 m breite Mauer, die zum Militärlager - Kastell Gerulata gehörten. Der Steinbau 12 in Vicus ging durch zwei Umbauphasen und der hintere Teil war wahrscheinlich mit einer jüngeren Befestigungsanlage - einem

Graben der frühmittelalterlichen Burg - ausgestattet. Die Steinbau 13 hat keine Fundamentlücke, die Steine sind bloß aufgeschüttet. Die Bauten sind in das 4. Jh. datiert. Erfasst wurde auch eine ältere Ansiedlung und in dem Schnitt ist eine Wand eines Hauses aus ungebrannten Ziegeln zum Vorschein gekommen. Die wichtigste Feststellung in dem Lager war die Freilegung eines doppelten Schutzgrabens, einer bearbeiteten Wand der Mauer 11, die sich unter der heutigen Terrainebene befand, und Fortsetzung der Mauer 5 Richtung Osten.

VÝSKUM NA D1 MENGUSOVCE - JÁNOVCE

Marián Soják

Poprad (okr. Poprad), mestské časti Matejovce, Spišská Sobota a Veľká, archeologický výskum, pravek, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV Nitra - pracovisko Spišská Nová Ves.

V priebehu r. 2006 pokračoval archeologický výskum na D1 Mengusovce - Jánovce v druhom úseku od km 10,800 (východne od cesty č. 534 z Popradu-Veľkej do Starého Smokovca) po km 14,230, resp. 13,800 (po cestu č. 67 z Popradu do Kežmarku). Stavebníkom je Národná diaľničná spoločnosť, a. s., zhotoviteľom skúmaného úseku Doprastav, a. s. Výskum sa realizoval vo dvoch etapách, a to v katastrálnom území mestských častí Popradu - vo Veľkej, Matejovciach a v Spišskej Sobote. Prvá etapa mala charakter sledovania zemných prác počas odhumusovania diaľničného telesa, druhá etapa sa zamerala na výskum formou archeologických sond na vytipovaných úsekoch.

Výsledky výskumu v I. etape

a) Poprad - Veľká, poloha Čiglajna

1. km 10,8-10,9: nálezy dvoch nezdobených drobných črepov z tela nádob, stredovek (13. stor.?).

2. 30 m východne od km 11,0: identifikované prepálené plochy s uhlíkmi, pri jednej z nich sa našiel novoveký črep.

3. km 11,1: okrajový črep z profilovanej hrncovitej nádoby, stredovek (14.-15. stor.).

4. km 11,2-11,5: nálezy ojedinelých novovekých čriepkov s glazúrou.

b) Poprad - Matejovce, poloha Zahospodárskym dvorom

1. km 12,2 (okolie): zvyšky prepálených plôch s uhlíkmi.

2. km 12,3: zhľuk uhlíkov.

c) Poprad - Spišská Sobota

ca) Zahospodárskym dvorom

1. 50 m južne od km 12,5: čepeľové škrabadlo z jurského podkrakovského pazúrika, neolit.

cb) poloha Kežmarská cesta

1. km 13,5 (južne od závodu Whirlpool, a. s.): nezdobený črep z tela tenkostennej nádoby, stredovek (13. stor.?).

Výsledky výskumu v II. etape

a) Poprad - Veľká, poloha Čiglajna

Sonda I/06, 2,2x50 m, východne od km 11,0: zachytený objekt 1/06 v podobe prepálenej plochy; rezom cez objekt zistené prepálenie s uhlíkmi do hĺbky 30 cm od úrovne odhumusovaného terénu. Bez sprievodných nálezov; odobratá vzorka hliny na paleobotanickú analýzu (J. Mihályiová).

Sonda II/06, 2,2x50 m, západne od km 11,2: identifikovaný objekt 2/06, nepravidelne oválny (preskúmaný v spolupráci s P. Milom), zahĺbený max. do hĺbky 60 cm od úrovne odhumusovanej plochy. V čiernej výplni sa vyskytovali len uhlíky a ojedinelé prepálené kamene; odobratá vzorka hliny na paleobotanický rozbor.

Sonda III/06, 2,2x50 m, západne od km 11,3: negatívna.

Sonda IV/06, 2,2x30 m, západne od km 11,4: negatívna; pri jej severnom okraji sa na odhumusovanej ploche našiel zvyšok značne otlčeného a vyťaženého jadra z jurského podkrakovského pazúrika, pravek (staršia doba bronzová?).

Sonda V/06, 2,2x5 m, 85 m východne od km 11,4: negatívna, kamenné podložie v hĺbke 70-80 cm od úrovne odhumusovaného terénu.

b) Poprad - Matejovce, poloha Dlhé lúky

Sonda VI/06, 2,2x20 m, východne od km 11,9: v hĺbke 40 cm nájdený mikrouštep s otlčenými bokmi z jurského podkrakovského pazúrika - odrody „B?“ (iwanowický), pravek (staršia doba bronzová?).

c) **Poprad - Matejovce, poloha Za hospodárskym dvorom**

Sonda VII/06, 2,2x20 m, západne od km 12,2: doložený objekt 3/06 na východnom okraji sondy - plytká prepálená plocha nepravidelne oválneho pôdorysu; odobratá vzorka hliny na paleobotanickú analýzu.

Medzi sondou VII/06 a vytyčovacíou sieťou diaľnice (bod 948) sa objavili dva drobné črepy a mikro-ústep z jurského podkrakovského pazúrika. Prvý črep je z tela nádoby oranžovohnedej farby s výraznou anorganickou prímiesou (mladšia doba bronzová?, skôr však severokarpatská skupina z neskorej doby rímskej až počiatku sťahovania národov). Druhý fragment pochádza z rozhrania tela a dna nádoby, stredovek (14.-15. stor.).

d) **Poprad - Matejovce, poloha Lósy nad Matejovcami**

Sonda VIII/06, 2,2x20 m, pri západnom okraji km 12,8: negatívna.

Na oráčine SV od sondy VIII/06 sa pri severnom okraji telesa diaľnice našli črepy (8 ks) a štiepaná kamenná industria (2 ks). Tri črepy patria do neskorej doby rímskej až počiatku sťahovania národov (severokarpatská skupina), päť keramických zlomkov do obdobia stredoveku (13. stor.). Štiepané kamenné artefakty zastupuje radiolaritový úštep s úžitkovou retušou hrán (pravek) a trojuholníkovitý úštep s čiastočne otlčenými bokmi z jurského podkrakovského pazúrika (pravek, staršia doba bronzová?). V súvislosti s ojedinelými črepmi severokarpatskej skupiny možno spomenúť bezprostrednú blízkosť germánskej veľmožskej hrobky, preskúmanej v areáli Priemyselného parku pracovníkmi AÚ SAV Nitra a PtM Poprad (K. Pieta a P. Roth).

e) **Poprad - Spišská Sobota, poloha Kežmarská cesta**

Sonda IX/06, 2,2x20 m, východne od km 13,4 (za JZ okrajom závodu Whirlpool, a. s.): negatívna.

Za južným okrajom telesa diaľnice a uvedenej sondy sa našiel fragment novovekej fajky oranžovej farby.

GRABUNG AUF D1 MENGUSOVCE - JÁNOVCE. Poprad (Bez. Poprad), Stadtteile Matejovce, Spišská Sobota und Veľká, archäologische Grabung, Vorzeit, Mittelalter, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der slowakischen Akademie der Wissenschaften Nitra - Arbeitsstelle Spišská Nová Ves.

Im J. 2006 wurde die archäologische Grabung auf der Autobahn D1 Mengusovce - Jánovce im ihren zweiten Abschnitt vom km 10,800 bis km 14,230, bzw. 13,800 fortgesetzt. Realisiert hat man sie in zwei Etappen im Katastergebiet von Poprad und seinen Stadtteilen Veľká, Matejovce und Spišská Sobota. Die erste Etappe stellte die Verfolgung der Erdarbeiten während der Beseitigung der Acker-schicht dar, die zweite konzentrierte sich auf die Untersuchung durch archäologische Schnitte auf ausgewählten Stellen.

Während der Verfolgung der Erdarbeiten hat man Einzelscherben aus Mittelalter (13.-15. Jh.) und neolithische, bzw. aus näher unbestimmter Vorzeit stammender Spaltindustrie (Klingenkratzer aus jurazeitlichem Krakauer Feuerstein), gefunden. In den Probeschnitten I.-IX/06 wurden in drei Grabungsflächen (I, II, VII/06) unregelmäßige Objekte in der Form von durchgebrannten Flächen mit Holzkohlen, aber ohne Begleitfunde, belegt. Wichtig ist das Vorkommen der Einzelscherben der nordkarpatischen Gruppe aus Poprad-Matejovce in der Flur Lósy nad Matejovcami, entdeckt unweit der aktuell untersuchten germanischen Fürsten-Grabstätte in der Industrieparkanlage.

NAJDÔLEŽITEJŠIE VÝSKUMY NA SPIŠI A V ĎALŠÍCH REGIÓNOCH VÝCHODNÉHO A JUŽNÉHO SLOVENSKA

Marián Soják

Archeologický ústav SAV Nitra - pracovisko v Spišskej Novej Vsi realizoval v r. 2006 početné terénne výskumy a záchranné exploatacie na Spiši a v iných regiónoch východného a južného Slovenska, z ktorých len menšia časť bola z pohľadu archeológie pozitívna. Ide o lokality v otvorenom teréne, ako aj v prostredí jaskýň. Príspevok zahŕňa výber týchto aktivít, ktoré vyvolala najmä investorská činnosť a speleologický prieskum.

Nálezy zo Spiša

1. **Dra vce** (okr. Levoča), poloha **P o d H r u š k o u**, ojedinelý nález, výskum formou sledovania zemných prác, 14.-15. stor., novovek. Uloženie nálezov: AÚ SAV - pracovisko Spišská Nová Ves.

Sledovaná lokalita leží pri západnom okraji obce, medzi obcou a polohou Hruška (kóta 731,5), v nadm. v. 530-540 m. Na uvedenej polohe sa realizuje výstavba novej IBV. V tejto súvislosti sa uskutočnila obhliadka vykopaných rýh (v dĺžke 130 m) pre vodovodné potrubie. Stavebnými prácami nedošlo k poškodeniu predpokladaných sídliskových objektov, resp. kultúrnej vrstvy. V profile ryhy sa smerom bližšie k obci identifikovala novodobá navážka s odpadkami. Asi v strede vykopanej ryhy sa v splavenej ornici našiel ojedinelý okrajový črep z profilovanej hrncovitej nádoby zo 14.-15. stor. V SZ pokračovaní ryhy sa nenašli žiadne nálezy. Kamenné podložie tu vystupovalo blízko k úrovni súčasného terénu.

Opísaný keramický fragment môže súvisieť s poľnohospodárskymi aktivitami v tejto polohe. Sledovaná stavba je lokalizovaná pri stredovekej ceste, ktorá prebiehala od polohy Pod Skalicom (medzi kótami 554,3 a 565,6), teda od križovatky stredovekých ciest Spišský Štvrtok - Levoča a Čingov - Dravce, ďalej cez JZ okraj skúmanej obce práve cez polohu Pod Hruškou (SV od kóty 731,5) až k južnému okraju kóty 719,4 (a ďalej na sever). Podľa F. Javorského (1978, 105) cesta sleduje v tomto úseku vrstevnicu a je v priemernej šírke 150-200 cm zasekaná do pieskovcového podložia.

2. H r a b u š i c e (okr. Spišská Nová Ves), poloha A b r i P r e d n á d i e r a, osídlenie pod jaskynným previsom, zisťovaco-záchranný výskum, eneolit (badenská kultúra?), stredovek, 16.-19. stor. Uloženie nálezov: AÚ SAV - pracovisko Spišská Nová Ves.

Vápencové abri (610 m n. m., hl. 4 m), ktoré susedí s jaskyňou Predná diera, leží nad sútokom Veľkej Bielej vody a potoka Predná diera, na západnom svahu nad pravým brehom uvedeného potoka. Previs je navštevovaný sezónnymi turistami, o čom svedčí ohnisko s novodobým odpadom. Z prieskumu M. Ogurčáka v r. 2006 odtiaľto pochádzajú drobné keramické fragmenty z počiatku novoveku. Následným výskumom (M. Soják, M. Ogurčák a F. Mihál) sa v zisťovacej sonde podarilo doložiť stratigrafické rozlíšenie troch vrstiev (obr. 85). Vrstva I (5-20 cm) obsahovala neskorostredoveký(?) a novoveký náleзовý materiál, doložený tenkostennými črepmi, keramickou fajkou (s firemným kolkom MISKOLC), olovenou zdobenou prevliečkou a pieskovcovou platňou. Pod ňou spočívala sterilná vrstva II (20-40 cm), majúca charakter piesčitého zvetraného vápenca sivožltého sfarbenia. V hĺbke 40-80 cm sa prišlo na výraznú pravekú kultúrnu vrstvu, ktorá 70-80 cm od úrovne terajšieho terénu obsahovala zreteľnú uhlíkovú vrstvu (odobratú vzorku analyzovala J. Mihályiová), ojedinelé úlomky zvieracích kostí a tri deštruované čriepky eneolitického charakteru (badenská kultúra?). V hĺbke 80 cm spočívalo pieskovcové podložie, svojím charakterom blízke vrstve II. V blízkosti skúmanej lokality v skalnej rokline Veľkej Bielej vody (Tiesnina) leží niekoľko menších jaskýň a previsov, ktoré sú z archeologického hľadiska perspektívne (Diery nad potokom, Tiesnina 1, 2 a i.).

3. L e v o č a (okres Levoča)

a) N á m. M a j s t r a P a v l a 53, sídlisko, záchranná exploatacia, 14.-15. stor., stredovek až novovek, novovek. Uloženie nálezov: AÚ SAV - pracovisko Spišská Nová Ves.

Lokalita leží na území Pamiatkovej zóny Levoča, na Nám. Majstra Pavla pred domom 53. Líniová stavba pre uloženie NN vedenia bola situovaná vedľa komunikácie pred týmto domom, čiastočne na trávinatej ploche, chodníku a sčasti na príľahlom okraji parkoviska medzi spomenutým domom a Mestským divadlom.

Stavebnými prácami sa v profile vykopanej ryhy (dl. 35 m, š. 40-45 cm, hl. 60-70 cm) podarilo identifikovať líniu zámerne naukladaných väčších/menších okruhliakov a čiastočne prepálenú vrstvu hliny nad nimi. Možno predpokladať, že ide o pôvodné vydĺždenie cesty okruhliakmi rozličnej veľkosti, datované rámcovo do obdobia stredoveku až novoveku. Na kamene sa prišlo pod vrstvou hneď hliny pod trávnikom (vrstva I - hĺbka 0-20/25 cm) a čiastočne prepálenej hliny - navážky (vrstva II - hĺbka 20/25-35/40 cm), teda v hĺbke 35-40 cm od úrovne súčasného terénu. Na halde hliny sa našli dva keramické fragmenty zo 14.-15. stor. (okraj a zlomok z tela tenkostennej nádoby) a ručne kovaný železný klinec.

Medzi vykopanou ryhou a rekonštruovaným domom 53 došlo k prepadnutiu asfaltového chodníka. Výskum formou obhliadky pivnice (uskutočnený za prítomnosti stavebných robotníkov) ukázal, že pod chodníkom sa nachádzajú pivničné priestory patriace k tomuto domu. Časť ďalších priestorov pivnice je dnes už z väčšej časti zasypaná. V zásype sa vyskytuje novodobý odpad a nepočítaná novoveká keramika, poväčšine s glazúrou.

b) V y s o k á 42, deštrukcia stavby, záchranná exploatacia, novovek.

Pripravovaná novostavba domu leží v Mestskej pamiatkovej rezervácii Levoča, na pozemku parcely KN-C-454, na rohu zmienenej ulice s Bottovou ul. Stavebnými prácami nedošlo k poškodeniu zaniknutých polykultúrnych osídlení, ktoré evidujeme bližšie k jadru mesta. Profily vo východnej a západnej polovici sondy v mieste budúcich základov novostavby ukázali, že hneď pod vrchnou humusovitou vrstvou s novodobými odpadkami a kamennou deštrukciou pôvodnej stavby spočívali paleogénne bridlice a ílovce z geologického podložia. V západnej polovici sondy sa vyskytovala deštrukcia tehál s odpad-

kami. Druhá etapa výskumu formou sledovania výkopov poukázala na analogickú situáciu (bez starších objektov a archeologických nálezov).

4. **P o p r a d - M a t e j o v c e** (okr. Poprad), **L i d i c k á, S m e t a n o v a, A l l e n d e h o u l.** a **M a t e j o v s k é n á m.**, ojedinelé nálezy, výskum formou sledovania zemných prác, novovek.

Skúmané nálezisko leží v intraviláne mestskej časti Popradu - v Matejovciach, s centrom na Matejovskom nám. a na okolitých uliciach: Lidická, Smetanova a Allendeho ul. Predmetom stavebnej činnosti boli nasledovné práce, ktoré sa realizovali vo viacerých etapách: komunikácie a spevnené plochy, lávka pre peších, rekonštrukcia vodovodu, dažďovej a splaškovej kanalizácie, verejné osvetlenie, rekonštrukcia rozvodu mestského rozhlasu, miestnych telekomunikačných rozvodov, kabelizácia vzdušných NN rozvodov, rekonštrukcia STL plynovodov a prípojok, a napokon sadové úpravy. Na komplexne rekonštruovanom námestí dominuje katolícky Kostol sv. Štefana Kráľa, v SV časti Evanjelický kostol. Výskumom formou sledovania prác nedošlo k narušeniu zaniknutých objektov, prípadne kultúrnej vrstvy. Až na ojedinelé novoveké črepy sa nezískali žiadne výraznejšie pamiatky hmotnej kultúry. Nepočetný keramický materiál (drobné črepy s glazúrou) má nepochybne odpadkový charakter. Vo väčšine rýh sa doložila humusovitá, resp. navážková vrstva s novodobým odpadom, deštrukciou z tehál a kameňov z pôvodných obytných stavieb a z geologického podlažia. Ani sledovaním hlbších výkopov v súvislosti s vodovodom a kanalizáciou sa nezistili stopy pravekého či historického osídlenia ani na námestí, ani na uvedených uliciach.

5. **S p i š s k á N o v á V e s** (okr. Spišská Nová Ves)

a) **L e t e c k á u l. 35**, JZ okraj mesta, v kline medzi Leteckou a Tehelnou ul., tehelňa, výskum formou sledovania zemných prác, 19. stor.

Areál Tehelne STOVA so sídlom na Leteckej ul. 35 je zapísaný v ÚZPF SR pod č. 4449/1-4, parcely 6382, 6384/1-11 ako technická pamiatka. V evidencii ÚZPF SR ostali dva pamiatkové objekty: vypaľovacia hala a továrenský komín. Charakter výskumu sa prispôbil postupu stavebných prác, pri ktorých došlo k zbúraní viacerých objektov: reverznej sušiarne, kotolne, dymovej sušiarne, lisovne (v priebehu r. 2006 sa odstránili tiež ďalšie objekty). Na mieste zlikvidovaných objektov tehelne (založenej v r. 1887) sa postaví predajňa Bau-Market - obchodné centrum s rozlohou asi 1500 m². Výskum mal formu sledovania vykopaných základových pätičiek na tejto stavbe v celkovom počte 39 (rozmery 1,5x2 m, do hl. 2 m). Priebežne sa vykonala aj obhliadka ďalších stavebných prác v areáli. Keďže sa v priebehu výskumu ukázala plocha negatívna na výskyt archeologických objektov či nálezov, upustilo sa od komplexného sledovania všetkých stavebných objektov v rámci stavby. V pätkách sa doložilo výrazné prepálenie stien až do hĺbky 1,6 m. V deštrukčnom zásype sa nachádzali početné a rozlične veľké zlomky tehál bez akýchkoľvek ďalších sprievodných nálezov. Pravdepodobne ide o násyp z odpadu pri výrobe tehál na mieste zlikvidovanej stavby - reverznej sušiarne. Ďalší priebeh sledovania výkopov indikoval obdobnú situáciu.

b) **L e v o č s k á u l.**, záchranný výskum, západné krídlo mestskej brány, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: AÚ SAV - pracovisko Spišská Nová Ves.

Výskum polohy sa uskutočnil počas výstavby polyfunkčného domu (parcely KN 287) rod. Slavkovských v r. 2005-2006 a na stavbe Malá okružná križovatka pri cintoríne v r. 2006. Polyfunkčný dom sa vybudoval na mieste staršej stavby Na sujdkoch (obytný dom s hostincom), postavenej v 30-tych rokoch 20. stor. a asanovanej na konci 20. stor. Pri overení priebehu línie opevnenia podľa plánu mesta z r. 1793 a zameraním asanovaného domu zistil F. Javorský (1981, 116), že severná stena domu je v dĺžke 16 m pôvodným hradbovým múrom, jediným stojacim fragmentom mestského opevnenia. Výskum v I. etape sa začal realizovať v r. 2005. Vzhľadom na dočasné pozastavenie stavby sa výskum prerušil a do II. etapy vkročil v nasledujúcom roku. V I. etape sa vytýčili sondy I/05 (š. 0,6 m, dl. 3 m) a II/05 (š. 0,6 m, dl. 2,5 m) pozdĺž naznačenej mestskej fortifikácie (novodobým nadzákladovým murivom), ktorá sa odstránila. Aby sa výskumom zachytila celá dotknutá plocha, kolmo na obidve predchádzajúce sondy sa vytýčili ďalšie dve sondy (III a IV/05). Sonda III/05 (š. 0,7-0,8 m, dl. 3,5 m) sa pripájala na západný okraj sondy II/05, sonda IV/05 (dl. vyše 4 m) zas na východný okraj sondy I/05. Výskum v II. etape mal charakter prehĺbenia a rozšírenia sondy I/05 (= sonda I/06), II/05 (= sonda II/06) a sledovania stavebných prác v interieri - v pivničných priestoroch predošlej stavby. Vo všetkých sondách sa vyskytovala deštrukcia stavebného materiálu, reprezentovaná kameňmi s maltou, tehlovinou, stavebným železom a odpadkovým materiálom, resp. odkryli sa fragmenty pravouhlých múrov asanovaného domu. Výskum v tejto časti stavby umožnil konštatovať, že predchádzajúcou stavbou s podpivničením (domom Na sujdkoch) sa predpokladaný priebeh stredovekej mestskej fortifikácie úplne zničil. Preto sa privítala aktivita vybudovať malú okružnú križovatku s peším a cyklistickým chodníkom SV od novovybudovaného polyfunkčného domu, kde sa predpokladalo aspoň čiastočné zachovanie mestskej fortifikácie s Levočskou bránou. Medzi SV okra-

jom domu a Levočskou ul. sa v sonde I/06 odkryl v dĺžke 3 m fragment základového muriva západného krídla stredovekej brány (obr. 86: 1-3; max. zachovaná výška muriva 150 cm a hĺbka základu 190 cm od úrovni cesty), výrazne poškodené novodobým múrom vyššie uvedeného asanovaného domu (z južnej strany), inžinierskymi sieťami, cestou (Levočská ul.) a novovekou kanalizáciou (zo severnej a východnej strany). V SZ profile sondy sa v profile farebne črtali tri vrstvy: vrstva I (0-40 cm) s nálezovým inventárom odpadkového charakteru (stavebné železo, zlomky kachlíc, skla, kamenná deštrukcia, tehly - jedna s kolkom „J“); vrstva II hnedočiernej farby (40-100 cm) s najpočetnejším nálezovým inventárom z 15.-16. až 18. stor. (črepy, zvieracie kosti, medený prsteň s modrým skleným očkom) a ílovitá vrstva III hnedožltej farby bez nálezov (100-140 cm). Pokračovanie brány na Levočskej ul. vo východnom smere sa ďalšími výkopmi v priestore parkoviska nedoložilo. Novodobé výkopy mestskú fortifikáciu zničili bezo zvyšku.

Archeologický výskum prispel k riešeniu problematiky zaniknutej mestskej fortifikácie. Keď si uvedomíme, že projektované opevnenie malo po obvodě dĺžku okolo 3270 m, štyri brány (skúmaná Levočská, ďalej Rožňavská, Západná - horná a Východná - dolná brána) a pravdepodobne 44 bášt, možno konštatovať, že toto stavebné dielo predstavovalo veľkorysý stavebný zámer. Zánik mestskej fortifikácie sa kladie pred polovicu 19. stor. Kamene zo zvyškov hradbového múru sa použili na výstavbu mestskej kanalizácie.

c) Z i m n á u l. 34, zvyšok kanalizácie, záchranný výskum a exploatacia, 15.-16. stor., stredovek až novovek. Uloženie nálezov: AÚ SAV - pracovisko Spišská Nová Ves.

O realizácii výstavby polyfunkčnej stavby na predmetnej polohe nebol AÚ SAV upovedomený, a preto k nej nevydal stanovisko. Väčšia časť vykopaných rýh pozdĺž základov plánovaného objektu bola v priebehu záchranej exploatacie už vykopaná, zasypaná, resp. neprístupná. Preto sa výskum mohol zamerať jedine na obnaženie klenby kamennej konštrukcie. Výskum sa zameriaval na začistenie zvyškov zachytenej klenby (v hĺbke 110-120 cm od úrovne dnešného terénu) a na jej fotodokumentáciu. Odkrytý nehnuteľný archeologický nález predstavuje fragment kamennej konštrukcie mestskej kanalizácie, prebiehajúcej v smere SV-JZ. Kanalizáciu výrazne poškodili mladšie stavebné úpravy v súvislosti s výstavbou neskorších stavieb. Splašková voda sa z nich odvádzala cez skúmaný kanál, ktorého ďalšie pokračovanie v JZ smere je otáznе. Datovanie mestskej kanalizácie je problematické (stredovek až novovek). K datovaniu neprispieva ani ojedinelý nález drobného črepu z pleca tenkostennej nádoby s obežnou ryhou, ktorý spočíval vo vrchnej časti zachytenej klenby. Črep (15.-16. stor.) môže spočívať v sekundárnej polohe - v zásypovej vrstve.

6. S p i š s k é P o d h r a d i e (okr. Levoča), časť S p i š s k á K a p i t u l a, sídlisko, pohrebisko, výskum formou prieskumu, 13., 14.-15. stor., stredovek až novovek, novovek. Uloženie nálezov: AÚ SAV - pracovisko Spišská Nová Ves.

Investičný výskum prebiehal na území MPR Spišská Kapitula, na jej západnom okraji, a tiež za ním. Vykopaná ryha pre verejné osvetlenie prebiehala od jestvujúceho stĺpa verejného osvetlenia pri SZ okraji Dómu sv. Martina v západnom smere popod základy opevnenia Spišskej Kapituly a napokon v severnom smere medzi opevnením a štátnou cestou 547 k autobusovej zastávke pri tejto ceste. Výskum mal formu obhliadky vykopaných rýh a následnej záchrany nálezových situácií a pamiatok hmotnej kultúry. Počas stavebných prác na vyššie uvedenej líniovej stavbe (dĺ. 85 m, š. 40-45 cm, hl. 60-70 cm až 80-90 cm pri základoch opevnenia) došlo v mieste výkopu popod základy hradbového múru Spišskej Kapituly k narušeniu kultúrnej vrstvy z 13.-15. stor. Múr vybudovali po r. 1587 (okolo katedrály) a okolo celého návršia v r. 1662-1665 (*Súpis* 1969, 167). Medzi západným múrom a štátnou cestou sa nálezový materiál z novoveku získal z navážok, v ktorých dominoval novodobý odpad. Tehlovú deštrukciu a sídliskový odpad zachytila aj ryha medzi jestvujúcim stĺpom verejného osvetlenia a hradbovým múrom, kde sa okrem keramiky, glazúrovaných zlomkov kachlíc a železných predmetov našli i fragmenty ľudských kostí z rozrušeného cintorína.

Dôležité je zistenie, že základ hradbového múru (kladený do maltového lôžka) spočíval na výraznej čiernej kultúrnej vrstve pôvodného sídliska, v ktorej sa okrem drobných zvieracích kostí našlo osem črepov z 13. stor. a štyri črepy zo 14.-15. stor. Zaujímavý je malý fragment grafitovej rúrky, ktorý pripomína technickú keramiku - dýzu na vŕhanie vzduchu do pece na tavbu rúd. Nápadné malé rozmery však takúto interpretáciu skôr vylučujú. Spišská Kapitula bola od polovice 13. stor. sídlom spišského prepošstva, kapituly, vierohodným miestom a od r. 1776 sídlom Spišského biskupstva. Začiatky tohto cirkevno-náboženského centra Spiša nie sú celkom objasnené (najskôr v druhej polovici 12. stor.). Postupne tu vznikli jednotlivé sakrálne objekty, z ktorých dodnes dominuje len bazilikálna stavba s dvojvežovým priečelím z 13. stor. (Dóm sv. Martina). V 18. stor. boli zbúrané „Capella sancti Andree“ a „Capella beate Virginis processionalis“. Kaplnka sv. Ondreja sa v r. 1974 v torzovitom stave odkryla (*Fiala/Vallašek* 1975, 132, 135). Kaplnka Panny Márie dosiaľ nie je známa. Dôležité poznatky sa v r. 1975-1977 získali archeolo-

gickým výskumom prilahlého benediktínskeho kláštora na Pažici (*Vallašek 1999*), ktorého datovanie do 11. stor. sa akiste precenilo (12. až 13. stor.). Vzhľadom k týmto poznatkom stredoveké nálezy z areálu Spišskej Kapituly neprekvapujú.

7. Ž e h r a (okres Spišská Nová Ves)

a) B r o n z o v á j a s k y ň a, predpokladané zasypané ústie jaskyne, sídlisko(?), kultový areál(?), pohrebisko(?), speleoarcheologický výskum, eneolit (badenská kultúra), staršia až stredná a stredná doba bronzová (otomanská kultúra). Uloženie nálezov: AÚ SAV - pracovisko Spišská Nová Ves.

Už niekoľko rokov realizujú systematický speleologický výskum jaskýň a priepastí na travertínovom komplexe Dreveník bratia Peter a Štefan Šusterovci zo SSS - Speleoklubu Cassovia. Postupne sa im podarilo objaviť ďalšie jaskynné útvary, ktorých je na Dreveníku evidovaných už okolo 40 (*Karasová 2007*, 4). Väčšina z nich ešte len čaká na archeologický výskum a podrobnú kresbovú dokumentáciu, ktorú uvedení bratia uskutočňujú najmä v spolupráci s F. Mihálom a M. Sojárom. Počas prieskumu južného okraja Dreveníka uskutočnili výkop pod skalnou stienkou v pukline, predstavujúcej pravdepodobne zasypaný vchod do novoobjavenej jaskyne (obr. 87: 1). Podľa nálezov z doby bronzovej, objavených v ústí uvažovaného vchodu, ju pracovne označili ako Bronzová jaskyňa. Následným archeologickým výskumom sa v čiernej humusovitej vrstve našli nepočítané črepy z eneolitu (badenská kultúra), staršej až strednej doby bronzovej, zvieracie a ľudské kosti, načaté obsidiánové mikrojadro z drobnej konkrécie a štyri sibinské záušnice z tenkého medeného/bronzového plechu (jedna z nich zachovaná fragmentárne; obr. 87: 2-4). Na základe podobných nálezov z viacerých slovenských nálezísk, na ktorých sa objavujú aj vyhotovené zo zlata (*Vladár 1978*, 58, 60), ich možno zaradiť do strednej doby bronzovej, do náplne neskoršej otomanskej kultúry, resp. otomansko-pilinského horizontu (BB1, príp. až BB2-C1; za konzultácie vďačím J. Vladárovi). Prípadné jestvovanie regulárnej jaskyne musí overiť ďalší výskum. Nemožno ani vylúčiť, že nálezy súvisia s kultovou funkciou, s rozrušeným pohrebiskom, a pod.

b) J a s k y ň a D r i n a, jaskyňa, sídlisko(?), kultový areál(?), speleoarcheologický výskum, eneolit, doba bronzová(?), 14.-15. stor. Uloženie nálezov: AÚ SAV - pracovisko Spišská Nová Ves.

Vchod do priepastovej jaskyne Drina leží východne a neďaleko od Bronzovej jaskyne, pri južnom okraji Dreveníka. Nazvaná je podľa ťažšie zdolateľnej prístupovej časti charakteru úzkej pukliny (obr. 87: 5), ktorá sa smerom ku dnu rozširuje (obr. 87: 6). Nemožno s istotou rozhodnúť (podľa speleológa F. Mihála), či jaskyňa je pokračovaním inej (sčasti zasypanej), už skôr známej jaskyne (Puklinovej?), ktorej pôvodný vchod bol na južnom svahu travertínového masívu. Túto skutočnosť naznačuje pravouhlý výkop na dne jaskyne Drina, azda niekdajšia archeologická (speleologická?) sonda. V zásype vedľajšieho priepastového vchodu (prepojeného s vlastným vchodom do Driny úzkou puklinou) sa našla rozbitá neskorostredoveká hrncovitá nádoba oranžovej farby, na tele zdobená obežnými ryhami a na dne s fragmentom plastickej značky v podobe kríža. Mäkký plastický sinter pokrývajúci steny jaskyne poukazuje na možnosť jej využitia vo funkcii zbernej nádoby na túto surovinu, ktorá sa používala v ľudovom liečiteľstve (*Pákr 1976*). Na dne hlinito-kamenistých sedimentov sa získali ojedinelé črepy z eneolitu (badenskej kultúry), doby bronzovej(?), početné zvieracie a zriedkavé ľudské kosti (zreteľný je fragment ramennej kosti nedospelého jedinca). Jaskyňa sa fotograficky a kresbovo zdokumentovala, vrátane natočenia ťažko prístupných priestorov (odtiaľ jej pomenovanie) prostredníctvom videokamery.

c) p o l o h a P o d S p i š s k ý m h r a d o m, sídlisko, záchranný výskum, eneolit (badenská kultúra), doba halštatská, púchovská kultúra, stredovek a novovek. Uloženie nálezov: AÚ SAV - pracovisko Spišská Nová Ves.

Sledovaná lokalita je situovaná asi 2 km SZ od obce Žehra, JV od Spišského hradu (631 m n. m.). Kontrolné geologické sondy po trase navrhovanej vodovodnej a kanalizačnej prípojky pre objekt NKP Spišský hrad sa umiestnili pri južnom okraji prístupovej cesty na parkovisko pod hradom a na južnom a JV svahu hradného kopca. Investorom stavby bolo SNM - Spišské múzeum v Levoči. Výkopové práce realizovala firma Enviroline, s. r. o. Košice. Spolu sa vykopali štyri sondy (I-IV/06) za účelom zistenia geologického a pedologického zvrstvenia sedimentov pre potreby realizačných prác dodávateľom v II. etape, ktorá sa plánuje uskutočniť v priebehu r. 2007.

Opis jednotlivých sond

Sonda I/06: 0,5x1,6 m, max. hĺ. 160 cm od úrovne súčasného terénu, umiestnená pri južnom okraji súčasnej prístupovej cesty na parkovisko pod Spišským hradom. Pri severnom okraji sondy sa v hĺbke 70-100/110 cm našla koncentrácia riečnych okruhliakov, azda z pôvodného štetovania stredovekej, resp. novovekej cesty. V sonde sa našli železné klince (3 ks) a drobný fragment tehly.

Sonda II/06: 0,5x1,6 m, západne od sondy I/06. Tesne pod povrchom sa objavilo geologické podložie - fylity so spodnou vodou. Preto sa vykopala max. do hĺbky 1 m a od jej ďalšieho prehľbovania sa upustilo. Bez archeologických nálezov.

Sonda III/06: 0,5x1,6 m, max. hl. 85/90 cm, situovaná na JV svahu pod Spišským hradom, nad miestnym parkoviskom. Pri jej západnom okraji sa našla červená fólia inžinierskych sietí. Pod trávnikom a naplavenou hnedočiernou humusovitou vrstvou hliny s novovekým inventárom sa doložila 40-50 cm hrubá kultúrna vrstva, datovaná črepami do púchovskej kultúry (31 ks). Ojedinele vystupovali keramické zlomky z novoveku (9 ks), železná troska (1 ks) a klnice (4 ks), zvieracie kosti (zobraté väčšie fragmenty - 11 ks).

Sonda IV/06: 0,5x2 m, max. hl. 95/100 cm, situovaná na teraske (azda umelo upravenej) bližšie k hradbám Spišského hradu. Pri jej východnom okraji spočívala červená fólia inžinierskych sietí. Pod naplavenou tmavohnedou humusovitou vrstvou s nepočetným novovekým inventárom sa doložila kultúrna vrstva s prepálenými polohami kultúrnej vrstvy a početným náleзовým inventárom, datovaným do eneolitu a najmä do doby halštatskej. Najintenzívnejšie prepálenie sa doložilo v hĺbke 60 cm od dnešného terénu, teda približne 20-30 cm nad sterilným podlažím. Nálezy zo sondy: črepy z novoveku (6 ks), praveku (225 ks), prepálené kusy hliny - z dlážky(?; zobratá vzorka), zvieracie kosti (24 ks), kostené šidlo so zlomeným tylom (1 ks), uhliky.

Popri skromných nálezoch kovových výrobkov zo Spišského hradu (*Miroššayová 2003*) patrí zachránený keramický súbor z doby halštatskej k dôležitým a dosiaľ málo známym pamiatkam z tohto obdobia nielen na tejto lokalite, ale na celom Spiši.

Regióny mimo Spiša

8. **D e b r a d' (okr. Košice-okolie), jaskyňa J a z v e č í h r a d, Košická kotlina - Medzevská pahorkatina,** východne od obce, jaskyňa, sídlisko, dokumentácia nálezov zo speleologického prieskumu, neolit (bukovohorská kultúra), 13. stor. Uloženie nálezov: SMOPaJ, Liptovský Mikuláš.

Jaskyňa leží nad pravým brehom Bodvy, v okrajových skalách údolia rieky, asi 450 m severne od cesty Hatiny - Debraď (obr. 88: 1). Vytvorená je vo wettersteinských lagunárnych vápencoch. Vstupný otvor veľkosti 1,8x0,7 m sa nachádza v začiatočných skalách s prevýšením 15 m voči nive Bodvy. Vchod do jaskyne objavil v r. 2004 S. Danko (SSS - pracovná skupina Východ). Vtedy sa počas troch speleologických akcií zahľbovala pôvodná plazivka v dĺžke asi 5 m. Výkop obnovili jaskyniari v r. 2006 (S. Danko, D. Haršaník, M. Haršaníková). Pred vchodom našli črepy, železné predmety a fragment masívnej kamennej podložky (spodného mlynskeho kameňa). Po prekopení hlineného závalu (medzi meračskými bodmi 3 a 4) sa dostali do voľných priestorov, kde (v blízkosti meračského bodu 4) našli takmer celú nádobu bukovohorskej kultúry. Tá sa mohla dostať do jaskyne soliflukciou, možno cez komín, ktorým priestor komunikoval s povrchom (výškovo je asi 3 m nad vchodom do jaskyne). Celková dĺžka jaskyne je 25,67 m (obr. 88: 2).

O p i s n á l e z o v

Neolit

1. Nádobka tenkostenná bombovitá, pod okrajom zdobená radom krátkych vrypov a bežiacou špirálou, pod ktorou sú zväzky tenko rytých línií vytvárajúcich „gotický oblúk“ a trojuholníky vyplnené kľukatkou. Medzi trojuholníkmi a gotickým oblúkom je negatívny ornament. Materiál jemný, plavený, farba hnedočierna. Rozmery: v. 9,1 cm, pr. ústia 8,6 cm, pr. max. výdute 11,4 cm, pr. dna 3,2 cm; bukovohorská kultúra (obr. 89: 5).

2. Črepy (2 ks) - jeden okrajový z hruškovitej nádoby s presekávaným okrajom, pod ktorým sú dva pásy prepojených vpichov a zväzky poloblúkovitých rytých línií, v strede zakončených vpichmi. Medzi výzdobou je negatívny ornament. Ryté línie sú vyplnené bielou inkrustáciou. Materiál jemný, plavený, farba sivohnedá; bukovohorská kultúra (obr. 89: 4); druhý črep je z tela tenkostennej nádoby so zvyškami zväzkov tenko rytých línií. Materiál jemný, plavený, farba čierna, vnútri sivočierna; bukovohorská kultúra (obr. 89: 2).

3. Črep okrajový z úžitkovej súdkovitej nádoby, na vonkajšej strane s fragmentom hrubého páskového ucha. Materiál premiešaný s ojedinelými rozdrvenými črepami a organickými zvyškami, farba oranžovohnedá (obr. 89: 1).

4. Črep - drobný zlomok z tela, azda z predchádzajúcej nádoby.

5. Črep drobný z tela úžitkovej nádoby. Materiál premiešaný s anorganickým materiálom, farba hnedočierna; stredovek (13. stor.):

6. Črepy (21 ks) - z nich päť z rozhrania tela a dna nádob, na dne so stopami strhnutia z pomaly rotujúceho hrnčiarskeho kruhu, tri okrajové z profilovaných hrncovitých nádob(?), 13 ks z tela tenkostenných nádob - z nich osem má zvyšok výzdoby v podobe obežných a plytkých rýh. Materiál s ojedinelými

kamienkami, farba sivohnedá, miestami čierna, resp. oranžová. Na jednom nezdobenom fragmente z tela nádoby je na vnútornej strane zvyšok prihorenej stravy(?). Črepy pochádzajú pravdepodobne z troch nádob (obr. 89: 3; 90: 1-6; 91: 1-4, 6).

7. Železné predmety (4 ks):

- a) kliník (dl. 8 cm) - koncová zahrotená časť, priečny rez štvorcový (obr. 89: 6).
- b) dve kovania (z vedierka?) ukončené zlomenými očkami(?; obr. 91: 5, 7).
- c) „trojnožka“, na konci ramien zahnutá do očka (dve očká zlomené; obr. 91: 8).

Opísané nálezy, ktoré boli prostredníctvom S. Danku zapožičané na analýzu, pochádzajú z dvoch horizontov - z neolitu a zo stredoveku. Podľa zachovanej výzdoby patria neolitické zlomky do klasickej fázy bukovohorskej kultúry. Zaujímavé sú tiež nálezy z 13. stor., čím sa Jazvečí hrad zaraďuje do zoznamu viacerých jaskýň v blízkom i vzdialenejšom okolí, v ktorých takto datovaný nálezový inventár akiste dokumentuje zložité spoločenské pomery zapríčinené mongolským vpádom v r. 1241. V tejto súvislosti by sa pozornosť archeológov mala upriamiť na systematický výskum tejto i príľahlých jaskýň. Severne od sledovanej speleoarcheologickej lokality ležia ďalšie tri jaskyne, v ktorých možno predpokladať analogické osídlenie (Malá jaskyňa, Hatinská jaskyňa I a II; obr. 88: 1).

9. R y b n í k (okr. Revúca), J a s k y ň a P r a s l e n, Revúcka vrchovina - Železnícke predhorie, jaskyňa, sídlisko, zisťovací výskum, paleontologické nálezy, neolit (bukovohorská kultúra), mladšia a neskorá doba bronzová (kyjatická kultúra), halštát (kultúra vekerzug), ojedinelý stredovek. Perspektívne uloženie nálezov: Gemersko-malohontské múzeum, Rimavská Sobota.

Bezprostredne po objave jaskyne v r. 2006 jaskyniarmi zo SSS - Oblasťnej skupiny Rimavská Sobota (I. Balciar a J. Rešetár) sa nadviazala spolupráca s odborníkmi z viacerých vedných odborov, vrátane archeológie (Balciar/Rešetár 2006). Následným zisťovacím výskumom (M. Soják) sa na povrchu jaskynného dna a v sondách I-III/06 získali bohaté nálezy datované do pleistocénu (paleontologické nálezy), ďalej do stredného neolitu (bukovohorská kultúra), mladšej až neskorej doby bronzovej (kyjatická kultúra) a staršej doby železnej - halštátskej (kultúra vekerzug). Celkovou zameranou dĺžkou (133 m) patrí Praslen, vytvorený vo wettersteinských vápencoch silického príkrovu, dosiaľ k najdlhším jaskyniam v Drienčanskom krase (primát zobrala Chvalovskej jaskyni). Podobne ako v Domici, aj v Praslene sa zistili praveké uhľové kresby a otery fakiel (výskum, priestorové rozmiestnenie, dokumentácia a odobratie vzoriek realizovala A. Šefčáková), ktoré sa koncentrujú zväčša v úzkych zadných priestoroch, nazvaných podľa nich Chodba kresieb. Okrem tohto miesta sa zámerné maľby vyskytujú v Marošovej sienke. Prekvapuje však, že na rozdiel od mnohých jaskýň osídlených na sklonku doby bronzovej, v skúmanej jaskyni chýba antropologický materiál ako sprievodný znak kultových obradov kyjatickej kultúry (napr. Kostrová jaskyňa, Silická ľadnica, Majda-Hrašková jaskyňa, Majkova jaskyňa, Leontína/Ludmila a i.). Analýza keramiky z doby bronzovej ukázala, že ľud kyjatickej kultúry osídlil študovanú jaskyňu niekoľkokrát, v staršom (HA), no najmä v neskorom stupni (HB), keď evidujeme najintenzívnejšie osídlenie jaskýň v južnej časti stredného Slovenska a v hornej časti severného Maďarska. S touto kultúrou súvisí aj nález derivátu bronzovej ihlice s miskovitou hlavicom a nevýrazne zosilným a takmer guľovitým krčkom, nad i pod ktorým je ryhovaná, ďalej fragment plochého bronzového predmetu, dvojkónický praslen so zvislým žliabkovaním, fragment plochého prasleny, ústie z krištáľu a dva železné zlomky tyčínok (z ihlíc či spôn?), ktoré môžu patriť už do doby halštátskej. Do vekerzugskej kultúry patria štyri črepy zo sivej keramiky, vyhotovenej na hrnčiarskom kruhu. Osíhnotený je železný predmet podobný stredovekému razidlu na mince, ktorého pôvod v jaskyni je akiste alochtónny (prepad cez komín z plochy nad jaskyňou). Zo všetkých sond pochádzajú aj zvieracie kosti a paleobotanický materiál (Mihályiová 2008). Aby sa zamedzilo poškodzovaniu jaskyne, jej vchod sa uzavrel kovovým poklopom. V jaskyni je žiaduci systematický interdisciplinárny výskum (Soják v tlači). Na svahu nad jaskyňou sa počas hľadania prieduchov z jaskyne našli ojedinelé kovové predmety z neskorého stredoveku a novoveku (zlomky kincov, hrot kopije, neurčité zlomky).

10. S l a v e c (okr. Rožňava), J a s k y ň a L u d m i l a / L e o n t í n a, jaskyňa, sídlisko, záchranná exploatacia, paleontologické nálezy, neolit (bukovohorská kultúra), neskorá doba bronzová (kyjatická kultúra), 13. stor., novovek, využitie počas druhej svetovej vojny. Uloženie nálezov: AÚ SAV - pracovisko Spišská Nová Ves.

Jaskyňa v Gombaseckom kameňolome je dlhodobejšie známa (Bella/Holúbek 1999, 110 - tu ďalšia literatúra). Prvé rukolapné nálezy odtiaľto pochádzajú z r. 1924. Zaslúžil sa o ne gen. Rudolf Gajda, ktorý počas vykopávok v jaskyni objavil paleontologický materiál (jaskynný medveď a i.), ľudské kosti, črepy z neolitu a údajne paleolitické nálezy (dokumentácia AÚ SAV, 589/1924). J. Eisner (1926) spomína z jaskyne črepy bukovohorskej kultúry, získané R. Gajdom a J. Kuklom. Podľa J. Bártu (1958) jaskyňu v r. 1932 skúmal J. Böhm, v r. 1940 maďarský bádateľ H. Kessler. V r. 1941 (počas okupácie) sa v jaskyni našli

pleistocénne kosti (mamut a ďalšie), ktoré sa vyviezli do Budapešti (dokumentácia AÚ SAV, 772/1949). Z pohľadu archeológie jej venoval väčšiu pozornosť J. Bárta, ktorý v nej v r. 1957 uskutočnil zisťovací archeologický výskum (Bárta 1958). Podľa uvedeného archeológa sa v jaskyni objavili kamenné nástroje a črepy z neolitu (bukovohorská kultúra), doby bronzovej (údajne pilinská kultúra, v skutočnosti však kyjatická kultúra), laténskej a zo stredoveku. V SMOPaJ v Liptovskom Mikuláši majú byť uložené okrem týchto nálezov aj vrstvičky dymu (z niekdajších ohnísk) zaliate v rastúcich kvapľoch. V r. 2006 sa vďaka aktivite jaskyniarov (T. Máté a kol.) znovuobjavil vchod do jaskyne a na jeden deň sa jaskyňa Ľudmila sprístupnila vybranej jaskyniarskej verejnosti na čele so zástupcami Správy slovenských jaskýň v Liptovskom Mikuláši (za súčasnej filmovej dokumentácie filmárov z Rimavskej Soboty). Archeologický výskum (za pomoc pri jeho realizácii ďakujem M. Terrayovi) sa zameriaval na fotodokumentáciu priestorov, nástenných nápisov (z r. 1898, 1930, 1944) a najmä zozbieranie nálezov, ktoré sa vyskytovali voľne na povrchu jaskynného dna a predovšetkým pri starých sondách. Takto sa zachránil pomerne bohatý nálezový inventár, pozostávajúci z črepov, zvieracích kostí a drobných kovových predmetov. Z črepov patrí 113 ks do neolitu (bukovohorská kultúra), 197 ks do neskej doby bronzovej (kyjatická kultúra, stupeň HB; za konzultácie ďakujem V. Furmánkovi a V. Mitášovi), 100 ks do 13. stor. a 5 ks je novovekých. Časť drobných nálezov súvisí s pobytom ľudí počas druhej svetovej vojny. Spomedzi stredovekých nálezov si popri zdobenej keramike (vlnovkami, slzičkovými vrypami) zasluhujú pozornosť dve mince (za určenie vďaka J. Hunkovi): 1. Uhorsko, Bela III.-IV. (1172-1270), brakteát z r. 1190-1240, striebro, 13 mm, 0,174 g (Huszár 1979, č. 195); 2. Vojvodovia z Korutánska alebo páni z Kranska, Bernhard z Korutánska (1202-1256), mincovňa Landstrass, friesachský fenig z 1. pol. 13. stor., striebro, 15x15 mm, 0,71 g (Koch 1994, C n 4). Po jednodňovej akcii sa z bezpečnostného hľadiska (funkčný kameňolom) vchod do jaskyne opätovne uzavrel. Vzhľadom na dôležitosť nálezov (najmä bukovohorská, kyjatická kultúra a 13. stor.) sa systematický výskum v priestrannej sále jaskyne (tzv. Hlavná sieň) javí ako potrebný.

Tab. 1. Lokality spomínané v texte a doložené osídlenie.

Por. č.	Lokalita	Datovanie
1.	Dravce (Pod Hruškou)	14.-15. stor., novovek
2.	Hrabušice (Abri Predná diera)	eneolit, stredovek, 16.-19. stor.
3.	Levoča: a) Nám. Majstra Pavla 53 b) Vysoká 42	a) 14.-15. stor., stredovek až novovek, novovek b) novovek
4.	Poprad-Matejovce (Matejovské nám. a prilahlé ulice)	novovek
5.	Spišská Nová Ves: a) Letecká 35 b) Levočská ul. c) Žimná 34	a) 19. stor. b) stredovek, novovek c) 15.-16. stor., stredovek až novovek
6.	Spišské Podhradie (Spišská Kapitula)	13., 14.-15. stor., stredovek až novovek, novovek
7.	Žehra: a) Bronzová jaskyňa b) Jaskyňa Drina c) Pod Spišským hradom	a) eneolit, doba bronzová b) eneolit, doba bronzová?, 14.-15. stor. c) eneolit, doba halštatská, púchovská kultúra, stredovek, novovek
8.	Debraď (Jaskyňa Jazvečí hrad)	neolit, 13. stor.
9.	Rybník (Jaskyňa Praslen)	neolit, doba bronzová, halštatská, stredovek
10.	Slavec (Jaskyňa Ľudmila/Leontína)	neolit, doba bronzová, 13. stor., novovek, 2. sv. vojna

Literatúra

- Balciar/Rešetár 2006 - I. Balciar/J. Rešetár: Jaskyňa Praslen - nový objav v Drienčanskom krase. Spravodaj SSS 37, 2, 2006, 38-40.
- Bárta 1958 - J. Bárta: Jaskyňa Ľudmila v Juhoslovenskom krase pred zánikom. Krásy Slov. 35, 1958, 156-157.
- Bella/Holúbek 1999 - P. Bella/P. Holúbek: Zoznam jaskýň na Slovensku (stav k 31. 12. 1998). Bratislava 1999.
- Eisner 1926 - J. Eisner: Nové nálezy na Slovensku a Podkarpatskej Rusi (1925). Obzor Praehist. 6, 1926, 60-63.
- Fiala/Vallašek 1975 - A. Fiala/A. Vallašek: Náčrt stavebného vývoja Spišskej Kapituly do konca stredoveku. Vlastivedný časopis 24, 1975, 132-136.
- Huszár 1979 - L. Huszár: Münzkatalog Ungarn von 1000 bis Heute. München-Budapest 1979.
- Javorský 1978 - F. Javorský: Výskumy a prieskumy Výskumnej expedície v okrese Spišská Nová Ves. AVANS 1977, 1978, 103-120.

- Javorský 1981* - F. Javorský: Výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Spiš Archeologického ústavu SAV. AVANS 1980, 1981, 108-126.
- Karasová 2007* - E. Karasová: Bratia - jaskyniari. Spiš - regionálna príloha denníka Korzár, 23. 1. 2007, 4.
- Koch 1994* - B. Koch: Corpus nummorum Austriacorum. I. Mittelalter. Wien 1994.
- Mihályiová 2008* - J. Mihályiová: Rastlinné makrozvyšky z jaskynných nálezových komplexov v roku 2006 a zo starších výskumov. AVANS 2006, 2008, 90-92.
- Miroššayová 2003* - E. Miroššayová: K problematike tzv. skýtskych nálezov z regiónu Spiša. In: J. Gancarski (ed.): Epoka brązu i wczesna epoka żelaza w Karpatach polskich. Krosno 2003, 357-378.
- Pakr 1976* - A. Pakr: K historii výzkumu nickamínku. Čsl. Kras 28, 1976, 13-21.
- Soják, v tlači* - M. Soják: Jaskyňa Praslen v archeologických prameňoch (Príspevok k pravekému osídleniu jaskýň Drienčanského krasu). In: Zborník Gemer-Malohont. Rimavská Sobota, v tlači. *Súpis 1969* - Súpis pamiatok na Slovensku. R-Ž. Bratislava 1969.
- Vallašek 1999* - A. Vallašek: Zaniknutý kláštor sv. Martina nad Spišskou Kapitulou. Pamiatky a múzeá 2, 1999, 61-65.
- Vladár 1978* - J. Vladár: Umenie dávnovkeého Spiša. Bratislava 1978.

VICHTIGSTE UNTERSUCHUNGEN IN DER ZIPS UND WEITEREN REGIONEN DER OST- UND SÜDSLOWAKEI. Der Beitrag präsentiert die Aktivitäten-Auswahl des Archäologischen Instituts der slowakischen Akademie der Wissenschaften - Arbeitsstelle Spišská Nová Ves. Die Untersuchung, bzw. Rettungsgrabung wurde auf den offenen Siedlungen wie auch im Bereich der Höhlen durchgeführt. Die Funde stammen aus dem Gebiet der Zips und aus den Regionen der Ost- und Südslowakei. Denkmäler der Materiellkultur stammen aus zehn Gemeinden-, bzw. Stadtkatastern. Es geht um die Fundstellen in folgenden Katastergebieten: Dravce, Hrabušice, Levoča (zwei Fluren), Poprad-Matejovce, Spišská Nová Ves (drei Fluren), Spišské Podhradie-Spišská Kapitula, Žehra (drei Fluren), Debrad', Rybník und Slavec. Paläontologische Funde wurden in zwei Fällen erfasst: Rybník (Höhle Praslen) und Slavec (Höhle Ludmila/Leontína). Funde aus den untersuchten Fundstellen, denen die Keramikfragmente dominieren, werden ins Neolithikum datiert: Debrad' (Höhle Jazvečí hrad), Rybník (Höhle Praslen) und Slavec (Jaskyňa Ludmila/Leontína). In allen drei Fällen handelt es sich um die Ansiedlung der Bükk-Kultur. Äneolithikum (Baden-Kultur) ist auf vier Fundstellen belegt: Hrabušice (Abri Predná diera), Žehra (Bronzová Höhle, Höhle Drina und Pod Spišským hradom). Die Bronzezeit ist in vier Höhlen-Fundstellen vertreten: Žehra (Bronzová Höhle, Höhle Drina), Rybník (Höhle Praslen) und Slavec (Höhle Ludmila/Leontína). Erwähnen sollte man vor allem vier Schäferringe des Sibirer-Typs der späten Ottomani-Kultur aus Žehra (Bronzová Höhle) oder Funde der Kyjatice-Kultur aus den Fundstellen Rybník und Slavec. Einzigartig sind die Reste der Wandzeichnungen und Streichspuren von Fackeln aus Rybník (Höhle Praslen). Sie hängen mit der Bükk-, bzw. Kyjatice-Kultur zusammen. Selten sind Funde aus der Hallstattzeit: Žehra (Pod Spišským hradom) und Rybník (Höhle Praslen). Funde der Púchov-Kultur sind auf einziger Fundstelle aufgetreten - Žehra (Pod Spišským hradom). Es dominieren Funde aus dem Mittelalter und Neuzeit (14 Fluren/Fundstellen). Bemerkenswert ist die Zeitstufe des 13. Jh.s in den Höhlen. Die numismatische Denkmäler fehlen auch nicht: Slavec (Höhle Ludmila/Leontína).

VÝSKUM V INTERIÉRI KOSTOLA SV. DUCHA V ŽEHRE

Marián Soják

Ž e h r a (okr. Spišská Nová Ves), K o s t o l s v. D u c h a, sakrálna stavba, záchranný výskum, 13.-15. stor., novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - pracovisko Spišská Nová Ves.

Kostol sv. Ducha je situovaný na návrší nad obcou, uprostred pôvodného murovaného oplotenia cintorína. V ÚZPF SR je zapísaný pod č. 827. Zároveň je súčasťou svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Prvá písomná zmienka o Žehre pochádza z r. 1245. V stredoveku patrila táto poddanská obec spišskému zemepánskeho rodu Sigrayovcov. V r. 1245 dovolil spišský prepoš Matej Jánovi Sigrayovi postaviť v obci kostol zasvätený Sv. Duchu. V nasledujúcom roku dostal uvedený Ján Sigray od panovníka donáciou rozsiahle majetky - okrem Žehry aj Slatvinu, Richnavu a Krompachy. Zdá sa, že stavbu kostola začal ešte v tejto dobe v románskom slohu. Potom zrejme došlo z nejakých príčin k prerušeniu výstavby a kostol bol dokončený v r. 1275, keď spišský prepoš Muthmerius potvrdil Jánovi Sigrayovi pôvodnú listinu z r. 1245. Kostol predstavuje neveľkú ranogotickú stavbu, pôvodne jednolodovú, s rov-

ným uzáverom štvorcovitej svätyne. Okolo r. 1380 ho prestavali na centrálne dvojloдие. V 18. stor. ku kostolu pristavali severnú sakristiu (Súpis 1969, 490; Hudák 1984, 117, 454; Žáry 1986, 258-259).

V r. 2006 sa v interiéri kostola realizoval archeologický výskum, ktorý bol vyvolaný rekonštrukciou kúrenia a výmenou starej travertínovej dlažby za novú, tehlovú. Zároveň sa uskutočnil historicko-architektonický výskum, spojený so sledovaním stavebného vývoja kostola a štúdiom náhrobných epitafov (Chalupecký/Soják/Karabinoš v tlači). Priebeh skúmania sa prispôbil rozhodnutiu KPÚ v Košiciach o podmienkach vykonávania výskumu, výsledkom predstihového georadarového prieskumu (realizácia M. Terray) a samotnému postupu stavebných prác. Archeologické sondy sa umiestnili pozdĺž vnútorných obvodových múrov kostola a v miestach anomálií, zistených georadarom (obr. 92: 1).

Opis archeologických sond

Sonda I/06: v SZ rohu lode pod západnou časťou epitaflu zakladateľa obce Jána Sigraya z 13. stor.; rozмеры 1,8x2 m, max. hl. 130 cm. V zásypových vrstvách sa našli črepy z 13.-19. stor., zlomok novovekej fajky, fragmenty tehlovej dlažby, železné klinec, zlomok podkovy, srdiečko zo zvona, početné ľudské kosti, zvyšky drier z rakiev a denár Ondreja III. z r. 1290-1301. Základy v maltovom lôžku v hĺbke 80/90 cm. Vo východnej časti sondy sa vytýčil pokusný rez. V hĺbke 150 cm sa tu našiel zvyšok hrobu v rakve, vymedzenej (po šírke) dvoma železnými klincami a dobre zachovaným negatívom (obr. 92: 2). V hrobe sa našli pozostatky viacerých ľudských jedincov, zvyšky vlasov so spínacou sponou(?), látky, medených drôtených ozdôb zo šiat, pozostatky kože z obloženia rakvy a sklená fľaštička s písomným odkazom z r. 1884 o realizácii historicko-archeologického výskumu v interiéri kostola miestnym farárom Jánom Duchoňom (obr. 92: 3; 93). Po výskume sa ľudské kosti z výkopov zozbierali a sekundárne pietne uložili do tohto hrobu.

Sonda II/06: v SV rohu lode až po tehlový múrik pred vífazným oblúkom; sonda mala tvar lomeného písmena S, max. hl. 120 cm. V hl. 80-90 cm od úrovne odstránenej dlažby sa odkryli základy, ktoré nelícujú s vnútornou severnou stenou lode kostola a nápadne vyčnievajú smerom dovnútra lode. V severnom profile sondy sa v hĺbke 25 cm odkryla tehlová kocka dlažby „in situ“. V zásypových vrstvách sa našli ľudské kosti, železné klinec z rakiev, črepy zo 14.-15. až 19. stor., tehlová dlažba a falzum quartingu Žigmunda Luxemburského z r. 1430-1437.

Sonda III/06: v SZ rohu svätyne, medzi sondou II/06 a vchodom do sakristie; vykopaná do hĺbky 90 cm, základy v hĺbke 80-85 cm. Okrem ľudských kostí sa v sonde našli ojedinelé novoveké črepy a železné klinec.

Sonda IV/06: v JZ rohu sakristie; rozмеры 80x130 cm. V hĺbke 70-80 cm sa odkryli tri ľudské lebky a viaceré kosti dlhých končatín. Medzi SV nárožím lode a JZ múrom sakristie sa zistila zreteľná dilatačná škára. Zosilnené základy boli v max. hĺbke 85 cm. Okrem ľudských kostí bez nálezov.

Sonda V/06: v JV rohu svätyne (v mieste výrazného zosilnenia základov, o 18-20 cm), sonda v tvare písmena L; dl. výkopu 1,5, resp. 1,8 m, š. 80 cm, základy v hl. 80 cm. V JZ časti sondy v hĺbke 60 cm sa našiel zvyšok ľudskej lebky. Až na ojedinelé ľudské kosti bez nálezov.

Sonda VI/06: pri SV okraji centrálneho stredového stĺpa; rozмеры: 1,0-1,7x1,5 m. Doložený kamenný kruhový základ vo výraznom maltovom lôžku. V severnom profile bola viditeľná maltová vrstvička, na ktorej pôvodne spočívala tehlová dlažba. Až na ojedinelé novoveké črepy sa v nej našli len ľudské kosti.

V JZ časti lode sa odkryla kamenná doska, pravdepodobne vo funkcii podstavca pod nôžku chóru. V zásype „sondy“ sa našli zriedkavé ľudské kosti. V SV rohu interiéru veže skúmaného kostola sa urobila architektonická sonda, ktorou sa doložilo sekundárne pristavanie veže k lodi. Poukázala na to zreteľná dilatačná škára.

V spolupráci s I. Chalupeckým a A. Karabinošom sa uskutočnil výskum náhrobných epitafov z 13.-17. stor., osadených do dlažky. Ležali v SZ, JZ, JV rohu lode a v JZ rohu svätyne. Najstarší z nich je travertínový náhrobok v SZ rohu lode (nad preskúmaným hrobom s písomným odkazom), patriaci zakladateľovi obce J. Sigrayovi. Charakterizovaný je harmóniou troch kompozičných prvkov, hore grécky kríž s prekrížením na koncoch ramien, v strede kríž v opísanom kruhu - symbol vífazného Krista, dole v trilobe podnoží s posmrtným erbom so štylizovaným jeleňom rodu. Najbližšie analógie kríža sa nachádzajú v Tirolsku. Opísaný náhrobok (zlomený na dva kusy) pochádza z poslednej tretiny 13. stor. (Schürer/Wiese 1938, 81, 206; Buran a kol. 2003, 664). Južná časť náhrobku je maltou prilepená k mladšiemu náhrobku, ktorý patrí Jánovi Sigrayovi/Žigrajovi († 2. 8. 1653). Opis ostatných náhrobkov je publikovaný na inom mieste (Chalupecký/Soják/Karabinoš v tlači).

Spomedzi pamiatok hmotnej kultúry, najmä nálezov obidvoch mincí (Soják 2007) a keramiky z 13.-15. stor., prekvapil písomný odkaz na papierovom zvitku v sklenej fľaštičke v hrobe zo sondy I, ktorý predstavuje s najväčšou pravdepodobnosťou najstarší písomný doklad o realizácii zámerného historicko-archeologického výskumu v interiéri kostola na území Slovenska. Odkaz zároveň odpovedal na viaceré otázky vyplývajúce zo samotného výskumu, najmä na príčiny porušenia sypkých vrstiev na všetkých skúmaných miestach v interiéri kostola, a to až do prekvapujúcich hĺbok (150-160 cm). Výsledky výskumu prispeli tiež k stavebno-historickému vývoju Kostola sv. Ducha. Architektonickou sondou v interiéri veže sa dilatačnou škárou doložilo pristavanie veže k lodi, azda v období tesne po vybudovaní

kostola na sklonku 13. stor. Sondy z vnútornej strany pozdĺž obvodových stien kostola potvrdili súčasnú výstavbu jednoloďového kostola s obdĺžnikovitou loďou a štvorcovým presbytériom v 13. stor. Dokladajú to ojedinelé črepy z tohto storočia, nájdené pri častokrát zreteľne zosilnených základoch a spomínaná minca Ondreja III., objavená pri SZ základe lode v hĺbke 100-120 cm. Sondou v sakristii sa potvrdila jej prístavba k lodi a svätyni, podľa zachovaných písomných dokladov v priebehu 18. stor. (1779). Antropologické nálezy pod sakristiou poukazujú na možnosť jestvovania pôvodného osária, ktoré zaniklo po výstavbe novovekej sakristie. Výskumom sa vylúčil možný predpoklad jestvovania staršieho - románskeho či predrománskeho kostola, resp. pravekého osídlenia tejto terénnej dominanty. Nezistila sa ani prítomnosť predpokladaných krýpt, čo naznačovalo už georadarové meranie. Namerané anomálie doložili jestvovanie hrobov (sonda I/06), príp. výrazných zosilnených základov pod jednotlivými stavbami (obvodovými múrmi a stredovým pilierom). V neposlednom rade sa v sonde II/06 doložila nálezom tehlovej dlažby „in situ“ a tiež maltovou vrstvičkou v sonde VI/06 úroveň pôvodnej neskorostredovekej(?) dlažby, podľa ktorej sa realizovala aj súčasná dlažba.

L i t e r á t ú r a

Buran a kol. 2003 - D. Buran a kol.: Gotika. Dejiny slovenského výtvarného umenia. Bratislava 2003.

Hudák 1984 - J. Hudák: Patrocíniá na Slovensku. Bratislava 1984.

Chalupecký/Soják/Karabinoš v tlači - I. Chalupecký/M. Soják/A. Karabinoš: Historicko-archeologický výskum v Kostole sv. Ducha v Žehre. Pam. Múz. Bratislava 2007, v tlači.

Schürer/Wiese 1938 - O. Schürer/E. Wiese: Deutsche Kunst in der Zips. Brünn-Wien-Leipzig 1938.

Soják 2007 - M. Soják: Mince z archeologického výskumu v Žehre. Slov. Num. 18. Nitra 2007, 251-252.

Súpis 1969 - Súpis pamiatok na Slovensku. R-Ž. Bratislava 1969.

Žáry 1986 - J. Žáry: Dvojloďové kostoly na Spiši. Bratislava 1986.

GRABUNG IM INNENBEREICH DER KIRCHE DES HL. GEISTES IN ŽEHRA. Žehra (Bez. Spišská Nová Ves), Kirche des Hl. Geistes, Sakralbau, Rettungsgrabung, 13.-15. Jh., Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der slowakischen Akademie der Wissenschaften - Arbeitsstelle Spišská Nová Ves.

Im J. 2006 wurde im Innenbereich der frühgotischen Kirche wegen der Heizungsrekonstruktion und der Wechslung der alten Kalktuffpflasterung für neue Ziegelpflasterung eine archäologische Grabung durchgeführt. Untersucht wurden sechs archäologische und ein architektonischer Schnitt. Die einzelnen Schnitte waren folgender Weise platziert (Abb. 92: 1): Schnitt I/06 in nordwestlicher Schiffecke; Schnitt II/06 in nordöstlicher Schiffecke; Schnitt III/06 in nordwestlicher Heiligtumsecke zwischen dem vorgehenden Schnitt und dem Sakristeieingang; Schnitt IV/06 in südwestlicher Ecke der Sakristei; Schnitt V/06 in südöstlicher Ecke der Sakristei; Schnitt VI/06 bei dem nordöstlichem Rand des Zentralständers und der architektonische Schnitt in nordöstlicher Ecke des Innenbereichs vom Turm. Bis auf näher unbestimmbare Anomalien auf mehreren Stellen des Kircheninnenbereichs hat die Georadar-Messung die Anwesenheit von mauerten Gräben ausgeschlossen, was auch die Grabung bestätigte. Schon die ersten archäologischen Schnitte haben gezeigt, dass den ganzen Innenbereich eine Sandaufschüttung mit einem gemischten Fundinventar, dem die Menschenknochen aus den beschädigten Gräbern dominieren, ausfüllt. Von den Begleitfunden der Materialkultur aus den Aufschüttungsschichten können Scherben aus dem 13. bis 19. Jh., Bruchstück einer neuzeitlichen Pfeife, Glasfensterscheibe, Ziegelpflasterung, handgeschmiedete Eisennägel, Bruchstück vom Hufeisen und unbestimmte Fragmente, Glockenklöppel, Reste von Sarghölzern und zwei Münzen: Denar von Ondřej III. und Quarting des Sigmund von Luxemburg erwähnt werden. Bemerkenswerte Funde stammen vor allem aus dem Schnitt I/06. In der Tiefe von 150 cm ist ein hölzerner Sarg mit leiblichen Überresten von mehreren Verstorbenen mit erhaltenen Haarresten (mit Fibel?), Textil, Kupferdrahtschmuck von den Kleidern und Teile eines Lederbezugs vom Sarg zum Vorschein gekommen (Abb. 92: 2). Überraschend war der Fund eines Glasfläschchens (Abb. 92: 3), in dem sich ein eingerolltes Papier mit lateinischer schriftlicher Mitteilung über die historisch-archäologische Grabung in dem Innenbereich der Kirche im Jahre 1884 befand (Abb. 93). Mit einem architektonischen Schnitt im Innenbereich des Turmes hat man durch die Dilatationsfuge den Zubau des Turmes zum Schiff, vielleicht in der Zeit knapp nach dem Kirchenaufbau am Ende des 13. Jh.s, belegt. Die Schnitte von der Innenseite, entlang der Umfangsmauern der Kirche, bestätigten den gegenwärtigen Aufbau der einschiffigen Kirche mit länglichem Schiff und quadratischem Presbyterium im 13. Jh. Das belegen auch die Einzelscherben aus diesem Jahrhundert, die bei den oft deutlich verstärkten Fundamenten gefunden wurden, und die erwähnte Münze vom Andreas

d. III., entdeckt bei dem nordwestlichen Schiffsfundament in der Tiefe von 100-120 cm. Der Schnitt in der Sakristei bestätigte auch ihren Zubau zum Schiff und dem Heiligtum, den erhaltenen schriftlichen Belegen zufolge im 18. Jh. (1779). Anthropologische Funde unter der Sakristei weisen auf die mögliche Existenz eines ursprünglichen Ossariums, das nach dem Aufbau der neuzeitlichen Sakristei unterging, hin. Die Grabung hat die angenommene ältere, romanische oder sogar vorromanische Kirche, bzw. vorzeitliche Besiedlung dieser Terraindominante, ausgeschlossen. Im Schnitt II/06 hat die gefundene Ziegelpflasterung „in situ“ und die kleine Mörtelschicht im Schnitt VI/06 die Ebene der ursprünglichen spätmittelalterlichen(?) Pflasterung, nach der auch die gegenwärtige Pflasterung durchgeführt wurde, belegt.

Gleichzeitig realisierte man die Untersuchung der in die Pflasterung eingesetzten Grabdeckplatten des 13.-17. Jh.s. Sie lagen in der nordwestlichen, südwestlichen und südöstlichen Schiffecke und in der südwestlichen Ecke des Heiligtums. Der älteste von ihnen (aus dem letzten Drittel des 13. Jh.s) ist ein Kalktuffgrabmal in der nordwestlichen Schiffecke (über dem untersuchten Grab mit dem schriftlichen Bericht), der dem Ortschaftsgründer J. Sigray gehörte.

GOMBÍK Z NITRY-DOLNÝCH KRŠKÁN

Peter Šalkovský

Nitra (okr. Nitra), časť Dolné Krškany, Ul. Na priehon 13., parc. 370, ojedinelý nález, včasný stredovek. Uloženie nálezu: u nálezcu.

V máji 2006 našiel J. Kupčo asi 20 m JV od svojho domu v záhrade v hĺbke do 20 cm pod povrchom plechový gombík, ktorý poskytol autorovi na zdokumentovanie. Poloha sa nachádza medzi cestou a železničnou traťou Nitra - Nové Zámky asi 150 m JZZ od Kostola Sv. Andreja.

Opis nálezu

Gombík, pravdepodobne medený, má tvar stlačenej gule, zloženej z dvoch tenkých dutých plechových polgúl spojených v ich max. priemere, s uškom z drôtu kruhového prierezu, osadenom do výrezu v hornej polguli. Povrch gombíka zdobí šikmé plastické žliabkovanie prebiehajúce špirálovite od uška ku spodnej časti gombíka. Spodná časť gombíka je čiastočne poškodená a dva malé, pravdepodobne sekundárne otvory sú aj na bokoch hornej časti. Povrch medenej farby je po obvode do siva oxidovaný. Rozmery: v. 19 mm, pr. 21-23 mm, vonk. pr. uška 7 mm (obr. 75).

Nález je typologicky blízky malým medeným a bronzovým nezdobeným včasnostredovekým gombíkom, ktoré boli zhotovované spájaním dvoch polgulovitých častí. Presnú súveku analógiu k výzdobe však zatiaľ nepoznáme. Technologicky a morfológicky blízke gombíky sa na Slovensku najviac vyskytujú v centrálnom Ponitří (Nitra-Horné Krškany, Nitra-Lupka, Čakajovce), na dolnom Považí, v okolí Bratislavy a v Pomoraví (Pobedim, Siladice, Tvrdošovce, Bratislava-Devín, Smolenice, Cífer-Pác, Svätý Jur, Skalica (*Pavlovičová* 1996, obr. 7: 5, 8, 11, 12, 17, 20; *Hanuliak* 2004, 177-180, obr. 195: 1a, 1c etc.; *Vavák* 2006, obr. 3). Podobné a honosnejšie exempláre poznáme samozrejme i z centrálnych juhomoravských lokalít (Mikulčice, Staré Město, atď.).

Išlo o ozdobnú súčasť odevu, najčastejšie spínajúcu odev v hornej časti trupu, predovšetkým u detí a žien z vyšších a stredných spoločenských vrstiev. Niektoré gombíky však mohli byť druhotne používané aj ako prívesok či súčasť náhrdelníkov (*Hanuliak* 2004, 179). Nachádzajú sa predovšetkým v hroboch, iba zriedkavo na sídliskách. Aj dolnokrškanský nález mohol tvoriť pôvodne súčasťou hrobej výbavy - v blízkom okolí totiž evidujeme súveké pohrebiská až v troch polohách (Dvor OSP, Sklady OD Prior, Závod Mier).

Jednoduchšie zdobené aj nezdobené exempláre gombíkov bývajú zväčša pokladané za mladšie a datované predovšetkým do neskorého veľkomoravského obdobia s prežívaním v 10. stor., aj keď vyrábané a používané mohli byť aj neskôr. Indikuje to nezvyčajná výzdoba, ktorej blízka analógia, hoci na menšom a bikónicky stvárnenom exemplári gombíka, sa našla v kultúrnej vrstve sídliska z počiatkov vrcholného stredoveku (12. stor.) v Beckove (neďaleko ktorého však existovalo aj včasnostredoveké sídlisko - za informáciu o nepublikovanom náleze ďakujem M. Hanuliakovi). Konečné kultúrne a chronologické zaradenie oboch gombíkov zostáva teda zatiaľ otvorené.

Literatúra

- Pavlovičová 1996* - E. Pavlovičová: K vypovedacej schopnosti gombíka u naddunajských Slovanov v 9. storočí. *Slov. Arch.* 44, 1996, 95-153.
- Hanuliak 2004* - M. Hanuliak: Veľkomoravské pohrebiská. Pochovávanie v 9.-10. storočí na území Slovenska. Nitra 2004.
- Vavák 2006* - J. Vavák: Gombíky z včasnostredovekého hradiska vo Svätom Juri. In: *Zbor. SNM 100. Arch.* 16. Bratislava 2006, 331- 337.

KNOPF AUS NITRA-DOLNÉ KRŠKANY. Nitra (Bez. Nitra), Teil Dolné Krškany, Straße Na priehon 13., Parzelle 370, Einzelfund, Frühmittelalter. Aufbewahrung des Fundes: beim Entdecker.

Im Mai 2006 hat J. Kupčo in dem Garten seines Hauses einen wahrscheinlich kupfernen Knopf gefunden, der aus zwei hohlen Blechhalbkugeln gefertigt und mit einer Drahtöse versehen ist. Seine Oberfläche war mit schrägen spiralförmigen plastischen Rillen verziert. Der Knopf ist teilweise beschädigt. Ausmaßen: Höhe 19 mm, Durchmesser 21-23 mm, Außendurchmesser vom Ohr 7 mm (Abb. 75). Der Fund hat typologisch am nächsten zu den kleinen kupfernen und bronzenen unverzierten Knöpfen, die oft auf den großmährischen Gräberfeldern vor allem im zentralen Nitra-Tal, aber auch in Mähren, vorkommen. Es geht um einen Schmuckteil der Bekleidung, der ihren oberen Teil vor allem bei den Kindern und Frauen aus höheren und mittleren Gesellschaftsrängen zusammenknüpfte. Manche Knöpfe konnten aber sekundär auch als Anhänger oder Bestandteil der Halsketten vor allem am Ende des 9.-10. Jh.s verwendet werden, wenn auch sie schon früher hergestellt und verwendet werden konnten. Das deutet auch die nahe Analogie der Knopfverzierung, die auf einem kleineren und bikonisch dargestellten Knopfexemplar in der Kulturschicht der Siedlung aus dem Anfang des Hochmittelalters (12. Jh.) in Beckov gefunden wurde, an. Die endgültige kulturelle und chronologische Eingliederung der beiden Knöpfe bleibt offen.

RÁDIOKARBÓNOVÉ DATOVANIE UHLÍKOVÝCH STÔP ZO STENY ARDOVSKEJ JASKYNE

Alena Šefčíková - Zdeněk Farkaš - Jiří A. Svoboda - Johannes van der Plicht

Ardovo vo (okr. Rožňava), Ardovská jaskyňa, prieskum, sídlisko, paleolit, neolit, halštát, latén. Uloženie výsledkov: Centrum pre výskum izotopov, Univerzita Groningen; Archeologický ústav AV ČR Brno; Slovenské Národné múzeum - Prírodovedné múzeum Bratislava; Slovenské Národné múzeum - Archeologické múzeum Bratislava.

Pri príležitosti prieskumu jaskyne Domica sme realizovali prieskum a odber vzorky na C14 AMS datovanie aj v Ardotskej jaskyni (Slovenský kras, Silická planina, Národná prírodná pamiatka). Inšpiráciou bola zmienka J. Lichardusa o grafických motívoch T, ktoré môžeme stretnúť aj pri doteraz nepublikovaných nástenných kresbách objavených J. Böhmom v Ardotskej jaskyni (*Lichardus 1968*). Naším cieľom bolo nájsť kresby a odobrať z nich vzorku. Pri prieskume sme však neobjavili evidentné kresby, aké vidno v Domici, ale viacero uhlíkových stôp, ktoré zrejme - podobne ako v Domici - mohol spôsobiť človek obtieraním smolných fakiel o stenu. Stopy po fakiach sa nachádzajú v Hlavnej chodbe a aj v severnom výbežku Zrúteného domu, kde dokonca pripomínajú jednoduché náčrty napr. ľudských postáv (*Bárta 1984*). Vo Vstupnej chodbe a Hlavnej chodbe sú v mladšej sintrovej výzdobe viditeľné tmavé vrstvičky spôsobené uhlíkovou substanciou zrejme z dymu ohnísk obyvateľov jaskyne (*Kučera 1964*). Vzorku na datovanie sme odobrali zo stopy po uhle zo steny jaskyne v Hlavnej chodbe severne od zvyškov sondy, ktorá pochádza zrejme z archeologického výskumu J. Böhma v r. 1934 (*Kučera 1964; Lichardus 1968*) a revízieho výskumu zameraného na stratigrafiu neolitu v r. 1962 (*Bárta 1973*). Výsledok datovania v Centre pre výskum izotopov pri Univerzite Groningen je 42 300 rokov $\pm$ 750 BP (GrA-32115). Toto veľmi vysoké datovanie je predčasné komentovať, ale treba ho overiť. Doteraz boli v Ardotskej jaskyni objavené stopy po laténskom, včasnohalštatskom a neolitickom osídlení.

Literatúra

- Bárta 1973* - J. Bárta: Druhé desaťročie intenzívnej speleoarcheologickej činnosti AÚ SAV v Nitre (1962-1971). *Slovenský Kras* 11, 1973, 85-98.
- Bárta 1984* - J. Bárta: K otázke paleolitického umenia v slovenských jaskyniach. *Spravodaj SSS* 15(4), 1984, 42-46.

- Kučera 1964 - B. Kučera: Krasová morfologie a vývoj Ardoovské jeskyně v Jihoslovenském krasu. Československý Kras 16, 1964, 41-56.
- Lichardus 1968 - J. Lichardus: Jaskyňa Domica - najvýznačnejšie sídlisko ľudu bukovohorskej kultúry. Bratislava 1968.

RADIOKARBON-DATIERUNG DER KOHLENSPUREN VON DER WAND DER ARDOVSKÁ HÖHLE. Ardovo (Bez. Rožňava), Ardovská Höhle, Slowakischer Karst, Silická planina, Nationales Naturdenkmal; Untersuchung, Siedlung, Paläolithikum, Neolithikum, Hallstattzeit, Latènezeit. Aufbewahrung der Ergebnisse: Zentrum für die Isotopen-Forschung, Universität Groningen; Archäologisches Institut der Akademie der Wissenschaften, Brünn, Tschechische Republik, Slowakisches Nationalmuseum - Naturwissenschaftliches Museum Bratislava; Slowakisches Nationalmuseum - Archäologisches Museum Bratislava.

Außer der Höhle Domica haben wir die Untersuchung und Abnahme der Proben für die C14 AMS Datierung auch in der Ardoovská Höhle durchgeführt. Zur Inspiration der Untersuchungen diente eine Erwähnung von J. Lichardus über die unveröffentlichten Wandzeichnungen, die J. Böhm in der Ardoovská Höhle entdeckte. Unser Ziel war die Zeichnungen zu finden und von ihnen eine Probe abzunehmen. Bei der Untersuchung haben wir auf den Wänden aber vor allem Kohlsuren von Fackeln entdeckt. In dem Eintrittsgang und dem Hauptgang sind in der jüngeren Sinterverzierung dunkle Schichten der Kohlschubstanz, wahrscheinlich aus dem Rauch der Feuerstellen von den Höhlenbewohnern, zu sehen. Probe für die Datierung haben wir von der Spur nach der Holzkohle auf der Höhlenwand im Hauptgang nördlich von den Schnittresten, die wahrscheinlich von der archäologischen Grabung von J. Böhm im Jahr 1934 und der Nachgrabung im Jahr 1962 stammen, abgenommen. Das Ergebnis der Datierung aus dem Zentrum für die Isotopen-Forschung bei der Universität Groningen ist 42 300 Jahre $\pm$ 750 BP (GrA-32115). Diese sehr hohe Datierung ist vorzeitig zu kommentieren, sie muss allerdings nachgeprüft werden. Bisher wurden in der Ardoovská Höhle Spuren der latènezeitlichen, frühhallstattzeitlichen und neolithischen Ansiedlung entdeckt.

RADIOKARBONOVÉ DATOVANIE UHLÍKOVÝCH STÔP ZO STENY JASKYNE DOMICA

Alena Š e f č á k o v á - Zdeněk F a r k a š - Jiří A. S v o b o d a - Johannes van der P l i c h t

K e č o v o (okr. Rožňava), J a s k y ň a D o m i c a, JZ Slovenský kras, Silická planina, Národná prírodná rezervácia Domické škrapy, Národná prírodná pamiatka; prieskum, sídlisko, paleolit, neolit. Uloženie výsledkov: Centrum pre výskum izotopov, Univerzita Groningen; Archeologický ústav AV ČR Brno; Slovenské Národné Múzeum - Prírodovedné múzeum Bratislava; Slovenské Národné Múzeum - Archeologické múzeum Bratislava.

Zo strednej Európy pochádza iba veľmi málo údajov o výskyte pravekého parietálneho umenia. Vie sa napríklad o kresbách, resp. znakoch antropogénneho pôvodu z jaskyne Býčí skála (Moravský kras, Česká republika), pričom C14 AMS datovanie (4420 rokov $\pm$ 50 BP, GrA-28558; Svoboda/Van der Plicht/Balák 2005) a dve ďalšie podobné dáta odhalili, že abstraktné geometrické vzory z Býčí skály pochádzajú z eneolitu. Na území Slovenska sa nachádzajú dnes už klasicky známe geometrické kresby objavené v jaskyni Domica v r. 1931 (Benický 1943-44), o ktorých sa predpokladá, že pochádzajú z neolitu a pravdepodobne patria k bukovohorskej kultúre (Böhm 1933; Lichardus 1968). Kresby vyhotovené uhlom na vápencovej stene jaskyne vo výške asi 50 cm pozostávajú najmenej z troch obrazcov umiestnených blízko seba v bočnom nízkom výklenku Posvätnéj chodby blízko Dómu mystérií (Lichardus 1968). Práve tieto kresby nás inšpirovali k zorganizovaniu medzinárodnej spolupráce na realizáciu ich absolútneho datovania.

Začiatkom mája 2006 sme uskutočnili prieskum v jaskyni Domica, ktorého hlavným cieľom bolo odobratie vzoriek priamo z geometrických kresieb. Zistili sme však, že sa na kresbách nachádza príliš tenká vrstva farbiva na to, aby bolo možné odobrať vzorky bez poškodenia kresieb. Ale v bočných chodbách blízko hlavných kresieb v okolí Dómu mystérií, v Posvätnéj chodbe a aj v odľahlých častiach jaskyne sa nachádzajú na stenách iné stopy po človeku. Sú spôsobené uhlom zrejme pochádzajúcim z otierania smolných fakiel, aby sa zvýšila ich svietivosť (Böhm 1933; Benický 1943-44; Bárta 1963-64; Lichardus 1968). Zo stôp uhľa na stene v Posvätnéj chodbe sme odobrali vzorku a poslali na analýzu do Centra pre vý-

skum izotopov pri Univerzite Groningen. Výsledok je celkom nečakaný, a to 11 310 rokov $\pm$ 50 BP (GrA-32114). Doteraz sa v Domici našlo najmä neolitické osídlenie. Čo sa týka paleolitických nálezov, v r. 1932 bol v Domici v Majkovom dome objavený v sekundárnej polohe v naplaveninách rieky Styx szeletínsky listovitý hrot z kremenného porfýru. Jeho pôvodná poloha mohla byť niekde v predných priestoroch jaskyne (Böhm 1933; Bárta 1963-64). Dnešný vchod do Domice je vlastne upravený vchod, ktorý existoval už v pleistocéne a bol vyplnený naplavenými štrkami a žltkou obsahujúcou drobnú pôvodnú faunu (Böhm 1933). Priamo z pleistocénnych hlinitých a štrkových nánosov v Suchej chodbe a v časti chodby smerujúcej k tzv. Priepasti v nižšom poschodí Domice na konci Siene jedenástich plameňov pochádzajú opäť iba nálezy fauny, a to najčastejšie jaskynného medveďa (*Ursus spelaeus*) a vzácné stredopleistocénneho slona - asi druhu *Elephas meridionalis* (Kettner 1936; Bárta 1957). Rádiokarbónové datovanie preto plánujeme overiť.

L i t e r a t ú r a

- Bárta 1957 - J. Bárta: Záchranný výskum v záplavou postihnutej jaskyni Domici. Štud. Zvesti AÚ SAV 2, 1957, 29-32.
- Bárta 1963-64 - J. Bárta: Príspevok k pravekému osídleniu jaskýň domickej sústavy. Slovenský Kras 5, 1963-64, 58-73.
- Benický 1943-44 - V. Benický: Ako boli objavené kresby neolitického človeka v Domici. Krásy Slovenska 22, 1943-44, 147-148.
- Böhm 1933 - J. Böhm: Domica - jeskyně pravěkých tajů. Krásy Slovenska 12, 1933, 75-84.
- Kettner 1936 - R. Kettner: Přehled dosavadní výzkumné činnosti Krasové komise KČST. Krásy Slovenska 15, 1936, 71-79.
- Lichardus 1968 - J. Lichardus: Jaskyňa Domica - najvýznačnejšie sídlisko ľudu bukovohorskej kultúry. Bratislava 1968.
- Svoboda /Van der Plicht/Balák 2005 - J. A. Svoboda/J. Van der Plicht/I. Balák: Býčí skála Cave, Czech Republic: Radiocarbon Dates of Rock Paintings. INORA 43, 2005, 7-9.

RADIOKARBON-DATIERUNG DER KOHLENSPUREN VON DER WAND DER HÖHLE DOMICA. Kečovo (Bez. Rožňava), Höhle Domica, Südwestlicher Slowakischer Karst, Silická planina, Nationale Naturreservation Domické škrapy, Nationales Naturdenkmal; Untersuchung, Siedlung, Paläolithikum, Neolithikum. Aufbewahrung der Ergebnisse: Zentrum für die Isotopen-Forschung, Universität Groningen; Archäologisches Institut der Akademie der Wissenschaften Brunn, Tschechische Republik, Slowakisches Nationalmuseum - Naturwissenschaftliches Museum Bratislava; Slowakisches Nationalmuseum - Archäologisches Museum Bratislava.

Aus Mitteleuropa stammen nur wenige Angaben der vorzeitlichen parietalen Kunst. Auf dem Gebiet der Slowakei befinden sich bekannte, wahrscheinlich neolithische (Bükk-Kultur) geometrische Zeichnungen, die im Jahre 1931 in der Höhle Domica entdeckt wurden. Anfangs Mai 2006 haben wir in der Höhle Domica eine Untersuchung durchgeführt. Ihr Zweck war die Proben für die Datierung direkt von diesen Zeichnungen abzunehmen. Wir haben allerdings festgestellt, dass es ohne Risiko ihrer Beschädigung nicht möglich ist. Die Probe haben wir von der Holzkohlenspur nach einer Fackel auf der Wand in dem Weihvollen Gang abgenommen und zur Analyse ins Zentrum für die Isotopen-Forschung bei der Universität Groningen geschickt. Das Ergebnis ist unerwartet: 11 310 Jahre $\pm$ 50 BP (GrA-32114), weil bis jetzt in Domica vor allem neolithische Ansiedlung gefunden wurde. Von den paläolithischen Funden ist im Jahre 1932 in Domica in einer sekundären Lage eine Blattspitze der Szeletien-Kultur aus steinernem Porphyrt, die wahrscheinlich aus den vorderen Höhlenbereichen stammt, zutage gekommen. Heutiger Eingang in Domica ist eigentlich ein aufgerichteter Eingang, der schon im Pleistozän existierte. Er war mit aufgeschwemmten Splitt und Lehm, die die kleine ursprüngliche Fauna enthielt, ausgefüllt. Direkt aus dem pleistozänzeitlichen Lehm- und Splittanschwemmungen im Trockenem Gang und im Gangteil am Ende der Saal der elf Flammen stammen wieder nur Funde der Fauna, und das vor allem des Höhlenbären (*Ursus spelaeus*) und des seltenen mittelpleistozänzeitlichen Elefanten, wahrscheinlich der Art *Elephas meridionalis*. Deswegen haben wir vor, die Radiokarbon-Datierung zu überprüfen.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM NA STAVBE ZOC MAX V NITRE-CHRENOVEJ

Jana Šuteková

Nitra (okr. Nitra), časť Chrenová, ZOC Max, záchranný výskum, zber - novovek až súčasnosť; sídlisko - mladšia doba rímska až sťahovanie národov; pohrebisko - včasný stredovek. Uloženie nálezov: Katedra archeológie Filozofickej fakulty UK, Bratislava.

V jarňách mesiacoch 2006 prebiehal záchranný archeologický výskum na stavbe v súčasnosti už stojaceho zábavno-obchodného centra Max v Nitre-Chrenovej. Výskum viedla Katedra archeológie Filozofickej fakulty UK v Bratislave (J. Hoššo, J. Šuteková).

V súvislosti s predchádzajúcimi archeologickými výskumami v tomto priestore sa záujmová poloha Nitra-Chrenová (ZOC Max) nachádza medzi plochami I (Shell), II (Baumax) a III (Športový areál/ Záhradníctvo) (Březinová 2003, 12, obr. 2). Celý priestor patril do areálu záhradkárskej osady a predajni záhradníctva. V minulosti tiekol naprieč plochou bezmenný tok, ktorý je v súčasnosti zvedený do potrubia. Južná časť terénu leží na podmáčanom priestore s vyššou hladinou spodnej vody. Hĺbka stavebnej jamy na mieste budovy ZOC dosahovala len úroveň základov železobetónových konštrukcií záhradných skleníkov a pôvodného uloženia vodovodných a závlahových potrubí a neklesla pod niveletu 138,50 m n. m. Terén na mieste súčasného parkoviska nedosiahol nižšiu niveletu ako úroveň modernej skládky.

V hĺbke 139,50 m n. m. sa počas znižovania terénu narazilo na hustú koncentráciu črepov a zvieračích kostí. **Objekt 1/06** mal zrejme nepravidelný oválny pôdorys, obrisy boli veľmi nevýrazné. Podľa fragmentárneho keramického materiálu (obr. 94: 2-11) ho možno datovať do 3.- 4. stor. (Kolník 1963).

Na mieste skládky bola na úrovni 139,30 m n.m. zachytená skoro kompletná kostra dospelého jedinca (žena? - matusus) s orientáciou SV-JZ. Obrisy hrovej jamy (**Hrob 1/06**) boli rozpoznané podľa miernych farebných nerovností až po začistení. V oblasti brucha sa nachádzal železný nožík (čepel) a kostené šidlo (obr. 94: 12). Zrejme zo zásypu hrobu pochádzajú tri keramické fragmenty a väčší kameň (ležal v oblasti driekových stavcov). Za ďalší hrob (**Hrob 2/06**) môžeme považovať aj časť postkraniálneho skeletu, z ktorého sa v priebehu stavebných prác, žiaľ, zachovala v teréne len pravá ramenná kosť dospelého jedinca (muža?; adultus-matusus?). Podľa získaných informácií sa kosti nachádzali asi 20 m severne od skeletu z hrobu 1/06, približne v rovnakej nivelete.

Hroby, s veľkou pravdepodobnosťou súčasť pohrebiska, resp. cintorína, sa ako jediné zachovali na bledohnedej náplavovej vrstve, ktorá bola v blízkej minulosti ničená skládkou, a tým zrejme aj celé pohrebisko. Na základe železného nožíka a kosteného šidla, ktoré ako predmety dennej potreby patria k relatívne bežnej výbave včasnostredovekých hrobov (Hanuliak/Rejholcová 1999, 38, 46), by sme ich mohli datovať len rámcovo do 9.-12. stor.

Zo zberového materiálu k zaujímavým patria nálezy novovekých tehál so značkami, datované do polovice 19.- pol. 20. stor. Niektoré súvisia s produkciou blízkej biskupskej tehliarne, ktorá zanikla v polovici 20. stor. (Čurný 2008).

Predpokladané pôvodné (pre)historické vrstvy, podľa výsledkov výskumov na severnejších parcelách čerpacej stanice Shell a centra Baumax, boli na stavebnej ploche ZOC Max zničené záhradkárskymi úpravami a skládkou v druhej polovici 20. stor. Dlhodobejším intenzívnym využívaním priestoru sa tieto nálezy neobjavili vo väčšom množstve ani v zberovom materiáli. Môžeme však predpokladať, že najmä pod severnými parcelami stavby OC, susediacimi s vyššie uvedenými, sa v niveletách pod 138,00 m n. m. nachádzajú doklady pravekého osídlenia tejto polohy. Z objektívnych dôvodov ich však nebolo možné preskúmať.

Literatúra

Březinová a kol. 2003 - G. Březinová a kol.: Nitra-Chrenová. Archeologické výskumy na plochách stavebníků Shell a Baumax. Katalóg. Nitra 2003.

Čurný 2008 - M. Čurný: Nálezy tehál z Nitry-Chrenovej. AVANS 2006, 2008, 31-33.

Hanuliak/Rejholcová 1999 - M. Hanuliak/ M. Rejholcová: Pohrebisko v Čakajovciach (9.-12. storočie). Vyhodnotenie. Bratislava 1999.

Kolník 1963 - T. Kolník: Sídlisko z mladšej doby rímskej v Červeníku. Štud. Zvesti AÚ SAV 11, 1963, 113-132.

RETTUNGSGRABUNG AUF DER BAUSTELLE DES EINKAUFZENTRUMS MAX IN NITRA-CHRENOVÁ. Nitra (Bez. Nitra), Teil Chrenová, Einkaufszentrum Max, Rettungsgrabung, Streufunde - Neuzeit bis Gegenwart; Siedlung - jüngere Römerzeit bis Völkerwanderungszeit; Gräberfeld -

Frühmittelalter. Aufbewahrung der Funde: Lehrstuhl für Archäologie Philosophische Fakultät der Komenius-Universität, Bratislava.

In den Frühlingsmonaten 2006 wurde eine archäologische Rettungsgrabung auf der Baustelle des heute schon stehenden Einkaufszentrums Max in Nitra, Stadtteil Chrenová durchgeführt. Im Zusammenhang mit den vorigen archäologischen Grabungen in diesem Bereich befand sich ein bekanntes Siedlungsgebiet (Nitra-Chrenová Einkaufszentrum Max) zwischen den Flächen I (Shell), II (Baumax) und III (Sportareal/Gärtnerei; Březinová 2003, 12, Abb. 2). Im Niveau von 139,50 m ü. M. sind wir auf eine dichte Scherben- und Tierknochenkonzentrierung angestoßen. Das Objekt 1/06 hatte wahrscheinlich einen unregelmäßigen ovalen Grundriss, die Umrisse waren sehr undeutlich. Nach dem fragmentalen Keramikmaterial (Abb. 94: 2-11) kann das Objekt ins 3.-4. Jh. eingereiht werden. Auf der Abfallstelle wurde ein fast vollständiges Skelett mit der Orientierung Nordost-Südwest erfasst. Die Umrisse der Grabgrube (Grab 1/06) waren nach den leichten farbigen Ungleichmäßigkeiten erst nach der Säuberung erkennbar. Das Skelett eines erwachsenen Individuums (Frau? - matusus) hatte im Bauchbereich einen Eisenmesser (Klinge) und eine steinerne Ahle (Abb. 94: 12). Für ein weiteres Grab (Grab 2/06) kann auch ein Teil des postkraniales Skeletts, von dem nur des rechte Oberarmbein eines erwachsenen Individuums erhalten wurde (eines Mannes?; adultus-matusus?), gehalten werden. Nach dem Eisenmesser und der steinernen Ahle, die als Gegenstände des täglichen Gebrauchs zur relativ geläufigen Ausstattung der frühmittelalterlichen Gräber gehören (Hanuliak/Rejholcová 1999, 38, 46), könnten wir sie rahmenhaft ins 9.-12. Jh. datieren. Von den Streufunden sind die neuzeitlichen Ziegel mit Stempeln aus dem 19.- bis Hälfte des 20. Jh.s. interessant.

NESKOROHALŠTATSKÉ SÍDLISKO MEDZI MAJCICHOVOM A OPOJOM

Anna Š u t t o v á - Klára K u z m o v á

Majcichov (okr. Trnava), medzi polohami Dolné záhrady a Hradište, záchranný výskum, sídlisko, neskorohalštatský horizont. Uloženie nálezov: Západoslovenské múzeum, Trnava.

Výskum na lokalite medzi Majcichovom a Opojom sa uskutočnil vďaka pracovníkom AÚ SAV v Nitre, ktorí ohlásili porušenie nálezových situácií na stavbe Výtlačné potrubie ČS Hoste - ČOV Trnava na Krajský pamiatkový úrad v Trnave. Ten predmetnú stavbu pozastavil do doby, kým lokalita nebude archeologicky preskúmaná. Archeologický výskum lokality uskutočnila priebežne so stavebnými prácami Katedra klasickej archeológie Trnavskej univerzity v Trnave v spolupráci so Západoslovenským múzeom v Trnave v dňoch 3.-14. 11. 2006.

Lokalita sa nachádza na mieste medzi polohami Dolné záhrady a Hradište (obr. 95: 1), asi 100 m východne od koryta riečky Trnávky, ktorá tu vytvára mierny ohyb na západ, približne 700 m severne od sútoku Trnávky a Dudváhu a 450 m južne od cesty spájajúcej Majcichov s Opojom (v mieste mostu cez Trnávku). Nadm. výška pôvodného terénu sa pohybuje od 127,3 do 129 m n. m. so sklonom na Z a J. Pôvodný terén je ornou pôdou (hnedozem). Podložie tvorí spraš na štrkových nánosoch. Na viacerých miestach výskumu sa v štrkových nánosoch nachádzali šošovky limonitických štrkov (štrk sfarbený do oranžovočervena). Na povrchu týchto šošoviek sa nachádzala vrstva práškových oxidov mangánu (čiernej farby), ktorá sa objavovala aj samostatne, v rôznej hĺbke štrkových nánosov.

Už pred začiatkom výskumu bol vyhlásený rozsiahly, asi 8 km dlhý výkop pre výtlačné potrubie, ktorý bol už z veľkej časti zasypaný. Prístupným pre výskum bol iba zhruba 700 m dlhý úsek, orientovaný v smere SSZ-JJV. Vo výkope, ktorého dno pokrýval piesok, bolo už uložené potrubie, prihrnuté hlinou každých 6 m. Táto skutočnosť značne sťažovala terénne práce. Dno výkopu ležalo v hĺbke 1,50-2,05 m od úrovne pôvodného terénu a šírka výkopu bola 1,1 m.

Počas výskumu sme na úseku dlhom 230 m zistili spolu deväť objektov. Pretože hranice jednotlivých objektov sa na začiatku výskumu nedali jednoznačne identifikovať, ich polohy sme nazvali situáciami (I, Ia, Ib, II, III, IIIa, IIIb, IV, V, Va). V situáciách I, Ia, Ib bol charakter objektov a ich zásyp podobný. Situácia Ia bola pokračovaním situácie I, oddeľovala ich len hlina prisypaná na potrubí. Situácia Ib sa nachádzala asi 18 m severne od situácie I. V tesnej blízkosti situácie II sme nezistili žiadne objekty. Situácie III, IIIa, IIIb na seba priamo nadväzovali, oddeľovali ich kopy hliny nasýpané na potrubí. V blízkosti situácie IV sme nezaregistrovali ďalšie objekty. Situácie V a Va priamo súviseli, oddeľoval ich od seba opäť iba násyp hliny.

Situácie I, Ia, Ib. Objekty s výplňou kompaktnej bieložltej pieskovej a hnedej hliny narušili objekty (resp. vrstvu) so štrkovou výplňou, v ktorej sa nachádzala aj prepálená(?) štrková vrstva (resp. vrstva

práškových oxidov mangánu?). Výplň oboch typov objektov sa líšila od ostatných situácií a objektov. Na dne výkopu, zrejme v druhej polohe, sa našiel iba jeden črep z tela nádoby. Keďže nebol bližšie stratifikovaný, nemôžeme ho jednoznačne priradiť k žiadnemu z uvedených objektov. Materiál črepu je zrnitý, farba vonkajšieho povrchu tmavohnedá až sivá, farba vnútorného povrchu a lomu žltá až bledohnedá. Nádobu bola vyrobená v ruke. Datovanie a funkciu objektov nemožno bližšie určiť.

Situácia II až Va. Výplň objektov zistených v situáciách II až Va bola podobná, tvorila ju hnedá až sivohnedá hlina premiešaná so žltým pieskom, pričom pri stenách objektu, príp. na dne, sa často nachádzali hrudy sprašového piesku, totožného s podloží. Z tohto dôvodu nebolo v niektorých prípadoch možné jednoznačne určiť hranice objektu. Vo výplni objektov sme väčšinou nezistili žiadne zvrstvenie, len miesta, kde sa viac alebo menej koncentrovala žltá piesková hlina, resp. jej hrudy, či krátke nesúvislé vrstvičky.

Situácia II. Objekt zistený v tejto polohe mal takmer rovné dno. Na severnom konci hlbšej časti objektu (východný profil) sme zistili krátku prepálenú vrstvičku kopírujúcu okraj objektu a zlomky mazanice. Jeho výplň bola premiešaná s uhlíkmi (pozostatok ohniska, resp. pece v tejto časti objektu?). Objekt bol z oboch strán schodovito zahĺbený v podobe dvoch stupňov. Na severnej strane boli stupne dlhšie a črtali sa v menšej hĺbke, na južnej strane mali pravidelnejší tvar. V západnom profile v južnej časti objektu sme nezistili schodovité stupne, v severnej časti sme zachytili len jeden dlhý stupeň. Pravdepodobne ide o sídliskový objekt - polozemnicu. Usudzujeme tak na základe spôsobu zahĺbenia a rovného dna (steny s dnom zvierajú uhol 90°) a zistenej dĺžky približne 240 cm. Schodovité stupne mohli slúžiť ako lavice na odkladanie predmetov, sedenie či spanie. Celkový pôdorys, orientáciu, ani ďalšie konštrukčné detaily objektu nebolo možné zistiť. Nálezy z jeho výplne môžeme jednotne datovať do neskorohalštatského obdobia. Nevyskytla sa tu ešte ranolaténska keramika točená na kruhu. Povrch väčšiny črepového materiálu je tuhovaný a leštený. Medzi tvarmi sú zastúpené misky so zatiahnutým okrajom, šálky s nízkym hrdlom a výrazne odsadenými plecami zdobenými zvislými žliabkami, hrncovité nádoby zdobené plastickou, prstom pretláčanou lištou a esovito profilované nádoby bez výzdoby, ktoré sú typickým inventárom neskorohalštatských objektov (obr. 95: 2-7; 96).

Situácia III. Objekt odkrytý v tejto polohe mal podobný charakter ako v situácii II. V západnom profile mala jeho najhlbšia časť (dlhá asi 200 cm) rovné dno a stupňovito zahĺbené steny. Okraj južnej časti objektu nebol celkom zreteľný, v severnej časti sa zistil jeho stupňovitý prechod do dlhej, plytkej časti objektu. Vo východnom profile sa dno hlbšej časti objektu črtalo ako sčasti zaoblené (dĺžka asi 220 cm), nezistili sme tu postupné stupňovité zahĺbenie. Zahĺbená časť objektu však poloblúkovito pod uhlom 130° prechádzala do plytkej dlhej (zhruba 260 cm) časti objektu. V rámci objektu sme nezistili žiadne stopy po stavebnej konštrukcii. Vo východnom profile sme na dne plytkej časti objektu zachytili iba nesúvislú popolovitú vrstvičku. V západnom profile sme v hĺbke asi 120-135 cm od úrovne pôvodného terénu v zahlbenejšej časti objektu našli asi 15 cm hrubú vodorovnú vrstvu stvrdnutého ílu (dlážka?). Pod ňou sa na dne zahlbenej časti nachádzala tenká vrstvička popola, takmer bez nálezov. Nad vrstvou stvrdnutého ílu (v hlbšej časti objektu až po stupňovitý prechod do plytkej časti objektu severným smerom) sa v hĺbke približne 100 cm od úrovne pôvodného terénu črtala tiež vrstvička žltej sprašovej hliny. Pod vrstvou hnedej sypkej hliny sa v hĺbke cca 45-65 cm v plytkej časti objektu (v západnom profile) nachádzala vrstva, v ktorej bolo sústredené väčšie množstvo mazanice s odtlačkami prútov. Nemožno pritom vylúčiť, že plytká a hlbšia časť objektu predstavujú dva samostatné objekty. Hlbšia časť objektu sa javí ako sídliskový objekt (polozemnica). Materiál z jeho výplne pôsobí homogénne a môžeme ho súhrnne datovať do neskorohalštatského horizontu (obr. 96: 1-8).

Situácia IIIa. Objekt v tejto polohe bol vzdialený asi 220 cm severným smerom od objektu odkrytého v situácii III. Črtal sa v oboch profiloch, resp. najmä v západnom profile, pričom vo východnom profile sme zrejme zachytili jeho ukončenie. Okraje objektu sa črtali veľmi nejasne vzhľadom na to, že jeho výplň obsahovala značnú prímes sprašového piesku, resp. hrúd, ktoré splývali s podloží. Z tohto dôvodu nebolo možné jednoznačne určiť ani presné rozmery objektu. Na základe tvaru (rovné dno, šikmé steny) ho môžeme charakterizovať ako zásobnicovú jamu. Črepový materiál s prevažne tuhovaným povrchom možno zaradiť do neskorohalštatského obdobia. Fragment zo dna hrubostennej, pravdepodobne misovitej nádoby s rovným dnom, malým jazykovitým výčnelkom vyhnutým mierne nahor, umiestneným nad dnom misky, sa vymyká z rámca súvekeho materiálu (obr. 96: 9-15). Rovnako aj žliabkovanie z vnútornej strany na jednom zlomku z tela nádoby pôsobí neobvyklým dojmom. Z objektu (východný profil) sme získali aj niekoľko zlomkov mazanice s odtlačkami prútov (pr. 9-11 mm), ulity mäkkýšov, či drobné zvieracie kosti.

Situácia IIIb. Objekt v tejto polohe bol vzdialený zhruba 4,7 m severným smerom od objektu odkrytého v situácii IIIa. Zachytili sme ho len v západnom profile. Okraje objektu sa črtali veľmi nezreteľ-

ne, nakoľko jeho výplň takmer splývala so sprašovým podloží. Presné rozmery objektu preto nebolo možné určiť. Objekt mal pravdepodobne kónický tvar a rovné dno. Zrejme slúžil ako zásobnicová jama. Črepový materiál je homogénny, datovateľný do neskorohalštatského obdobia. Najvýraznejším nálezom je ozdobná časť ucha šálky s tzv. rohatými uchami, ktorá je zdobená v mieste predpokladaného pripevnenia k vysokému pásikovému uchu koncentrickými krúžkami a vhladzovanými líniami (obr. 96: 9). Ťažisko výskytu šálok s rohatými uchami je doložené od neskorej doby halštatskej (Romsauer 1993, 18). Zaujímavými sú tiež nálezy častí dvoch väčších esovito profilovaných nádob bez výzdoby (obr. 96: 12). Črepový materiál je väčšinou s prímiesou tuhy a povrch nádob je často hladný. Okrem keramiky sa v objekte našli aj ulity slimákov (16 ks), šesťnásť zlomkov mazanice (jeden s odtlačkom prúta - pr. 16 mm) a tri zlomky zvieracích kostí.

Situácia IV. Objekt v tejto polohe sa črtal len v západnom profile. Jeho okraje nebolo možné jednoznačne určiť vzhľadom na značnú prímiesu sprašového piesku, resp. hrúd vo výplni, ktoré splývali s podloží. Z objektu pochádza len jeden drobný črep z tela nádoby, s povrchom hnej farby. Funkciu objektu a jeho datovanie nemožno bližšie určiť.

Situácia V. Objekt v tejto polohe sa črtal v oboch profiloch, jeho steny boli šikmé. Výplň objektu bola opäť z veľkej časti premiešaná so žltým sprašovým pieskom a hrudami spráse a splývala s podloží. Pravdepodobný tvar objektu bol hrotitý (priekopa?). Materiál môžeme opäť datovať do neskorohalštatského obdobia: okraj hrncovitej nádoby zdobený na pleciah plastickou pretláčanou lištou (obr. 96: 14), okraj z misky so zatiahnutým okrajom, ako aj ďalší črepový materiál, ktorý má prímiesu tuhy (často aj v podobe väčších zrn). Z objektu pochádza aj štiepaný kamenný nástroj - dlátko(?), resp. polotovár (obr. 96: 11).

Situácia Va. Objekt zistený v tejto polohe bol plytký, s nerovným dnom. Nezachytili sme ho v celej dĺžke. Funkciu objektu sa nám nepodarilo zistiť. Materiál bol veľmi skromný. Na základe okraja hrncovitej nádoby zdobenej na pleciah plastickou pretláčanou lištou ho môžeme datovať do neskorohalštatského horizontu.

Vzhľadom na postup stavebných prác a nepriaznivé poveternostné podmienky nebolo možné plochu výskumu rozšíriť, preto sa objekty zdokumentovali len v profiloch a následne sa preskúmala časť výplne predpokladaných objektov v jednotlivých situáciách s cieľom získať datovateľný archeologický materiál. Kompletne pôdorysy objektov ani ich orientáciu však nepoznáme. Nálezisko môžeme na základe analógií (Stegmann-Rajtár 1996; Bartík/Březinová 1996; Březinová/Benediková 2002; Bujna/Romsauer 1983; Bujna/Romsauer 1984; Paulík 1955) zaradiť do obdobia HD3, teda na koniec 6., resp. prelom 6. a 5. stor. pred n. l.

L i t e r á t ú r a

- Bartík/Březinová 1996 - J. Bartík/G. Březinová: Laténske osídlenie v polohe Trnava-Horné pole. In: Zborník SNM XC - Archeológia. Bratislava 1996, 57-86.
- Březinová/Benediková 2002 - G. Březinová/L. Benediková: Rakovice - sídlisko laténskej doby. In: Pravěk Nová Řada 11/2001. Brno 2002, 285-299.
- Bujna/Romsauer 1983 - J. Bujna/P. Romsauer: Späthallstatt- und frühlatènezeitliches Gräberfeld in Bučany. Slov. Arch. 31, 1983, 277-322.
- Bujna/Romsauer 1984 - J. Bujna/P. Romsauer: Halštatské sídlisko v Hostiach. Slov. Arch. 32, 1984, 431-452.
- Paulík 1955 - J. Paulík: Halštatská a halštatsko-laténska osada pri Seredi. Slov. Arch. 3, 1955, 135-195.
- Romsauer 1993 - P. Romsauer: Nové nálezy vekerzugskej skupiny. Slov. Arch. 41, 1993, 5-39.
- Stegmann-Rajtár 1996 - S. Stegmann-Rajtár: Eine Siedlung der Späthallstatt-/Frühlatènezeit in Bratislava-Dúbravka (Slowakei). In: Die Osthallstattkultur, Akten des Internationalen Symposiums, Sopron, 10.-14. Mai 1994. Budapest 1996, 455-470.

SPÄTHALLSTATTZEITLICHE SIEDLUNG ZWISCHEN MAJCICHOV UND OPOJ. Majcichov (Bez. Trnava), Flur zwischen Dolné záhrady und Hradište, Rettungsgrabung, Siedlung, späthallstattzeitliche Stufe. Aufbewahrung der Funde: Westslowakisches Museum, Trnava.

Auf dem 230 m langen Abschnitt wurden 9 Objekte, die in den Lößboden eingetieft waren (Fundsituationen I, Ia, Ib, II, III, IIIa, IIIb, IV, V, Va) festgestellt. Bemerkenswert sind folgende Objekte: Objekt in der Situation II war stufig eingelassen und hatte einen geraden Boden. Die Ausfüllung enthielt Lehmewurf, Holzkohle (Reste einer Feuerstelle?) und Keramikscherben. Es geht wahrscheinlich um ein Siedlungsobjekt - Halbgrubenhaus (erhaltene Länge 240 cm). Die Funde können in die Späthallstattzeit datiert werden, frühlatènezeitliche gedrehte Keramik ist allerdings nicht vorgekommen.

Die Oberfläche des meisten Scherbenmaterials war graphitiert und poliert. Unter den Formen sind auch Schüssel mit eingezogenem Rand, mit vertikalen Rillen verzierten Schalen mit niedrigem Hals und deutlich abgesetzten Schultern, topfförmige Gefäße verziert mit plastischer, mit Fingern getupfter Leiste und S-profilierter unverzierter Gefäße, die zum typischen Inventar der späthallstattzeitlichen Objekte gehören, vertreten (Abb. 95: 2-7; 96).

Das Objekt aus der Situation III hatte stufig eingelassene Wände (erhaltene Länge 200 cm) und entstand aus einem tieferen und flacherem Teil (dabei kann man nicht ausschließen, dass die erwähnten Teile zwei verschiedene Objekte darstellen). Es enthielt Lehmewurf mit Flechtholzabdrücken und Keramik aus der späten Hallstattzeit (Abb. 96: 1-8).

Das Objekt in der Situation IIIa kann aufgrund der Form (gerader Boden, schiefe Wände) als Vorratsgrube charakterisiert werden. In seiner Aufschüttung wurde Keramik aus später Hallstattzeit, überwiegend mit graphitierter Oberfläche, Lehmewurf mit Flechtholzabdrücken, Weichtiergehäusen und Tierknochen gefunden. Ein Fragment eines dickwandigen, wahrscheinlich schüsselförmigen Gefäßes mit geradem Boden, kleinem zungenartigem, leicht nach oben gedrehtem Vorsprung über dem Boden, entzieht sich dem Rahmen des derzeitigen Materials (Abb. 96: 9-15).

Das Objekt in der Situation IIIb hatte wahrscheinlich eine konische Form und geraden Boden. Es diente wahrscheinlich als eine Vorratsgrube. Das Scherbenmaterial aus seiner Ausfüllung ist homogen, datierbar in die späte Hallstattzeit. Der ausdrucksstärkste Fund ist ein verzierter Henkelteil von einer Schale mit sog. hornförmigen Aufsätzen, der auf der Stelle der angenommenen Befestigung zum hohen gestreiften Henkel mit konzentrischen Ringen und geglätteten Linien verziert ist (Abb. 96: 9-15). Der Schwerpunkt des Vorkommens solcher Schalen mit hornförmigen Henkeln ist in der späten Hallstattzeit wohl belegt (Romsauer 1993, 18). Interessant sind auch die Funde der Teilen von zwei S-profilierten Gefäßen ohne Verzierung. Das Scherbenmaterial ist meistens mit Graphitbeimischung und die Gefäßoberfläche ist oft geglättet. Außer der Keramik sind in dem Objekt Fragmente vom Lehmewurf, Weichtiergehäusen und Tierknochen aufgetreten.

Das Objekt in der Situation V hatte im Profil eine spitze Form (Graben?). Das Material aus seiner Füllung ist auch in die späte Hallstattzeit datierbar: Rand eines topfförmigen, auf den Schultern mit plastischer, mit Fingertupfen-Leiste verzierten Gefäßes, Schüssel mit eingezogenem Rand, wie auch Scherben mit Graphitbeimischung in der Form von größeren Kernen. Aus dem Objekt stammt auch ein steinernes Werkzeug, bzw. Halbprodukt (Meißel?) (Abb. 96: 11).

Die Fundstelle kann aufgrund der Analogien (Stegmann-Rajtár 1996; Bartík/Březinová 1996; Březinová/Benediková 2002; Bujna/Romsauer 1983; Bujna/Romsauer 1984; Paulík 1955) in die Stufe H D3, das heißt ins Ende des 6., bez. Wende des 6. und 5. Jh. vor Chr., datiert werden.

Z VÝSKUMOV V TRNAVE V ROKU 2006

Anna Š u t t o v á - Klára K u z m o v á

T r n a v a (okr. Trnava), **Š t e f á n i k o v a 14 a J e r u z a l e m s k á 18/1**, záchranný výskum, sídlisko, včasný stredovek až novovek. Uloženie nálezov: Západoslovenské múzeum, Trnava.

a) **Š t e f á n i k o v a 14**. Realizovaná stavba Kanalizačná prípojka Štefánikova 14 si vzhľadom na svoju polohu v SZ časti historického centra mesta vyžiadala záchranný archeologický výskum (obr. 97: 1). Výskum na stavbe uskutočnila Katedra klasickej archeológie Trnavskej univerzity v spolupráci so Západoslovenským múzeom v Trnave v termíne od 3. do 26. 7. 2006. V rámci stavby boli vykopané tri šachty, medzi ktorými bola pod zemou strojovo prerazená kanalizačná prípojka. Preskúmali sa kanalizačné šachty, ktoré sa začali hĺbiť v úrovni asi 147 m n. m. Z hľadiska morfológie terénu ide o rovinu vzdialenú od dnes už neexistujúceho koryta potoka Trnávka asi 180 m. Podložie skúmanej lokality tvorí hnedozem a žltá spraš, ktorá sa od súčasnej úrovne terénu nachádza v hĺbke približne 184 (pôvodná zem) - 220 (spraš) cm. Tieto údaje platia pre šachtu I, situovanú v strede komunikácie; v ďalších šachtách sme sa až na podložie nedostali. Šachty II a III boli hlboké 360 a 325 cm.

V spodnej vrstve v šachte II sme našli dva zlomky keramiky, ktorú môžeme datovať do 11.-12. stor. Ide o hrubostennú keramiku s vysokým obsahom sludy, jej povrch je zdobený jemnými žliabkami (obr. 97: 2-7). Z tejto vrstvy pochádzajú aj zlomky mazanice, ktorá tvorila zrejme výmaz horizontálnych škár medzi guľatinami zo stavby zrubovej konštrukcie. Tento objekt bol pravdepodobne zahĺbený do pôvodného terénu, pričom šachta II nenarušovala jeho pôdorys. Bola zrejme vyhlbená v jeho pôvodnom

interiéru. Po zániku zrubovej stavby bol terén upravovaný aj navezením tenkej vrstvy drobného štrku premiešaného s hlinou. Ďalšia vrstva v hĺbke 124/136-156/190 cm, vrstva šedej ílovitej hliny so stopami po dvoch paralelne ležiacich drevených doskách, pôsobí ako deštruovaná stavebná konštrukcia nabíjaniej steny. Podobnú nálezovú situáciu odkryl J. Urminský na Hviezdoslavovej ul. 12 (v prejazde domu) v r. 2004 (Staník/Urminský 2004).

Nálezy dreva boli značne spráchnivené, preto môžeme predpokladať, že v oboch prípadoch objekty nezahynuli požiarom, ale dom bol sčasti rozobratý a sčasti zrejme splanínovaný. Príčinou mohla byť výstavba murovaného domu v prednej časti pozdĺž uličnej línie. Črepový materiál z tejto vrstvy umožňuje datovať stavbu drevozemného objektu do obdobia 13.-14. stor. Ďalšie vrstvy naznačujú, že terén bol po zániku tejto stavby vyrovnaný a v ďalšom období došlo ku dvom požiarom (v bližšie nedatovanom období), čoho dôkazom sú vrstvy uhlíkov a mazanice vo vyšších vrstvách.

V šachte III sme nezistili jednoznačné zvyšky stavebných konštrukcií a jednotlivé vrstvy mali charakter navážok. Vrstvy klesali východným smerom pod uhlom 15-20°. Mohlo to súvisieť napríklad so zvyšovaním prirodzene sa zvažujúceho terénu smerom ku korytu potoka Trnávka. Podľa informácie I. Staníka na východnej strane Štefánikovej ul. je zástavba z obdobia začiatkov mestského osídlenia doložená len vo veľmi malej miere. Na západnej strane Štefánikovej ul. je však súveká výstavba zistená v oveľa väčšom rozsahu, čo podľa neho mohlo súvisieť s prírodnými podmienkami v tejto časti mesta, t.j. napríklad so zvažujúcim sa terénom ku korytu potoka Trnávka. V západnom profile šachty III a na jej dne sa objavili dutiny (azda stopy po koloch), z bezpečnostných dôvodov však nemohli byť dostatočne zdokumentované. Nevieime preto jednoznačne posúdiť ich vzťah k vrstvám ani ich bližšie identifikovať. Zaujímavým bol bohatý črepový materiál (datovaný do 15. stor.) z vrstvy v hĺbke 100-120 cm (pri východnom profile), medzi ktorými sa nachádzali aj zlomky z hrncov s výrobnými značkami na okraji (v tvare kolesa), ako aj zlomky z taviacich téglikov, dokladajúce spracovávanie kovu (obr. 97: 4). Vrstva mala charakter navážky. Zo zlomkov sa nám nepodarilo zrekonštruovať žiadnu kompletnú nádobu.

Vzhľadom na rozmery doteraz skúmaných šacht nie je možné zo zistených nálezových situácií vyvodiť bližšie závery. K získaniu ďalších poznatkov môže prispieť plánované pokračovanie stavebných prác.

b) J e r u z a l e m s k á 18/1. Výskum v lokalite sa uskutočnil v súvislosti s realizáciou zemných prác pri výstavbe rodinného domu s nebytovými priestormi. Skúmaná poloha sa nachádza v SV časti historického centra Trnavy (obr. 97: 1) v nadm. v. približne 145 m. Archeologický výskum uskutočnila Katedra klasickej archeológie Trnavskej univerzity v Trnave v spolupráci so Západoslovenským múzeom v Trnave 15.-20. 11. 2006. Výkopy siahali iba do hĺbky 1 m; počas výskumu neboli odkryté žiadne archeologické objekty. Zistili sa novoveké navážkové vrstvy obsahujúce keramický črepový materiál (obr. 97: 8), zlomky tehál a kovanie datované rámcovo do 16. - zač. 20. stor. Stratigrafiu sme mohli sledovať len po oboch stranách východnej časti severného výkopu prvej časti domu. Mali nerovnaký priebeh a hrúbku:

hĺbka 0-40cm - sivohnedá premiešaná hlina so zlomkami tehál, glazovanej novovekej keramiky, kachlíc, železné kovanie kruhového tvaru (17.-20. stor.)

hĺbka 50-60cm - hnedá hlina so zlomkami tehál a novovekej keramiky (17.-18. stor.)

hĺbka 60-70/75 cm - žltá piesková vrstva

hĺbka 70/75- 80/85 cm - tmavohnedá hlina

hĺbka 90/100-80/85 cm - žltá piesková vrstva

hĺbka 100/105-90/95 cm - tmavohnedá hlina (15.-16. stor.?)

V ostatných výkopoch sa nachádzala premiešaná hlina, príp. vrstvy sa výraznejšie nečrtali a neobsaňovali datovateľný archeologický materiál.

L i t e r á t ú r a

Staník/ Urminský 2004 - I. Staník/J. Urminský: Nálezy drevozemných objektov na Hviezdoslavovej ulici 12 v Trnave. In: Pamiatky Trnavy a Trnavského kraja. Trnava 2004, 9-28.

AUS DEN GRABUNGEN IN TRNAVA IM JAHR 2006. Trnava (Bez. Trnava), Štefánikova Str. 14 und Jeruzalemská Str. 18/1, Rettungsgrabung, Siedlung, Frühmittelalter bis Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Westslowakisches Museum, Trnava.

a) Štefánikova 14 - historisches Stadtzentrum (Abb. 97: 1). Die Aufmerksamkeit verdienen Funde aus der unteren Schicht in der Schacht II: dickwandige Keramik mit hohem Anteil an Sandglimmer, verziert mit feinen Rillen aus dem 11.-12. Jh. (Abb. 97: 2-7), Brüche vom Lehmewurf, die wahrscheinlich mit der Blockhauskonstruktion zusammenhängen. Dieses Objekt wurde wahrscheinlich in das ursprüngliche Terrain eingelassen. Nach dem Untergang des Blockbaus war das Terrain mit einer Schicht von Splitt und Lehm aufgerichtet. Weitere Schicht eines grauen tonigen Lehms mit Spuren

von zwei parallel liegenden Holzbrettern wirkt als eine destruierte Baukonstruktion einer gestampften Lehmwand. Aufgrund der Holzfunde kann angenommen werden, dass die erwähnten Objekte nicht ein Feuerbrand zerstörte, sondern dass die Teile zerlegt und teilweise planiert wurden. Das Scherbenmaterial aus dieser Schicht ermöglicht das Holz-Erde-Objekt ins 13.-14. Jh. zu datieren. Weitere Schichten deuten an, dass das Terrain nach der Zerstörung des Objekts geradegemacht wurde und in der nächsten Zeit ist es zu zwei Bränden gekommen, was die Schichten der Holzkohlen und des Lehmewurfs in höheren Schichten belegen.

In der Schacht III hat man keine Reste von Baukonstruktionen festgestellt, die einzelne Schichten hatten einen Aufschüttungscharakter. Sie sanken Richtung Osten zum ursprünglichen Bett des Trnávka-Baches. Das reiche keramische Material aus dem 15. Jh. kam in der Tiefe von 100-120 cm zutage. Es enthielt auch Bruchstücke von Töpfen mit Herstellungstempeln am Rand (in einer Radform), wie auch Brüche von Schmelztiegeln, die die Metallverarbeitung belegen (Abb. 97: 4).

b) Jeruzalemská 18/1. Die untersuchte Stelle befindet sich im nordöstlichen historischen Stadtteil von Trnava (Abb. 97: 1). Die Aushübe reichten in die Tiefe von 1 m, wobei neuzeitliche Auftragsschichten mit Brüchen von Keramik (Abb. 97: 8), Ziegeln und Beschlag rahmenhaft aus dem 16. bis Anfang des 20. Jh.s zum Vorschein gekommen sind.

ZÁCHRANA ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZOV V HURBANOVE

Sándor Trugly

Hurbanovo (okr. Komárno), poloha Abadomb, povrchový zber, sídlisko, pohrebisko stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Múzeum maďarskej kultúry a Podunajska, Komárno.

Niekďajšiu čiastočne skúmanú archeologickú lokalitu (Benadik 1957, 41-74; Čaplovič 1965) situovanú na pravom brehu Žitavy, ktorá vo svojom názve zakonzervovala zrejme vlastníka pochádzajúceho z rodu Aba, v apríli 1975 opätovne devastovali v dôsledku intenzívnej agrotechnickej činnosti. Autor tohto príspevku, v tom čase poslucháč archeológie, z iniciatívy a poverenia riaditeľa múzea v Komárne realizoval na uvedenej lokalite v dňoch 3.- 9. apríla 1975 menšiu záchrannú akciu za účelom dokumentácie narušených a zničených objektov, resp. záchrany archeologických pamiatok.

Pred začiatkom záchranných prác sme zistili na povrchu ornice početné ľudské a zvieracie kosti, resp. ich fragmenty v sprievode črepov, kúskov mazanice a úlomkov kameňa. Najväčšiu koncentráciu zachránených nálezov sme zakreslili do celkového plánu výskumu, ktorý uverejnil neskôr A. Habovštiak (1985, 274; obr. 1, legenda 5).

Z devastovaných hrobov pohrebiska z 11.-13. stor. pochádzajú bronzové esovité záušnice (obr. 99: 1, 2), jednoduchý krúžok (obr. 99: 3) a deformované kúsky bronzových drôtov (obr. 99: 8). S uvedenými hrobovými nálezmi korešpondujú fragmenty bežnej kuchynskej keramiky (obr. 100: 7-9; obr. 101: 6-8, 11, 12) a okraje hlinených kotlíkov (obr. 100: 4-6; 101: 9-10). Pracovné náradie reprezentoval nedatovateľný fragment železného kosáka (obr. 99: 10). Našla sa aj strieborná minca (obr. 99: 14), ktorá podľa určenia J. Hunku je napodobeninou tzv. viedenských fenigov a vyrazili ju niekedy medzi rokmi 1270-1300. Nemožno vylúčiť, že plnila aj funkciu obolu mŕtvych.

Kruhové nášivky, resp. gombíky lisované z bronzového plechu (obr. 99: 4-6) reprezentujú na nálezisku najmladší horizont pochovávaní, ktorý rámcovo datujeme do 17.-18. stor. Do tejto kategórie patria aj tri rozetou zdobené bronzové plechové kovania nájdené na zvyškoch textilu (obr. 99: 9). Predpokladáme, že pôvodne zdobili vrchnák truhly. Súčasťou truhly mohli byť aj početné železné klince (obr. 99: 11-13).

Niektoré nájdené fragmenty, resp. zvyšky sídliskových objektov však možno datovať už do 8. stor. (obr. 100: 1-3; 101: 1-5). Zrejme pochádzajú zo sídliska situovaného v blízkosti súdobých hrobových celkov, ktoré sme objavili koncom sedemdesiatych rokov minulého stor. (Trugly 1981).

Lokalita v polohe Abadomb medzitým už definitívne zanikla. Spočiatku ju devastovala intenzívna ťažba piesku a neskôr v osemdesiatych rokoch skládka odpadu.

Literatúra

Benadik 1957 - B. Benadik: Keltské pohrebiská na juhozápadnom Slovensku. Bratislava 1957.

Čaplovič 1965 - P. Čaplovič: Včasnostredoveké pohrebisko a sídlisko v Hurbanove. Slov. Arch. 13, 1965, 237-247.

Habovštiak 1985 - A. Habovštiak: Stredoveká dedina na Slovensku. Bratislava 1985.

Trugly 1981 - S. Trugly: Pohrebisko z obdobia avarského kaganátu v Hurbanove. AVANS 1980, 1981, 316, 317, 472.

RETTUNG DER ARCHÄOLOGISCHEN FUNDE IN HURBANOVO. Hurbanovo (Bez. Komárno), Flur Abadomb, Geländebegehung, Siedlung, Gräberfeld, Mittelalter, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Museum der ungarischen Kultur und des Donaugebiets, Komárno.

Die frühere archäologische Fundstelle im Flur Abadomb wurde im Jahre 2006 zerstört. Während der Rettungsaktion, die der Autor des Beitrags durchführte, hat man die Grabfunde aus dem Gräberfeld aus dem 11.-13. Jh. (Abb. 99: 1-3, 8) und Keramikfragmente aus der gleichzeitlichen Siedlung gerettet. Außer geläufiger Küchenkeramik (Abb. 100: 7-9; 101: 6-8, 11, 12) wurden auch Ränder von Lehmkes-seln (Abb. 100: 4-6; 101: 9-10) und Nachahmung sog. Wiener Pfennige (Abb. 99: 14), die zwischen den Jahren 1270-1300 geprägt wurde, gefunden. Die jüngsten neuzeitlichen Grabfunde datieren wir ins 17.-18. Jh. (Abb. 99: 4-6, 7, 8, 11-13).

VÝSKUM NA VČASNOSTREDOVEKOM HRADISKU VO SVÄTOM JURE

Vladimír Turčan - Július Vavák

S v ä t ý J u r (okr. Pezinok), H r a d i s k o N e š t i c h, zisťovací výskum, doba rímska, včasný stredovek, vrcholný stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Malokarpatské múzeum, Pezinok.

Pozoruhodné nálezy v zbierkach súkromných osôb podnietili opätovný záujem o hradisko, ktoré už bolo v minulosti predmetom výskumu (*Kraskovská 1963; Farkaš 1995; Tomčíková 1983; Turčan 2000; Vavák 2006*). Archeologický výskum realizovalo Malokarpatské múzeum v Pezinku a Slovenské Národné Múzeum - Archeologické múzeum v Bratislave.

Pre potreby výskumu sa uskutočnilo geodetické zameranie pevnosti (vrstevnicová mapa, model lokality), ktoré uskutočnili E. Blažová a M. Bartík z Archeologického ústavu SAV v Nitre. Prinieslo zaujímavý detailný obraz opevneného náleziska, líšiaci sa od staršieho plánu hradiska. Súčasne na vrcholových plošinách hlavného areálu a predhradia prebehlo geofyzikálne zameranie uskutočnené J. Tirpákom z Archeologického ústavu SAV v Nitre.

Výskum sa sústredil na vyvýšeniny predhradia a hlavného areálu kvôli overeniu zachytených anomálií (možných archeologických objektov) na kamennej báze georadarom. Následnou sondážou sa zistil prirodzený výskyt kamenného podložja - zvetranej žuly. Okrem vrcholových plošín sme preskúmali i val predhradia.

Dve sondy sa nachádzali na vrcholovej plošine predhradia. V sonde I/06, a to v jej rozšíreniach, sme narazili len na ojedinelý črepový materiál a železný fragment. V sonde II/06 sme zistili výrazné koncentrácie keramických fragmentov, indikujúce prítomnosť možných archeologických objektov. V sonde sa podarilo zachytiť oválny objekt I/06 (dl. 206 cm, š. 109 cm, hl. 34 cm), vyplnený tmavšou popolovito sivou zeminou s uhlíkmi, zahĺbený do žltého ílu s rozpadávajúcou sa žulovou podkladovou horninou. Objekt obsahoval fragmenty nádob z veľkomoravského obdobia, polovicu guľovitého keramického prasleny či korálik, sklený korálik, spečený sklovitý fragment, kamenné hladidlo či brúsik, slabo vypálenú hlinenú platňu. V jeho blízkosti sme z vrstvy vyzdvihli železné šidlo a v rozšírení sondy i sekerovitú hrivnu. V sonde VI/06, ktorá je prierezom valu, sme narazili na zložitú deštrukciu hradby, tvorenú žltou až sivou zeminou s obsahom kamenia, nad vnútornou priekopou s obsahom kamennej sutiny s priesakom tmavého pigmentu z vrchného pokryvu. Hradbu vybudovali zo zeminy získanej hĺbením vnútornej priekopy. Priekopa bola od stredoveku vyplňaná rozpadom hradby i zeminou z plochy hradiska. Z jednej úrovne sutiny sme vyzdvihli zuby koňa a kosti, glazované črepy nádoby i olovenú guľku (16.-17. stor.); na dne zásypu sme nachádzali výlučne črepy slovanské. V profile sme zachytili vodorovné dno priekopy (zahĺbené do žltého ílovitého podložja), ktoré predbežne interpretujeme ako prihradbovú komunikáciu. Vlastné teleso hradby obsahovalo drobné uhlíky, v spodnej časti zastúpené výraznejšie a v sprievode slovanskej (sekundárne prepálenej) keramiky. Ojedinelo sa medzi črepmi vyskytli i zvieracie kosti pochádzajúce z deštruovaného sídliskového horizontu. Situácia bude doskúmaná v predĺžení sondy v sezóne 2007. Keramiku z valu i zo dna priekopy možno zaradiť do veľkomoravského obdobia. Prieskumom pomocou detektora kovov sme na predhradi získali hroty šípov, nožíky, ocielku, železnú trosku a ďalšie predmety a fragmenty najmä z veľkomoravského obdobia.

Vrcholová plošina hlavného areálu bola preskúmaná pomocou troch sond, v ktorých sa nachádzal typický keramický materiál veľkomoravského obdobia, ojedinelo sa objavili kovové predmety - hrot šípu

v sonde V/06, zlomok pracky opasku a háčik v sonde III/06. V sonde IV/06 sa vyskytla i ojedinelá glazovaná keramika (16.-17. stor.). Sondy nezachytili sídliskové objekty, avšak keramický materiál koncentrovaný v kultúrnej vrstve môže, tak ako na predhradí, indikovať nadzemné, bežne nezachytiteľné stavby, najskôr zrubovej konštrukcie. Prieskumom detektorom kovov sme z hlavného areálu získali nožičky, hroty šípov, pracky, ocielku, kovanie vedierka, pérové nožnice, kovanie s nitmi, ostrohu s ozubeným kolieskovým bodcom a ďalšie predmety a zlomky. Ťažisko predstavujú nálezy z veľkomoravského obdobia. Osobitne treba spomenúť železnú sponu z doby rímskej, v blízkosti ktorej sa našla zápona opasku, náležiaca zrejme do rovnakého časového horizontu, ktorý dosiaľ nebol na hradisku zachytený.

Budúci výskum hradiska sa sústreďí na neskúmané predsunuté opevnenie predhradia, opevnenie druhého predhradia, na identifikáciu brán pevnosti, dôležité bude preskúmanie umelo upravených sídelných terás.

L i t e r a t ú r a

Kraskovská 1963 - L. Kraskovská: Veľkomoravské hradisko v Jure pri Bratislave (Výskumy na Hradisku).

In: Sbor. SNM 57. Hist. 3. Bratislava 1963, 67-103.

Tomčíková 1983 - K. Tomčíková: Veľkomoravské hradisko v Jure pri Bratislave. AVANS 1982, 1983, 250.

Farkaš 1995 - Z. Farkaš: Ojedinelé nálezy zo Svätého Jura. AVANS 1993, 1995, 40.

Turčan 2000 - V. Turčan: Príspevok k poznaniu včasnostredovekého osídlenia Sv. Jura pri Bratislave. In: Zbor. SNM 94. Arch. 10. Bratislava 2000, 123-136.

Vavák 2006 - J. Vavák: Gombíky zo včasnostredovekého hradiska vo Svätom Jure. In: Zbor. SNM 100. Arch. 16. Bratislava 2006, 331-336.

GRABUNG AUF DER FRÜHMITTELALTERLICHEN BURGWALL IN SVÄTÝ JUR. Svätý Jur (Bez. Pezinok), Burgwall Neštich, Probegrabung, Römerzeit, Frühmittelalter, Hochmittelalter, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Kleinkarpaten-Museum, Pezinok.

Die Grabung konzentrierte sich auf die Anhöhen der Vorburg und der Hauptanlage. Die Festung wurde geodätisch und geophysikalisch nachgemessen. Aus der Vorburg haben wir nur seltenes Scherbenmaterial und ein Eisenfragment gewonnen. In der Grabungsfläche II/06 sind wir auf markante Konzentrationen von Keramikfragmenten, die die Anwesenheit von möglichen archäologischen Objekten indizierten, gestoßen. Wir haben ein ovales Objekt 1/06 (Länge 206 cm, Breite 109 cm, Tiefe 34 cm) mit der Keramik aus der großmährischen Zeit untersucht. In seiner Nähe haben wir ein Eisenpfriem und eine Axtbarre gefunden. Die Befestigung entstand aus Lehm und Steinen (begleitet von sekundär durchgebrannter slawischen Keramik und Holzkohlen). Aus der Grabenaufschüttung haben wir neuzeitliches Material (16.-17. Jh.?) gewonnen, am Boden der Aufschüttung befanden sich nur slawische Scherben. Keramik aus dem Wall wie auch aus dem Boden des Grabens kann in die großmährische Zeit eingegliedert werden. Mit dem Metalldetektor haben wir auf der Vorburg Pfeilspitzen, Messer, Schleifeisen, Eisenschlacke und weitere Gegenstände und Fragmente aus der großmährischen Zeit gefunden.

In den Grabungsflächen auf der Spitze des Hauptareals wurde Keramikmaterial aus der großmährischen Zeit, seltene Metallgegenstände - Pfeilspitze, Rest einer Gürtelschnalle und ein Haken gefunden. Spärliche glasierte Keramik ist auch vorgekommen (16.-17. Jh.?). Die Grabungsflächen erfassten keine Siedlungsobjekte, aber das Keramikmaterial in der Kulturschicht kann oberirdische Bauten, wahrscheinlich mit Blockbaukonstruktion, indizieren. Mit dem Metalldetektor haben wir Messer, Pfeilspitzen, Schnallen, Schleifeisen, Eimerbeschlag, Federschere, Beschlag mit Nieten, Sporn mit gezinktem Radstachel und weitere Gegenstände und ihre Fragmente. Die meisten Funde stammen aus der großmährischen Zeit. Speziell muss man eine Eisenfibel aus der Römerzeit erwähnen. In ihrer Nähe wurde ein Gürtelhaken, wahrscheinlich aus demselben Zeithorizont, der bisher auf dem Burgwall nicht erfasst wurde, gefunden.

ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM V MPR PREŠOV

Marián Uličný - Peter Harčar

Prešov (okr. Prešov), Hlavná ul. 130 a Slovenská ul. 28, predstihový sondážny výskum, stredovek-novovek. Uloženie nálezov: Krajský pamiatkový úrad, Prešov.

a) H l a v n á u l. 130. V rámci pripravovanej dostavby dvorového krídla k meštianskemu domu na Hlavnej ul. 130 v Prešove bol na mieste asanovaného historického dvorového krídla realizovaný rozsahom nevelký sondážny výskum. V superpozícii pod základmi zaniknutého dvorového krídla bola odkrytá pec zahĺbená pod jestvujúcim povrchom terénu. Sonda ju zachytila len čiastočne, približne polovica presahovala za južný profil sondy. Pec kruhovitého pôdorysu bola vymurovaná z tehál a kameňa, spájaných hlinou. Na kruhovú pec sa na východnej strane napájal murovaný kanál, pred ktorým bola predpecná jama. Zo začisťovania pece sme získali početný keramický materiál, rámcovo datovaný do 18. - polovice 19. stor. Pec bola postavená do staršieho rozľahlého zahĺbeného objektu zo záveru stredoveku, dokumentovaného na severnom profile sondy.

b) S l o v e n s k á u l. 28. Výskum sa uskutočnil v súvislosti so zamýšľanou dostavbou dvorového krídla meštianskeho domu. V superpozícii pod základmi asanovaného historického dvorového krídla bola čiastočne odkrytá veľká hospodárska jama zaplnená keramickým novovekým materiálom. Výstavbu dvorového krídla (a nepriamo aj zaplnenie staršej jamy) datuje minca Márie Terézie nájdená v lôžku vytrhanej dlažby miestnosti. Východne od jamy bola dokumentovaná kultúrna vrstva zo záveru stredoveku.

ARCHÄOLOGISCHE GRABUNG IN DER STADTSSCHUTZGEBIET PREŠOV. Prešov (Bez. Prešov), Hlavná Straße 130 und Slovenská Straße 28, präventive Grabung, Mittelalter-Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Regionales Denkmalamt, Prešov.

a) Hlavná Straße 130. In der Superposition unter den Fundamenten des Hofflügels wurde ein gemauerter Kreisofen mit einem Kanal und einer Vorofengrube, die das keramische Material ins 18.- Hälfte 19. Jh. datiert, freigelegt. Der Ofen beschädigte ein älteres eingelassenes Objekt aus dem Ende des Mittelalters.

b) Slovenská Straße 28. In der Superposition unter den Fundamenten des assanierten historischen Hofflügels wurde eine große wirtschaftliche neuzeitliche Vorratsgrube, ausgefüllt mit keramischen neuzeitlichen Material aus dem 18. Jh. entdeckt. Östlich der Grube hat man eine Kulturschicht aus dem Ende des Mittelalters dokumentiert.

VÝSKUM KOSTOLA V UZOVCIACH

Marián Uličný - Peter Harčar

U z o v c e (okr. Sabinov), K o s t o l P o v ý š e n i a S v. K r í Ź a, predstihový sondážny výskum, novovek. Uloženie nálezov: Krajský pamiatkový úrad, Prešov.

V rámci pripravovanej rekonštrukcie povrchov a realizácie podlahového vykurovania v interiéri rímsko-katolíckeho Kostola Povýšenia sv. Kríža bol vykonaný čiastkový archeologický výskum. Pozdĺžna sonda orientácie S-J bola situovaná v strednej časti kostola od záveru svätyne cez loď až po podvežie. Archeologický výskum nepotvrdil existenciu staršej stredovekej sakrálnej stavby, uvádzanej v doterajšej literatúre (*Súpis* 1969, 352-353).

Výskum vo svätyni zachytil drevený kôl pôvodného kríža a základy murovanej menzy. Pôvodné historické úrovne povrchov boli s výnimkou podvežia zlikvidované pri rekonštrukčných prácach v druhej polovici 20. stor. Na celej ploche sondy bola dokumentovaná mohutná novoveká kultúrna vrstva s početnými keramickými nálezmi.

Odkrytá situácia jasne preukázala, že kostol bol postavený až na prelome 18. a 19. stor. na silných kultúrnych vrstvách, ktoré súvisia nepochybne s výstavbou podpivničeného kaštieľa nachádzajúceho sa v bezprostrednej blízkosti.

L i t e r a t ú r a

Súpis 1969 - Súpis pamiatok na Slovensku. 3. Bratislava 1969.

GRABUNG IN DER KIRCHE IN UZOVCE. Uzovce (Bez. Sabinov), Kirche der Erhebung des Hl. Kreuzes, präventive Grabung, Neuzeit. Aufbewahrung der Funde: Regionales Denkmalamt, Prešov. Die archäologische Grabung wurde wegen der vorbereiteten Rekonstruktion des Innenbereichs durchgeführt. In der länglichen Grabungsfläche mit der Orientierung Nord-Süd hat man in der Kirche Reste eines Holzkreuzes, Fundamente gemauerter Mansa und Fragmente von neuzeitlichen Mörtelfluren erfasst. Die freigelegte Situation zeigt klar, dass die Kirche erst in der Wende des 18. und

19. Jh.s auf mächtigen Kulturschichten, die mit dem Aufbau des unterkellerten Kastells in der unmittelbaren Nähe zusammenhängt, gebaut wurde.

ZLOMOK SKLENÉHO SKYFOSU ZO ŠELPÍC

Vladimír Varsík

Šelpice (okr. Trnava), poloha Nad Gajdarovu, sídlisko, povrchový zber, doba rímska. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V katastri obce uskutočnil povrchový zber M. Babirát, ktorý odovzdal Archeologickému ústavu SAV zlomok sklenej nádoby (za sprostredkovanie nálezu ďakujem J. Bujnovi) a ako miesto nálezu uviedol polohu Nad Gajdarovou.

Fragment predstavuje časť ucha nádoby so zahroteným laločnatým výčnelkom vybiehajúcim smerom nadol (obr. 98: 1a-b). Vyrobený je z tmavého kobaltovomodrého, zľahka priehľadného skla. Podľa charakteristického tvaru možno fragment pokladať za zlomok ucha zo skyfosu a ako ilustračná paralela poslúži napríklad rekonštruovaný strieborný skyfos z kráľovského hrobu v Mušove (obr. 98: 2 - Künzl 2002, Abb. 1). Pre datovanie zlomku zo Šelpíc niet nezávislých opôr. Vo všeobecnosti platí, že plnofarebné sklá silných farieb sa vyskytujú len v staršej dobe rímskej (Lund-Hansen 1987, 160), a preto aj opisovaný fragment pokladám za včasnorímsky import. Skyfosy boli nádoby na pitie, používané pri slávnostných hostinách. Na Slovensku sa tento tvar importovanej nádoby vyskytuje zriedkavo. Početnejšia je len skupina keramických glazovaných skyfosov severoitalského pôvodu z niekoľkých hrobov včasnorímskych pohrebísk v Abraháme, Kostolnej a v Sládkovičove (Kolník 1977, 152). Oveľa lepšiu paralelu zo Slovenska predstavuje zlomok skyfosu tzv. kameového skla z Abrahámu, ktorý bol vyrobený v 1. stor. v centrálnych sklárskych dielňach pravdepodobne priamo v Ríme (Bartík/Varsík 1994; Varsík 1998). Nádoba z Abrahámu pozostáva z dvoch vrstiev skla, pričom podkladová vrstva je taktiež sýtej kobaltovomodrej farby. Oprávnené sa možno domnievať, že luxusné sklené skyfosy z Abrahámu a zo Šelpíc predstavovali rímske dary priamo do rúk vysokopostavených osôb vtedajšej kvádскеj nobility.

Literatúra

- Bartík/Varsík 1994 - J. Bartík/V. Varsík: Výnimočný import kameového skla z Abrahámu. In: Zbor. Slovenského Národ. Múz. 88. Arch. 4. Bratislava 1994, 63-74.
- Kolník 1977 - T. Kolník: Anfänge der germanischen Besiedlung in der Südwestslowakei und das Regnum Vannianum. In: Symposium Ausklang der Latène-Zivilisation und Anfänge der germanischen Besiedlung im mittleren Donaugebiet. Bratislava 1977, 143-171.
- Künzl 2002 - S. Künzl: Römische Silberbecher bei den Germanen: Der Schalengriff. In: J. Peška/J. Tejral (Hrsg.): Das germanische Königgrab von Mušov in Mähren. RGZM Monogr. 55. Mainz-Bonn 2002, 329-356.
- Lund-Hansen 1987 - U. Lund-Hansen: Römischer Import im Norden. Copenhagen 1987.
- Varsík 1998 - V. Varsík: Das Kameoglas aus Abrahám, Slowakei. Germania 76, 1998, 311-318.

FRAGMENT EINES GLASSKYFOS AUS ŠELPICE. Šelpice (Bez. Trnava), Flur Nad Gajdarovou, Siedlung, Geländebegehung, Römerzeit. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Der Sammler M. Babirát hat bei der Geländebegehung im Gemeindegebiet Fragment eines römischen Glasgefäßes gefunden, den er dem Archäologischen Institut übergab. Es geht um einen Henkelteil mit einem nach unten führendem Ausläufer (Abb. 98: 1a-b). Er ist es dunklem kobaltblauem Glas hergestellt. Nach der charakteristischen Form kann er für einen Henkelbruch von Skyphos gehalten werden. Vollfarbiges Glas aus starken Farben kommt vor allem in älterer Römerzeit vor (Lund-Hansen 1987, 160), und deshalb halte ich das Fragment aus Šelpice für einen frühromischen Import. Einen verwandten Fund aus der Slowakei stellt ein Skyphos-Fragment von sog. Kameoglas aus Abrahám aus dem 1. Jh. dar (Bartík/Varsík 1994; Varsík 1998). Das Gefäß aus Abrahám entsteht aus zwei Glaschichten, wobei die Unterlagenschicht auch eine intensive kobaltblaue Farbe hat. Es kann vorausgesetzt werden, dass die luxuriöse gläserne Skyphoi aus Abrahám und aus Šelpice römische Geschenke direkt in die Hände der hochstehenden Personen der quadischen Nobilität darstellten.

HRADISKO LUŽICKEJ KULTÚRY V SKLABINSKOM PODZÁMKU

Ladislav Veliačik - Rudolf Kujovský - Peter Romsauer

Sklabinský Podzámok (okr. Martin), poloha Katova skala, prieskum, hradisko, neskorá doba bronzová, doba halštatská, lužická kultúra, neskorá doba laténska, vrcholný stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V septembri 2006 uskutočnili autori prieskum hradiska v polohe Katova skala v katastri obce Sklabinský Podzámok. Lokalitu objavil začiatkom nového tisícročia K. Pieta a spolu s ním sme ju navštívili aj v r. 2002. Zverejnenie dovtedy neznámeho hradiska sme odkladali kvôli nebezpečeniu zneužitia informácií a jeho, aspoň dočasnej, ochrane pred nežiaducimi zásahmi užívateľov detektorov. Keďže jamy po hľadačoch pokladov na nálezisku ukazujú, že tieto dôvody už pominuli, prinášame o ňom aspoň základné údaje.

Hradisko sa nachádza SV od obce na jednom zo západných výbežkov Veľkej Fatry, v nadm. v. 927 m. Prevýšenie od dolín je takmer 450 m. Temeno vrchu je zo všetkých strán chránené prudkými svahmi (najmä z JV - samotná Katova skala) a z južnej strany aj strmými bralami. Výbežok Katova skala je od ostatného masívu oddelený priekopou i valom, ktoré zo severnej a SZ strany obkolesovali stredoveký strážny hrádok s dokonalým výhľadom do doliny Turca. Z tejto exponovanej polohy vybieha najprv na sever a neskôr na západ prevažne dobre zachovaný val, ktorý umocnil prirodzenú ochranu hradiska zo severu a z východu. Približne v strede dĺžky je severný val prerušený polokliešťovou bránou. Dohnútra oblúkovito zahnuté je rameno smerujúce od západu. Severný val po ďalších necelých 100 m vyúsťuje do svahu skalného hrebeňa. Západným smerom z neho vybieha ďalší umelý násyp dlhý 60-70 m, ktorý vytvára tretí samostatný segment - úzke, zo všetkých strán dostatočne chránené západné nádvorie. Z južnej strany chýbajú markantnejšie zvyšky umelého násypu, prirodzenú ochranu tvorí terénny zlom a strmé zrázy.

Z obidvoch dlhších strán temena vrchu, z juhu i zo severu, sú v úseku lesa dobre zachované prístupové serpentínové cesty, pričom južná vyúsťuje do tzv. skalnej brány. V SV tretine vrcholovej plošiny terén vystupuje do vyvýšeniny, dominantnej najmä od severného valu. Na juh postupne klesá v podobe viacerých terás, ktoré spolu so stredovou plošinou poskytovali vhodné podmienky pre osídlenie. Celkovú plochu hradiska odhadujeme na 5-6 ha.

Na východnom úpätí „akropoly“ v jame po rozmernom vývrate stromu sme už v minulosti zachytili sídliskový objekt, asi chatu, so silnou koncentráciou väčších črepov. Objekt i jeho inventár sme ponechali na detailné preskúmanie v neskoršom období. Práve to bola najdôležitejšia úloha referovaného prieskumu. Víchrice však nepustošia len Vysoké Tatry, ale zanechali stopy aj na lesnom poraste v areáli hradiska. V mieste predpokladanej chaty ležali ďalšie dva vývraty mohutných stromov a v ich bezprostrednej blízkosti sme nezistili už žiadne stopy po objekte. Z narušenej kultúrnej vrstvy sme získali zberový keramický materiál, ktorý len zriedkavo nesie typologicky či chronologicky významnejšie znaky. Okrem hrubostenných, esovito profilovaných hrncov (obr. 102: 4, 11), často s výraznými jazykovitými drážkami pod vydutím (obr. 102: 3, 12) a s rovným, prstencovito odsadeným dnom (obr. 102: 10), sú vo výbere častým nálezom črepy amfor s plynulým prechodom hrdla a tela, zvýrazneným len obežným žliabkom (obr. 102: 5, 13), a na pleciah vydutia zdobené plytkými zvislými, šikmými i oblúkovitými žliabkami (obr. 102: 7-9). Podobná výzdoba sa objavila aj na tele menších amforiek alebo profilovaných šálok (obr. 102: 2). Významnejšie zberové nálezy dopĺňa aj polovica dvojkónického praslena (obr. 102: 6).

Aj keď pôvod a kombinácia zvislých i oblúkovitých žliabkov a jamiek siaha už do mladšej doby bronzovej, s prihliadnutím na pokročilý spôsob aplikácie žliabkovanej výzdoby na ďalších črepoch i celkový charakter materiálu, keramický inventár považujeme za doklad osídlenia polohy v dobe halštatskej. Možné osídlenie v neskoršej dobe bronzovej zatiaľ signalizujú len zlomky baňatej amfory a amfory s výzdobou výraznými zvislými i oblúkovitými žliabkami (obr. 102: 2, 9). Menej nápadné, často len vhladzované žliabkovanie (obr. 102: 7, 8) je mladšie, späté už s dobou halštatskou (stupeň HC). V každom prípade je nové nálezisko ďalším dôležitým strategickým bodom v štruktúre osídlenia severného Slovenska v pokročilej lužickej kultúre. Nálezovým inventárom dokumentuje okrem ťažiskového osídlenia v dobe halštatskej aj možné počiatky pobytu človeka už v dobe bronzovej a najmä v samostatných vývojových etapách na rozhraní letopočtu, v čase púchovskej kultúry a neskôr v období vrcholného stredoveku.

BURGWALL DER LAUSITZER-KULTUR IN SKLABINSKÝ PODZÁMOK. Sklabinský Podzámok (Bez. Martin), Flur Katova skala, Begehung, Burgwall, späte Bronzezeit, Hallstattzeit, Lausitzer-Kultur, späte Latènezeit, Hochmittelalter. Aufbewahrung der Funde: Archäologisches Institut der slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.

Der Burgwall befindet sich nordöstlich der Gemeinde auf einem der westlichen Ausläufer der Großen Fatra, in der Meereshöhe von 927 m, mit einem Höhenunterschied von den Tälern fast 450 m. Die exponierte Lage mit der Fläche von 4-5 ha schützen vor allen Felsenwände und steile Abhänge, von Westen und Nordwesten ist seine natürliche Sicherheit mit einer künstlichen Aufschüttung verstärkt, unterbrochen von einem Halzangentor. Während der Begehung haben die Autoren aus den Gruben nach den umgekippten Bäumen im Ostteil des Burgwalls vor allem Scherben von Amphoren, Töpfen und Schalen gewonnen. Für die Datierung der Fundstelle sind entscheidend die Fragmente mit der Rillen-Verzierung, die auf die mögliche Anfänge der Ansiedlung in der späten Bronzezeit (Abb. 102: 2, 9) und seine schwerpunkthafte Fortsetzung in der Hallstattzeit (Abb. 102: 7, 8) hinweist.

NÁLEZY RADIOLARITOVEJ INDUSTRIE Z PREŠOVA

Marián Vizdal - Anton Karabinoš - Patrik Derfiňák

Prešov (okr. Prešov), Tehelná ul., náhodný nález, mladší paleolit. Uloženie nálezu: Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity, Prešov.

Majiteľ parcely na Tehelnej ul. pri terénnych úpravách pri dome našiel tri radiolaritové artefakty. Ďalší, z tej istej suroviny, bol objavený pri poľnej ceste východne od Tehelnej ul. v bližšie neurčenej polohe. Nálezisko sa nachádza v tesnej blízkosti už evidovanej paleolitckej stanice Kráľová hora IX, ktorá je situovaná na okraji JZ výbežku Šarišskej vrchoviny, tvoriaceho západnú hranicu mesta. Vlastná stanica sa nachádza na vysokej terase nad židovským cintorínom a nadväzuje na koncentráciu paleolitckých táborísk zistených na vyvýšených terénoch v priestore medzi Veľkým Šarišom a Prešovom (polohy Bikoš, Kráľová hora, Sosninky). Intenzitu paleolitckých osídlení v tejto časti toku rieky Torysy možno spájať s blízkosťou jej prelomového údolia medzi Bikošom a Dúbravou.

Opis nálezov

1. Dvojpodstavové radiolaritové škrabadlo s úzkymi negatívnymi plochami (obr. 103: 1).
2. Viacúčelový radiolaritový zahrotený pästiačik (obr. 103: 2).
3. Hrubo štiepané radiolaritové škrabadlo so stopami retuše terminálnej časti (obr. 103: 2).
4. Masívne radiolaritové driapadlo s opotrebovanými okrajovými hranami (obr. 103: 4).

Nálezový súbor z Tehelnej ul. zaraďujeme aj na základe porovnania s dávnejšie získanou kolekciou z polohy Kráľová hora IX do staršieho obdobia mladého paleolitu.

FUNDE DER RADIOLARIT-INDUSTRIE AUS PREŠOV. Prešov (Bez. Prešov), Tehelná Straße, Zufallsfund, jüngerer Paläolithikum. Aufbewahrung des Fundes: Institut der Geschichte des Philosophischen Lehrstuhls der Prešov Universität, Prešov. Bei der Zurichtung des Terrains im Bereich eines Privatgrundes wurden vier Radiolarit-Artefakte gefunden. Die Fundstelle befindet sich südwestlich von der evidierten paläolithischen Station Kráľova hora IX. Unter den Funden sind zwei Typen von Kratzern, ein Schaber und ein kleiner Mehrzweck-Faustkeil zu erkennen. Werkzeuge aus der Tehelná Str. können auch aufgrund der Vergleichung mit dem Komplex aus Kráľova hora IX in die ältere Stufe des jüngerer Paläolithikums eingegliedert werden.

ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY V CENTRE BANSKEJ BYSTRICE

Ján Zachar - Marta Mácelová

Banská Bystrica (okr. Banská Bystrica), centrum mesta, záchranný výskum, sídliskové nálezy, stredovek, novovek (19.-20. stor.). Uloženie nálezov: Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica.

V r. 2006 uskutočnila Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela v spolupráci so Stredoslovenským múzeom v centre mesta Banská Bystrica niekoľko záchranných archeologických výskumov. Všetky výskumy boli vyvolané stavebnou činnosťou, mali investorský charakter a realizovali sa na základe príslušného rozhodnutia Krajského pamiatkového úradu.

a) N á m. Š. M o y z e s a - p r e d p o l i e b a r b a k a n u.

Záchranný výskum sa vzťahoval na výkop kanalizačnej a vodovodnej ryhy, ktorý súvisel s celkovou obnovou barbakanu. Hĺbenie kanalizačnej ryhy prebiehalo v priestore medzi vonkajším obvodovým plášťom barbakanu a nástupom novej tržnice, pričom smerovalo v línii pred nástupný priestor vstupu do barbakanu, kde bola umiestnená nová kanalizačná šachta. Vodovodná ryha smerovala v línii od kanalizačnej šachty naprieč námestím k existujúcej vodovodnej šachte (obr. 104).

Nálezová situácia v priestore kanalizačnej prípojky v polohe medzi nástupom na tržnicu a obvodovým plášťom barbakanu priniesla predovšetkým identifikáciu stratigrafickej sekvencie. Tá bola dobre čitateľná hlavne v sektoroch I-III (obr. 105: 1) pričom za sektorom III bola výrazne narušená modernými stavebnými zásahmi. Celá nálezová situácia bola poznamenaná sústavným intenzívnym presakovaním spodnej vody, ktorá zalievala dno výkopu.

Podložie - stratigrafickú jednotku (ďalej s.j.) 104 v celom priestore ryhy predstavovala plastická ílovitá zemina. Ako kultúrnu vrstvu možno identifikovať s.j. 103, ktorá mala v celom zistenom priebehu homogénne zloženie. Jej priebeh bol poznačený výrazným zostupom spodného rozhrania v sektore II smerom ku dnu, pričom v ďalšom jej priebehu (sektor III-V) presahovalo dno výkopu. V tomto priestore sa tak vrstva výrazne rozširovala. Spodná hrana vrstvy začala stúpať v sektore VI, ďalší priebeh bol však vzhľadom na sekundárny zásyp kanalizačnej šachty nesledovateľný. Nálezový inventár predstavoval keramický materiál rámcovo datovateľný do 14.-15. stor. Z identifikovateľných typologických tried boli zastúpené predovšetkým hrncovité tvary, poháre a pokrievky (obr. 105: 2-6). V predmetnom stratigrafickom kontexte (ako súčasť s.j. 103) sa v sektoroch III-V nachádzali dva typy drevených stavebných konštrukcií. S.j. 400 môže predstavovať drevený žľab, resp. súčasť odtokového systému; s.j. 401/a-d reprezentujú drevené koly. Oba typy konštrukcií sa nachádzali v priestore rozšírenia vrstvy. Vzhľadom na stratigrafický kontext sa dajú datovať do stredoveku. V superpozícii vrstvu s.j. 103 v celom priebehu kopírovala požiarová vrstva s.j. 102, ktorú vzhľadom na stratigrafickú polohu (vrstva sa javila ako subjednotka stredovekej vrstvy s.j. 103) možno priebežne stotožniť s historickými udalosťami z 10. apríla 1500 (celomestský požiar). Takémuto datovaniu neodporuje ani fragmentárny nálezový inventár.

Priestor sektorov IV-X bol do tej miery narušený sekundárnymi novodobými zásahmi, že stratigrafický kontext sa tu rozpadal. Zachytená kamenná stavebná konštrukcia v sektore VIII - s.j. 902 - pritom reprezentuje s najväčšou pravdepodobnosťou pilier novovekého mosta skúmaného v r. 1997. Funkcia s.j. 903 zostáva nateraz nejasná. V minulosti bola v tomto priestore situovaná socha sv. Jána Nepomuckého. Celá nálezová situácia bola poznačená novodobým betónovým zásahom.

Nálezová situácia vo vodovodnej prípojke, ktorá prebiehala naprieč Nám. Š. Moyzesa, bola narušená súčasnými stavebnými zásahmi, ku ktorým možno priradiť pravdepodobne aj kamennú deštrukciu s.j. 904. V tejto polohe sa podarilo identifikovať jednu súvislú kultúrnu vrstvu - s.j. 111, ktorá vzhľadom na svoj charakter môže predstavovať splanňovanú kultúrnu vrstvu so sekundárne rozvlečenými objektmi. Vzhľadom na nálezový inventár, ktorý okrem štandardnej na kruhu točenej keramiky zo 14.-15. stor. obsahoval aj obtáčané fragmenty s možnosťou datovania do 13. stor. sa dá uvažovať, že s.j. 111 predstavuje neskoršími zásahmi premiešané a pedologicky zhomogenizované stredoveké súvrstvie. Podložie aj v tomto priestore predstavoval plastický íl (s.j. 112).

Zachytená stratigrafická sekvencia rešpektuje súčasne poznatky o vývoji zástavby predmetnej polohy. Zaujímavá sa javí predovšetkým pozícia s.j. 103 s ohľadom na nálezovú situáciu v kontexte jej rozšírenia, čo môže do budúca pri väčšom odkryve plochy priniesť komplexnejšie interpretačné závery.

b) A r e á l M e s t s k é h o h r a d u, objekt Matejov dom, bez nálezov.

Archeologický prieskum vykonaný počas rekonštrukčných prác na prízemí Matejovho domu vykázal negatívny výsledok. Nezistili sa nijaké nálezy, ktoré by dokumentovali staršie osídlenie pred výstavbou tohto objektu, ani materiál, ktorý by mal súvis s jeho výstavbou. Táto skutočnosť spolu so zistenou plytkou niveletou základových škár môže signalizovať výraznú zmenu výškopisných pomerov oproti stredovekému horizontu.

c) U l. J. K r á l a 3257/2, sídliskové nálezy, 19.-20.stor.; nálezy nedeponované.

V súvislosti s plánovanou výstavbou polyfunkčného objektu na predmetnej parcele sa sledovali prebiehajúce zemné práce spolu s odbornou dokumentáciou zachytených nálezových súvislostí. Po stiahnutí povrchovej vrstvy zeminy sa na celej ploche staveniska obnažili stopy plošnej stavebnej deštrukcie, v rámci ktorej boli fragmentárne zachované zvyšky tehlových murív osadených na kamenných základoch. Stavebné fragmenty pochádzajú z novovekej zástavby parcely v 19. stor. Plán z r. 1845 zachytáva v predmetnom priestore kováčsku vyhňu spolu s obytným priestorom (Baláz 2002, obr. 206). Na konci 19. a v prvej polovici 20. stor. túto zástavbu zachytáva aj početný fotografický materiál (Baláz 2002, obr. 221-224).

d) U I. J. K r á ľ a 3254/2, 3255, 3256, sídliskové nálezy, 19.-20.stor.; nálezy nedeponované.

Poloha je situovaná po pravej strane potoka Bystrička a je priamym pokračovaním predchádzajúcej parcely severným smerom. V 19. stor. bol aj tento priestor súvislo zastavaný (tzv. Lichnerovský dom). Zástavba sa zachovala do 60-tych rokov 20. stor., čo dokumentujú početné fotografie (Baláž 2002, obr. 223-225). Počas výstavby suterénnych priestorov polyfunkčného domu boli v horných vrstvách zachytené stopy stavebnej deštrukcie, sprevádzané fragmentmi tehlových aj kamenných murív.

V hĺbke 180 až 230 cm od súčasného povrchu sa v západnej časti základovej jamy obnažila súvislá bahenná vrstva. Ide o pozostatok starého riečišťa, ktoré reprezentuje pôvodné koryto Bystričky, alebo jej mŕtve rameno. Výkop zachytil východnú hranu starého koryta, pričom jeho zvyšná časť zachádzala pod súčasnú cestnú komunikáciu.

Zistené skutočnosti na obidvoch parcelách potvrdzujú predpoklad, že toto územie patrilo do širšieho inundačného pásma potoka Bystrička, v rámci ktorého môžeme rátať s osciláciou jeho toku pred definitívnou reguláciou, po ktorej bol priestor predmetom novodobej zástavby.

L i t e r a t ú r a

Baláž 2002 - J. Baláž: Banská Bystrica v premenách času. Banská Bystrica 2002.

ARCHÄOLOGISCHE GRABUNGEN IN BANSKÁ BYSTRICA. Banská Bystrica (Bez. Banská Bystrica), Stadtzentrum, Rettungsgrabung, Siedlungsfunde, Mittelalter, Neuzeit (19.-20. Jh.). Aufbewahrung der Funde: Mittelslowakisches Museum, Banská Bystrica.

a) Š. Moyzes-Platz - Vorfeld vom Barbakan.

Untergrund - Stratigraphische Einheit (weiter s. E.) 104 stellte im ganzen Bereich der Furche eine plastische Tonerde dar. Die Kulturschicht - s. E. 103 - hatte im ganzen festgestellten Verlauf eine homogene Konsistenz. Das Fundinventar bestand aus Keramikmaterial aus dem 14.-15. Jh. Als Bestandteile s. E. 103 haben sich in den Sektoren III-V zwei Typen von hölzernen Baukonstruktionen befunden: hölzerner Trog, bzw. Bestandteil eines Abflusssystems, und Holzpfosten. In der Superposition hat die Schicht 103 praktisch im ganzen Verlauf die Brandschicht 102, die mit dem Stadtfeuerbrand im Jahre 1500 identifiziert werden kann, kopiert. Die erfasste Baukonstruktion im Sektor VIII - s. E. 902 - repräsentiert der Pfeiler einer neuzeitlichen Brücke. Die Fundsituation im Wasseranschluss, der quer durch den Platz verlief, war von den gegenwärtigen Baueingriffen bezeichnet. In dieser Lage ist es gelungen eine ununterbrochene Kulturschicht, die eine planierte Kulturschicht mit sekundär liegenden Objekten darstellen kann, zu identifizieren. Angesichts des Fundinventars, der außer der gedrehten Standardkeramik aus dem 14.-15. Jh. auch nachgedrehte Keramikfragmente vielleicht aus dem 13. Jh. enthielt, könnte es auch durch spätere Eingriffe durchgemischte und pedologisch homogenisierte mittelalterliche Schichten darstellen.

b) Anlage der Stadtburg, Objekt Matejov dom, ohne Funde.

c) J. Kráľ-Straße 3257/2, Siedlungsfunde, 19.-20.Jh.; nicht deponierte Funde.

Verfolgung von Erdarbeiten im Zusammenhang mit dem Aufbau des Polyfunktionshauses. Erfasste Spuren der Bebauung aus dem 19.-20. Jh.

d) J. Kráľ-Straße 3254/2, 3255, 3256, Siedlungsfunde, 19.-20.Jh.; nicht deponierte Funde.

Erfasste Spuren der Bebauung aus dem 19.-20. Jh. und altes Bett des Bystrický potok (Bach).

ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZY ZO ZVOLENSKEJ KOTLINY

Ján Z a c h a r - Tomáš Z a c h a r

1. B u d ě a (okr. Zvolen), polohy M o ě i a r a K l i n o v i s k o, zber, sídlisko, eneolit, obdobie popolinových polí, doba rímska, 14.-15. stor. Uloženie nálezov: Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica.

a) poloha M o ě i a r, pravobrežná terasa potoka Turová, južne od obce.

Nálezy z eneolitu a doby rímskej: črep zdobený jamkovými vpichmi; 18 atypických črepov z hrubostenných nádob; 2 ks štiepanej industrie.

b) poloha K l i n o v i s k o, pravobrežná terasa Hrona, západne od RD.

Nálezy z doby bronzovej a stredoveku (14.-15. stor.): črep zdobený jemnými ryhami a jamkami; 41 atypických črepov z hrubostenných nádob; črep z vydutia bikónického nádoby; 1 ks štiepanej industrie.

Nálezmi sa doplnili a overili poznatky o osídlení týchto polôh v praveku, rannej dobe dejinnej a stredoveku (naposledy Malček 2004, 131-132).

2. Hrochoť (okr. Banská Bystrica), poloha Chochuľka, zber, výšinné sídlisko, doba laténska. Uloženie nálezov: Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica.

5. Dúbravský odovzdal črepy, ktoré získal z južnej terasy pri lesných prácach prebiehajúcich v priestore lokality: črep z okraja tuhovej nádoby; desať atypických črepov.

Nálezy datujú osídlenie polohy do doby laténskej. Z lokality sú tiež známe nálezy z obdobia eneolitu, z prelomu neskorej doby bronzovej a halštatskej (Mácelová 1997, 69-71; Veliačik 1983, 179) a slovanského(?) obdobia (ÚZPF).

3. Zvolen (okr. Zvolen), poloha Podborová, zber, sídlisko, pohrebisko(?), neolit, doba bronzová. Uloženie nálezov: Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica.

a) Borovianska cesta 43, parc. 1619/1.

Pri stavbe parkoviska pre detskú škôlku v priestore medzi vchodom do objektu a chodníkom pri cestnej komunikácii sa narušila v hĺbke 90-100 cm (merané v severnom svahu výkopu - terén bol výrazne vypádaný smerom na juh) súvislá kultúrna vrstva s mladšou lineárnou keramikou. Nálezy: dva črepy zdobené tzv. notovými hlavičkami; 29 atypických črepov prevažne z hrubostenných nádob; fragmenty mazanice (33 ks); kúsky uhlíkov. Nálezy súvisia s už známym neolitickým sídliskom rozprestieraným na južne od Borovianskeho potoka na vyvýšenej terase Hrona (Malček 2002, 121-123).

b) Ul. J. D. Matejovie 8, parc. 1622/5, pri stavbe severnej prístavby domu z hĺbky približne 50 cm pochádza črepový materiál z obdobia popolnicových polí: črep z okraja nádoby; fragment väčšej výdute zdobenej zvislými kanelúrami; črep s bradavkovitým výčnelkom; fragment vysokého ucha; 34 atypických črepov. Väčšina materiálu s prímiesou kremičitého ostriva.

Keramiká má hrobový charakter a pravdepodobne pochádza zo severného okraja porušeného pohrebiska, zisteného v areáli kasární SNP (Mácelová 1993, 34).

Literatúra

Malček 2002 - R. Malček: Zbery na polohe Zvolen-Podborová. AVANS 2001, 2002, 121-123.

Malček 2004 - R. Malček: Prieskumy v okolí Zvolena. AVANS 2003, 2004, 131-132.

Mácelová 1993 - M. Mácelová: Praveké a včasnohistorické osídlenie. In: Zvolen. Monografia k 755. výročiu mesta. Martin 1993.

Mácelová 1997 - M. Mácelová: Praveké osídlenie Hrochote a okolia. In: Hrochoť. Vrchárske srdce Podpoľania. Malacky 1997, 69-71.

ÚZPF - Ústredný zoznam pamiatkového fondu, evid. list 2187/1.

Veliačik 1983 - L. Veliačik: Die Lausitzer Kultur in der Slowakei. Nitra 1983, 179.

ARCHÄOLOGISCHE FUNDE AUS ZVOLENSKÁ KOTLINA.

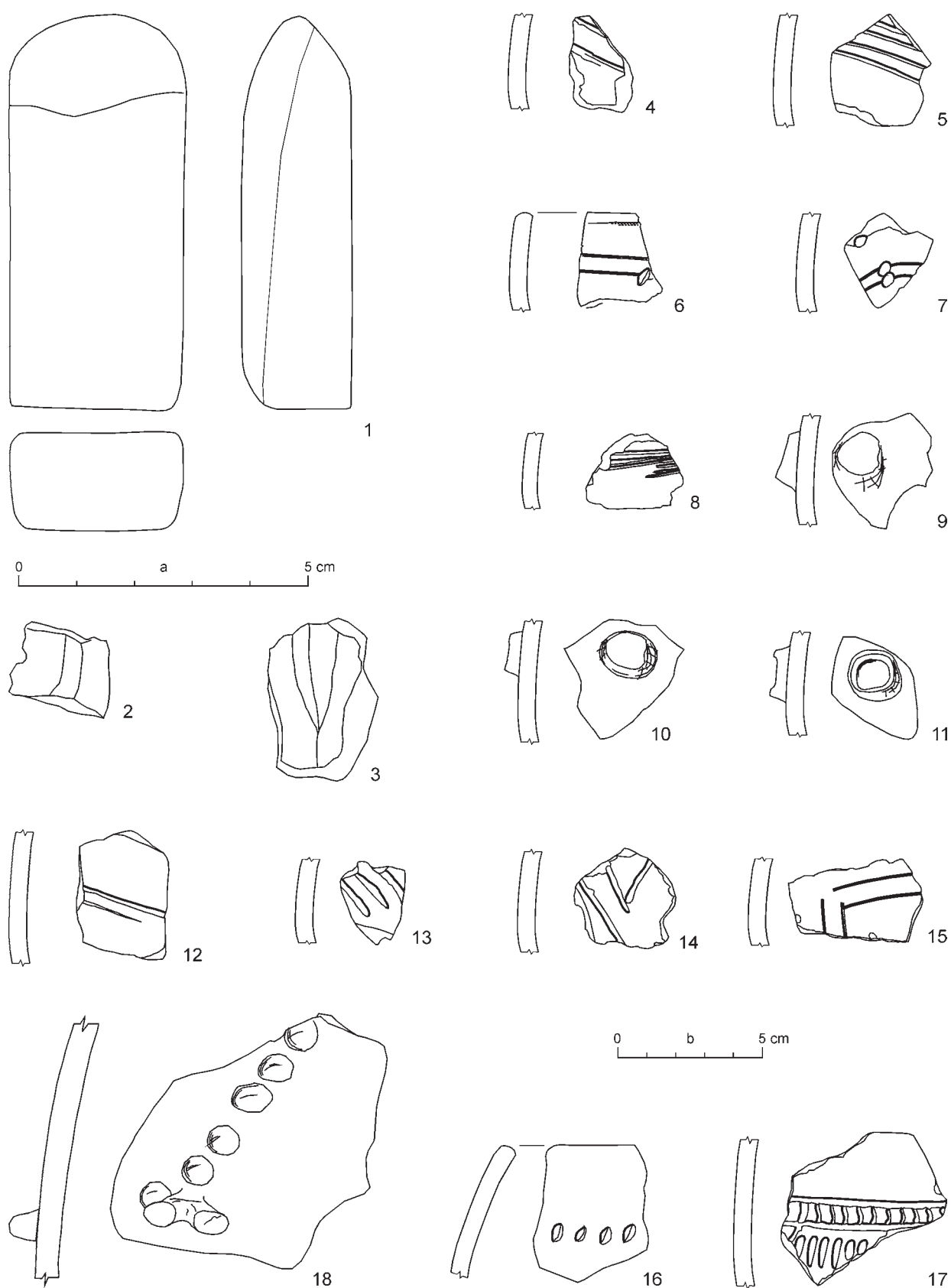
1. Budča (Bez. Zvolen), Flur Močiar und Klinovisko, Streufunde, Siedlung, Äneolithikum, Zeit der Urnenfelder-Kultur, Römerzeit, 14.-15. Jh. Aufbewahrung der Funde: Mittelslowakisches Museum, Banská Bystrica.

a) Flur Močiar - Funde aus Äneolithikum und Römerzeit; b) Flur Klinovisko - Funde aus der Bronzezeit und Mittelalter (14.-15. Jh.).

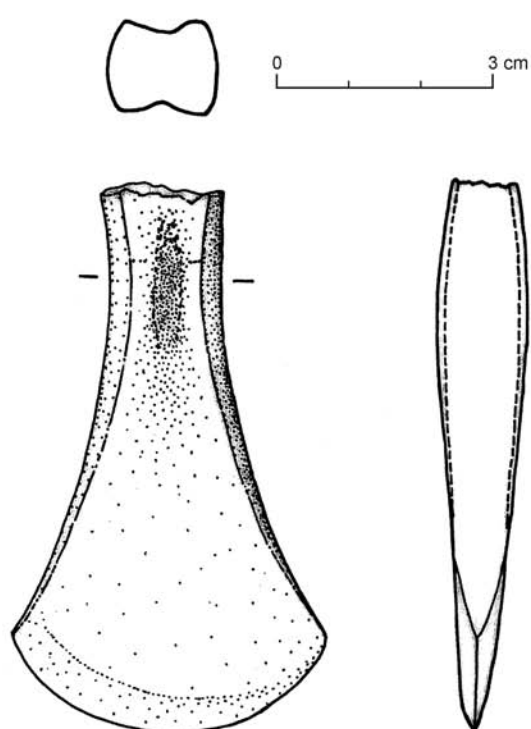
2. Hrochoť (Bez. Banská Bystrica), Flur Chochuľka, Streufunde, Höhensiedlung, Latènezeit. Aufbewahrung der Funde: Mittelslowakisches Museum, Banská Bystrica. Keramikfunde aus der Latènezeit. Ansiedlung bekannt auch aus Äneolithikum, Urnenfelder-Kultur und Slawenzeit(?).

3. Zvolen (Bez. Zvolen), Flur Podborová, Streufunde, Siedlung, Gräberfeld(?), Neolithikum, Bronzezeit. Aufbewahrung der Funde: Mittelslowakisches Museum, Banská Bystrica.

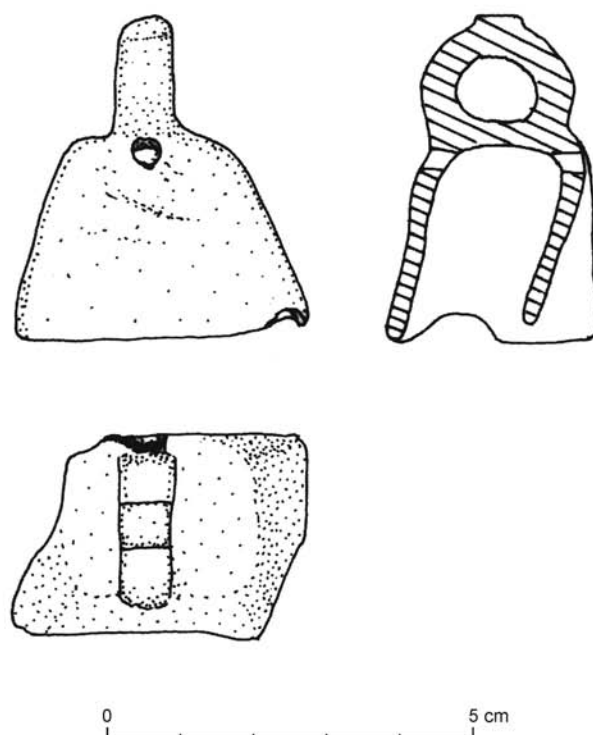
a) Borovianska cesta 43, Parzelle 1619/1 - jüngere Linearkeramik; b) J. D. Matejovie-Straße 8, Parzelle 1622/5 - Keramikfunde wahrscheinlich aus dem zerstörten Gräberfeld der Urnenfelder-Kultur.

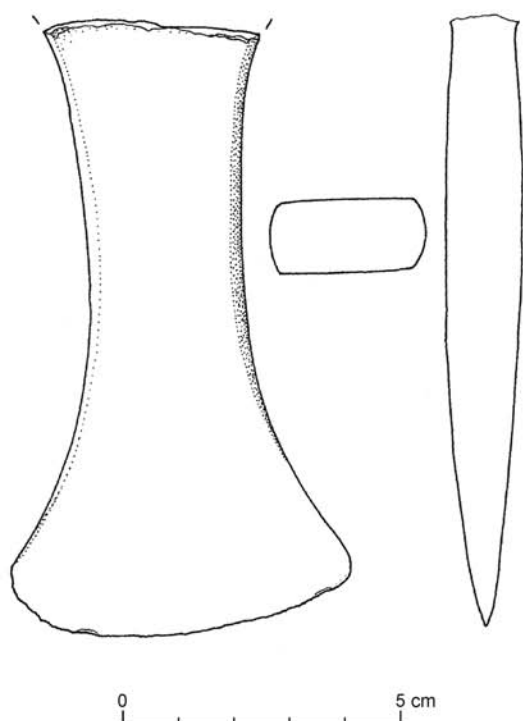
Obr. 1. Nýrovce. Výber nálezov z povrchového prieskumu. 1 - kamenná sekerka; 2, 3 - retušované čepele; 4-17 - výber keramiky. Mierka a: 1-3; mierka b: 4-17 (Baliová/Beljak/Pažinová, 21-23).
 Abb. 1. Nýrovce. Fundauswahl aus der Geländebegehung. 1 - Steinbeil; 2, 3 - retuschierte Klingen; 4-17 - Keramikauswahl. Maßstab a: 1-3; Maßstab b: 4-17 (Baliová/Beljak/Pažinová, 21-23).

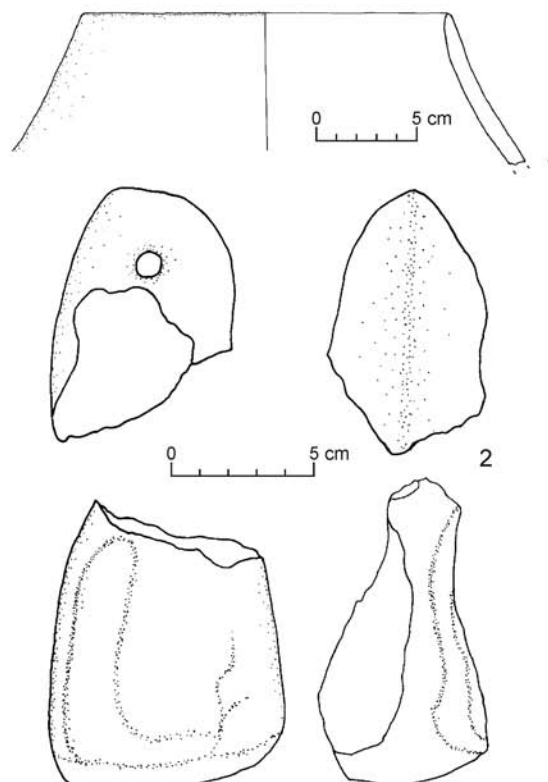
Obr. 2. Unín (Zámčisko). Bronzová sekera (Bartík, 23-24).
Abb. 2. Unín (Zámčisko). Bronzeaxt (Bartík, 23-24).

Obr. 3. Bratislava-Jarovce. Bronzový zvonček (Bazovský, 24).
Abb. 3. Bratislava-Jarovce. Bronze-glocke (Bazovský, 24).

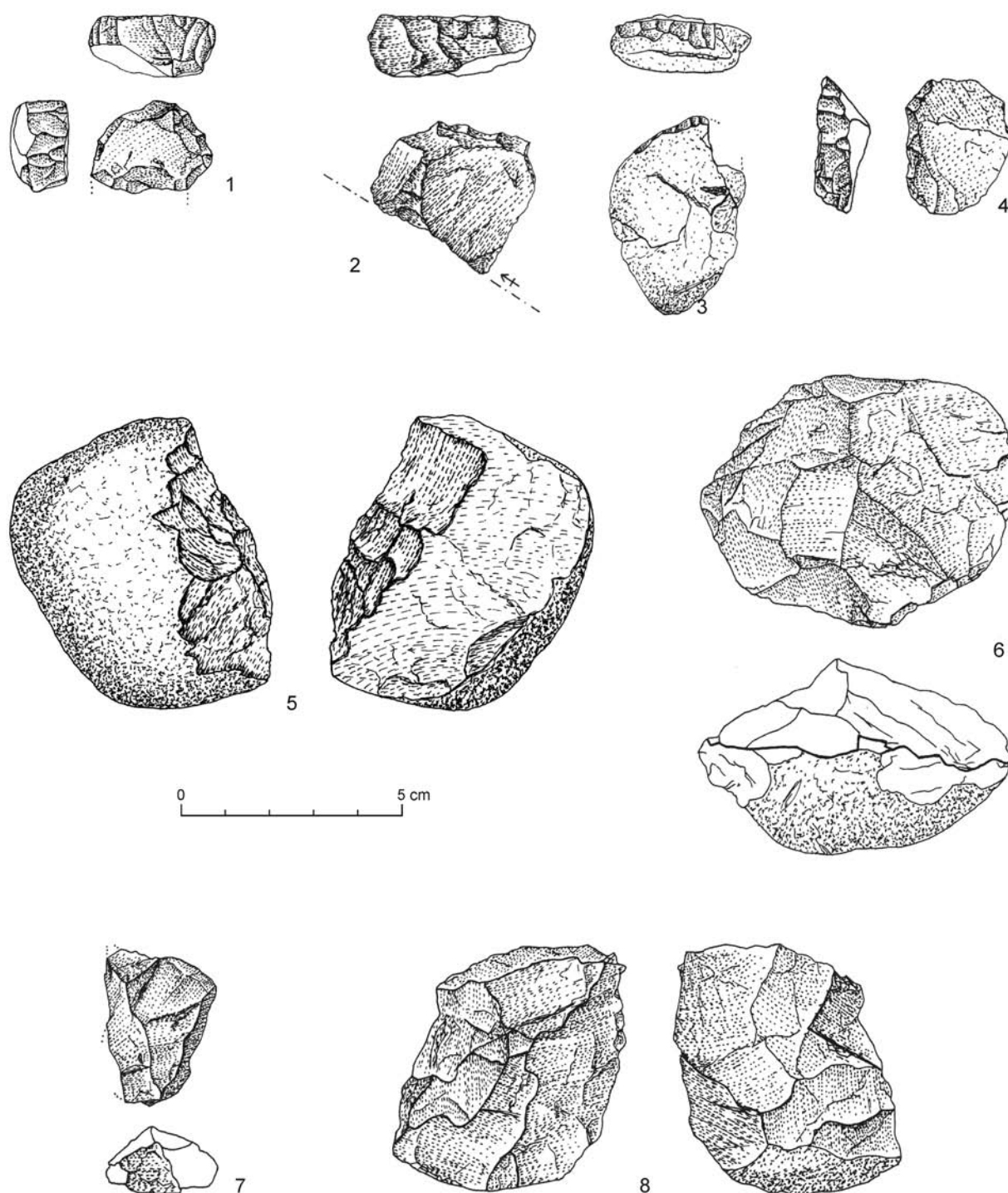

Obr. 4. Hnojné. Fragment dolnej časti bronzovej sekerky s tylovými lalokmi (Bátora/Vizdal/Vladár, 24-25).
Abb. 4. Hnojné. Unterteilfragment eines bronzenen Lappenbeils (Bátora/Vizdal/Vladár, 24-25).

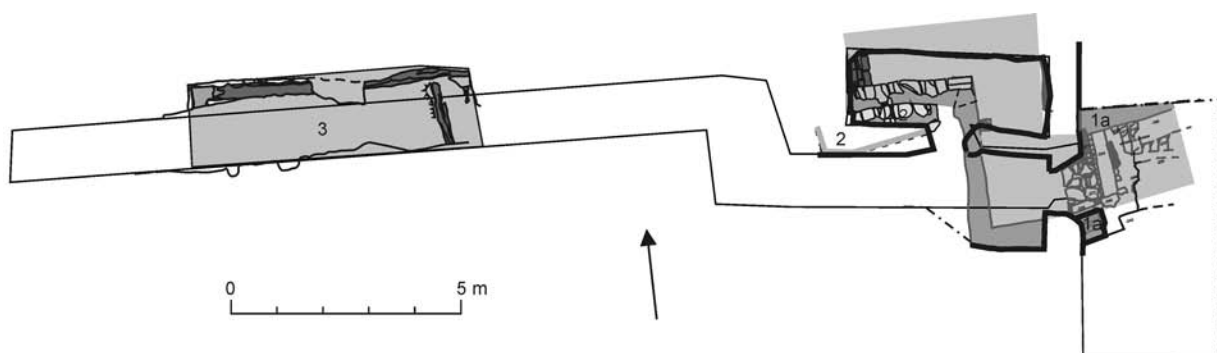
Obr. 5. Rajec (Charubina I). 1 - ústie nádoby z objektu 1;
2 - hlinené závažie z objektu 2 (Furman/Majtan, 61).
Abb. 5. Rajec (Charubina I). 1 - Gefäßmündung aus dem Objekt 1; 2 - Tongewicht aus dem Objekt 2 (Furman/Majtan, 61).

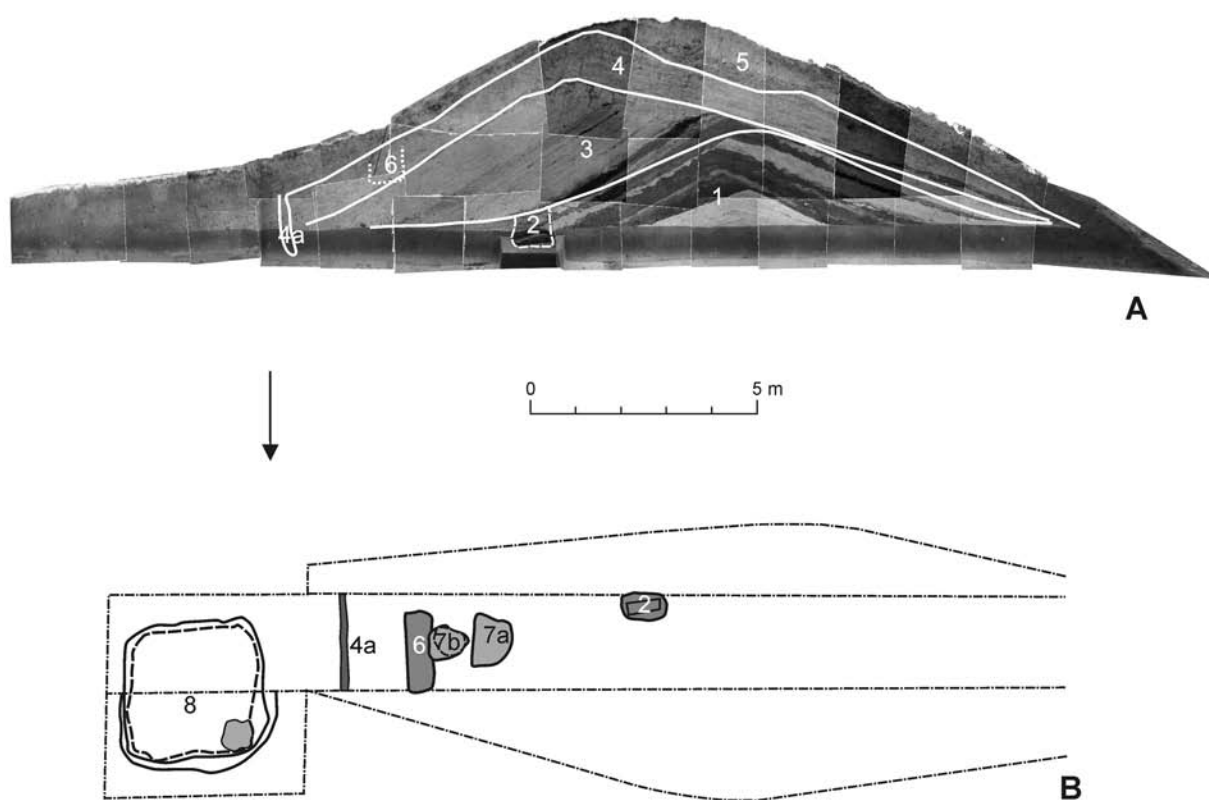
Obr. 6. Banská Bystrica-Fončorda. 1 - grattoir convexe sur éclat en quartz; 2 - grattoir convexe denticulé sur accident de Siret en radiolarite; 3 - grattoir possible sur éclat d'entame en quartz; 4 - racloir latéral concave sur éclat en quartz; 5 - racloir concave-convexe à retouches bifaciales sur éclat en quartzite sédimentaire; 6 - nucléus discoïde à débitage centripète et plan de frappe partiellement préparé, en quartz; 7 - éclat débordant non cortical avec dos à droite, en quartz; 8 - nucléus à débitage centripète et plan de frappe préparé (par la présence de la face supérieure de l'éclat), sur face inférieure d'éclat à talon cortical, en quartz (Beaudouin, 25-28).

Obr. 6. Banská Bystrica-Fončorda. 1 - obľúkovité škrabadlo na úštepe z kremeňa; 2 - zúbkované obľúkovité škrabadlo na „accident de Siret“ z radiolaritu; 3 - možné škrabadlo na načínam úštepe z kremeňa; 4 - konkávne ozubené driapadlo na úštepe z kremeňa; 5 - driapadlo s obojstrannou retušou na úštepe zo sedimentárneho kremenca; 6 - diskovité jadro z kremeňa s dostredivým štiepaním a s čiastočne pripravenou plochou úderu; 7 - bočný pravostranný nôž z kremeňa; 8 - jadro z kremeňa s dostredivým štiepaním na bruškovej strane úštepu s kôrovou spodnou časťou (Beaudouin, 25-28).

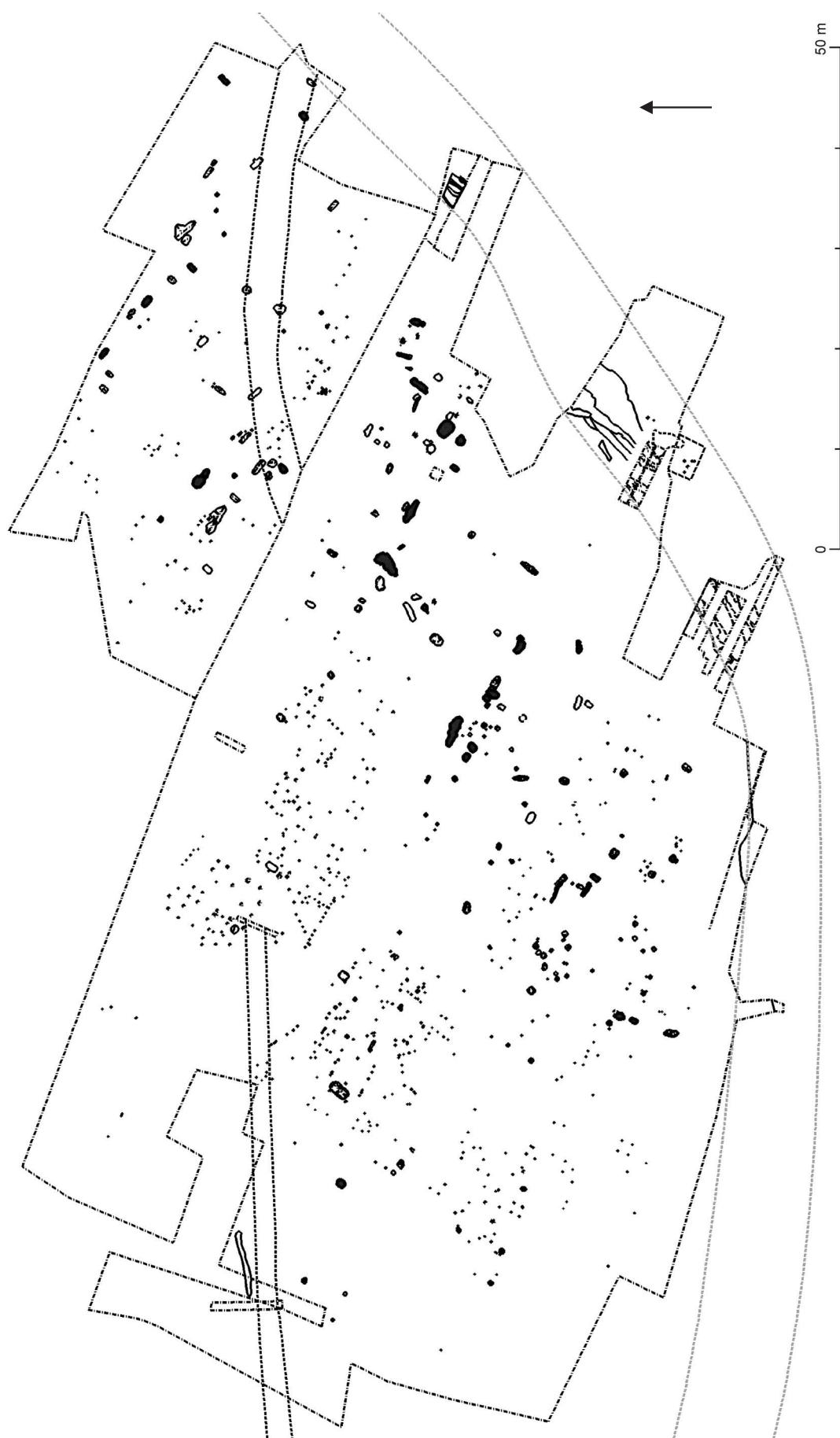
Obr. 7. Lučenec (Reduta). Pôdorys západného krídla s vyznačením preskúmaných objektov (Bednár/Daňová, 28-30).

Abb. 7. Lučenec (Reduta). Grundriss des Westflügels mit markierten untersuchten Objekten (Bednár/Daňová, 28-30).

Obr. 8. Biňa. Rez vnútorným valom s vyznačením povrchu stavebných etáp valu a polôh hrobov a objektov. A - fotogrametrický profil južnej steny rezu; B - pôdorys vnútornej časti rezu (Bednár/Henning/Kopčeková/Ruttkey, 30-31).

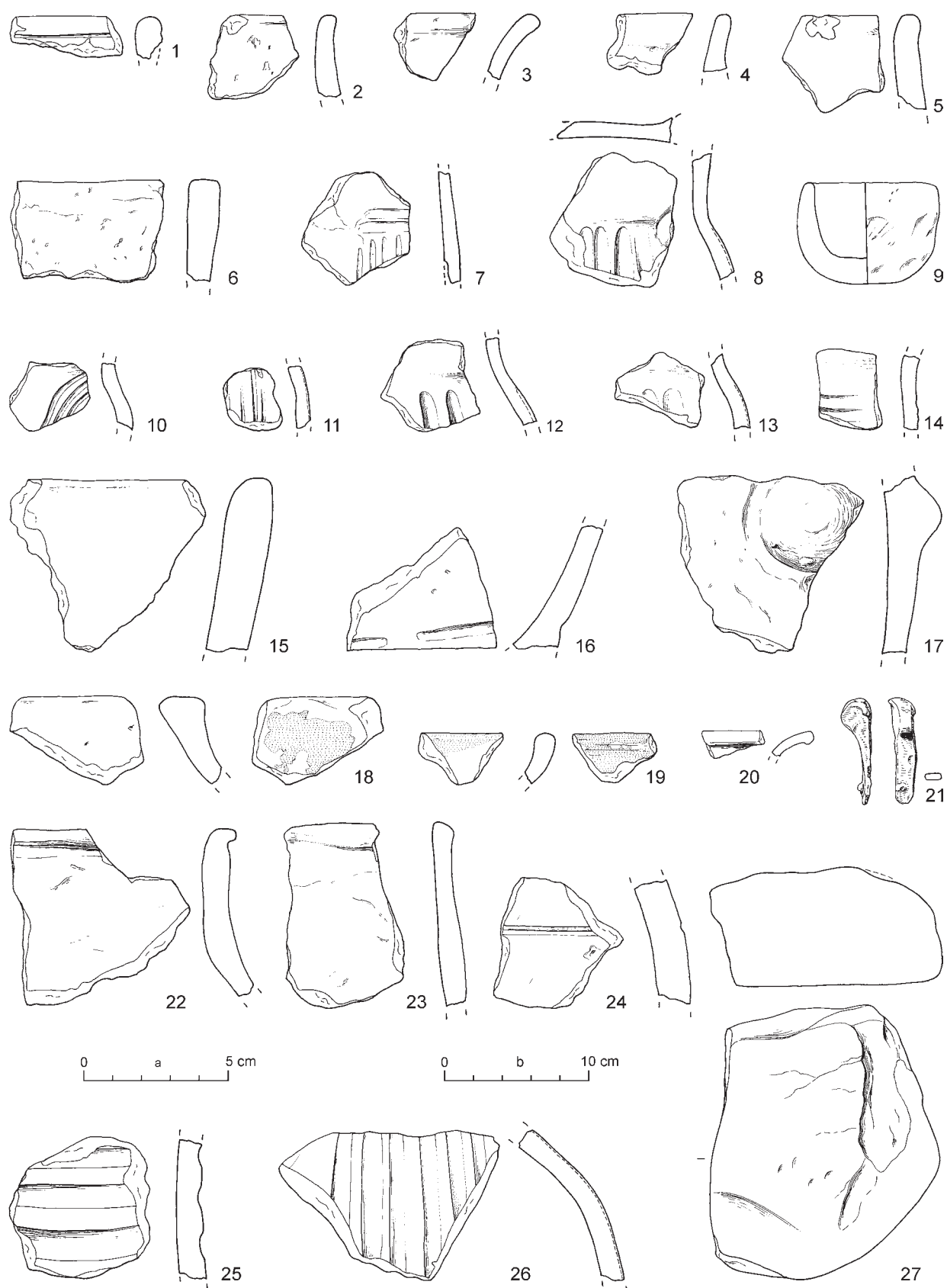
Abb. 8. Biňa. Schnitt durch den Innenwall mit markierten Oberflächen der Bauetappen des Walls und der Grab- und Objektlagen. A - fotogrammetrischer Profil der Südseite des Schnittes; B - Grundriss des inneren Schnittteiles (Bednár/Henning/Kopčeková/Ruttkey, 30-31).

Obr. 9. Nededza. Plán dvoch usedlostí a zaniknutých ciest vo východnej časti zaniknutej stredovekej dediny (Bednár/Daňová, 30-31).
 Abb. 9. Nededza. Plan zvei Hoffes und der untergegangenen Strassen in östlichen Teil der mittelalterlichen Wüstung (Bednár/Daňová, 30-31).

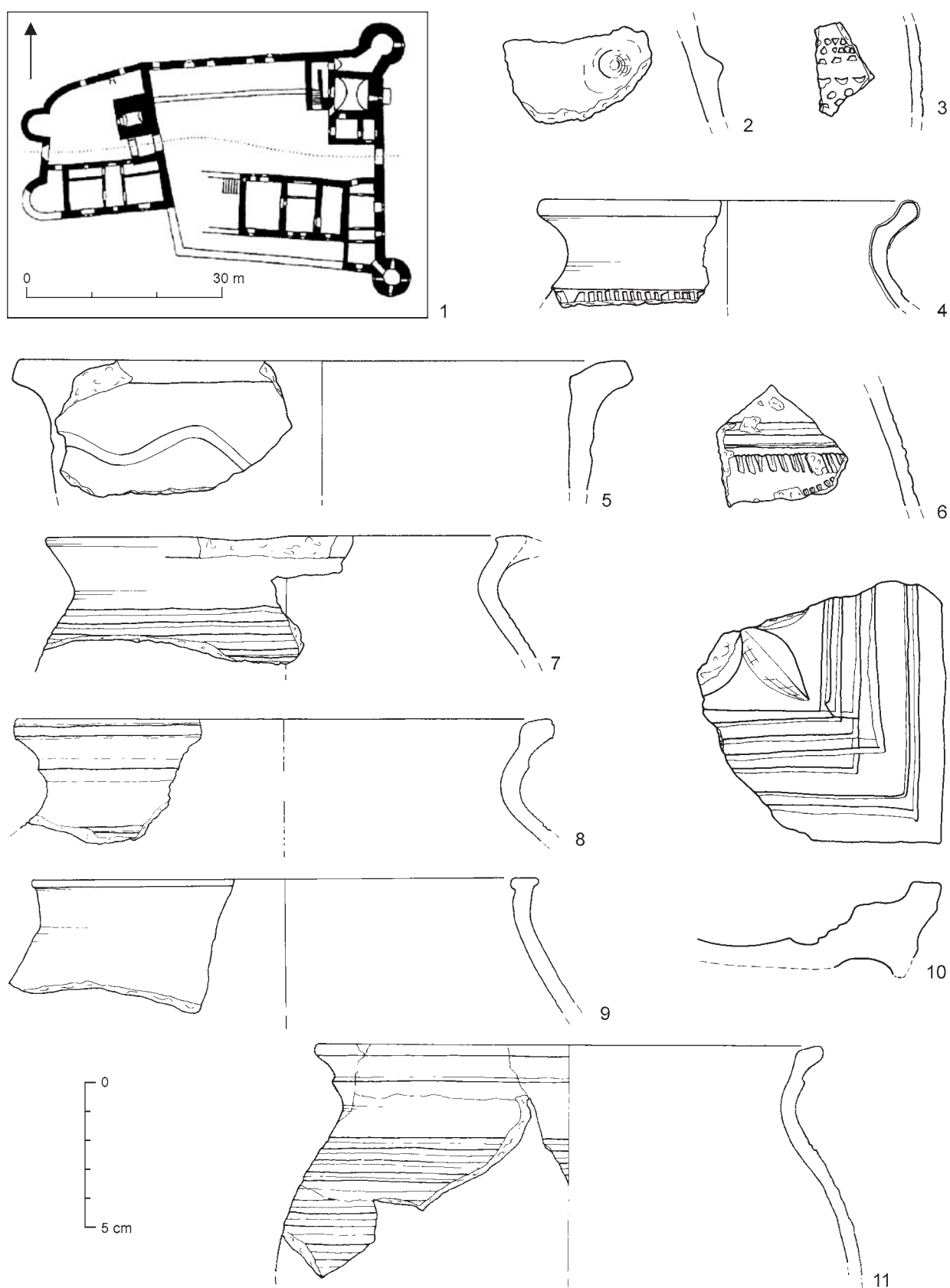

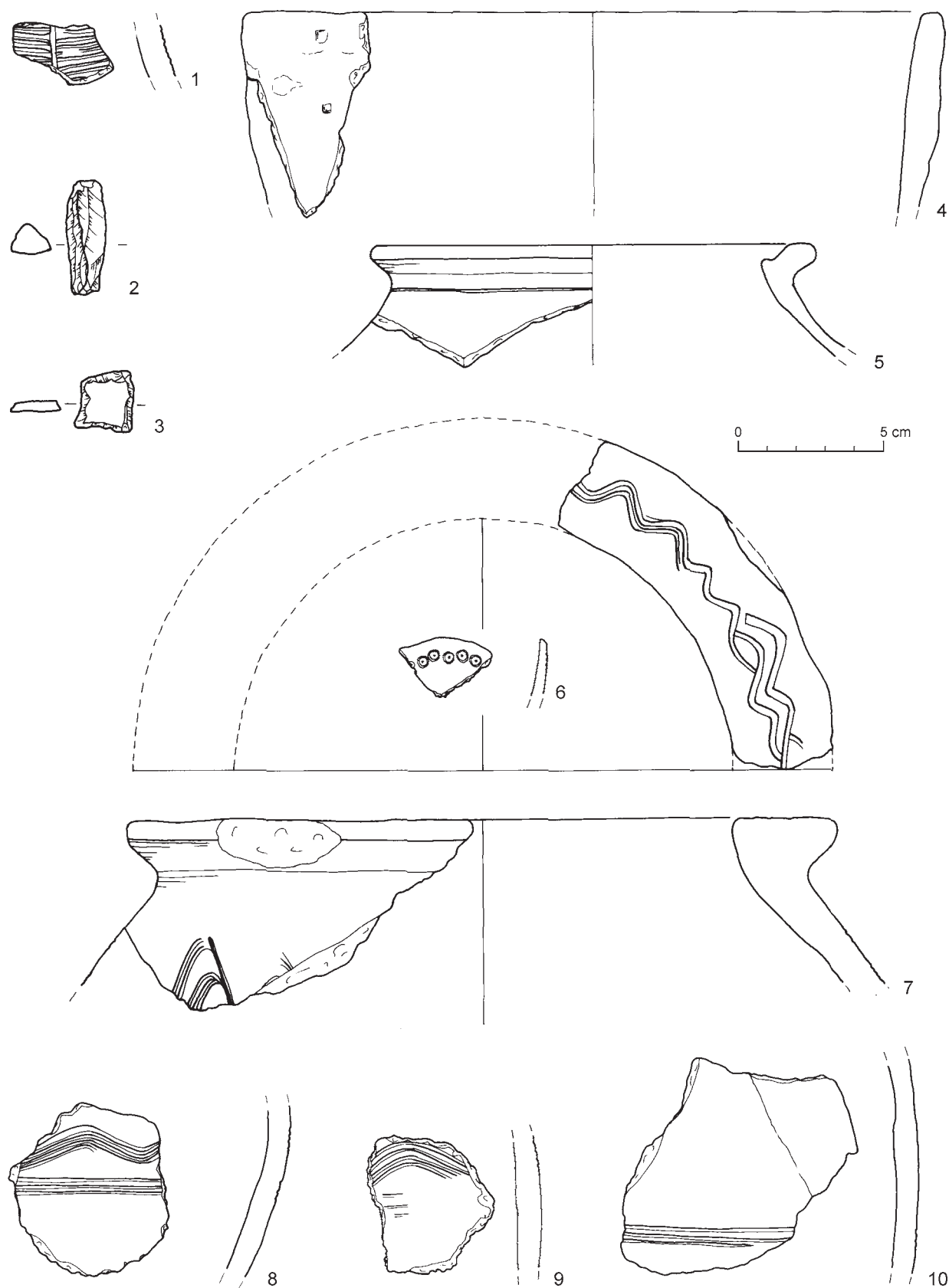

Obr. 11. Liptovský Mikuláš-Ploštín (Pod Roháčkou). 18, 20 - sonda I; 12, 19, 21 - sonda II; ostatné - sonda III. 1-20, 22-26 - keramika; 21 - železo; 27 - kameň. Mierka a: 1-26, b: 27 (Benediková, 34-36).

Abb. 11. Liptovský Mikuláš-Ploštín (Pod Roháčkou). 18, 20 - Grabungsfläche I; 12, 19, 21 - Grabungsfläche II; weitere - Grabungsfläche III. 1-20, 22-26 - Keramik; 21 - Eisen; 27 - Stein. Maßstab a: 1-26, b: 27 (Benediková, 34-36).

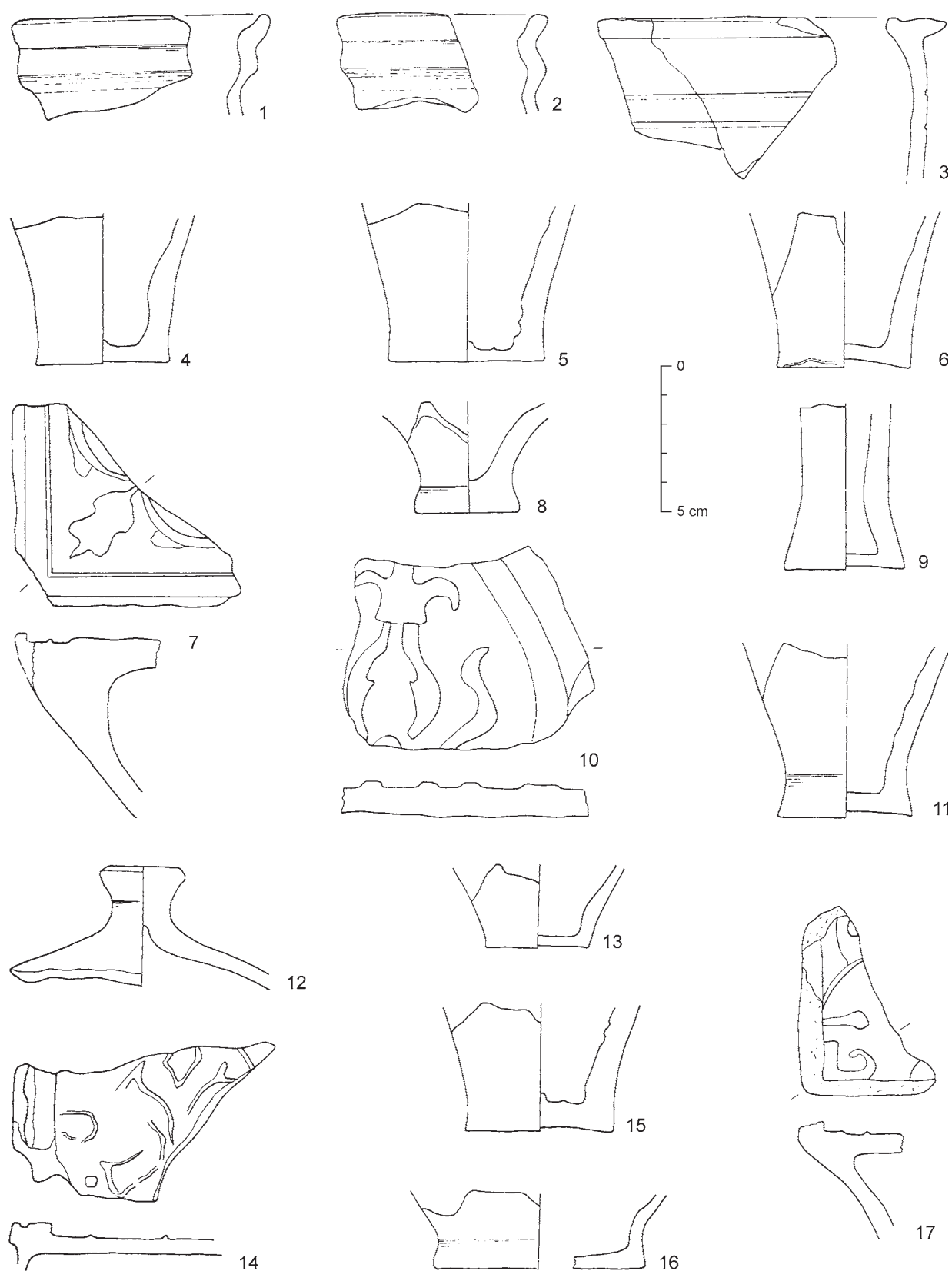

Obr. 12. Markušovce (hrad). 1 - pôdorys hradu (podľa Fiala/Fialová 1966); 2- 11 - výber keramického inventára (Bielich, 36-38).
 Abb. 12. Markušovce (Burg). 1 - Burggrundriss (nach Fiala/Fialová 1966); 2-11 - Keramikauswahl (Bielich, 36-38).

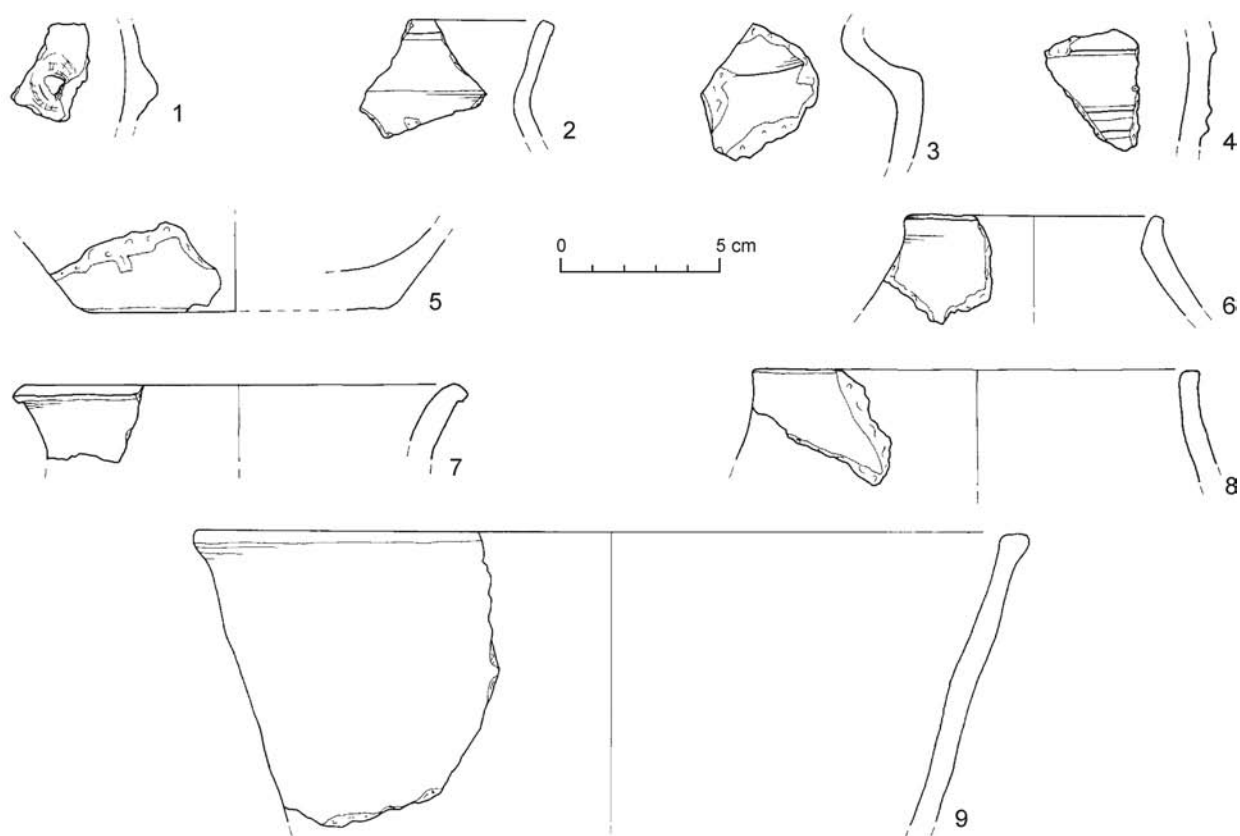
Obr. 13. Výber keramiky a kamennej industrie z povodia Kaňapty. 1-3 - Komárovce (Cirkevná zem); 4 - Buzica (Dobyťčí dvor); 5-7 - Buzica (Mlynský kút); 8-10 - Komárovce (Šiator) (Bielich, 38-39).

Abb. 13. Keramik und Steinindustrieauswahl aus dem Kaňapta-Flussgebiet. 1-3 - Komárovce (Cirkevná zem); 4 - Buzica (Dobyťčí dvor); 5-7 - Buzica (Mlynský kút); 8-10 - Komárovce (Šiator) (Bielich, 38-39).

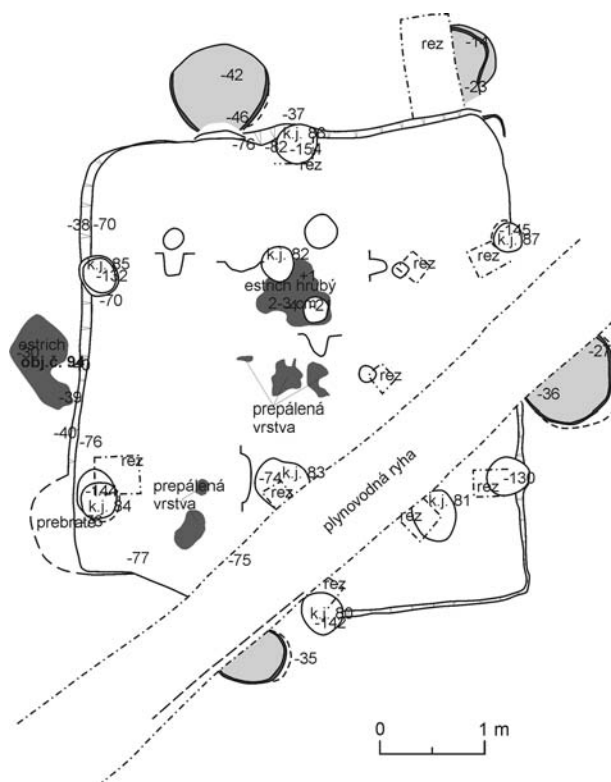

Obr. 14. Košice (Kaplnka sv. Michala). Výber keramiky (Bielich/Lušítková, 39-41).
 Abb. 14. Košice (St. Michaelskapelle). Keramikauswahl (Bielich/Lušítková, 39-41).

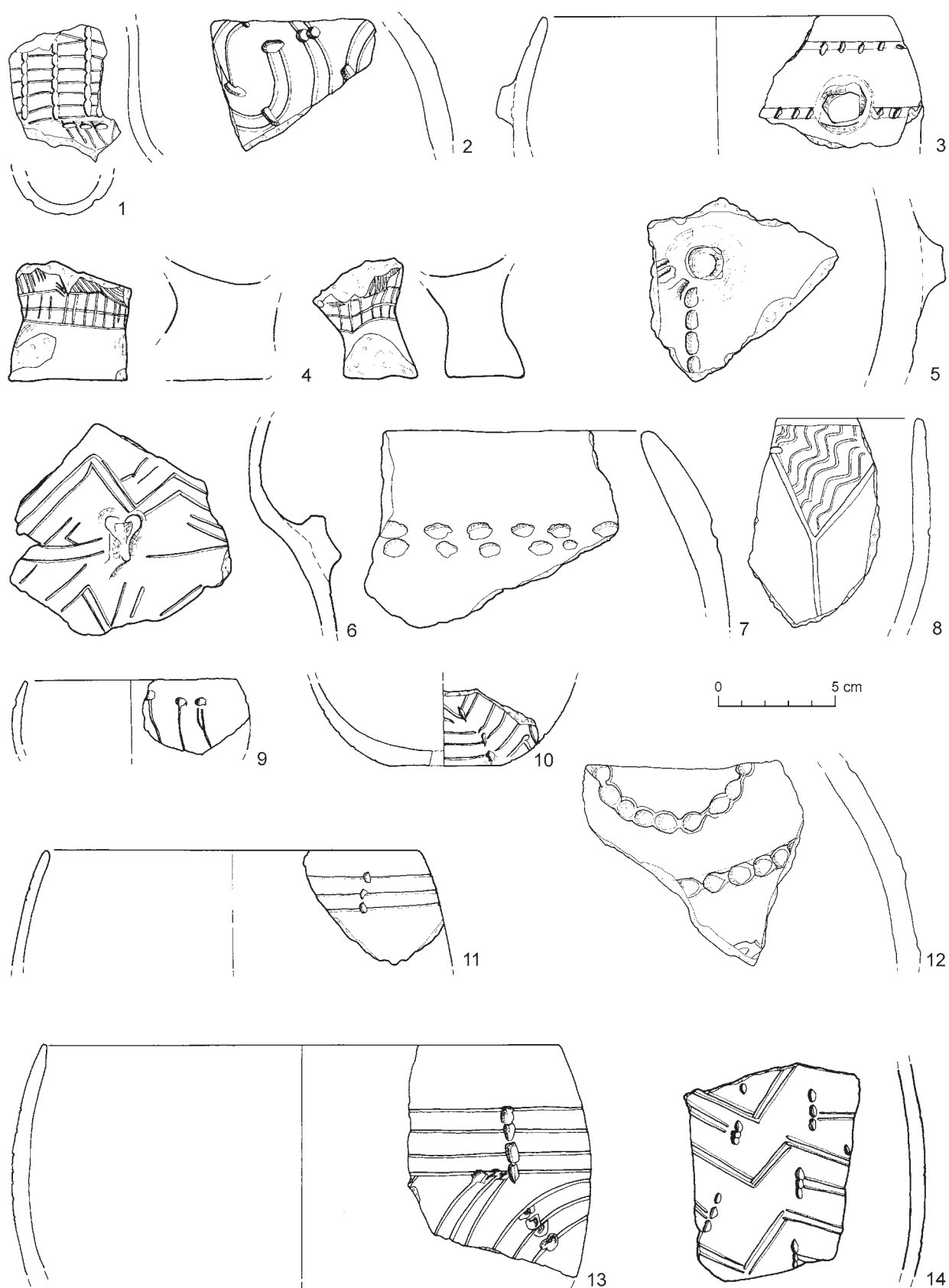

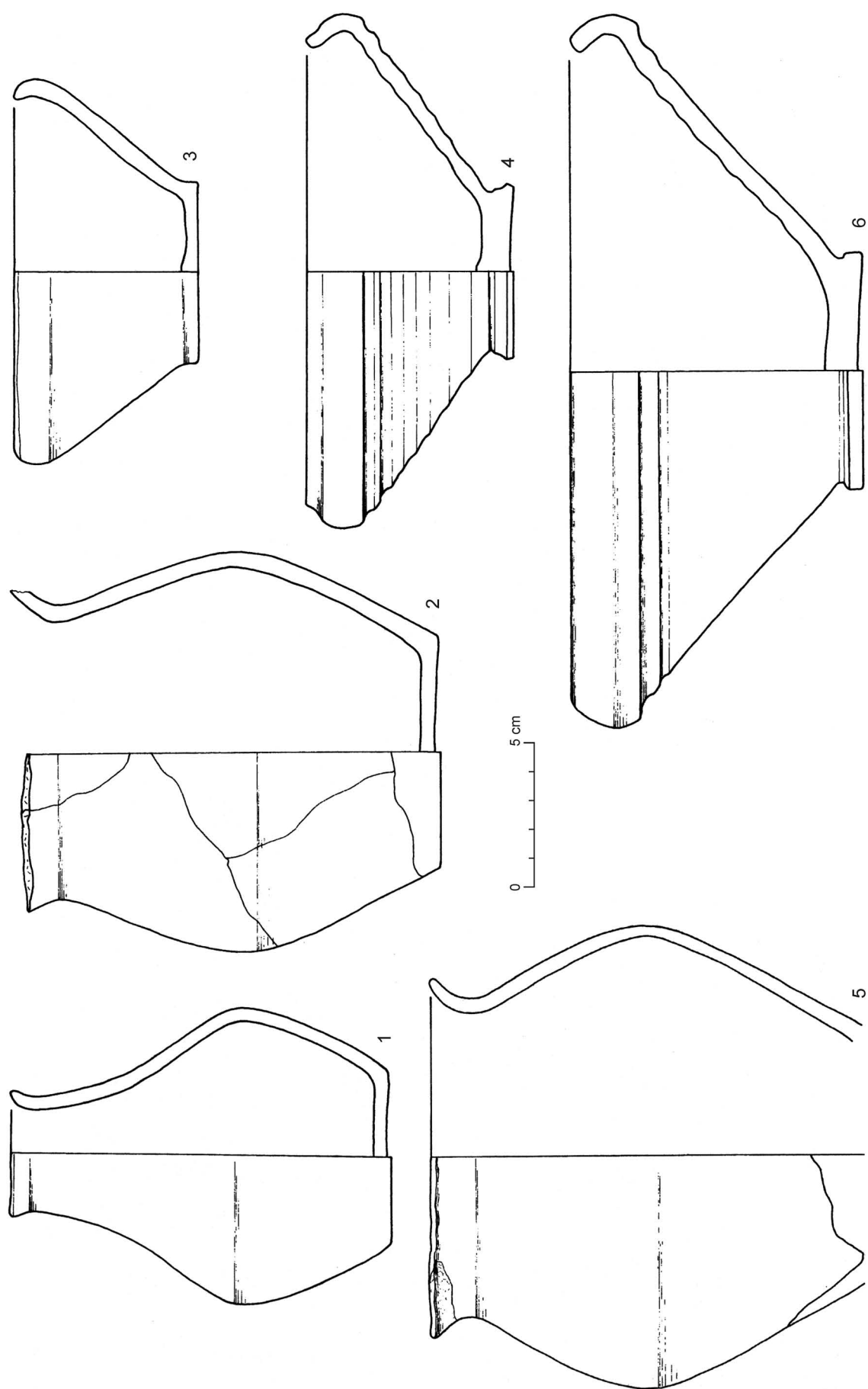
Obr.15. Prešov-Kúty (Tably). Výber keramiky (Bielich/Lušítková, 41-42).
 Abb.15. Prešov-Kúty (Tably). Keramikauswahl (Bielich/Lušítková, 41-42).

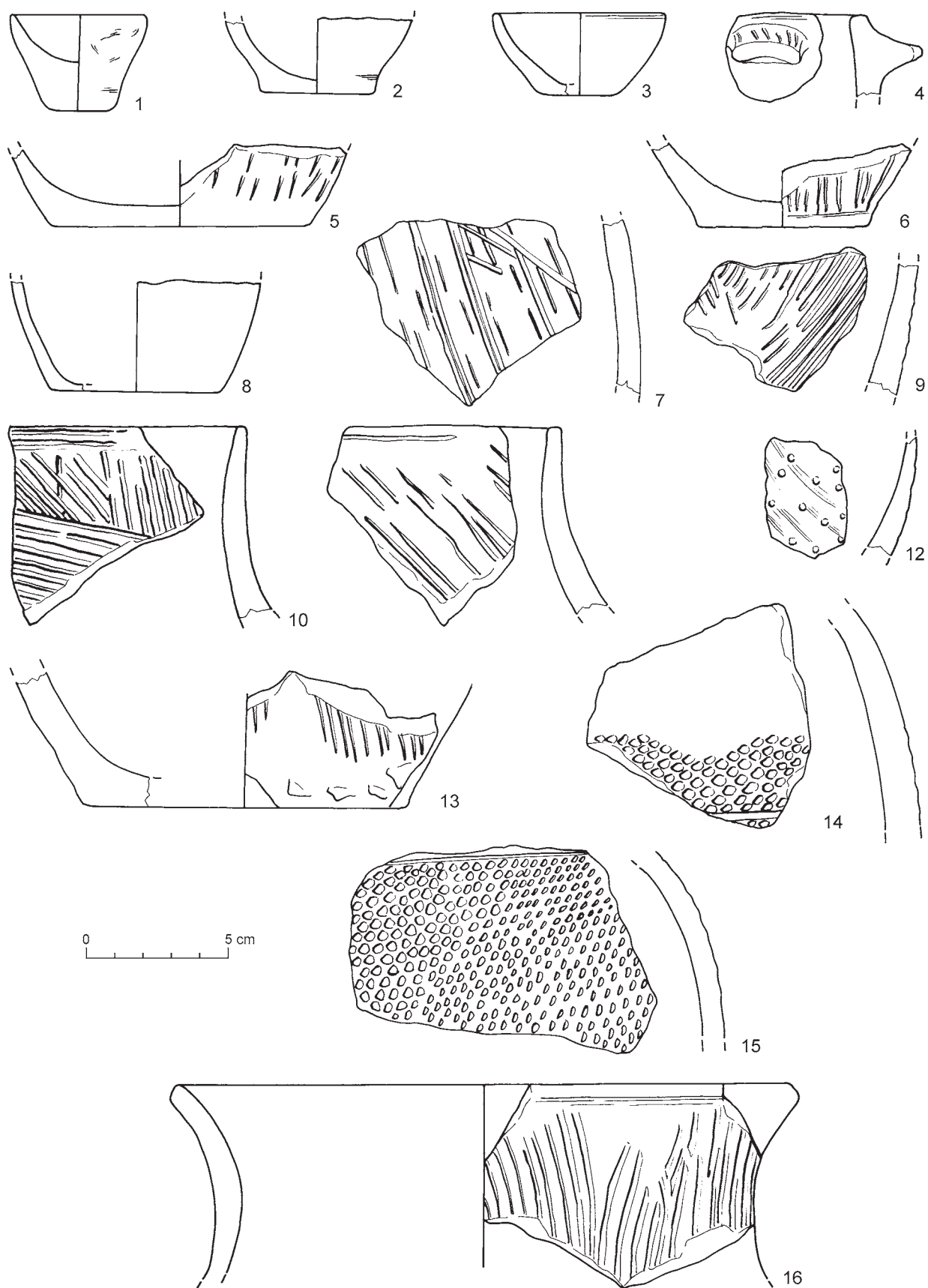
Obr. 16. Tesárske Mlyňany (Kopanice nad šarinami). Objekt 5 - plán zemnice (Bielich/Ruttkey, 43-44).
 Abb. 16. Tesárske Mlyňany (Kopanice nad šarinami). Objekt 5 - Plan vom Grubenhaus (Bielich/Ruttkey, 43-44).

Obr. 17. Tesárske Mlyňany (Kopanice nad šarínami). Výber nálezov z neolitu (Bielich/Ruttikay, 43-44).
 Abb. 17. Tesárske Mlyňany (Kopanice nad šarínami). Fundauswahl aus Neolithikum (Bielich/Ruttikay, 43-44).

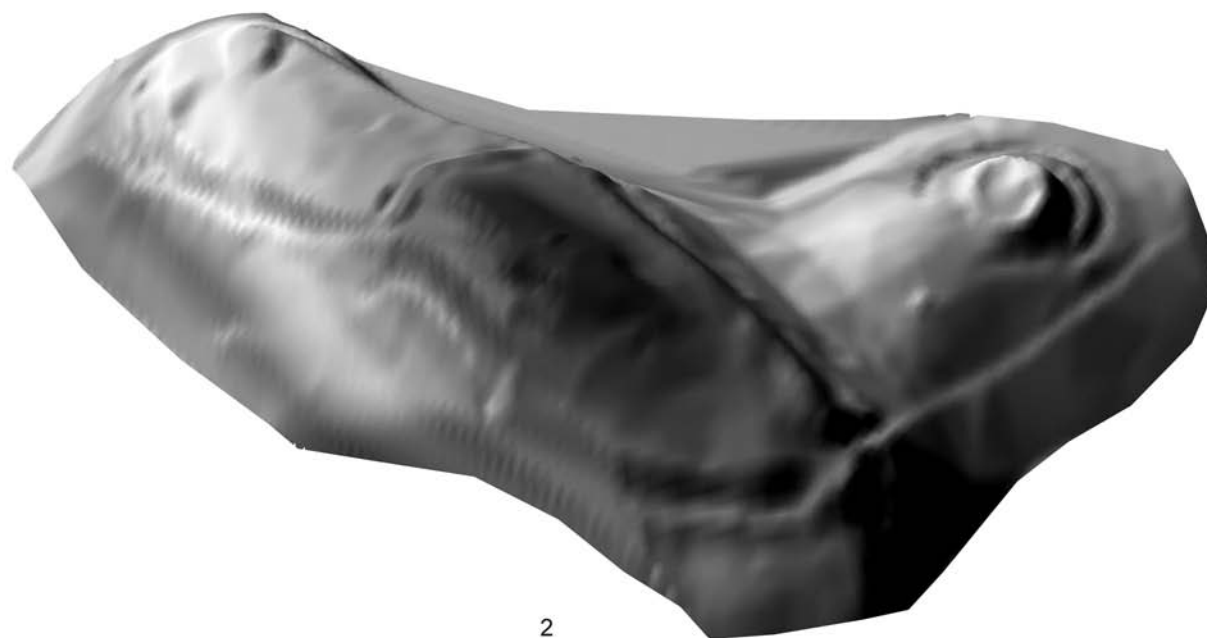
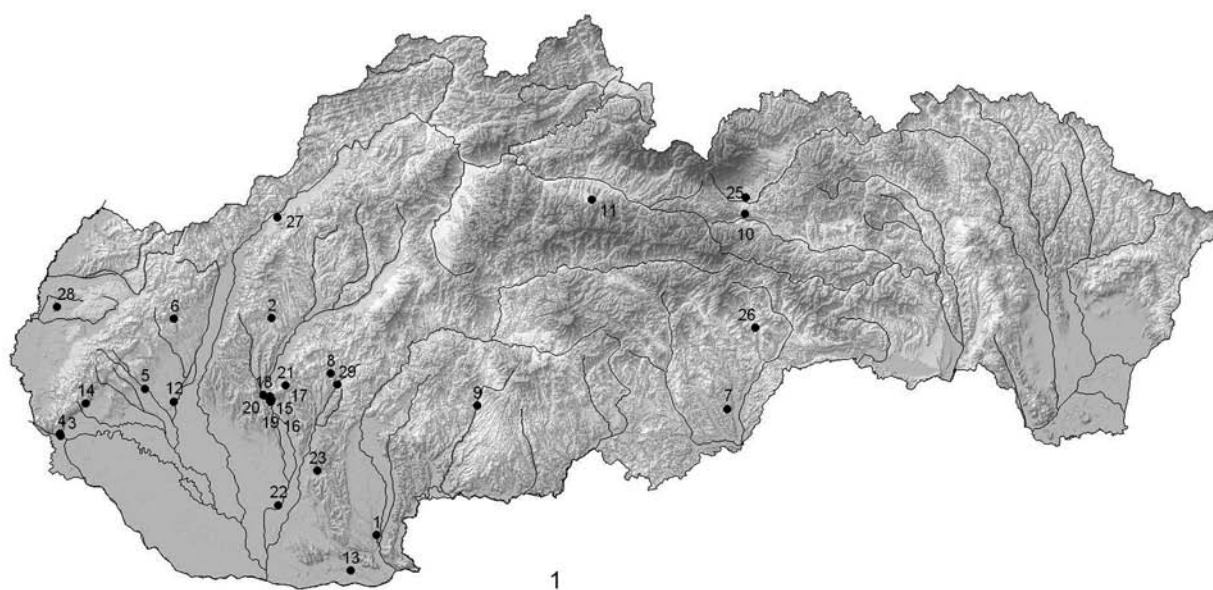

Obr. 18. Tesárske Mlyňany (Kopanice nad šarínami). Objekt 5 - výber náleзов z mladšej doby rínskej, resp. doby sfahovania národov (Bielich/Ruttkay, 43-44).
 Abb. 18. Tesárske Mlyňany (Kopanice nad šarínami). Objekt 5 - Fundauswahl aus jüngerer Römerzeit, bzw. Völkerwanderungszeit (Bielich/Ruttkay, 43-44).

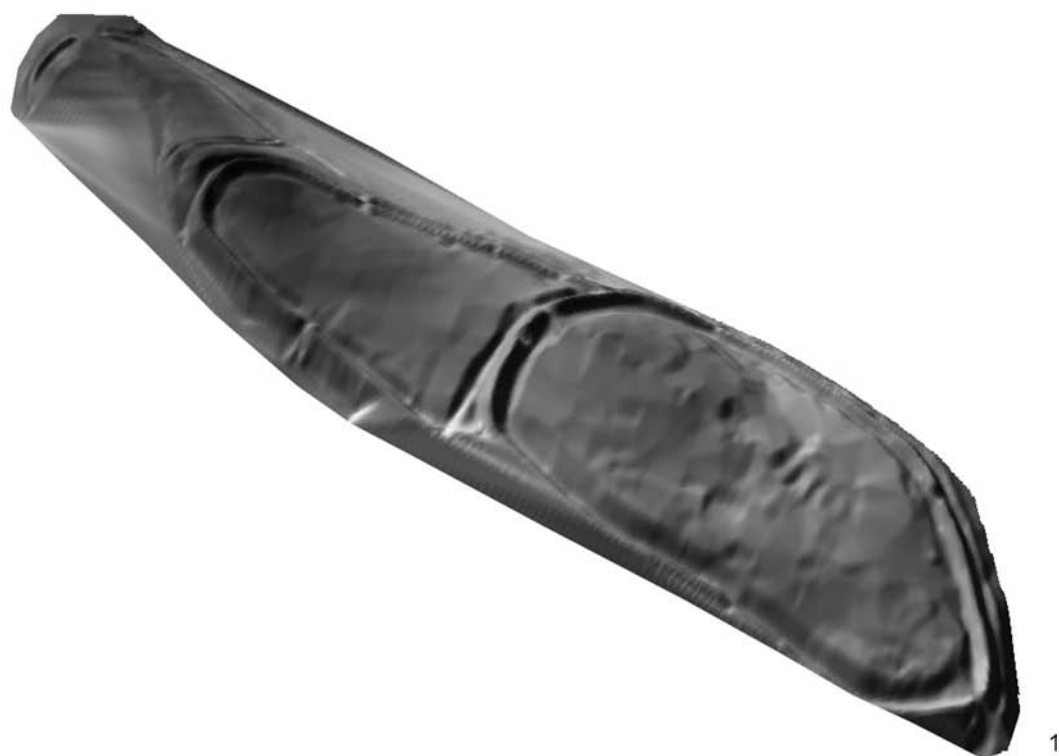

Obr. 19. Šahy (Na vršku). Výber keramiky hatvanskej kultúry (Bielich/Nováková, 42-43).
 Abb. 19. Šahy (Na vršku). Keramikauswahl der Hatvan-Kultur (Bielich/Nováková, 42-43).

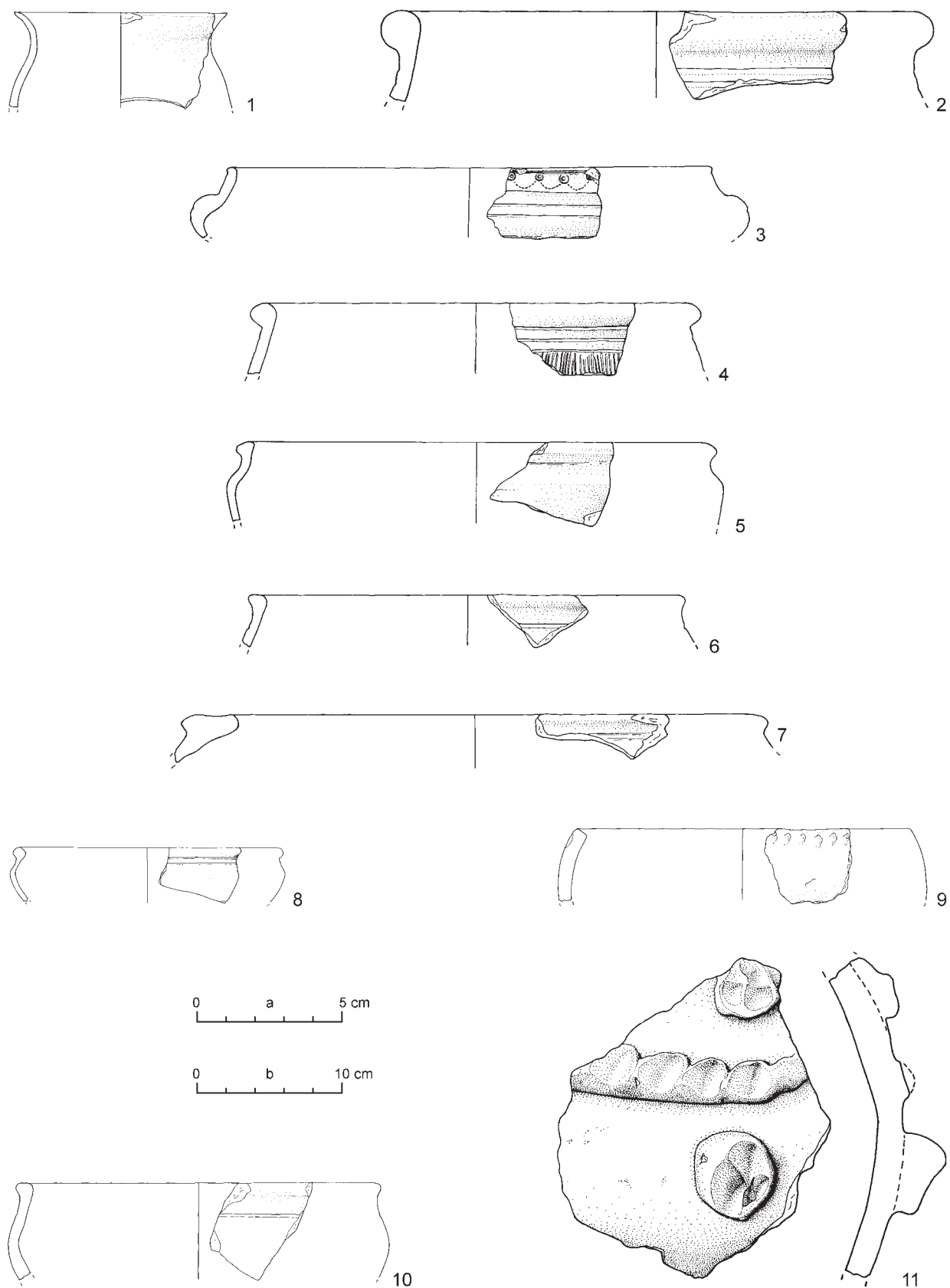

Obr. 20. 1 - lokality merané geodeticky v r. 2006; 2 - Kvetnica: digitálny terénny model, južný pohľad (Blažová, 45-47).
 Abb. 20. 1 - Im J. 2006 geodätisch nachgemessene Fundstellen; 2 - Kvetnica: Digitales Terrainmodell, Südblick (Blažová, 45-47).

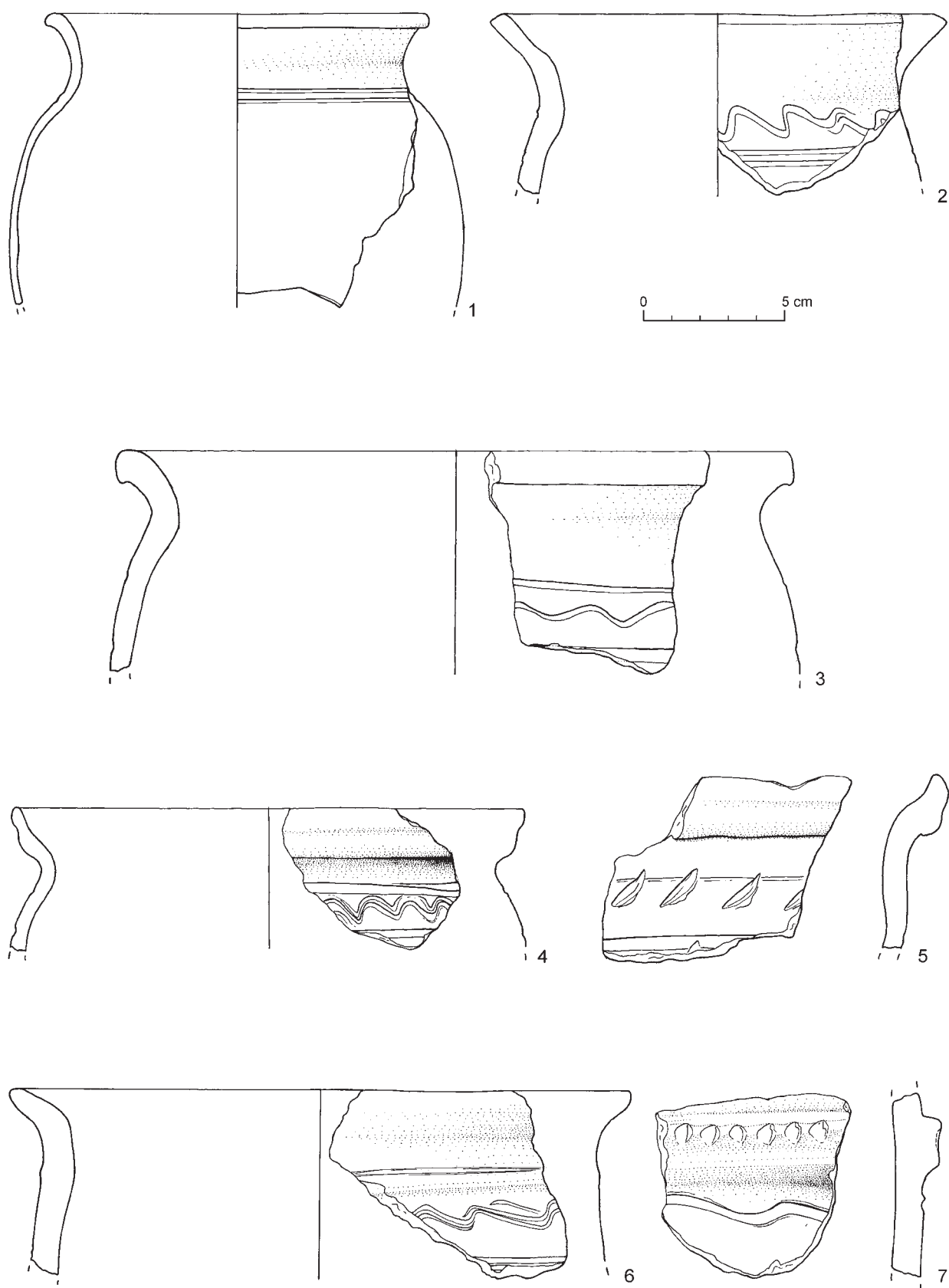

Obr. 21. 1 - Neštich: digitálny terénny model, južný pohľad; 2 - Bojná: digitálny terénny model, južný pohľad (Blažová, 45-47).
Abb. 21. 1 - Neštich: Digitales Terrainmodell, Südblick; 2 - Bojná: Digitales Terrainmodell, Südblick (Blažová, 45-47).

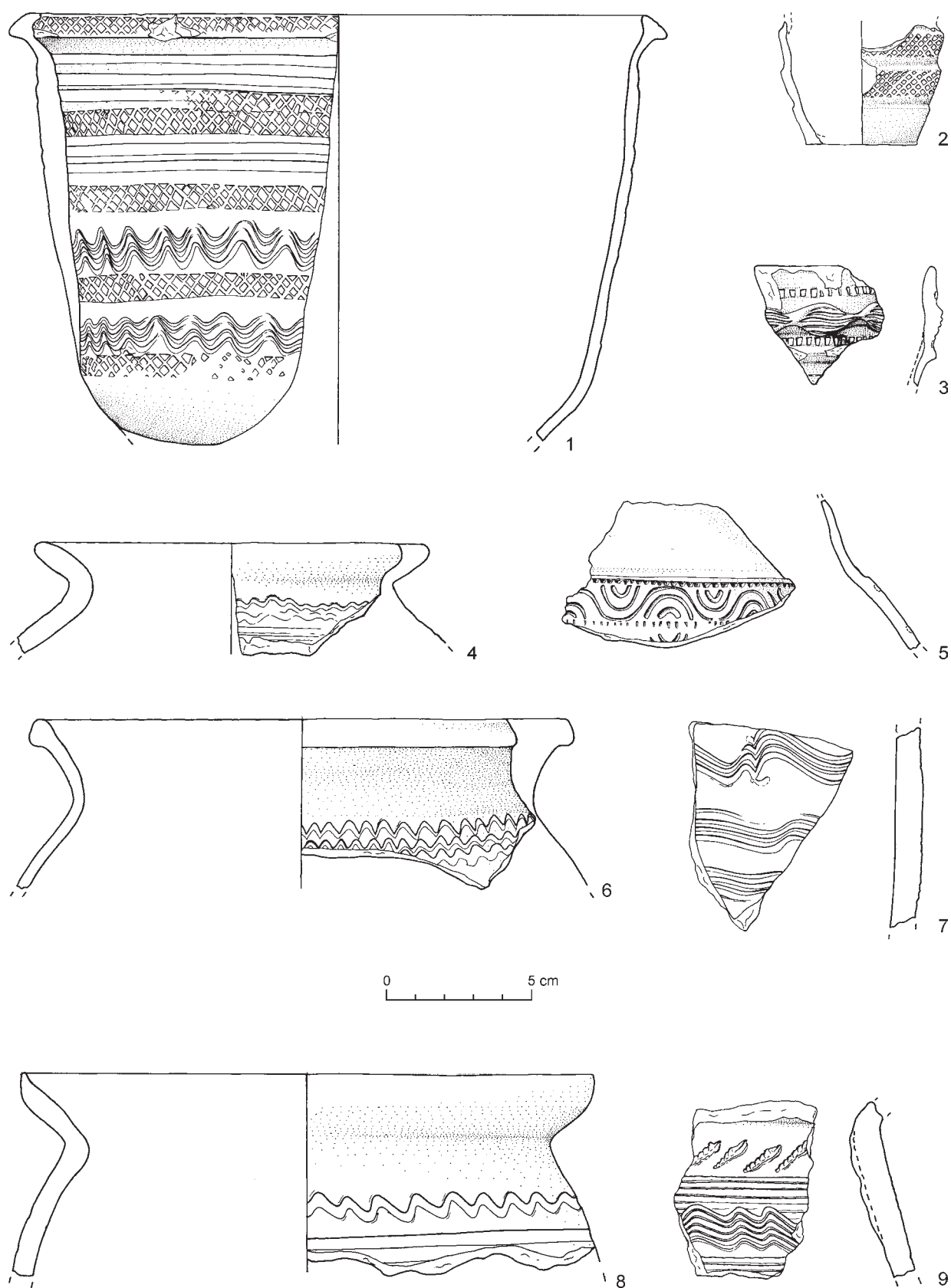
Obr. 22. Nitra (Mostná ul.). Výber keramiky z doby bronzovej (1) a doby laténskej (2-11). Mierka a: 11; b: 1-10 (Březinová, 47-48).

Abb. 22. Nitra (Mostná Str.). Keramikauswahl aus der Bronzezeit (1) und Latènezeit (2-11). Maßstab a: 11; b: 1-10 (Březinová, 47-48).

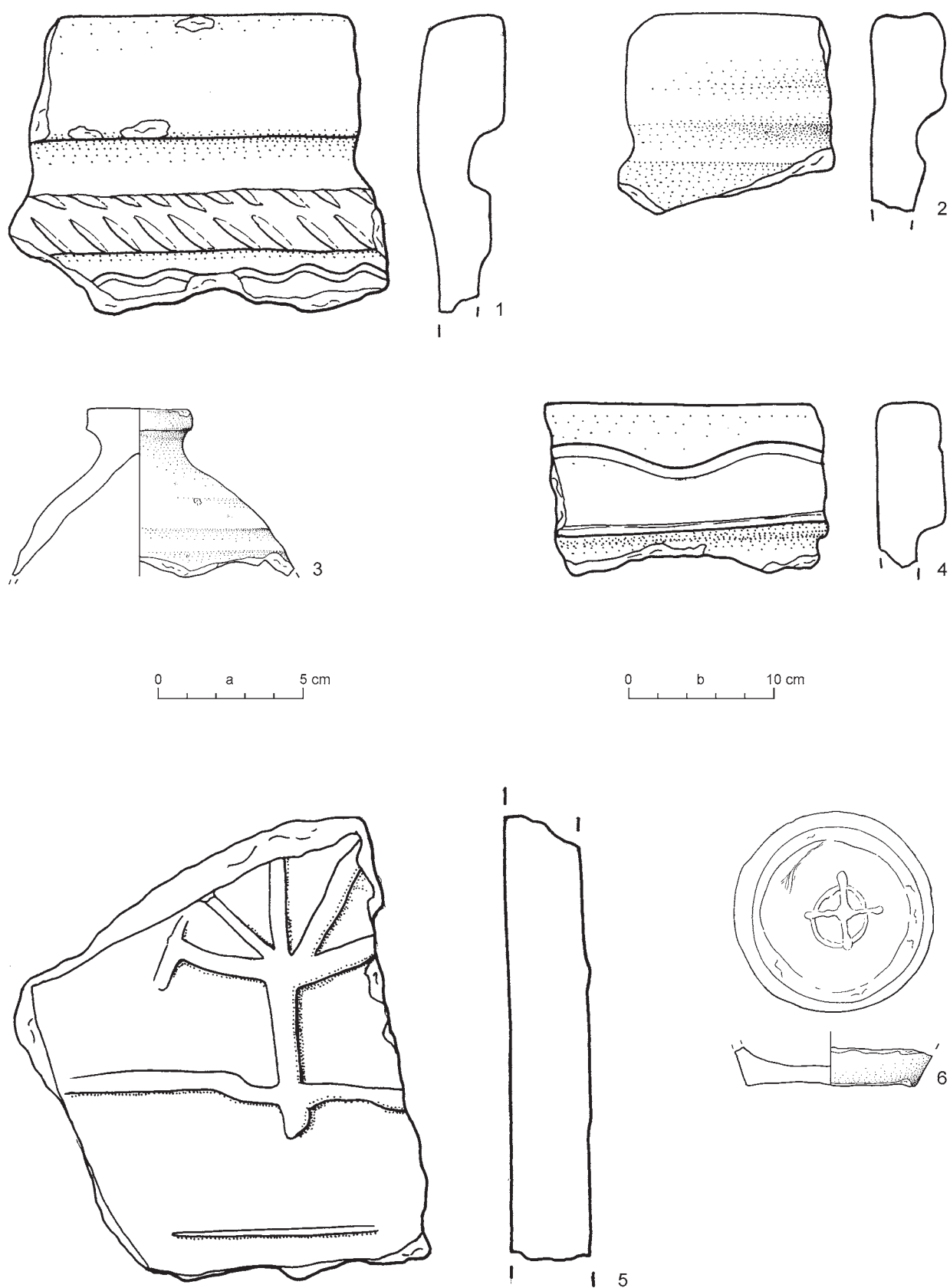

Obr. 23. Nitra (Mostná ul.). Výber keramiky zo stredoveku (Březinová, 47-48).
 Abb. 23. Nitra (Mostná Str.). Keramikauswahl aus dem Mittelalter (Březinová, 47-48).

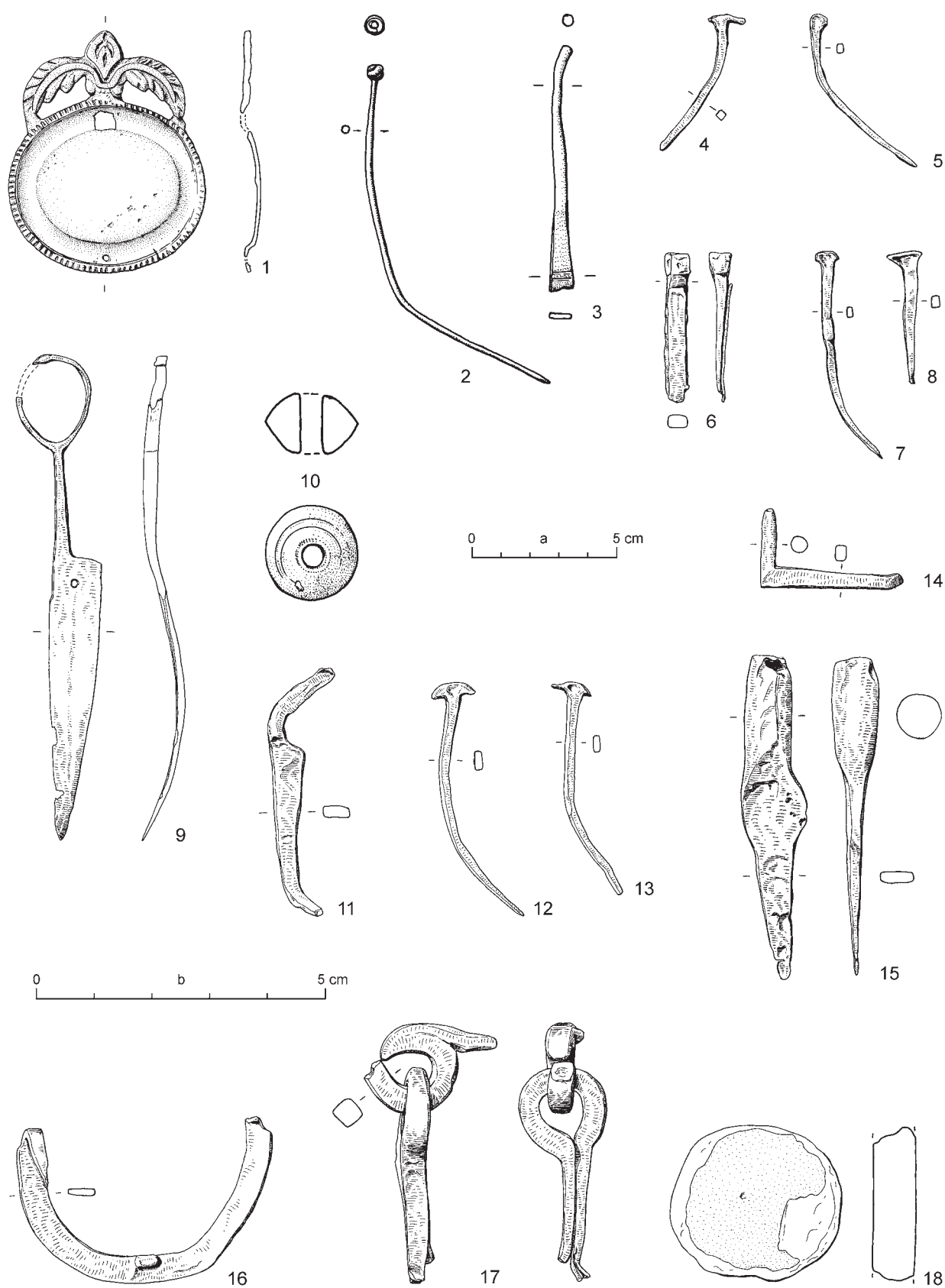

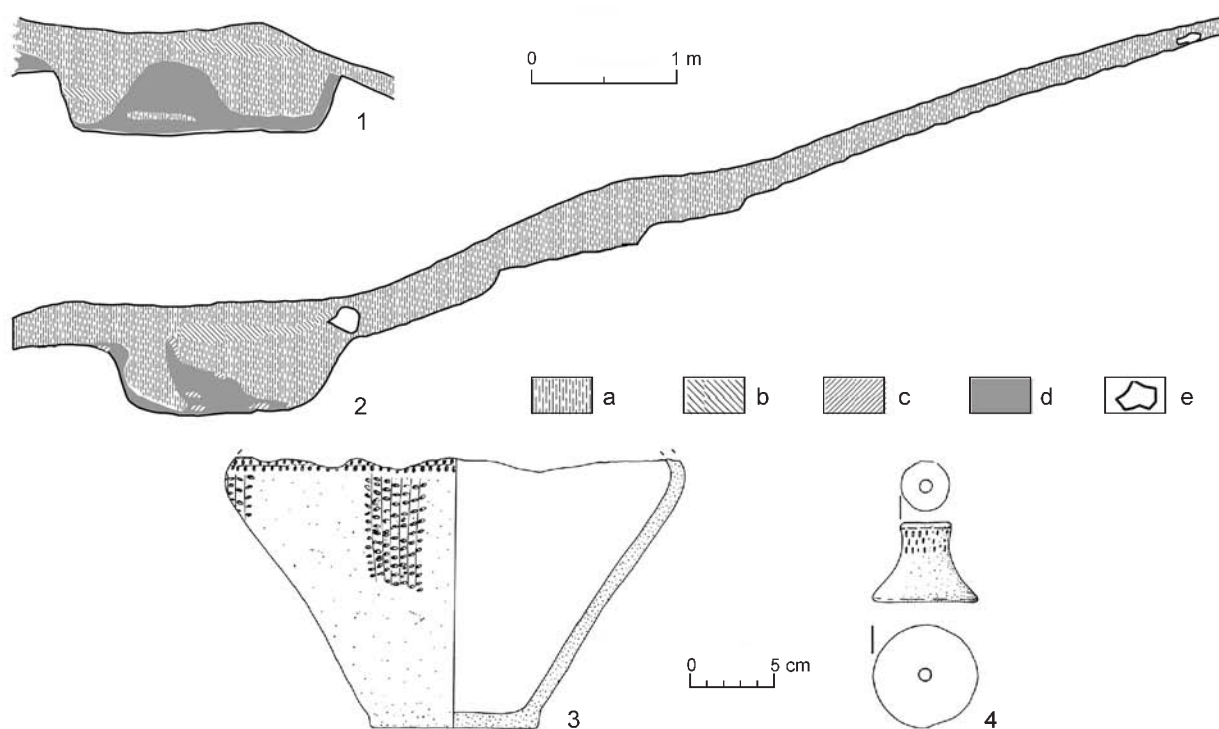
Obr. 24. Nitra (Mostná ul.). Výber keramiky zo stredoveku a novoveku (Březinová, 47-48).
 Abb. 24. Nitra (Mostná Str.). Keramikauswahl aus dem Mittelalter und der Neuzeit (Březinová, 47-48).

Obr. 25. Nitra (Mostná ul.). Výber keramiky zo stredoveku. Mierka a: 1-4, 6; b: 5 (Březinová, 47-48).
 Abb. 25 Nitra (Mostná Str.). Keramikauswahl aus dem Mittelalter. Maßstab a: 1-4, 6; b: 5 (Březinová, 47-48).

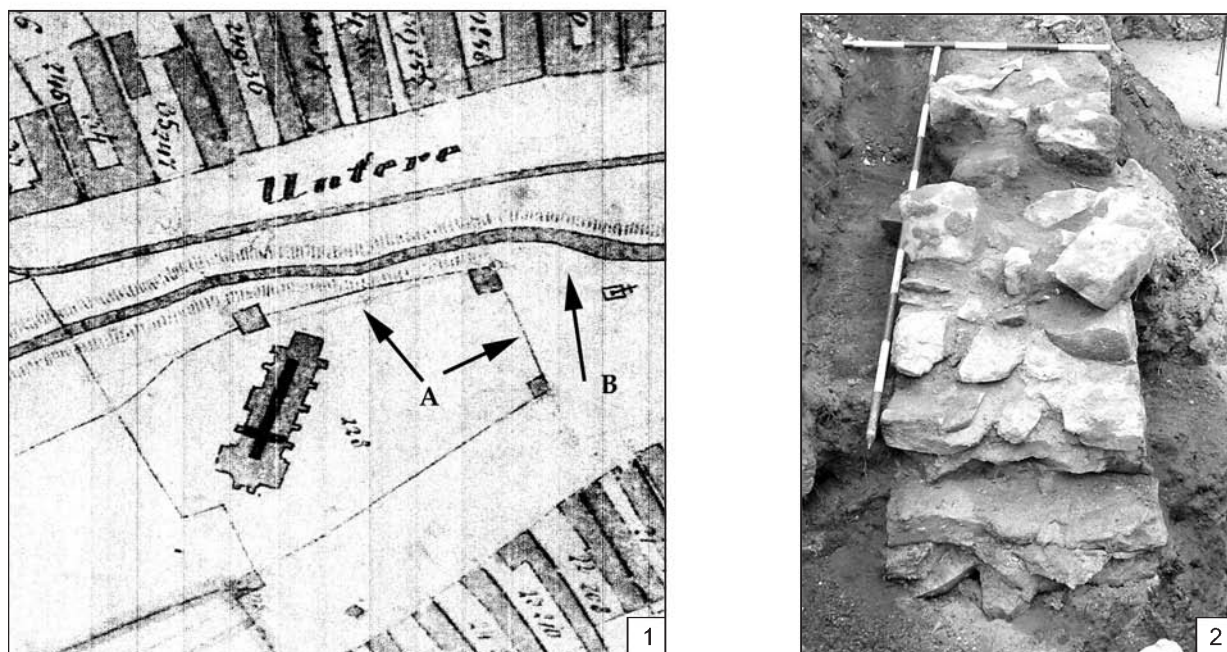

Obr. 26. Nitra (Mostná ul.). Výber drobných predmetov z novoveku (Březinová, 47-48).
 Abb. 26. Nitra (Mostná Str.). Auswahl kleiner neuzeitlicher Gegenstände (Březinová, 47-48).

Obr. 27. Brezová pod Bradlom (Baranec). 1-2 - Sonda SI/06, 1 - východný profil palisádového žľabu; 2 - západný profil sondy; 3-4 - výber nálezov (bošácka skupina); A - hnedočierna piesčitá zemina, b - drť z podložia zmiešaná s listovkou, c - hnedá piesčitá zemina, d - svetlá žltosivá drť z podložia, e - kameň (Čambal/Farkaš, 48-49).

Abb. 27. Brezová pod Bradlom (Baranec). 1-2 - Grabungsfläche SI/06, 1 - Ostprofil der Palisadenrinne; 2 - Westprofil der Grabungsfläche; 3-4 - Fundauswahl (Bošáca-Gruppe); A - braun-schwarze sandige Erde, b - Splitt aus dem Liegenden vermisch mit Laubschicht, c - braune sandige Erde, d - heller gelbgrauer Splitt aus dem Liegenden, e - Stein (Čambal/Farkaš, 48-49).

Obr. 28. Modra. Dom smútku na cintoríne pri Kostole sv. Jána Krstiteľ'a. 1 - priebeh pôvodného múru okolo cintorína (A) s mlynským náhonom (B) na katastrálnej mape Modry z polovice 19. stor.; 2 - podzemná časť obvodového múru stredovekého a novovekého cintorína (Čambal/Farkaš/Choma, 49-50).

Abb. 28. Modra. Trauerhaus am Friedhof bei der St. Johannes-Täufer-Kirche. 1 - die ursprüngliche Friedhofsmauer (A) mit Mühlgerinne (B) auf der Katasterkarte von Modra aus der Hälfte des 19. Jh.s.; 2 - Unterirdischer Teil der mittelalterlichen und neuzeitlichen Umfangsmauer des Friedhofs (Čambal/Farkaš/Choma, 49-50).

Obr. 29. Nitra-Chrenová (Max). Novoveké značkové tehly zo zberu na ploche výskumu. Mierka zobrazenia 1:4 (Čurný, 51-53).

Abb. 29. Nitra-Chrenová (Max). Neuzeitliche gestempelte Ziegel aus der Geländebegehung der Untersuchungsfläche. Maßstab der Abbildung 1:4 (Čurný, 51-53).

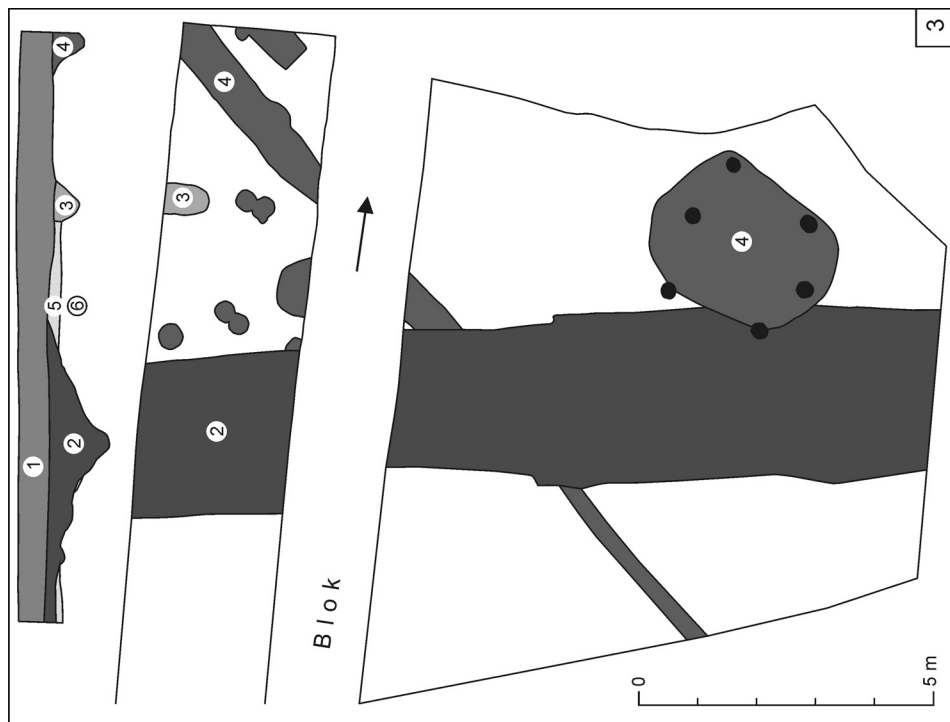
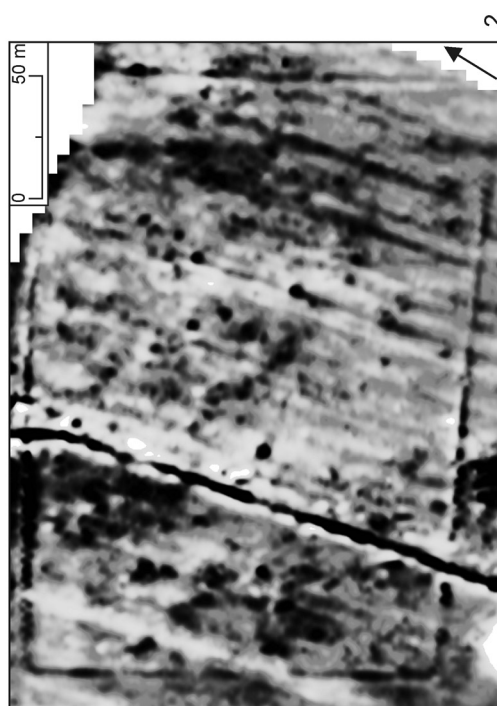
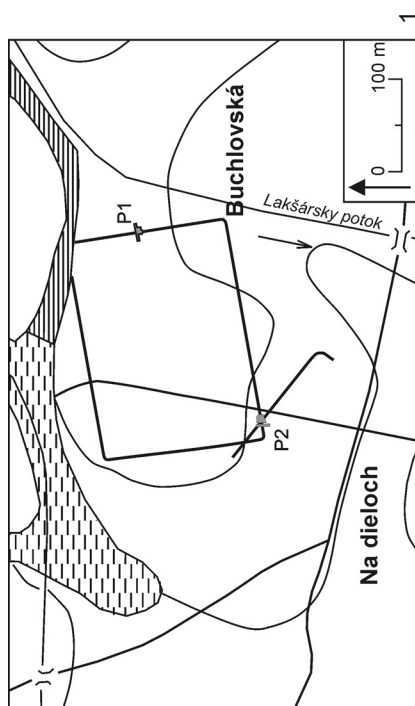
Obr. 30. Nitra-Chrenová (Max). Novoveké značkové tehly zo zberu na ploche výskumu. Mierka zobrazenia 1:4 (Čurný, 51-53).

Abb. 30. Nitra-Chrenová (Max). Neuzeitliche gestempelte Ziegel aus der Geländebegehung der Untersuchungsfläche. Maßstab der Abbildung 1:4 (Čurný, 51-53).

Obr. 31. Závod. 1 - letecká snímka z r. 1998 so zreteľným priebehom priekopy rímskeho poľného tábora a zahlbenými objektmi;
 2 - letecká snímka z r. 1999 s obrysom rímskeho poľného tábora a iným úsekom línie so zaobleným nárožím (Elschek/Rajtár, 54-57).
 Abb. 31. Závod. 1 - Luftaufnahme aus dem J. 1998 mit eindeutigen Grabenverlauf eines römischen Feldlagers und vertieften
 Objekten; 2 - Luftaufnahme aus dem J. 1999 mit dem Umriss des römischen Feldlagers und einem anderen Linienabschnitt mit
 abgerundeter Mauerecke (Elschek/Rajtár, 54-57).

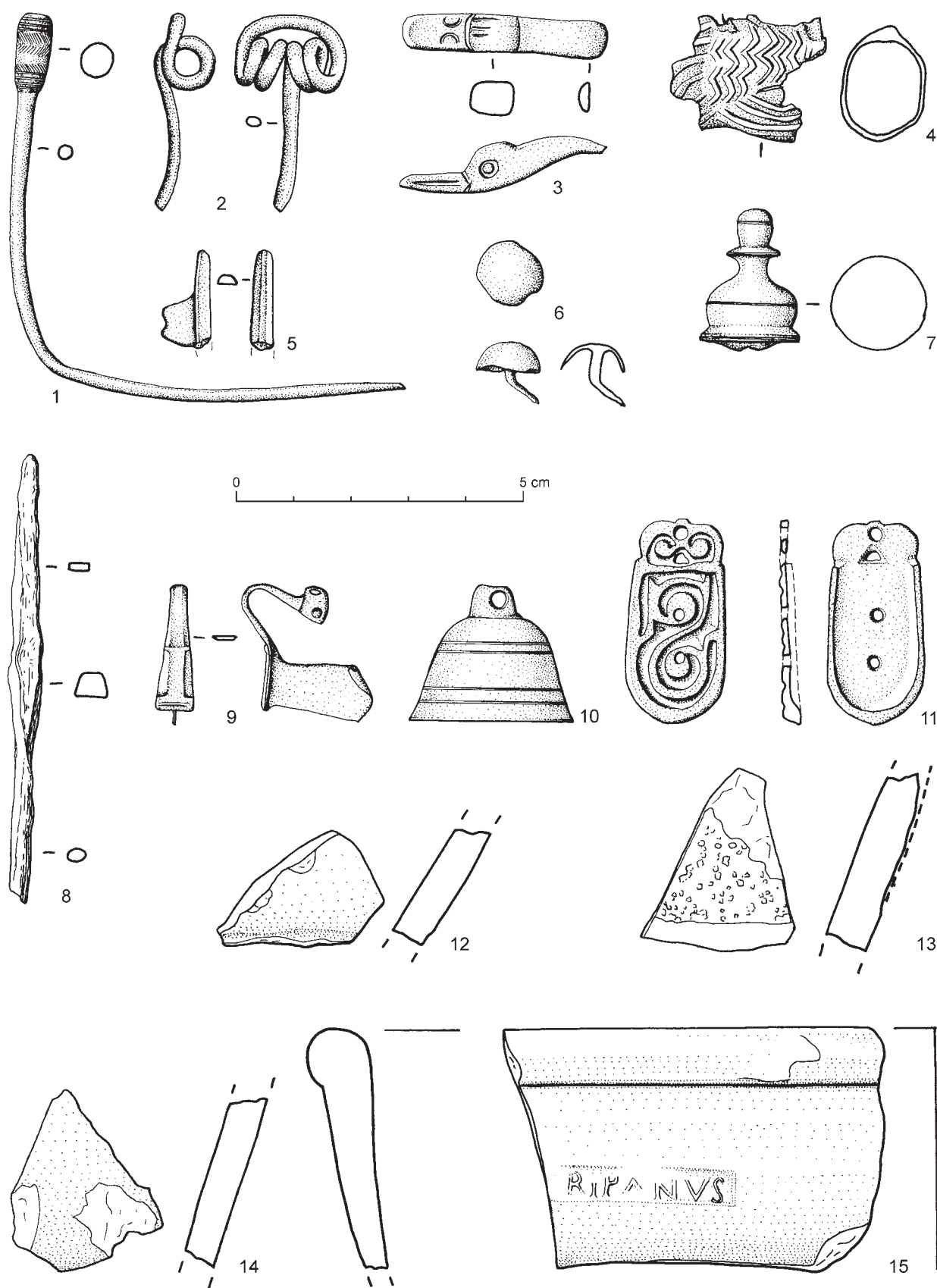

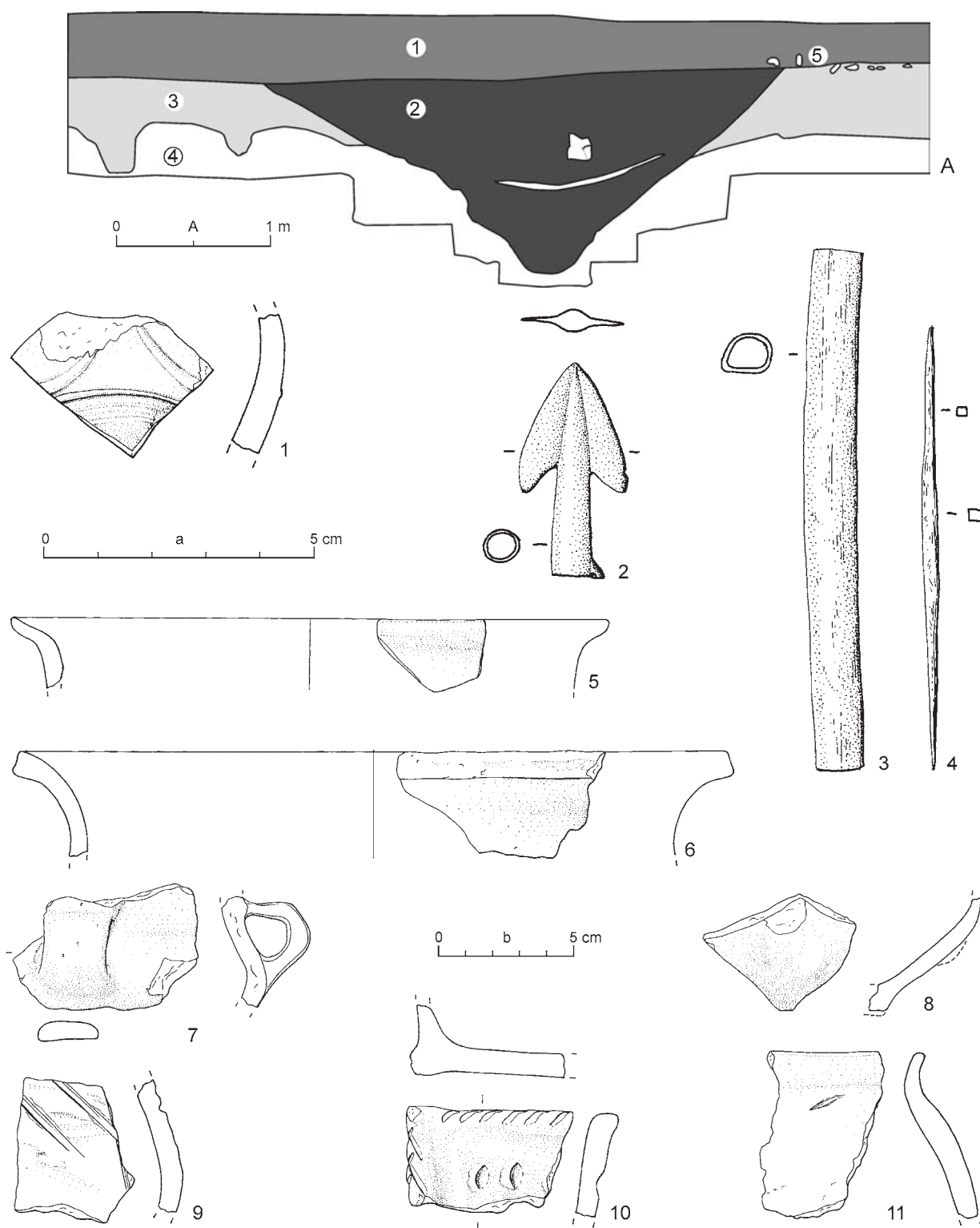
Obr. 32. Závod. 1 - obrýs priekopy rímskeho poľného tábora a ďalšej línie so značením umiestnenia zisťovacích rezov P1 a P2 (zostavil M. Bartík); 2 - mapa reziduálnych magnetických anomálií so zreteľným priebehom priekopy tábora a viacerými zhlbenými objektmi (zostavil J. Tirpák); 3 - západný profil a pôdorys rezu i rozšírenej plochy P2 (1 - ornica; 2 - čiernohmedá výplň priekopy; 3 - sivohmedá výplň jamy; 4 - tmavohmedá výplň žľabu, jám a objektu 2/2006; 5 - sivohmedá vrstva pod ornice; 6 - sivožltý štrkopiesok) (Elschek/Rajtár, 54-57).

Abb. 32. Závod. 1 - Grabenumriss des römischen Feldlagers und einer weiteren Linie mit abgerundeter Mauerecke mit markierten Probesschnitten P1 und P2 (zusammengefasst von M. Bartík); 2 - Karte der residuellen magnetischen Anomalien mit eindeutigem Verlauf des Lagergrabens und mehreren vertieften Objekten (zusammengefasst von J. Tirpák); 3 - Westprofil und Grundriss des Schnittes und der erweiterten Fläche P2 (1 - Krumenschicht; 2 - schwarzbraune Grabenfüllung; 3 - grau-braune Grubenfüllung; 4 - dunkelbraune Füllung der Furchen, der Gruben und des Objekts 2/2006; 5 - grau-braune Schicht unter der Krumenschicht; 6 - grau-gelber Schotter-sand) (Elschek/Rajtár, 54-57).

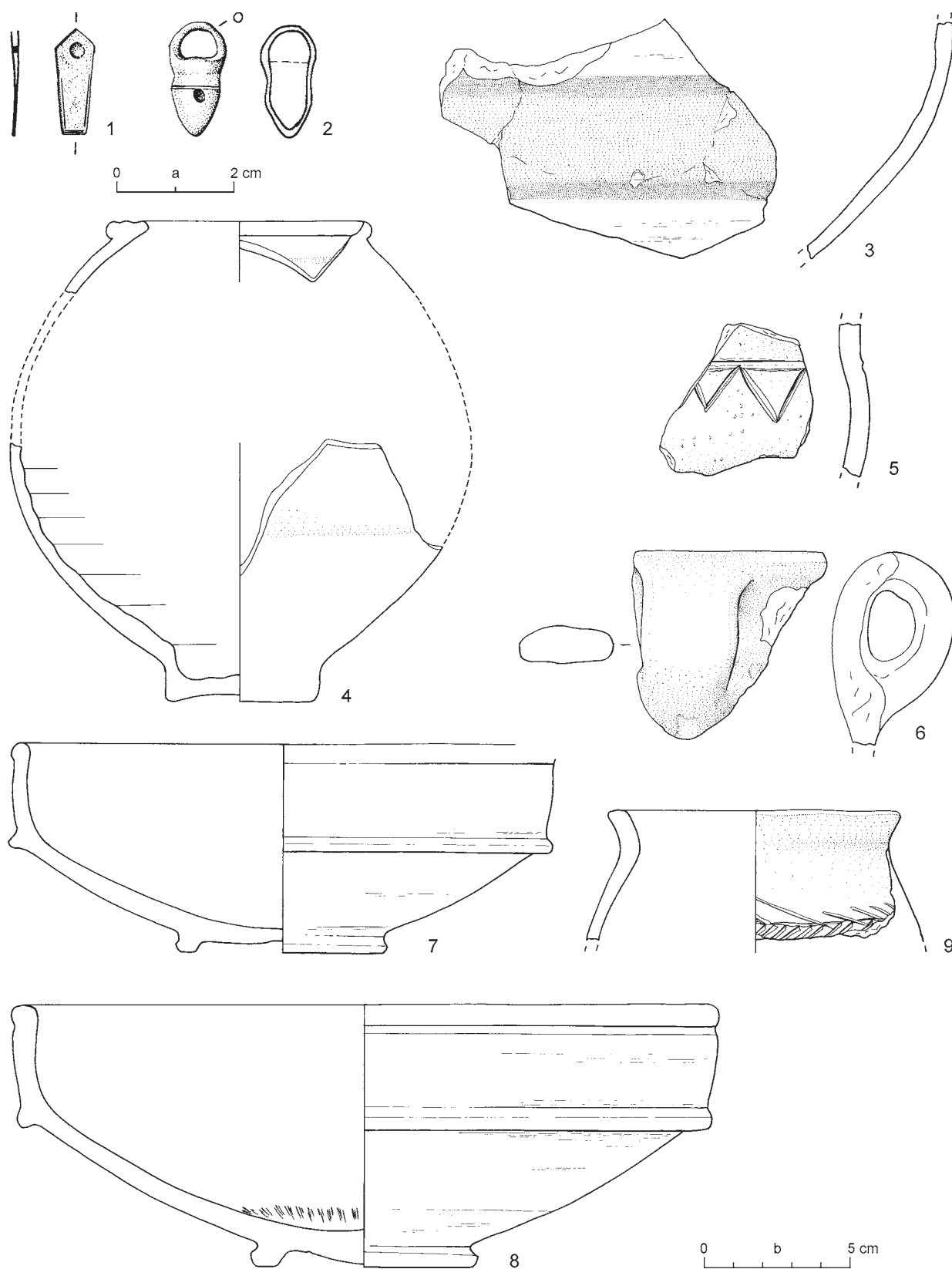

Obr. 33. Závod. Zberové nálezy. 1-3, 5-7, 9-11 - bronz; 4 - olovo; 8 - železo; 12-15 - terra sigillata (Elschek/Rajtár, 54-57).
 Abb. 33. Závod. Streufunde. 1-3, 5-7, 9-11 - Bronze; 4 - Blei; 8 - Eisen; 12-15 - Terra Sigillata (Elschek/Rajtár, 54-57).

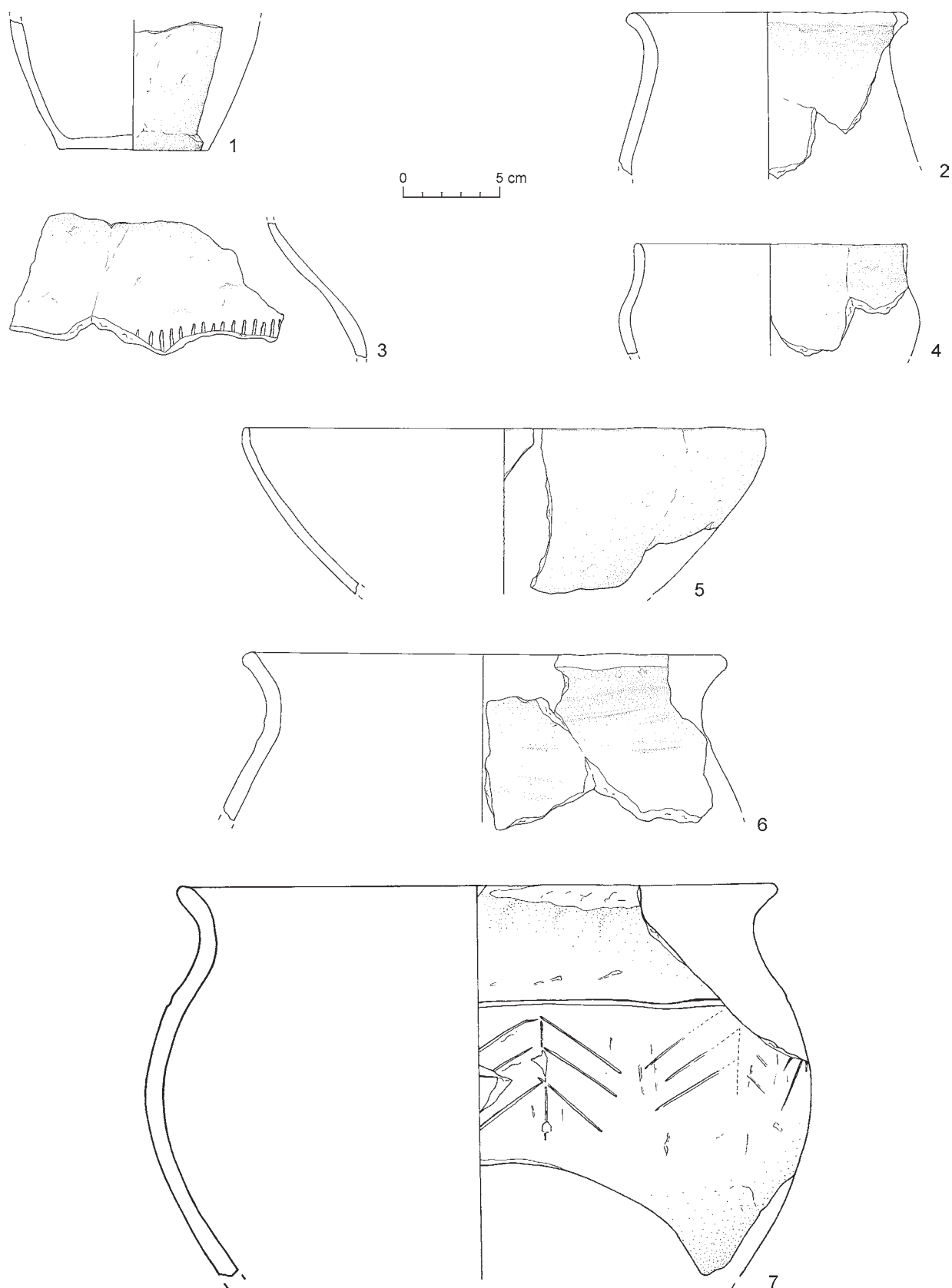

Obr. 34. Závod. A - severný profil priekopy v reze P1 (1 - ornica; 2 - čiernohnedá výplň priekopy; 3 - hnedá a sivohnedá vrstva pod orniciou; 4 - žltý piesok; 5 - deštrukcia piecky). Nálezy zo zásypu priekopy: 1 - terra sigillata; 4 - železný hrot kresadla; 10-11 - črepy. Nálezy z okolia a zo zásypu objektu 1/2006: 2 - bronzový hrot šípu; 3 - kostená rúrka; 5-9 - črepy. Mierka a: 1-4; b: 5-11 (Elschek/Rajtár, 54-57).

Abb. 34. Závod. A - Nördliche Grabenprofil im Schnitt P1 (1 - Krumenschicht; 2 - schwarzbraune Grabenfüllung; 3 - braune und graubraune Schicht unter der Krumenschicht; 4 - gelber Sand; 5 - Ofendestruktion). Funde aus der Grabenaufschüttung: 1 - Terra Sigillata; 4 - Eisenspitze eines Feuerstahls; 10-11 - Scherben. Funde aus der Umgebung und Objektaufschüttung 1/2006: 2 - bronzene Pfeilspitze; 3 - Knochenröhrchen; 5-9 - Scherben. Maßstab a: 1-4; b: 5-11 (Elschek/Rajtár, 54-57).

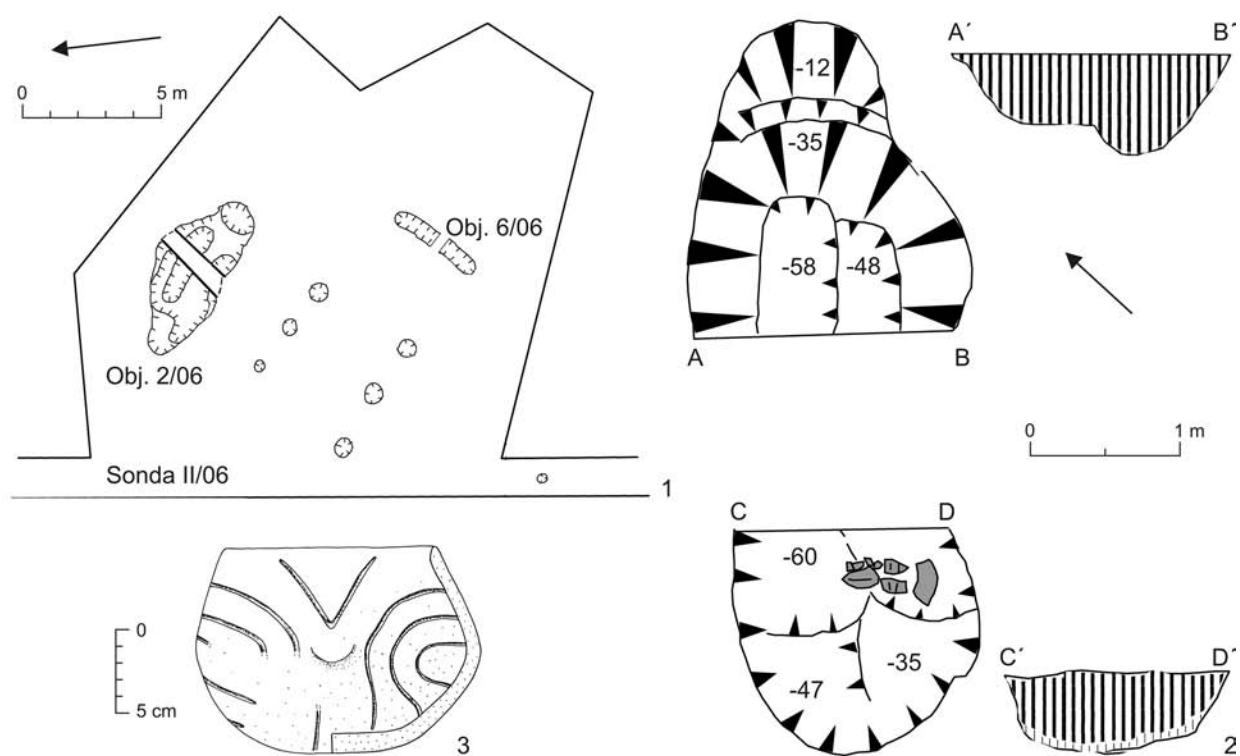

Obr. 35. Závod. Nálezy zo zászypu a okolia objektu 2/2006. 1 - fragment kovania remeňa, bronz; 2 - závesok, bronz; provinciálna keramika: 3-4, 7-8 - fragmenty provinciálnej keramiky; 5-6, 9 - zlomky germánskej keramiky. Mierka a: 1-2; b: 3-9 (Elschek/Rajtár, 54-57).
 Abb. 35. Závod. Funde aus der Aufschüttung und Umgebung des Objekts 2/2006. 1 - Fragment eines Gürtelbeschlags, Bronze; 2 - Anhänger, Bronze; Provinzialkeramik: 3-4, 7-8 - Provinzialkeramikfragmente; 5-6, 9 - Bruchteile germanischer Keramik. Maßstab a: 1-2; b: 3-9 (Elschek/Rajtár, 54-57).

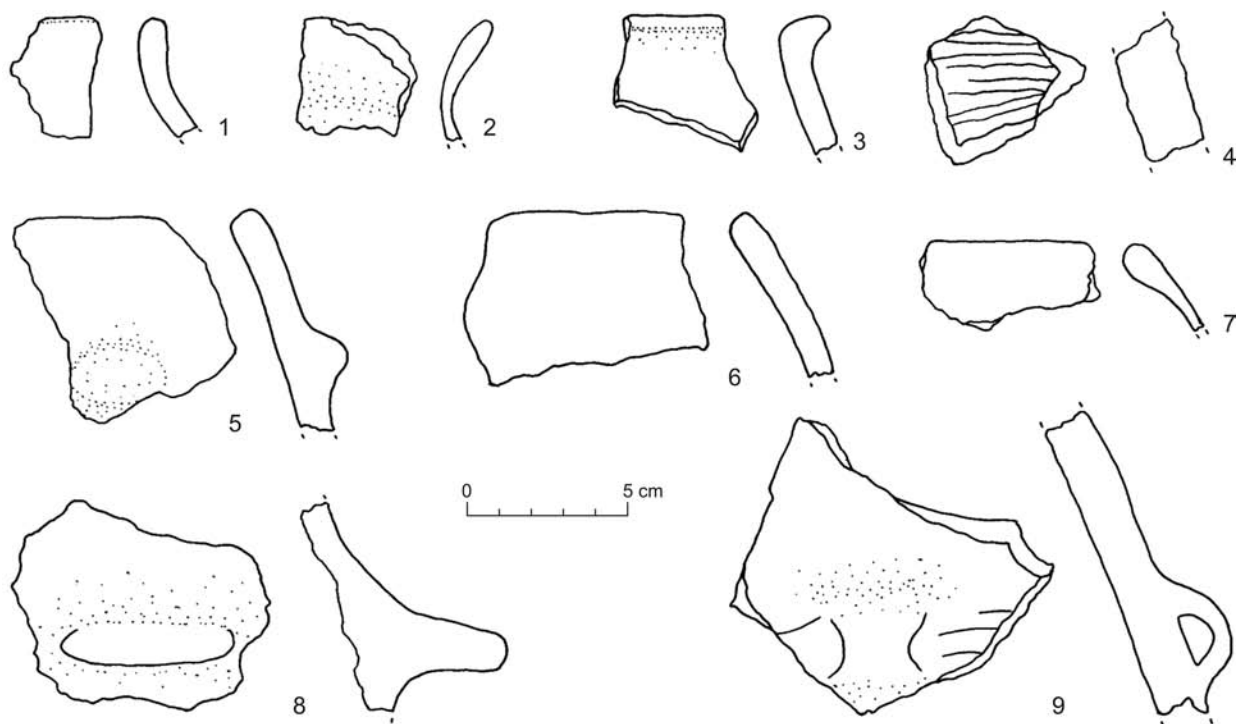
Obr. 36. Závod. Zlomky germánskej keramiky zo zásypu objektu 2/2006 (Elschek/Rajtár, 54-57).
 Abb. 36. Závod. Bruchteile germanischer Keramik aus der Objektaufschüttung 2/2006 (Elschek/Rajtár, 54-57).

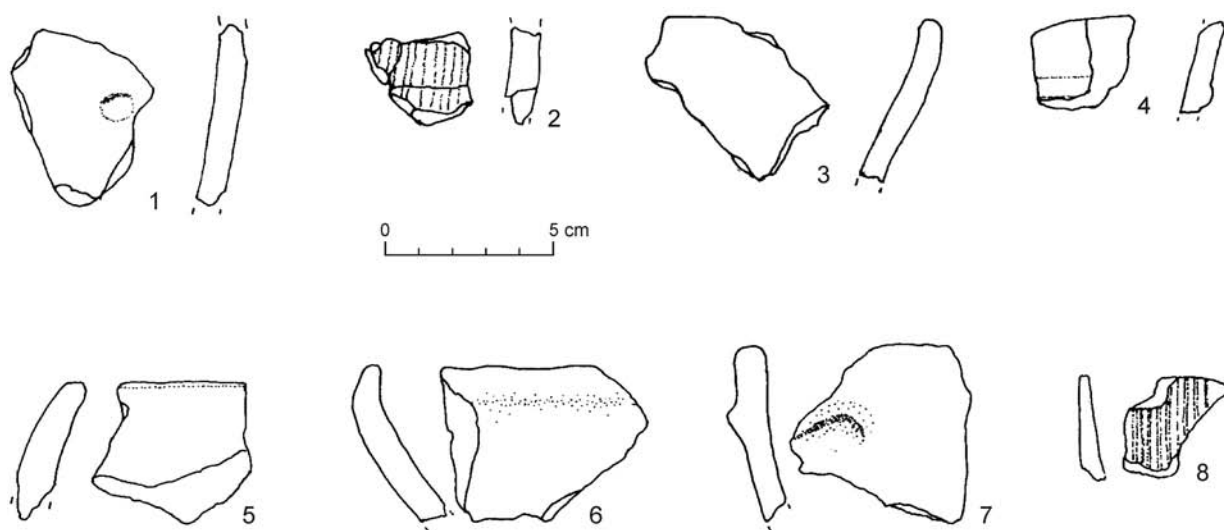
Obr. 37. Senica-Sotina. 1 - SII/06 so SV časťou kolovej stavby starej lineárnej kultúry; 2 - SI/06, plocha C, obj. 4/06; 3 - čiastočne rekonštruovaná keramika (Farkaš, 57-58).

Abb. 37. Senica-Sotina. 1 - SII/06 mit nordöstlichem Teil eines Pfostenbaus alter Linearkultur; 2 - SI/06, Fläche C, Obj. 4/06; 3 - teilweise rekonstruierte Keramik (Farkaš, 57-58).

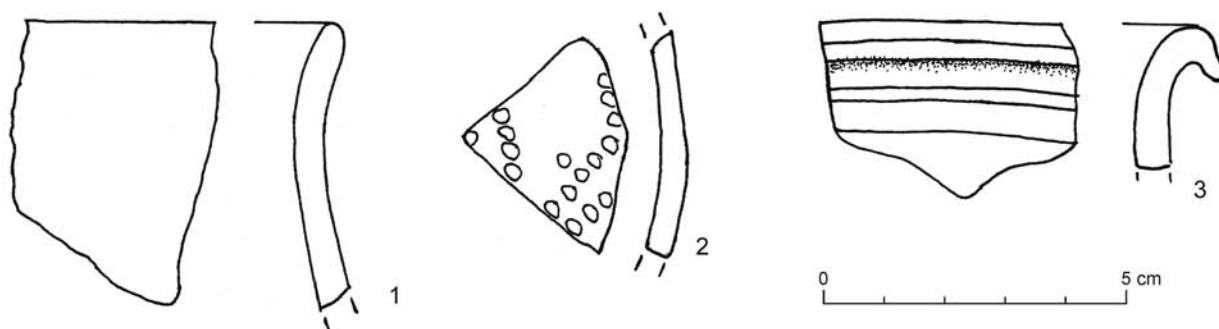
Obr. 38. Vyšný Kubín (Tupá skala). Výber nálezov (Furman/Čajka, 59-61).

Abb. 38. Vyšný Kubín (Tupá skala). Keramikauswahl (Furman/Čajka, 59-61).

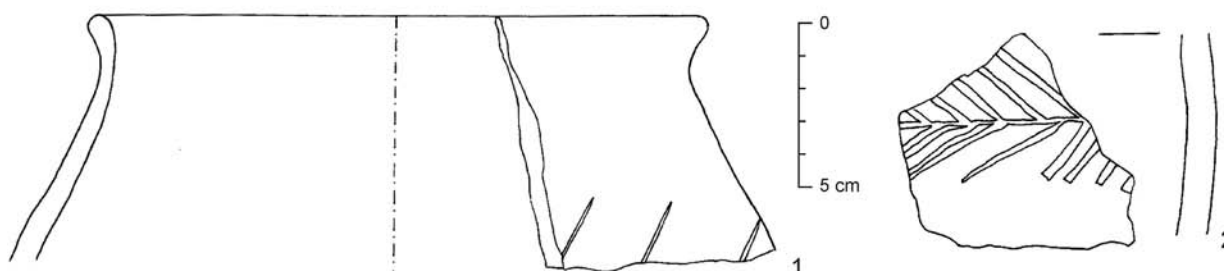
Obr. 39. Porúbka (Pod Turskou skalou): 1-4 - výber keramiky; Lietavska Lúčka (Do Lietavok): 5-8 - výber keramiky (Furman/Zachar, 62-63).

Abb. 39. Porúbka (Pod Turskou skalou): 1-4 - Keramikauswahl; Lietavska Lúčka (Do Lietavok): 5-8 - Keramikauswahl (Furman/Zachar, 62-63).

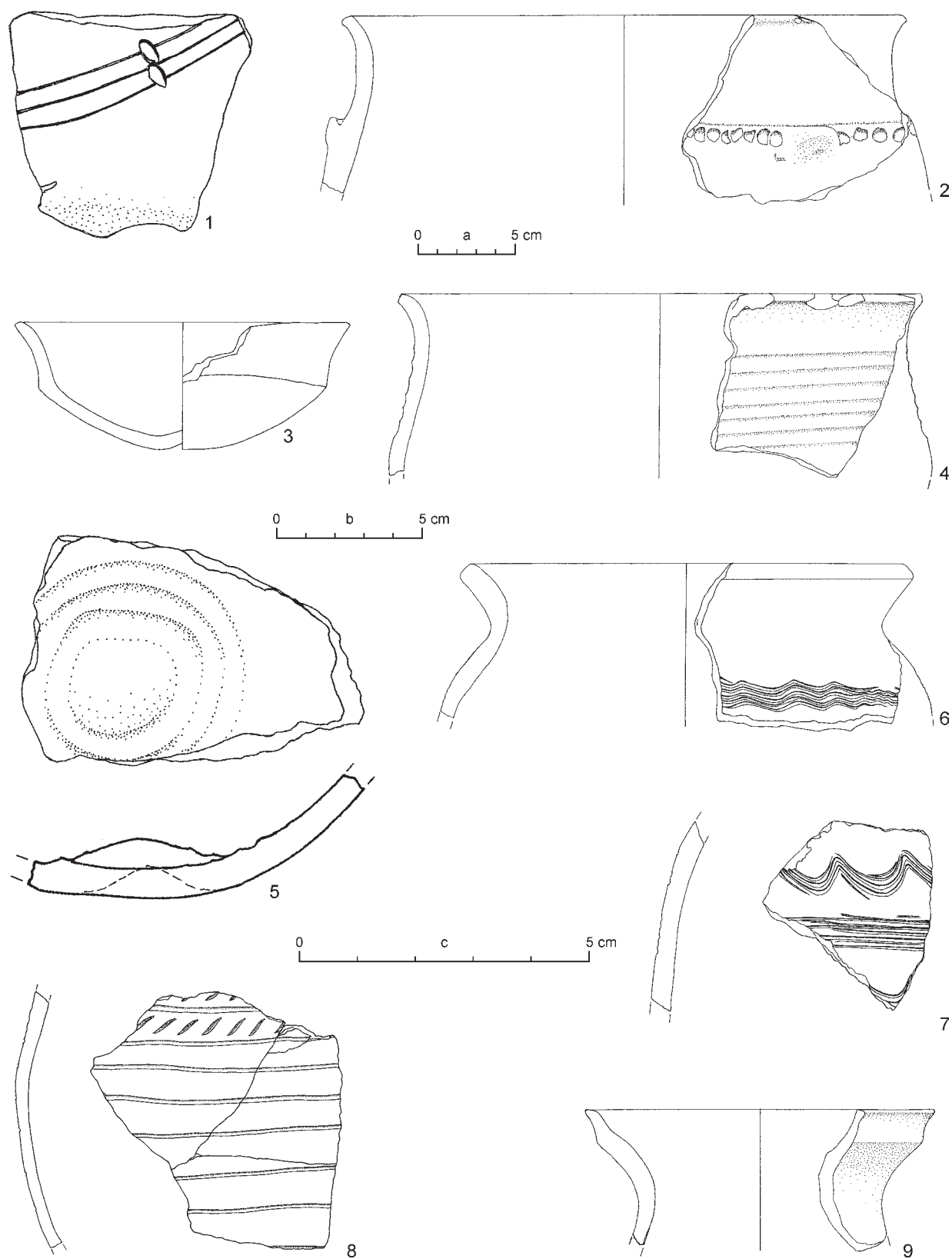
Obr. 40. Zvolen. Výber keramického inventára (Hanuliak/Zachar/Ušiak, 63-64).

Abb. 40. Zvolen. Keramikauswahl (Hanuliak/Zachar/Ušiak, 63-64).

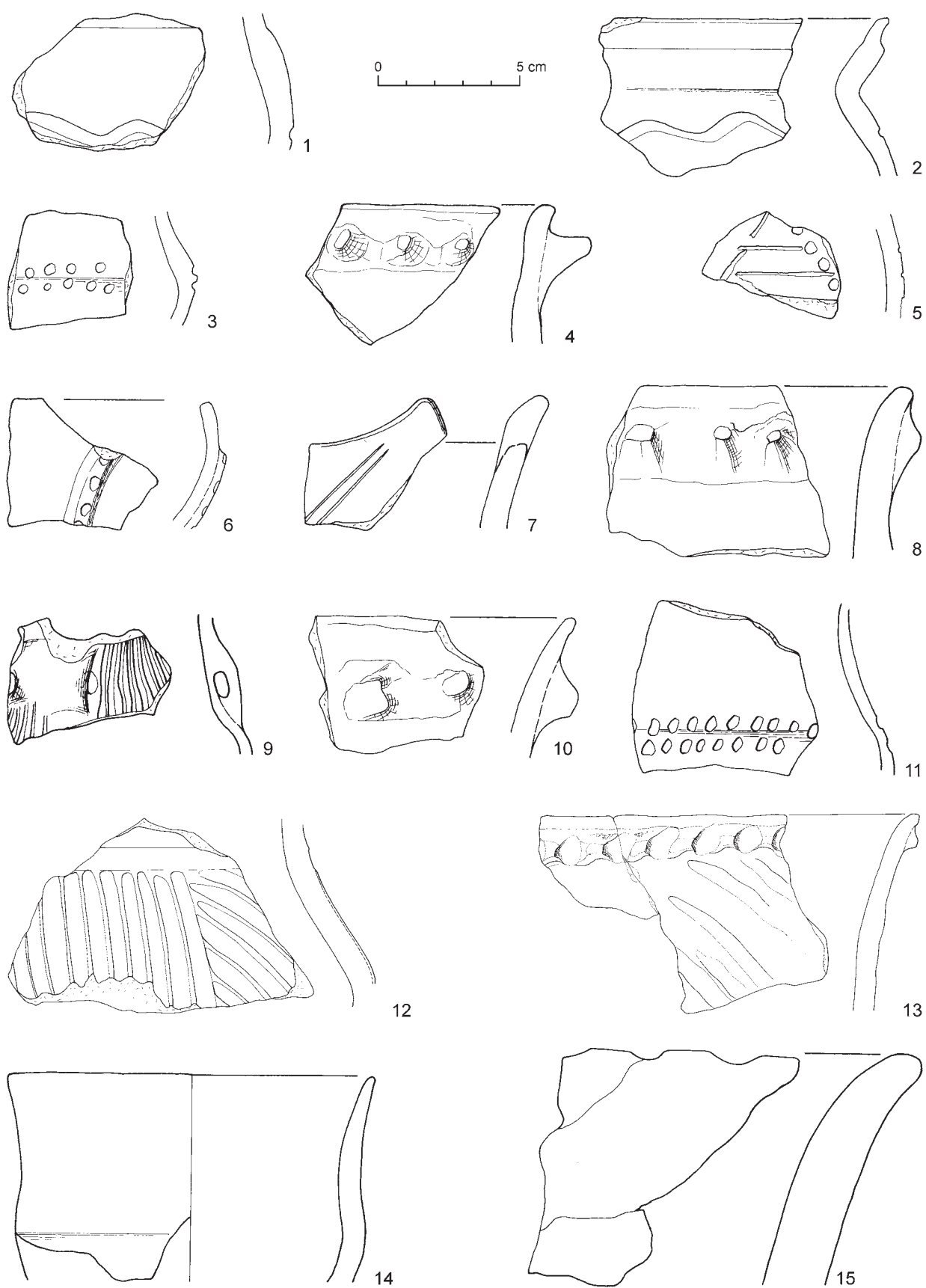
Obr. 41. Levica-Géňa - Starý Hrádok (Veľká lúka). Výber nálezov z objektu 2/2006 (Hoššo/Jaššo/Kravjarová, 68-69).

Abb. 41. Levica-Géňa - Starý Hrádok (Veľká lúka). Keramikauswahl aus dem Objekt 2/2006 (Hoššo/Jaššo/Kravjarová, 68-69).

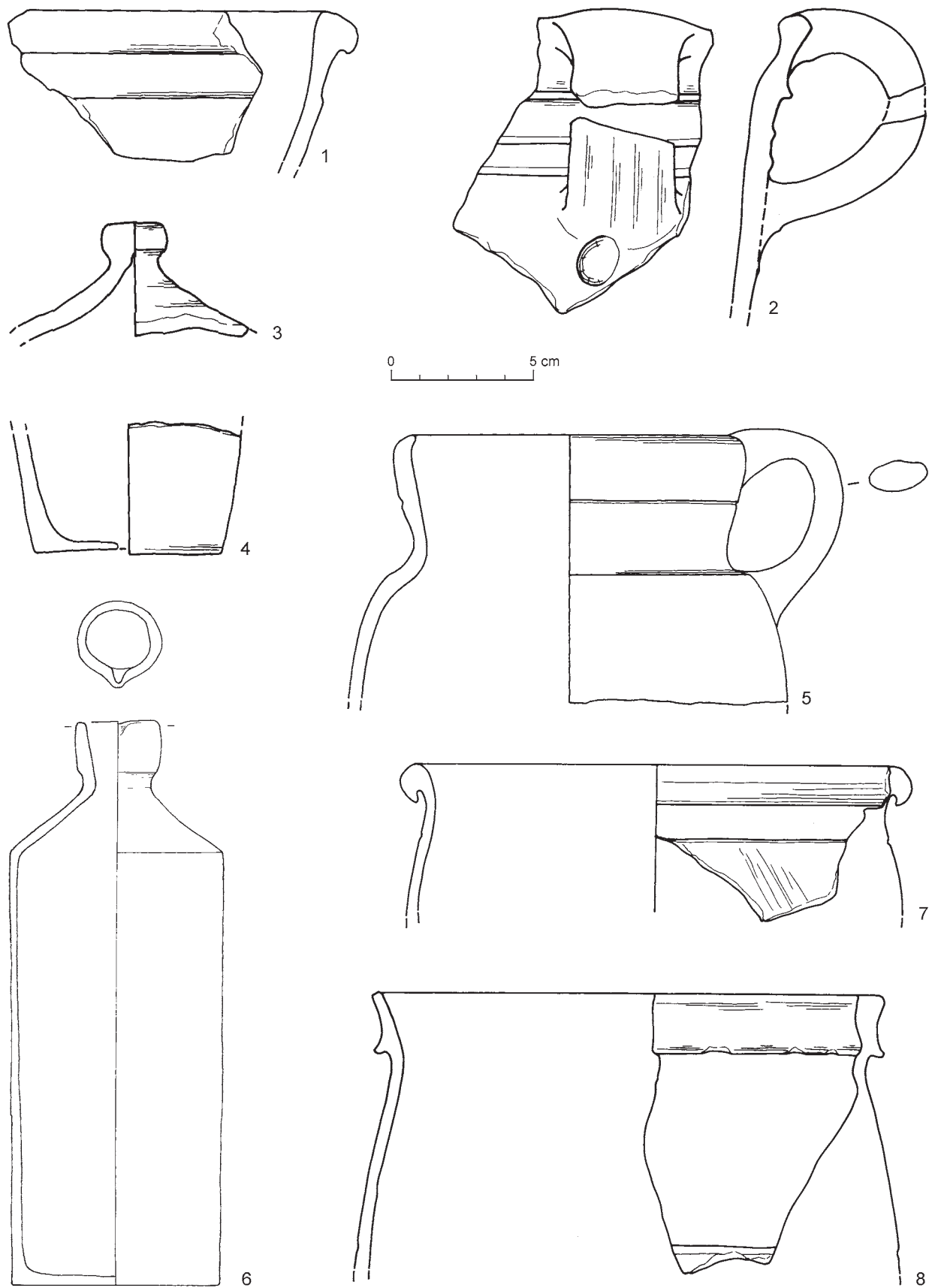
Obr. 42. Levica-Géňa. Výber nálezov polykultúrneho sídliska. Areál „Paroplynový cyklus“: 1 - zber; 2-4 - objekt 9/006; 5 - sonda 1/006; 6 - objekt 1/006. Areál „Výrobný závod Alcan Slovensko Extrusion“: 8 - objekt 1/006 (8); 9 - okolie objektu 1/006. Mierka a: 8; b: 2-4, 6-7, 9; c: 1, 5 (Hoššo/Kmeťová, 65-68).

Abb. 42. Levica-Géňa. Auswahl der Funde aus der polykulturellen Siedlung. Anlage „Paroplynový cyklus“: 1 - Streufunde; 2-4 - Objekt 9/006; 5 - Schnitt 1/006; 6 - Objekt 1/006. Anlage „Herstellwerk Alcan Slovensko Extrusion“: 8 - Objekt 1/006 (8); 9 - Umgebung des Objekts 1/006. Maßstab a: 8; b: 2-4, 6-7, 9; c: 1, 5 (Hoššo/Kmeťová, 65-68).

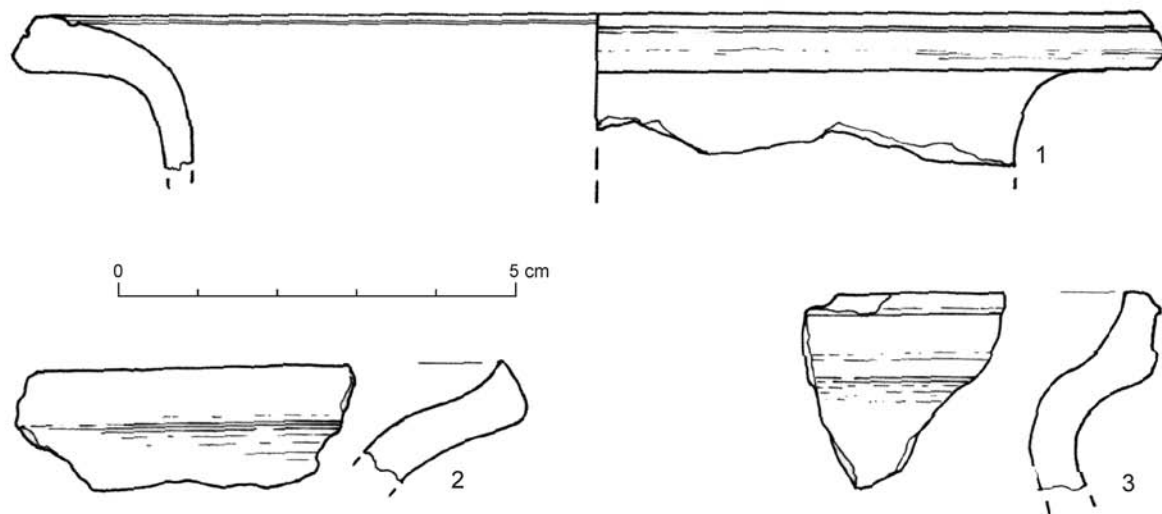

Obr. 43. Levice (Výmenky). Výber keramiky. 1, 2 - keramika z vrstvy; 3-15 - keramika zo sídliskových objektov (Cheben/Bielich, 76-77).
 Abb. 43. Levice (Výmenky). Keramikauswahl. 1, 2 - Keramik aus der Schicht; 3-15 - Keramik aus den Siedlungsobjekten (Cheben/Bielich, 76-77).

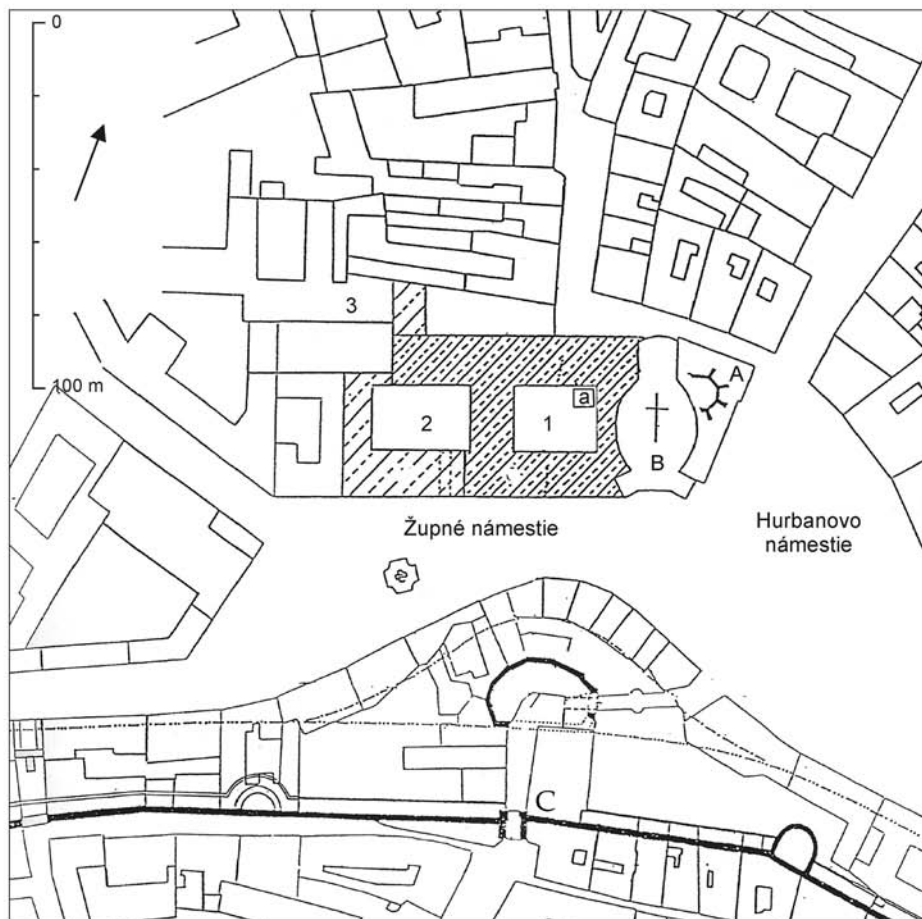

Obr. 44. Bratislava-Staré Mesto (vodná priekopa). Výber keramického materiálu z výplne vápennej jamy (Cheben/Bielich, 77-79).
 Abb. 44. Bratislava-Altstadt (Wassergraben). Auswahl vom Keramikmaterial aus der Ausfüllung der Kalkgrube
 (Cheben/Bielich, 77-79).

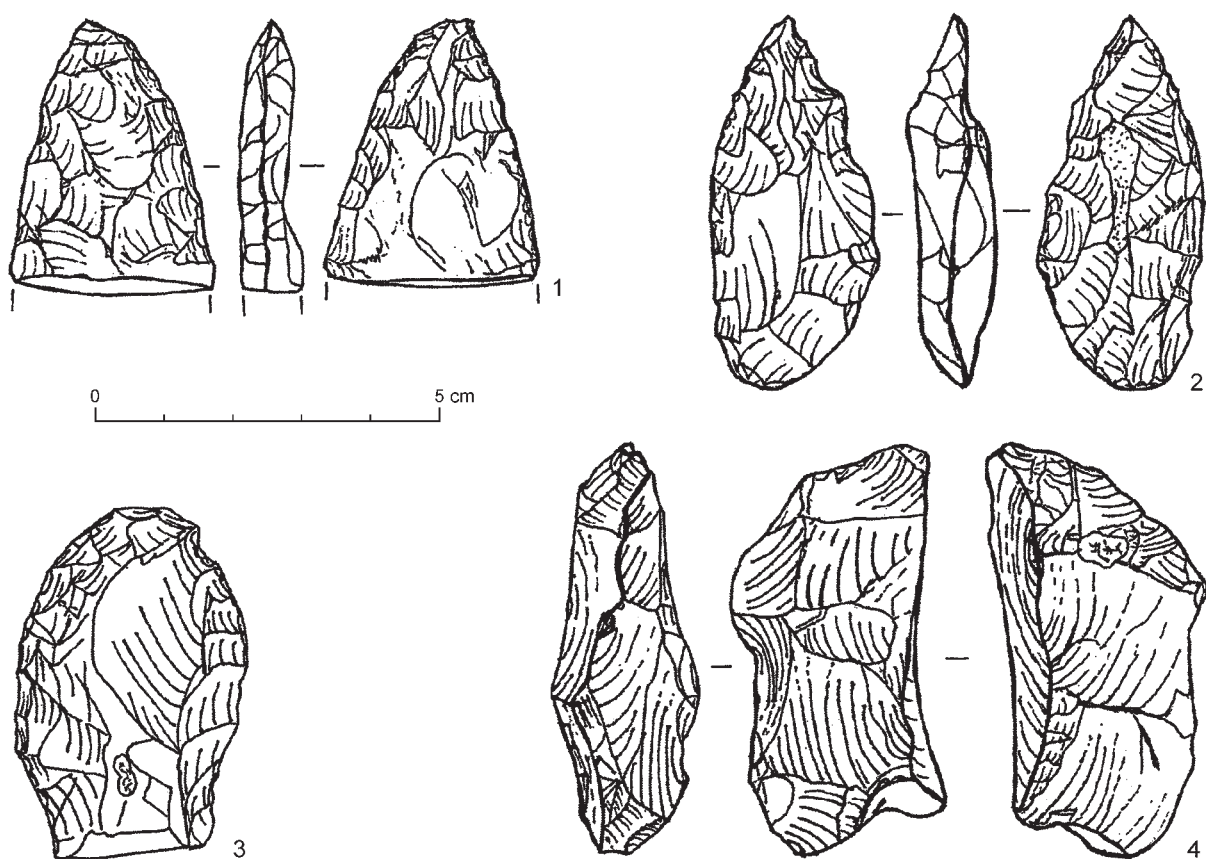

Obr. 45. Kozárovce (Čitáre). Výber keramického materiálu (Ivanič, 86).
Abb. 45. Kozárovce (Čitáre). Auswahl des Keramikmaterials (Ivanič, 86).

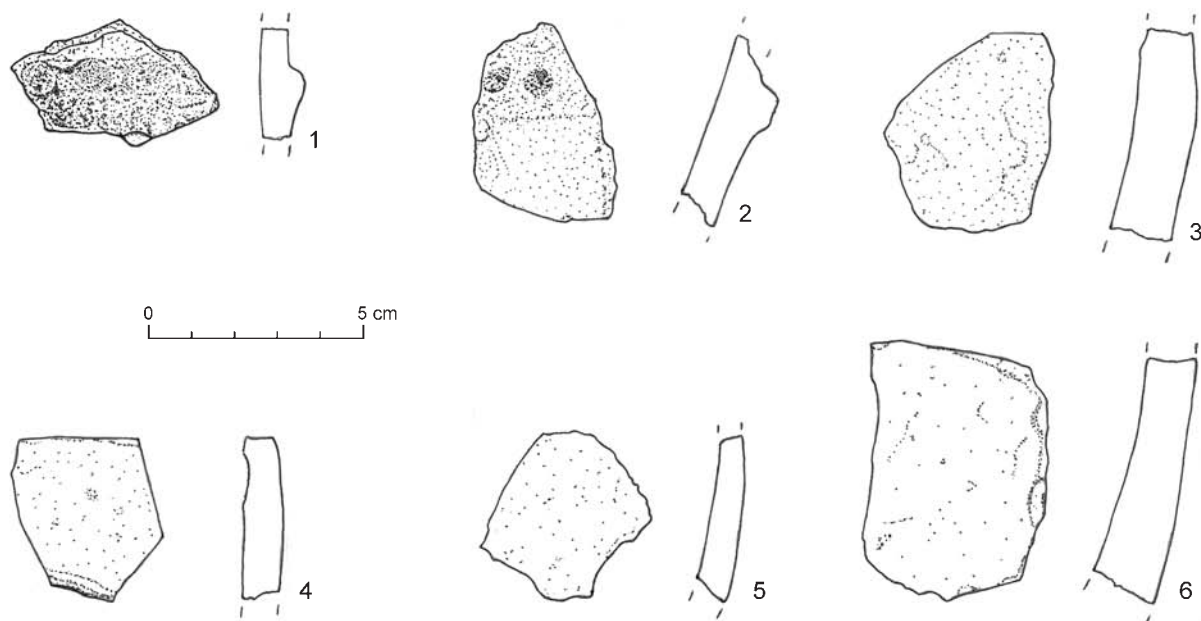
Obr. 46. Bratislava-Staré Mesto (Župné nám.). 1 - východné nádvorie/átrium (sezóna 2004); 1a - sonda so zachyteným JZ nárožím lode gotického Kostola sv. Michala; 2 - západné nádvorie (sezóna 2006); 3 - severné nádvorie (sezóna 2006); A - gotické presbytérium Kostola sv. Michala; B - Kostol Najsvätejšej Trojice; C - Michalská veža, brána mestského opevnenia (Hoššo/Šuteková/Kmeťová, 70-71).

Abb. 46. Bratislava-Altstadt (Župné nám.). 1 - östlicher Innenhof/Atrium (Saison 2004); 1a - Grabungsfläche mit erfasster südwestlicher Schiffecke der gotischen St. Michaelskirche; 2 - westlicher Innenhof (Saison 2006); 3 - nördlicher Innenhof (Saison 2006); A - gotisches Presbyterium der St. Michaelskirche; B - Hl. Dreifaltigkeit- Kirche; C - Michaelsturm, Tor der Stadtbefestigung (Hoššo/Šuteková/Kmeťová, 70-71).

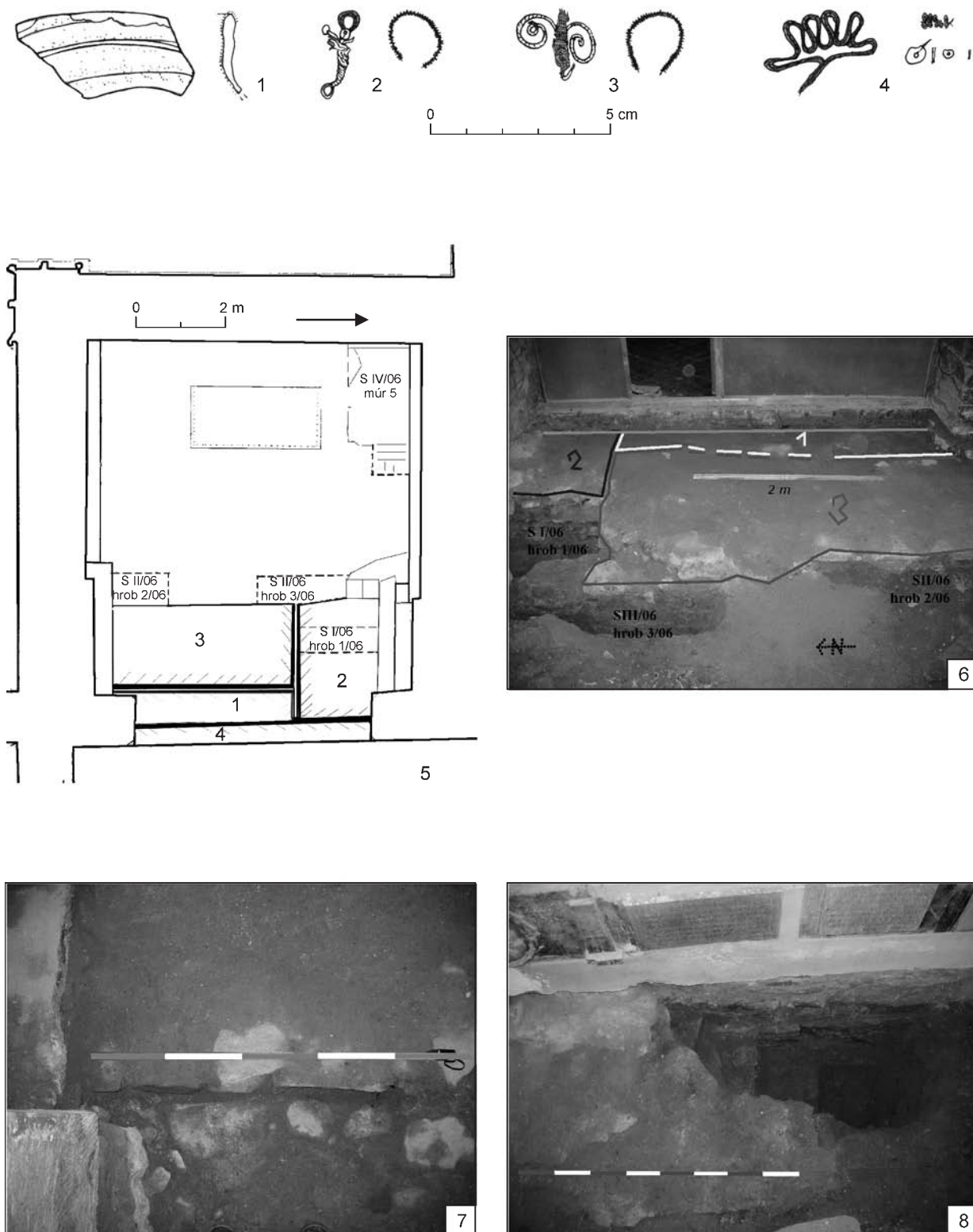
Obr. 47. Žabokreky nad Nitrou. Výber štiepanej industrie. 1 - zlomený a poškodený listovitý hrot z limnosilicitu; 2 - listovitý hrot z pazúrka; 3 - dvojoblúkovité driapadlo z limnosilicitu; 4 - klinový nôž z radiolaritu (Kaminská, 87).

Abb. 47. Žabokreky nad Nitrou. Auswahl der Spaltindustrie. 1 - gebrochene und beschädigte Blattspitze aus Limnosilicite; 2 - Blattspitze aus Feuerstein; 3 - zweibogiger Schaber aus Limnosilicite; 4 - Keilförmiges Messer aus Radiolarit (Kaminská, 87).

Obr. 48. Medzany (Močaroše). Výber keramického materiálu z mladšej doby bronzovej (Karabinoš, 90-91).

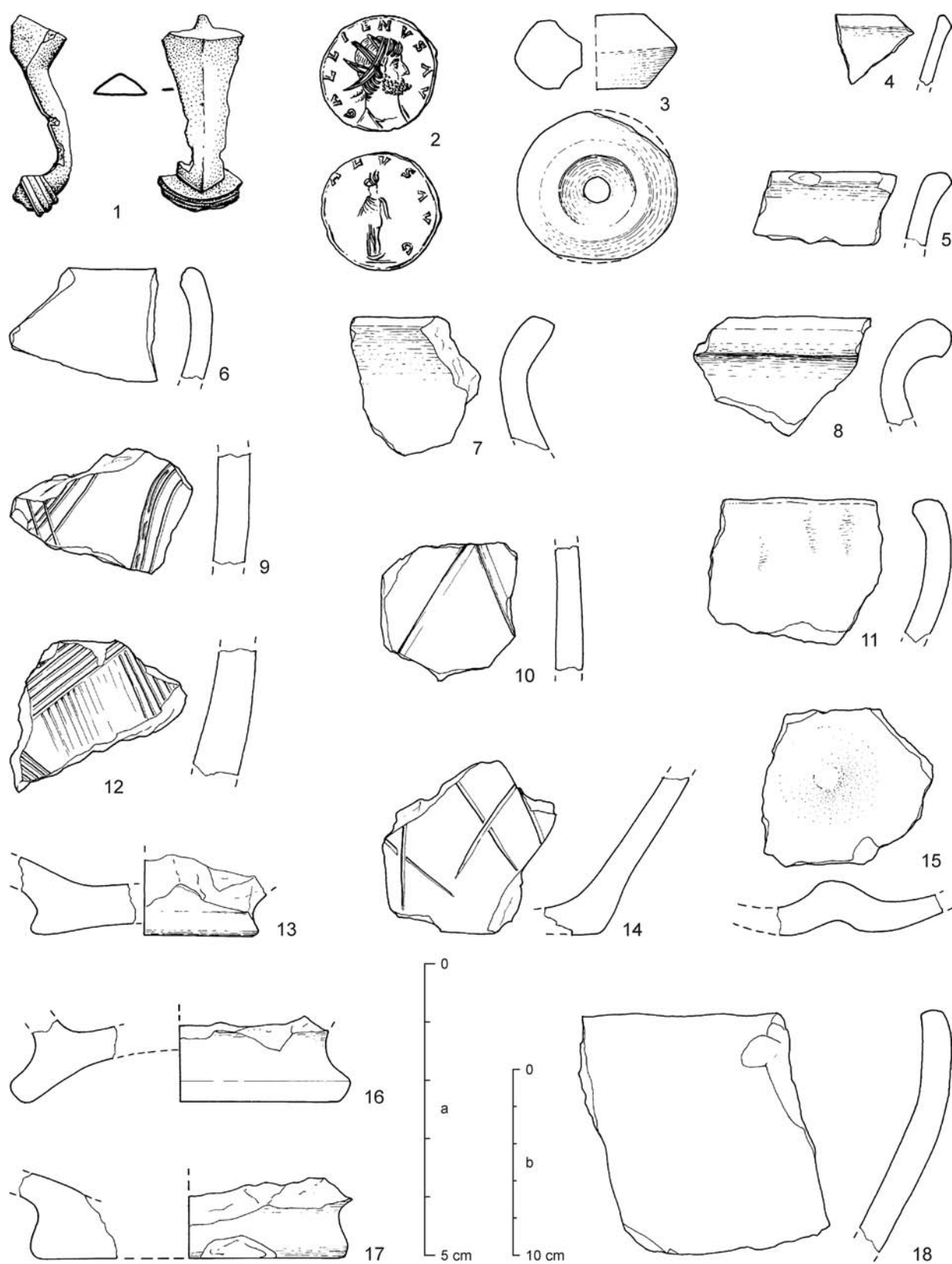
Abb. 48. Medzany (Močaroše). Auswahl vom Keramikmaterial aus jüngerer Bronzezeit (Karabinoš, 90-91).

Obr. 49. Levoča (Kostol sv. Jakuba). 1 - okraj novovekého črepu zo sondy I/06; 2-4 - ozdoby a textilné aplikácie z hrobu 1/06; 5 - odkrytá architektúra; 6 - východná strana JZ kaplnky; 7 - múry 1 a 3, detail dilatačnej škáry; 8 - stupne schodov z kamenných kvádrov v sonde IV/06 a odkrytý profil južnej steny veže (Karabinoš, 87-90).

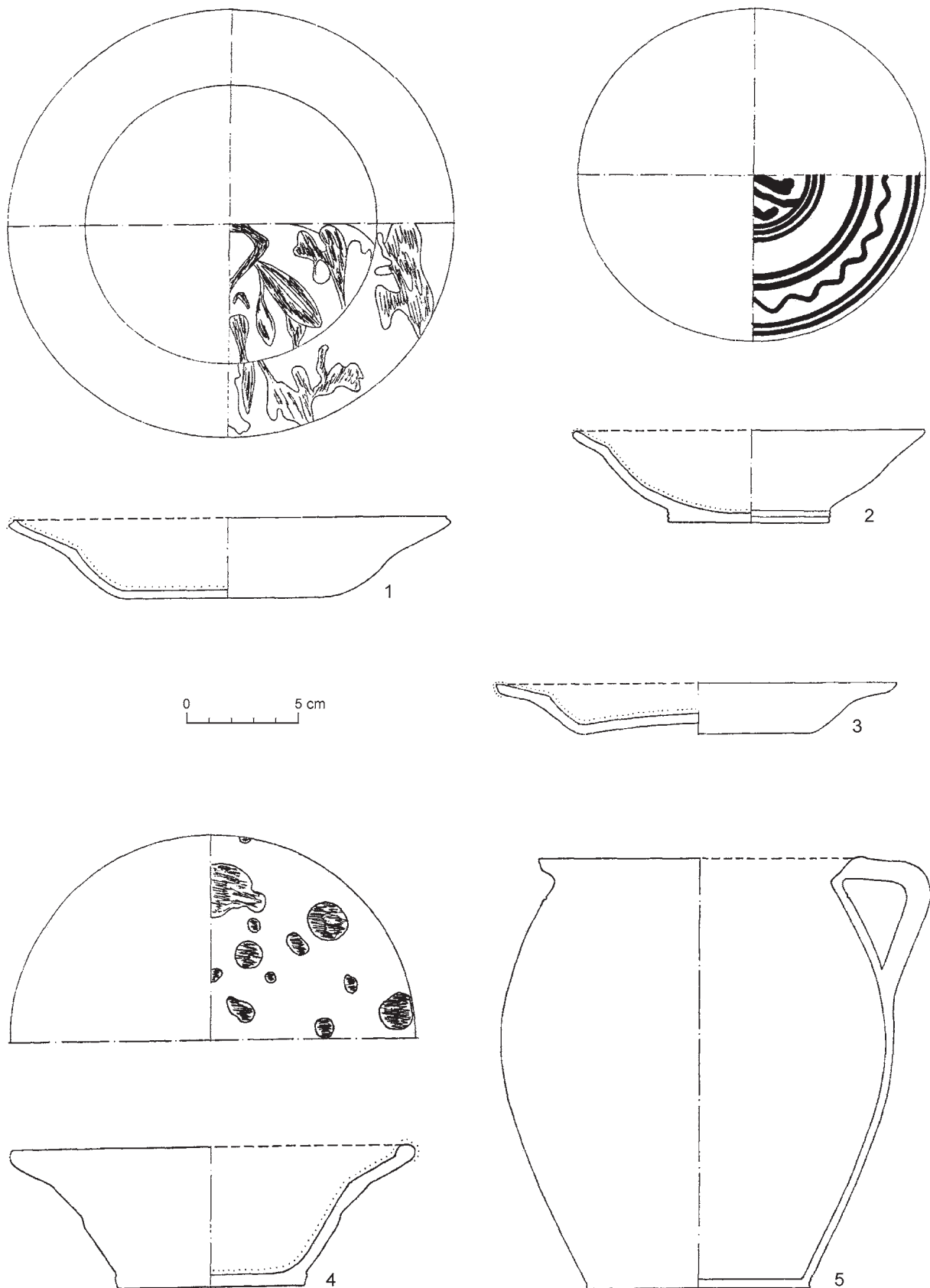
Abb. 49. Levoča (Hl. Jakob-Kirche). 1 - Rand einer neuzeitlichen Scherbe, Grabungsfläche I/06; 2-4 - Komplex von Schmuck? und Textilapplikationen, Grab 1/06; 5 - freigelegte Architektur; 6 - Ostseite der südwestlichen Kapelle; 7 - Mauern 1 a 3, Detail der Dilatationsfuge; 8 - Stufen aus Steinquadern im Schnitt IV/06 und freigelegtes Profil der Südseite des Turmes (Karabinoš, 87-90).

Obr. 50. Bohdanovce nad Trnavou (Dolné Pole). Výber nálezov z germánskej osady z 2. a 3. stor. Mierka a: 1, 2; b: 3-18 (Kolník/Mitáš/Rajtár, 93-94).

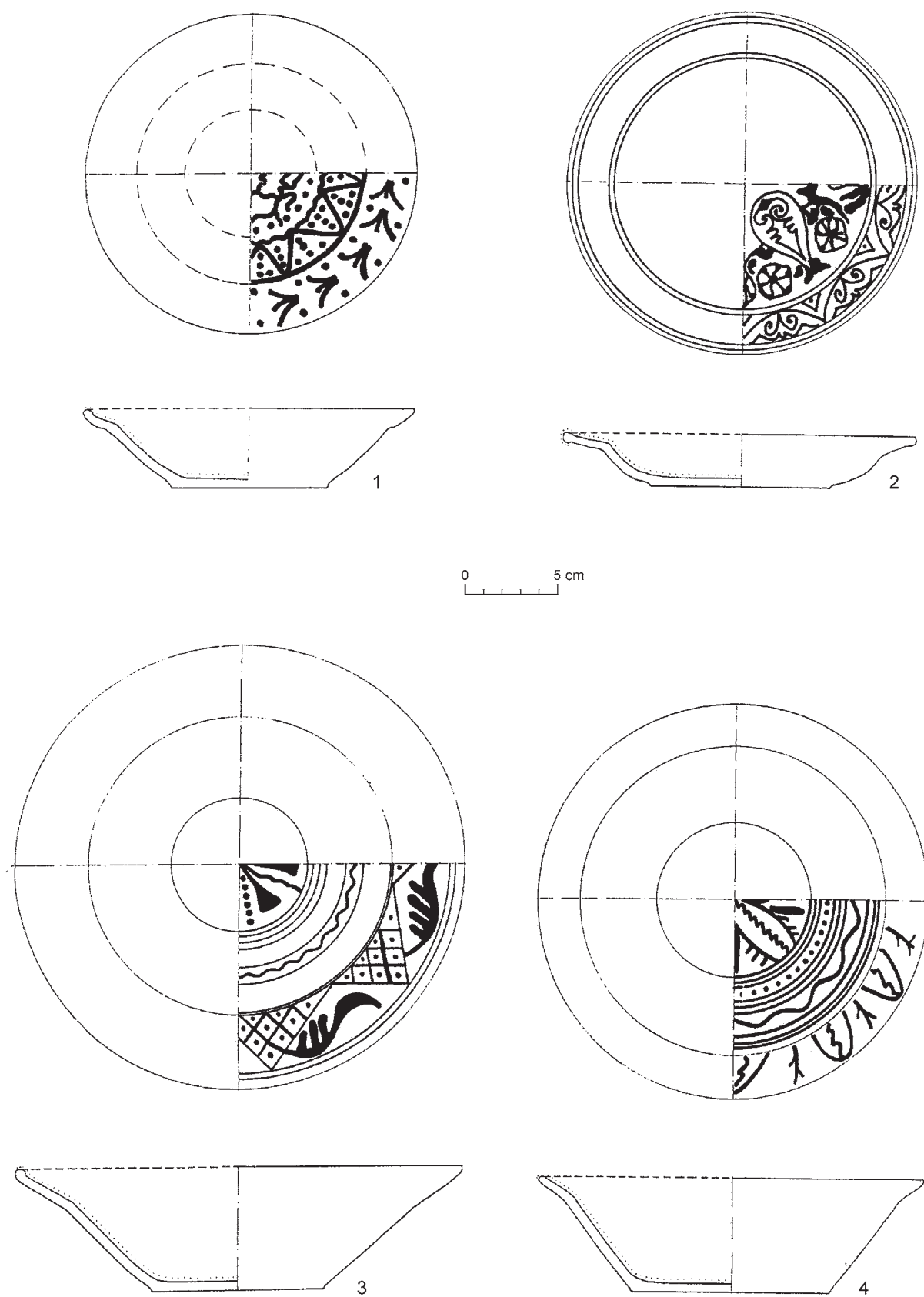
Abb. 50. Bohdanovce nad Trnavou (Dolné Pole). Fundauswahl aus germanischer Siedlung aus dem 2. und 3. Jh. Maßstab a: 1, 2; b: 3-18 (Kolník/Mitáš/Rajtár, 93-94).

Obr. 51. Stropkov (Areál hradu). Výber nálezov datovaných do novoveku (Kotorová-Jenčová, 95-97).
 Abb. 51. Stropkov (Burganlage). Auswahl der neuzeitlichen Funde (Kotorová-Jenčová, 95-97).

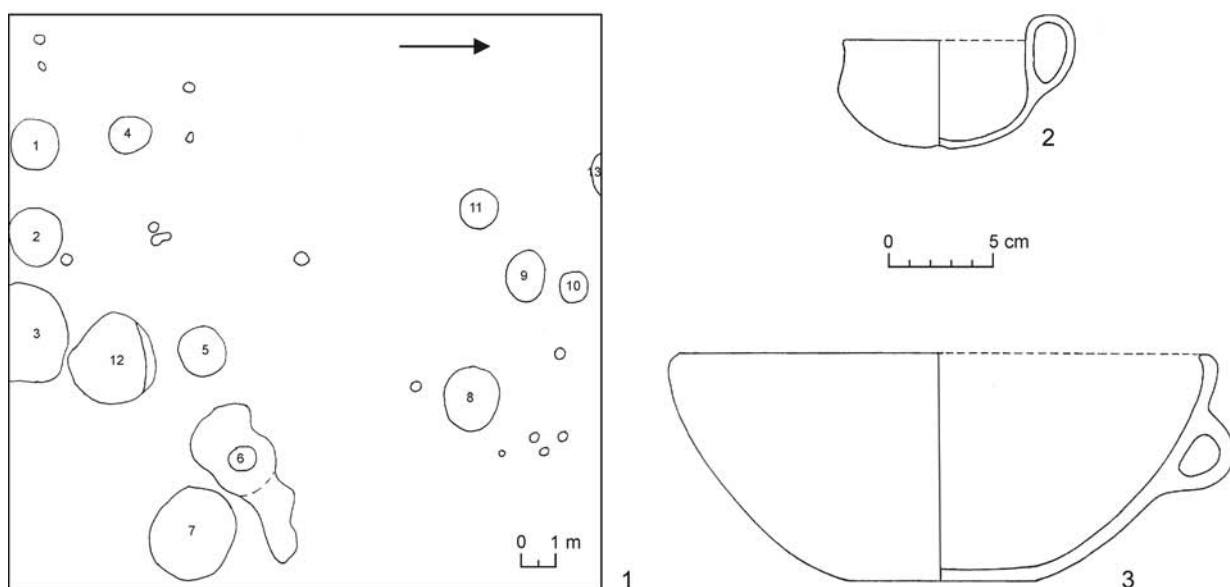

Obr. 52. Stropkov (Areál hradu). Výber nálezov datovaných do novoveku (Kotorová-Jenčová, 95-97).
 Abb. 52. Stropkov (Burganlage). Auswahl der neuzeitlichen Funde (Kotorová-Jenčová, 95-97).

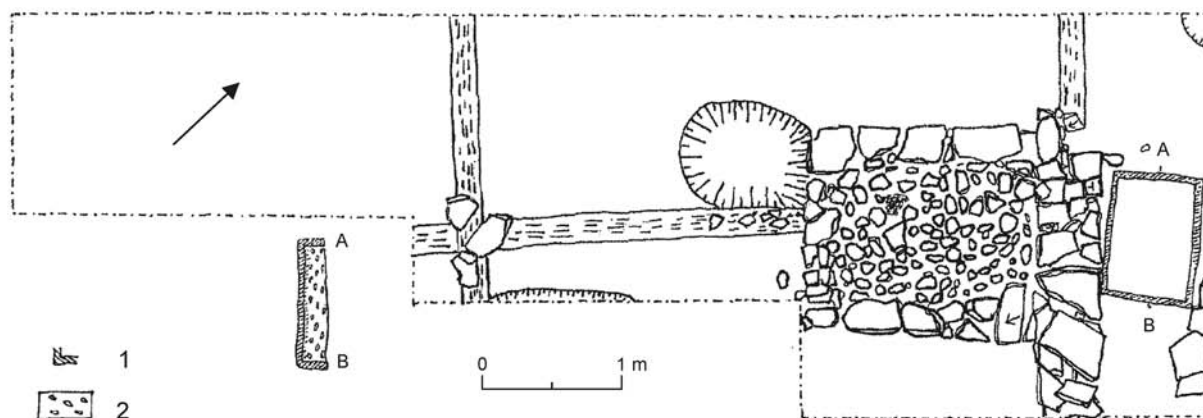

Obr. 53. Stropkov (Areál hradu). Výber nálezov datovaných do novoveku (Kotorová-Jenčová, 95-97).
 Abb. 53. Stropkov (Burganlage). Auswahl der neuzeitlichen Funde (Kotorová-Jenčová, 95-97).

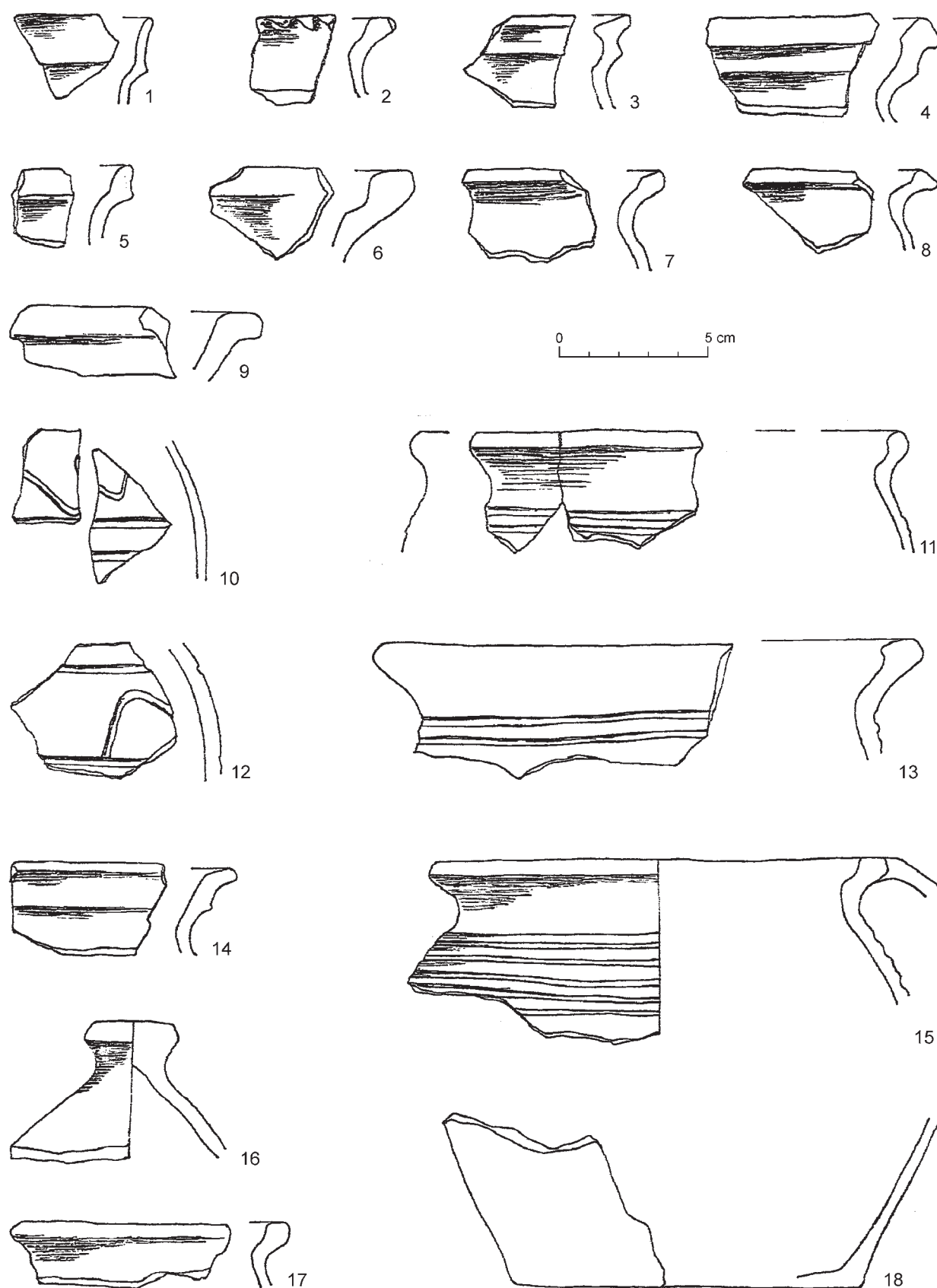

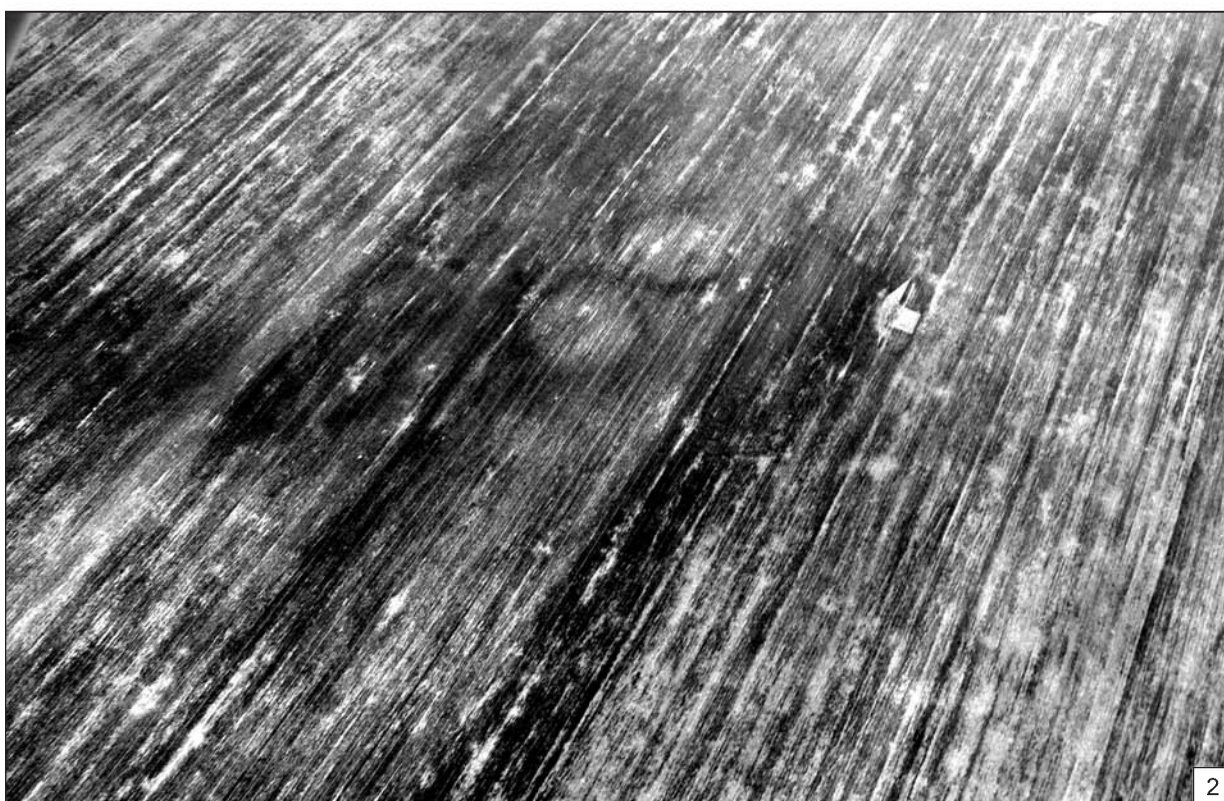
Obr. 54. Vlača (Roveň Topľa). 1 - pôdorys preskúmanej časti, 2-3 - keramika zo sídliskových objektov (Kotorová-Jenčová, 97-98).
 Abb. 54. Vlača (Roveň Topľa). 1 - Grundriss des untersuchten Teils, 2-3 - Keramik aus den Siedlungsobjekten (Kotorová-Jenčová, 97-98)..

Obr. 55. Kežmarok (Starý Trh 24). Pôdorys preskúmanej časti kováčskej vyhne a zrubovej stavby vo vzájomnej superpozícii.
 1 - prepálená výdreva; 2 - mazanica (Kučerová, 98-101).
 Abb. 55. Kežmarok (Starý Trh 24). Grundriss des untersuchten Teils einer Schmiede und eines Blockbaus in gegenseitiger Superposition. 1 - verbrannte Schalung; 2 - Lehmewurf (Kučerová, 98-101).

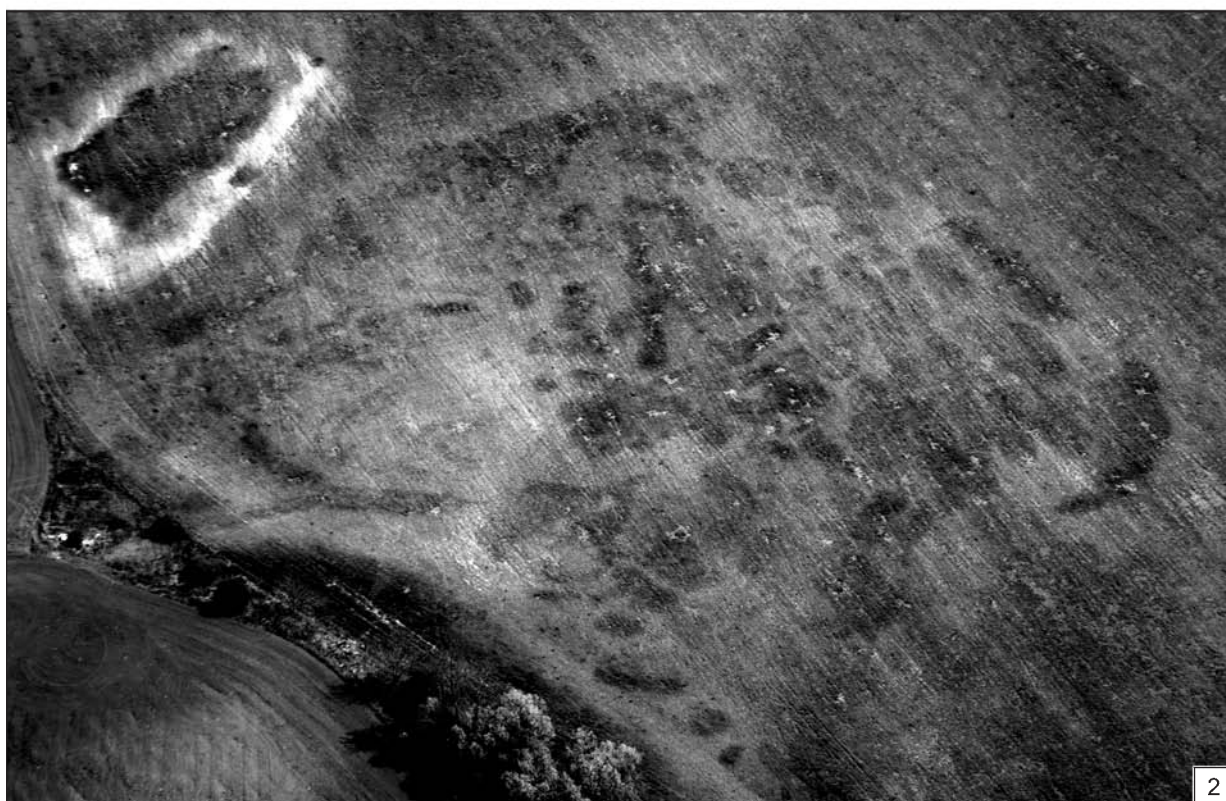

Obr. 56. Kežmarok (Ul. Dr. Alexandra 1). Výber z nálezov stredovekej keramiky (Kučerová, 98-101).
 Abb. 56. Kežmarok (Ul. Dr. Alexandra 1). Auswahl aus den Funden der mittelalterlichen Keramik (Kučerová, 98-101).

Obr. 57. 1 - Bína: dokumentovanie hradiska; 2 - Čukárska Paka: pôdorysy rozoraných mohýl (Kuzma/Bartík, 102-106).
 Abb. 57. 1 - Bína: Dokumentation des Burgwalls; 2 - Čukárska Paka: Grundrisse der ausgeackerten Hügelgräber
 (Kuzma/Bartík, 102-106).

Obr. 58. 1 - Dunajská Lužná-Jánošíková (okr. Senec): tretí mohylník v katastri obce; 2 - Holice (okr. Dunajská Streda): výrazne ohraničené zoskupenie objektov (Kuzma/Bartík, 102-106).

Abb. 58. 1 - Dunajská Lužná-Jánošíková (Bez. Senec): drittes Hügelgräberfeld im Gemeindekataster; 2 - Holice (Bez. Dunajská Streda): deutlich begrenzte Anhäufung der Objekte (Kuzma/Bartík, 102-106).

Obr. 59. 1 - Kostolné Kračany (okr. Dunajská Streda): pôdorysy rozoraných mohýl, jamy, pohrebisko(?); 2 - Majcichov (okr. Trnava): obdĺžnikový/štvorcový priekopový(?) útvar (Kuzma/Bartík, 102-106).
 Abb. 59. 1 - Kostolné Kračany (Bez. Dunajská Streda): Grundrisse der ausgeackerten Hügelgräber, Gruben, Gräberfeld(?); 2 - Majcichov (Bez. Trnava): längliches/quadratisches Grabengebilde(?) (Kuzma/Bartík, 102-106).

Obr. 60. 1 - Nitra (okr. Nitra): dokumentovanie likvidácie bývalých Mlynov Nitra; 2 - Nitra (okr. Nitra): dokumentačné zábery na lokalitu (závod Sony) narušenú ťažbou piesku (Kuzma/Bartík, 102-106).

Abb. 60. 1 - Nitra (Bez. Nitra): Dokumentation der Liquidation von ehemaligen Mühlen Nitra; 2 - Nitra (Bez. Nitra): dokumentationsaufnahmen der durch Sandabbau beschädigten Anlage (zukünftige Betriebsanlage Sony) (Kuzma/Bartik, 102-106).

Obr. 61. 1 - Štúrovo (okr. Nové Zámky): časť línie opevnenia; 2 - Vrakúň (okr. Dunajská Streda): trapezoidný priekopový pôdorys (Kuzma/Bartík, 102-106).

Abb. 61. 1 - Štúrovo (Bez. Nové Zámky): Teil der Befestigungslinie; 2 - Vrakúň (Bez. Dunajská Streda): trapezförmiger Grabengrundriss (Kuzma/Bartík, 102-106).

Obr. 62. Nitra-Mlynárce (Priemyselný park Sever-Sony). 1 - narušené objekty v profiloch pieskovne; 2 - letecká snímka výskumu, 8. 12. 2006 (Kuzma/Kopčeková, 106-107).

Abb. 62. Nitra-Mlynárce (Industriepark Sever-Sony). 1 - teilweise zerstörte Objekte im Sandgrube-Profil; 2 - Luftaufnahme der Grabung, 8. 12. 2006 (Kuzma/Kopčeková, 106-107).

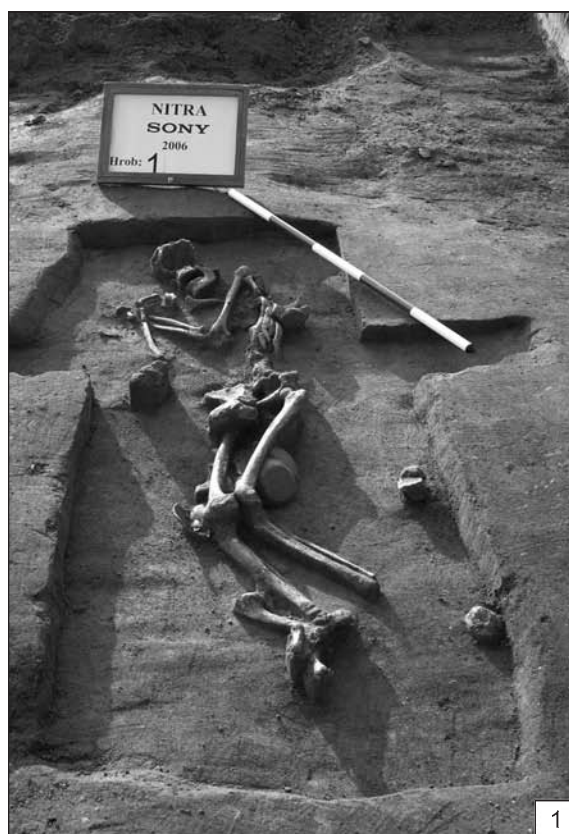

Obr. 63. Nitra-Mlynárce (Priemyselný park Sever-Sony). 1 - sektorová sieť 1x1 m v reze 1; 2 - objekty v priestore medzi výrobnou halou a cestou (Kuzma/Kopčeková, 106-107).

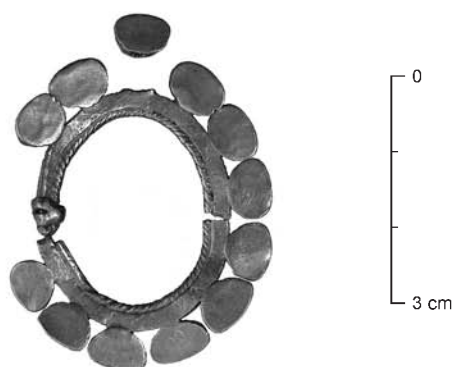
Abb. 63. Nitra-Mlynárce (Industriepark Sever-Sony). 1 - Sektorennetz 1x1 m im Schnitt 1; 2 - Objekte im Bereich zwischen der Herstellungshalle und der Strasse (Kuzma/Kopčeková, 106-107).

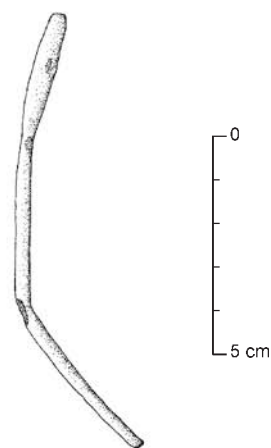

Obr. 64. Nitra-Mlynárce (Priemyselný park Sever-Sony). Hroby ludanickej skupiny: 1 - hrob 1; 2 - hrob 2, dvojhrob; 3 - hrob 3 (Kuzma/Kopčeková, 106-107).

Abb. 64. Nitra-Mlynárce (Industriepark Sever-Sony). Gräber der Ludanice Gruppe: 1 - Grab 1; 2 - Grab 2, Doppelgrab; 3 - Grab 3 (Kuzma/Kopčeková, 106-107).

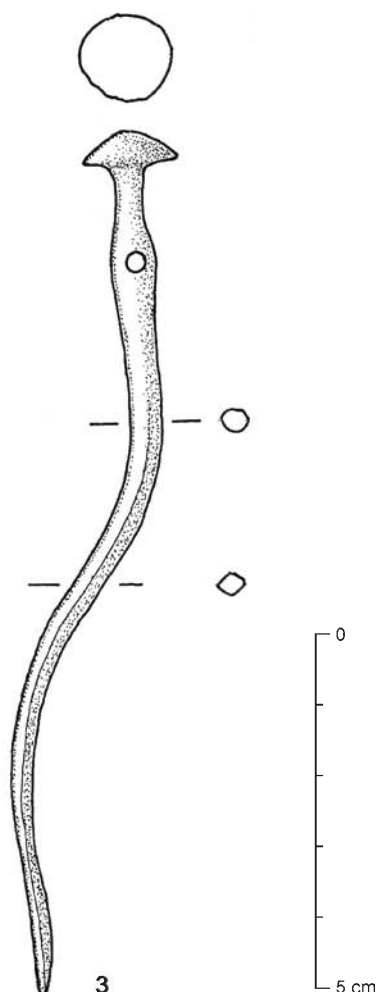
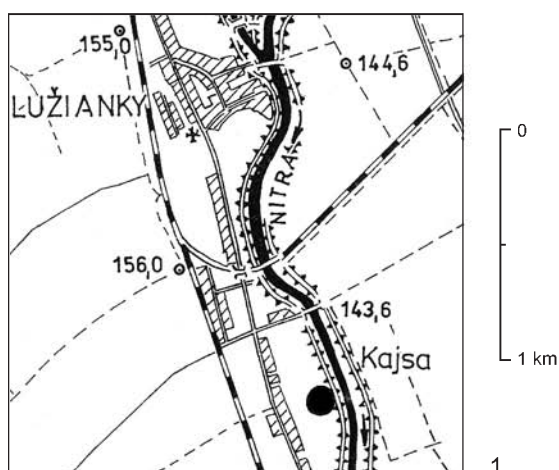

Obr. 65. Dolný Kubín-Veľký Bysterec, novoobjavený lupienok z laténskej náušnice (Kolníková, 94-95).
Abb. 65. Dolný Kubín-Veľký Bysterec, neuentdeckter „Blatt“ vom latenezeitlichen Ohrring (Kolníková, 94-95).

Obr. 66. Trenčianska Turná (Podlužie). Bronzová ihlica s kyjovitou hlavicom. Kresba: E. Makarová (Makarová/Michalík, 108).

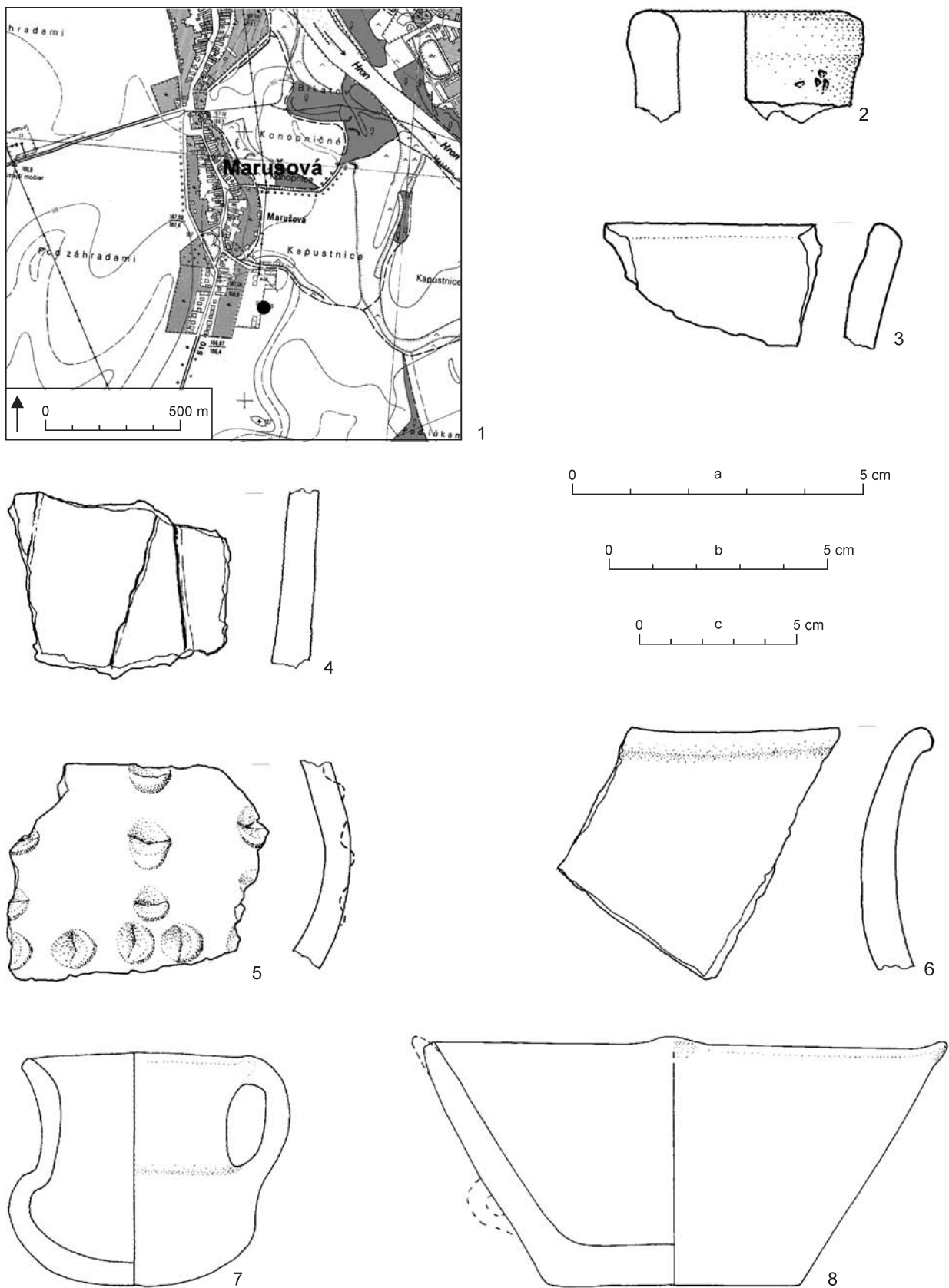
Abb. 66. Trenčianska Turná (Podlužie). Bronzene Keulenkopfnadel. Zeichnung: E. Makarová (Makarová/Michalík, 108).

Obr. 67. Lužianky, časť Kajsa (Tekenušská). 1 - situačný plán s vyznačenou polohou lokality; 2 - žiarový hrob 1/67 zo strednej doby bronzovej; 3 - bronzová ihlica z hrobu 1/67 (Nevizánsky, 118-119).

Abb. 67. Lužianky, Teil Kajsa (Tekenušská). 1 - Situationsplan mit markierter Fundstelle; 2 - Brandgrab 1/67 aus der mittleren Bronzezeit; 3 - Bronzenadel aus dem Grab 1/67 (Nevizánsky, 118-119).

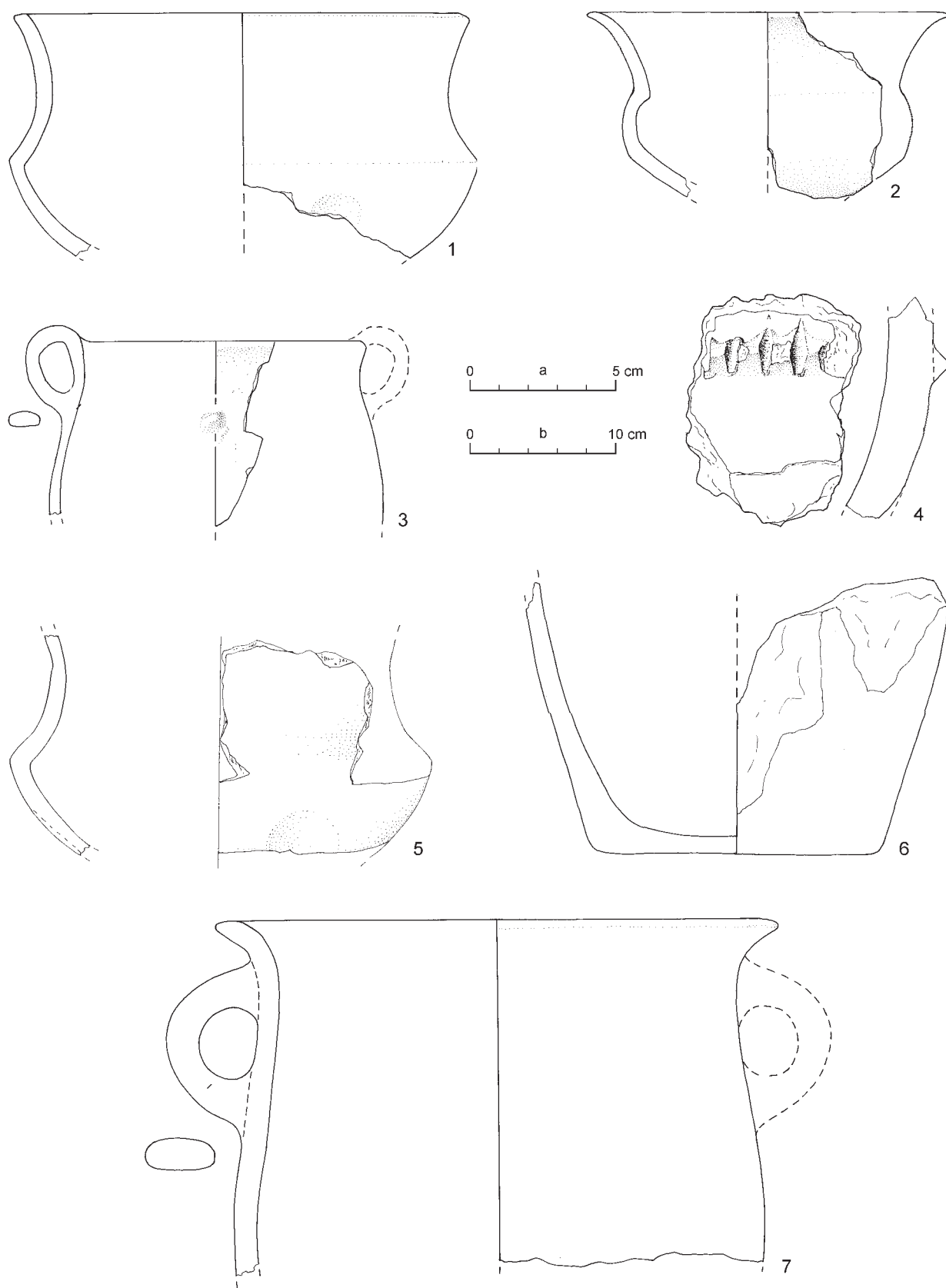

Obr. 68. Nový Tekov, časť Marušová (Silá). 1 - situovanie lokality v katastri obce; 2-6 - výber keramiky z obj. 6/2005 v sile 1; 7, 8 - džbánok a misa z obj. 10/2005 v sile 5. Mierka a: 2, 3; b: 4-6; c: 7, 8 (Ožďáni, 119-121).

Abb. 68. Nový Tekov, Teil Marušová (Silos). 1 - Situierung der Fundstelle im Gemeindekataster; 2-6 - Keramikauswahl aus dem Obj. 6/2005 im Silo 1; 7, 8 - Krug und Schüssel aus dem Obj. 10/2005 im Silo 5. Maßstab a: 2, 3; b: 4-6; c: 7, 8 (Ožďáni, 119-121).

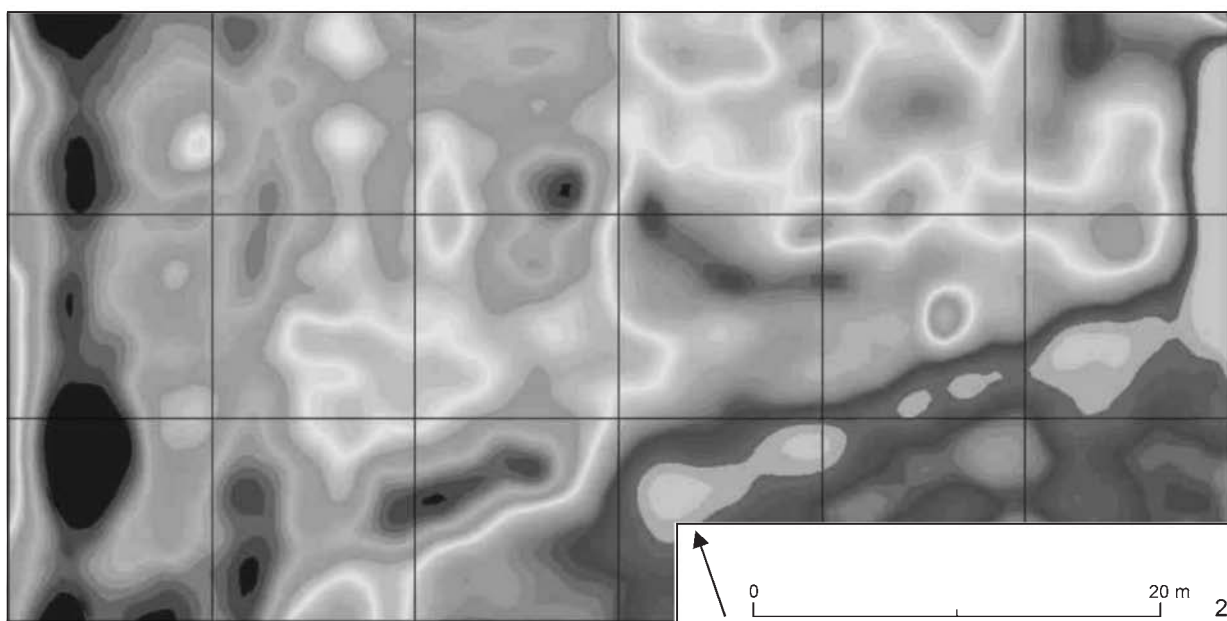

Obr. 69. Nový Tekov, časť Marušová (Silá). Výber keramiky z obj. 11/2005 v sile 7. Mierka a: 1, 2, 4-7; b: 3 (Ožďáni, 119-121).
 Abb. 69. Nový Tekov, Teil Marušová (Silos). Keramikauswahl aus dem Obj. 11/2005 im Silo 7. Maßstab a: 1, 2, 4-7; b: 3
 (Ožďáni, 119-121).

Obr. 70. Výber nálezov. 1-15 - Ražňany; 16 - Ostrovany. 1, 16 - sklo; 2-4, 7, 10-12, 15 - keramika; 5, 6, 8, 9, 13 - bronz;
14 - jantár (Pieta/Soják, 122-124).

Abb. 70. Fundauswahl. 1-15 - Ražňany; 16 - Ostrovany. 1, 16 - Glas; 2-4, 7, 10-12, 15 - Keramik; 5, 6, 8, 9, 13 - Bronze;
14 - Bernstein (Pieta/Soják, 122-124).

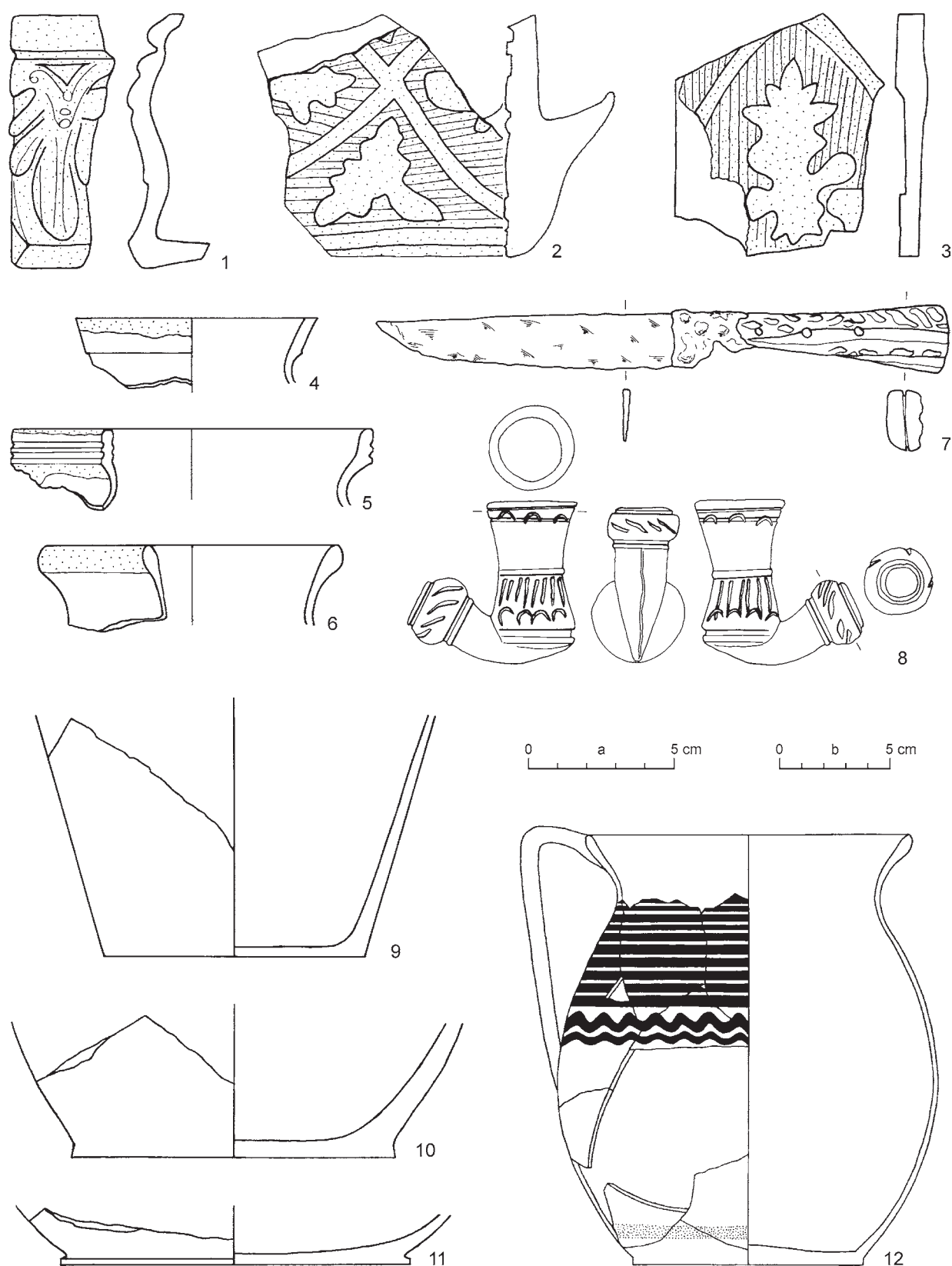
Obr. 71. Hviezdoslavov. 1 - mapa s vyznačením polohy dočasného rímskeho poľného tábora a dvoch plôch s geofyzikálnym meraním; 2 - mapa magnetických anomálií nameraných na ploche P2 (Rajtár/Tirpák, 126-127).
 Abb. 71. Hviezdoslavov. 1 - Karte mit markierter Lage des temporären römischen Feldlagers und zwei Lagen mit geophysikalischer Messung; 2 - Karte der magnetischen Anomalien abgemessen auf der Lage P2 (Rajtár/Tirpák, 126-127).

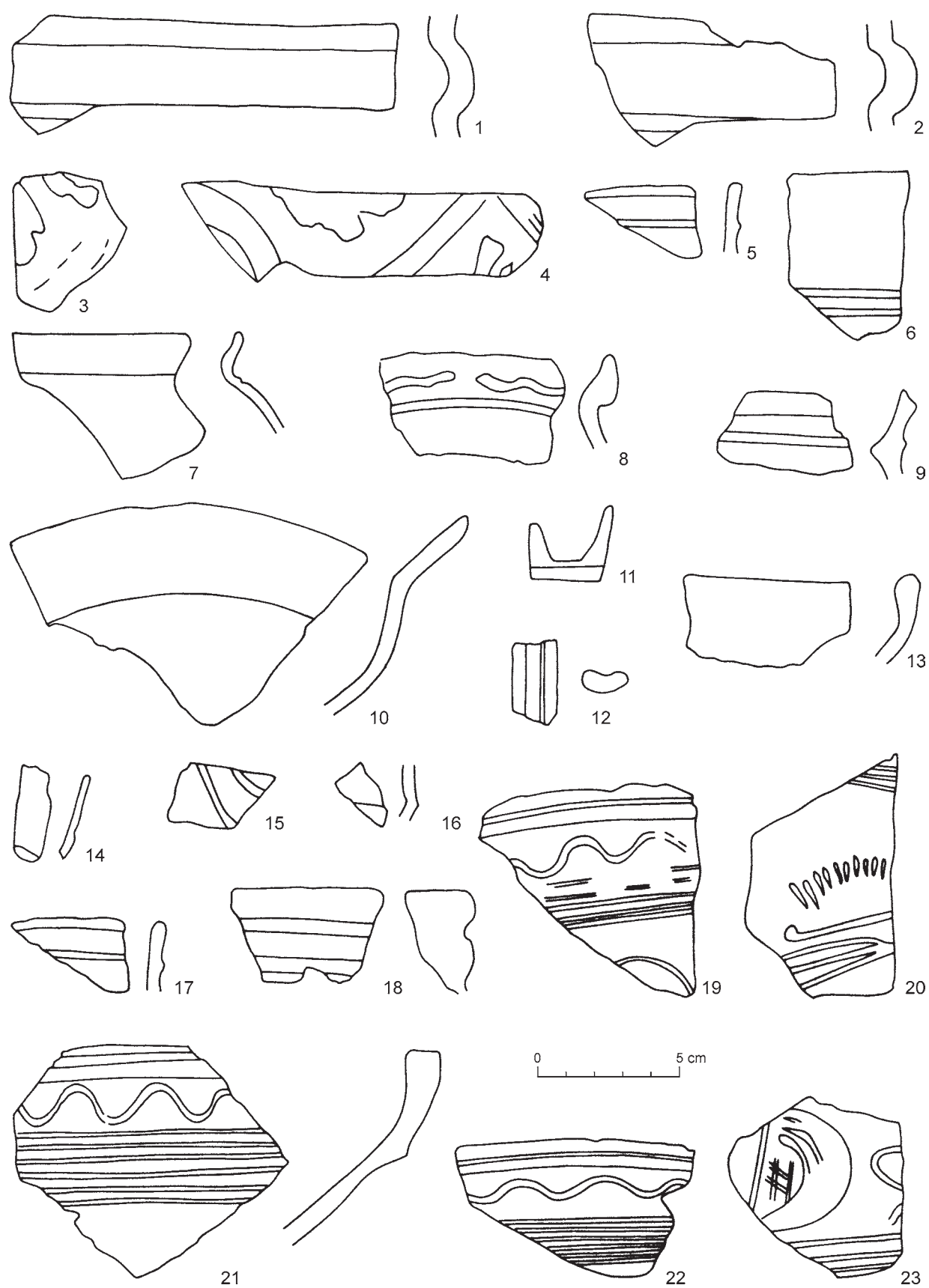
Obr. 72. Hviezdoslavov. Dočasný rímsky poľný tábor. 1 - letecká snímka z r. 2000 (foto: I. Kuzma); 2 - fotogrametrický podklad získaný zlúčením dvoch leteckých meračských snímok z Topografického ústavu v Banskej Bystrici (zostavil P. Červeň; Rajtár/Tirpák, 126-127).

Abb. 72. Hviezdoslavov. Temporäres römisches Feldlager. 1 - Luftaufnahme aus dem J. 2000 (Foto: I. Kuzma); 2 - durch die Vereinigung von zwei Luftaufnahmen aus dem Topographischen Institut in Banská Bystrica gewonnene fotogrammetrische Unterlage (zusammengestellt von P. Červeň; Rajtár/Tirpák, 126-127).

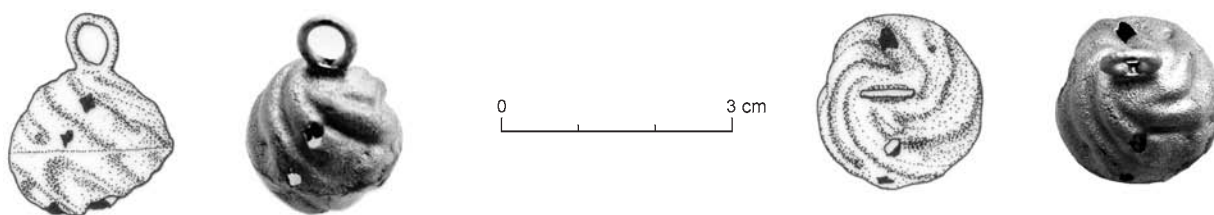

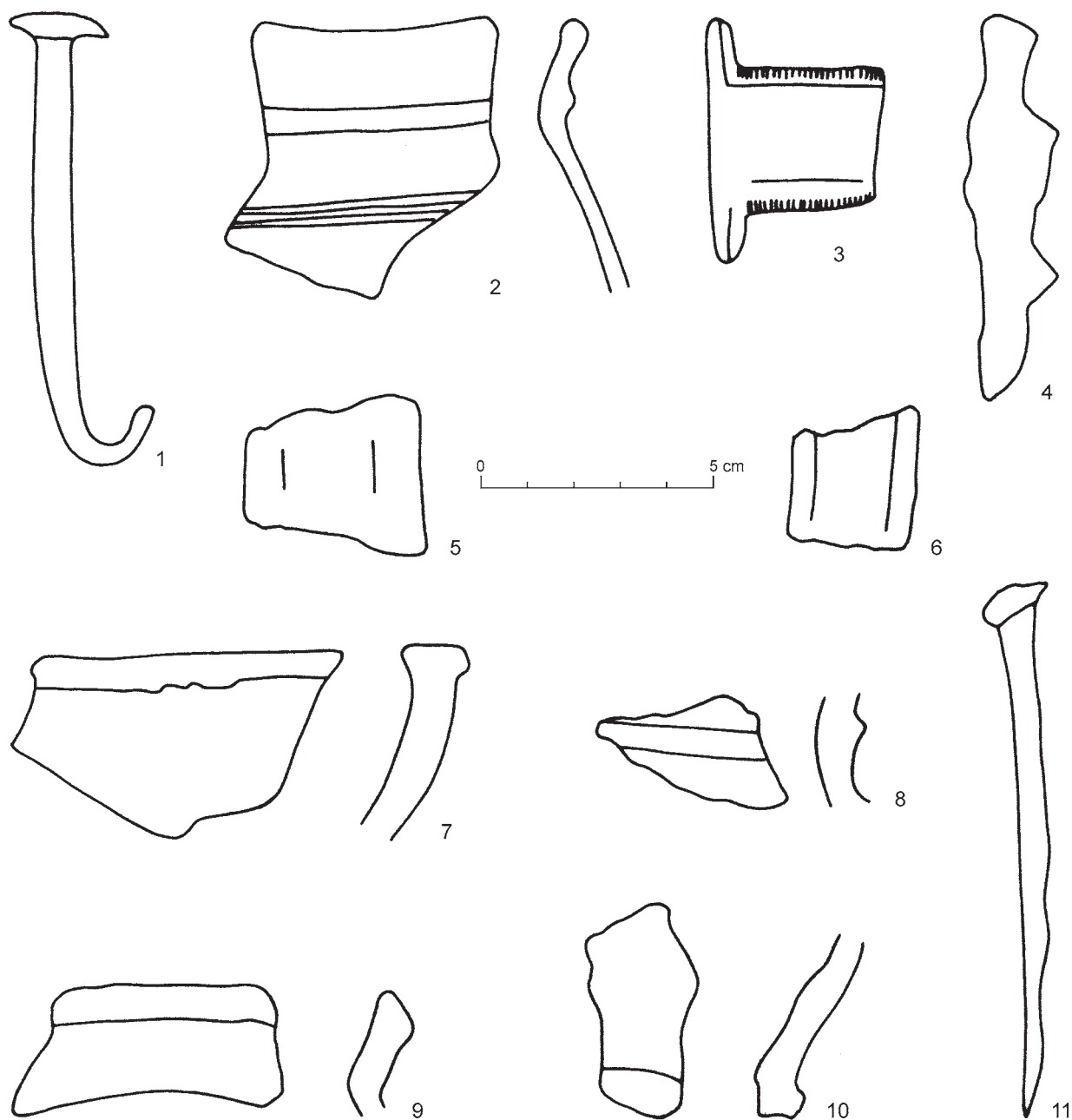
Obr. 73. Krupina (Kuzmányho ul.). Výber novovekých nálezov zo sond 1/06 a 2/06. Mierka a: 1-11; b: 12 (Roganský, 127-128).
 Abb. 73. Krupina (Kuzmányho Str.). Auswahl der neuzeitlichen Funde aus den Sonden 1/06 und 2/06. Maßstab a: 1-11; b: 12
 (Roganský, 127-128).

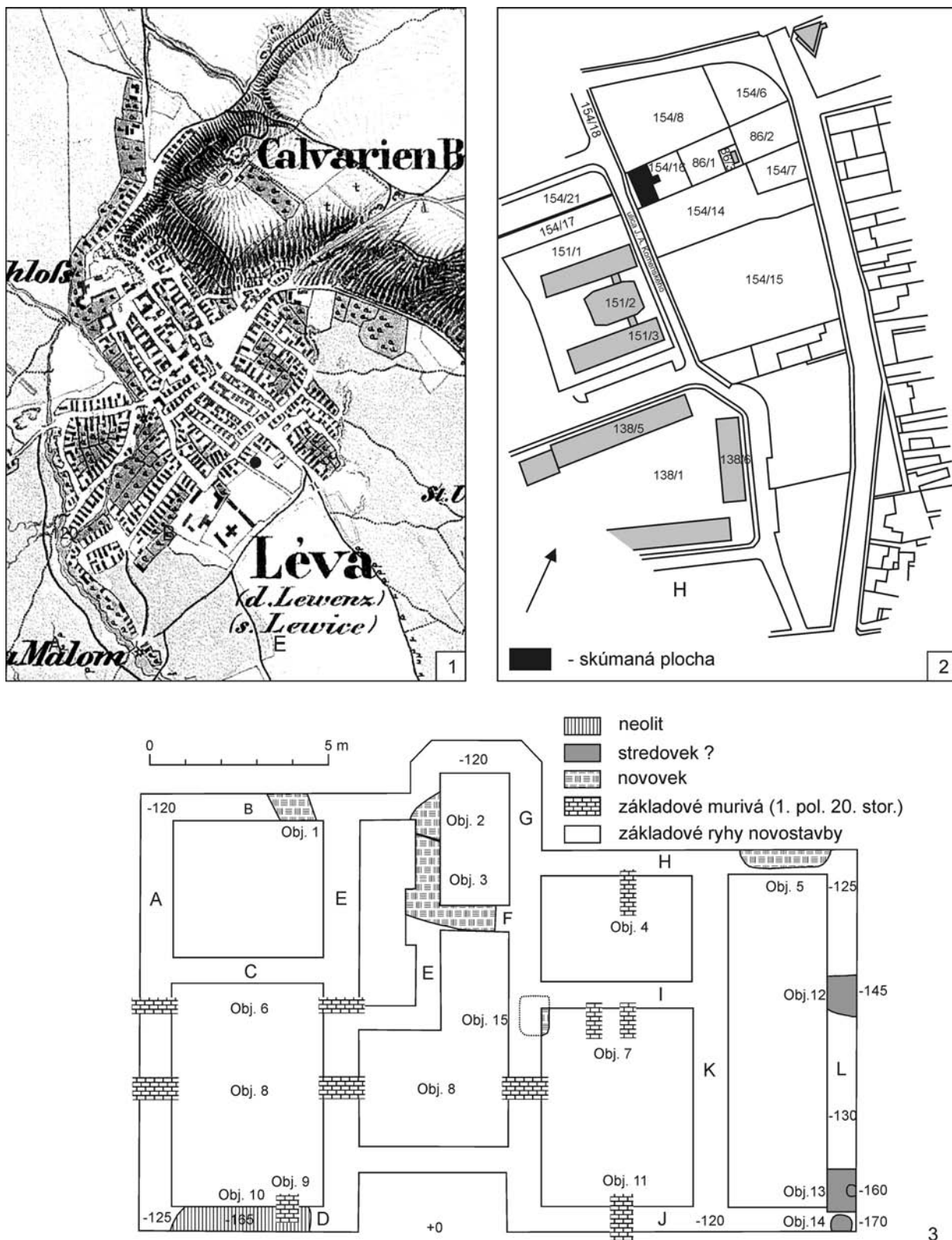
Obr. 74. Hniezdne (intravilán). Výber nálezov (Roth, 128-129).
 Abb. 74. Hniezdne (Gemeindebereich). Fundauswahl (Roth, 128-129).

Obr. 75. Nitra-Dolné Krškany. Včasnostredoveký medený gombík (Šalkovský, 157-158).
Abb. 75. Nitra-Dolné Krškany. Frühmittelalterlicher Kupferknopf (Šalkovský, 157-158).

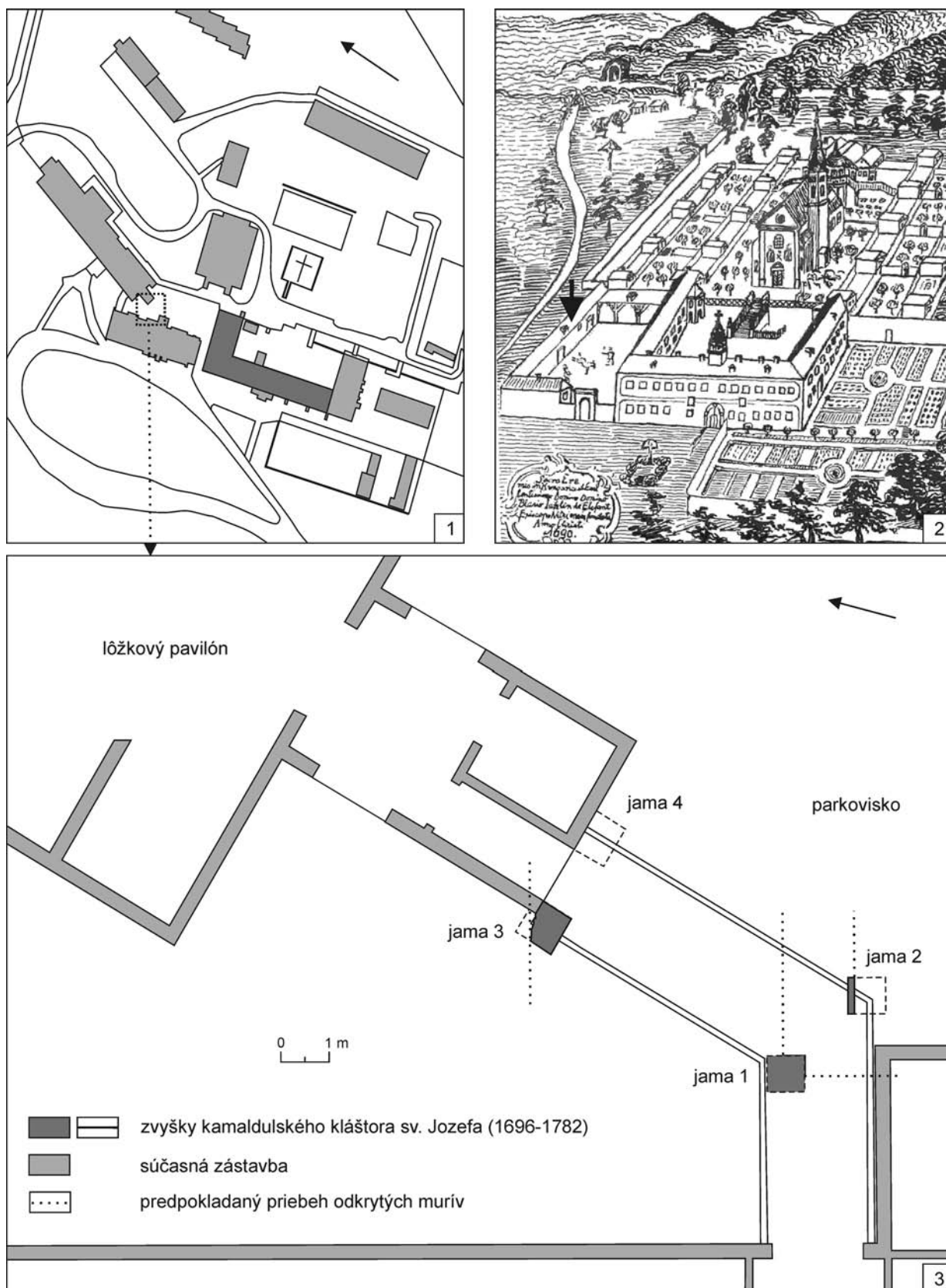
Obr. 76. Nová Lesná (Kostol Zvestovania Panny Márie). Výber nálezov. 1, 4 - železné klince; 3 - železný kliniec aj s kúskami dreva; 5 - časť kostného hrebeňa; 2, 6-11 - keramika (Roth, 129-130).
Abb. 76. Nová Lesná (Die Kirche Mariä Verkündigung). Fundauswahl. 1, 4 - Eisennägel; 3 - Eisennägel mit Holzstücken; 5 - Teil eines Knochenkamms; 2, 6-11 - Keramik (Roth, 129-130).

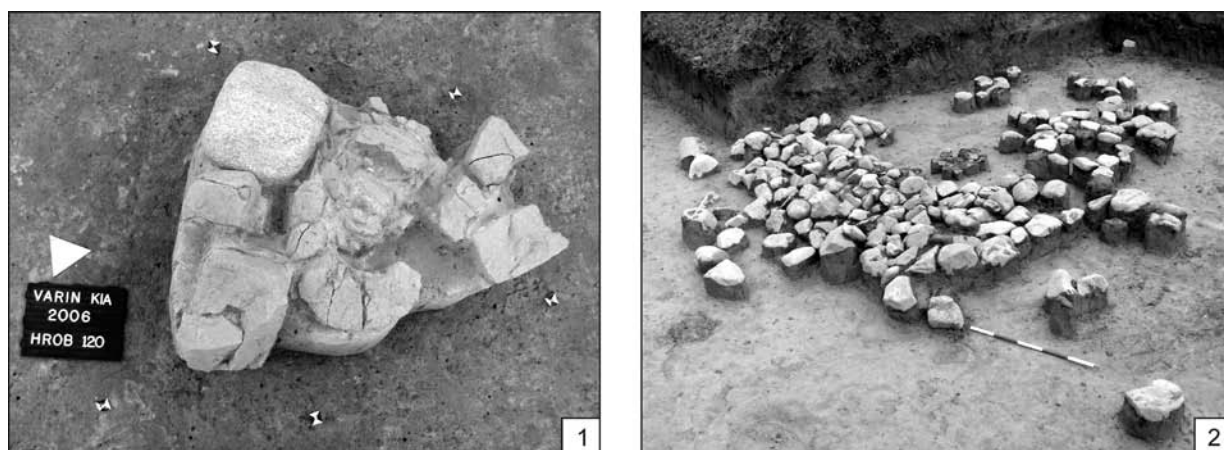
Obr. 77. Levice (Ul. J. A. Komenského). 1 - Situovanie lokality na mape zo začiatku 19. stor.; 2 - situovanie preskúmanej plochy voči okolitej zástavbe; 3 - plán odkrytých objektov (Samuel, 136-137).

Abb. 77. Levice (J. A. Komenského Straße). 1 - Lokalisierung der Fundstelle auf der Karte aus dem Anfang des 19. Jh.s.; 2 - Lage der Untersuchungsfläche und der Bebauung in der Umgebung; 3 - Plan der freigelegten Objekte (Samuel, 136-137).

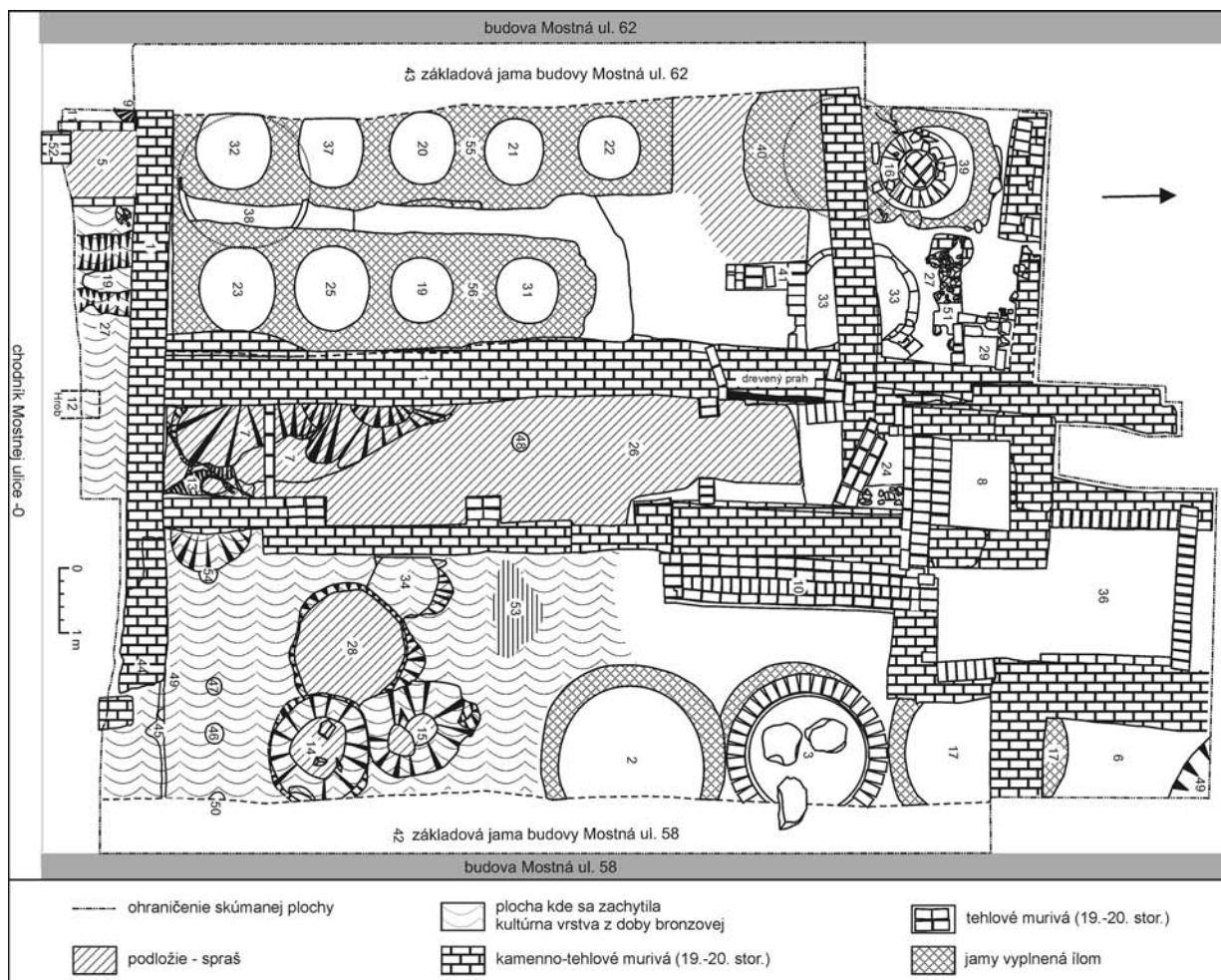

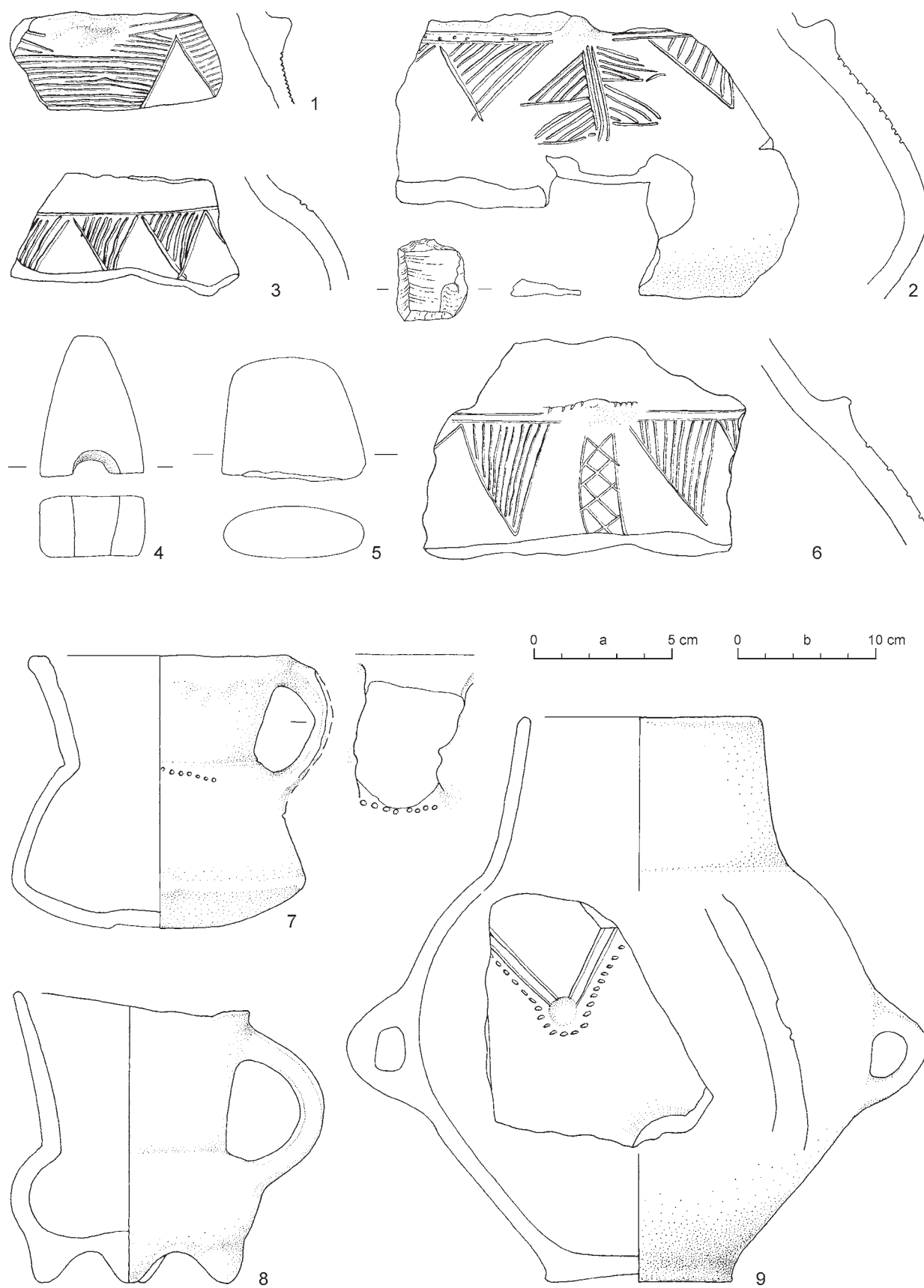
Obr. 78. Nitra-Zobor (Zoborský kláštor). 1 - plán súčasnej zástavby lokality s vyznačením starších zachovaných architektúr;
2 - zobrazenie kláštora na rytine z polovice 18. stor.; 3 - plán výskumu (Samuel, 137-138).
Abb. 78. Nitra-Zobor (Kloster). 1 - Plan der gegenwärtigen Bebauung der Fundstelle mit markierten älteren erhaltenen Architektur-
ren; 2 - Abbildung des Klosters auf einer Gravierung aus der Hälfte des 18. Jh.s; 3 - Grabungsplan (Samuel, 137-138).

Obr. 79. Varín. 1 - hrob 120; 2 - hrob 174 (Kujovský/Parobková/Kožuchová, 101-102).
Abb. 79. Varín. 1 - Grab 120; 2 - Grab 174 (Kujovský/Parobková/Kožuchová, 101-102).

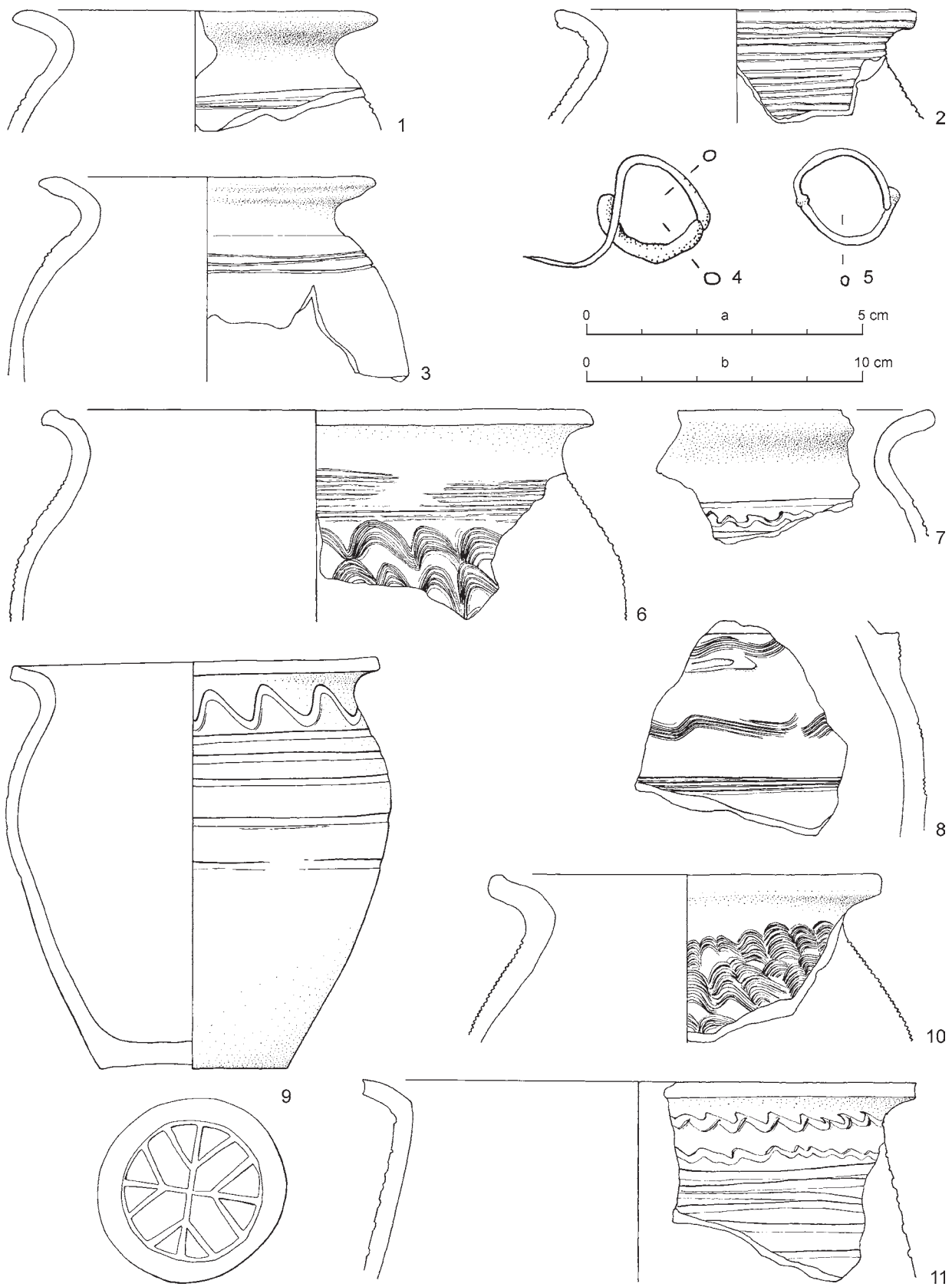

Obr. 80. Nitra-Staré Mesto (Mostná ulica). Plán výskumu (Samuel, 138-142).
Abb. 80. Nitra-Altstadt (Mostná Straße). Grabungsplan (Samuel, 138-142).

Obr. 81. Nitra-Staré Mesto (Mostná ul.). Nálezy z eneolitu a doby bronzovej. Mierka a: 1-8; b: 9 (Samuel, 138-142).
 Abb. 81. Nitra-Altstadt (Mostná Str.). Funde aus Äneolithikum und Bronzezeit. Maßstab a: 1-8; b: 9 (Samuel, 138-142).

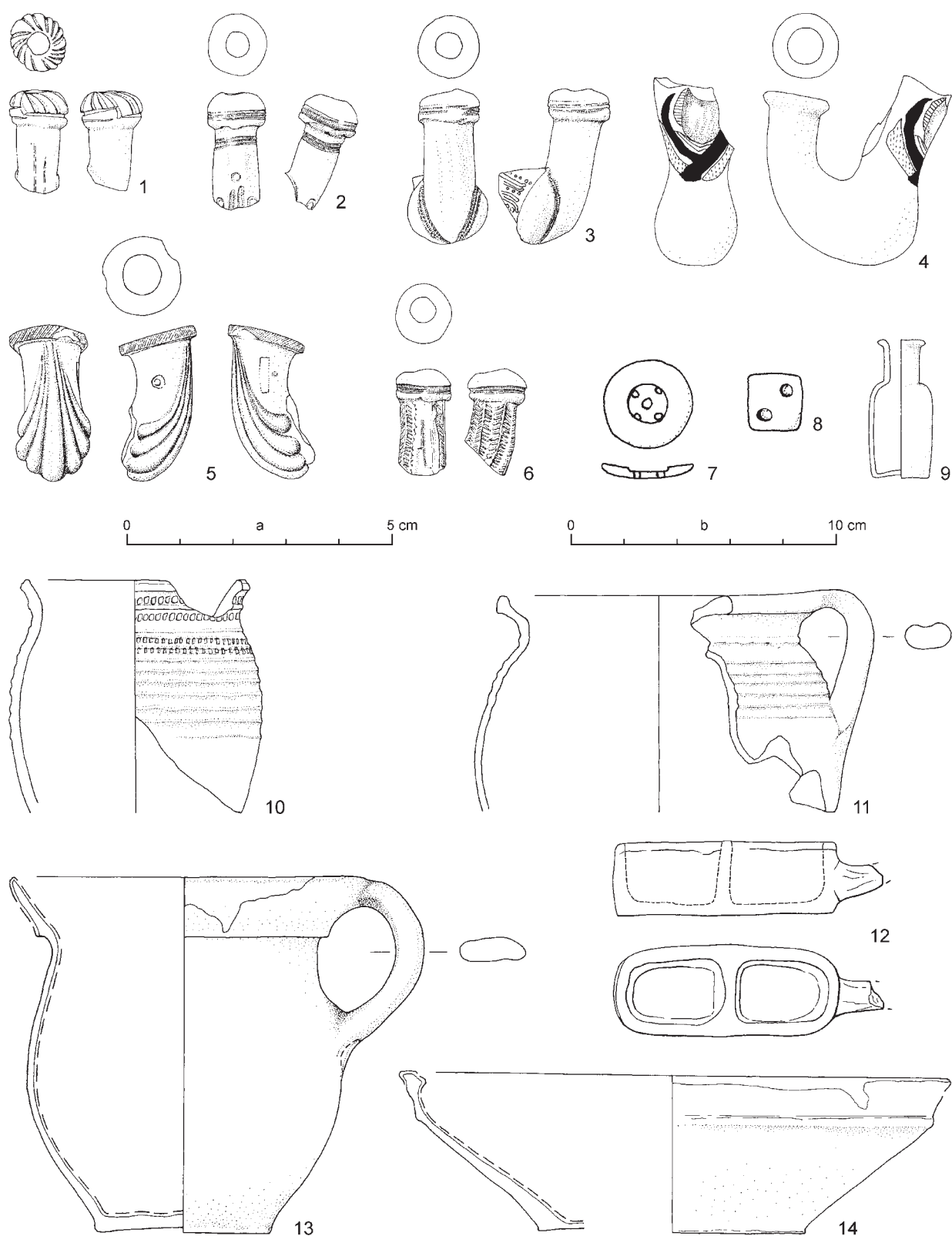

Obr. 82. Nitra-Staré Mesto (Mostná ul.). Výber nálezov z objektu 14 (2. pol. 9. stor.-1. pol. 10. stor.). Mierka a: 4, 5; b: 1-3, 6-11 (Samuel, 138-142).

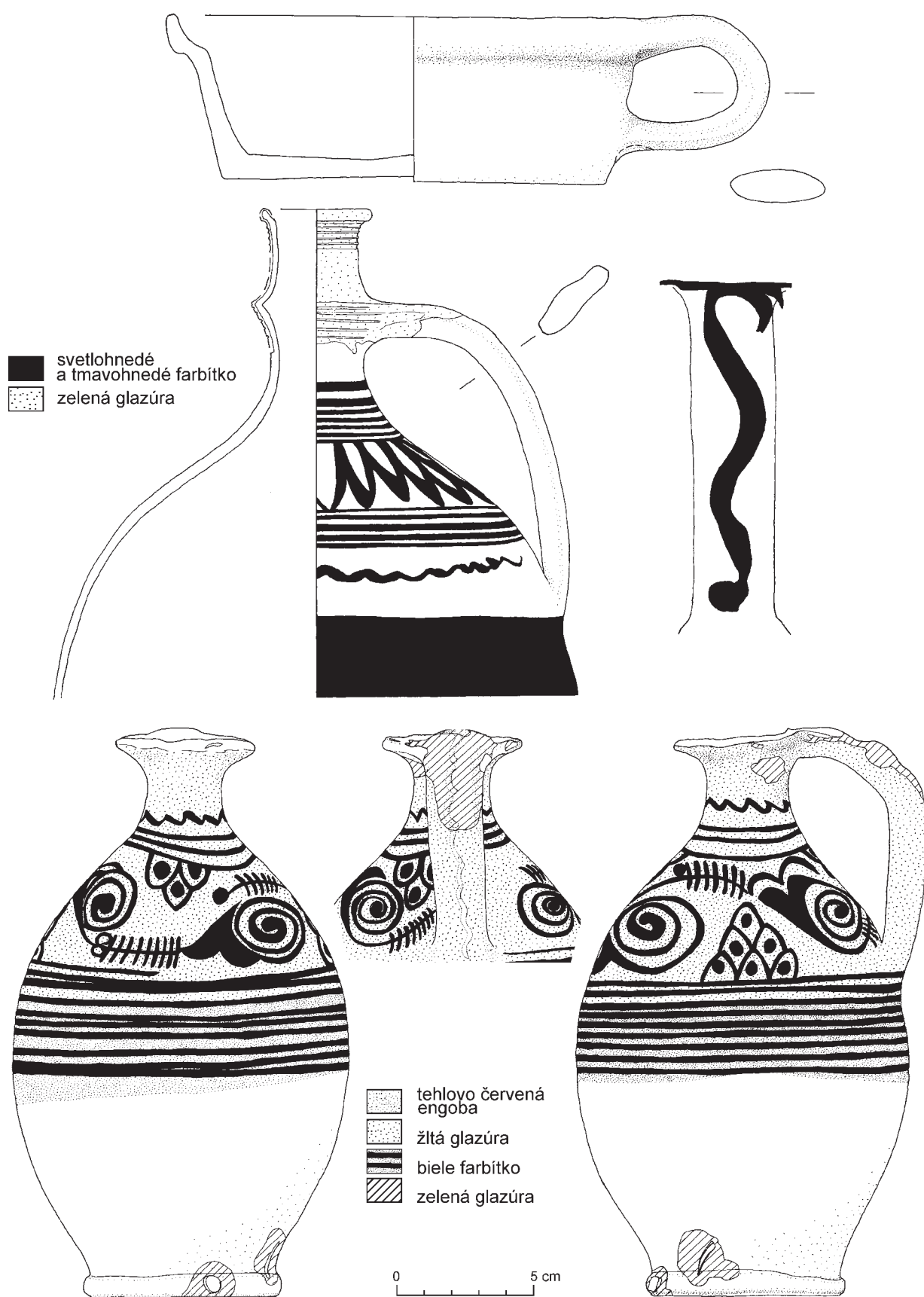
Abb. 82. Nitra Altstadt (Mostná Str.). Fundauswahl aus dem Objekt 14 (2. Hälfte des 9. Jh.s -1. Hälfte des 10. Jh.s). Maßstab a: 4, 5; b: 1-3, 6-11 (Samuel, 138-142).

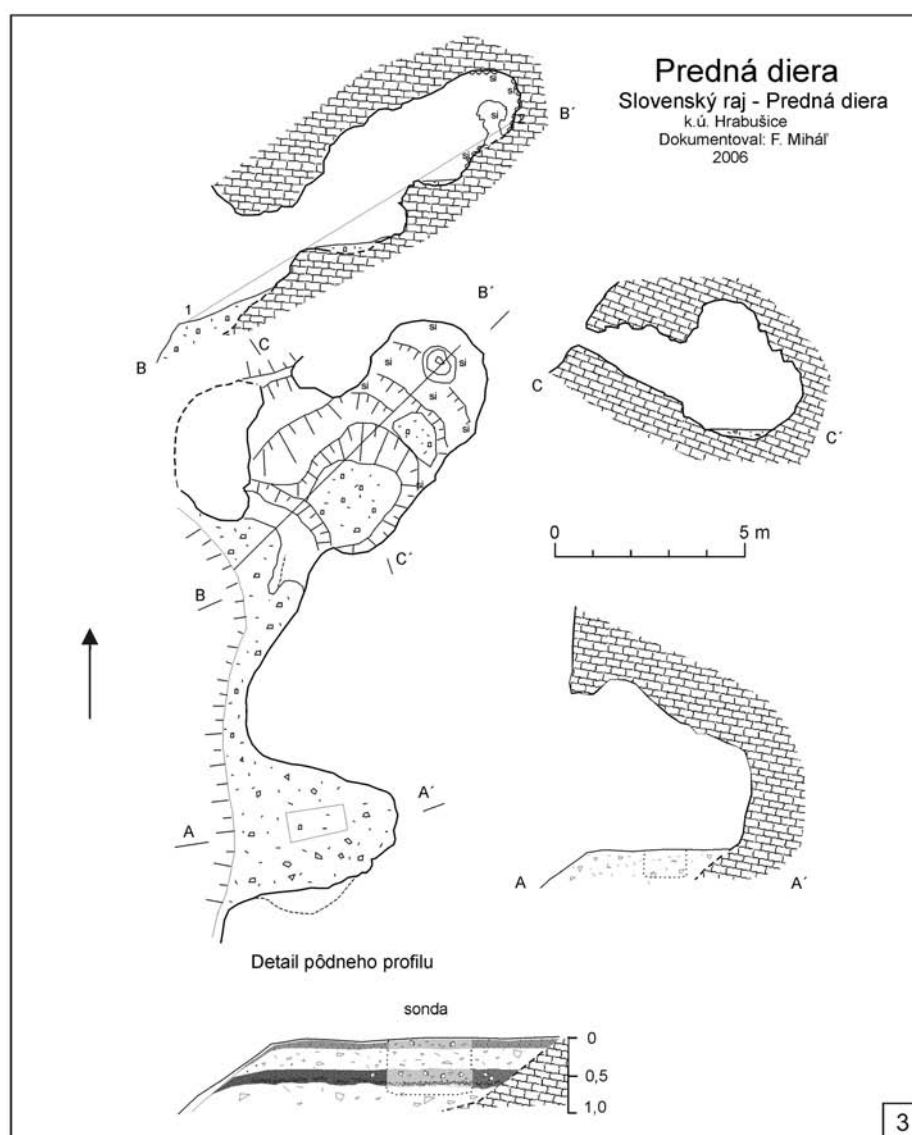
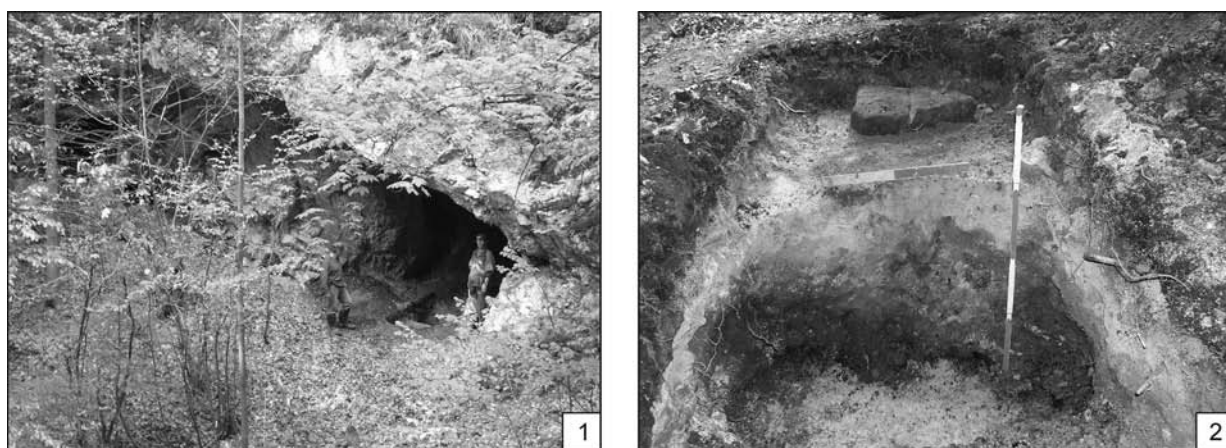

Obr. 83. Nitra-Staré Mesto (Mostná ul.). Výber nálezov predmetov a keramiky zo stredoveku a novoveku. 1-6 - fajky; 7 - kostný gombík; 8 - kostená hracia kocka; 9 - sklená fľaštička; 10 - fragment keramického pohára; 12 - solníčka. Mierka a: 7, 8; b: 1-6, 9-14 (Samuel, 138-142).

Abb. 83. Nitra-Altstadt (Mostná Str.). Auswahl der Gegenstände und der Keramik aus dem Mittelalter und Neuzeit. 1-6 - Pfeifen; 7 - Knochenknopf; 8 - Spielwürfel aus Bein; 9 - Glasfläschchen; 10 - Tonbecherfragment; 12 - Salzbecher. Maßstab a: 7, 8; b: 1-6, 9-14 (Samuel, 138-142).

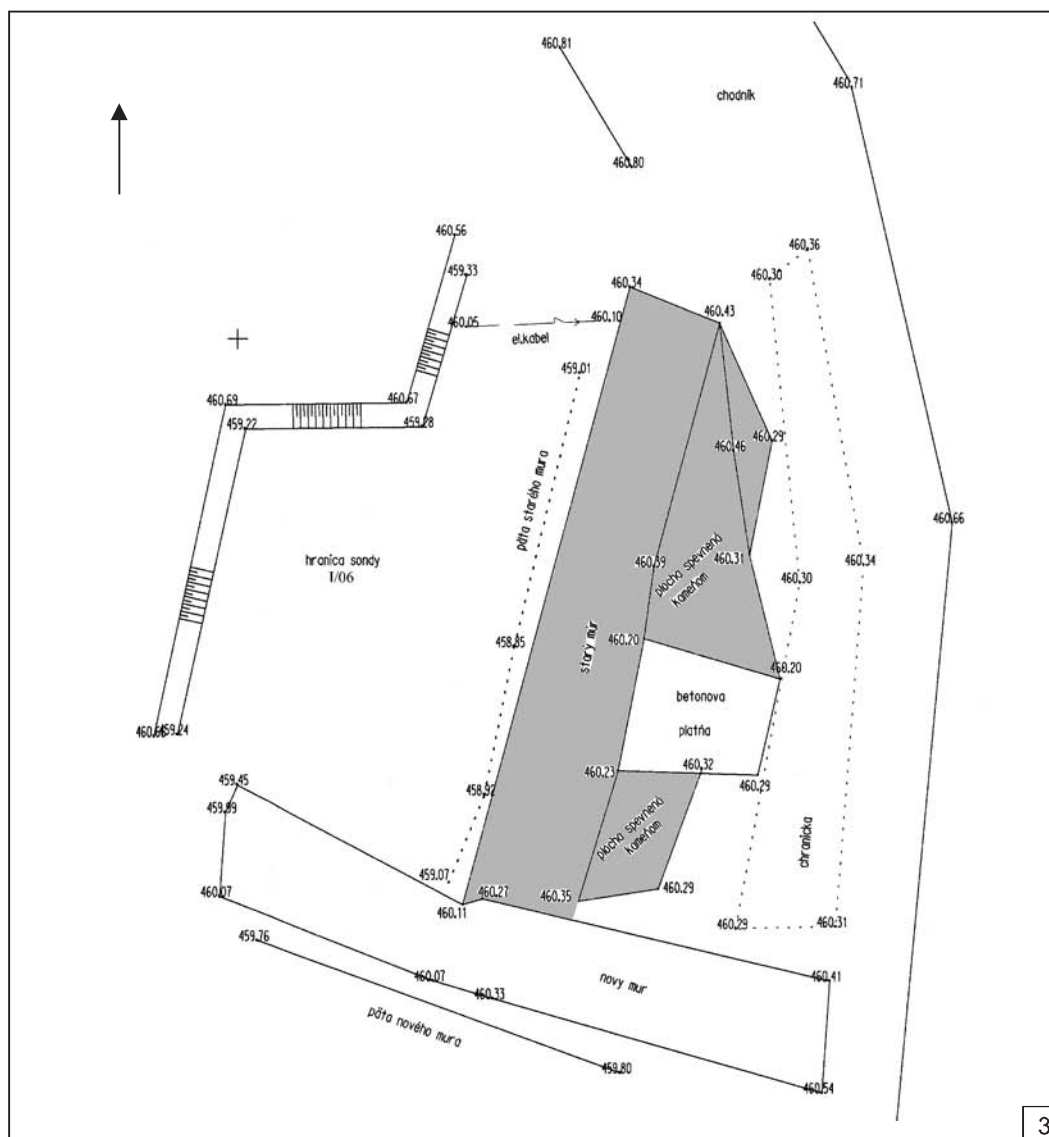

Obr. 84. Nitra-Staré Mesto (Mostná ul.). Výber nálezov včasnónovovekej keramiky (Samuel, 138-142).
 Abb. 84. Nitra-Altstadt (Mostná Str.). Fundauswahl aus der frühneuzeitlichen Keramik (Samuel, 138-142).

Obr. 85. Hrabušice (Abri Predná diera). 1 - vchod do skúmaného previsu, vľavo od neho jaskyňa Predná diera; 2 - detail na sondu s eneolitickou prepálenou vrstvou pod novovekými nálezmi; 3 - pôdorys a rezy jaskyne a previsu s vyznačenou sondou (Soják, 146-154).

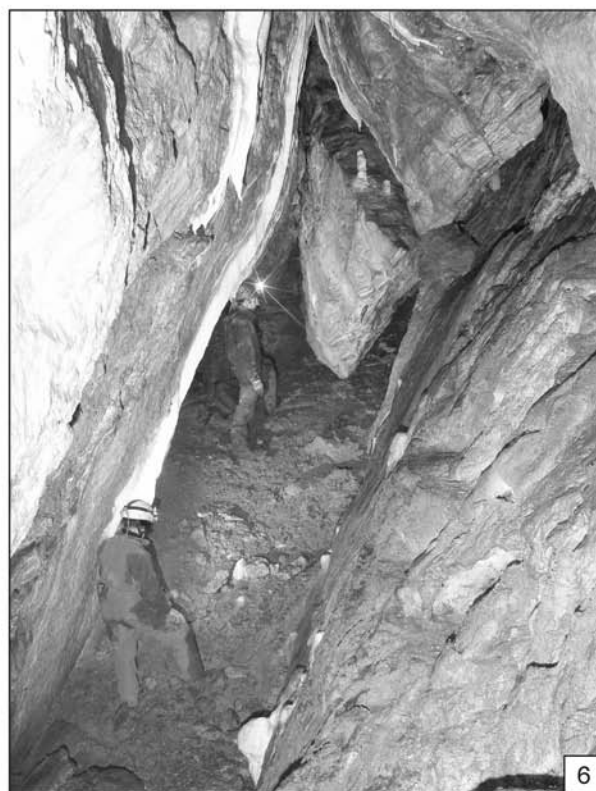
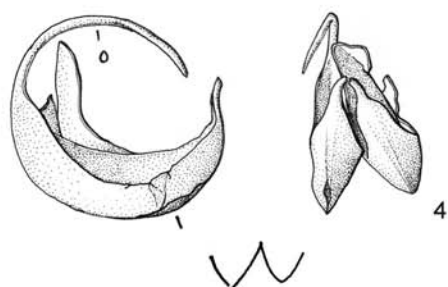
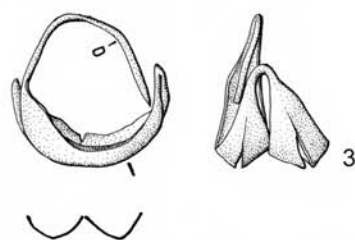
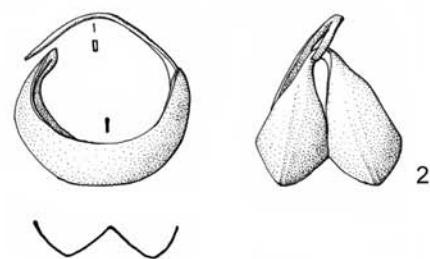
Abb. 85. Hrabušice (Abri Predná diera). 1 - Eingang in den untersuchten Abri, links von ihm Höhle Predná diera; 2 - Detail der Grabungsfläche mit äneolithischer durchgebrannter Schicht unter neuzeitlichen Funden; 3 - Grundriss und Schnitte der Höhle und des Überhangs mit markierter Grabungsfläche (Soják, 146-154).

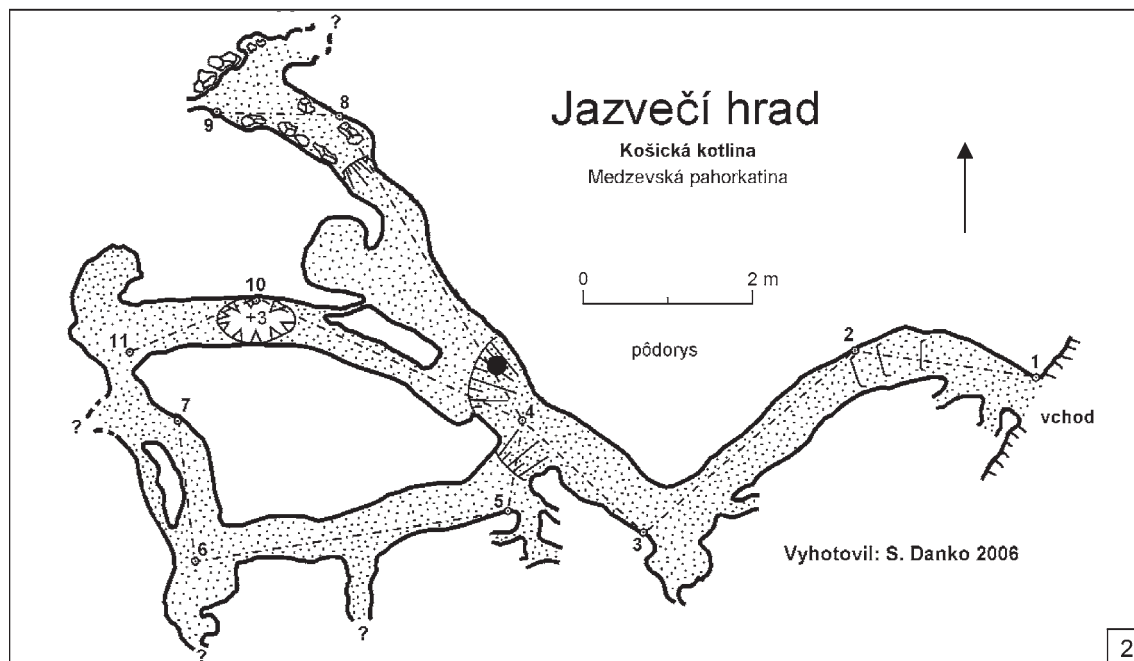
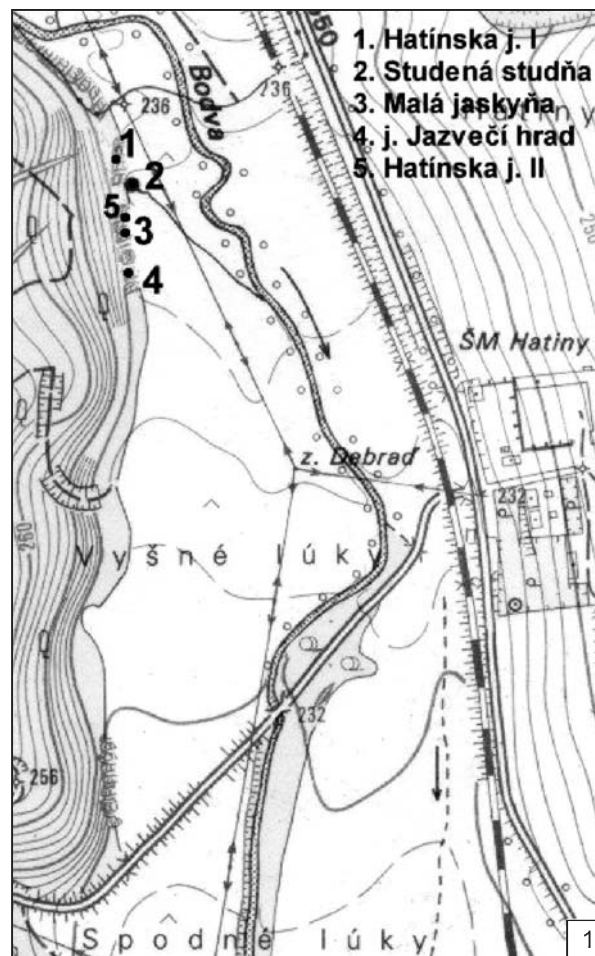
Obr. 86. Spišská Nová Ves (Levočská ul.). 1, 2 - sonda I/06 s odkrytým fragmentom západného krídla stredovekej brány; 2 - polohopisné a výškové zameranie sondy s torzom výrazne poškodenej brány (Soják, 146-154).

Abb. 86. Spišská Nová Ves (Levočská Straße). 1, 2 - Grabungsfläche I/06 mit freigelegtem Fragment des Westflügels vom mittelalterlichen Tor; 2 - Lage- und Höhenvermessung der Grabungsfläche mit dem Torso des markant beschädigten Tores (Soják, 146-154).

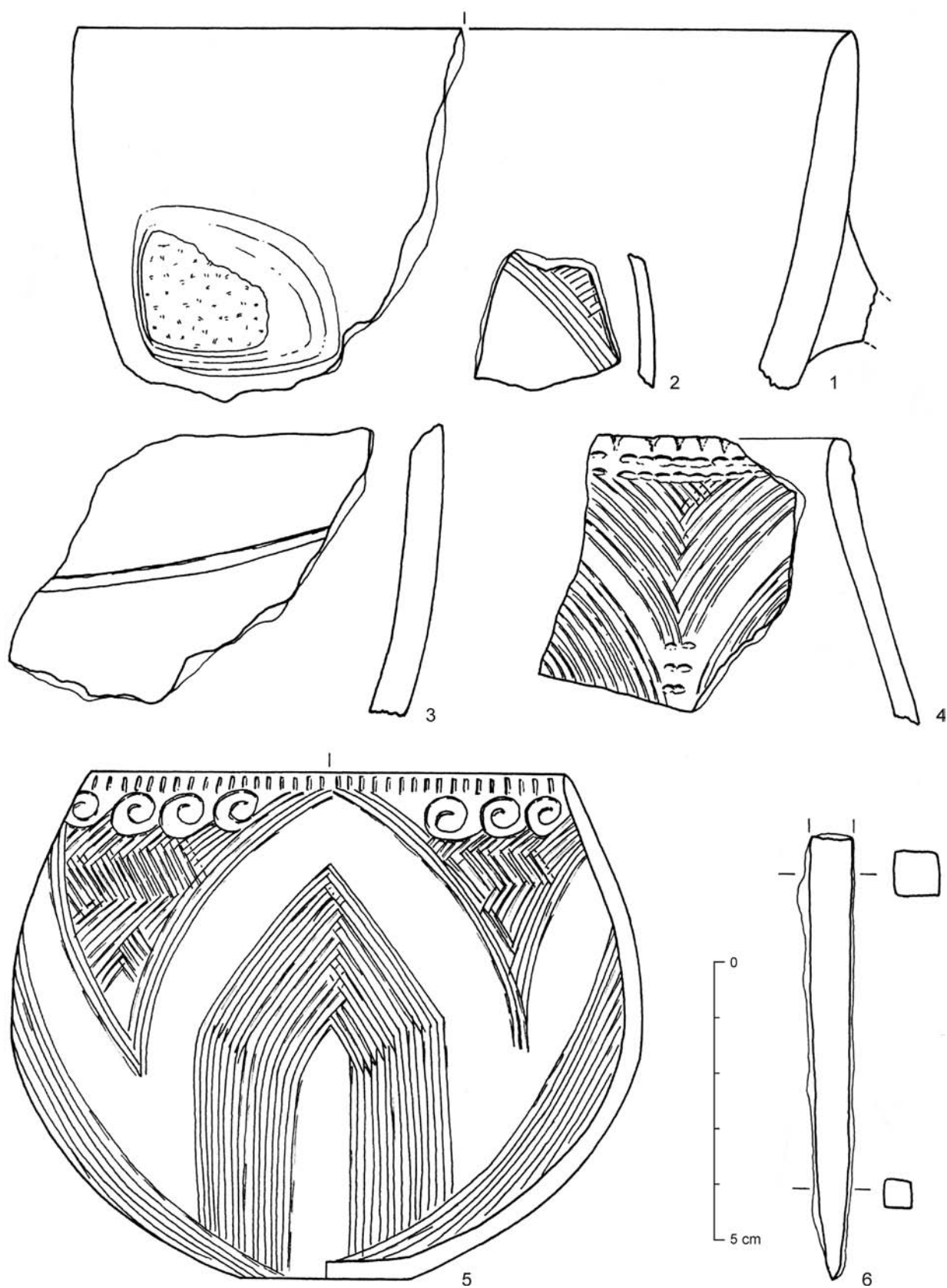
Obr. 87. Skúmané jaskyne v Žehre na Dreveníku. 1, 2-4 - Bronzová jaskyňa, zasypané ústie vchodu a záušnice neskorej otomanskej kultúry; 5, 6 - jaskyňa Drina, zdolávanie vchodu do priepasti a prieskum dna (Soják, 154-157).
Abb. 87. Untersuchte Höhlen in Žehra na Dreveníku. 1, 2-4 - Bronzová Höhle, zugeschüttete Eingangsmündung und Schläfenringe der späten Ottomani-Kultur; 5, 6 - Höhle Drina, Zugang zum Abgrund und Untersuchung des Bodens (Soják, 154-157).

Obr. 88. Debrad' (Jaskyňa Jazvečí hrad). 1 - poloha jaskyne voči ostatným v blízkom okolí; 2 - pôdorys jaskyne s miestom nálezu nádoby bukovohorskej kultúry (zostavil S. Danko; Soják, 146-154).

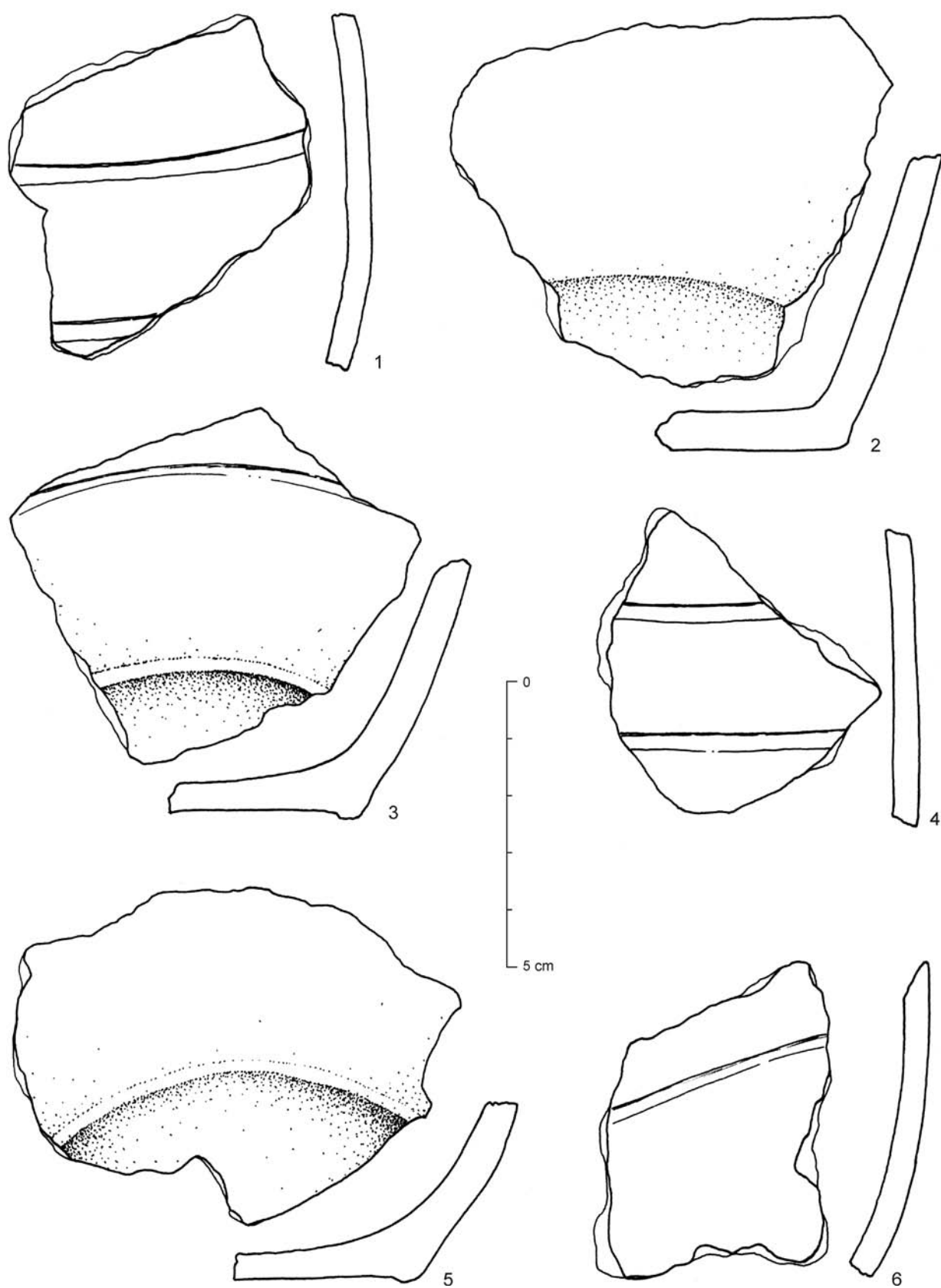
Abb. 88. Debrad' (Höhle Jazvečí hrad). 1 - Lage der Höhle im Bezug zu den anderen in naher Umgebung; 2 - Grundriss der Höhle mit dem Gefäßfund der Bükk-Kultur (zusammengestellt von S. Danko; Soják, 146-154).

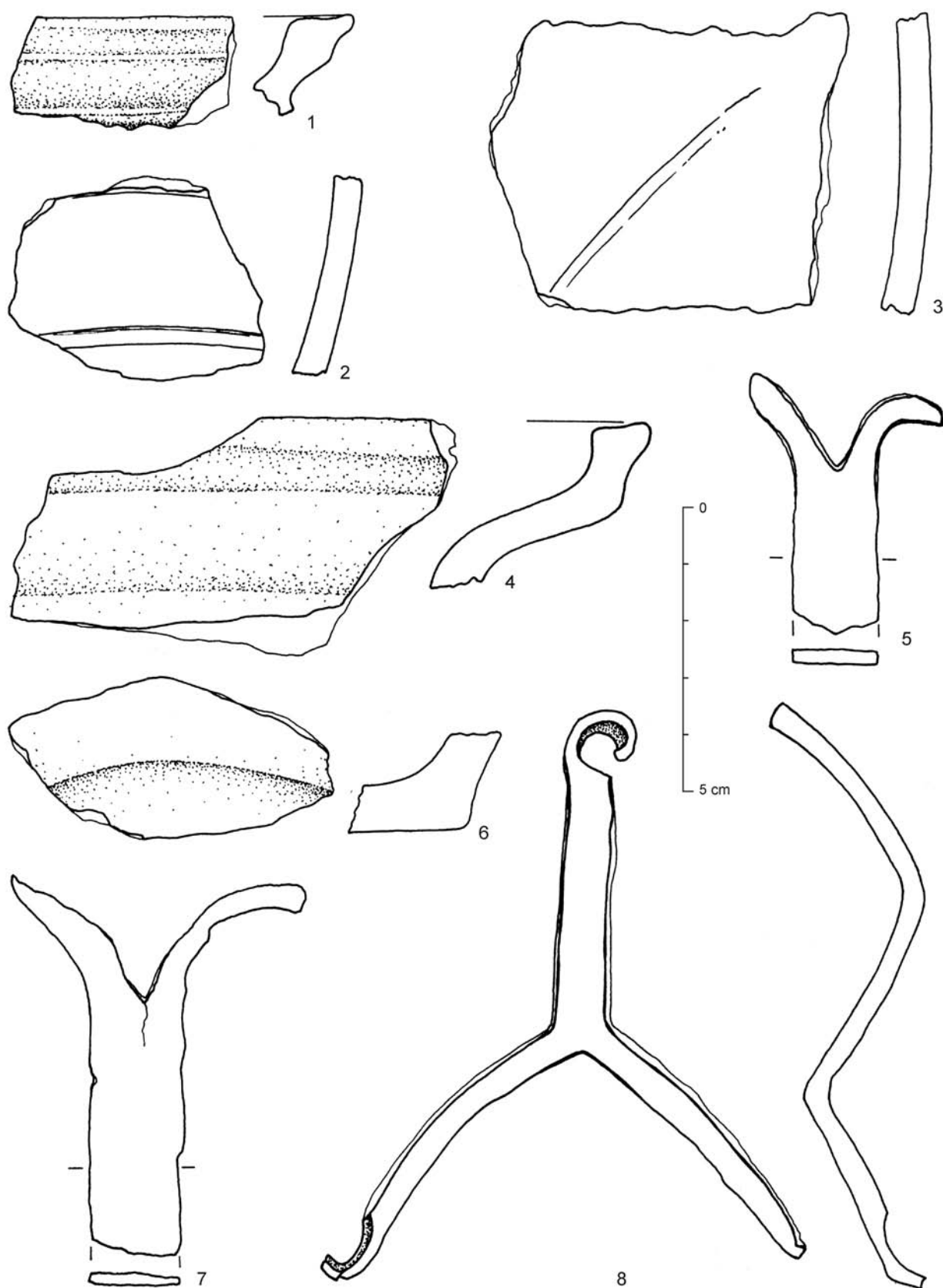
Obr. 89. Debrad' (Jaskyňa Jazvečí hrad). Výber nálezov z neolitu (1, 2, 4, 5) a 13. stor. (3, 6). 6 - železo; ostatné hlina (Soják, 146-154).

Abb. 89. Debrad' (Höhle Jazvečí hrad). Fundauswahl aus Neolithikum (1, 2, 4, 5) und dem 13. Jh. (3, 6). 6 - Eisen; Lehm (Soják, 146-154).

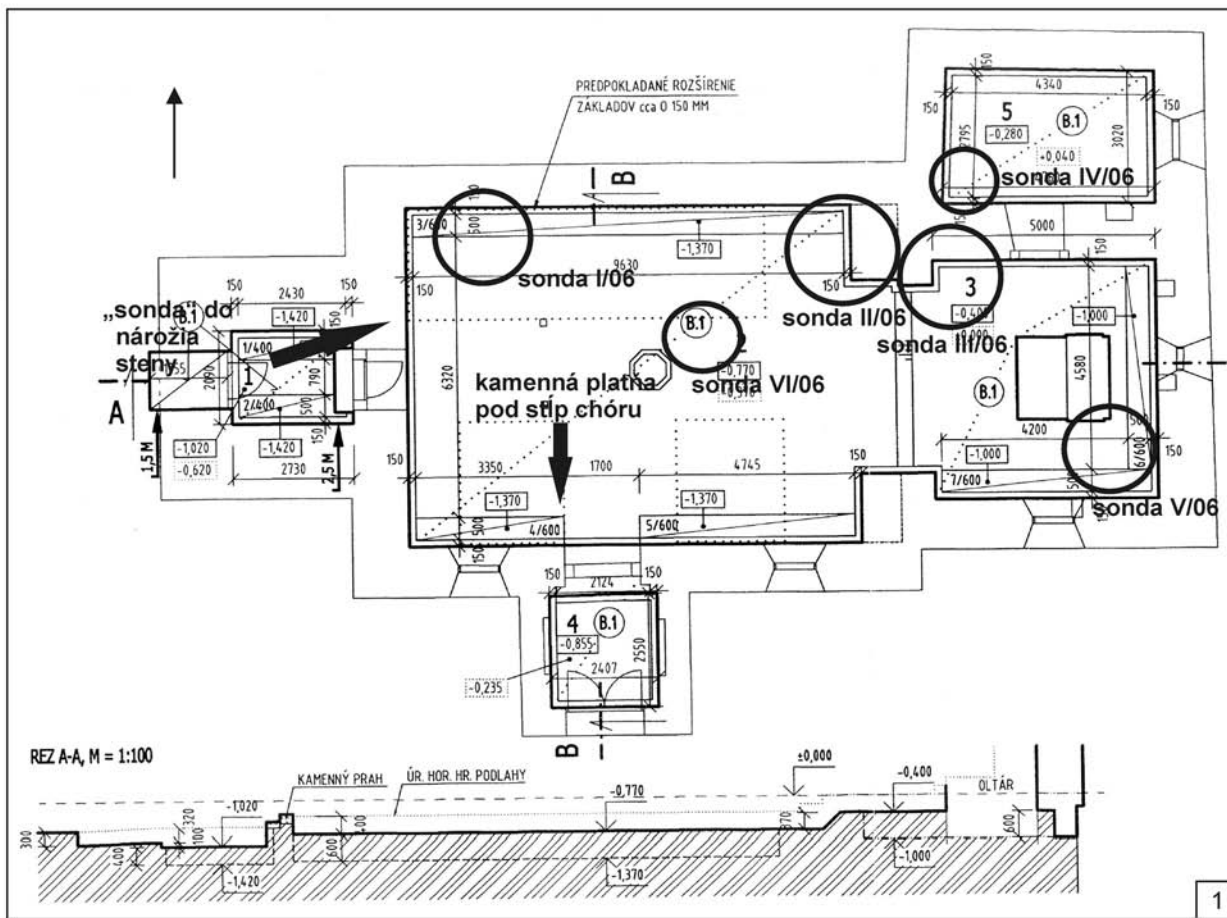

Obr. 90. Debrad' (Jaskyňa Jazvečí hrad). Výber keramických fragmentov z 13. stor. (Soják, 146-154).
 Abb. 90. Debrad' (Höhle Jazvečí hrad). Auswahl der Keramikfragmente aus dem 13. Jh. (Soják, 146-154).

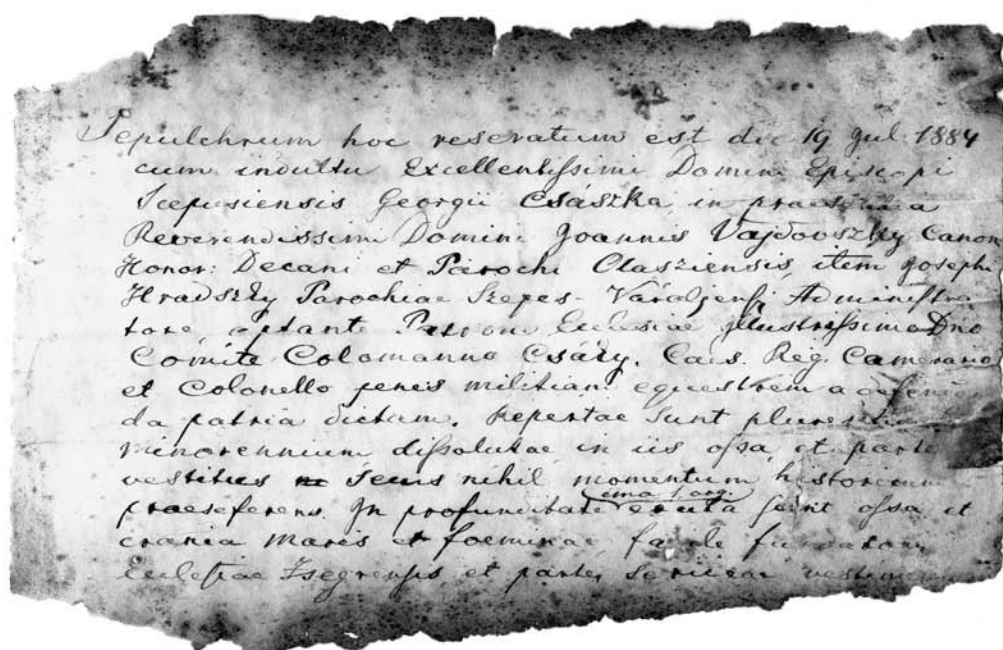

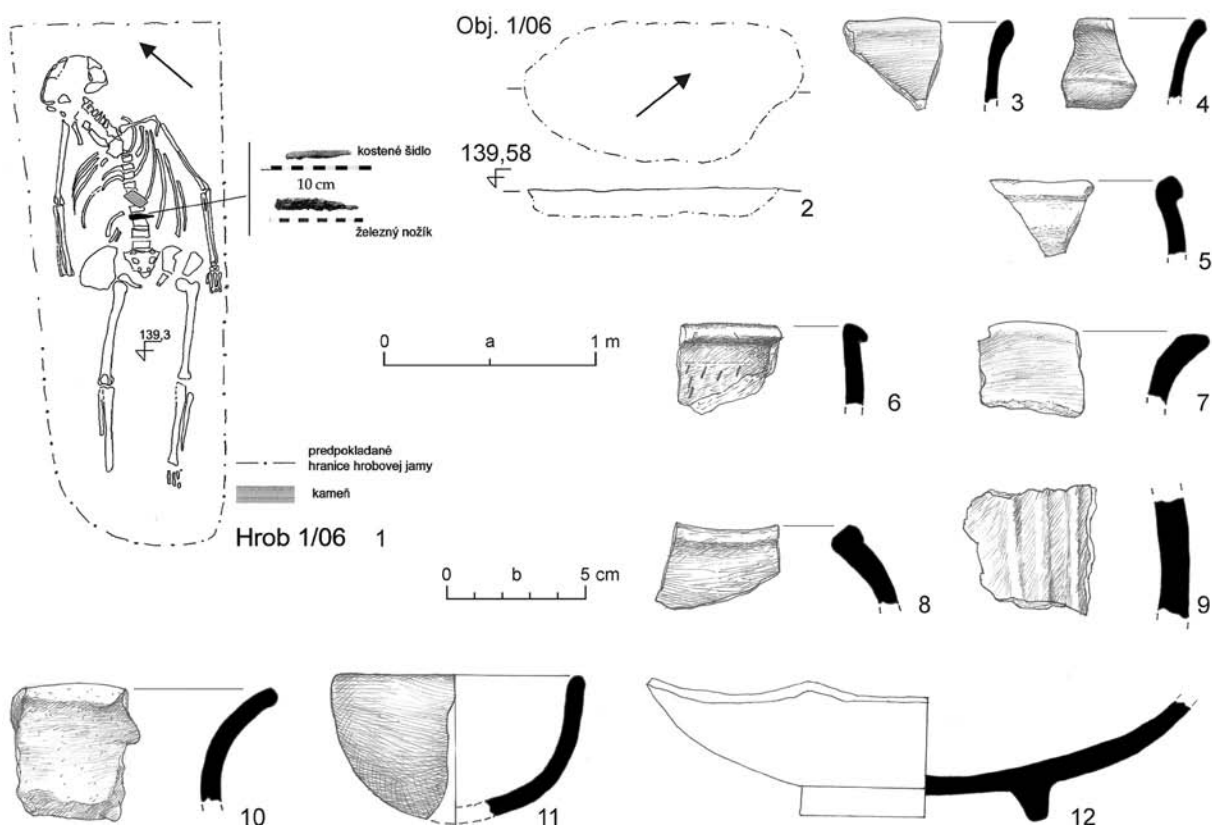
Obr. 91. Debrad' (Jaskyňa Jazvečí hrad). Výber nálezov z 13. stor. 1-4, 6 - hlina; 5, 7, 8 - železo (Soják, 146-154).
 Abb. 91. Debrad' (Höhle Jazvečí hrad). Fundauswahl aus dem 13. Jh. 1-4, 6 - Lehm; 5, 7, 8 - Eisen (Soják, 146-154).

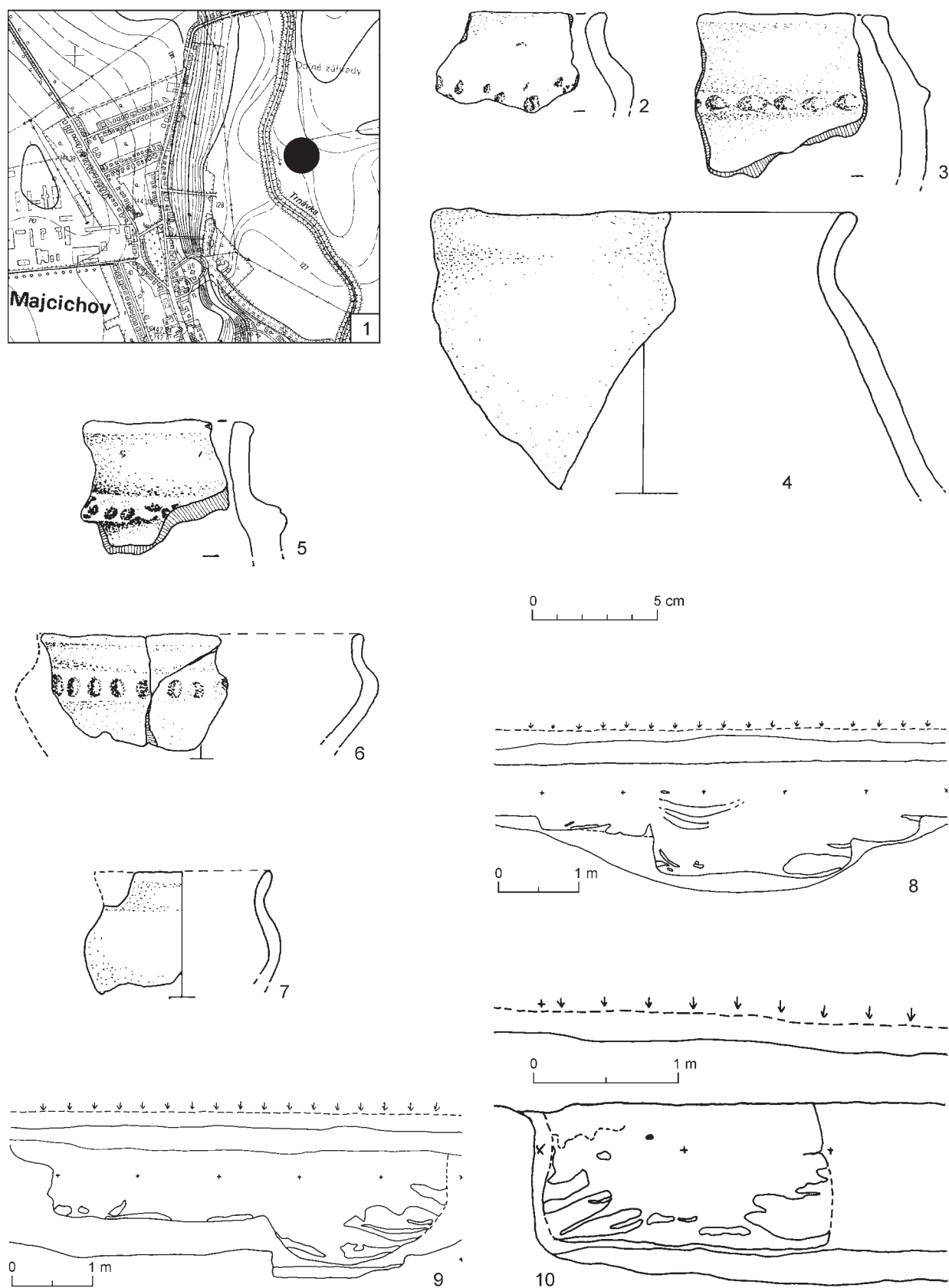
Obr. 92. Žehra (Kostol sv. Ducha). 1 - pôdorys kostola s polohou preskúmaných sond; 2 - pozícia západnej časti hrobu s nájdeným písomným odkazom pod náhrobkom z poslednej tretiny 13. stor.; 3 - sklená fľaštička s papierovým zvitkom (Soják, 154-157).
Abb. 92. Žehra (Kirche des Hl. Geistes). 1 - Grundriss der Kirche mit der Lage der untersuchten Grabungsflächen; 2 - Position des Grabteiles mit gefundenem schriftlichem Nachlass unter dem Grabmal aus dem letzten Drittel des 13. Jh.s; 3 - Glasfläschchen mit Papierrolle (Soják, 154-157).

Obr. 93. Žehra (Kostol sv. Ducha). Predná strana písomného odkazu z r. 1884. Foto M. Soják (Soják, 154-157).
 Abb. 93. Žehra (Kirche des Hl. Geistes). Vorderseite des schriftlichen Nachlasses aus dem Jahr 1884. Foto M. Soják (Soják, 154-157).

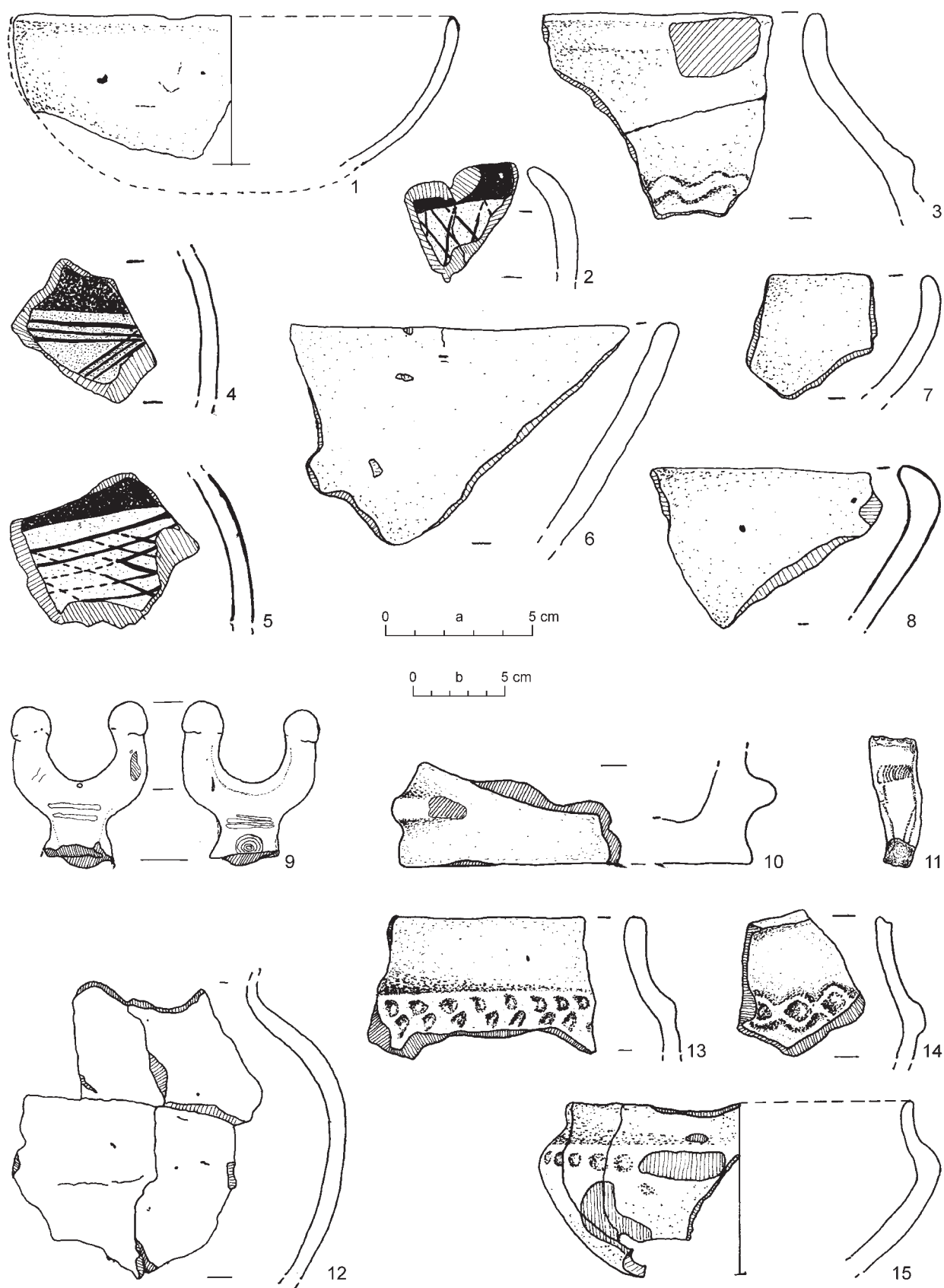
Obr. 94. Nitra-Chrenová (ZOC Max). Obj. 1/06, predpokladaný pôdorys a profil; výber z nálezov; hrob 1/06. Mierka: a - 1, 2;
 b - 3-12 (Šuteková, 161-162).
 Abb. 94. Nitra-Chrenová (Einkaufszentrum Max). Obj. 1/06, angenommener Grundriss und Profil; Fundauswahl; Grab 1/06.
 Maßstab: a - 1, 2; b - 3-12 (Šuteková, 161-162).

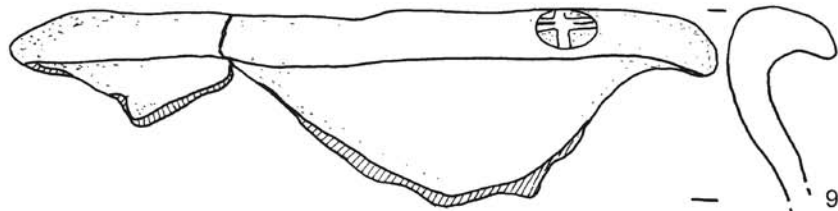
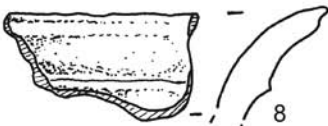
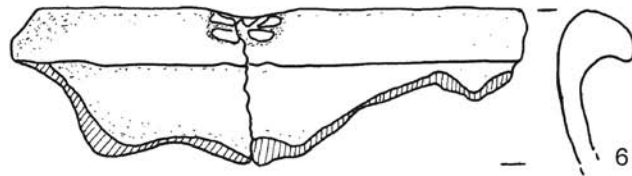
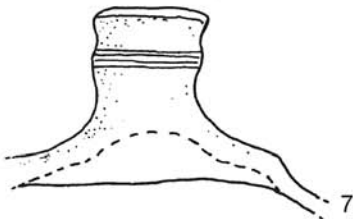
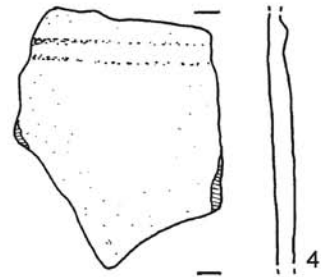
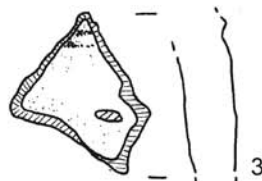
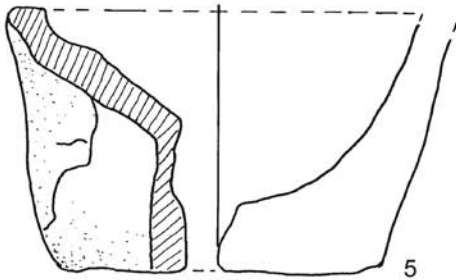
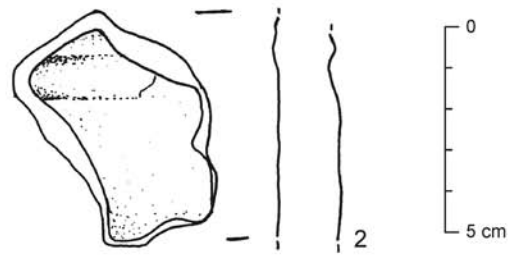
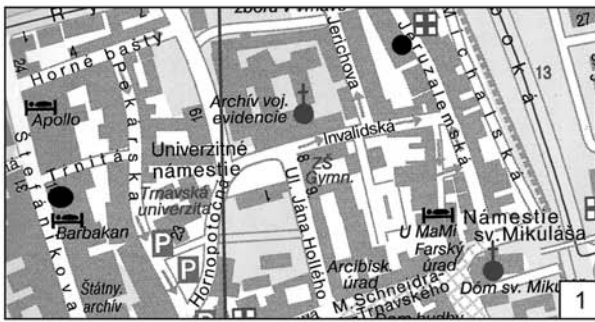
Obr. 95. Majcichov. 1 - situačný plán; 2-7 - výber nálezov zo situácie II; 8 - situácia II východný profil; 9 - situácia III východný profil; 10 - situácia IIIb západný profil (Šuttová/Kuzmová, 162-165).

Abb. 95. Majcichov. 1 - Situationsplan; 2-7 - Fundauswahl aus der Situation II; 8 - Situation II Ostprofil; 9 - Situation III Ostprofil; 10 - Situation IIIb Westprofil (Šuttová/Kuzmová, 162-165).

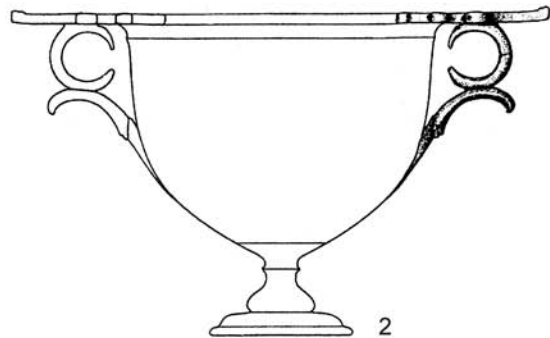
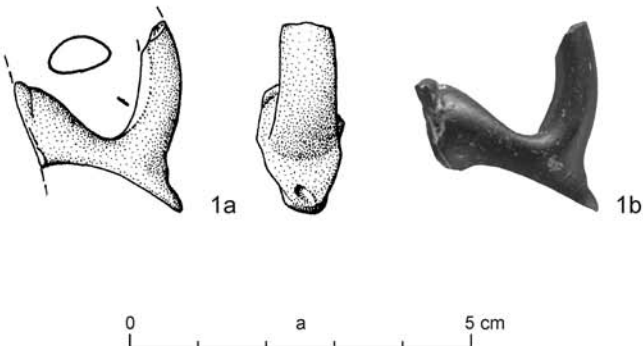

Obr. 96. Majcichov. 1-8 - výber nálezov zo situácie III a II, 9-15 - výber nálezov zo situácie IIIb, IIIa, V, Va, II. Mierka a: 1-11, 13-15; b: 12 (Šuttová/Kuzmová, 162-165).
 Abb. 96. Majcichov. 1-8 - Fundauswahl Situation III und II, 9-15 - Fundauswahl Situation IIIb, IIIa, V, Va, II. Maßstab a: 1-11, 13-15; b: 12 (Šuttová/Kuzmová, 162-165).

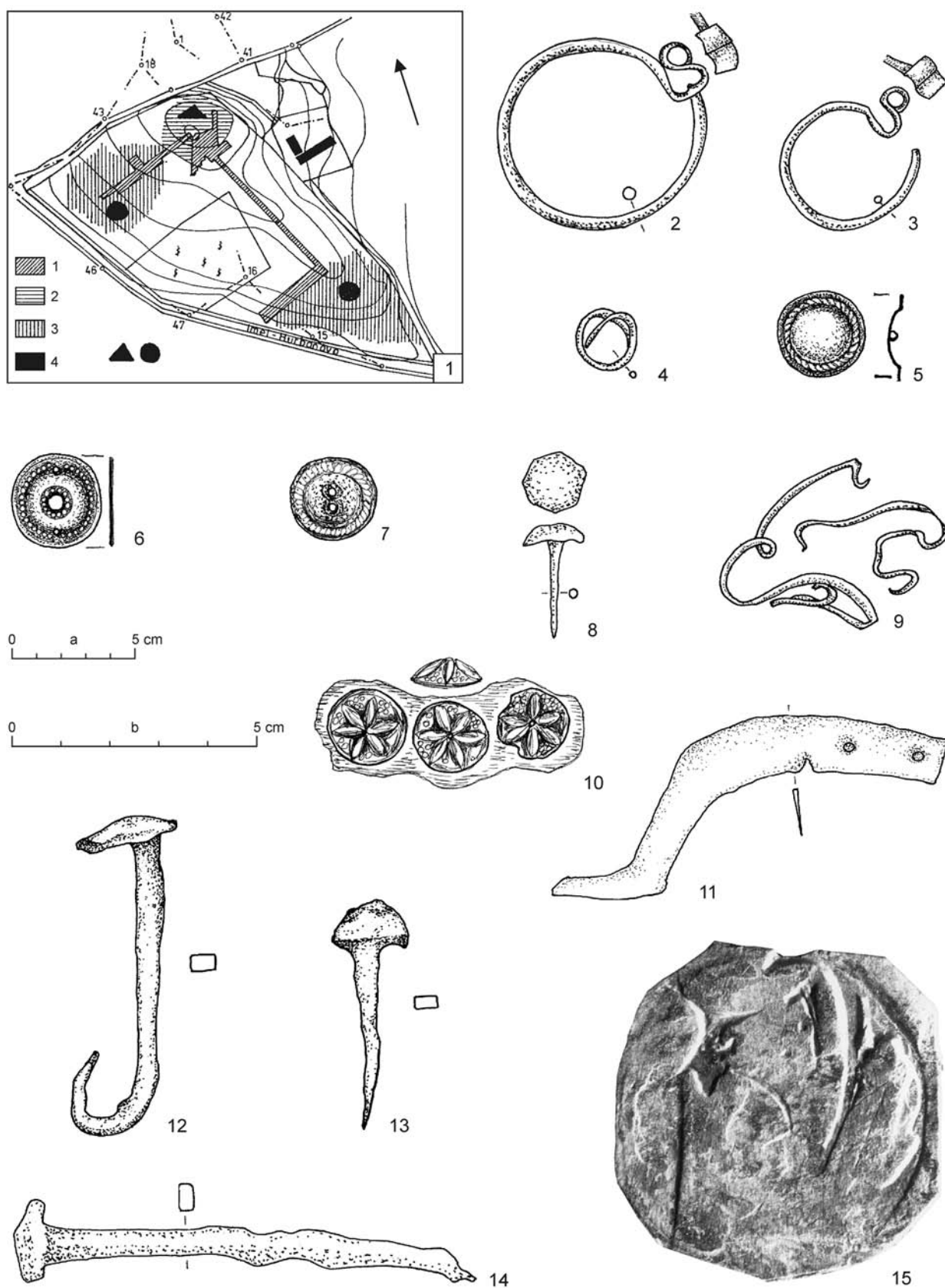
Obr. 97. Trnava. 1 - situačný plán; 2-8 - výber nálezov: 2, 3 - Štefánikova 14, šachta II, vrstva 200-360 cm; 4 - Štefánikova 14, šachta II, vrstva 124/136-156/190 cm; 5-7 - Štefánikova 14, šachta III, vrstva v hĺbke 100-120 cm; 8 - Jeruzalemská 18/1, vrstva 100/105-90/95 cm (Šuttová/Kuzmová, 165-167).

Abb. 97. Trnava. 1 - Situationsplan; 2-8 - Fundauswahl: 2, 3 - Štefánikova 14, Schacht II, Schicht 200-360 cm; 4 - Štefánikova 14, Schacht II, Schicht 124/136-156/190 cm; 5-7 - Štefánikova 14, Schacht III, Schicht in der Tiefe von 100-120 cm; 8 - Jeruzalemská 18/1, Schicht 100/105-90/95 cm (Šuttová/Kuzmová, 165-167).

Obr. 98. Šelpice (Nad Gajdarovou). 1 a, b - fragment ucha skleného skyfosu; 2 - rekonštrukcia strieborného skyfosu z Mušova (podľa Künzl 2002). Mierka a: 1; bez mierky: 2 (Varsik, 171).

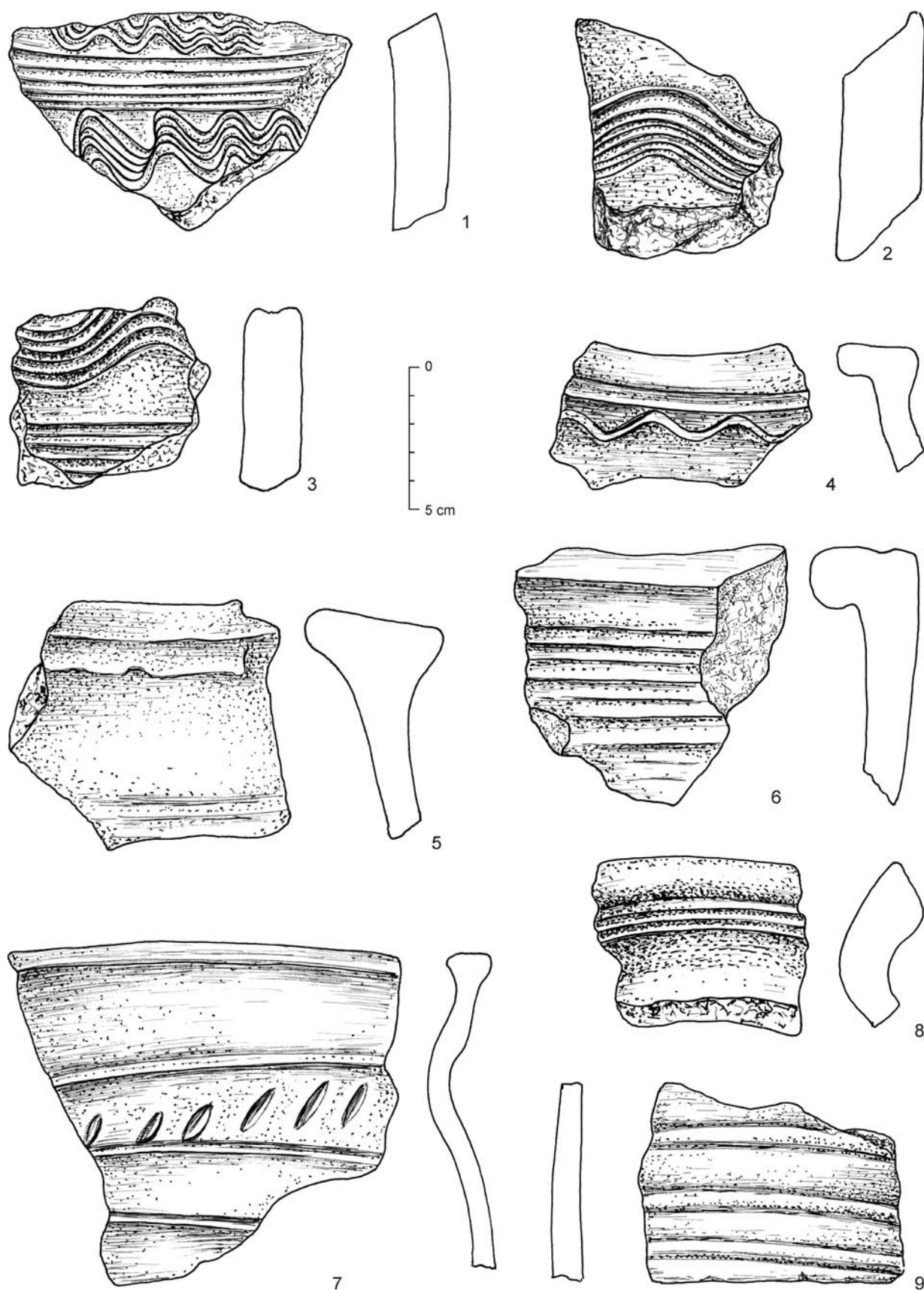
Abb. 98. Šelpice (Nad Gajdarovou). 1 a, b - Henkelfragment vom Glasskyphos; 2 - Rekonstruktion des Silberskyphos aus Mušov (nach Künzl 2002). Maßstab a: 1; ohne Maßstab: 2 (Varsik, 171).

Obr. 99. Hurbanovo (Abadomb). 1 - celkový plán lokality podľa A. Habovštiaka. 2-15 - výber kovových predmetov. Mierka a: 2-10, 12-14; b: 11 (Trugly, 167-168).

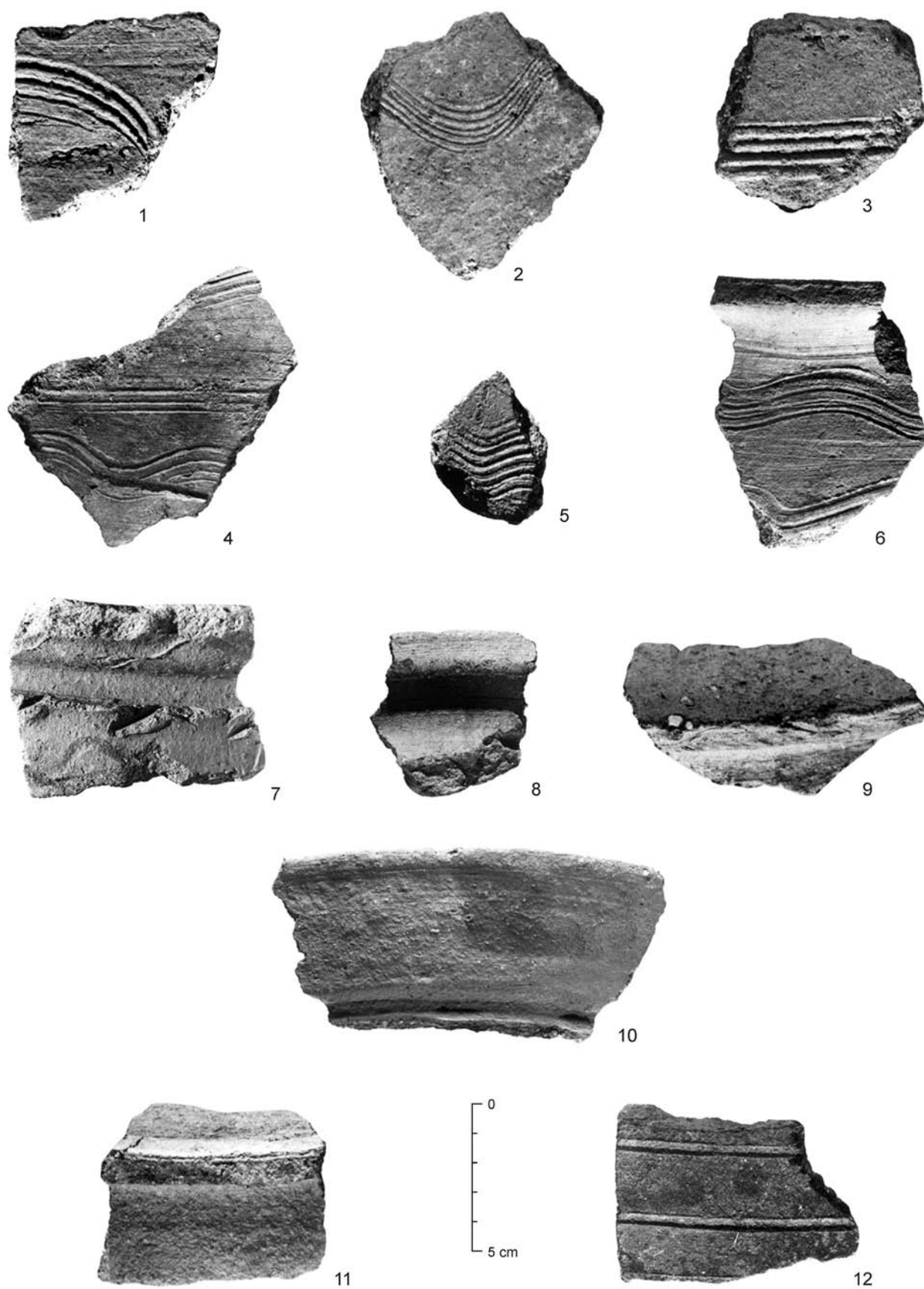
Abb. 99. Hurbanovo (Abadomb). 1 - Gesamter Plan der Fundstelle nach A. Habovštiak. 2-15 - auswahl der Metallgegenstände. Maßstab a: 2-10, 12-14; b: 11 (Trugly, 167-168).

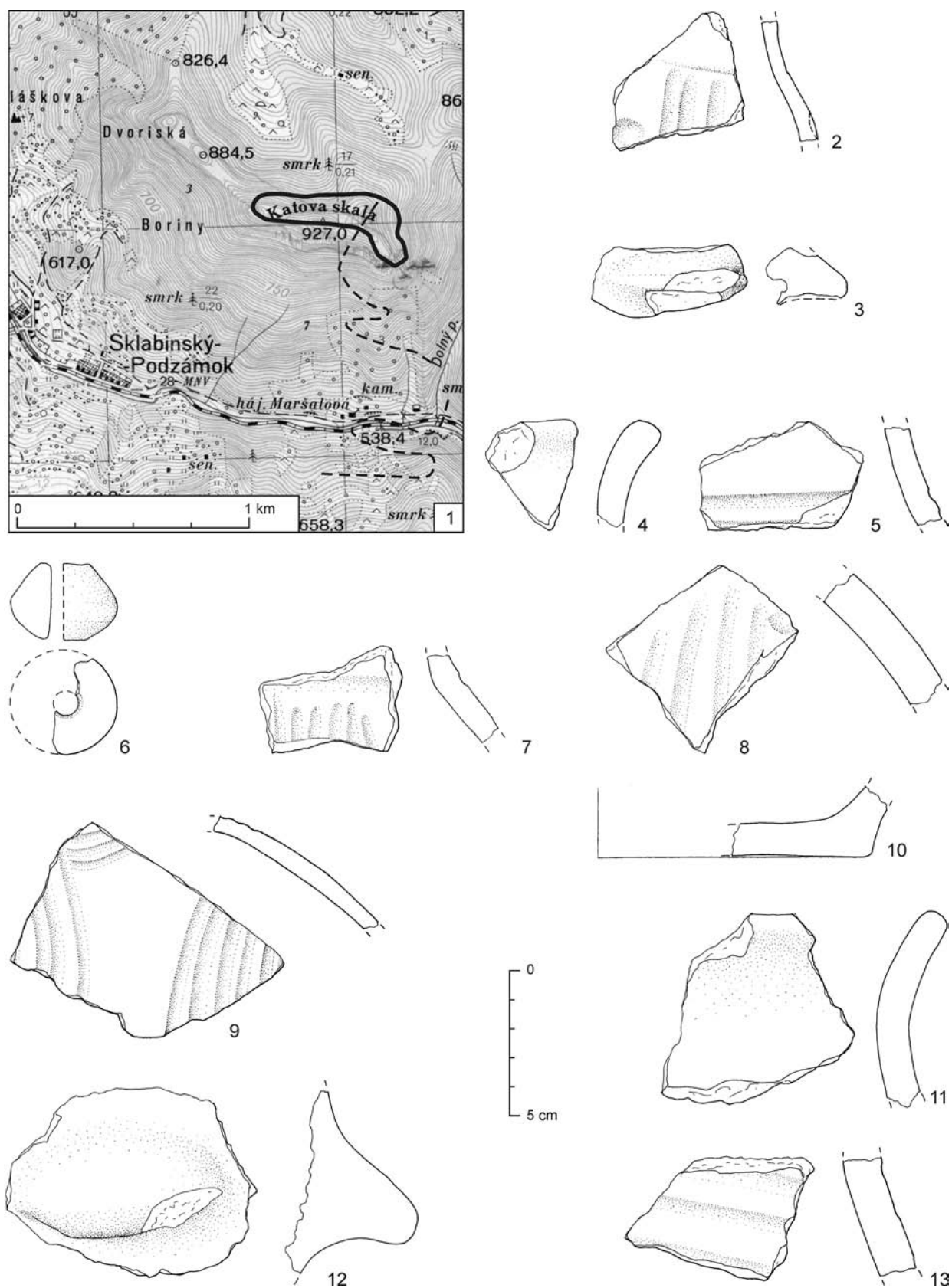

Obr. 100. Hurbanovo (Abadomb). Výber keramického materiálu (Trugly, 167-168).
 Abb. 100. Hurbanovo (Abadomb). Auswahl des Keramikmaterials (Trugly, 167-168).

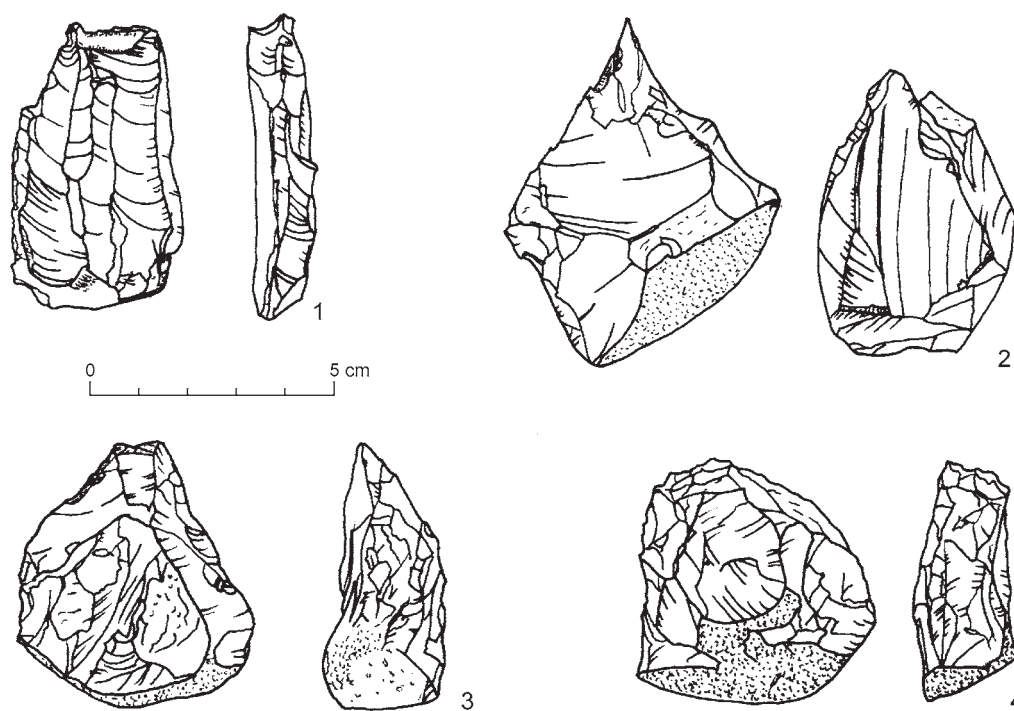

Obr. 101. Hurbanovo (Abadomb). Výber keramického materiálu. (Trugly, 167-168).
 Abb. 101. Hurbanovo (Abadomb). Auswahl des Keramikmaterials. (Trugly, 167-168).

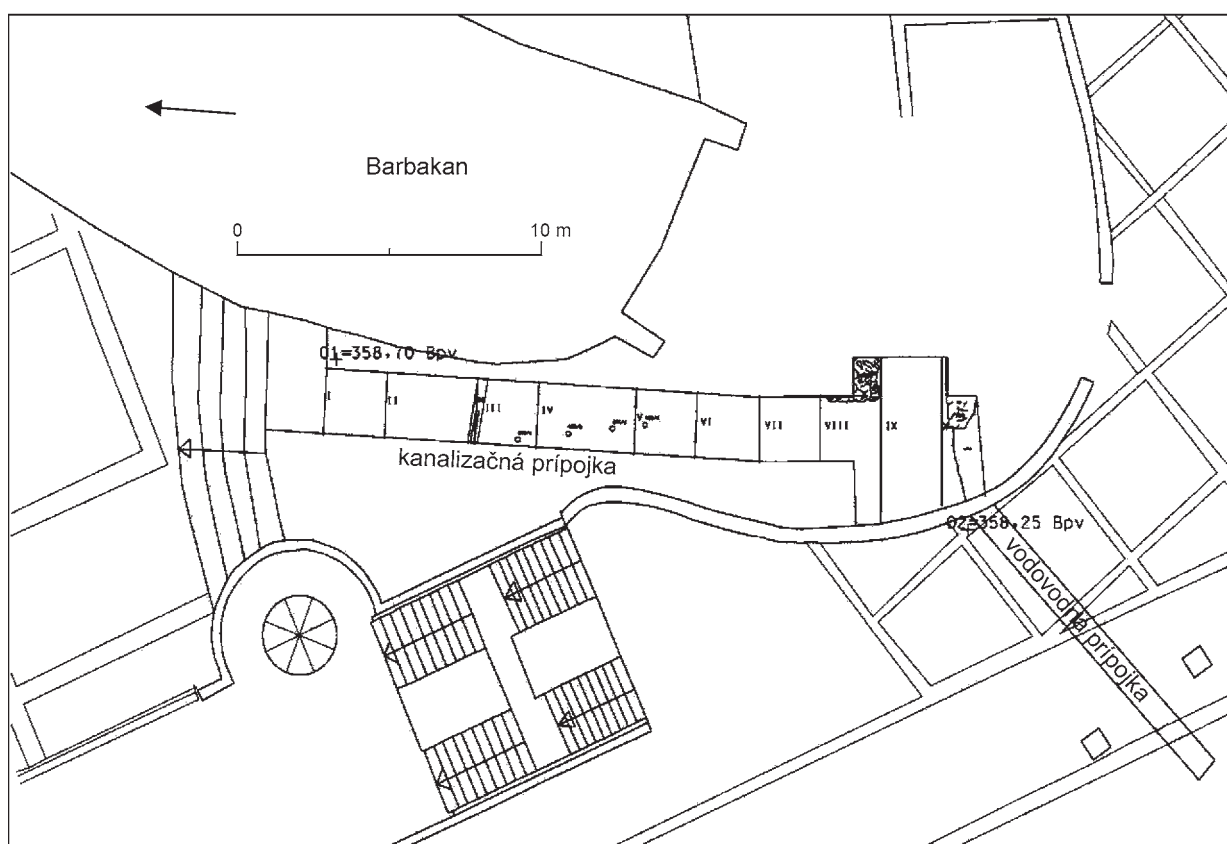

Obr. 102. Sklabinský Podzámok (Katova skala). 1 - situačný náčres polohy hradiska, 2-13 - výber keramických nálezov zo zberu na hradisku (Veliáčik/Kujovský/Romsauer, 172-173).

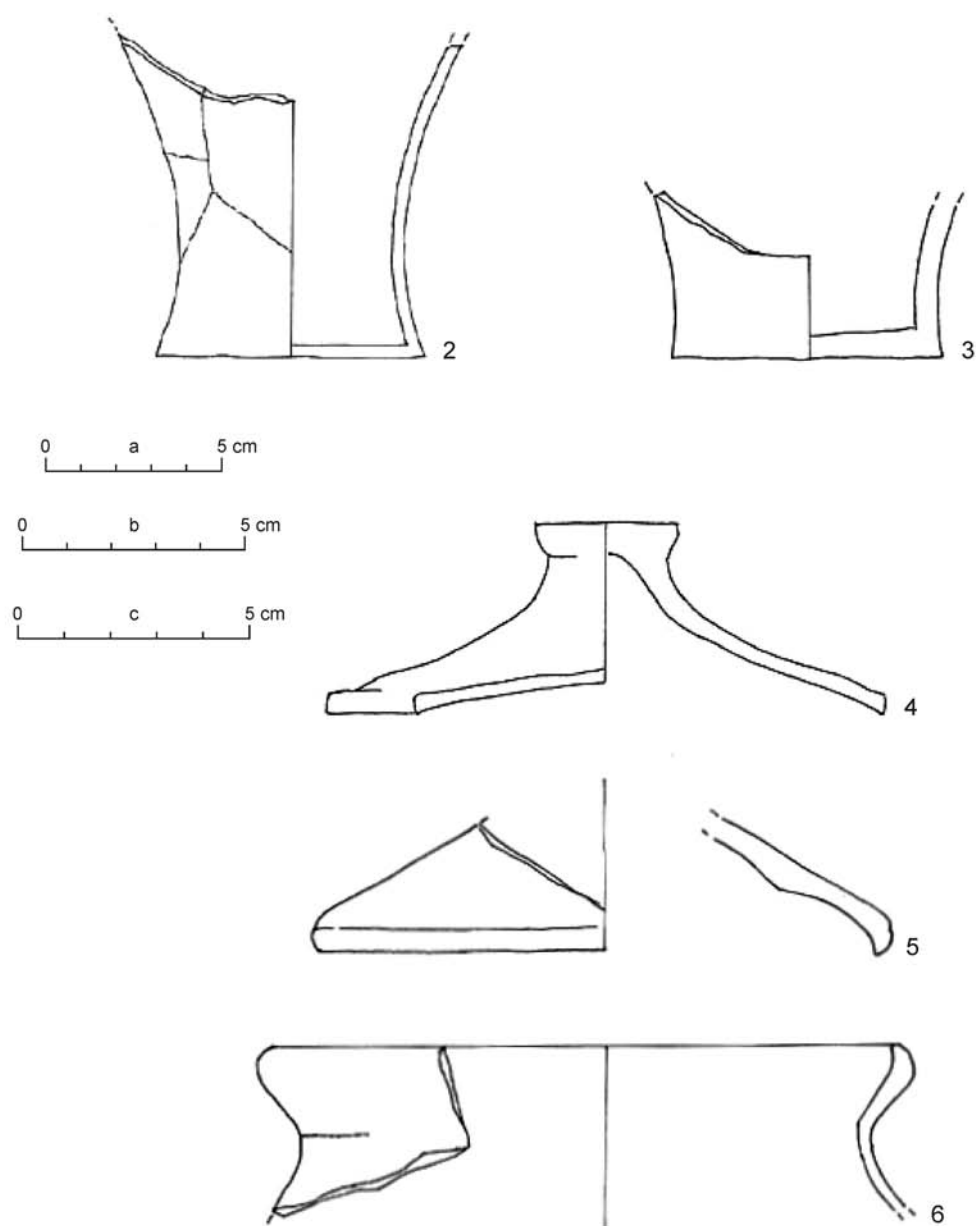
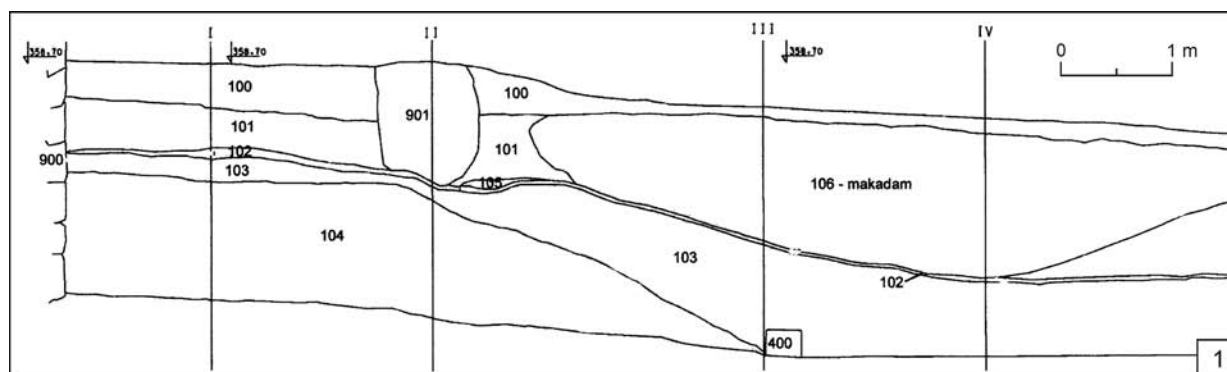
Abb. 102. Sklabinský Podzámok (Katova skala). 1 - Skizze des Burgwalls, 2-13 - Auswahl der keramischen Streufunde vom Burgwall (Veliáčik/Kujovský/Romsauer, 172-173).

Obr. 103. Prešov (Tehelná ul.). Radiolaritové nástroje zo staršieho obdobia mladšieho paleolitu (Vizdal/Karabinoš/Derfiňák, 173).
 Abb. 103. Prešov (Tehelná Straße). Radiolarit Werkzeuge aus der älteren Stufe des jüngeren Paläolithikums (Vizdal/Karabinoš/Derfiňák, 173).

Obr. 104. Banská Bystrica (Nám. Š. Moyzesa - predpolie barbakanu). Východný profil kanalizačnej ryhy. Sektore I bis IV (Zachar/Mácelová, 173-175).
 Abb. 104. Banská Bystrica (Nám. Š. Moyzesa - Barbakanvorfeld). Ostprofil der Kanalisationsfurche. Sektory I až IV (Zachar/Mácelová, 173-175).

Obr. 105. Banská Bystrica (Nám. Š. Moyzesa - predpolie barbakanu). 1 - východný profil kanalizačnej ryhy. Sektory I až IV, 2-6 - keramické nálezy z vrstvy s. j. 103. Mierka a: 2; b: 3; c: 4-6 (Zachar/Mácelová, 173-175).
 Abb. 105. Banská Bystrica (Nám. Š. Moyzesa - Barbakanvorfeld). 1 - Ostprofil der Kanalisationsfurche. Sektore I bis IV, 2-6 - Keramikfunde aus der Schicht s. j. 103. Maßstab a: 2; b: 3; c: 4-6 (Zachar/Mácelová, 173-175).

Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 2006

Odborný redaktor PhDr. Ivan Cheben, CSc.
Výkonný redaktor PhDr. Ľudmila Vaňková
Počítačová sadzba Zuzana Turzová
Nemecký preklad Mgr. Eva Pietová

© Archeologický ústav SAV Nitra 2008

Rozširuje, objednávky a predplatné aj do zahraničia prijíma
Archeologický ústav SAV, Akademická 2, 949 21 Nitra

e-mail nrauhalm@savba.sk

Tlač MICHEL ANGELO Nitra

ISSN 0231-925X
ISBN 978-80-89315-12-3